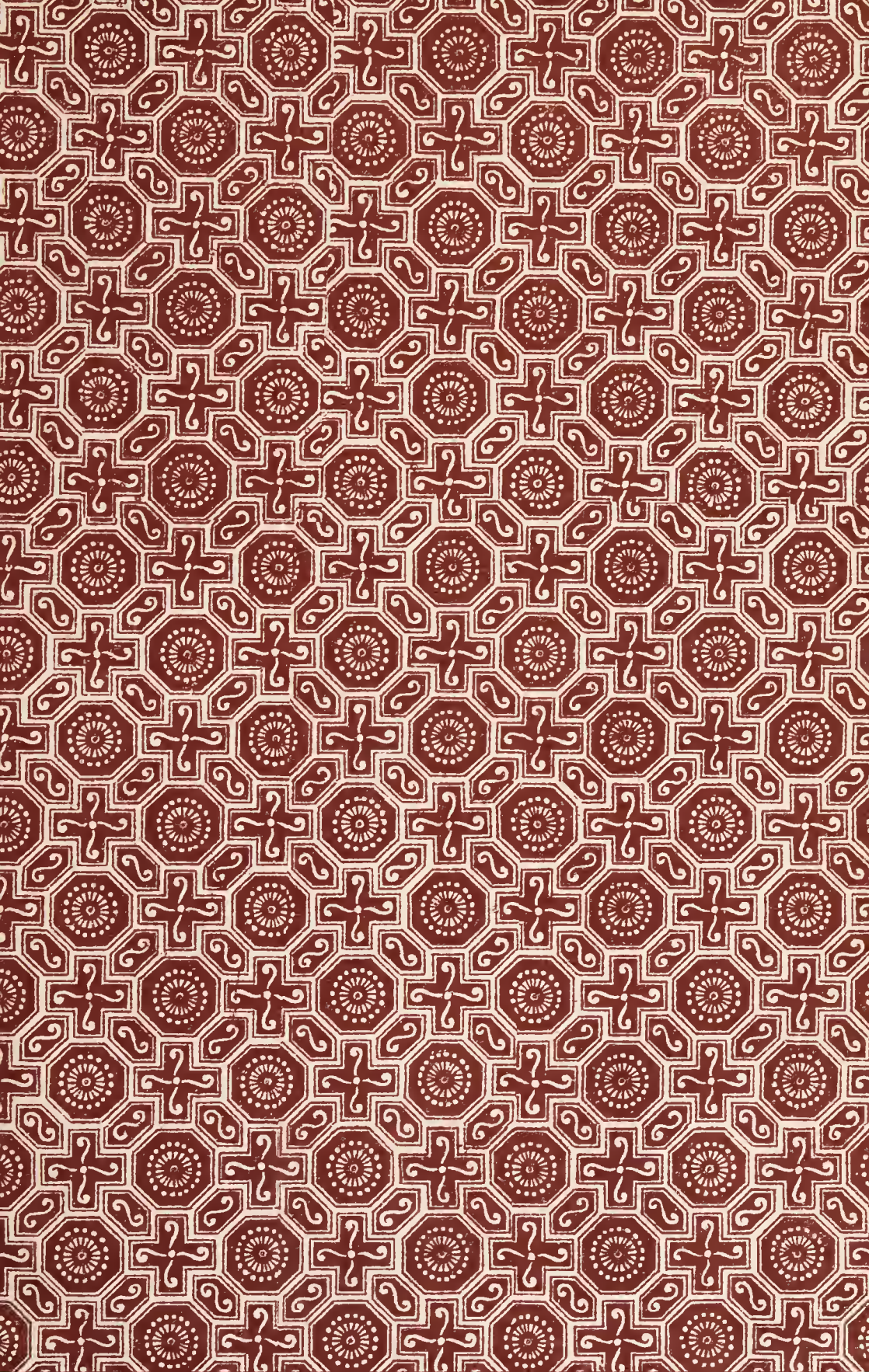

TRENT UNIVERSITY

LIBRARY
OF RELIGION

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Kahle/Austin Foundation

PHILIPPUS DE ANGELIS

Angelis, Filippo de.
=

PRAELECTIONES
IURIS CANONICI

TOMUS PRIMUS

part 1^a
e 2^a

Thomas J. Bata Library
TRENT UNIVERSITY
PETERBOROUGH, ONTARIO

L'Autore si riserva il diritto di proprietà per la riproduzione e traduzione di questa sua opera sotto qualsiasi forma, avendo previamente adempito a tutte le formalità prescritte dalla legge.

LR

KBG

. AK9 V.1

DILECTIS IN CHRISTO DISCIPULIS MEIS

Vobis, qui summa diligentia meis praelectionibus adstitistis, quique filiali amore me estis semper prosecuti, merito praesens earundem praelectionum editio dicatur, eritque memoriale paternae illius affectionis, quam erga vos jugiter servabo. Valete.

PHILIPPUS DE ANGELIS.

AUCTOR BENEVOLO LECTORI.

A saeculo jam non sunt Expositores juris ecclesiastici, quod ad methodum Decretalium Gregorii IX tradatur; sicque desunt moderni libri, qui canonicas quaestiones in complexum contineant et resolvant.

Antiqui autem Expositores etsi accuratissimi et Doctissimi, in pluribus tamen pro opportunitate legentium deficiunt, cum in ea fuerint necessaria conditione, ut noviter inductas leges ignorarent, sive authenticas SS. Congregationum interpretationes deinde latas; hinc qui eorum auctoritatem invocet inscius recentiorum, veteres potius quam vigentes canones scire vincetur.

Accedit hoc ultimo saeculo longe gravissimam intervenisse in canonicis regulis mutationem

ex diversis adjunctis humanae societatis, in qua vivit Ecclesia, quamque juxta religionis leges dirigendam semper sibi proposuit. Hinc est, ut permanentibus in suo robore inconcussis juris principiis, disciplina ecclesiastica varias passa sit phases, quas hodie ignorare idem esset, ac extra nostrum aevum vivere, ac multo magis canonum prudentem omnino dedeceret.

Demum cum ab hostibus Catholicae Religionis ipsa prima principia religiosae societatis pene mota sint, atque in dubium omnia revocata, quae a nostris majoribus in pacifica possessione retinebantur; hinc evenit, ut in expositione juris canonici positivi plura inseri debeant, quae relationes respiciunt inter Ecclesiam et Statum, et quae Sanctae Ecclesiae jura defendant omnino despecta aut proculcata.

Ut huic defectui et novae necessitati pro meis viribus supplerem, cum jam per viginti et amplius annos explanationi Textus Canonici in Universitate Romana, usque dum licuit, et in scholis Pontificii Seminarii Romani institissem; praelectiones illas evulgare ausus sum, in quibus jus in Ecclesia vigans exponitur habito respectu ad antiquas leges. Addentur plura de praxi SS. Congregationum et praesertim S. Poenitentiariae, in qua Officialis Majoris munere a quindecim annis fungor.

Ut decet, opus est a censura ecclesiastica probatum, proinde confido in lectoribus eam invenire indulgentiam, quam ab Auditoribus mearum lectionum sum constanter expertus.

Opus universum quatuor tomis comprehendetur, et quisque tomus in duas partes dividetur, constantibus singulis partibus quatuorcentum circiter paginis ad modum praesentis programmatis. Primus tomus currenti anno vulgabitur, aliique in successivis tribus. Cujusque partis pretium heic Romae est quinque francorum, et totius operis, quadraginta francorum. Si autem in proprio domicilio desiderantur exemplaria, supradictae summae addi debent impensae expeditionis.

PROLEGOMENA

AD EXPOSITIONEM DECRETALIU GREGORII IX

1.º Nulla est bene ordinata respublica, quae legibus careat, earumque complexus aut codex in ea non fuerit. Cumque ecclesia sit a Christo instituta ad normam perfectae societatis a civili quavis omnino distinctae et independentis, non est mirum si et leges perpetuo habuerit, quas canones nominavit, earumque collectiones possederit, quarum legum complexum *jus canonicum* dixit.

2.º Est ergo jus canonicum « complexio legum, quas ecclesiastica potestas proposuit, vel constituit, vel probavit ad bonum spiritualis societatis regimen. » In qua definitione sequentia adnotantur. (α) dicitur complexio legum, ut exhibeatur universa oeconomia mediorum, quibus societas haec utitur ad finem consequendum, (β) Istae autem leges procedunt ab auctoritate ecclesiastica, exclusâ civili, ut dicitur *cap. 10 de constitut.* (γ) Eas autem vel *proponit*, scilicet a fundatore Christo recepit, et explicat auctoritative juxta illud Augustini « Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiae catholicae firmaret auctoritas; vel *constituit* de novo pro emergentibus circumstantiis, potestate a Christo accepta; vel demum *approbat*, canoni-

zando scilicet leges civiles, vel admittendo consuetudines ex populi moribus inductas. (δ) *ad bonum regimen societatis spiritualis*; hic enim est finis legum, cum non sint nisi media ad finem consequendum. (v) Et cum istae leges constituent *regulam agendorum, seu conversationis in societate ecclesiastica*; hinc *jus canonicum* distinguitur a *theologia dogmatica* quae est regula credendorum, et a *theologia morali*, quae exhibet regulam pro conscientia individuorum.

3.º Juris canonici porro variae sunt divisiones. Dividitur primo in *jus publicum*, et *privatum*. Jus publicum loquitur de constitutione ejusdem societatis ecclesiasticae, et complectitur jura et officia rectorum, ut dignoscamus perfecte indolem societatis a Christo statutae; jus privatum respicit jura, et officia subditorum, et relationes eorum inter se. Secundo dividitur in *generale*, et *particulare*, prout leges afficiunt universam societatem ecclesiasticam, vel potius aliquam provinciam tantummodo. Tertio dividitur in *jus scriptum* et *non-scriptum*, scilicet solemniter promulgatum, ut sunt leges, vel consuetudine inductum ex populi moribus. Quarto demum in *jus vetus*, et *novum*, respiciendo nempe ad leges desuetudine abrogatas, vel correctas, et ad eas, quae modo vigent. Atque in tradendis praelectionibus juris canonici frequens respectus haberi debet ad has divisiones.

4.º Collectiones juris canonici plures jam ab antiquitate fuerunt tum in Ecclesia Graeca tum

Latina; nulla tamen earum fuit *authentica*. De iis agunt Auctores, et cathalogum, et partes collectionum proponentes. Inter eas celeberrima fuit collectio canonum facta a Gratiano Monacho saeculo XII cui titulus — *Concordia discordantium Canonum*, — communiter recepta sub nomine *Decreti*. Neque pariter authentica haec collectio est, quia facta studio Gratiani Monachi, ab auctoritate suprema ecclesiae non fuit expresse recognita, quod ad concedendam authenticam requiritur; quia imo nec ea taciturnitate confirmata, quae aequivaleat expressae recognitioni. Magnam tamen habuit aestimationem, ita ut circumferretur sub communi appellatione — *Corpus juris Canonici* — et quidquid in ipso non contineretur, diceretur *extravagari*, prout ferunt antiquae citationes canonum, est istae, comprehendunt quoque collectionem Gregorii IX. At progressu temporis *Corpus juris canonici* constitit tribus voluminibus; et *primum* quidem fuit Decretum Gratiani, *alterum* comprehendit quinque libros Decretalium Gregorii IX; *tertium* complectitur Librum VI Decretalium, extravagantes Clementis V, extravagantes Joannis XXII, et extravagantes communes, in quibus idem ordo servatus est rerum, ac in Decretalibus Gregorii IX. Unde quod vulgo nominatur — *Corpus juris canonici* — constat pluribus collectionibus, quarum nonnullae authenticae, aliae vero tales non sunt. Inter authenticas prima est Collectio Gregorii IX. Hanc redactam studio et

cura B. Raymundi de Penafort Gregorius IX probavit, suamque fecit constitutione — *Rex pacificus*, quam editioni illius voluminis praemisit, directa ad Doctores et scholares universos Bononiae commorantes. In ea Summus Pontifex sic loquitur « volentes igitur, ut hac tantum compilatione universi utantur in judiciis, et in scholis, » districtius prohibemus, ne quis praesumat aliam » facere absque auctoritate Sedis apostolicae specialiali. » Codex igitur ille erat et explicandus in scholis universis, et in judiciis applicandus exclusive. Cumque ille contineret non solum *capita*, sed et *rubricas* et *superscriptiones*; hinc facile concluditur, eorum omnium parem esse auctoritatem. Non sic autem tenendum est de *glossa* et de *summariis*, quae ex privatorum Doctorum et Interpretum calculo ac ingenio sunt. Eandem autentiam habent Sextus Liber Decretalium a Bonifacio VIII recognitus, et Extravagantes Clementinae, quae collectae jussu Clementis V approbatae fuerunt a successore Joanne XXII. Collectio Extravagantium Joannis XXII non est authentica, sicut nec collectio Extravagantium communium; at ista authentia collectionis non erat necessaria, quia omnia capita in talibus duabus ultimis collectionibus inserta, erant constitutiones generales Romanorum Pontificum, quae ex se habebant plenam auctoritatem in universa ecclesia.

5.º Post has non fuerunt aliae collectiones canonum authenticae; neque enim Liber VII. De-

cretalium, tam ille, qui a Petro Matthaei jurisconsulto Lugdunensi confectus est, quam ille, qui typis impressus est jussu Clementis VIII, approbationem pontificiam habet; quamvis uterque fuerit redactus juxta ordinem et methodum Decretalium Gregorii IX.

6.º Ex eo autem tempore, quo in scholis explanata fuit collectio Gregorii IX, semper eadem methodus servata est, scilicet tradendi hanc doctrinam juxta ordinem a B. Raymundo adhibitum. Hinc est, quod omnes commentatores, juris in evulgatis suis commentariis eundem ordinem observare studuerint. Romana quoque Schola huic methodo semper adhaesit. Facile proinde quisque conjiciet neque nos ab hac regula esse discessuros. Non quod putemus methodum a B. Raymundo suggestam omnibus defectibus expertem esse; namque certum fiet cuique legenti non carere mendis; eâ tamen observatâ addiscentes plenius proficient, eo quod eis patebunt legendi Auctores, qui eas Decretales et titulos exposuerunt. Sub hac forma proinde jus canonicum exponemus, quaestiones tum de jure publico, tum de relationibus inter ecclesiam et statum, in diversis titulis pro opportunitate inserentes.

LIBER I.

DECRETALIUM GREGORII IX.

TITULUS I.

De Summa Trinitate et Fide Catholica.

1.° Nil melius erat optandum, quam ut liber futurus norma omnium judiciorum, et qui ab omnibus jus pontificium addiscentibus debeant evolvi, inciperet ab invocatione solemni, Trinitatis, et professione Fidei catholicae. Unde B. Raymundus id praestiturus assumit symbolum statutum in Concilio Lateranensi IV: sub Innocentio III, cum damnatione haeresum, quae illa in Synodo acta est, et damnantur in hoc titulo errores contra Trinitatem, sicut in *Tit. 1.* Sexti Decretalium alii errores damnantur, qui tunc temporis incautos decipere potuissent.

2.° Ex hac solemni invocatione Trinitatis, et professione catholicae fidei fit, ut hic a Doctoribus proponatur quaestio « A quibus praecipue et quando debeat fieri solemnis professio fidei catholicae? » Quae reducitur ad sequentem « An aliqui

speciale munus assecuti per canones arctentur ad fidei professionem solemniter edendam? » Et responsio est affirmativa, pro pluribus, qui enumerantur.

I.^o Tenentur omnes promovendi in Patriarchas, Primates, Archiepiscopos et Episcopos in prima Synodo provinciali, cui aderunt; et si quis renuerit, episcopi comprovinciales statim de hoc Romanum Pontificem admonere sub poena divinae indignationis tenentur, et interim ab ejus communionem abstinere. *Conc. Trid. sess. 25 cap. 2.* Gregorius XIV constit. *Onus Apostolicae*. II.º Tenentur omnes habentes beneficia ecclesiastica, qui in Synodum dioecesanam convenire debent, in prima Synodo, ad quam convenient, alias secundum formam sacrorum canonum puniuntur *Conc. Trid. loc. cit.* III.º Praelati Regulares etiam Ordinum militarium *Const. Pii IV. Injunctum nobis idib. Novem. 1564*, quae tamen Constitutio non est usu recepta quoad illos Praelatos, qui Regularium regimini praeficiantur a Capitulis, vel a suis superioribus, non a S. Sede, *Thesaurus de poenis cap. 1. verb. Fides*. IV.º Omnes promovendi in Doctores, Magistros Scholarum, lectores, aliosque professores artium liberalium, etiam Grammaticae, sive clerici, sive laici sint ex Pii IV constit. « *In Sacrosancta 3 Novembr. 1564, § V, cum poenis ibi relatis.* » V.^o Provisi de Beneficio quocumque curam animarum adnexam habente, infra bimestre a die captae possessionis coram Episcopo, vel eo impedito coram Vicario

Generali *Conc. Trid. sess. 24, cap. 12*; alioquin fructus non facient suos, nec eis possessio suffragabitur. VI.º Provisi de canonicatu, vel de dignitate in ecclesia cathedrali intra idem tempus coram Episcopo, vel Vicario Generali, et coram Capitulo, et tempore Sedis vacantis coram Capitulo, et Vicario Capitulari sub iisdem paenis. Licet autem ex Tridentino et constit. Pii IV non teneantur ad fidei professionem edendam Canonici Collegiarum, aliique beneficia simplicia obtinentes, tenentur tamen vi legum fere in omnibus dioecibus statutarum. Sic in locis, quae complectitur Concilium Romanum celebratum a Benedicto XIII anno 1725, ad eam professionem edendam tenentur sub poenis a Pio IV in citata constitutione statutis, aliisque Episcoporum arbitrio statuendis praeter relatos. I.^o Dignitates, et Canonicatus quoscumque obtinentes infra bimestre a die captae possessionis in manibus Episcopi, vel Vicarii Generalis, et in Capitulo. II.º Quicumque beneficia simplicia obtinentes intra idem tempus in manibus Ordinarii, vel alterius ab eo delegandi. III.º Vicarius Generalis, Vicarii Foranei, Procuratores et Promotores Fisci Episcopalis, Cancellarii, et Ministri ejusdem Curiae. IV.º Novi Confessarii etiam Monialium. V.^o Medicinam, et Chirurgiam exercentes.

3.º Quod pertinet ad poenas incurrendas a Canonicis et Dignitatibus Ecclesiae cathedralis, et provisis de Beneficio curam animarum adne-

xam habente, ad interpretationem Cap. 12, Conc. Trid. sess. 24 sequentia sunt notanda, juxta exposita a Benedicto XIV, tunc Prospero Cardinali De Lambertinis, in *institut. eccles. 60* (α) fructuum ademptionem incurri etiam ante quaecumque judicis sententiam declaratoriam, secundum probabiliorem sententiam, cum de conventionem tantum non de poena lex indicatur; sicut qui alienam rem possidet, tenetur eam restituere, etiam ante judicis quamlibet sententiam: (β) nomine fructuum, quos non facit Beneficiarius suos, non venire fructus primi bimestris a capta possessione; nam isti omnes pertinent ad beneficium, qui professionem fidei edere potest etiam ultimo die bimestris, et eorundem fructuum primi bimestris perceptio non alligatur professioni faciendae. Post bimestre autem, fructus, qui beneficiati non fiunt non edita fidei professione, sunt fructus prae-bendae, non vero distributionum, qui dantur non ratione tituli per se, sed ratione laboris, et ministerii, velut S. Congregatio decisisit « *Distributiones quotidiana non comprehendendi in hoc casu verbis Concilii cap. 12, sess. 24 de reform. Lib. 2, De retor. pag. 69 a tergo.* » Et in causa Catanzarii 9 Februarii 1726 cum peteretur « *Quibus poenis subjaceant non emittentes professionem fidei:* » S. Congregatio sancivit « *Non facere fructus suos, sed distributiones lucrari pro horis, quibus intersunt.* » Excipe casum, quo Beneficium vel Canonicatus non haberet nisi distributiones;

tunc enim ne eludatur Tridentini Concilii decretum deberet intelligi de distributionibus non lucrands; quo casu ratio etiam esset, quod distributiones considerandae forent ut *fructus unici* beneficii: (γ) quominus haec poena incurratur, non juvare nec ignorantiam, nec bonam fidem, nec imprudentiam, nec consuetudinem, etiam quoad provisos a Sede Apostolica, quia est *ignorantia juris clari*, quae non excusat. Neque excusat, aut *suffragatur possessio*; et hoc suffragium expresse excluditur a Concilio Tridentino, quod importat beneficiatum non edentem infra bimestre a die captae possessionis professionem fidei, non juvari *regula 36*. Cancellariae Apostolicae quoad fructus suos faciendos. Ex hoc tamen non excluditur, quod tali regula juvetur quoad alios effectus. Si tamen justo detenti sunt impedimento, quominus se ad residentiam infra duos menses conferre, ibique coram Episcopo et Capitulo fidei professionem emittere possint (cum possessionem per alium capere, non vero professionem fidei valeant emitte-
tere), tunc adeunda est S. Congregatio Concilii, quae, si provisos Romae sit, coram Urbis Vicario, si alibi est, alium designat coram quo eam professionem edere debeat cum clausula « dummodo cessante impedimento ad suam se conferat residentiam, ibique eandem fidei professionem coram Ordinario, et in Capitulo iterum emittat » S. Congregatio in Causa Nullius 1593, Regiens. 1622 et Bergomen. 22 Novembr. 1630. Parochi vero,

si eandem professionem emiserint Romae coram Datario, neque amittunt fructus, neque coram Episcopo tenentur illam repetere *S. Congreg. Conc. die 26 Maii 1739 Tolentina ad dubium quartum.*

(8) Fructus isti applicandi sunt fabricae ecclesiae, vel alteri loco pio, si sunt beneficiatorum, qui eos habent distinctos et separatos a massa capitulari; quoad habentes vero eosdem fructus in massa communi, distribuendi sunt inter caeteros Canonicos, ut refertur in *Causa Toletana 17 Aprilis 1728 apud S. Congreg. Concilii.* Istorum autem male perceptorum fructuum condonatio non fit ab Ordinariis locorum, sed a S. Sede Apostolica per S. Congregationem Concilii, quae eam condonationem largitur injuncta aliqua elemosina arbitrio Episcopi, cum onere eandem professionem emittendi, vel repetendi, si male emissa fuerit, coram Capitulo, et Episcopo, ut ex pluribus exemplis relatis *in cit. causa Toletana et apud Benedictum XIV cit. Instit. eccles. 60.*

4.º Juris Canonici Interpretes plures tenuerunt hanc fidei professionem praestari posse a provisus per procuratorem. Sed supervenit authentica interpretatio S. Congregationis Concilii, quae prout legitur in *Lib. VI. Decretor. pag. 91 in Valentina anni 1610* resolvit « *Congregatio Concilii censuit professionem fidei per procuratorem emitti nullo pacto potuisse, nec emissam suffragari* » et in *Cathacensi 25 Januar. et 9 Febr. 1726*

interrogata « *An professio fidei emitti possit per procuratorem?* » Respondit « *negative* ».

5.º Quaeritur demum in qua forma fieri debeat haec fidei professio? Et respondetur Pium IV. Constit. *Injunctum nobis idibus Novembris 1564* praescripsisse, ut juxta formam a se propositam in illa Constitutione praestaretur, et aliter facta non prodesset ad effugiendas poenas a Concilio Tridentino sancitas contra non emittentes eam professionem. Atque Pii IV praescriptio usque ad nostra tempora fuit in vigore. Ut autem respueretur ad Decreta Dogmatica in Concilio Vaticano edita anno 1870 praesertim De Primatu, et infallibili Magisterio Romani Pontificis, S. Congregatio Concilii sub die 20 Januarii anni 1877 aliqua verba censuit esse addenda formae a Pio IV propositae, et novam editionem fecit professionis fidei sequentis tenoris.

» Ego N. firma fide credo et profiteor omnia et singula, quae continentur in Symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum filium Dei Unigenitum. Et ex Patre natum ante omnia saecula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de coelis. Et incarnatus est de Spiritu

Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato passus et sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum Scripturas. Et ascendit in caelum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos et mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem: qui ex Patre Filioque procedit. Qui cum Patre et Filio simul adoratur, et conglorificatur, qui loquutus est per prophetas. Et unam, sanctam, catholicam, et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptismum in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi saeculi. Amen.

» Apostolicas et ecclesiasticas traditiones reliquasque ejusdem Ecclesiae observationes et constitutiones firmissime admitto et amplector. Item sacram Scripturam juxta eum sensum, quem tenuit et tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu et interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum Patrum, accipiam et interpretabor.

» Profiteor quoque septem esse vere et proprie Sacramenta novae legis à Jesu Christo Domino Nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis, necessaria, scilicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Poenitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium, illaque gratiam conferre; et ex his

Baptismum, Confirmationem et Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque et adprobatos Ecclesiae catholicae ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemnii administratione recipio et admitto. Omnia et singula, quae de peccato originali et de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita et declarata fuerunt, amplector et recipio. Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, et propitiatorium Sacrificium pro vivis et defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiae Sacramento esse vere, realiter, et substantialiter corpus et sanguinem una cum anima et divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in sanguinem, quam conversionem catholica Ecclesia transubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari. Similiter et Sanctos una cum Christo regnantes venerandos atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas. Firmiter assero imagines Christi ac Deiparae semper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas et retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salu-

tarem esse affirmo. Sanctam, catholicam et apostolicam Romanam Ecclesiam omnium ecclesiarum matrem et magistram agnosco, Romanoque Pontifici beati Petri Apostolorum Principis successori ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo ac juro.

» Caetera item omnia a sacris Canonibus et oecumenicis Conciliis ac praecipue a sacrosanta Tridentina Synodo, et ab oecumenico Concilio Vaticano tradita, definita ac declarata, praesertim de Romani Pontificis Primatu et infallibili magisterio, indubitanter recipio atque profiteor; simulque contraria omnia, atque haereses quascumque ab Ecclesia damnatas et rejectas et anathematizatas ego pariter damno, rejicio, et anathematizo. Hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in praesenti sponte profiteor et veraciter teneo, eamdem integram et immaculatam usque ad extremum vitae spiritum, constantissime, Deo adjuvante, retinere et confiteri, atque a meis subditis seu illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri et doceri et praedicari, quantum in me erit, curaturum ego idem N. spondeo, voveo ac juro. Sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei evangelia ».

Atque juxta suprascriptam formam debet hodie fieri fidei professio. Ex eodem autem Decreto S. Congregationis aliter facta non proderit ad effugiendas poenas a Concilio Tridentino, et Constitutionibus Apostolicis comminatas contra eos, qui talem professionem facere omittunt.

TITULUS II.

De Constitutionibus.

1.° Constitutio vi nominis sonat commune statutum, sed in casu nostro idem est ac lex; hinc brevis de legibus tractatus exponendus est, praecipue quod pertinet ad leges ab Ecclesiastica Auctoritate latas, quae etiam Decreta et canones vocantur. Lex in genere definitur cum D. Thoma I. 2. *quaest. 90, art. 4.* « Ordinatio rationis » ad bonum commune ab eo qui curam habet » communitalis promulgata cum voluntate perpetuo obligandi. » Unde lex sequentia requisita importat: 1.° ut sit honesta et rationalis; est enim ordinatio rationis, nec aliter mereretur nomen legis; 2.° ut sit observatu possibilis, scilicet non nimis ardua; nam lex est pro communitate; 3.° ut feratur ab eo, qui habet jurisdictionem, seu

proprie dictam superioritatem; 4.º ut fiat ad bonum commune; est siquidem medium ad finem societatis obtinendum; 5.º ut superior intendat perpetuo obligare, scilicet, ut non restringatur ad unum actum, sed ad communitatem jugiter obligandam imponatur, licet postea legislator valeat eam legem revocare; 6.º ut sit sufficienter promulgata. Unde dignoscuntur differentiae, quae sunt inter legem et praeceptum; dum enim praeceptum non est necessario a superiore communitatis, sed etiam a rectore familiae, et est pro bono individui, cui imponitur, et ambulat atque expirat cum persona, cui datur; lex e contra non fit nisi a rectore communitatis, est *perpetua* et dicitur quoque *territorialis*. Lex est perpetua, quia lex non datur directe individuis sed communitati, quae permanet recedentibus aliquibus individuis, aliisque accedentibus; permanet proinde lex quoadusque permanet communitas, nisi ea revocetur; hinc de se est perpetua. Dicitur quoque territorialis; cum enim societati detur, quae determinatum territorium incolit, dicitur hinc afficere territorium a tali societate habitatum. Hinc est, ut dictum illud juris valeat de legibus sicut de judiciis « *extra territorium jus dicenti impune non paretur* » de quo juris principio in subsequentibus loquemur.

2.º Porro legis sunt divisiones, ut sit *naturalis* et *positiva*; positiva vero *divina* et *humana*; humana autem *civilis* et *ecclesiastica*. Non loquimur de primis duabus divisionibus, sed in tertia

insistemus. Divisio profecto haec negari nequit ab eo, qui existentiam religiosae societatis distinctae, et independentis a societate civili admittat. Atqui tamen haec non ab omnibus admissa sunt, et varii errores hac super re viguerunt. Erroris genesis et phases secundum diversa tempora sunt sequentes. (a) Negata fuit principio distinctio inter societatem civilem et religiosam, sed una dicta est societas religiosa simul et civilis. Originem duxit haec opinio ex forma sociali antiquorum populorum, inter quos leges religiosae et sociales unam eandemque paginam occupabant, quae conjunctio legum demonstrabat societates fuisse eminenter religiosas, licet in politheismo existerent. Exhibet naturam istarum societatum illud dictum Jephthe Judic. Cap. XI, v. 24 « *Nonne ea, quae possidet Chamos Deus tuus tibi jure debentur, quae autem Dominus Deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem?* » Quae verba dicta sunt in sensu Ammonitarum, seu juxta phrases, quas adhibuissent juris publicistae, et diplomatici illius temporis pertractantes quaestionem internationalem. Atque error vere evasit, quando potentiores Principes, et Imperatores Pontificia quoque dignitate aucti esse voluerunt, et haec Pontificia dignitas cum Caesarea concedi aut haereditari visa est. (b) Recognita distinctione inter societatem civilem et religiosam, negata est istius independentia, et in diversis licet epochis illud praevaluit assertum « *cujus regio illius re-*

ligio. » Atque usque ad nostra tempora a juristis etherodoxis hoc velut principium retentum est. (c) Tandem asserta est independentia religionis ab ordinatione auctoritatis civilis, sed sectis religiosiis nomen, et natura verae societatis denegata est. Hoc est, quod hodie asseritur a modernis socialistis sub enunciatione « se velle liberare homines a tyrannide Caesaris et Pontificis » scilicet se velle dissolvere vincula societatis civilis et religiosae. Hoc est quod docuerunt pessimi juris publicistae cum dicerent se velle servare *libertatem sensus religiosi*, non vero religionum, seu societatum religiosarum.

3.º Quae tamen tres assertiones convincuntur esse tres perniciosissimi errores. Et quoad ultimum, qui gravior est, advertimus nullam positivam extitisse religionem, quae ad normam perfectae societatis statuta non sit, ut historiae populorum demonstrant. Quod autem pertinet ad religionem christianam ex ipsa regula credendorum, et ex Libris Sacrae Scripturae aperte liquet eam esse institutam ad normam perfectae societatis, et quidem imparium, sunt enim qui jure divino imperant, et est hyerarchia, et sunt qui subsunt, et habentur media ad sanctificationem, et ultimum finem consequendum. Quando vero est finis communis, media communia, et potestas ad finem dirigens, jam habetur perfecta societas; ergo etc. Ex quo sequitur, quod si libertatem quis profiteatur in materia religionis, hic non tantum re-

ligiosi sensus, sed et societatis catholicae liberam evolutionem, et pacificam existentiam debeat respicere. Quae societas religiosa (et loquimur de catholica) a quavis societate civili omnino distincta est, tum quoad Rectores, qui sunt alii quam moderatores societatum civilium, tum quoad media, quae diversa ab iis sunt, quibus utitur auctoritas civilis, tum quoad finem, qui est extramundialis et supernaturalis. Et quod omnium oculos percellit, cum plures sint societates civiles, haec est una religiosa societas, ad quam universi homines vocantur. Independentia demum societatis catholicae a quavis civili demonstratur (α) quia Christus, relicta Caesaribus potestate in civilibus per verba « *Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari* » quae sunt Dei et Religionis ea omnino voluit ab ipsis independentia per verba « *Reddite quae sunt Dei Deo* ». Et revera suam religionem voluit praedicari in universum mundum, non missione a Caesaribus recepta, sed *a se immediate*; data per verba « *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos* » et « *Euntes ergo in universum mundum, praedicate Evangelium omni creaturae etc.* » Quin imo evangelium esse praedicandum invitis regibus et Caesaribus praedixit Christus, et nihilominus in hac praedicatione jussit esse insistendum per verba « *Ante reges et praesides ducemini propter me in testimonium illis et gentibus. Cum autem ante reges ducemini, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; non enim vos estis qui loquimini,*

sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis ».

(β) Atque de facto praedicatio Evangelii facta est non ex assensu principum, quin imo contradicentibus principibus et Caesaribus, ita ut Apostoli eorumque Successores debuerint ea verba usurpare, quae Petrus Synagogae dixit « *Si autem Deo, an vobis nos oporteat obedire, vos ipsi iudicate* ». Et praedicationem Evangelii suo sanguine obsignaverunt. Quis profecto audeat asserere religionem hanc praedicatam et disseminatam, obnitentibus Regibus et saeculi potestatibus, ab eis nunc pendere, et non potius eorum omnino effugere potestatem? (γ) Hanc independentiam religionis a potestate civili hodie asserunt omnes jurispublicistae, etsi Ecclesiae catholicae adversi, qui libertatem conscientiae et cultuum tuentur. Hinc intelligitur merito Romanum Pontificem Pium IX in Alloc. *Singulari quadam 9 Decembr. 1854*, Alloc. *Multis gravibusque 17 Decembr. 1860*, et Alloc. *Maxima quidem 9 Junii 1862* damnassee hanc propositionem. « Ecclesia non est vera perfectaue societas plane libera, nec pollet suis » propriis et constantibus juribus sibi a divino » suo fundatore collatis, sed civilis potestatis est » definire quaenam sint Ecclesiae jura ac limites, » intra quos eadem jura exercere queat » *Syllab. errore 19*.

4.º Remanet proinde demonstrata illa divisio legum, ut aliae sint civiles, aliae ecclesiasticae; civiles profecto, quas auctoritas suprema civilis

in rebus temporalibus constituit ad assequendum bonum commune associationis ; ecclesiasticae vero, quas auctoritas ecclesiae condit, et proponit in rebus spiritualibus ad ultimum finem hominum, nempe aeternam beatitudinem obtinendam. Ista duo *summa* vel *suprema* sunt, quae hominem dirigunt, et pro bono associationis civilis, et pro consecutione ultimi finis hominis. Quae *summa* et *suprema in genere suo* dicuntur, quia altera non habet jus quidquam supplendi alii in exercitio suae auctoritatis. Totum quod civile est, nempe ordinatio civilis principatus a potestate civili ; et totum quod est religiosum a potestate ecclesiastica dependet. At par est utriusque nobilitas et excellentia, et nulla unius quoad alteram subordinatio ? Fuerunt et sunt inter catholicos etiam Doctores nonnulli, qui putant eas potestates hoc quoque sub respectu esse supremas, ut dicantur *coordinatae*, non *subordinatae*. Verum in hoc maximus error est, namque civilis potestas juxta veram doctrinam est, et esse debet ecclesiasticae subordinata, non eo tamen sensu, ut ecclesiastica in civilis societatis administrandis negotiis se ingerat, sed quod civilis debeat habere aliquam relationem ad ecclesiasticam, cui subordinata est, quod inferius exponetur. Subordinationis fundamentum est non aequalis excellentia finium ; si enim excellentior et superioris ordinis est finis societatis ecclesiasticae quoad individuum, quod utrique societati subest, profecto civilis debet esse

ecclesiasticae subordinata. Subordinatio autem duo importat, primo *non oppositionem*, nempe ut media a societate civili proposita non sint opposita assecutioni finis societatis ecclesiasticae: Secundo *favorem*, nempe ut media a societate civili adhibita faciliorem reddant assecutionem finis societatis ecclesiasticae. Istius autem favoris sunt diversi gradus, prout attenda ratione temporum locorum, et personarum hic favor plus vel minus potest explicari. Et probe diximus esse necessarium ut civiles leges assecutioni, finis societatis ecclesiasticae non debeant opponi; si enim id fiat, nec merentur nomen legum, cum prima praerogativa legis sit rationabilitas. Unde jure Summus Pontifex Pius IX in *litt. apostol. Ad apostolicae 22 Augusti 1851* damnavit propositionem « In » conflictu legum utriusque protestatis, jus civile » praevallet. » *Syllab. errore 42*; quippe ea propositio facit ecclesiasticam potestatem civili subordinatam, cum contrarium ex dictis teneri debeat.

5.º Prout autem in Ecclesia leges sunt generales vel particulares, diversi sunt legum conditores. Primus, qui leges tum universales tum particulares condit in Ecclesia, est Romanus Pontifex ratione primatus honoris, et jurisdictionis, quo Supremus est Christianae Societatis Moderator. Constitutiones ejus vocantur *Decreta*, si fiant *motu proprio* nullo rogante, vel *Decretales Epistolae*, si fiant ad quaestiones, et preces ali-

cujus; et si expediuntur sub annulo Piscatoris subscriptione Secretarii vel Substituti Brevium, vocantur *Brevia*, seu expeditae *in forma Brevis*; si vero per Cancellariam Apostolicam sub plumbo, vocantur *Bullae*, vel expeditae *in forma Bullae*. Diversitas porro formae nihil addit, nec detrahit earum auctoritati. Constitutiones vero istae sunt vel *dogmaticae*, si articulum fidei proponant, exponentes authentice, quae in verbo divino scripto, vel tradito continentur dogmata, aut veritates fidei; sunt *morales*, si exponant pariter authentice veritates, quae in lege naturali, vel in verbo scripto et tradito continentur de doctrina morum. Sunt demum *disciplinares* statuantes quidquid in disciplina ecclesiastica, vel in conversatione societatis ecclesiasticae servandum est. Parem auctoritatem habet in Ecclesia Concilium generale aut oecumenicum, quando ei accesserit subscriptio Pontificis, de quo Concilio Generali inferius loquemur. Leges autem particulares pro provincia edunt Concilia Provincialia, de quibus pariter inferius agemus, Episcopus pro sua dioecesi vel in Synodo dioecesana, vel extra Synodum, Cardinales in suis titulis *cap. His quae de majorit. et obedient*, cum restrictione, quae facta est ab Innocentio XII, ut inferius pariter dicemus, Legati, *cap. fin. de offic. legat*, Capitulum Ecclesia cathedralis sede vacante, et demum superiores communitatum religiosarum, habent enim hanc potestatem a Pontifice ad moderandos religiosos juxta regulae praescripta.

6.º Hae autem leges sunt in materia ecclesiastica: At quaeritur an Romanus Pontifex habeat potestatem condendi leges civiles pro universis Ecclesiae subditis? Respondetur autem *negative, si de potestate directa* sermo sit, nam primatus jure divino Pontifici concessus non importat eodem jure divino ullam jurisdictionem directam in temporalibus, cum societas civilis a Christo distincta sit a societate spirituali, et alia sit potestas Caesaris, alia Pontificis, saltem in oeconomia evangelica. Consulto dicimus id non esse *jure divino ex primatu*; nam Pontifex ex alia ratione potest habere gubernium temporale (et contrarium contra Wiclefitas ab Ecclesia damnatum est), et tunc Pontifex quoad suos subditos in temporalibus condere valet leges etiam civiles. Quod autem ratione primatus illas leges civiles generales edere nequeant, hoc ipsi Summi Pontifices sibi non competere neque in legibus, neque in judiciis non semel asseruerunt, praesertim in *Cap. 13 de judiciis* et *Cap. 13 qui filii sint legitimi*. At pluries in fecisse Romanos Pontifices ex facto ostenditur. Revera *caput. 10 de consuetudine* continet dispositionem generalem Romani Pontificis in materia civili, quemadmodum *Cap. 1. et 2. de emption. et vendition. de tregua et pace*, et alia capita. Respondetur autem hanc Pontificum potestatem non esse directam, sed indirectam, quantum vel corripiebant in legibus civilibus, quod salutis animarum noxium est, vel supplebant negli-

gentiam principum civilium, cum talis negligentia noceret pariter animarum saluti. Alia ratio quoque addenda est, principes scilicet se illis temporibus exhibuisse adeo negligentes, ut subditorum necessitatibus non consulerent; aut etiamsi consulerent, propter populorum proterviam, despiciebantur, quae a principibus salubriter erant instituta, cum a populis non recognosceretur nisi froenum religionis. Hodie autem, quia satis expedita est auctoritatem civilium actio, eamque populi reverentur, Ecclesia se satis felicem reputat, quod non teneatur principium praescriptionibus supplere; tantummodo proinde ejus explicatur auctoritas in reprobandis aliquibus legibus, quae contra divinum jus procedunt, ut est lex de divortiis plenis, aliaeque. Quae de legibus dicta sunt, dicatur etiam de judiciis.

7.º Aliud jus Romanis Pontificibus in antiquitate assertum est, in moderando et resolvendo pacto sociali inter principem et populum christianum, quod vulgo audit « *potestas deponendi principes, et liberandi subditos a praestanda fidelitate.* » Et revera quod Romani Pontifices hac auctoritate usi sint, licet rarissime, abnuendum non est; id enim accidit a tempore Gregorii II anno 731 interdicentis solvi ab Italis vectigalia Leoni Isaurico ad aevum Pauli V venetam Rempublicani subijcientis interdicto sub initio saeculi decimi sexti. Rarissime inquam: nam in istis novem saeculis vix inveniuntur novem exempla, et tantum in duobus

ultimis casibus sententiae pontificiae effectum sortitae non sunt. Ad quod factum explicandum variae conditae sunt sententiae et opiniones. Factum hoc evenisse per usurpationem Romanorum Pontificum clamitant heretici; at omnes doctiores ex ipsorum quoque agmine contra hanc sententiam insurgunt, cum universus orbis christianus tunc temporis hanc legislationem agnoverit. Ad minimum ergo hoc erat ex jure publico illius temporis. Et doctiores inter Protestantes, duce Leibnitio, hoc jus fuisse tunc temporis recognitum et bene statutum sentiunt. Inter Catholicos Natalis Alexander *his. eccles. saec. XIII et XIV dissert. 9, art. 7* defendit supremam esse a solo Deo dependentem Regum auctoritatem, ita ut nullam penitus etiam indirectam in eorum temporalia potestatem habeant Romanus Pontifex et Ecclesia. Aliqui scriptores distinguunt per Imperialem et Regiam potestatem. De Imperio admittunt esse eam potestatem obnoxiam Romano Pontifici, cuius imperii translatio a Leone III facta est in Carolum Magnum, et in Francos, seu Germanos, cujus electores per sanctionem Gregorii V constituti sunt septem Germaniae Principes, et cujus prima obligatio et munus erat *defensoris ecclesiae catholicae et Patritii Romani*: de regia vero potestate negant. Alii auctores admittunt hoc jus Romanorum Pontificum, sed unice ex concessione, seu conventionione populorum medio aevo recepta, quae transivit in jus publicum: quo hodie mutato, potestas illa am-

pius non subsistit; atque haec opinio nunc habet plures sectatores. Opinio alia pariter habet suos asseclas, et est « Romanum Pontificem posse jure divino auferre potestatem civilem a regibus societatum christianorum, nulla limitatione facta. » Cui addunt et aliam, nempe. « Auctoritatem civilem in societatibus christianis a Deo in principes per Pontificem defluere. » Inter haec extrema, quorum primum plus aequo deprimit; et alterum plus aequo extollit hoc jus Ecclesiae in temporalibus principum, mediam sententiam veram esse defendimus. « Romanum Pontificem et Ecclesiam habere jus seu potestatem *indirectam* in temporalibus principum quoad societates christianas, sed exercendam tantum in aliquibus circumstantiis, quae hodie non verificantur. » Dicimus porro hanc esse potestatem indirectam, quia, ut supra indicatum est, Christus relicta Caesaribus auctoritate imperandi in civilibus, Ecclesiae et Petro non dedit directe gerenda nisi negotia Religionis; unde non est verum in societatibus etiam christianis potestatem defluere in principes a Deo per Romanum Pontificem. Hoc esset facere Romanum Pontificem etiam Monarcham supremum civilis societatis christianae, quod ne ipsi quidem Romani Pontifices umquam praesumpserunt. Adde quod eadem argumenta a nobis afferenda pro defensione nostrae propositionis demonstrant falsum hujusmodi assertum, quia ea nihil aliud probant, nisi potestatem indirectam. Utimur autem ad thesim defendendam primo ar-

gumento Bellarmini *de Romano Pontifice, lib. 5, cap. 7*. Subordinatio finium importat subordinationem facultatum, ut habet Aristotiles *lib. 1, Ethic. cap. 1*: subordinatio autem facultatum seu auctoritatum importat potestatem judicii seu decreti. In casu ergo, in quo incorrigibilis sit rector civilis, ne finis ultimus societatis ecclesiasticae frustretur, potest ille ab auctoritate ecclesiastica removeri. Cui accedit et aliud argumentum fundatum super principio hodie admissio ab omnibus juris publici prudentibus. Potestas civilis etiam suprema circa hoc « an populum sibi commissum dirigat nunc ad ultimum finem societatis » est judicabilis ab auctoritate in hoc mundo existente; est enim defectibilis, et in persona non est electio divina. Indicabitur autem in societate non christiana a populo, in republica vero christiana a Pontifice propter recognitam subordinationem finis societatis fini Ecclesiae. Natalis Alexander, sicut et jurisconsulti protestantes et aulici exagerraverunt faciendo principes *injudicabiles*; sed si liberaverunt principes ab animadversione Ecclesiae, nequiverunt eos eripere de gladio populorum: isti fecerunt potestatem principum Ecclesiae *coordinatam*, non *subordinatam*, et in hoc erraverunt. Argumentum vero a Natali Alexandro desumptum ex *Can. 5 et 6 Conc. Parisiens. VI* non probat *veram vocationem personalem divinam principum*, neque excludit subordinationem relate ad Ecclesiam. Profecto si hanc vocationem divinam per-

sonalem principum importaret, principes essent in hoc mundo *prorsus injudicabiles*: cur ergo Natalis Alexander recognoscit Childericum fuisse *jure* a populo judicatum? Exinde colligitur quid teneri debeat de doctrina a Gregorio VII in synodo Romana proposita, et a Bonifacio VIII in Constitutionibus. « *Unam sanctam, et Rem non novam* » quibus subordinata dicebatur potestas civilis ecclesiasticae, et proponebatur theoria *de duplici gladio*. Veram doctrinam tradebant contra errores tunc temporis vigentes, quorum nonnulli etiam nostro tempore recusati sunt, et damnati a Pontifice Pio IX *Lit. Apostol. Multiplices inter 10 Junii 1851. Sil-lab. errore 54* ibi. « Reges et Principes non solum ab Ecclesiae jurisdictione eximuntur, verum etiam in quaestionibus jurisdictionis dirimendis superiores sunt Ecclesia. » Neque illae Constitutiones fuerunt correctae a Clemente V. in *Cap. Meruit extrav. commun. de privileg.* sed hoc caput tantummodo continet declarationem ad excludendas falsas interpretationes dictarum Bullarum. Et hac facta declaratione istae Bullae receptae fuerunt a Concilio Lateranensi V ses. IX. Proinde decipiuntur qui asserunt has Constitutiones non fuisse receptas in Collectionibus Canonum. Hodie tamen haec Ecclesiae auctoritas exerceri non potest, cum populi ab incredulis excitati nec recognoscant, nec acquiescant huic Ecclesiae decisioni; et proinde haec judicia non haberent effectum, ut ultimis vicibus expertus est Romanus Pontifex, quibus

hac auctoritate usus est. Quinimo cum societates hodie sint mixtae religionis, occasione talium judiciorum bella non modo civilia, sed et religiosa enasci facile possent. Decipiuntur proinde illi, qui hanc potestatem asserunt a Romano Pontifice passim exerceri posse, cum experientia quoque demonstraverit has sententias non habere felicem exitum.

8.º In tractatu de legibus quaeri solet circa quas actiones condantur leges? Dicendum porro est, legis esse vel praecipere, vel vetare, vel permittere, vel punire; hinc leges sunt vel praeceptivae, aut vetantes (et istae subdistinguuntur in leges simpliciter vetantes, quae reddunt actum illicitum, et in irritantes, quae faciunt actum quoque invalidum) aut permissivae, aut poenales. Quo posito asserimus, quidquid praecipitur aut vetatur, vel permittitur, aut punitur per humanas leges, id nominari materiam legum. Praecipi autem non possunt nisi actus possibiles et honesti, aut etiam actus de se indifferentes, cum ex circumstantiis vel adjunctis induunt bonitatem, et sunt vel necessarii, vel valde utiles pro bono communitatis: actus autem physice vel moraliter impossibiles, seu inhonesti praecipi non possunt, quemadmodum praecipi generaliter vel pro universa communitate nequeunt actus nimis ardui. Vetari autem potest actus quisque inhonestus, et etiam actus de se indifferens, si ex adjunctis noxius communitatis bono evadat. Irritatur vero actus, seu effectus ejus *juridici* non recognoscuntur (id enim importat irri-

tatio), quando si isti effectus a jure recognoscerentur, haberetur grave incommodum in societate, vel non esset sufficiens cautio ad has actiones interdicendas efficaciter. Permissivae legis objectum est actus indifferens, et inhonestus quoque, qui potius toleratur, aut non punitur ad majora mala vitanda. Conceptus autem legis permissivae est in hoc, quod legislator tueatur libertatem ejus, qui hunc actum emittit contra omnes, qui vellent ejus libertatem impedire; et tolerat seu impunitos illos actus relinquit ad majora mala impedienda. Ratio autem legis punientis ambulat vel procedit cum lege praeceptiva et vetante.

9.º Subordinantur hic duo quaesita, nempe an lex humana possit praecipere actus internos, et an respicere valeat actus praeteritos? Quoad primum porro respicientes leges ecclesiasticas respondemus eas posse praecipere actus internos *indirecte et concomitanter* ad actum externum, ut hic sit in suo esse formali, non vero directe et praecisione facta ad actus externos. Ratio primae partis est, quia Ecclesia potest praecipere actus, quatenus idonei sint ad finem intentum obtinendum, tales autem non essent nisi actus internus comitaretur externum, sic lex praecipit contractus esse veros non fictos; sic lex ecclesiastica, quae praecipit confessionem, eam vult esse sinceram, non autem sacrilegam. Ista profecto indicant indirecte posse praecipiri actus internos, quatenus forma sunt actuum externorum. At directe actus

mere interni nequeunt praecipi; et argumenta sunt. 1.º In SS. Litteris cogitationes hominum et interiores actus Deo reservantur, et Romani Pontifices numquam asseruerunt id esse in eorum potestate, sed potius contrarium, ut in *Cap. 34 de simonia* « nobis datum est de manifestis tantummodo cogitare. » 2.º Hoc pariter eruitur ex sequenti principio, nempe, legum ferendarum auctoritatem se extendi quousque extenditur auctoritas judicandi; at puniri per Ecclesiam nequeunt actus mere interni juxta illud « Ecclesia de internis non judicat » proinde neque de ipsis leges fert. Cui additur, Ecclesiasticam potestatem ordinari ad externum et commune regimen, proinde materiam seu objectum legum esse actus externos. 3.º Quod demum ex eo evincitur, quia Ecclesia actus mere internos numquam praecipit. Quoad alteram vero quaestionem exponendam sic procedimus. Ideo praesens dubium promovetur, quia habemus hoc titulo duo capita, quae ad invicem pugnare videntur. Namque *cap. 2 h. t.* dicitur « *legem ita solere futuris formam negotiis imponere, ut dispendiis praeterita non commendet.* » At *cap. ult. h. t.* pariter asseritur leges non respicere praeterita « nisi nominatim in eis de praeteritis caveatur, » ergo potest ea respicere. Porro vel lex est declarativa juris jam existentis, vel de novo conditur. Si est declarativa juris existentis, nil mirum est, quod respicere valeat actus quoque praeteritos, jam enim illi actus erant vetiti, vel

praecepti per primam legem. At si lex est nova, tunc tenendum est 1.º actus istos non posse esse materiam legis praeceptivae, vel simpliciter prohibentis, cum non sit possibile ad ipsam regulam exigere actus jam extantes, et ista sunt illa dispendia, quibus lex praeterita commendare non valet. At 2.º possunt esse materia seu objectum legis irritantis, dummodo expresse de iis caveat lex. Namque si per sententiam actus potest irritari, id poterit quoque per legem, cum bonum publicum id postulet: sed ex altera parte princeps non censetur id velle nisi expresse edicat. 3.º Actus praeteriti non possunt esse objectum legis punientis, scilicet ut mereantur poenam proprie dictam, et ideo dicitur in cit. cap. 2. *« rem quæ culpa vacat in damnum vocare non convenit »* paena enim datur propter culpam, et culpa non est contra legem adhuc non existentem. At possunt esse objectum legis inhabilitantis, si haec lex etiam praeterita expresse respiciat. Ex una parte enim inhabilitatio proprie dicta poena non est, quia non privat jure quaesito, ex altera vero parte inhabilitas inducitur propter bonum publicum etsi respiciat privatos; verum si agitur de hac inhabilitate inducenda ob praeteritas actiones, requiritur ut lex id expresse dicat, quia ut advertitur *cap. ult. h. t.* *« certum est legem futuris dare formam negotiis, praeterita vero non respicere nisi de iis expresse caveat. »*

10.º Lex dicitur in suo esse formali constituta ita ut obliget subditos, quando 1.º continet rationabilem legislatoris ordinationem per signa externa, et apposita verba manifestatam, et 2.º quando est sufficienter communitati promulgata. Ratio primi est, quia non quaevis legislatoris voluntas, vel decretum in mente ejus existens dicitur proprie dicta lex, sed quando haec rationabilis ordinatio est facta externa et manifestata per verba concludentia. Ratio secundi est, quia, ut populus dicatur aliqua lege obligatus, necesse est, ut ejus habeat notitiam; quomodo enim adstringere potest lex, nisi ejus habeatur cognitio? Consulto autem dicimus, illam promulgationem fieri debere communitati, ut distinguatur a notitia legis aliquibus privatis data. Promulgatio porro fieri debet communitati, quia illam immediate respicit lex, mediate vero personas singulorum; quoadusque proinde communitati facta non est promulgatio, quamvis unus aut alter privatus notitiam habuerit, lex non obligat; quando vero communitati fuit promulgata, tunc obligat, etsi unus aut alter privatus possit eam lege ignorare; imo in foro externo haec ignorantia non attenditur, nisi in personis exceptis. Quando vero haec promulgatio facta est ratione convenienti, ut sit sufficiens, jam non quaeritur de modo; isti enim modi possunt esse multiplices. Quidquid censeri debeat de varia Ecclesiae disciplina in promulgandis sacris constitutionibus, super qua re plures Auctores disseruerunt,

praesertim Franciscus Antonius Zaccaria in suis Dissertationibus *Tom. II dissert. XI*, hodie et jam a pluribus saeculis inolevit praxis, ut leges Pontificiae heic Romae in consuetis locis exponantur seu promulgentur, et deinde nihil aliud requiratur, nisi notitia in aliis regionibus, non vero alia formalis seu solemnis promulgatio. Istius praxis haec videtur fuisse ratio, quia facile fuisset principibus saecularibus impedire in diversis christianis provinciis promulgationem legis ecclesiasticae, quae defectu solemnis promulgationis inibi non obligasset, et sic impedivissent effectum salubrium constitutionum; contra vero si sufficeret promulgatio solemnis heic Romae facta, et non requireretur in illis regionibus nisi notitia, non potuissent remorari effectum legis, aut gravare praesules ecclesiasticos, ne ipsam legem promulgarent; de caetero autem promulgatio Romae facta censebatur sufficiens, cum facile istius facti notitiam omnes habere potuissent populi, quorum omni tempore frequens accessus ad urbem erat. Atque id nostro tempore ab omnibus admittitur uno excepto casu, quo Pontifex Romanus vel Concilium generale expresse caverit aliam specialiore promulgationem legis, qua non servata, lex non obligaret aut saltem non induceret irritationis effectum. Exemplum istius exceptionis habemus in lege proposita a Concilio Tridentino *sess. 24, cap. 1 de reform, matrim.*, de irritandis matrimoniis christianorum factis *aliter quam praesente parocho vel alio sa-*

cerdote de ejus vel ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus. Ibi enim dicitur « Decernit insuper (Sancta Synodus), ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat a die primae publicationis in eadem parochia factae numerandos. » Ubi requiritur promulgatio in quavis parochia. Hinc intelligitur quam irrationabile fuerit assertum Ecclesiae Gallicanae privilegium, quo Gubernium contendebat, leges Pontificias in Galliis non habere vim, nisi ab Episcopis fuissent in propria dioecesi solemniter promulgatae. Porro si hoc privilegium obiciebatur ab Episcopis, reputatum fuisset prorsus irrationabile, quia idem fuisset ac praescribere obedientiam contra superiorem, quod a jure omnino absonum habetur. Revera, cum in potestate fuisset Episcoporum promulgare solemniter, vel non, legem Pontificiam, ab ipsis omnino dependebat eam recipere vel non. At profecto Ecclesiae Gallicanae Praesules erga Ecclesiam Romanam jugiter obsequentes illud assertum privilegium non invocarunt, sed haec praetentio fuit ex parte Parlamenti, quod ex una parte tuebatur privilegium ipsum, et ex altera non permittebat Episcopis promulgare leges pontificias, nisi postquam a se expensae fuissent, et ipsum dedisset veniam publicationis. « *Phillips Du Droit ecclésiastique traduit par Crouzet, tom. 3, pag. 208, 209.* »

11. Canonistae aulici et Janseniani retinuerunt, atque nisi sunt demonstrare leges Pontificias etiam

hic Romae solemniter promulgatas, in diversis regnis christianis tamen non habere vigorem, nisi *regio placito vel exequatur* fuissent munitae, quorum errores pluries a Romanis Pontificibus confessos nostro tempore iterum confodit Summus Pontifex Pius IX, qui in alloc. *Meminit unus quisque 20 Septembr. 1851* damnavit propositionem » *Ecclesiastica potestas suam auctoritatem exercere non debet absque civilis gubernii venia et assensu. Syllab. errore 20*, et Alloc. *Numquam fore 15 Novembr.* damnavit aliam « *Episcopis sine gubernii venia, fas non est vel ipsas Apostolicas litteras promulgare » Syllab. errore 28, et Litt. Apl. ad Apostolicam 22 Augusti 1851* damnavit hanc alteram « *Civili potestati vel ab infideli imperante exercitae competit potestas indirecta negativa in sacra; eidem proinde competit nedum jus quod vocant exequatur, sed etiam jus appellationis, quod nuncupant ab abusu ».* *Syllab. errore 41.* Quia tamen in hoc jure regiae potestatis et Gubernia et Cănonistae Religioni catholicae et Romanae Sedi adversi plurimum insistunt, nonnulla de eo delibare abs re, et utilitate non erit. Circa originem istius juris variae sunt sententiae. Jansenistarum, et Canonistarum aulicorum sententia est, hoc jus esse regibus nativum, ita van-Espen (*Jus ecclesiast. univ. Parte 2 Tit. 24 cap. 6*). Alii tractatores juris publici jus placiti regii repetere visi sunt ex tutela, quam habebant Principes relate ad Ecclesiam, unde se velut justitiae vindices asserebant, et or-

tum habuit *appellatio ab abusu et regium placitum*. Tertia opinio est, originem *regii placiti* vel *exequatur* repetendam esse ex nonnullis concessionibus factis tempore schismatis occidentalis, nempe a saeculo *decimo quarto*. Prima ex istis tribus opinionibus doctrinaliter falsa est; posita enim independentia Ecclesiae a Statu, imo posita subordinatione Status quoad Ecclesiam, eo modo, quo nos superius illam explicavimus, concipi profecto non potest, quomodo principes audeant sibi jus asserere regii placiti in legibus ecclesiasticis. Aut enim hoc jus placiti sicut non competit ecclesiae quoad leges civiles, sic non competit Statui quoad leges ecclesiasticas, aut melius dicendum esset competere quoque Ecclesiae quoad leges civiles; id quod tamen nos non praetendimus, nec ipsi darent. Secunda opinio est historice falsa, quia adsertores istius placiti regii non valent exempla afferre anteriora saeculo decimo quarto. Quin imo habemus argumenta negativa, quae demonstrant antiquiori tempore hoc regium placitum non adhuc fuisse inventum, ad quod scilicet non habuerunt recursum Reges Ecclesiae Romanae infensi, quod profecto fecissent, si ea aetate jam extitisset in usu. Revera Philippus IV dictus Pulcher, Galliae Rex, ut advertit Ferraris *Bibliotheca v. Placitum Regium*, in celebri illa controversia, quam habuit cum Bonifacio VIII, si eo tempore placitum Regium inductum fuisset, profecto non tanta cura cavisset, ne ullae illius Pontificis litterae in regnum adve-

herentur, custodibus ubique appositis; sicut pariter fecit Henricus Angliae Rex cum Alexandro III. Quanto facilius Regio negato assensu Pontificias Constitutiones eludere Reges illi potuissent! Tempore vero schismatis occidentalis Urbanus VI, ne ab Antipapis eorumque asseclis fraudes impune committerentur, necessarium vidit, ut de Constitutionibus Apostolicis, an legitimae forent, atque a vero Pontifice proficiscerentur, Episcopi ante judicarent, quam executioni mandarentur; Principes quoque, ne populi a pseudo-pontifice deciperentur, cavendum sibi duxerunt Bullas examinando. Et licet Martinus V Constit. *Quod antidota* § *cum dudum* hanc concessionem satis providam tempore schismatis, schismate extinto revocasset, politici tamen non destiterunt ab incepto, et primis temporibus tantummodo videbant, an tales litterae essent apocriphae nec ne, deinde vero ipsarum tenorem expenderunt, et sibi usurpaverunt jus exequi faciendi easdem litteras; quod primis temporibus respexit bullas beneficiales et circa res litigiosas, deinde autem quascumque litteras et de disciplina et de rebus moralibus ac dogmaticis. Vix ac ex parte principum hic usus invaluit Sancta Sedes non destitit illum reprehendere, et non tolerandum conclamare pluribus editis constitutionibus, quarum aliquas citat Cardinalis Tarquini S. J. in Dissertatione quam edidit super propositione « *Error est minime tolerandus, recensere inter regia jura, facultatem subjiciendi regio, ut vocant, exequatur,*

Bullas et Brevia Pontificum, atque acta quaecumque ad Ecclesiae regimen spectantia ». Abnormitas siquidem istius praetentionis, ut diximus, in hoc est, quod hoc inter nativa et regia jura comprehendatur, et vocetur *jus cavendi*, ne ex usurpationibus ecclesiae gubernium civile detrimentum capiat; cum e contra certum sit usurpationes ab Ecclesia factas non fuisse, sed potius a Gubernio civili fuisse commissas, et fere quotidie committi in detrimentum Ecclesiae. Aliquando autem in Concordatis toleratum est, ut simplex visio fieret a Gubernio Bullarum et Brevium, absque decreto permittendae executionis, exceptis tamen Bullis et Brevibus dogmaticis, vel de re morali, Brevibus S. Poenitentiariae Apostolicae, et litteris sacrarum Congregationum Romanarum ad Ordinarios aliasque personas pro informatione. *Concordat. cum Rege Sardiniae anni 1742 sub art. 3.*

12.º Leges autem habere possunt duplicem *vim directivam* et *coactivam*, seu obligare possunt in conscientia, et adnexam habent sanctionem poenalem, quia dirigunt hominis actus ad finem ultimum associationis et devios ac contumaces in officio continent poenis interminatis. Vis directiva legibus negari non potest, seu quod inducere valeant obligationem in conscientia, ab iis, qui admittunt in superiore verum jus imperandi, quique non ignorant dictum B. Pauli, obsequendum scilicet esse potestatibus non solum *propter vindictam* sed etiam *propter conscientiam*: sanctionem vero

poenalem hadere valent, quia legislator iis mediis ut potest, quae ad finem obtinendum observationis legis melius conducunt, qualis est poenarum comminatio. Disputatur autem an lex aliqua humana possit esse unâ ex iis viribus destituta? Et respondetur primo quoad defectum vis directivae. Quidquid sit de legibus civilibus, (quarum nonnullas esse mere poenales ab aliquibus Doctoribus asseritur non despiciendis argumentis et praesertim propter enormem omnino sanctionem), quoad leges ecclesiasticas retinendum videtur inter eas non esse leges mere poenales, quia ipsa natura comminatae poenae spiritualis arguere facit admissum grave peccatum a transgressore legis, qui talem diminutionem aut suspensionem jurium spiritualium incurrit. Quoad alteram partem dicendum est nullam fere adesse legem ecclesiasticam, quae praeter obligationem in conscientia non habeat positivam sanctionem, sine qua leges humanae plerumque inefficaces in praxi sunt. Quod attinet ad naturam poenarum, quas in suis legibus potest ecclesia comminari, antiquitus aulici canonistae societati Jansenistis praesertim in his, quae acta sunt in Pseudo-synodo Pistoriensis, Ecclesiae denegarunt quamcumque potestatem imponendae sanctionis suis legibus de poena temporali afflictiva etiam modica, restringendo ejus potestatem ad poenas spirituales et praesertim ad censuras, quod utpote laesivum potestatis ecclesiasticae fuit damnatum in Bulla Pii VI *Auctorem fidei*.

Cujus damnationis non haec est ratio, quod Ecclesia possit suas leges quacumque sanctione communire, etiam irrogando ultimum supplicium; Ecclesia enim abhorret a sanguine, ut vetus est dicterium in legislatione ecclesiastica, sed quod non minus illi decipiantur et decipiant, qui putant eam non posse comminare ullas poenas temporales, ne mitiores quidem. Sub quo respectu haec eadem doctrina damnata fuit a Summo Pontifice Pio IX in Litt. Apost. *Ad Apostolicam* 22 Augusti 1851. « *Ecclesia vis inferendae potestatem non habet, neque potestatem ullam directam aut indirectam* » *Syllab. errore* 24. Hodie autem iidem politici Ecclesiae negant potestatem sciendi suas leges poenis spiritualibus, praecipue censuris, quas contra devios et contumaces Ecclesia applicare non valeat, nisi annuente potestate civili, sub praetextu, quod laedant jura civilia subditorum, quod inauditam abnormitatem redolet: Qui enim *honor civilis* laeditur ejus, qui excommunicatur, si societas civilis defectionis a fide aut inobservantiae legum ecclesiasticarum nullam omnino habeat rationem, atque omnia servantur jura civilia apostatis et haereticis, (si non dantur potiora) ut servantur fidei catholico?

13.º Obligantur autem ad legem adimplendam omnes et soli subditi ratione utentes in territorio societatis manentes. Quod enim debeant esse subditi, qui legibus adstringuntur, facile perspicitur, cum legislator nonnisi a subditis obedientiam queat

exigere. Omnes tamen subditi per se tenentur, quia lex est pro communitate, et proinde pro omnibus, qui ad illam communitatem pertinent, nisi aliqua ratione peculiari excipiantur. Requiritur quoque rationis usus, est enim lex vinculum morale. Demum exigitur ut quis maneat in territorio societatis; clarus enim testis est, imo principium juris « *extra territorium iudicanti impune non paretur* » cap. *ut animarum de Constitut. in VI*; potestas autem iudicandi procedit eodem modo ac potestas leges ferendi; leges insuper dicuntur et sunt vere territoriales. Hisce adnotatis facile respondetur tribus sequentibus quaesitis.

I° An peregrinus teneatur legibus peculiaribus locorum, per quae peregrinatur? Et responsio est non teneri, quia non est subditus, nisi leges positae sint pro securitate locorum, quia superior debet attendere, ne ordo publicus detrimentum capiat, vel nisi ratio scandali subveniat, quia tunc praeceptum est legis naturalis de scandalo vitando.

II° An peregrinus tempore peregrinationis teneatur observare leges sui domicilii peculiares? Et pariter non teneri respondetur, cum extra territorium ver-
setur.

III° An vagi teneantur legibus peculiaribus locorum, per quae vagantur? Responsio eadem est, non teneri, quia subditi non sunt, nisi urgeat una ex illis rationibus, quas exposuimus in responsione ad primum. Vagi proinde non tenentur nisi legibus generalibus Ecclesiae. Loquendo nunc de legibus Ecclesiae, cum per Baptismum quis Ec-

clesiae subditus fiat, omnes baptizati per se iis tenentur, etiamsi haeretici vel schismatici sint. Tota autem quaestio in hoc est, an ecclesia velit eos suis legibus obligare, quos contumaces esse ex experientia cognoscit, quemadmodum sunt haeretici, et schismatici, quibus si leges imponerentur, id aliud non esset nisi eorum peccata multiplicare. Et si quid in hac materia liceat opinari, nostra mens est, eos maxime teneri illis legibus observandis, quae ad abusus compescendos, aut ad ordinem publicum et honestam conversationem tuendam in societate christiana latae sunt, puta leges de impedimentis matrimonii praesertim dirimentibus, aliaeque; namque plus semel Auctoritas Ecclesiastica requisita expresse, vel aequivalenter eos teneri asseruit. Si vero sermo sit de aliis legibus ecclesiasticis, quae ad sanctificationem personarum directe tendunt, eos ab Ecclesia non obligari est dicendum, cum Ecclesia perspiciat eos contumaciter restituros, et hoc nihil aliud esset, nisi peccata multiplicare. Sub hoc articulo demum quaeritur: an clerici legibus suae civitatis teneantur? Et responsio est eos teneri, quia cives sunt; quoad vim coactivam vero istarum legum, illam non persentire ex privilegio immunitatis, nisi aliter per concordata statutum sit, in quibus concessionem fiunt civili potestati praecipue quoad hoc privilegium. At si clerici effugiunt vindictam potestatis civilis, ecclesiae animadversionem in hoc quoque non vitabunt.

14.° De legum interpretatione tenendum est, eam esse triplicem, nempe *usualem*, *doctrinalem* et *authenticam*. Usualis ex moribus populi procedens ita et non aliter suscipientis in facto dubium verbum legis, est magni facienda, et de hac habetur iudicium effatum « *consuetudo vel usus est optimus legum interpret* ». Doctrinalis pariter interpretatio dubii verbi legis a juris peritis et Doctoribus edita non levem habet auctoritatem, et eo maiorem, quo graviora sunt argumenta ab ipsis allata ad suam opinionem confirmandam, et quo ipsi sunt numerosiores et eminentiores. Non semper tamen Doctoribus permittitur suam opinionem promovere super legibus ecclesiasticis. Aliquando enim eorum libertas limitatur: sic Concilium Tridentinum *Sess. 4. in Decreto de editione et usu sacrorum Librorum* constituit neminem in rebus fidei et morum ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium S. Scripturam interpretari posse contra eum sensum, quem tenuit et tenet S. Mater Ecclesia, aut contra unanimem consensum Patrum, etiam si huiusmodi interpretationes nullo umquam tempore edendae essent. Aliquando omnino interdicitur doctrinalis interpretatio: sic Pius IV in Constitutione *Benedictus Deus* confirmatoria Concilii Tridentini inhibuit omnibus tam ecclesiasticis personis cujuscumque ordinis conditionis et gradus, quam laicis, quocumque honore ac potestate praeditis, praelatis quidem sub interdicti ingressus ecclesiae, aliis vero quicumque fue-

rint sub excommunicationis latae sententiae poenis, ne quis sine auctoritate apostolica audeat ullo commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpretationis genus super Concilii Tridentini Decretis quocumque modo edere, aut quidquam quocumque nomine etiam sub praetextu majoris decretorum corroborationis aut executionis, alioque quaesito colore statuere. *Authentica* demum interpretatio fit a legislatore vel ab ejus legitimo successore, non autem ab inferioribus, nisi istis expresse datum sit. Dicitur autem *authentica* quia habet eandem auctoritatem ac lex, cum sit eodem modo verbum legislatoris, sicut est lex. Huic interpretationi omnes aliae cedunt, et si sint illi contrariae destruuntur. Hanc potestatem authentice interpretandi Decreta disciplinaria Concilii Tridentini in Constitutione *Immensa* Sixtus V contulit S. Congregationi Cardinalium, qui dicuntur Conc. Trid. Interpretes. Sibi suisque Successoribus reservata facultate interpretationis quoad canones dogmaticos et morales. Haec porro S. Congregatio duplici modo procedit; aliquando enim expendit casus peculiare sibi delatos, et applicat legem ecclesiasticam, et tunc est tribunal supremum: sed aliquando doctrinaliter respondet interpretando vel aperiendo sensum canonis disciplinaris Concilii Tridentini; et tunc vere edit interpretationem authenticam, de qua S. Congregatione inferius verba faciemus.

15.º Quaestio ultima istius tituli est, quo-

modo cesset obligatio legum? Et respondetur communiter, leges in totum aut pro parte cessare posse quinque modis, nempe *cessatione finis, irritatione, abrogatione derogatione, et dispensatione*. Cessatione finis illius, propter quem lata est lex, eam cessare facile intelligitur, cum non habeatur ratio continuandae obligationis et restringendae subditorum libertatis; quod tamen verum est quando finis *totaliter* cessat, seu rationes, propter quas lex lata est, omnes deficiunt; si enim una aut altera permaneat, lex non subvertitur. Irritari dicitur lex, quando Superior illo praelato, qui legem tulit, eam ratam non habet, imo positive reprobatur; ut si Pontifex reprobareret legem ab Episcopo propositam. Abrogari dicitur lex, cum in totum subvertitur, derogari vero, cum unus vel alter ejus articulus tollitur, ipsa manente quoad alios articulos. Neutrum praestari valet, nisi a legislatore aut ab ejus successore, non autem ab inferioribus (excepto casu consuetudinis contra legem a populo inductae, de qua *tit. 4* sermo erit). Dispensari demum dicitur a lege, quando ea manente pro communitate, unum vel alterum individuum ab ejus adimplemento propter causam eximitur. Haec porro, si perpetuo eximat individuum aut caetum personarum a legis observantia, appellatur privilegium; si una aut altera vice illud eximat vocatur proprie dicta dispensatio, quae etiam indulti generalis nonnumquam rationem habere valet. Cum privilegia et indulta generalia non

concedantur, nisi a legislatore, dispensatio proprie dicta fit a legislatore, et quandoque etiam ab inferiore ex delegatione legislatoris. At haec inter alias est differentia inter dispensationem ab alterutro datam; si quidem si a legislatore scienter sine causa quoque conceditur, est semper valida, et si illicita; at si inferior sine justa causa scienter dispenset, actus est et illicitus et invalidus. Delegatio porro legislatoris potest esse triplex, *expressa, tacita, vel praesumpta*; prout vel ipse concessit, vel praelatum inferiorem dispensantem sciens cum posset impedire, non impedit, aut demum cum causa dispensandi gravissima est, aliunde periculum est in mora, aut non patet accessus ad legislatorem, praesumitur enim tunc rationabiliter legislatorem dispensare, si sciret, aut dare inferiori facultatem ad dispensandum. Advertendum demum est delegationem ad dispensandum esse latae interpretationis, litteras vero vel paginam datae dispensationis esse strictae interpretationis, velut in diversis titulis fuse expendemus.

TITULUS III.

De Rescriptis.

1.° *Rescriptum* est « responsum Principis supremi in scriptis datum ad supplicationem, petitionem, vel consultationem alicujus. » Et quia datur in scriptis, hinc differt a *vivae vocis oraculo*. Quoniam vero datur ad supplicationem petitionem vel consultationem alicujus, a lege differt, cum rescriptum respiciat favorem privatorum, lex vero totius communitatis bonum; hinc pariter est, quod leges solemniter promulgentur; non ita tamen rescripta. Supremi autem Principis responsum dicitur, quia etsi subordinati etiam magistratus soleant in scriptis responsa dare, haec tamen non dicuntur vere *Rescripta*, sed tantummodo responsa. Ex hoc autem non sequitur, quod Rescripta aliquando non valeant constituere legem genera-

lem; nam si in aliqua compilatione authentica legum fuerint relata, ex tunc sunt loco legis universalis; quia talia effecta sunt authenticitate compilationis, ut evenit in Compilatione Decretalium Gregorii IX, in qua plurima Rescripta inserta fuerunt, et sic evaserunt leges generales.

2.º Rescripta porro duplicis sunt speciei, *justitiae* nempe et *gratiae*. Rescripta *justitiae* talia dicuntur, cum concedantur ad aliquod negotium judicialiter terminandum; ut quando ad controversiam finiendam datur judex delegatus *cap. 12 h. t.* Rescripta vero *gratiae* sunt, quibus ex liberalitate Principis aliquid conceditur *praeter aut contra jus*, quod non sese refert ad terminandas quaestiones judiciales *cap. 5, 7, 12, h. t. in VI.*

3.º Impetrare autem valent Rescripta omnes, qui Canone non prohibentur. Ideo vero haec regula negativo modo proponitur, quia omnes de communitate jus habent ad recursum faciendum supremo Principi. Atque hanc veritatem omnes semper professi sunt, qui retinuerunt Ecclesiam esse societatem a civili independentem. Novissimis autem temporibus adeo excrevit Civilium Guberniorum contra catholica sacra audacia, ut exigent se esse necessarios mediatores inter fideles et Pontificem, qua mediatione exclusa, per arbitrium retinuerunt gratia a Pontifice concessas esse irritas habendas. Sed quo fundamento innititur hoc jus interpositionis seu necessariae mediationis? Nulla alia reddi valet ratio, nisi prae-

potentia et arbitrium. Hinc merito Summus Pontifex Pius IX, Alloc. « *Numquam fore* » 15 Decembris 1856 damnavit propositionem « Gratiae a Romano Pontifice concessae existimari debent tamquam irritae, nisi per Gubernium fuerint imploratae » *Syllab. errore 29*. Neque hic sistit usurpatio; verum Civilium Rerum publicarum nonnulli moderatores ausi sunt asserere se habere jus impediendi liberam communicationem Episcoporum et fidelium cum Romano Pontifice, quod idem esset, ac habere jus dissolvendi catholicam unitatem, et en Caesarem sibi usurpantem quae Dei sunt, imo destruentem opus Dei! Quapropter merito idem Summus Pontifex Pius IX in Alloc. « *Maxima quidem* » 9 Junii 1862 damnavit aliam propositionem « Civilis auctoritas potest impedire, quominus sacrorum Antistites et fideles populi cum Romano Pontifice libere ac mutuo communicent » *Syllab. errore 49*. Secundum regulas canonicas porro a Rescriptis impetrandis excluduntur *excommunicati excommunicatione majore*, nisi in *causa excommunicationis vel appellationis ad suam Defensionem cap. 26 h. t.*, alias Rescriptum vel processus est *ipso jure nullus cap. 1 h. t. in VI*. Hinc est, quod in Rescriptis et Bullis papalibus absolutio a censuris in forma gratiosa conceditur ad effectum tantum illius Rescripti vel Bullae consequendum. Quae absolutio omnibus prodest, iis exceptis, de quibus loquitur regula LXVI. Cancellariae Apostolicae, cujus textus hic

est « Ne personis, pro quibus litterae Suae Sanctitatis emanabunt, ob generalem absolutionem a censuris ecclesiasticis, quibus ligati forent, ad earum effectum consequendum in iisdem litteris apponi solitam, praestetur occasio censuras ipsas vilipendendi et insordescendi in ipsis, statuit et ordinavit, hujusmodi absolutionem et clausulam in litteris, quas in futurum cum illa concedi contingat non suffragari non parentibus rei judicatae, incendiariis, violatoribus ecclesiarum, falsificatoribus et falsificari procurantibus litteras et supplicationes apostolicas et illis utentibus, receptatoribus et fautoribus eorum, ac res venditas ad infideles deferentibus, violatoribus ecclesiasticae libertatis, via facti ausu temerario apostolicis mandatis non obtemperantibus, et Nuntios vel executores apostolicae Sedis et ejus officialium ejus commissa exequentes impediuntibus, qui propter praemissa vel aliquod eorum excommunicati a jure vel ab homine per quatuor menses scienter excommunicationis sententiam hujusmodi sustinuerint. Et generaliter quibuscumque aliis, qui censuris aliquibus etiam alias quam ut praefertur quomodolibet ligati in illis per annum continuum insorduerint. » Porro notant Doctores exclusionem excommunicatorum a persentiendo emolumento Rescriptorum, quod hic recensuimus, respicere tantum Rescripta Papalia, de quibus agit citatum *Caput 1 h. t. in VI*, non vero episcopalia sive aliarum personarum.

in dignitate ecclesiastica constitutarum responsa, praecipue ex ratione, quod *odia sint restringenda*. Quaesitum est, an dispositio cit. cap. I. h. t. in VI applicetur iis quoque responsis, seu dispensationibus, quae ab Episcopis conceduntur ex facultatibus a Papa acceptis? Et ex dictis puto respondendum *negative*, nam illa responsa et dispensationes non sunt Rescripta Papalia, sed Episcopalia, etsi Episcopus procedat potestate delegata, quam habuit in sic dictis *facultatibus*; quemadmodum haec responsa non subduntur dispositioni Regulae LXVI Cancellariae Apostolicae, quae regulae propriae sunt et aptantur tantummodo actibus vere papalibus procedentibus ab Ejus Cancellaria. Quid autem dicendum esset, si Rescripta concederentur in negotio individuo duabus personis, quarum una capax esset suscipiendae gratiae, alia incapax, ut sunt dispensationes matrimoniales? Et putarem utrique prodesse, ne ex malitia unius pars innocens plecteretur, aut facultate privaretur impetrandi Rescripta; quod in jure novum non est neque civili neque canonico, assumpto exemplo restitutionis in integrum quoad majorem in negotio individuo cum minore, quando huic competit hoc remedium, ut de aliis taceamus. 2.º Rescripta pariter impetrari quis de jure communi non posset favore alterius, nisi haberet expressum mandatum *Cap. 28 h. t. § sunt et alii*; jure tamen consuetudinario receptum est,

id fieri posse etiam sine mandato, tam quoad Rescripta gratiae, quam justitiae.

4.º Defectus aliquarum solemnitatum Rescripta reddit vel suspectae, id est dubiae, vel nullius auctoritatis. Quia vero Rescripta duplici parte constant, precibus petentis, et conclusione, Principis; hinc aliae sunt solemnitates precum, aliae conclusionis. Quod attinet ad conclusionem, seu ad proprie dictum Responsum Principis; solemnitates aliae sunt extrinsecae, aliae intrinsecae. Solemnitates extrinsecae se se referunt ad externam formam Rescriptorum, cum enim unaquaeque Cancellaria Principum habeat suarum Litterarum invariabilem externam formam, licet pro diversis negotiis expediendis diversam, sic Cancellaria Apostolica tenax jure est in adhibenda invariabili forma expediendorum Rescriptorum, quamvis haec pro diversis negotiis diversa sit. Defectus unus aut alter in forma extrinseca facit Rescriptum dubiae auctoritatis vel suspectum. Quis revera non suspicaretur apocriphum esse Rescriptum justitiae bullatum filo rubro et croceo, cum Cancellaria Apostolica soleat illud bullare filo canabis? Solemnitates vero intrinsecae respiciunt sic dictum *stylum* Curiae, cujus tenor idem semper est, et proinde si aliquod Rescriptum ab eo recedat, dubiae est auctoritatis *Cap. XI h. t.* Abrasio pariter et *correctio* in verbo substantiali Rescripti istud reddit suspectum *cap. 7 de religios. domib.* Id practici scriptores notant. Solemnitati autem

precum obstat *obreptio* vel *subreptio*, prout in iis vel falsitas insinuat, aut veritas tacetur. Quae veritates saltem ex stylo Curiae et praxi debeant in precibus exprimi, et proinde tacitae noceant, vel quae falsitates suggestae, iidem practici notant. Id tamen certum est, eodem modo obstare valori Rescripti obreptionem et subreptionem ut arguitur *ex cap. 20 h. t.* Obreptio porro et subreptio potest evenire tum ex dolo, tum ex simplicitate et ignorantia; et super hac re Innocentius III antiquorum sustulit perplexitates *cap. 20 h. t.* Cujus capitis haec summa est. 1.º Si subreptio vel obreptio ex dolo advenerit, Rescriptum concessum nullum semper est, cum mendax precator debeat carere impetratis. 2.º Si ex simplicitate et ignorantia, tunc distinguendum est, an cognita falsitate expositorum, et revelata veritate, quae fuit reticita, adhuc Princeps concessurus fuisset Rescriptum, vel non. Et siquidem non fuisset concessurus, Rescriptum non valet, quia deficit voluntas Principis. Si autem fuisset concessurus saltem in *forma communi*, secundum hanc sustinetur. Si quis vero quaerat quid importent haec verba in *forma communi*, id explicat Fagnanus in Comment. ad *Cap. XIII de aetat. qualit. et Ord. praefic.* nempe quod importent meram concessionem expetitae gratiae, cum *forma specialis* Rescripti importet designationem singularis modi procedendi iudicis delegati vel executoris, qui dicitur debere attendere ad tenorem Rescripti. Plerumque obreptio vel su-

breptio accidit in causis concessionis, et tunc Doctores exponunt praedictum caput sic. Causae, propter quas Rescriptum conceditur, possunt esse plures aut una; si sunt plures, unaquaeque dicitur *impulsiva*; si est una, haec dicitur *motiva*. Porro si obreptio vel subreptio est ex dolo, sive sit in causa impulsiva sine in motiva, Rescriptum est semper invalidum. At si ex ignorantia et simplicitate adveniat, tunc Rescriptum est nullum, si obreptio aut subreptio sit in causa motiva; secus si in impulsiva. Clausulam vero *motus proprii* tollere vitium subreptionis, apud Doctores explorata res est; *ex cap. 23 h. t. et cap. 23 de Praebend. in VI*; haec enim clausula importat Pontificem in rescribendo non processisse tantum ex iis, quae in supplicatione exposita sunt, seu ex causis in petitione allegatis sed ex aliis causis, quas non revelavit, motum esse, et hic dicitur *motus proprius*. Quemadmodum clausula « *ex certa scientia* » demonstrat Pontificem dedisse Rescriptum non modo ex cognitione sibi data causae expositis in supplicatione, sed ex notionibus sibi ex aliis fontibus comparatis, quae notiones dicuntur constituere certam factorum scientiam.

5.º Quae in cap. 20 h. t. traduntur de Rescriptis justitiae, ea locum habent in Rescriptis quoque gratiae *cap. 2 et 17 h. t. et cap. 14 § igitur de praetend. in VI*. Dubitatur vero an haec Rescripta sint *ipso jure* invalida, vel talia fiant *ope exceptionis*? Et respondetur Rescripta gratiae

esse invalida *ipso jure*, ut habetur *cap. ult. de filiis presbyteror. in VI*; Rescripta vero justitiae fieri nulla ope exceptionis, ut traditur *cap. 9 et 23 h. t.* Disputatur pariter an talia Rescripta in totum subvertantur, si dolo obreptio evenerit, quamvis plures habeant partes, vel respiciant diversa negotia, et obreptionis vel subreptionis vitium unam tantum partem vel negotium infecerit? Et convenit inter Auctores, Rescripta haec vitari, seu nulla fieri quoad omnes partes, non autem si diversa negotia comprehendant, cum indicatum vitium unum tantum negotium attingat.

6.º In Rescriptis tum gratiae, cum justitiae duo tempora attendenda sunt, nempe *tempus datae*, et *tempus praesentationis*. Tempus datae est dies Rescripti Impetrati; tempus vero praesentationis est dies, quo Rescriptum judici delegato vel Executori ostenditur, ut procedat. Et quod attinet ad Rescripta justitiae tempus *datae* attenditur, ut sciat an legitime sint impetrata, et an debeant alteri praeferri juxta *regulam 5 juris in VI*; « qui prior est tempore, potior est jure » et *cap. 12 de appellat.* Tempus autem praesentationis attenditur, quoad jurisdictionem judici advenientem et perpetuatam. Praesentationis porro tempus in Rescriptis justitiae est annus ab habita copia judicis delegati, post quod tempus negligentia imputatur, et secundum Rescriptum impetratum praevalet *cap. 3 et 23 h. t.* Quod spectat ad Rescripta gratiae, si gratia facta est, attenditur ad tempus

datae *cap. 7 h. t.*; at si gratia est facienda, id est commissa cum facultatibus executori, attenditur ad tempus praesentationis propter hunc tantum respectum, ut censeatur non expirare morte concedentis *cap. 36 § fin. de praebend. in VI*. Rescripta porro gratiae sunt perpetua, nisi dolus aut negligentia notabilis ei possit imputari, qui non praesentavit *cap. 12 § fin. h. t. in VI*.

7.º De interpretatione Rescriptorum brevis sermo est. Rescripta enim justitiae, si tenor dubium admittit (nam si clarus est, debet exequi, quantumcumque a jure communi exorbitet), ea sunt strictae interpretationis, nempe ut a jure communi, quam minus possint, recedant *cap. 15 et 16 h. t. et cap. 2 h. t. in VI*. Ratio est, quia gratia expetita in talibus Rescriptis est deputatio judicis delegati; qua obtenta, in tractatione causae debet jus commune observari, nisi aliud expresse praecipiat. Rescripta vero gratiae, quae continent meram Principis liberalitatem sunt largae interpretationis *cap. 4 de praebend. in VI*; dummodo non sint super beneficiis, quia tunc ambitiosa considerantur ex cit. *cap. 4 de praebend. in VI*; vel dummodo tertio non praejudicent; quò pariter casu strictam interpretationem patiuntur *cap. 15 de offic. judic. deleg.*

8.º Cum plura impetrata Rescripta sint, quae simul omnia habere exitum nequeant, quaestio fit de praelatione inter ea; Et Doctores in hac enodanda quaestione attendentes ad juris praescripta

sic concludunt tradentes criteria quaedam specialia. Si de Rescriptis justitiae res sit *prima* regula est, speciale Rescriptum praevalere generali, etiamsi illud posterius sit, et de generali revocando vel praejudicando nullam faciat mentionem ex *cap. 1 et cap. 14, § quoniam h. t.* Et in hoc habemus consentientem regulam juris *per speciem derogatur generi*. Si supradicta regula aptari nequit, quod sit utrumque Rescriptum generale, vel speciale tunc aptatur *altera* regula, nempe inter duo Rescripta justitiae, valet posterius impetratum, si faciat mentionem de primo, secus valet primum, et alterum censetur subreptitium ex *cap. 3 h. t. et cap. 12 de offic. et potest. judic. deleg.* Quod tamen secundum fit nullum ope exceptionis, cum dari possit casus, quo valeat ex dolo et negligentia prioris impetrantis *ex cit. cap. 9 et 23 h. t.* Quoad Rescripta gratiae aptantur eadem regulae ex *cap. 6 h. t. et cap. 38 de praebend. in VI.* Quod demum pertinet ad Rescripta Beneficialia, regula est primo impetratum praevalere omnibus aliis, propter jam allegatam rationem, nisi impetrans alterum Rescriptum habere cum formula *anteferri cap. 15 h. t. in VI, et cap. 7 de praebendis in VI*; vel nisi alius jam possideret *cap. 12 h. t. in VI*. Si eodem tempore impetrata sunt, statur priorati praesentationis *cap. 14 h. t. in VI*. Si demum uterque praesentaverit, datur beneficium illi cui concesserit major clericorum pars, aliusque nihil habet *cap. 14 cit. Adver-*

tendum tamen est theoriā traditam relate ad Rescripta Beneficialia vix locum in praxi habere posse, cum haec Rescripta respiciant gratias expectativas, quas jam abolitas a Concilio Tridentino *sess. 24, cap. 19 de Reformat.* Romanus Pontifex nonnisi rarissime concedit; proinde hic concursus Rescriptorum non verificatur.

9.º De executione Rescriptorum non est hic sermo instituendus, bene vero *tit. 29. De officio et potestate Judicis Delegati*. Generaliter nonnulla tantum adnotamus de clausulis Rescriptorum et forma. Quid importent clausulae in Rescriptis expressae, hoc intelligitur, sive verba clausularum appositarum expendantur, sive Doctorum auctoritas interpelletur. Solummodo notare hic sufficiat, clausulas esse nonnullas, quae in quovis Rescripto, si non exprimantur, subintellectae esse censentur, de quibus loquitur *cap. 2 h. t. et cap. 8 h. t.* Et istae verificari semper debent sub interminatione nullitatis Rescripti. Notari deinde debet formam seu tenorem Rescripti esse attendendum, et observandum in omnibus, praesertim in substantialibus, quia secus acta sunt ipso jure invalida, ut habetur *cap. 22 h. t.* Quando vero aliquid dicatur in Rescriptis positum esse seu praescriptum *pro forma substantiali*, id innuunt Auctores in Commentariis ad hunc titulum.

10.º Quae de extinctione Rescriptorum ob mortem concedentis, de revocatione et renuntiatione a jure traduntur, ad haec revocantur, Re-

scripta justitiae et jurisdictio delegata expirat morte concedentis; vel cessatione officii ejusdem Delegantis per renuntiationem, depositionem, aut translationem; finitur enim officium aut jurisdictio Delegati. Non vero per excommunicationem aut suspensionem ab eodem Delegante (et nomine Delegantis hic intelligitur subdelegans) contractam, per quam ejusdem jurisdictio non extinguitur sed impeditur exercitium, ut statutum esse colligitur ex *cap. 30 de offic. Delegat.* Quando vero res sit integra, vel non, in eo titulo exponetur. In Rescriptis gratiae notandum est, an sit *gratia facta*, vel *facienda*. Si gratia est facta, Rescripta morte concedentis non expirant, quia jam est quaesitum tertio jus, et habetur expresse dictum in *cap. 9 de Offic. Delegat. in VI.* Si vero gratia est *facienda*, et res adhuc est integra, morte concedentis expirat *cap. 36, § finali de praeb. in VI.* Difficultas esse potest in hoc, ut in rescriptis, in quibus adhibetur gratiae apostolicae executor, videamus an gratia sit facta vel *facienda*. Doctores autem apud Reiffenstuel *comment. ad hunc titul. n. 259 et seqq.* tenent, esse gratiam *factam*, si executor est *necessarius*, jussus scilicet exequi gratiam cognita precum veritate, cum petenti jus sit quaesitum; esse vero *gratiam faciendam*, si executor est *voluntarius*, cujus scilicet arbitrio relictum sit gratiam elargiri vel non. Ea vero, quae diximus, non faciunt concludere, omnia haec Rescripta *justitiae re integra*, vel *gratiae faciendae* perire absque

ulla spe ulterioris reviviscentiae. Nam si non pro omnibus, saltem pro iis, quae fuerunt impetrata infra annum ante mortem Pontificis, dicendum est, ea reviviscere per subscriptionem regularum Cancellariae Apostolicae, quae praestatur a superveniente Pontifice. Et *Regula XII*, sic habet. « Idem praedictus D. N. omnes et singulas a praedecessore suo Romano Pontifice infra annum ante diem eius obitus concessas gratiae vel justitiae litteras, temporibus debitis, earum executoribus vel iudicibus non praesentatas omnino revalidavit, et in statum pristinum, in quo videlicet antea fuerant, vel pro quibus erant obtentae, quoad hoc plenarie restituit, ac decrevit per executores vel iudices praedictos, vel ab eis subdelegandos ad expeditionem negotiorum in eis contentorum procedi posse et debere juxta illarum formam. »

An morte concedentis Pontificis expirent facultates concessae cum clausulis. « *Usque ad beneplacitum nostrum* », aut « *usque ad beneplacitum Sedis Apostolicae* » aut « *Donec revocavero* » quaeritur a Doctoribus sub hoc articulo? Et responsio est quoad primam clausulam cessare Rescripta morte Pontificis, quia ejus beneplacitum cessat, et habetur decisum *cap. 5 h. t. in VI*. Quod vero pertinet ad secundam clausulam, responsio est ea non cessare, quia sedes apostolica non deficit moriente Pontifice, et habetur pariter decisum in *cit. cap. 5* sicut non cessant si adhibita sit ter-

tia clausula, ut communiter censent Doctores contra Bartolum, quia ad revocationem requiritur actus positivus contrarius.

11.º Nonnulla verba demum addenda sunt circa renunciationem et revocationem Rescriptorum. Si Rescriptum gratiae continet favorem solius impetrantis, optime quidem hic valet Rescripto renuntiare; est enim clarum principium juris « unusquisque favori propter se introducto renuntiare potest. » Secus vero dicendum, si Rescriptum continet favorem publicum aut plurium personarum, et si ab uno impetratum; tunc enim laederet jura tertii quaesita. Item dicendum de Rescriptis justitiae, quod impetrans valeat iis renuntiare etiam invito adversario, saltem usque dum non sint judici delegato praesentata, cum eadem aptentur principia. Revocatio demum Rescriptorum fit *tacite* et *expresse*. Tacita revocatio fit editione alterius Rescripti contrarii, quod juxta superius dicta sit priori praeferendum. Expressa autem revocatio est, cum concludentibus verbis Pontifex gratiam concessam annullat; idque plerumque ex eo accidit in Rescriptis gratiae, quia istae concessionες bono publico evadunt damnosae, ut habetur exemplum *cap. ult. h. t. in VI. De Revocatione Rescriptorum justitiae* agetur plenius Tit. 29 istius libri.

TITULUS IV.

De consuetudine.

1.° Consuetudo considerari potest ut factum et ut jus. Considerata ut factum constituitur ex ipsis populi moribus: si vero assumitur ut jus, quemadmodum eam nos nunc assumimus, tunc ex *Can. 5. Dist. 1 in Decreto Gratiani* definitur « jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. » Verum haec definitio, vel non est completa, vel definitio obscurior, si enim verba definitionis expendantur, definitio respicit *certe consuetudinem praeter legem, fortasse respicit quoque consuetudinem contra legem*, sed non respicit consuetudinem *juxta legem*, quia in hoc ultimo casu *lex non deficit*. Vel si omnes complectitur consuetudinis species, definitio est *obscura*, quia illa verba « *cum deficit lex* » egent

diffusa explicatione, et defectus legis esset triplex, scilicet 1.º quando lex non est, 2.º quando esse desiit sublata per consuetudinem, 3.º quando legis verbum est dubiae interpretationis. Verius autem haec definitio videtur respicere *omne jus positivum humanum*, sive legibus inductum sit, seu ex populi moribus et consuetudine.

2.º Clarius definitur communiter consuetudo « *Jus non scriptum diuturnis populi moribus introductum, aliquo legislatoris consensu firmatum.* » Differt a legibus vel statutis, quae solemniter promulgantur, et ideo *jus scriptum* constituunt; consuetudo vero inolescit et introducitur moribus seu actibus, non vero solemniter promulgatur, et *jus non scriptum* audit. Differt pariter a *praescriptione*, quae procedit inter privatos, supponit possessionem, expostulat bonam fidem et titulum; e contra consuetudo introducitur a communitate, et nihil horum expostulat. Ex dicendis tamen apparebit in aliquibus casibus copulari consuetudinem et praescriptionem.

3.º Consuetudinis autem tres sunt species, ut alia sit *juxta legem*, alia *praeter legem*, et alia *contra legem*. Juxta legem dicitur consuetudo, cum dubium legis sensum interpretatur populus suis moribus legem sequens, et de hac dicitur, ut in tit. II° *consuetudo vel usus est optimus legis interpretes*. *Praeter legem* est, quando ex consuetudine praecipitur vel vetatur, quod ex scripta lege nec praeceptum nec vetitum erat. *Contra legem*

demum, cum quod lege praeexistente praeceptum erat vel vetitum, ex subsequente consuetudine non est amplius praeceptum aut vetitum. Consuetudinis pariter alia est divisio, ut ea sit *simplex*, vel *privilegiata*, prout ultra alias qualitates est etiam *tempore praescripta*, aut excessit *temporis praescriptionem*, ita ut quadragenaria, vel centenaria, aut immemorialis existat; privilegium enim hoc non est, nisi ex longaevitate temporis; de quibus omnibus in expositione tituli loquemur.

5.º Rationabilis debet esse consuetudo ut vim legis habeat, quia et lex tale nomen non meretur, nisi sit *ordinatio rationis*. Hoc potius est inspicendum, quandonam consuetudo rationabilis sit. Et si sermo sit de consuetudine *juxta legem*, haec utpote legem interpretans est rationabilis, usque dum non rejiciatur tamquam *corruptela* ex interpretatione authentica: at in hoc casu non permanet consuetudo *juxta legem*, sed vertitur in consuetudinem *contra legem*. Consuetudo *praeter legem* manet pariter rationabilis, usque dum ejus praescriptiones sunt *observatu possibiles*, namque praeceptum vel vetitum non debet esse *nimis arduum*.

6.º Difficultas primo aspectu est de consuetudine contra legem, quae scilicet rationabili sanctioni opponitur. Dari autem consuetudines posse contra aliquas leges manifestum est ex *cap. ult. h. 1*, quae *juri positivo praejudicare dicuntur, quando sint rationabiles et legitime praescriptae*. Sola igitur oppositio legi, non semper arguit consue-

itudinem carere rationabilitate: quemadmodum enim lex posterior valet esse priori opposita, et rationabilis, sic pariter consuetudo potest esse opposita legi est rationabilis. Ast quando consuetudo contra legem est rationabilis? Communiter datur haec satis praecisa responsio, consuetudinem contra legem esse rationabilem, quando 1° non procedit contra jus naturale, vel jus positivum divinum, 2° et procedens contra jus humanum ecclesiasticum non reprobatur ut corruptela, aut tamquam disrumpens *nervum ecclesiasticae disciplinae* cap. 5 h. t. nec peccandi licentiam aut ansam praebet, nec alia ratione communi utilitati perniciosa est. Et hic est notandum verba *disrumpere nervum ecclesiasticae disciplinae* significare praecipue *attenuationem directam auctoritatis* judicis ecclesiastici vel praelati. Et revera plures consuetudines reprobatae sunt tamquam irrationabiles, quarum elencum digesserunt Doctores, inter quos Giraldi *Expositio Juris Pontificii* part. 1, scet. XXXVI. In praxi vero rationabilitas alicujus consuetudinis relinquenda est omnibus pensatis prudentis judicis arbitrio, et in dubio praesumendum est pro rationabilitate ex possessione ejusdem.

7.° Alter character est, ut inducta sit saltem a majori parte communitatis, est enim consuetudo *ex moribus populi*. Ut autem ex istis actibus majoris partis populi consuetudo vera enascatur, necesse est, ut isti actus habeant sequentes qualitates 1.° sint *spontanei*, 2.° *uniformes*, 3.° *non-inter-*

rupti cap. 24. § fin da appellat, 4.º cum intentione saltem interpretativa sibi inducendi jus, praesertim in consuetudine praeter legem, quae maxime gravat. Atque haec ab omnibus Doctoribus admittuntur, licet nonnulli minus recte exigant *actuum frequentiam*, quae positive exigi non potest in diversis omnino casibus, et rectius explicatur per *non-interruptionem*. Disputant autem Doctores an in inducenda consuetudine *contra legem* requiratur scientia existentis legis, et proinde ut populus mala fide agat, vel etiam procedat consuetudo cum ignorantia legis seu bona fide? Mihi illa aridet sententia, quae retinet consuetudinem procedere, vel cum scientia vel ignorantia legis sive cum mala vel bona fide. Non minus enim sunt *mores populi*, qui inducti sunt vel bona vel mala fide, et istis populi moribus indulget legislator, eosque approbat, ut inferius ostendetur. Iterum hunc modum agendi sibi praescribit populus, sive bona sive mala fide agat, proinde in utroque casu est intentio se obligandi *interpretativa*, quae sufficit ad inducendam consuetudinem. Advertendum hic est apud vetustiores Doctores, teste Schmalzgrueber hoc titulo n. 25 praevaluisse sententiam, quae in consuetudine bonam fidem requirebat, cum hodie a nonnullis requiratur in ea *mala fides*, quae posterior proinde sententia satis nova est. Nonne proinde rationabiliter concludendum est, consuetudinem in utroque statu currere?

8.º Tertius consuetudinis character est, ut

perseveret tempore a lege vel canone statuto. Consuetudo enim a canone vocatur *longaeva cap. ult. h. t.*, et in definitione mores illi populi vocantur *diuturni*. At quodnam est illud tempus a canone statutum, quo elapso dicatur consuetudo praescripta? Pro hac resolvenda quaestione non possunt allegari canonici juris textus, quia etsi jus canonicum consuetudinem vocet longaevam, tempus tamen, quo praescribitur, non determinat, et si qui ab Auctoribus textus allegantur pro sua sententia defendenda, isti, ut mox videbimus, alium casum aliamque rem respiciunt: quo posito antea exponam id, in quo Doctores sunt unanimes, deinde id, in quo diversas tuentur sententias. De tempore praescriptionis *consuetudinis juxta legem* non est controversia, quod sufficiat decennium, et fortasse brevius tempus, huic enim jus maxime favet. Neque pariter est dissidium circa tempus praescriptionis *consuetudinis praeter legem*; sufficere enim decennium omnes Auctores admittunt, nonnullis exceptis veteribus, quorum sententia in progressu sectatores non habuit. Dissidium porro est circa tempus praescriptionis *consuetudinis contra legem*. Plures enim Doctores praesertim antiquiores hanc dicebant praescribere post tempus quadraginta annorum, suamque sententiam tuebantur praecipue ex *cap. 50 de elect. et elect. potest.* et *cap. 3 de causa possess.* Alii plures praesertim recentiores defendunt consuetudinem contra legem praescribere post decem an-

nes, nisi conjuncta sit cum vera praescriptione, seu nisi sit tertii praejudicium. Nonnulli Doctores distinguunt inter legem *receptam* et *non-receptam*, dicentes contra legem *non-receptam*, consuetudinem praescribere post decem annos, contra legem vero *receptam* nonnisi post quadraginta annos, consuetudinem praescribere.

9.° Haec autem ultima sententia sustineri non potest; innititur enim falso supposito, quod alia sit vis legis receptae, alia *non-receptae*, cum utriusque eadem sit auctoritas; vim enim leges (prae-sertim in Ecclesia, quae imparium est societas) mutuuntur unice ex voluntate legislatoris, neque ad eas firmandas requiritur, aut aliquid confert populi acceptatio. Idem proinde sermo instituendus est de lege recepta et de lege *non-recepta*. Inter illas autem duas primas sententias, secundam veriore asserto ex hoc argumento. Jus canonicum affirmat consuetudinem praescribere contra legem quando est *longa vel longaeva*; longaevitatis autem tempus non determinat; in materia communi, tacente jure canonico, recurrimus ad jus civile romanorum; cum autem hoc *longi vel longaevi temporis* nomine intelligat tempus decem annorum *Leg. super longi. Cod. De Praescript. longi. temp.*, consuetudinem ergo decem annorum nos dicemus longam vel longevam consuetudinem praescribentem contra legem. Respondetur vero ad argumentum primae sententiae, quod licet consuetudo sit res omnino diversa a praescriptione, ut *n. 2* dictum

est, aliquando tamen in casu particulari concurrunt simul consuetudo et praescriptio, et tunc dicitur consuetudo induere characteres quoque praescriptionis, ut procedat contra jus commune et simul laedat jus tertii. Atqui tales sunt casus, de quibus agitur in citatis capitibus; ergo non ex ratione consuetudinis, sed excopulata praescriptione ibi designatur tempus quadraginta annorum, quod esset decem annorum, si ageretur unice de consuetudine. Sed de tali consociatione consuetudinis et praescriptionis seu de laesione juris tertii exceptio est in sententia secunda a me asserta. Quod confirmatur alia ratione. Nisi probe distinguere-mus inter consuetudinem et praescriptionem, in illis casibus copulatas, neque tempus quadraginta annorum diceretur esse sufficiens ad hoc, ut consuetudo contra legem praescriberet. Profecto contra jura ecclesiae Romanae non praescribitur nisi centenaria vel immemoriali possessione; ergo si confundatur consuetudo cum praescriptione, neque sufficiens erit tempus quadraginta annorum, sed requiretur centenaria vel immemorialis, quod neque contrariae sententiae defensores admittunt.

10.º Quarta consuetudinis praerogativa est, ut aliquo legislatoris consensu firmetur. Legislatoris consensus aliquis requiritur, ut in ecclesiasticis valeat consuetudo; non est enim lex nisi a superiore, et populus non posset suis moribus legem efformare, sed magis mores suos componere exactos ad legem, quam a superiore recepit. Consensus

autem legislatoris esse potest triplex, *expressus*, *tacitus* et *praesumptus seu legalis*. Expressus in casu esset, cum legislator consuetudinem inole-scentem cognoscens eam expressis verbis proba-ret; tacitus autem, cum consuetudinis habens no-titiam et valens cum effectu loqui eamque impedire, tamen sileret, quo casu applicatur principium seu regula juris « *qui tacet consentire videtur.* » Con-sensus autem legalis seu praesumptus habetur, quando ex una parte legislator legem proposuit, qua confitetur se probaturum quascumque con-suetudines, dummodo sint rationabiles, et legitime praescriptae, quod habetur *cap. ult. h. t.*; ex al-tera parte aliqua consuetudo a legislatore igno-rata, est tamen rationabilis et legitime praescripta; ei ergo est jam acquisitus *ex lege* consensus le-gislatoris, qui consensus dicitur quoque praesum-ptus; praesumitur enim quod legislator si scivis-set, eam consuetudinem probasset, cum in lege caverit, se probaturum quamcumque consuetu-dinem dummodo rationabilem et legitime prae-scriptam. Quinam vero consensus ex his tribus requiritur et sufficit ad confirmandam consuetudi-nem? Profecto non requiritur expressus, cum enim istius esset necessaria notitia penes maiorem par-tem communitatis, consuetudo verteretur in legem scriptam. Nemo praeterea est, qui ad firmandam consuetudinem serio exigato consensum expressum post auctoritatem glossae in *can. Cum istis §, leges v. abrogare dist. 4, in Decreto Gratiani.*

Quinimo nec tacitus requiritur, cum legislator possit consuetudinem ignorare, et (ignorantis non est consensus tacitus, qui scientiam omnino requirit) et tamen ignorata consuetudo habere valet vim legis.

Ex quibus aperte arguitur sufficere consensum legalem seu praesumptum; quod et alio argumento a jure petito ostenditur, scilicet ex *cap. 1 de constitut. in VI*; ibi enim dicuntur consuetudines et statuta locorum non esse abrogata a lege generali posteriori eis contraria, nisi de ipsis abolendis in ea expresse caveatur, ob rationem, quod *praesumantur a legislatore ignorari*. Ergo etsi ignoratae, vim tamen legis habent; in quibus proinde nullus alius potest admitti legislatoris consensus nisi *legalis*. Si quae aliquando dicuntur non vigere consuetudines, hoc est ex eo, quod desit rationabilitas, cujus rei exemplum est apud Benedictum XIV. *De Syn. dioeces. lib. IX, cap. 2, num. 6*.

11.º Consuetudinis habentis dicta quatuor requisita vis est eadem ac legum scriptarum, sed pro diversis speciebus diversi effectus. Porro consuetudinis *juxta legem* effectus est, ut firmet, ut ajunt, intellectum seu sensum legis, verbi dubii scilicet sensum applicans vel restringens, ut aliqui actus sub lege comprehendantur, vel non. Consuetudinis *praeter legem* est effectus, ut aliqui actus incipiant esse praecepti vel vetiti, qui prius nec praecepti erant, nec vetiti. Quin imo aliquos

actus potest irritare, qui erant validi; et non desunt exempla, puta in impedimento dirimente disparitas cultus, quod a consuetudine ex impedimento prohibente factum est dirimens. Consuetudinis vero contra legem effectus est, ut anteriorem legem abroget vel ei deroget, prout plenarie legi opponitur, vel ex parte, ex jam *cit. cap. ult. h. t.* Et quidem ita potest legem abrogare, ut maneat culpa et non poena; seu ex consuetudine lex potest amittere vim coactivam manente vi directiva. In ecclesiastici autem non potest contrarium accidere, ut maneat vis coactiva, sublata directivâ, ex ipsa natura poenarum, ut dictum est *tit. 2.*

12.º Si quaeratur an consuetudo procedere possit contra quamcumque legem ecclesiasticam etiam contra eam, quae cavet de non inducenda consuetudine in contrarium, respondendum est: cautiones seu clausulas legis contra consuetudinem esse posse duplicis speciei, prout existentes consuetudines abolendas decernunt, vel de in futurum non introducendis loquuntur. Clausula « *quacumque consuetudine in contrarium non obstante* » respicit consuetudines legi praeexistentes, quas abolet, sed de supervenientibus rationem non habet. Sunt vero aliae clausulae, quae de consuetudine non introducenda loquuntur. Sed quaecumque sint istae clausulae etiam in verbis effraenatis, ut dicitur, *per se* consuetudinem in futurum introducendam non impediunt, quemadmodum *perpetui-*

tas, quae est una ex qualitatibus legis, non impedit, quominus lex abrogari possit per aliam posteriorem contrariam. Istae enim clausulae nobis referunt voluntatem legislatoris, quo tempore lex lata est. Dixi *per se*, nam si praeexistens consuetudo abolita est *ut corruptela*, vel in futurum enascens consuetudo abusibus det locum, vel iisdem vel aliis, propter quos abolita fuit; tum profecto inolescere nequit, equidem propter defectum rationabilitatis, quae prima est et essentialis praerogativa consuetudinis.

Hac ultima animadversione respondetur interrogationi: an contra Decreta disciplinaria Concilii Tridentini possit inolescere consuetudo? Concilium Tridentinum eandem habet auctoritatem ac caetera Concilia Generalia; si valet ergo consuetudo praejudicium inferre canonibus generalium Conciliorum, valebit et idem praestare contra Canones disciplinares Tridentini. Ex altera parte Romani Pontifices istorum decretorum observantiam inviolabilem praecipientes, non derogaverunt vi consuetudinis, quae praedictas qualitates haberet. Hoc potius notandum est, plures contra Decreta istius Concilii inollescentes consuetudines improbari quia sunt irrationabiles, et iudex super irrationabilitate, ut diximus, est Superior; et in casu Pontifex Romanus, vel S. Concilii Congregatio. Quod vero consuetudo aliquid valeat etiam contra Decreta Tridentini Concilii ille tantummodo negare valebit, qui ex. gr. retineat omnes provi-

siones beneficiorum parochialium ubique terrarum factas absque concursu, vel eo non peracto ad formam a Concilio Tridentino praescriptam *sess. XXIV cap. 18 de reform.* esse subreptitias, et taliter provisos aut institutos carere jurisdictione; quod serio affirmari non potest.

13.º Consuetudo utpote factum de inductis populi moribus diuturnis debet probari, et ejus erit probare consuetudinem, qui ex ea adserta sentit emolumentum, vel qui eam in judicio asserit juxta principium juris « *asserentis est probare.* »

Eam autem esse difficilis probationis, constat ex communi Doctorum opinione juncta auctoritate glossae finalis *in cap. ult. h. t.* Eruitur id pariter ex eo quod factum hoc sit valde complexum, atque omnes qualitates sive characteres consuetudinis debent ostendi: Habetur consuetudo plene probata per testes *cap. 11 de testamentis*, aliisque probationibus, quæ facta evincuntur. Plene probata habetur pariter, si jam fuit in judicio aliquo admissa *Cap. Abbate de verb. signif.*

14.º Cessat consuetudo vel *abrogatione facta per legem contrariam posteriorem*, vel *desuetudine*. Consuetudo quaecumque per legem posteriorem potest abrogari, nec quis fretus consuetudine, vim legis subsequenti spernere valet. Sicut enim consuetudo ex praesumpto consensu legislatoris legem praeexistentem contrariam abrogat, sic lex posterior continens voluntatem expressam legislatoris

vigentem jam consuetudinem abrogat: Ex hoc tamen non sequitur ex quavis lege subsequente consuetudinem jam vigentem abrogari; debent enim duo concurrere, 1.º ut lex posterior sit consuetudini vigenti contraria, 2.º ut legislator in lege edenda habeat voluntatem subvertendi consuetudinem. Si potest componi vicens consuetudo cum lege posteriori, id fieri debet; quia quaevis oppositio legum seu jurium est odiosa. Et si habeatur reprobatio consuetudinum *in complexu*, tunc debet concludi, eas tantum peculiariter reprobari, quae sunt latae legi contrariae, non vero illae, quae cum existentia legis componi possunt. Quemadmodum adverti debet, an lex sit pro aliis provinciis proposita, quam illae sint, in quibus consuetudo viget, quia tunc utraque non respicit eadem individua, et proinde oppositio utriusque non est. At inspiciendum quoque est, an legislator habuerit voluntatem sua lege posteriori contraria subvertendi consuetudinem vigentem. Et ad hoc dignoscendum dantur sequentia criteria, I.^o lege generali posteriore contraria licet abrogentur consuetudines generales, etiamsi nihil de iis abolendis dicatur, non abrogantur tamen consuetudines speciales locorum, nisi saltem in lege sit clausula generalis de abolenda quacumque consuetudine in contrarium; et ratio datur a jam *cit. cap. 1 de constit. in VI*, scilicet quod legislator consuetudines speciales locorum praesumatur ignorare. Nisi ergo de iis saltem clausula

generalis sermonem habeat, non censetur eas velle subvertere; voluntas enim non fertur in incognitum. II.º Clausula generali etiam apposita non censentur sublatae consuetudines privilegiatae, ut sunt *quadragenaria*, et multo minus *centenaria* vel *immemorialis*, quia istis utpote innixis *moribus populi plusquam diuturnis* magis defert legislator, qui consuetudinem probavit utpote resultantem ex moribus populi; et quia quando legislator vult subvertere etiam has privilegiatas consuetudines, eas nominatim exprimere solet, dicendo « *non obstante quacumque consuetudine in contrarium etiam centenaria vel immemorialis* » Proinde, si quando voluit subvertere centenariam vel immemoriam, id expressit; ergo cum non expressit, signum est, quod noluerit eas tollere. III.º Quando vero clausula generalis de tollenda quacumque consuetudine in contrarium, verba continet, quibus exprimatur eam tolli a legislatore utpote *corruptelam*, tunc subvertitur quaecumque consuetudo etiam centenaria et immemorialis, et ratio redditur in parte prima *cap. ult. h. t.* quia quando est consuetudo irrationabilis, progressu temporis non firmatur, et tanto sunt graviora peccata, quo diutius infelicem animam detinent alligatam.

15.º Desuetudine pariter inducta consuetudo cessat; haec enim correspondet mutationi morum, seu inductioni aliorum morum, et quando haec desuetudo praescripsit, cessat antiqua consuetudo.

16.° Sapienter vero Ecclesia detulit juri consuetudinario admittens consuetudines tam generales quam speciales, praesertim cum legislatores quoque civiles, etsi limites reipublicae valde constrictos haberent, tamen et ipsi eas probarent, et populi potius consuetudine et statutis peculiaribus, quae dicebantur *libertates locorum*, quam lege generali scripta viverent. Hodie etiam, quo tempore legislatores civiles adnituntur consuetudines peculiare praesertim et statuta singularia abolere (et nostrum non est judicare an ad melius id conducat vel non), Ecclesia juri consuetudinario defert, quamvis in aliquibus exigens *uniformitatem*, consuetudines peculiare ut minus rationabiles, et proinde non respiciendas censeat. Non enim in omnibus regionibus, qua late patet orbis, potest haberi eadem regula in singulis articulis, et quando mores populi diuturni sunt et rationabiles, non sunt propter ostensionem dominationis improbandi

APPENDIX

De Concordatis.

1.° Hoc, quod exposuimus, jure tum scripto tum non scripto usa est Ecclesia, usque dum Status Civilis subordinatio erga ipsam saltem in theoria servata est. At progressu temporis relationes inter utramque potestatem immutatae sunt; quod ut recte comprehendatur, a principio historia narranda brevissime est. Ecclesia post trium saeculorum luctam egressa de latibulis, atque inter collegia licita recepta, sensim societatem civilem per vadens eam reddidit christianam. Legislatio proinde societatis civilis, sicut cohibuit revolutiones contra Statum, sic defectiones adversus Ecclesiam, cui ad executionem suarum legum *brachium saeculare* exhibitum est, et praestitum. Taceo de multis casibus, in quibus Imperatores et Reges violentiam contra Ecclesiam

adhibuerunt, sed jus eis resistebat, et proinde de injustitia ac de laesis Ecclesiae juribus redarguti sunt. At saeculo XIII praesertim ex contestatione Regis Francorum Philippi Pulchri contra Bonifacium VIII, strenuum supremae ecclesiasticae potestatis adsertorem caepit inolescere contra Ecclesiam quaedam Status Civilis *zelotypia*, qui sibi cavebat super nonnullis sic dictis potestatis ecclesiasticae *invasionibus*. Progressu temporis status civilis sibi adrogavit nonnulla jura *in sacra*, praesertim post celebrationem Concilii Constantiensis et Pseudo-Synodi Basileensis, et dissensus crevit. Aperta rebellio coepisse visa est saeculo XVI, quando haeresis, schisma, vel apostasia a fide catholica contra antiqua Statuta cujuscumque christianae societatis non solum impunita crimina manserunt, imo desierunt computari inter crimina, sed velut actus lege civili ad minus tolerati habitae sunt, et hoc initium fuit *libertatis* sic dictae *conscientiae et cultus*. Crevit dissidium cum in Pace dicta Westphalica praeter catholicam veritatem recognitae sunt nonnullae aliae sectae haereticorum, et in imperio paris conditionis habitae sunt, unde defectuosus status *mixtae religionis legaliter* inductus est. Sub fine tandem saeculi XVIII aequalis facta est conditio in societate civili cujuscumque religionis, atque Status omnium quarumcumque religionum assumpsit quoad suos subditos defensionem. En completa parificatio veritatis et erroris; et hoc dic-

tum est culmen modernae civilitatis, scilicet curam aequalem habere omnium religionum!

2.º Eodem autem tempore, quo non solum hospitalitas, sed et defensio errori praebebatur, caepit laedi libertas catholicae religionis, et nulla fuit injuria, quam Ecclesia in diversis statibus passa non est, tam in bonis temporalibus, quam in spirituali jurisdictione, sub praetextu quod ipsa turbaret Status civilis administrationem. Et quod spectat ad hanc spirituales jurisdictionem omnes conatus ad hoc directi sunt, ut vinculum dependentiae unitatis, et communicationis cum Romano Pontifice abrumperetur, et Episcopi alique Ecclesiarum praesules sic a centro unitatis disjuncti in suorum populorum spirituali regimine manerent sub completa dependentia et moderatione civilium Guberniorum. Id quod jam facile exegerant et obtinuerant ab aliarum sectarum supremis Rectoribus, et non potuerant, nec, Deo favente, umquam poterunt ab Ecclesia catholica obtinere.

3.º Ad haec evertenda molimina in dies perniciosiora Ecclesia duplici medio usa est. Et primo quidem errores hos omnes atque suorum jurium violationes palam manifestavit atque damnavit. Ad hoc ordinatae sunt Allocutiones Consistoriales, Litterae Apostolicae, Litterae Encyclicae, aliaque documenta a Sede Apostolica procedentia, quibus supradicti errores et violationes fuse exponuntur atque damnantur; quod ad fidelium instructionem et praeservationem maxime conducit, et ad refrae-

nandam noxiorum audaciam multum confert. Ex altera vero parte cum diversis Supremis Statuum civilium moderatoribus pertractans, cum eis nonnulla inivit ex hoc dicta *Concordata*, scilicet inter partes discussa et admissa, queis (concessa venia violationum aliqua impositâ forte minima indemnitate), nonnihil remittit de exercitio suorum jurium favore status, ad cessandas aemulationis causas, et nonnulla ei concedit, ad servandam sub protectione Status libertatem. Et vera Concordata ab eo tempore incaeperunt, scilicet anno 1447 pro Germania inter Nicolaum V et Fridericum III Imperatorem, et anno 1516 inter Leonem X et Franciscum I Galliae Regem. Citatur a nonnullis, ut primum Concordatum, illud quod initum est inter Callistum II et Henricum V Imperatorem anno 1122 pro finienda quaestione investiturarum; sed in eo nulla vera concessio vel cessio facta est Imperio, cum investitura seu regalium concessio deberet fieri per sceptrum, et hoc ad imperium pertinebat, cuius erant feuda. Quibus adnotatis facile potest concordatorum haberi vera indoles et definitio, quae sequens est: Concordata sunt « pactiones inter Ecclesiam et Statum, quibus Ecclesia de exercitio suorum jurium aliquid remittit favore Status, eique nonnulla concedit, ut ab eo protecta Deo suo secura possit servire libertate.»

4.º Ex quo oppido intelligitur finis, ad quem obtinendum ineantur concordata, scilicet ad pacem restituendam et servandam inter Ecclesiam et Sta-

tum civilem, ut Status ex facta concessione tutus ab illa zelotypia desistens, qua suspicabatur continuas suorum jurium invasiones ex parte Ecclesiae, hanc liberam in agendo relinquat et tueatur, ut bonum spirituale operari valeat; et hoc maximum emolumentum Ecclesia consequitur non amplius timens intercaeptum iri in spirituali administratione.

5.º Materia pariter seu objectum conventionis quod sit, illico dignoscitur; est nempe remissio aliqualis exercitii suorum jurium ex parte Ecclesiae favore Status, et quaedam isti factae concessionis; et ex parte Status, sollemnis promissio protectionis, ad quam praestandam jure naturali et divino tenebatur, sed post Concordatum *vi quoque pacti* servare debet. Unde rectissime a Summo Pontifice Pio IX in *Epistola ad D. De Bonald* dictum est, in Concordatis Ecclesiam non appetere aliena, sed propria largiri. Atque ex hac ratione pacta haec proprie loquendo *synallagmatica* dici fortasse nequeunt, saltem ut communiter hodie hoc verbum assumitur, nec *coaequari in totum pactis internationalibus*, in quibus utraque pars de proprio dat et de alieno suscipit. Hic autem Ecclesia de proprio remittit et largitur; ex parte vero Saecularis potestatis non habetur, nisi eadem obligatio naturalis *aucta vi pacti*.

6.º Si autem quaeratur inter quas personas haec pacta ineantur, respondebitur statim, ea iniri inter Supremum Moderatorem societatis christia-

nae, nempe Romanum Pontificem, et Supremos Rectores societatum civilium; agitur enim de pace Imperii, ut dicitur, et Ecclesiae. Exinde argui potest quam insipiens sit illa opinio nonnullorum se jactantium, ut juris publici doctores, qui affirmare veriti non sunt, hodie Romanum Pontificem nec valere editorum Concordatorum pro executione instare, nec alia Concordata cum principibus saecularibus inire, quia desiit esse princeps temporalis. Licet enim per summam injustitiam desiit esse princeps temporalis, non tamen desiit esse Summus Rector Christianae gentis, et ut talis Concordata init; atque ex hac ratione pariter non amisit jus mittendi Nuntios et recipiendi Ministros Guberniorum ad eas servandas communionis relationes, quae intercedere debent inter Supremum Principem in Ecclesia, et Praelatos inferiores, ac populum Christianum. Error hic alium perniciosiorem pareret, quem et isti miserabiles facile admittunt; scilicet amisso a Pontifice principatu temporali, scindi debere unitatem catholicam, et esse locum efformationi Ecclesiarum nationalium; quod est antiquam peccatorum desiderium.

Principes autem adveniunt tamquam supremi magistratus status civilis. Revera obligationibus, quas assumunt non possent ullo modo satisfacere, nisi se exhiberent, ut tales.

7.º Celebris fuit nostris temporibus quaestio « an Concordata accenseri debeant inter privilegia

speciali obligatione principis laici confirmata, quae proinde hunc solummodo obligent, non vero concedentem; an potius haberi ut vera pacta utramque partem contrahentem obligantia? » Inter catholicos Doctores nonnulli primam tuentur sententiam, plures alteram; penes utrosque autem incontestatum est principes saeculares contrahere veram obligationem, quod tamen a nonnullis modernis juris publici scriptoribus causae principum plus aequo faventibus, et Ecclesiae auctoritati infensis negatur. Nos haec Concordata inter pacta recensemus utriusque partis obligationem importantia, atque post demonstrationem positivam difficultatibus seu argumentis ab adsertoribus primae sententiae allatis satis faciemus, reprobaturi demum pravam Regalarum sententiam.

8.º Haec pacta importare mutuam utriusque partis contrahentis obligationem pro se et successoribus nullo clariori argumento probatur, quam ex tenore eorumdem; quandoquidem fere idem est omnium tenor quoad hanc rem respicit. Citantur ab omnibus Auctoribus verba Concordati initi inter Leonem X et Franciscum I Galliae regem, in quibus non solum confessio est deinita obligatione inter Pontificem et Sedem Apostolicam ex una parte, et regem Galliae et regnum ex altera, sed etiam decernitur *tit. XVII fore « irritum et inane quidquid super his a quoquam quavis auctoritate ETIAM PER NOS (Leonem X) ET SUCCESSORES NOSTROS scienter aut*

ignoranter contigerit attentari. » Ex quibus verbis aperte dignoscitur hoc pactum non esse temporaneum et personale, sed reale et perpetuum. Citatur ab omnibus pariter Auctoribus art. XVIII Concordati initi a Pio VII cum Maximiliano Bavaria rege, in quo leguntur haec verba « *Utraque contrahentium pars spondet, se suosque successores, omnia, de quibus in his articulis utrinque conventum est, sancte servaturos.* » Clare haec verba indicant susceptam obligationem, quam spondent se suosque successores esse inviolabiliter servaturos. Sed meo iudicio quod magis percellit mentes oculosque legentium in hac re est pagina Concordati initi inter Benedictum XIV et Ferdinandum VI Hispaniarum Regem anno 1753. In tit. XXV ita legitur: « *La Santità Sua in fede di Sommo Pontefice, e Sua Maestà in parola di Re Cattolico, promettono mutuamente per se medesimi, ed in nome dei loro successori, la fermezza inalterabile, e perpetua sussistenza di tutti, e ciascheduno degli articoli precedenti, volendo e dichiarando, che nè la S. Sede, nè i Re cattolici abbiano rispettivamente da pretendere più di quello, che viene compreso ed espresso nei predetti capitoli, e che si abbia a tenere per irrito e di nessun valore ed effetto quanto si facesse in qualsivoglia tempo contro tutti od alcuno degli stessi articoli.* » In quo articulo susceptae obligationis pro perpetuo adimplemento pignus dant pretiosissimum, Pontifex *fidem Summi Pontificis*, et Rex *verbum*

Regis Catholici; sub qua fide pariter dicunt moderanda esse jura utriusque secundum paginam praedictae conventionis, et irritum atque inane esse habendum quidquid contra conventa contingerit attentari. Hic modus clarissimus loquendi, quo susceptam fatetur utraque pars obligationem, eamque se impleturam promittit, non solum adhibetur in textu Concordatorum, sed etiam in Allocationibus et Bullis, quibus aut in Consistorio adunatis Cardinalibus notitia datur initi pacti, aut solemniter ea pacta confirmantur. Exemplo sit Constitutio Pii VII *Ecclesia Christi*, in qua confirmavit Concordatum initum cum Napoleone Primo tunc Consule Galliarum. In ea post confirmatas *concessiones, conventiones, articulos et pacta conventa*, addit « *Omniaque in eis contenta ac promissa sincere et inviolabiliter ex Nostra ejusque Sedis parte adimpletum et servatum iri tam Nostro, quam Nostrorum Successorum nomine promittimus ac spondemus:* » Quod in omnibus similibus casibus semper eadem ratione, imo iisdem fere verbis expressum demonstrat ea verba indigere vere susceptam obligationem ab utraque parte, quam se adimpleturas promittunt.

9. Non solum vero tenor locutionis istorum Concordatorum et Bullarum, quae ea confirmant, satis ostendunt, ea esse pacta utrinque inducentia obligationem, sed hanc esse eorum pactorum naturam ex documentis S. Sedis luculenter probatur. Non semel S. Sedes conquesta est de

inobservanda Concordatorum ex parte civilium Guberniorum, et in litteris, quibus Supremi S. Sedis ministri pro observantia instabant, aut de violatione conquerebantur, exposuerunt talium pactorum naturam. Exemplo sint litterae a Cardinali Secretario Status Ecclesiae duae missae ad Gubernium Pedemontanum. Prima data est sub die 26 Junii 1850 a Cardinali Antonelli ad Sardiniae Delegatum, postquam a Gubernio missus fuit ad carceres Archiepiscopus Turritanus « *Vuolsi qui rilevare anche una volta, che tali reclami e proteste han fondamento come sulle generali disposizioni canoniche, così sulle speciali convenzioni solennemente stipolate tra la S. Sede e la R. Corte di Sardegna, convenzioni, che la stessa Sede Apostolica ha diritto di riconoscere nel pieno loro vigore anche nell'attuale forma di governo dei Regii Stati Sardi, sì perchè venne data alle medesime una speciale guarentigia dallo Statuto fondamentale del Regno, sì perchè in ogni caso non potrebbesi da una delle parti stipulatrici, come a tutti è noto, portare alterazione ai solenni trattati senza intendersi preventivamente coll'altra.* » Recognoscuntur ergo ut pacta utrinque obligantia. Sed pressius in altera Epistola ab eodem Cardinali Antonelli scripta sub die 19 Julii 1850 ad Praesidem Consilii Regis Sardiniae « *Dovette eziandio il Cardinal sottoscritto appellare ai Concordati solennemente stipolati in tale oggetto tra la S. Sede, ed il Governo di S. Maestà Sarda,*

non potendo egli preterire quei solenni trattati, nei quali mentre vengono modificati alcuni punti della stessa Disciplina, vi si stabiliscono delle norme relative all'esercizio di alcuni diritti, all'osservanza delle quali si obbligano ciascuno per la parte che lo riguarda, i due supremi poteri, l'ecclesiastico ed il civile nel Territorio di Sua Maestà il Rè di Sardegna. Nei predetti trattati per altro se non viene scambiata la natura dell'oggetto, che è sempre di ecclesiastica disciplina, e soltanto si fanno delle modificazioni in alcuni punti della medesima, le disposizioni peraltro che vi si contengono, acquistano mediante la solenne intervenuta stipolazione una forza speciale di reciproca, e più stretta osservanza per parte dei contraenti; così chè per questo lato i trattati stessi, mentre non lasciano di essere nel loro oggetto di disciplina ecclesiastica, assumono però la caratteristica di quei, che diconsi internazionali.»

En igitur natura Concordatorum, videlicet sunt ad instar pactorum internationalium, et differentia tantum haec est, quod Concordatorum objectum est exclusive de disciplina ecclesiastica, sed quoad inducendam hinc inde obligationem habentur ut pacta internationalia. Quod Summus Pontifex Pius IX confirmavit in Allocutione Consistoriali diei 1 Novembris 1850, quam habuit de Negotiis ecclesiasticis Regni Subalpini, ibi «*Videtis qualia et quam gravis momenti haec sint, Ven. Fratres, prospicitis cujusmodi futura esset sacrarum rerum*

conditio, si suus Ecclesiae juribus honor non sit, si despiciantur illius Canones, si nulla diuturnae possessionis ratio habeatur, si tandem neque sua sit fides pactis inter Sanctam hanc Sedem et Civilem Potestatem rite conventis. Nec porro ignoratis non solum Religionis, sed etiam civilis ordinis ac publicae privataeque rei omnino interesse, ut Ecclesiasticae eadem conventiones sanctae atque intemeratae habeantur; quandoquidem earum vi ac jure contempto et labefactato, aliorum quoque publicorum privatorumque pactorum ratio concideret. »

Qui tenent contrariam sententiam, cum non valeant negare documenta a nobis adducta, dicunt ea egere interpretatione, et debere improprio sensu ea verba inducentia obligationem quoad Pontificem assumi. At, pace eorum dicam, interpretationi locum esse in dubiis, non autem in clarissimis dictionibus. Cum autem hic sermo sit non de uno vel altero verbo in uno aut altero Concordato adhibito, sed de uso constanti loquendi Ecclesiae in Concordatis, si revera Ecclesia putaret obligationem mutuum in Concordatis non enasci, ipsa illuderet universo orbi, quod nefas est de Ea cogitare; siquidem nullum signum est, quo talis dubitatio ingeratur. Et demum finem, quem sibi proposuit Ecclesia in Concordatis ineundis, non consequeretur, siquidem suspicari posset haec pacta utramque contrahentium partem non obligare. Quamnam enim civilem rempublicam putamus inituram esse haec pacta solemnia, si

illa retineret, per ea sua vincula fieri firmiora, nullam autem ex iisdem obligationem contracturam auctoritatem Ecclesiasticam? Et tamen ad concordiam inter imperium et ecclesiam haec pacta inita sunt, cum tempus aemulationis gravius factum esset. Manet ergo demonstratum, concordata retinenda esse ut pacta, quae utriusque partis obligationem importent.

10.º Post positivam nostrae sententiae ostensionem pergimus ad ea diluenda argumenta, quae a primae sententiae propugnatoribus proponuntur. Argumentum primum eorum est: contractum proprie dictum in rebus spiritualibus locum habere non posse absque crimine simoniae. Propositionem autem istam sic generaliter expressam negamus. Simoniaca enim labes est in comparatione rei spiritualis cum temporali, seu pretio aestimabili: si proinde haec res temporalis non interveniat, non habetur simonia. Porro quidnam intervenit in illis pactis concordatis? Ex una parte Ecclesia aliquid remittit de exercitio suorum jurium, et aliquas concessionem facit favore Status, et Status protectionem favore Ecclesiae jam debitam jure naturali et divino firmat sacratissimis verbis juramenti. Ubi est illa res temporalis comparata cum re spirituali, in qua comparatione seu vilificatione rei spiritualis consistit simonia, et sine qua concipi nequit? Sed instant subjungendo « Si » Simon ille Magus, pecuniâ nullâ interpositâ, » acquirere sibi stipulando voluisset potestatem

» dispensandi Spiritum Sanctum, utrum existimus mitius cum eo acturum Petrum fuisse? » Verum facile respondetur Petrum, non potuisse arguere Simonem de tam gravi admissio crimine, quod ab ipso nomen Simoniae sortitum est. Nec profecto Petrus illa verba protulisset « *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri* » si pecuniam non obtulisset Simon. Et hoc satis est ad eliminandam difficultatem.

Alterum argumentum hoc est; inter societates, quarum una est alteri subordinata, non potest esse verum pactum, quod utramque potestatem obliget, sed tantummodo subordinata obligatur, sicut inter superiorem et subditum; atqui societas civilis est ecclesiasticae subordinata; ergo etc. Ad quam tollendam difficultatem sufficit distinctionem adhibere in majori propositione, nempe non potest esse verum pactum in detrimentum societatis superioris, et nisi ipsa plena voluntate et libertate accedat, conc., si hoc pactum in detrimentum non cedat, et ceteroquin si ipsa plena voluntate et libertate assentiatur, nego. Revera si pacta concordata servarentur ab utraque parte, vix est quod Ecclesia gravitatem illius vinculi persentiret. Sed quod caput est Ecclesia animadvertens quam difficile sibi foret vivere in concordia cum civilibus Statibus, si omnimodum servasset suorum jurium exercitium ex aemulatione potestatum civilium, satius duxit aliquorum mediorum usu abstinere, et id solemniter

promittere, ut ex altera parte posset Deo suo secura servire libertate a Status protecta. Quod ergo Ecclesia praestat in Concordatis, libere praestat et de suo largitur, cum status promittat juramento se adimpleturum, ad quod antea jure naturali et divino tenebatur. At post liberam promissionem Ecclesiae a statu acceptatam, quis est qui possit dicere ad implendam obligationem eam non teneri? Nonnè ex libera, et caeteroquin non debita promissione nascitur vera obligatio, quando haec promissio acceptata est? Non ergo ex conditione rerum, neque ex exigentia conditionis Status civilis, sed ex ultronea Pontificis promissione enascitur haec obligatio.

Tertium argumentum ab adsertoribus sententiae contrariae hoc adfertur: si ex Concordatis S. Sedes contraheret obligationem, cum dispendia semper sua sint, potestas spiritualis in dies immiueretur; cum e contra Romani Pontifices potestatis spiritualis depositarii tantummodo sint, et hocce depositum teneantur integrum successoribus transmitters: cui accedit, in hac hypothesis Pontifices aliquando teneri agere contra interesse Ecclesiae, si pacta in Concordatis contenta vergerent successu temporis in Ecclesiae detrimentum. At non difficilis pariter solutionis est proposita objectio. Et primo notamus, quod si haec pacta successu temporis in detrimentum ejusdem Ecclesiae cederent, profecto eorum obligatio deficeret, cum res incideret in eum casum, a quo incipere non poterat. Atque hoc non est singulare de istis pactis,

sed de omnibus; et a juristis passim dicitur haec obligatio cessare ex *mutatione materiae*; non enim hic haberetur dispendium in temporalibus, sed in spiritualibus. Quibus animadversis dicimus hic non agi de *minoratione jurium* potestatis ecclesiasticae, sed de exercitio jurium, quod attentis circumstantiis restringitur; aut melius agitur de interdicensibi usu aliquorum mediorum, sine quo nihilominus administratio, seu bonum regimen spirituale subsistere valet; et haec interdictio fit ex gravissima causa nempe, ut Ecclesia libera ab aemulatione Status civilis, imo ab ipso protecta possit tuta Deo suo servire. Dispendium proinde est in non-necessariis, ut servetur pax et tranquillitas, quae maxime necessaria est. Atqui id ab Administratore supremo fieri posse nemo negabit, etsi hic actus importet quoque successorum obligationem; fit enim in bonum personae administratae. Argumenta proinde positiva allata pro nostra defendenda sententia in tota sua vi manent.

Ab adsertoribus contrariae sententiae argumentum extrinsecum adhibetur, nempe citant Epistolam Summi Pontificis Pii IX, ad Dñum De Bonnald contrariae sententiae propugnatorem. Epistola haec data die 19 Junii 1871 laudat lucubrationem illius Auctoris; « quod illa oculis subjiat nativam et » peculiarem hujusmodi pactorum seu indultorum » indolem. » Gratulatur praeterea, et ominatur » ut qui blasfemant, quod ignorant, inde discant » Ecclesiam per haec conventa de rebus ad se

» spectantibus, non aliena appetere jura, sed propria largiri. » At profecto haec Epistola gratulatoria est, ut moris est Romani Pontificis, non vero confirmatoria doctrinae ab Auctore in illo suo scripto propositae. Et ipse Epistolae conceptus est directus contra falsam doctrinam van-Espenii, qui in Opere « *Jus eccles. unic. part. 1, tit. 43, cap. 3, num. 8*, contendit in concordatis fuisse laesa jura nativa principum praesertim in electionibus. Cui adsertioni optime correspondet contrapositio Pontificis, Ecclesiam in Concordatis non aliena appetere jura, sed propria largiri. At quidquid sit, mentem illius Epistolae habemus ab extensore, qui de ejus sensu scripsit Concordata respicere disciplinam ecclesiasticam, et tamen quoniam « *riverstano la forma di convenzioni, le quali essendo patti bilaterali obbligano tutte e due le parti.* »

11.º Regalistae quoque juris publici tractatores aut nullam facere, aut revocabilem saltem in aliquibus casibus obligationem principum ex Concordatis proveniente putant sequentibus usi argumentis 1.º quia princeps nequit inalienabilia jura Status compromittere, scilicet ejus independentiam, quod fit in Concordatis. 2.º Vel saltem quando forma regiminis in Statu immutatur, eo ipso cessant Concordata, neque vim suam recuperant, nisi cum iterum acceptantur a supervenientibus, puta comitiis generalibus quae possunt etiam recusare, aut declinare ab antecessoribus assumptam obligationem. 3.º Saltem quod haec

libertas recusandi sit, quando obligationes assumptae ex mutatis temporum circumstantiis sunt importabiles. Quae tamen difficultates facile pariter dissolvuntur. Et quod ad primam attinet; quando princeps init Concordata tractat suprema negotia Status, ejusque incolumitati consulit, cum Status debeat esse religiosus. Si autem in bonum communis id agatur, quomodo nam dici potest, a successoribus assumptas obligationes non esse adimplendas? Et porro quaenam est haec Status independentia, quae a principe dicitur compromissa, cum potius in Concordatis Status aliquid lucretur, et nihil aliud promittat, nisi id, ad quod praestandum tenetur jure naturali et divino? At etiamsi aliquod dispendium haberetur, hoc exuberanter compensatur ab emolumento, quod Status a Religione consequitur.

Hinc quoque venit responsio ad alteram difficultatem, cum administratores successivi teneantur respicere ad acta antecessorum. Porro quomodo manere posset jus internationale, si Gubernium subsequens, aut successores in regimine non respicerent ad pacta antecedentium Rectorum alicujus nationis cum aliis nationibus conventa? Sed hoc fit singulariter cum Ecclesia, eo quod haec non habeat vim armatam, qua stipulationes conventas defendere, earumque observantiam valeat exigere.

Tertia difficultas aliquid ponderis habere videtur, sed jam huic occursum est in ipso textu

Concordatorum. In his enim expresse cavetur, quod si quod dubium oriatur circa interpretationem verborum, partes contrahentes convenient ad determinandum sensum; atque insuper si quid erit immutandum ex gravibus rationibus, pariter partes contrahentes, pensatis motivis, id communi consensu mutabunt. Sed id facere altera parte inaudita, hoc irrationabile omnino est. Optimo proinde jure Summus Pontifex *Alloc. In Consistoriali 1 Novemb. 1850*, et *Alloc. Multis gravibusque 17 Decembr. 1860* damnavit doctrinam, quod « Laica potestas auctoritatem habet rescindendi, declarandi, et faciendi irritas solemnes conventiones vulgo Concordata, super usu jurium ad ecclesiasticam immunitatem pertinentium cum Sede Apostolica initas, sine hujus consensu, imo et ea reclamante » *Syllab. errore 43*.

12.º Nemo umquam potuit Ecclesiam criminari, quod non adimpleverit promissa, aut pacta in Concordatis conventa; quemadmodum enim in his promisit pacta se sancte servaturam, sancte semper servavit. Ultimis hisce temporibus Gubernium Portugalliae conquestum est de inobservantia Concordati initi anno 1857 ex parte S. Sedis. Verum haec ab eo absque ullo motivo injuste reclamari satis ostendit Cardinalis Antonelli in Epistola missa ad Ministrum Plenipotentiarum Portugalliae sub die 19 Junii 1872. Hanc autem fidelitatem non semper Ecclesia experta est ex parte civilium Guberniorum: Quin imo

pluries, etsi admonita essent ab Ecclesia, noluerunt tamen pacta conventa observare. In hisce rerum adjunctis, si quaeratur quodnam sit jus Ecclesiae, statim respondetur eam posse vel insistere pro illorum observantia, vel ea *denuntiare*, ut ajunt, scilicet publice proclamare non amplius se velle respicere non adimpletos ab altera parte contractus. Nemo posset Ecclesiam reprehendere si unam aut alteram viam eligeret; ea est enim mutua sanctio pactorum, ut si una pars renuat ea observare, illa quae fideliter custodivit habeat contra primam duplex remedium, vel petendi rescissionem contractus, vel instare pro ejus observantia: Ecclesia autem usque adhuc eam praxim secuta est, ut, relicta denuntiatione Concordatorum, potius pro illorum observantia insisteret. Si quaeramus istius constantis praxis rationem, haec meo judicio esse videtur petita ex modernorum temporum circumstantiis, prout explicabitur.

13.º Vidimus in antecessum moderna civilitatis hoc consideratum esse culmen, quod Status civilis curam aequalem haberet omnium quarumcumque religionum, et hinc moderni juris publicistae aulici illam legem aliquarum catholici nominis regionum laudibus extulerunt, qua cautum est, ut hominibus illuc commigrantibus liceat publicum proprii cujusque cultus exercitium habere, quod a Summo Pontifice reprehensum est Allocatione *Acerbissimum 27 Septembris 1852*, in Syllobo *Errore 78*; namque in hoc casu non tam

ex patientia Status, quam ex ejus cooperatione atque excitamento fiebat communitas *mixtae religionis*. Erroris autem haec est necessaria vicissitudo, ut numquam stabilis sit, sed in dies novas formas induens crescat et perniciosior evadat. Hodie proinde illi curae aequali omnium religionum, quam Status sponderat, successit absoluta omnium religionum derelictio et non cura; atque illa formula fuit proclamata « *Ecclesia libera in libero Statu* » quae omnimodam, ut ajunt, separationem importat Status ab Ecclesia. Atque hanc consummatam nationum Apostasiam, scilicet sejunctionem Ecclesiae a Statu, Statusque ab Ecclesia, utpote votum et desiderium iniquorum, reprehendit et lacrymatus est Pontifex in laudata Allocutione *Acerbissimum diei 27 Septembris 1852 Syllabo Errore 55*. Quam luctuosa haec conditio (si locum haberet) futura esset Ecclesiae simul et Statui, nemo est qui non videat, cum, quibuscumque abscissis necessariis relationibus, quae debent inter utramque potestatem et societatem intercedere, non solum se mutua ope privarent, verum etiam inter utriusque mandata haberi posset oppositio in detrimentum subjectorum, et in dispendium pariter utriusque societatis. Hanc jure pertimescens novam rerum perniciosissimam phasem Ecclesia insistit in petenda concordatorum observantia, quam Status civilis denegare non potest salva justitia. Cum autem hunc novum rerum ordinem impii suis votis accelerare studeant,

facile hinc explicatur, quomodo ipsi nitantur demonstrare, quod Status civiles non teneantur ad Concordatorum observantiam, et ea valeant, etiam irrequisitâ Ecclesiâ, lacerare. Sed ex altera parte mirari non desistimus, quod Catholici de caetero ferventes et in cunctis Ecclesiae addicti hodie praedictam de Concordatis sententiam tueantur, quae et vera non est, et ansam, sin minus occasionem daret civilibus Guberniis abolendi Concordata, quorum vim et obligationem ipsa sola persentirent, remanente Ecclesiastica potestate in plena libertate.

At dicet fortasse quispiam: qui fit ut quidam Catholici quoque nostris temporibus expectant separationem Ecclesiae a Statu? Responsio autem multiplex est. Et primo quidem, certum est separationem hanc expeti ab impiis, et quia isti in suis negotiis prudentiores sunt ex monito Evangelii, ex hoc putarem Catholicos plus semel debere reflectere, antequam ipsi quaerant, quod impii efflagitat: hinc dubitari posset, an isti ferventes catholici, sint etiam prudentes. Pius et doctus Catholicus Gallus Montalembert acrem scripsit epistolam Ministro Pedemontani Gubernii Cavour, quod corrupisset suam formulam « *Ecclesia libera in libero Statu* » Forte verba formulae erant noviter a Montalembert inducta in comitiis catholicis Mecliniensibus sed error erat jam diffusus, de separatione scilicet Ecclesiae a Statu. Et quamvis verum sit politicos

illam formulam deturpasse, quia Ecclesiae per separationem a Statu omnia voluerunt auferre jura, ea quoque ei competentia ex divina ordinatione et constitutione; illa tamen formula numquam fuit immaculata, sed semper importavit errorem separationis scilicet Ecclesiae a Statu, quae res per se anormalis est, et proinde non potest assumi ut formula exhibens legitimum progressum. Deinde vero animadvertimus hanc separationem, aliquando considerari posse, ut minus malum, si comparetur separatio cum statu persecutionis. At Ecclesiae vox numquam fuit pro expetenda separatione, neque tempore persecutionis. Et nostris temporibus non defuerunt auctoritativae voces Praesulum Ecclesiae in persecutione Borussica clamantes non pro separatione, sed pro utriusque potestatis compositione et pace (Memorandum Episcoporum Borussiae ad Regem et Imperatorem Germaniae): quae voces sicut conciliativae sunt, sic pro dignitate et pro asserendis Ecclesiae jurbus sunt venerabiles.

14.º Coronidis loco hic sequentia afferuntur. Licet Ecclesia, ut vidimus, maxime adlaboret pro impedienda hac separatione, ut tamen ex rerum vicissitudinibus conjici potest, nisi praesentissimo suo Auxilio Deus succurat, haec separatio adveniet. Verum est, quod profundiores politici separationi Status ab Ecclesia sunt adversi, idque faciunt ob Status ejusdem utilitatem; sed istorum vox non potest tam alte attolli, quia timent sic

dictam publicam opinionem, quae se revelat per suffragium universale, et hinc sequi debent multitudinem, quae in maxima parte constat de stultis, et isti separationem Status ab Ecclesia proclamant, et jam in nonnullis regionibus hanc esse inductam separationem vidimus. In hac nova Ecclesiae conditione non abs re erit recensere Ecclesiae jura, ut unicuique suum tribuatur, et Ecclesia privata Status protectione, saltem quod suum est, conservet. Dixi hanc *novam* esse Ecclesiae conditionem, quia non est nec *oppositionis*, nec *concordiae*, sed simplicis *coexistentiae* Ecclesiae et Guberniorum civilium, seu Statuum. Profecto in hac nova conditione, Status non potest absque laesione justitiae et adsertae omnimodae libertatis religiosae Ecclesiae jura omnia non recognoscere, aut saltem laedere, et liberam ejusdem evolutionem impedire. Non loquimur hic tantummodo de recognoscenda libertate *opinionis individualis religiosae*, sed de recognoscendis jurebus cujuscumque *associationis* seu *societatis religiosae*, ut est Ecclesia. Haec proinde debet considerari, ut collegium licitum, eique salva esse debent omnia jura, quae sibi asserenda ipsa putat, ut religiosa societas. Propositâ et adsertâ omnimodâ libertate associationis religiosae, Status in talibus negotiis passivum se habere debet, et a fortiori numquam intervenire, usque dum conservationi reipublicae, ejusque bono recte intellecto praejudicium non fiat, quod ex parte Ecclesiae

catholicae numquam verificari poterit. Isti sunt limites operationis Status quoad liberas associationes, ut ipsum modernum jus publicum recognoscit. Ecclesia catholica porro haec sua jura respicienda exigit.

I.^o Ut Praesulibus et fidelibus sit plena libertas communicandi cum Romano Pontifice capite ejusdem Religionis, ad impetranda quaecumque rescripta, gratias, vel facultates, omniaque tractanda negotia ecclesiastica, quin Status habeat ullum jus interventionis, et mediationis, aut impedire valeat eorum Rescriptorum quorumcumque executionem.

II.º Ut Ecclesiae Praesulibus sit plena libertas condendi pro suis subditis leges, et promulgandi eas, quae a Romano Pontifice emanant, quin istae leges egeant *placito Status* ad obligandum, easque leges communiendi sanctione poenarum et censurarum; inter quas leges illae quoque recensentur, quae damnant errores contra fidem et mores. Judicia pariter faciendi pro applicatione illarum poenarum et censurarum absque interventione Status, qui non poterit ea judicia impedire quocumque praetextu, etiam famae civilis deperditae, cum in illis judiciis non habeantur respectus nisi ad associationem religiosam.

III.º Ut Ecclesiae sit plena potestas eligendi sibi pastores juxta modum a se determinatum absque interventione Status, et sibi eligendi ministros, eosque educandi et instruendi; et hinc necessariam exemptionem debet Status indulgere quoad servi-

tium militare, aut saltem aliquo modo rem componere, ut salvum sit praedictum Ecclesiae jus.

IV.° Ut Ecclesiae plena libertas sit impertiendi sui subditis educationem religiosam, et a fortiori non patiendi coactionem, ut ab iis mixtae religionis scholae frequententur: quin imo exigendi, ut civilis educatio cum religiosa societur, quam educationem religiosam Magistri sub vigilantia Ecclesiae impertiantur.

V.° Ut Ecclesiae sit plena potestas exercendi solemnitates religiosas, atque Gubernium potius eos comprimere teneatur, qui illas audent impedire.

VI.° Ut pariter plena potestas Ecclesiae sit, seu jus possidendi sive in immobilibus, sive in mobilibus, et Gubernium bonorum acquisiteurum ei, sicut privatis quibuscumque personis, tutam defendere possessionem teneatur, etiamsi proveniant a donatione Status, quae donatio est irrevocabilis.

VII.° Ut fidelibus catholicis sit plena libertas se associandi ad aliquod pium opus vel finem, inter quae, ad observanda consilia evangelica sub regula ab Ecclesia probata, et existendi in societate religiosa, simulque possidendi, ac bona semel acquisita servandi.

VIII.° Ut Ecclesiae sit plena libertas suis fidelibus constituenda sepulturam ecclesiasticam, cum auctoritate potestatis ecclesiasticae in eam illas inferendi, qui ab ipsa digni tali participatione censeantur, recognito hoc jure et a Gubernio, et a fortiori a municipiis.

Demum omnia alia jura a Guberniis respicienda erunt, quae sibi Ecclesia asserat, quae profecto non vergent in verum praejudicium aut perniciem Status civilis, sed potius in ejusdem utilitatem ac commodum, ut ipsa experientia tot saeculorum edocuit.

TITULI V ET VI.

De Electione et electi Potestate et De Postulatione Praelatorum.

1.° Cum liber hic primus agat de personis, sponte sua fluit quod primi tituli sint de modis, quibus Magistratus seu praelaturae acquiruntur. Isti porro modi sunt, ut recenset collectio B. Raymundi, *electio, postulatio, et translatio*, de quibus titulo quinto, sexto et septimo agitur. Praemittimus autem loqui de electione, cum postulatio sit ei subsidiaria.

2.° Magistratum seu Episcoporum designatio in Ecclesia jure fieri debet per Romanum Pontificem. Cum enim nemo debeat assumere sibi honorem absque nota temeritatis, sed egeat *vocatione*, haec autem vocatio legitima esse non possit, nisi sit a superiore, atque superior supremus in Ecclesia sit Romanus Pontifex; hinc,

ut diximus, fieri ab eo fit Episcoporum designatio. Qui alteri hanc tribuunt potestatem nisi ex concessione expressa vel tacita Romani Pontificis exclusivam, aut aliorum cum ipso cumulativam, absque ejus pariter concessione admittunt, isti decipiuntur et decipiunt falsum systema exponentes de forma constitutionis Ecclesiae. Haec est Doctrina catholica a Concilio Tridentino exposita sess. XXIII, cap. IV. « *De ecclesiastica hyerarchia et ordinatione: ibi « Docet insuper sacrosancta Synodus in ordinatione Episcoporum sacerdotum et coeterorum ordinum nec populi, nec cujusvis saecularis potestatis et magistratus consensum, sive vocationem, sive auctoritatem ita requiri, ut sine ea irrita sit ordinatio, quin potius decernit, eos qui tantummodo a populo aut saecularis potestate ac magistratu vocati et instituti ad haec ministeria exercenda adscendunt, et qui ea propriâ temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiae ministros, sed fures et latrones per ostium non ingressos, habendos esse.* » Quibus verbis clarissime tollitur jus cuique, ad exclusionem Romani Pontificis, relate ad designationem Episcoporum eorumque provisionem: tollitur quoque jus cumulativum cum Romano Pontifice, nisi ex ejus concessione sed non tam clare, quemadmodum fit sequenti Can. VIII. « *Si quis dixerit Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos et veros Episcopos, sed figmentum humanum, anathema sit.* » Et hac definitione Tri-

dentini Concilii, non solum Lutheri et Calvini impia doctrina, sed et Jansenistarum audaces in-
criminationes, et modernorum quorundam im-
portunae querelae refutantur.

3.º Neque a nonnullis assertum jus divinum
populi defendi potest ex duobus factis relatis in
divinis litteris aut ex antiqua Ecclesiae praxi. Exem-
plum enim S. Mathiae *Actor. I, v. 15 et seqq.*
nihil probat, cum ejus electio non fuerit nisi ab im-
mediata S. Spiritus operatione, cum dicat sacer
textus « *et cecidit sors super Mathiam, et adnu-
meratus est cum undecim Apostolis;* » Quod per-
tinet autem ad ordinationem Diaconorum, de qua
Actor. VI, b. 1 et seqq. tantum sermo est de
facta praesentatione per partem populi, cum electio
seu designatio facta sit per Apostolos. Praeter
haec autem duo facta, designationes seu provi-
siones Episcoporum ab Apostolis propria aucto-
ritate factae leguntur, quemadmodum etiam ali-
quorum successorum *Actor. XIV, v. 22, et Epist.
ad Tit. cap. I, v. 5.* Apostolis autem demortuis
usque ad saeculum nonum sequens inductus est
modus providendi vacantibus Episcopatibus, alii-
sque majoribus Praelaturis. Populus concurrebat
ad summum *postulatione, expetitione, voto, de-
siderio*, Clerus suo suffragio, et vera provisio
fiebat in Concilio Provinciali a confratribus Coe-
piscopis cum Metropolitano S. *Leo epist. ad
Rust. Narbon. Caelestinus epist. ad Epos Gal-
liae.* S. Cyprian. *Ep. 68, Dixi ad summum;* nam

et aliquando exclusus est populos, quia ejus petitio habita est ut suspecta *Cap. 2 h. t. ex Conc. Sandicens., Conc. Leodicen. can. XII et XIII.* Numquam autem impositum est onus, aut regula sequendi populi placitum, ut declinari non posset juxta antiquam sententiam. « *Docendus est populus, non sequendus.* »

4.º Saeculo nono caepit *de jure* excludi in electionibus Episcoporum *elementum laicum*, seu populus, et etiam ejus primores. Ita in Concil. Constantinop. IV aecumenico VII celebrato anno 869 sub Adriano II *action. X reg. XXII, ibi* « *Concilium oecumenicum definit, statuit atque jure promulgat, neminem laicorum principum, vel potentum, semet inserere electioni vel promotioni Patriarchae vel Metropolitae aut cujuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata hinc et incongrua confusio fiat, vel contentio; praesertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potentum vel caeterorum laicorum habere conveniat, sed potius silere et attendere sibi, usque quo regulariter a collegio Ecclesiae suscipiat finem electio futura Pontificis.* » Dixi *de jure*, nam post id quoque temporis laici potentes et magistratus sese aliquando ingesserunt in electionibus Episcoporum, et quidem praecipue ratione investiturarum, quarum occasione voluerunt in electionibus Episcoporum dominari, easque complere ad merum principis saecularis beneplacitum. Atque adeo laesa fuit ab istis electionum libertas, ut Gre-

gorius VII in Concilio Romano habito anno 1080 voluerit instaurare formam canonicam electionis, ut antiquitus fiebat, praesertim tempore Gregorii Magni, et ecce Decretum synodale de electione Pontificum. « *Quoties defuncto Pastore alicujus Ecclesiae, alius est ei canonice subrogandus, instantiâ visitoris Episcopi, qui ei ab apostolica vel metropolitana sede directus est, Clerus et populus, remota omni saeculari ambitione, timore atque gratia, apostolicae Sedis vel Metropolitanus sui consensu pastorem sibi secundum Deum eligat. Quod si corruptus aliquo vitio aliter agere praesumpserit, electionis perperam factae omni fructu carebit, et de caetero nullam electionis potestatem habebit; electionis vero potestas omnis in deliberatione Sedis Apostolicae, sive Metropolitanus sui consistat.* »

5.º Dissidio autem composito circa investituras per concordiam inter Callistum II Pontificem et Henricum V Imperatorem, anno 1122, electio Episcoporum, exclusis omnibus laicis, fuit reservata Clero repraesentato per Capitulum Ecclesiae cathedralis, de quo jure et praxi sermo est in Decretalibus Gregorii IX et Bonifacii VIII; quamvis etiam hoc tempore, contra jus, non destiterint principes saeculares turbare quandoque electionis libertatem. Sed neque haec praxis immaculata diu mansit, tot enim abusus obrepserunt praesertim ex aemulatione et turbis eligentium et eligendorum, ut jam ab initio saeculi XIV reservationes favore Sedis Apo-

stolicae facta sint dempto Capitulis jure eligendi. Caepit reservatio sub Benedicto XI anno 1304 reservante sibi electiones quatuor majorum Patriarcharum *cap. 3 de elect. extrav. comm.* Clemens V anno 1305 sibi reservavit electionem Cathedralium, quae apud Romanam Sedem vacavissent *cap. 3 de praebend. extrav. com.*; quod et praestitit Joannes XXII *cap. 5 de praebend. extrav. comm.* Benedictus XII deinde reservavit omnes patriarchales archiepiscopales, episcopales Ecclesias apud S. Sedem quomodocumque vacantes vel vocaturas *cap. 13 de praebend. extrav. comm.* Domum ab aliis successoribus Pontificibus reservatae sunt omnes episcopales et superiores sedes quomodocumque vacaturae sive in Curia, sive extra Curiam ex Regula 2 et 3 Cancellariae Aplicae. Ab eo tempore in Occidente (salva aliqua rarissima exceptione) modus electionis quoad Episcopatus de regula generali desiit. Regula autem haec omnimodae reservationis seu concessionis Episcopatum per liberam dispositionem Sedis Apostolicae non diu mansit: namque exigentibus temporum circumstantiis, jam a saeculo decimoquinto factum est, ut istae provisiones fierent praevia praesentatione principum saecularium catholicorum, et ex eo tempore incaepit exerceri, quod dicitur jus principum. Hoc quidem jus eorum ex concessione Ecclesiae seu Apostolicae Sedis omnino repetendum est, ut nullo modo eorum jus nativum habeatur, cum ex historia huc usque

exposita demonstretur, non minus ac relatis theologicis et canonicis principiis fuisse tantummodo ex Pontificis concessione. Unde decipitur et decipit Van-Espen contrarium tenens, ut explicavimus in *Appendice De Concordatis*.

6.º Si quis autem quaerat, quanam praxis sit hodierna provisionis Episcopatum et majorum praelaturarum; responsio est multiplex pro diversis provinciis christiani orbis. Si loquimur de Ecclesia occidentali, pro hac quatuor sunt modi providendi episcopatibus, scilicet 1.º electio seu *nominatio libera* Summi Pontificis, 2.º *commendatio* plurium personarum, 3.º *presentatio* ex parte principum, 4.º *proprie dicta electio*. Primo modo Pontifex libere nominat ad Episcopatus sive statutos in regionibus imperio infidelium subditis, sive hodie in Italia (post infractionem Concordatorum ea non curante praesentationem Episcoporum, et unice habente respectum ad temporalitates, nisi regum placitum impetretur), et in Mexico, sive demum quoad omnes Vicarios Aplicos caractere episcopali insignitos. In aliis regionibus habetur *commendatio* plurium personarum facta ab Episcopis provinciae, vel a clero Ecclesiae viduatae, ut in Statibus unitis Americae, in Canadensi regione, in Anglia, in Hibernia etc.; atque inter commendatos Pontifex de consueto eligit Episcopum. Dicitur autem haec simplex commendatio, quia Apostolica Sedes pro opportunitate designare seu eligere valet etiam alterum inter commendatos non relatum, ut ali-

quando ex gravibus rationibus verificatum est. Quoad tertium: in Concordatis initis cum pluribus principibus catholicis, Pontifex concessit primario Administratori Status civilis, ut nominet ecclesiasticum ad Sedem Episcopalem, et hoc jus correspondet *praesentationi*, eumque idoneum repertum Pontifex instituit. Item aliquando S. Sedes indulgit alicui principi civili, ut in suis Statibus non promoverentur Episcopi, nisi communicatis consiliis inter utramque potestatem, ut in Concordato cum Imperatore Russiarum anni 1847 *art. 12*. Quarto modo: aliquando S. Sedes indulget Capitulis Ecclesiarum, ut servant modum *electionis*, idque vel ex Concordatis, ut Pius VII *Constit. De salute animarum* aliquibus Capitulis Regni Borussici concessit, excepto casu decessus Episcopi in Curia; vel ex antiquis privilegiis, ut pro Capitulo Olomucensi aliisque, confirmatione semper S. Sedi reservata.

En diversa praxis pro diversitate temporum. Ex quo intelligitur quam infundatae sint querelae Jansenistarum de non servata forma electionis. Jansenistae enim nolunt admittere haec spectare ad disciplinam, quae variabilis in Ecclesia est, et cui moderandae praeest Romanus Pontifex. Cui lamentationi Jansenistarum affines sunt nonnullorum Catholicorum querimoniae, et desideria de reintegranda in Ecclesia forma electionis. Istae enim ex eodem principio rejiciuntur. Sed est ne verum, ut isti clamitant, gravia mala in Ecclesia enata

esse ex derelicta forma electionis, quae disparent, si ea instauraretur? Historia demonstrat hoc verum non esse, et conditio nostri temporis contrarium docet: licet enim Episcopatus semper in Ecclesia Dei emicuerit, ejus tamen virtus et excellentia, vix est quod aliis temporibus, sic splendide revelata sit, ut aevo nostro sive respiciamus eorum individuales dotes, vel curam quam habent dioecesum, vel demum erga S. Sedem Apostolicam subjectionem et reverentiam. Et tamen, vix unus aut alter per electionem promotus est. Aliunde ipsi quoque laudatores antiquae praxis dignoscunt, quam periculosa et fallacia sint haec plebiscita, proinde in Ecclesiam non inducenda. Quaerelae autem istae malos nonnullos produxerunt effectus. In Helvetia enim et in Veneta ac Mediolanensi Provincia nonnulli casus evenerunt electionum popularium, post quas ita nequiter electi ausi sunt propria auctoritate possessionem capere parochiarum. At Pius IX tum litteris Encyclicis diei 21 Novembris 1873, tum ex Decreto S. Congregationis Concilii diei 13 Maii 1874 in eos animadvertit excommunicatione majore speciali modo S. Sedi reservata, si ausi essent possessionem capere parochiarum, sive jurium ac bonorum, vel obire munia ecclesiastici ministerii.

7.º Quod autem spectat ad disciplinam Orientalium super provisione Episcopatum bipartitus erit sermo, tum de tempore ante schisma, tum de praxi post reditum. Ecclesiae Orientales ab ini-

tio idem tenuere principium circa jus providendi Ecclesias, nempe hoc jus spectare ad Romanum Pontificem, ut Petri successorem, ut edocet S. Joannes Chrisostomus *Homil. 3, in Acta num. 2*. Et hoc jus moderandarum provisionum Ecclesiarum sibi asseruerunt in Ecclesia quoque Orientali Clemens Romanus *Epistola ad Corinthios*, Julius I *Epistola ad Orientales* anno 342 inter opera S. Athanasii *Apolog. contra Arianos n. 30*, S. Leo Magnus, *Epist. ad Anastasium Episcopum Tessalonicensem* anno 446 et Innocentius I, *Epist. ad Alexandrum Episcopum Antiochenum* anno 415 apud *Constant. Epist. Rom. Pontif. cap. 8*.

In praxi autem idem servatum est, quod penes Occidentales; communiter scilicet electiones Episcoporum fiebant a Clero *plebe praesente*, et in Concilio Provinciali terminabantur, licet non rari essent casus, in quibus plebes arceretur, ut jubet Concilium Laodicenum celebratum saeculo IV *can. XII*. Praecipue autem id in Oriente servabatur, ut in Patriarchales sedes vocati, non reciperentur ut tales, nisi primo fuissent a Romana Sede confirmati. - Uno verbo eadem fere viguit disciplina in Oriente et Occidente. - Post reditum vero, ejurato schismate, consuevit in Oriente fieri electio Episcoporum a Patriarcha, interveniente clero et populo, et electio Patriarchae ab Episcopis provincialibus, interveniente pariter Clero et populo. Institutione autem Episcoporum facta a Patriarcha, ejus rei notitia transmittebatur ad Romanam Se-

dē cum edita fidei professione; e converso peractae Patriarchae electionis petebatur a S. Sede confirmatio. Nostris autem temporibus per Constitutionem *Reversurus diei 12 Julii 1867* pro natione Armeniorum immutatum est jus, et statutum; 1° in electione patriarchae solis Episcopis jus esse suffragii ferendi exclusis omnino Clericis et Sacerdotibus, qui episcopali caractere non polleant; neminem quoque laicorum in eadem electione semet ingerere, ullamque partem habere posse quovis quaesito colore vel praetextu; electum autem Patriarcham nec inthronizari, neque ullum jus aut jurisdictionem consequi, nisi prius ejus electio a Romano Pontifice fuerit confirmata, aut postulatio admissa; 2° vacante aliqua dioecesi patriarchatus, patriarcham synodum indicere debere universorum Episcoporum, in quo seligantur tres idonei et ecclesiastici viri, qui Romano Pontifici proponantur, ut ex illis magis idoneum eligere, et vacanti Ecclesiae proponere valeat. Duo autem advertuntur, scilicet congregatos esse debere saltem tres Episcopos propriam dioecesim habentes cum Patriarcha, si omnes venire nequeant, et absentibus ternariam propositionem factam, esse significandam. Deinde acta Synodi esse Romana mittenda, atque Pontificem posse alium praeter indicatos proponere, si Ei satis idonei non videbuntur selecti ab Episcopis. Quae licet Constitutio Armenios tantum respiciat, in ejus textu tamen notatur § *Dum autem* Romanum Pontificem, quoad re-

liquos Patriarchatus ritus orientalis, hoc gravissimum de Episcoporum electione negotium quamprimum moderandum curaturum. Extensa revera est haec disciplina Patriarchatui Chaldeorum Constitutione « *Cum ecclesiastica disciplina* » 31 Augusti 1869. Atque absque dubio Summum Pontifex id jam perfecisset quoad omnes alios Patriarcatus, nisi turbae illae exortae fuissent, quae excitatae ex parte iniquorum hominum, a politica potestate etiam adjunctae, in novum schisma desierunt, et Patriarchae Armeniorum catholico tot aedumnas intulerunt.

8.º Hisce notatis circa modos, quibus diversis temporibus provisae sunt, vel providentur Sedes episcopales et superiores, nonnulla nunc addimus ad titulum explanandum, qui inscribitur « *de electione et electi potestate* » Definitur porro electio ex *cap. 7 et 42*, « personae idoneae ad praelaturam Ecclesiae vacantem per vota legitimorum electorum canonica vocatio a superiore confirmanda. » Electores porro jure Decretalium non sunt laici, qui hoc jus nec consuetudine etiam immemoriali *cap. 56 h. t.* neque compositione cum quibuscumque Praelatis Papa inferioribus habere possunt *cap. 51 h. t.*, sed tantummodo ex Pontificis concessione habere valent: similiter nec sunt omnes Clerici etiam pertinentes ad Ecclesiam vacantem, sed tantum Canonici Ecclesiae cathedralis *cap. 1 h. t.*, etsi simpliciter possessores sint, cum hoc sit possessionis emolumen-

tum, ita ut alii Clerici non possint id assequi nisi praescriptione quadraginta annorum cum titulo *cap. 1 de praescript. in VI*. Atque ex Canonicis excluduntur — 1.º furiosi, amentes, et impuberes *cap. 32 h. t. in VI*. — 2.º nondum Subdiaconi *Clemen. 2 de aetat, qualit. et ord. praef. et Conc. Trid. sess. XII cap. 4 de reform.* — 3.º excommunicati excommunicatione majore *cap. 39 h. t.* — 4.º personaliter interdicti, vel interdictum locale violantes *cap. 16 h. t.* — 5.º suspensi vel simpliciter vel ab officio *cap. 8 de consuetud.* — 6.º privati voce activa *cap. 7 § fin. et cap. 20 h. t.*

9.º Quoad idoneitatem eligendorum praesertim in praelatos docet *cap. 7 h. t.* requiri *maturitatem aetatis, gravitatem morum, et scientiam litterarum*. Ubi notandum est aliquos repelli *ob impedimentum naturae*, inter quos notatur defectus natalium *cap. 20 h. t.*; aliquos *ob crimen aut defectum morum*; ut sunt haeretici et schismatici etiam absoluti *cap. 2. et 15 de haeret. in VI*, sacrilegi, falsarii litterarum apostolicarum *cap. 7 de crimin. falsi*, usurarii, perjurii, rei criminis sodomiae frequentati, ambitiosi, qui scilicet in electionem ante formatum et publicatum decretum consenserunt *cap. 46, h. t.* vel in eam consenserunt factam per abusum laicae potestatis *cap. 43 h. t.*, vel qui tempore electionis plura beneficia incompatibilia possidebant absque dispensatione *cap. 54 h. t.*, simoniaci *cap. 18 h. t.*, et infames infamia juris vel facti *cap. 11 de excess.*

praelat. Aliquos demum repellere ob censuras, scilicet excommunicati etiam tolerati, suspensi omnes, personaliter interdicti, et violantes interdictum locale vel personale, et demum irregulares omnes arcentur.

10.º De requisitis et forma electionis notanda ista sunt: — (a) ante Ecclesiae vocationem non possunt electores neque incipere tractatum de electione successoris, omniaque acta, sunt ipso jure nulla *cap. 1 de concess. eccles. vel praebe. non vacant.* — (b) Ea vero stante vacatione omnes, qui eligendi jus habent, vocandi sunt; ita ut si unus vel alter sit spretus, possit agere ad irritandam electionem peractam: si autem plus quam tertia electorum pars spreta est, electio peracta est nulla *cap. 28 h. t.* Absentes etiam sunt vocandi, dummodo non sint in longinquis regionibus existentes; et si legitimum habeant impedimentum, quominus veniant, possunt procuratorem designare, qui nomine eorum suffragetur, quem tenentur recipere Capitulares, dummodo sit de gremio *cap. 42 h. t. et cap. 46 h. t. in VI.* — (c) Constituetur vero dies electionis faciendae, qui non debet esse ultra trimestre a die habitae notitiae vacationis, quocumque tamen legitimo impedimento cessante *cap. 41 h. t.* — (d) Fiet autem electio ab electoribus collegialiter adunantis *cap. 14 h. t.* — (e) Electio vero libera esse debet *cap. 14 h. t.*, et illam gravantes, ut persona ab eis designata eligatur, excommunicationem ipso facto incurrunt

cap. 12 h. t. in VI. Electionis autem tres sunt formae, nempe per *quasi-inspirationem*, per *scrutinium* et per *compromissum*, *cap. 42 h. t.* Quasi-inspiratio locum habet, quando omnes electores absque praevio tractatu simul in unam nominandam personam sine contradictione concurrunt. Quae concordia cum in humanis sit res extraordinaria, idcirco quasi inspirata dicitur, et sic concorditer nominatus dicitur, et est electus. At haec forma eo ipso frequens non est; proinde de aliis duabus formis est loquendum.

Forma scrutinii servatur, cum praesentium omnium, qui debent, volunt, et possunt interesse, collectio sufragiorum fit circa aliquem, in quem vel omnes de Capitulo, vel saltem major et sanior pars Capituli consentit *cap. 42 h. t.* In ea forma haec secundum canones sunt essentialia: — 1.º debere eligi *tres* scrutatores de collegio. 2.º eos debere vota singulorum colligere *secreto*, *singillatim*, *diligenter*, et *ordinate*. 3.º debere publicari scrutinium. 4.º debere fieri collationem votorum; eamque esse triplicem, *numeri ad numerum*, *zeli ad zelum*, et *meriti ad meritum*. 5.º Collatione facta, si appareat in quem major et sanior pars Capituli conveniat, faciendum esse decretum de peracta electione *cap. 58 h. t. et cap. 9 ac cap. 23 h. t. in VI.* Hic autem notandum est majoritatem debere esse *absolutam*, scilicet omnium congregatorum.

Forma compromissi adhibetur, cum omnes et singuli electores eligendi potestatem aliquibus viris

idoneis committant, qui vice omnium Ecclesiae viduatae provideant de pastore, *cap. 42 h. t.* Et notandum de hac forma 1.º compromissum non valere, nisi omnes et singuli electores consentiant, quia omnes tangit, et hinc habet locum regula juris 29 *in VI.* 2.º compromissum esse posse vel absolutum vel limitatum quavis rationabili conditione apposta, et exempla proponuntur in *cap. 52 h. t. et cap. 29 h. t. in VI.* — 3.º compromitti posse in plures personas, vel unum, de gremio Capituli vel extra, dummodo sint idoneae personae, et sic laici excluduntur *cap. contingit de arbitris.* — 4.º Compromissariis concedi quoque potestatem postulandi, nisi exclusa sit expresse *cap. 30 h. t.* 5.º Compromissarium, si plures designati sunt, posse etiam in se ipsum votum convertere, quasi consentiendo electioni dè se factae, dummodo cum hoc voto majoritatem constituat *cap. 33 h. t.* 6.º Compromissarios vero electionem peragere cum effectum, quando in aliquem eligendum vel omnes, vel major eorum pars convenit. 7.º Compromittentes teneri recipere iudicium editum a compromissariis, dummodo servata sit forma compromissi et persona electa fuerit idonea *cap. 8 h. t.* 8.º Cessare vero compromissum, si, re integra, revocetur a maiore Capituli parte, aut si tempus ad eligendum compromissariis concessum sit elapsum, vel conditio adjecta defecerit, vel demum si electio aut postulatio a compromissariis facta, quomodo-cumque defecerit.

11.º Quid porro obtinet si indignus electus sit, vel si fuerit peccatum contra dispositionem *cap. 42* de forma electionis, aut si tempus fuerit praeterlapsum ad electionem perficiendam concessum? Ad quae sic respondetur; et primo quoad electionem indigni. Si Capitulares elegerunt indignum, tunc vel omnes id scienter fecerunt, vel aliqui tantum; Si aliqui tantum, ita tamen ut indigni electio secuta sit, isti privantur pro ea vice facultate eligendi (cassata electione ob indignitatem personae) et facultas eligendi pro ea vice in aliis licet paucioribus consolidatur, qui indignum non elegerunt *cap. 53, h. 1*. Si autem omnes peccarunt eligentes indignum, tunc omnes privantur pro ea vice facultate eligendi, et haec ad Pontificem in Cathedralibus pertinet *cap. 18, h. 1 in VII*. Indignum praeterea eligentes suspenduntur per triennium a beneficiis, quae in Ecclesia viduata habent *cap. 7, h. 1*, et *cap. 37, h. 1 in VII*. Quod si electio indigni facta sit a compromissariis, tunc, ea cassata, potestas eligendi redit ad compromittentes *cap. 37, h. 1 in VI* et compromissarii suspenduntur per triennium a beneficiis, quae habent in Ecclesia viduata *cap. 37, h. 1 in VI*.

Demum si differatur electio ultra tempus a jure statutum negligenter, et in casu post trimestre computandum ut supra dictum est, electores pro ea vice privantur potestate eligendi, atque facultas eligendi ad proximum superiorem devol-

vitur, nempe ad eum, qui factam electionem confirmare poterat et debebat, ut dicitur *cap. 41, h. 1*. Quod si pariter negligentes fuerint compromissarii et tempus pro electoribus statutum est praeterlapsum, facultas eligendi ad superiorem devolvitur *cap. 37, h. 1 in VI*. Si vero totum tempus a jure electoribus indultum non praeteriit, ad ipsos redit facultas eligendi.

12.º Electores, quam citius commode possunt, tenentur electionem Electo praesentare, ejusque consensum requirere *cap. 16, h. 1 in VI*; quod si infra octo dies, postquam commode poterunt, differant electionem electo intimare, a prosecutione processus ipso jure sunt exclusi, et ab omnibus beneficiis, quae in Ecclesia viduata habent, sunt per triennium suspensi, quin tamen haec eorum negligentia electo noceat *cap. 16, h. 1 in VI*. Electus autem intimatae electioni consensum infra mensem praestare tenetur, quo tempore elapso, jure, quod ei ex electione fuerat quaesitum, eo ipso privatus existet. Tenetur quoque electus ex *cap. 6, h. t. in VI* infra trimestre a die praestiti consensus *confirmationem* petere electionis sub poena amissionis ipso facto cujuscumque juris ex electione sibi quaesiti. Quinimo, si confirmatio petenda est a Romano Pontifice, ex *cap. 16, h. t. in VI* tenetur electus a die acceptatae electionis intra mensem Romam iter arripere petiturus confirmationem, aut impenitus legitime procuratorem mittere sub eadem

poena. Confirmatio antiquitus communiter petebatur a Praelato immediate superiore, exceptis casibus, in quibus S. Sedes confirmabat; hodie, si est locus, petitur a S. Sede, ut constituit Pius VI in Brevis Apostolico diei *12 Aprilis 1791*, occasione promulgationis constitutionis civilis Cleri Gallicani. Et quidem confirmatio datur praevio processu, ex quo constet electus habere omnes qualitates a canonibus requisitatas, et servatam esse veram formam electionis *cap. 44, h. t.*; et edicto vocantur omnes, qui aliquid contra ipsam habere possunt, qui statim die coram confirmante compareant reclamationes probaturi *cap. ult., h. t. in VI*. De forma vero appellationis loquitur *cap. 4, h. t. in VI*. Confirmatio haec est omnino necessaria, quia est vera vocatio superioris, ex qua ratum habetur conjugium spirituale inter Ecclesiam et Praelatum. Post obtentam vero confirmationem non potest fieri renuntiatio, nisi admittatur, quae prius auctoritate propria fieri poterat; et Ecclesia si vacet, dicitur vacare non per mortem antecessoris, sed per renuntiationem confirmati. Haec demum confirmatio consequi facit *jus in re*, ut Episcopus confirmatus omnia explere possit quae sunt jurisdictionis *cap. 15, h. t.*, quamvis nondum sit consecratus. Sed hodie attendendum est quod praescribitur a Constitutione *Injunctae I inter Extrav. Comm. h. t.* qua interdicitur electo et confirmato quicumque actus jurisdictionis, nisi litteris apostolicis expe-

ditis, iisque, quibus de jure, exhibitis, ac paena insuper suspensionis a percipiendis suorum Beneficiorum fructibus irrogatur illis, qui sine hujusmodi litteris eum in episcopum recipiunt, aut eidem obediunt. Quae suspensio a percipiendis talibus fructibus ad nutum S. Sedis est etiam retenta in Bulla « *Apostolicae Sedis moderationi* » in I. inter Suspensiones Summo Pontifici reservatas; quin imo in Constit. « *Romanus Pontifex* » kal. Septembris 1873 excommunicatio speciali modo reservata S. Sedi lata est contra. « Dignitates et Canonicos Cathedralium Ecclesiarum vacantium, qui Vicarii Capitularis rite constituti auctoritatem minuere aut limitare, vel eum ab officio removere aussu fuerint, quoad novas Episcopus litteras Apostolicas de collato sibi Episcopatu ipsi Capitulo debita forma ostenderit. » Quae censura extenditur. « Ad ipsos nominatos et praesentatos ad vacantes Ecclesias, qui cum detrimento Vicarii Capitularis rite constituti, Ecclesiae regimen et administrationem audent suscipere; » nec non ad eos qui praemissis auxilium, consilium aut favorem praestiterint. » Excipiuntur duo casus, 1. si Episcopus obtinuerit Breve apostolicum de capienda possessione nomine Camerae Apostolicae cum clausula, ut intra tot menses et Bullae expediantur, et consecrationis munus suscipiatur, 2. si sit S. R. E. Cardinalis in Episcopum electus et confirmatus, qui etiam litteris illis non accep-

tis administrare valet, ut sentit Benedictus XIV *De Syn. Dioeces. lib. 2, cap. 5, n. 6 et 7.*

13.º Ex quo facile dignoscitur quam potestatem consequatur electus ex simplici electione ante confirmationem. Is consequitur *jus ad rem*, vel *ad praelaturam*, non autem potestatem jurisdictionis seu administrationis nec in juribus temporalibus, nec in juribus rerum spiritualium, ita ut si se in iis ingerat, et actus sint irriti *cap. 9, h. t.*, et in paenam temeritatis amittit jus sibi quaesitum ex electione *cap. 17, h. t.* Antiquitus erat exceptio *ex cap. 44, h. t.* quoad Praelatos immediate S. Sedi subjectos valde remotos a Curia, id est extra Italiam constitutos, et in concordia electos, quibus dispensative permittebatur, ut administrarent propter necessitates vel utilitates Ecclesiarum, dummodo de rebus nihil alienarent. Sed ut advertit Giraldi in *Exposit. Jur. Pont. parte prima sect. 47* id fuit revocatum ab Alexandro V et Julio II Const. « *Romani Pontificis* » 5 Julii 1505, omnibus provisus de praelatura jubente, ut litteras in Curia Romana expedire faciant, atque ante eas abstineant a quavis administratione et jurisdictione sub paena amissionis jurium sibi quaesitorum ex provisione. Neque hanc administrationem possunt suscipere sub titulo oeconomi, Vicarii Capitularis etc., quem titulum post electionem consequantur; hoc enim esset illudere legi prohibenti, ut advertit *cap. 5, h. t. in VI. Dixi de titulo post electionem quae-*

sito; nam controvertitur inter Doctores *an titulo antea quaesito* electus valeat administrare? Et magis fundata in jure sententia est, *valere* id facere, quia omnia jura quae allegantur, loquuntur de titulo noviter quaesito et de arcenda fraude contra legem, quae fraus in casu nostro verificari non potest. Hinc pariter absque difficultate respondetur sequenti quaesito; an praesentati a Guberniis civilibus possint se ingerere in administratione dioecesis ante canonicam institutionem, saltem sub titulo Vicarii Capitularis a Capitulo interim accepto? Profecto etenim isti juvari non possunt emolumento *cap. 44, h. t.* quod respicit electos in concordia; et hodie neque pro illis ullum est ex derogatione facta a Julio II d. Constitutione; et pro alia parte obstat *cap. 5 h. t. in VI.* Has deinde nominationes seu deputationes in Vicarium Capitularem scimus expresse fuisse a S. Sede reprobatas, ut fecit Clemens XI Constit. « *In supremo anni 1709, Pius VII, Epistola ad D. d'Astros et Card. Maury, Gregorius XVI Allocut. 1 Martii 1842 et Pius IX litteris diei 5 Octobr. 1873.* Demum si haec praxis admitteretur, hoc esse in despectum Auctoritatis Pontificiae, quae si haberet aliquid in praesentato reprehendendum, et nollet dare institutionem, hic interim suam praelaturam administraret, tutus illo privilegio. Sed privilegia quando recidunt in despectum auctoritatis concedentis, eo ipso viribus carent. Ex hoc intelli-

gitur quam merito damnata sit Alloc. *Numquam fore* 15 Decembr. 1856 propositio. « Laica potestas habet per se jus praesentandi Episcopos, et potest ab illis exigere ut ineant dioecesum procuracionem, antequam ipsi canonicam a S. Sede institutionem et apostolicas litteras accipiant » *Syllab. errore* 50. Namque hoc jus laicae potestati quoad praesentationem non competit, nisi ex concessione Pontificis, et Episcopi ante institutionem et apostolicas litteras non possunt se ingerere in administratione dioecesis.

14.º Confirmationem sequitur consecratio. Et quidem Concilium Tridentinum *sess. 23 cap. 2* statuit « Ecclesiis cathedralibus quocumque nomine » aut titulo praefecti, etiam si S. R. E. Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum » restitutionem teneantur. Si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis sint » ipso jure privati. » Circa quem canonem duo sunt animadvertenda cum Giraldi *exposit. Jus. pontific. part. 2, sect. 89* — 1.º onus restituendi fructus ligare in foro conscientiae ante omnem declarationem, quidquid nonnulli Auctores putaverint; et hinc Benedictum XIV in Constitutione *Pastor Bonus* 13 Aprilis 1744 § 21 disposuisse. « Verum a convalidatione titulorum et condonatione » fructuum absteat (Major Paenitentiarius) quoad » illos, qui de Ecclesiis cathedralibus provisi, munus consecrationis intra praefinitum tempus non

» suscepint. » 2.º Ad incurrendam vero poenam privationis Episcopatus, requiri declaratoriam, ut docet *Thesaurus de poenis cap. 2 verb. Episcopus* ea ductus ratione, quod non sit pura poena, sed privatio, seu caducitas ob defectum debitae impletionis modi, seu conditionis pertinentis ad formam collationis episcopalis. Hodie autem consecratio Episcoporum non ex Metropolitanis jussu, sed Pontificis mandato fit; cum enim Romanus Pontifex sibi reservaverit cathedralium Ecclesiarum collationem, similiter a suo libito pendere voluit Episcoporum consecrationem, atque id notatur in Pontificali Romano *tit. de consecrat. electi in Episcopum*. Mandatum autem apostolicum, si consecrandus sit extra Urbem, dirigitur consecrando, ut suscipiat consecrationem *a quocumque, quem malit, catholico Antistite gratiam et communionem Sedis Apostolicae habente*. Si vero in Urbe sit, facultas ei datur eligendi consecratorum vel unum ex Cardinalibus Episcopali character insignitum, aut aliquem ex quatuor Patriarchis majoribus plerumque in Urbe residentibus scilicet vel Constantinopolitanum, vel Alexandrinum, vel Antiochenum, aut Hierosolymitanum; et si nemo ex istis acceptet (quod perdifficile admodum est) fit Episcopo consecrando facultas adeundi alium quemcumque Archiepiscopum vel Episcopum: si autem in Urbe praesens est Metropolitae ejusque Suffraganeus, consecratio Suffraganei nulli praeterquam suo Metropolitae delegatur. Ita

habetur in Epistola Benedicti XIV. *In postremo data die 20 Octobris 1856.* Praemittitur autem consecrationi iuramentum obedientiae erga Romanorum Pontificem juxta formam correctam a Clemente VIII, et insertam in Pontificali Romano. Consecratio porro fit vel die dominico, vel natali Apostolorum, et a tribus Episcopis, quorum unus dicitur consecrator, alii duo adsistentes ex antiquissima praxi et de necessitate praecepti *cap. 7 de temporib. ordination.* Valida tamen et licita est consecratio Episcopi ex dispensatione pontificia facta ab uno tantum Episcopo, adsistentibus duobus Sacerdotibus, uti constat ex indultis Gregorii Magni, Gregorii III, et Pii V; sicut pariter factitarunt Innocentius X, et Alexander VII. *Ferraris Bibliotheca v. Episcopus art. 2, num. 26 et seqq.* fit autem inter Missarum solemnia, et Episcopus consecrandus concelebrat cum Episcopo consecrante.

Consecratione Episcopus acquirit plenitudinem officii episcopalis, ut omnia exercere valeat etiam quae ordinis sunt, exceptis Archiepiscopis ex *cap. 28 h. t.* ut explicabitur in *tit. VIII*, et vocatur absolute *Episcopus*, qui prius vocabatur *Episcopus electus*. Post consecrationem et pacificam Episcopatus possessionem, tunc tandem vacant ipso jure omnia beneficia, quae habebat Episcopus etiam simplicia, imo et pensiones *cap. 7, § cum vero h. t.*, quod proinde non verificatur in Episcopis

titularibus, qui sui Episcopatus spem pacificae possessionis habere non possunt.

De electione Romani Pontificis.

1.° Successor jure divino in Primatu B. Petri est Summus Pontifex Romanus, atque hanc ei praerogativam universus Orbis christianus jam ab initio unanimi sensu recognovit, et ut dogma fidei asseruit. Hic autem quaeritur quomodo ad tale supremum munus persona designari debeat, et quid de facio obtinuerit.

2.° Cum autem circa hunc modum non habeamus divinae ordinationis praescriptum, putarunt nonnulli Canonistae et Theologi, id pendere seu relinqui moderandum ab unica voluntate Pontificis, qui sive designatione personae per se factae, sive praescriptione electionis post suam mortem facienda legitimum determinare modum valeat, quo persona successoris hanc dignitatem ingredia-
tur. Communior tamen est aliorum Theologorum et Canonistarum sententia, Summum Pontificem hanc non habere potestatem designandi personam successoris, saltem non posse constituere, ut hic sit modus usitatus vel communis et ordinarius, quo Summi Pontifices praeficiantur. Id quod ex ipso Pontificum facto evincitur. In primis enim contestato facto electionis seu designationis Clementis Romani factae per Petrum de quo sermo est *Can. 1, Caus. 8, quaest. 1*, in Decreto Gratiani ab Isidoro Mer-

catore conficto, certum est Ilarum Romanum Pontificem in Concilio Romano quadraginta octo Episcoporum anno 461, (apud Labbè. *Conc. Tom. IV, coll. 1060*) constituisse, nullum Pontificem sibi posse eligere Successorem, quod non ita praecise constituisset, si B. Petris exemplum haberetur. Sed quod maxime rem nostram confirmat, est exemplum Bonifacii II. Cum enim hic ad eludendum Regum Gothorum arbitrium in Concilio Romae habito anno 531 apud Labbè *Tom. IV*) declaravisset suum successorem Virgilium diaconum, exacto juramento Cleri, quod ipsum esset recepturus; deinde in alio Concilio sententiam mutavit, et retractavit decretum asserens se contra antiquos canones processisse. Quod et Pius IV aperte dicitur asseruisse, ut ex Actis Concistorialibus refert Raynaldus anno 1561. « *Sanctitas Sua declaravit et decrevit, quod Romanus Pontifex non posset sibi eligere successorem, nec assumere coadjutorem cum futura successione etiam de consensu omnium et singulorum Cardinalium, sed electio spectet ad Cardinales libere, cum decreto irritante.* »

3.º Romani autem Pontificis electio a principio usque ad initia saeculi XII peracta fuit ab Episcopis provinciae dictis Cardinalibus suburbicariis consentiente Clero et populo, ut mos invaluit in Occidente. Caelestinus II primus fuit, qui electus est Romanus Pontifex anno 1143 absque interventu populi. Et quamvis deinde turbae hac super re factae essent, tamen lege generali lata

in Conc. Later. III sub Alexandro III statutum, imo confirmatum est, ut electio Summi Pontificis spectaret exclusive ad Cardinales *cap. 6 h. t.* remoto reliquo Clero et populo. Atque hoc ita semper factitatum est, excepto casu electionis Summi Pontificis actae in Concilio Constantiensi, in quo Martinus V electus fuit a Cardinalibus trium obedientiarum Gregorii XII, Joannis XXIII et Benedicti XIII et ab aliis triginta Episcopis, electis scilicet sex pro quavis ex quinque nationibus ad Concilium conventis. Hoc autem casu inquam excepto, etiamsi Romana Sedes vacavisset tempore adunati Concilii Generalis, semper tamen electio Pontificis spectavit *exclusive* ad Cardinales, ut ex decreto Julii II coadunato Concilio Lateranensi V, et litteris Pauli III anni 1544, et Pii IV anno 1561 coadunato Concilio Tridentino. Quin imo hodie post Constitutionem Pii IX « *Cum Romanis Pontificibus pridie Nonas Decembris 1869* » si futuris quibuscumque temporibus quandocumque contigerit Romanum Pontificem decedere perdurante celebratione alicujus Concilii oecumenici, sive Romae illud habeatur, sive in alio quovis loco, electio novi Pontificis ab uno S. R. E. Cardinalium Collegio semper et exclusive fieri debet, minime vero per ipsum Concilium, atque etiam omnino exclusis ab eadem electione peragenda quibuscumque aliis personis cujusvis, licet ipsius Concilii auctoritate forte deputandis, praeter Cardinales praedictos. Quin imo statim ab accepto

certo nuntio de morte Pontificis suspensum ipso jure intelligitur Concilium, et tamdiu dilatum, donec novus Pontifex canonice electus illud reassumi et continuari jusserit. Cardinales autem post Decretum Gregorii X editum in Concilio Lugdunensi anno 1273 tenentur observare disciplinam Conclavis, de qua deinde loquemur.

4.º Toto autem hoc tempore non fuit semper immunis ad usurpationibus regiis et imperialibus libertas talis electionis. Occasionem dedit dissidium inter Bonifacium I Romanum Pontificem et Eulalium antipapam. Ut enim malas hujus artes eluderet Bonifacius, timens ne post suam mortem Eulalius schisma continuaret, recursum habuit ad Imperatorem Honorium scripta Epistola die 1 Julii anni 419, a quo accepit responsum relatum a Gratiano in Decreto *can. 8 dist. 79*. Sub specie autem protectionis deinde Reges et Imperatores in talibus electionibus imperare maluerunt, omniaque secundum placitum suum disponere. Revera Odoacres Rex Italiae sub praetextu jussionis habitae a Simplicio Pontifice *anno 483* vetuit electionem Papae fieri absque praevia deliberatione ejus aut Praefecti Praetorii. Theodoricus, qui justam Simmachii electionem defendit anno 499 contra antipapam Laurentium palam asserens, *ad se nihil de ecclesiasticis negotiis pertinere*, anno 526 tamen voluit privare populum et Clerum jure electionis, et ipse nominavit Pontificem Felicem III dictum IV. Obsistentibus vero huic usur-

pationi Clero et Senatu, Atalaricus cessit, ut Clerus cum consensu populi eligeret Pontificem, qui tamen deberet a Rege *confirmari* ex littera scripta ad Joannem Papam II anno 533. Imo ad habendam confirmationem seu permissionem consecrationis et exercitiis ministerii pendebatur ab electis tributum trium millium assium aureorum, quae injusta aexatio exercita fuit etiam a successoribus Imperatoribus Constantinopolitanis, usque ad tempora Constantini Pogonati anno 684; quamvis sub Justiniano II eadem necessitas veniae pro consecratione fuerit exacta, remissâ tamen taxâ, de qua supra, usque ad Leonem Isauricum, sub quo cessavit omnino dependentia Pontificum ab Imperatoribus Orientis. Instaurato vel potius translato ad Francos Imperiali honore, Eugenius II anno 824 ad tollenda schismata fecit Decretum, ut Pontifex consecraretur adsistente vel Imperatore vel ejus legatis. Et quamvis Adrianus III hoc decretum revocaverit anno 884, tamen Joannes IX primum Eugenii II decretum confirmavit, atque sub Imperatoribus Germanis id servatum est in dispendium libertatis ecclesiasticae, usque ad Gregorium VII, qui post adimpletas istas solemnitates, scilicet communicata electione Henrico IV, et recepta consecratione coram Imperiali delegato, deinde constituit has non esse amplius observandas praescriptiones. Et sic post ipsum numquam amplius Imperatoribus communicata est electio Pontificis, tamquam si id esset necessarium ad ipsorum

consecrationem et exercitium ministerii. Ex tunc, cum Gregorius VII libertatem omnimodam electionis et consecrationis Romani Pontificis tueretur, nata est discordia inter Henricum IV et Pontificem, atque adeo excrevit ut Imperator in quodam conciliabulo, deposito Gregorio VII ei voluerit surrogare antipapam Clementem III. In Concilio autem Quindineburgensi anno 1085 condemnata fuit haeresis Henricianorum docentium Imperatorem habere summam auctoritatem in electione Episcoporum et Papae, atque ideo non esse legitimum Pontificem Romanum, nisi quem elegisset aut cujus electionem ratam habuisset Imperator vel Germaniae Rex, quod Ecclesiam faciebat in totum subditam Imperio seu potestati civili. Cumque sectatores Imperatoris suam sententiam probassent auctoritate Decreti Nicolai II in Concilio Lateranensi editi anno 1059; hinc factum est, ut a nonnullis Decretum illud seu concessio fuerit reprehensa, cum nullo modo cogitarent decretum illud fuisse fortasse interpolatum et corruptum, ut suppetunt pro hoc probando argumenta. Disparuit tamen haec haeresis et consolidata est libertas electionis et consecrationis Romani Pontificis. Hodie in manu principum, quod pertinet ad pontificiam electionem non permanet, nisi *jus* quod dicitur *exclusivae*. Consistit vero in hoc, quod delegatus Supremae potestatis civilis Galliae, Hispaniae, et Austriae notificet Cardinalibus in conclavi coadunatis, suum gubernium

gratam non habiturum propter rationes et motiva peculiaria electionem *unius* nominati Cardinalis; unde dicta est *exclusiva*. Hoc tamen proprie loquendo non est jus, quia talibus potestatibus neque jus nativum est; neque est ex concessione Ecclesiae, atque Ecclesia solummodo prudentialiter tolerat. Et quidem primatus exercebatur a Gallia et Austria, deinde etiam ab Hispania, et videtur caepisse saeculo decimoquinto. Proponitur autem exclusiva ante scrutinium inceptum, et, ut diximus, generaliter attenditur, quamvis non desint exempla, quibus demonstretur non fuisse admissam, ut in electione Pauli IV.

5.º Hodie vero electio Pontificis fit a Cardinalibus juxta duas Constitutiones Gregorii XV, et in iis repetita sunt, quae constituta fuerunt a Gregorio X in Concilio Lugdunensi de disciplina Conclavis. Earum prima est « *Aeterni Patris Filius* » die 15 Novembris 1621, et altera « *Decet Romanum Pontificem* » die 12 Martii 1622. Substantialia vero sunt sequentia.

I.^o Expletis novemdialibus exequiis pro defuncto Pontifice, Cardinales ingrediuntur Conclave, quod deinde debet remanere clausum usque ad peractam electionem, et hoc de substantia; et incipiunt de electione tractare, aliis non expectatis absentibus.

II.º In ea electione votum habent omnes Cardinales S. R. E., dummodo praesentes sint, et in diaconatus ordine constituti: neque excluduntur

ratione censurae cujuslibet; his enim etiam incur-
sis gaudent voce activa et passiva; atque hoc jure
gaudent, etiamsi alicui eorum a demortuo Pontifice
os fuerit clausum. Una tantum videtur fieri debere
exceptio, videlicet, si aliquem Cardinalem (quod
tamen rarissimum est, et vix habentur exempla)
Romanus Pontifex ob admissa crimina privet, vel
ad determinatum tempus, vel ad tempus indeter-
minatum voce activa et passiva, quin illum de
albo illius Collegii expungat. Eo enim casu, ne
illusoria dicatur esse sententia Romani Pontificis,
retinendum est illum privari voce activa et pas-
siva. Cardinales, qui exinde superveniunt non im-
pediuntur ingredi Conclave; ita tamen ut, si jam
facta fuerit electio, eam teneantur ratam habere;
si incompletum vero sit negotium, admittuntur ut
reliqui ad tractandum.

III.º Formae electionis sunt tres, vel per quasi
inspirationem, vel per compromissum, vel per
scrutinium. Sed si utuntur forma compromissi,
compromissarius non potest in semetipsum votum
convertere, etiam si faciat majoritatem. Si vero utun-
tur forma scrutinii, electus debet habere *duas ter-
tias partes suffragiorum*, sive haec suffragia habeat
in scrutinio, vel in scrutinio et accessu. Ita tamen
hoc censendum est, ut in duabus tertiis partibus
suffragium electi non numeretur, nec quisquam,
sive scrutinii, sive scrutinii et accessus, sive com-
promissi via procedatur, seipsum eligere seu suf-
fragium sibi dare ullatenus possit: electi tamen

persona, si in Conclavi sit, debeat in numerum Cardinalium computari ad effectum habendi duas tertias partes votorum. Reliquia exponuntur in Ceremoniali approbato a Gregorio XV in supradicta Bulla *Decet Romanum*.

6.º Electione peracta, et consensu praestito ab Electo, hic est Summus Pontifex obtinens a Christo plenitudinem Primatus Apostolici. - Neque necessaria est coronatio, ut in administrandis negotiis Ecclesiae se ingerat; quin imo contrasententes excommunicationis sententia innodantur *Extrav. ult. inter commun. h. t.* Notandum hic est coronidis loco, nihil esse a jure statutum peculiariter circa *jus passivum electionis* Romani Pontificis; neque enim ulla est constitutio, quae *exclusive* Cardinalibus reservet jus hoc passivum, sicut pariter nulla est constitutio aut canon, qui hoc jus passivum reservet Italis, exclusis omnibus aliis nationibus.

De postulatione Praelatorum.

1.º Electioni subsidiaria est postulatio, quae ex cap. 20 et 23 de elect. definiri potest « Capituli vel Collegii ad Superiorem destinata petitio, ut ad praelaturam ecclesiasticam vacantem admittere velit eum, qui propter impedimentum canonicum eligi non potest. »

2.º Differt autem in pluribus ab electione; nam I.º electio est personae idoneae, postulatio ejus,

quae habet defectum: — II.º electio innititur juri, postulatio gratiae *cap. 3 h. t.* Neque obstat *cap. 40 de elect.*, nam injuria non fieret postulato, sed Ecclesiae, cui ab electoribus provisum est per postulationem: — III.º electio dicitur confirmari, postulatio autem admitti *cap. 3 h. t.*, — IV.º in electione non potest esse variatio *cap. 58 de elect.*, secus in postulatione *cap. 4 § nec obstabat h. t.* Hoc autem ultimum verum est usque dum postulatio Superiori praesentata non est, cum postea non fiat variatio propter respectum Superioris: — V. ex electione habetur actio ad petendam confirmationem expensis electi, postulantium vero expensis requiritur postulationis admissio *cap. 16 de elect. in VI.*

3.º Postulatio alia dicitur *simplex*, alia *solemnis*. *Simplex* non supponit defectum in postulato, sed tantum necessitatem petendi veniam ab alio, ut electioni de se factae consentire possit, et est vera electio *cap. 27 et 28 de elect. in VI.* *Solemnis* est propriae dicta postulatio. Omnes vero postulare possunt, qui eligendi jus habent *cap. 1 § fin. et cap. 4 § caeteri h. t.*; ita ut competat quoque compromissariis nisi aliter in compromisso dictum sit *cap. 30 de elect.* Non competit vero procuratori, qui ad proseguendam electionem positus est.

4.º Postulantur illi, qui eligi non valent; unde postulatio idonei non admittitur *cap. un. h. t.*

in VI. Postulatio autem ejus fit, qui, non obstante impedimento, habilis est ad recipiendam promotionem; unde defectu postulati illi sunt, in quibus Superior potest et solet dispensare, qui scilicet non impediunt ministerium utile et honorabile postulati *cap. ult. h. t. et extrav. unic. comm. h. t.* Qui scienter indignum postulant vel laborantem defectu non dispensabili, aut postulationem vitio personae non admissam instaurant etc. isti privantur pro ea vice eligendi facultate *cap. 1 et 2. h. et extrav. comm. h. t.*

5.º Modi illi, quibus confunditur electio cum postulatione aliquem non faciunt neque electum nec postulatum, *cap. un. h. t. in VI.* Excipe tamen casum, in quo electoribus non constet, an aliquis possit eligi vel debeat postulari; sed tunc, cum exquiritur postulati consensus, ipse debet indicare, an velit prosecui electionem vel postulationem; post quam decisionem, ejus procuratores neque sunt ad aliud redire *cap. 20 de elect.*

6.º Aliquando superior tenetur admittere postulationem propter magnam utilitatem vel necessitatem Ecclesiae *cap. 3 h. t.* Hodie tamen, quando admissio fit a Romano Pontifice, haec obligatio non potest habere locum. Hoc unice verum est, tantum valere postulationem admissam, quantum valet electio confirmata.

7.º Concurrere aliquando potest postulatio

cum electione, casu, quo nonnulli ex electionibus eligant, aliis postulantibus. Et tunc ex *cap. 40 de elect.* receptum est praevalere postulationem, si duplo major sit numerus postulantium prae eligentibus; in casu vero, quo ad hunc numerum non perveniant postulantes, praevalet electio.

TITULUS VII.

De Translatione Episcopi.

1.° Modus dimittendi simul et consequendi Magistratum ecclesiasticum est translatio, quae proinde *modus duplex* dicitur. Translatio est « personae alicujus sub una Ecclesia ad aliam superioris auctoritate facta mutatio ex causa. » Translationes Episcoporum in antiquitate erant rarissimae. In Sede Apostolica qui primus ex translatione ab Episcopatu Portuensi sedit, fuit Formosus Pontifex electus die 19 Septembris anni 891, et haec una fuit ex praetensis et confictis causis, propter quas post mortem, ejus cadaver fuit inaudito sacrilegio injuriis omnibus petitum, tamquam cadaver ambitiosi; licet deinde injuriae maximo honore reddito fuerint expiatae. Translatio vero, numquam vitis admissum, ut propria auctoritate fieret, sed

Episcopus qui propria auctoritate a sua Sede ad aliam transibat, utraque carebat saltem post sententiam judicis: prima carebat, quia illam despexit, altera, quia eam concupivit ex ambitu *cap. 3 h. t.* Quod verificatum est quoque nostro aevo in nonnullis casibus, inter quos citamus casum Card. Maury, qui nominatus ab Imperatore Napoleone I ad Sedem Parisiensem, Episcopatum Faliscodunensem propria auctoritate dereliquit, et Parisios contendit ad illam Ecclesiam administrandam, antequam veniam haberet a Romano Pontifice. Quin imo causa translationis inter majores computata est ad avertendam occasionem multarum perturbationum, et vitandam ambitionem; unde nec a Praelatis superioribus, puta Archiepiscopis, vel Patriarchis poterat indulgeri, sed tantum a Romano Pontifice impetrari *cap. 1 h. t.* Quod Innocentius III dicit etiam obtinere in Episcopis tantum electis et confirmatis nondum consecratis ex illo spirituali connubio, quod intercedens inter Episcopum et Ecclesiam incipit in electione et in confirmatione ratum habetur *cap. 2 h. t.*

2.º Translationes hodie frequentius fiunt, et hanc velut unam ex corruptelis ecclesiasticae disciplinae, quibus occurrendum omnino esset, demonstrabat Ven. Card. Bellarminus in *Tractatu de Officio primario Romani Pontificis* oblato Clementi VIII. Id autem etsi evenire ex Principum nominatione laudatus Pontifex doluit; certis tamen regulis observatis posse et hanc disciplinam vigere

edocuit: Regulae vero sunt sequentes: — 1. ut translatio, prout etiam antiquitus obtinebat, regulariter non concederetur nisi ab Ecclesia minori ad maiorem, non autem ad parem et multo minus ad inferiorem *cap. 1 et 4 h. t.* — 2. ut non admitteretur nisi ex causa necessitatis vel utilitatis Ecclesiae. — 3. de veritate istius causae ex Decreto Clementis VIII videbat Congregatio Rerum Consistorialium, quae etiam exigebat, ut demonstraretur Episcopum transferendum plures annos priori Ecclesiae praefuisse, simulque bene de illa meritum fuisse. Hodie ista videntur a Congregatione speciali Cardinalium ex Constitut. Benedicti XIV *Ad apostolicae servitutis de die 17 Octobris 1740.*

3.º Antiquitus fiebat quaestio: an Romanus Pontifex posset invitum Episcopum transferre? Etsi vero pluribus exemplis Romanorum Pontificum videatur haec affirmative resoluta, quando causae graves id exigent, tamen monet Benedictus XIV. *De Synòd., lib. 13, cap. 16, n. 13*, hanc hodie esse quaestionem inutilem, cum juxta vigentem disciplinam translationes nunc minime fiant, nisi praevia scientia et consensu Episcopi, qui ab una ad aliam Ecclesiam est transferendus. Effectus porro concessae translationis sunt: — 1. ut dissolvatur spirituale vinculum inter primam Ecclesiam et Episcopum transferendum: — 2. quae prima Ecclesia ab eo tempore vacare censetur, quo idem Episcopus ab illius vinculo in Consistorio a Romano Pontifice absolvitur, etiam

ante expeditionem Litterarum Apostolicarum, vel adeptam secundae Ecclesiae possessionem, ita ex Litteris Apostolicis Urbani VIII sub die *20 Martii anni 1625*; proinde Episcopus usque ad illum diem prioris Ecclesiae fructus percipere potest: — 3. ut alteri Ecclesiae jungatur, quam per prioris dimissionem jam peractam legitime obtinet.

TITULUS VIII.

De Auctoritate et Usu Pallii.

1.° Pallium, si ejus materialis forma spectetur est « vestis candida ex lana alba contexta in coronae modum, pectus et humeros circumiens, ac quatuor nigris vel rubris crucibus distincta, anteriore parte nonnihil dependens. » Cruces istae rubrae erant usque ad tempora Innocentii III, post id temporis rubrum colorem in nigrum mutaverunt, et ut ajunt eruditi, istius mutationis ratio non dignoscitur. Si sensu vero juridico pallium assumatur, definiri potest « principale ornamentum ecclesiasticum de corpore beati Petri sumptum, et a Papa Archiepiscopis aliisque superioribus Praelatis datum conferens plenitudinem potestatis supraepiscopalis. »

2.° De ejus origine tres sunt opiniones, *prima*

est, quod in Ecclesiam advenerit ex concessione imperiali, Ruinart *dissertat. de pallio archiepiscopali; altera*, quod in Ecclesia sit inductum exemplo Rationalis et superhumeralis, de quo *Exod. cap. 28, v. 4*. Gagliardus *Instit. Jur. can. lib. 1, tit. 17* post Baronium; *tertia*, quod usus pallii in Ecclesia sit a S. Lino Pontifice B. Petri immediato successore, Rupertus in tit. 1, *De divin. offic. c. 27 apud Ferraris Bibliotheca v. Archiepiscopus art. 3 addition. Cassin. n. 57 et Vespasiani Dissert. de origine Pallii*. Prima autem opinio omnibus argumentis est destituta, nam diploma illud Constantini, quod afferunt, est fictitium, et ut in tertia sententia probabitur, ante Constantinum Romani Pontifices pallio usi sunt. Neque aliquid probat, quod Gregorius Magnus et Vigilius veniam imperialem petiissent, antequam pallium aliquibus Archiepiscopis concederent; namque id fecerunt, ne ullam calumniae occasionem praeberent, quod ad aliorum Regum auxilium petendum confugerent; agebatur enim de concessione pallii Archiepiscopis facta positis extra fines Imperii *Ferraris addit. Cassin. cit. n. 35*. Imo est incredibile hanc unicam vestem, ut symbolum plenitudinis jurisdictionis ecclesiasticae, Ecclesiam habuisse ex concessione imperiali, quasi illa jurisdictio ab Imperatoribus deflueret, cum contrarium semper Ecclesia retinuerit. Altera opinio nullum habet pro se argumentum, et nec forma pallii diversa a forma rationalis et superhumeralis

id arguendum esse sinit. Tertia sententia probatur ex auctoritate S. Maximi Episcopi *in homil. de veste sacerdotali*, et Eusebii Caesariensis *sermon. de Epiphania* apud Ferraris *loc. et verb. cit. num. 8*; et ex antiquo more etiam in Ecclesia Alexandrina servato, quo successores eamdem induebant vestem superhumeralem, qua fundator illius Cathedrae usus fuerat: hinc primus Linus usus est Pallio S. Petri, quia immediatus ejus successor fuit; unde dictum ab antiquitate habemus, primum gestasse personam B. Petri. Quod quidem quantum rationi ecclesiasticae conveniat, comperimus ex hoc, quod insigne plenitudinis jurisdictionis pallium fuerit retentum, ut scilicet in eo censeretur transfusa potestas antecessoris Petri, qui ejus pallio legitime utebatur. Hinc pariter intelligitur, qua ratione primis quoque saeculis et Pontifices successores pallio constanter usi sint, et primae concessioniones pallii factae fuerint Archiepiscopis Vicariis apostolicis, Benedictus XIV *de Syn. lib. 13, cap. 15, n. 7*; licet deinde omnibus Patriarchis, Primatibus, et Archiepiscopis concessum sit, ut hodie fert mos.

3.º Cum pallium ex dictis sit insigne plenitudinis jurisdictionis supraepiscopalis, hinc intelligitur ab omnibus Patriarchis, Primatibus, et Archiepiscopis habentibus Clerum et populum peti debere a Summo Pontifice, ut eam potestatem consequantur. Et quidem ecclesiastica regula est, ut petatur infra tres menses a die consecrationis,

vel si jam consecratus Archiepiscopus erat, a die confirmationis numerandos *cap. 4 h. t. juncta glossa*, ubi etiam forma traditionis refertur; ritus autem benedictionis habetur in *Constit. Benedicti XIV. Rerum ecclesiasticarum Bullar. tom. 2.* Haec porro petitio fit vel personaliter, vel interveniente impedimento per procuratorem. Dixi hanc petitionem fieri ab hujuscemodi Praelatis habentibus sub jurisdictione Clerum et populum; nam Archiepiscopi tantum titulares; sicut hodie quatuor Patriarchae majores pallium non petunt, nec consequuntur, cum in suis plebibus jurisdictione non gaudeant. Atque haec petitio Summo Pontifici fieri debet. Exceptio olim tantum erat quoad recensitos Patriarchas Majores, qui ex *cap. Antiqua de privilegiis*, postquam ipsi pallium impetrassent a Romano Pontifice, Metropolitanis sibi subjectis illud concedere valebant, exacta formula professionis fidei. Hodie vero est exceptio quoad Patriarchas diversorum rituum, qui pariter postquam a Summo Pontifice pallium sint consecuti, suis Metropolitanis concedunt exacto supradicto juramento, quae innuuntur in *Constit. Reversurus citata in tit. VI.* Petitur autem et impetratur pallium a proviso pro Ecclesia, cui praeficitur; ita ut si deinde ad aliam Ecclesiam archiepiscopalem transferatur, pallium pro ea noviter petere et impetrare debeat. Ante pallii assecutionem isti Praelati Patriarchatus et provinciae jurisdictionem non habent, et de summo jure nec Patriarchae nec Archiepiscopi vocari possunt

cap. 3 h. t.; sed hodie hac appellatione gaudent, Benedictus XIV *op. cit. cap. cit. n. 17*: quin imo nec eas functiones ordinis peragere queunt, aut jurisdictionis quoque Episcopalis, quas Archiepiscopus pallio indutus complet *cap. 28 de elect. et elect. potest.* Postquam vero pallium obtinuerint, plenitudinem jurisdictionis supraepiscopalis assequuntur.

4.º Fert antiquitas, ut notat Benedictus XIV *de Syn. loc. cit. n. 8. et seqq.* pallium a Romanis Pontificibus concedi quoque Episcopis, et quidem est hic quandoque honor Sedis, quandoque singularis personae Episcopi; sed haec concessio neque eximit Episcopum a subjectione Metropolitae, cujus jura intacta permanent, neque turbat praecedentiae ordinem inter suffraganeos, ut advertit idem Benedictus XIV *loc. cit. n. 10.* Qui cum sit merus honor, ante consecutionem pallii Episcopi cuncta Episcopalia munera isti complere valent.

5.º Solus Romanus Pontifex pallio in omnibus Missarum solemnibus atque aliis functionibus semper et ubique utitur; reliqui vero tantum in Ecclesiis suae jurisdictioni subjectis, inter Missarum solemnia et diebus assignatis *cap. 1 et 4 h. t.*; et glossa *cap. 4* notat dies secundum usualem pallii concessionem: consuetudo autem eo utendi extra provinciam irrationabilis traducitur *cap. 5 h. t.*, quod servatur quoque in concessione pallii facta Episcopis. Quia porro pallium est insigne personae, alteri commodari nequit *cap. 2*

h. t., et omnia obtenda pallia cum persona debent consepeliri.

6.º Episcopi graeci ritus absque speciali Pontificis Romani concessione pallio utuntur, et est abusus, de quo plura loquitur Ferraris *Bibliotheca v. Pallium in additamento post. num. 14* et laudatus Vespasiani in cit. Dissertatione.

TITULUS IX.

De Renuntiatione.

1.º Modus amittendi praelaturas, et quaecumque beneficia ecclesiastica, est renuntiatio, quae definitur « libera cessio vel dimissio proprii beneficii facta ex causa coram legitimo superiore ea acceptante. » Renuntiationis porro plures sunt divisiones. Est enim renuntiatio *tacita*, vel *expressa*. Haec autem est vel *pura et simplex*, vel *conditionalis*. Haec demum conditio apposita, est vel *favore renuntiantis* vel *tertiaе personae*. Tacita est, cum quis tale committit factum, ex quo *de jure* censetur velle beneficio renuntiare. Consulto apposuimus verbum *de jure*, cum non sufficiat hic praesumptio vel iudicium hominis, sed requiratur praesumptio jpris, ut facile probari potest ex *cap. 5, 7, et 14 h. t.* Hinc est quod Doctores plerique

enumerent casus, in quibus locum habeat haec tacita renuntiatio, assignando textus juris, qui de illis casibus admittendis loquuntur. Erit autem judicis decidere, an actus illi positi, ex quibus arguitur tacita renuntiatio, sint validi, et positi sint ex plena voluntate renuntiantis, ut ex. gr. si contractum matrimonium sit validum, vel edita professio religiosa etc.

Non est necesse alias exponere divisiones, quarum conceptus clarus est, et de quibus in subsequentibus tractabimus.

2.º Ex ipsa definitione deprehenditur in renuntiatione, ad hoc ut effectus suos consequatur, quatuor requiri, quae a nobis expendentur. Et primo exigitur, ut sit *libera*; si enim fuerit fraude et dolo obtenta, vel vi extorta, cum in casu deficiat consensus, est *ipse jure nulla Extrav. Clement. 2 de poenis*; at si injusto gravi metu incusso emissa fuerit, est quidem *summo jure* valida, sed ad querelam partis a iudice debet irritari, ut communiter retentum esse ostendemus *tit. 40. De his quae vi metusve causa fiunt*. Una exceptio est, si renuntiatio sit juramento firmata; tunc enim propter venerationem juramenti impeditur querela, ut est statutum *cap. 8. de jurejurando*. Impubes pariter, cui ex dispensatione collatum est beneficium, illud non renuntiat nisi auctoritate tutoris, causae cognitione, et decreto superioris, *cap. 2 de aetat. qualit. et ordin. praeficiendor.*, et *cap. fin. de judiciis in VI*. Debet secundo esse bene-

ficium proprium, ad quod scilicet vel in quo quis plenum jus habet. Quod ut recte intelligatur sunt nonnulla notanda, nempe — (α) si jus ad beneficium non est plenum, ut in *electione in nominatione* et in *praesentatione*, renuntiatio pura fieri potest, et non eget superioris acceptatione, cum quis non renuntiet beneficio (quod nondum habuit deficiente adhuc vocatione ecclesiastica) sed potius juri ad beneficium habendum. — (β) Beneficio litigioso potest quis renuntiare, sed tantum *pure* aut *favore collitigantis*, quo ultimo casu censetur renuntiare liti, non vero favore tertiae personae, ne praejudicium fiat collitiganti *cap. 2. ut lite pendente in VI.* — (γ) Intrusi autem, criminosi, qui beneficio vel per sententiam inappellabilem vel *ipso jure* privati sunt, vel qui beneficium aliud incompatible cum primo acceptaverint et habuerint, nullo modo valent prius possesso beneficio renuntiare, in quo vel nullum umquam jus habuere, ut intrusi, vel si quod habuerunt, amiserunt jam ex crimine patrato, vel ex acceptato altero beneficio et pacifica ejus possessione. — (δ) Quandoque proprii beneficii renuntiatio interdicitur, etiamsi pura et simplex sit, quandoque tantum conditionalis favore tertiae personae. Revera ex Concilio Tridentino *sess. 21. cap. 2 de reform.* Clericus promotus ad ordines majores titulo Beneficii, istud resignare non potest nisi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum sit promotus, neque ea resignatio erit admitenda, nisi constituto, quod aliunde vivere commodè

possit, et aliter facta resignatio nulla erit. Ulterius Beneficium unitum nequit resignari etiam antequam unio sortiatur effectum, nisi pure et simpliciter, ne per has resignationes Beneficiorum, uniones et applicationes suspendi vel ullo modo impediri possint. *Conc. Trid. sess. 21. cap. 5. et sess. 23. cap. 18.* Rursus ad servandam plenam libertatem in votis religiosis nuncupandis Concilium Tridentinum *sess. 25, cap. 16. de regularibus et Monialibus*, statuit nullam renuntiationem valere factam a Novitio, etiam cum juramento, nisi cum licentia Episcopi sive ejus Vicarii fieret intra duos menses proximos ante professionem, ac non alias intelligi effectum suum sortiri, nisi secuta professione, aliter vero factam, etiamsi cum hujus favoris expressa renuntiatione etiam jurata, esse irritam et nullius effectus. Quod Decretum comprehendere quoque resignationem beneficiorum, ut nemini ea possent conferri ante professionem, neque ante eam effectum sortiri, de quo a Doctoribus fuerat dubitatum, a S. Congregatione Concilii fuisse decisum testis est Fagnanus *in Commentar. ad cap. 23. de regular. num. 19.*

3.º Requiritur tertio, ut sit causa, propter quam illa fiat renuntiatio. Et causam hanc adesse debere, ut admittatur renuntiatio, satis demonstrat maximum detrimentum, quod impenderet Ecclesiis, si Beneficiatus quisque abire posset absque legitimo motivo a superiore expendendo et admittendo. Causae, propter quas Episcopi petere

et Summus Pontifex consuevit admittere renuntiationem recensentur in *cap. 10, h. t.* et a glossa, atque hisce versibus comprehenduntur

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis.

Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Quae si sunt sufficientes pro admittenda renuntiatione Episcopi, a fortiori tales erunt pro admittenda renuntiatione minorum beneficiorum; quod ratio demonstrat, scilicet maiorem difficultatem esse in admittenda renuntiatione majoris magistratus, quam officii minoris. Et pariter demonstratur ex ipso tenore Constitutionis Pii V, quae incipit *Quanta Ecclesiae*, in qua Episcopis datur, seu melius recognoscitur facultas admittendi renuntiationes beneficiorum ex minus gravibus rationibus.

Subordinate hic quaeritur: an clericus beneficiatus possit libere renuntiare beneficio ut religionem ingrediatur? Respondetur autem posse, sed si agatur de Episcopatu petenda et obtinenda est venia a Summo Pontifice *cap. 10. h. t.* At in inferioribus beneficiatis ex interpretatione *cap. 18 de Regular.*, concluderetur eos posse id facere non petita quoque licentia ab Episcopo; quamquam conveniens sit id facere ex ea etiam ratione, ut ait Reinffestuel *hic num. 24*, ne ex hoc clandestino discessu praehabito Ecclesia damnum patiatur, sed potius huic auctoritate ordi-

narii opportune provideri valeat. Ex *cit. cap. 18 de Regular.* eruitur tamen Episcopum non posse ordinario hanc licentiam denegare. Hodie ex Decreto S. Congregationis super Statu Regularium edito auctoritate Pii IX sub die 25 Januarii 1848 nemo recipi potest eorum, qui ad statum religiosum admitti postulant, nisi testimoniales litteras habeant Ordinariorum, ut dicetur in expositione *tit. 31 Lib. III.*

4.º Ultimo requiritur, ut haec renuntiatio a superiore acceptetur. Est enim principium juris ecclesiastici assertum in *cap. 4. h. t.*, quod sicut in beneficium non patet ingressus, nisi vocante superiore seu Episcopo, sic pariter nemo abscedere a beneficiis debet eo inconsulto. Solus est Romanus Pontifex, qui non habens superiorem in terris et potest renunciare Papatui, et id facere valet, quin teneatur alicujus expetere aut expectare consensum, ut decisum habetur in *cap. 1. h. t. in VI.* Non ergo resignatio fit propria auctoritate, sed neque fit coram laico, etiamsi sit in altissima dignitate constitutus, et sit quoque patronus *cap. 8. h. t.*, sed debet fieri in manibus superioris ecclesiastici: hic enim est, qui dat missionem, et ille est qui de loco abscedere permittit; neque est patronus, a quo clericus habeat *veram vocationem.* Ex quo clare perspicitur quantum a veritate distet illa Guberniorum laicorum praetentio, quae non dicam acceptationem renuntiationis, sed jus sibi asserunt deponendi prima-

rios Ecclesiae Magistratus nempe Episcopos. Cum enim Magistratus Ecclesiastici missionem non habuerint a Guberniis, sed a Romano Pontifice et ipse a Deo; Episcopi autem vicissim inferioris gradus clericos mittant; sic pariter neque Gubernia sunt, quae acceptant resignationes, neque de suo loco deponunt ministros ecclesiasticos. Jure proinde Summus Pontifex Pius IX in *Litt. Apostol. Multiplices inter 19 Junii 1851*, et *Alloc. Acerbissimum 27 Septembr. 1852*, damnavit propositionem: « *Laicum Gubernium habet jus deponendi ab exercitio pastoralis Ministerii Episcopos, neque tenetur obedire Romano Pontifici in iis, quae Episcopatum et Episcoporum respiciunt institutionem.* » *Syllab. errore 51.*

Quis vero erit Superior ecclesiasticus, cujus auctoritate fit renuntiatio? Responsio duplex datur pro duplici casu renuntiationis nempe purae et simplicis seu potius conditionalis. Si renuntiatio est pura et simplex coram illo superiore fiet, cui est facultas conferendi idem beneficium et destituendi, seu deponendi ab eodem *gloss. in Clem. unic. V. manibus h. t.* et *Pirhing n. 68 et 74 h. t.*; aequivalet enim destitutioni: unde fiet in manibus Papae pro magistratibus et pro beneficiis reservatis; pro beneficiis vero minoribus et non reservatis, in manibus Episcopi, vel Vicarii generalis de *Episcopi speciali licentia*, et Sede vacante in manibus Vicarii Capitularis; istis enim competit potestas de-

ponendi. In istis resignationibus simplicibus admittendis ab Episcopis locum sibi vindicat quod vetatur a Pio V in *Constit. « Quanta ecclesiae »* ibi « *praecipimus atque interdicimus ne ipsi Episcopi aut alii collatores de beneficiis et officiis resignandis praedictis, aut suis, aut dimittentium consanguineis, affinibus vel familiaribus etiam, per fallacem circuitum multiplicatorum in extraneos collationum, audeant providere.* » Quod ex responso S. Congregationis extenditur ad casum, in quo beneficium resignatum esset conferendum per concursum, ad quem concursum non sunt admittendi nec Episcopi, vel collatoris, nec dimittentis consanguinei, affines, aut familiares, ut notatur a Fagnano in *Cap. Non sine num. 45 de Arbitris*; et haec omnia referuntur a Benedicto XIV. *De Synod. lib. 13, cap. 24, num. 1 et seqq.* Qui etiam advertit non habere locum hanc Pii V Constitutionem in permutationibus, quae valent ab Episcopis admitti, dummodo sint sacris canonibus consonae, nec mala fide et fraudolenter coram ipso fiant. Advertit Giraldi in *Jure Pontificio part. 1, sect. 72 in Nota* pariter non verificari in resignationibus Beneficiorum juris patronatus.

Longa alia est responsio pro acceptatione resignationis conditionalis; sive enim sit conditio favore renuntiantis, sive tertiae personae, haec fieri nequit nisi coram Pontifice. Ex una enim parte istae resignationes non possunt accep-

tari, nisi impleta conditione, quae apponitur iisdem, cum voluntas in resignante non sit nisi sub conditione apposita. Ex altera vero parte adimpleri illae nequeunt, nisi a Romano Pontifice; ipse proinde solummodo tales renuntiationes acceptare valet. Revera conditiones in favorem renuntiantis sunt, vel ut sibi pensionem reservet in beneficio resignato, vel ut sibi relinquat jus ingressus, regressus, aut accessus ad idem beneficium; sed reservatio pensionis pro resignante obtineri nequit nisi a Pontifice, quia aliis collatoribus obstant regula *tit. XII, lib. III, ut beneficia ecclesiastica sine diminutione conferantur*. Reservatio autem ingressus, regressus, aut accessus vetatur per constitutionem Concilii Tridentini *sess. 25, cap. 7 de reform*. Quibus accedit quoque reprobatio reciprocarum resignationum, earum scilicet, quae fiunt a parentibus clericis in favorem filiorum, ut alter alterius beneficium consequatur inhibita a Concilio Tridentino *sess. 25, cap. 15, de reform*. Haec proinde praestare nequit nisi Pontifex, cujus auctoritati et deferre debuit et revera dedulit Concilium Tridentinum *Sess. 25, cap. 21 de reform*. Ad arcendum autem periculum haereditariae successionis in beneficiis stylo et usu curiae romanae, sicut consuetudine receptum est, ut renuntiationes beneficiorum in favorem tertiae personae nonnisi coram Papa fieri possint. Quae solummodo auctoritate Episcopi fieri valet resignatio condi-

tionalis, ea est, quae dicitur beneficiorum permutatio *extrav. Clement. unic. de rerum permutat.*; ita tamen ut interveniat non modo utriusque permutantis consensus, sed electorum, vel patronorum assensus, si beneficia sint electiva, vel patronata; et si diversarum dioecesium sint beneficia, adsit utriusque Dioecesani venia. Si propria auctoritate haec permutatio fiat est illicita, et permutantes beneficium deperdunt, utpote rem simonia juris ecclesiastici infectam perpetrantes, ut habetur *cap. 8 de praebend. et cap. 5 de rerum permutat. et cap. cum olim eod. tit.* In istis autem permutationibus advertendum est, ut eae fiant beneficiorum cum beneficiis, non vero beneficii cum pensione etc.; et deinde ne in iisdem veniat numerata pecunia ad restituendam aequalitatem inter redditus unius et alterius beneficii; quod fusius dicetur *Lib. 3 tit. de rerum permutatione.*

Solet quaeri, an sicut Episcopus potest acceptare permutationes beneficiorum, sic valeat acceptare eas, quae vocantur *triangulares et quadrangulares*? Conveniunt autem Doctores, ut docet Schmalzgrueber *hic num. 27* non posse, propter plura pacta, quae solent intervenire etiam favore tertii.

5.º Ex Constitut. Gregorii XIII quae incipit « *Humano vix iudicio* » die 5 Januarii 1583 praecipitur resignationes factas extra curiam romanam etiam ex causa permutationis in manibus collatorum, debere admitti, vel rejici intra men-

sem, et sic provisos teneri eas publicare et beneficii possessionem capere intra tres menses a die factae provisionis, sub poena vacationis ipso facto promotionis et beneficii, Provisos autem per resignationem et permutationem facta in manibus Papae teneri sub eadem poena ad dictam publicationem et possessionem intra sex menses citra montes, et ultra montes intra novem mensem a data concessionis gratiae numerandos. Quam Constitutionem confirmavit Benedictus XIV in Bulla, quae incipit « *Ecclesiastica* » die 15 Junii 1746. In ea inhibetur concessio prorogationis ad dictam publicationem faciendam, nisi prius edoceatur in officio Subdatarii de litteris expeditis et de causa vel impedimento. Haec autem omnia ad fraudes cavendas stabilita a jure sunt, quae solent in talibus negotiis intervenire.

Quoad resignationes factas sub conditione seu reservatione pensionis idem Benedictum XIV Constit. quae incipit. « *In Sublimi* » 29 Augusti 1741 damnat et annullat pacta cassationis pensionis reservatae in beneficiorum resignatione contemporanea ipsi resignationi per anticipatas vel anticipandas solutiones, sicuti et omnes cassationes ac abolitiones pensionum per anticipatas solutiones obtentas infra sex menses a capta possessione beneficii, etiam si probari nequeat ullum praecedens pactum intercessisse, et cassatio secuta fuerit vigore supplicationis a Papa signatae, quae declaratur subreptitiae obtenta. In-

super tam resignans quam resignatarius ipso facto et absque alia declaratione privantur beneficio, et declarantur inhabiles ad alia assequenda sub poena designanti restituendi sub peccato gravi pecunias cassatione hujusmodis pensionis simoniace perceptas, applicandas arbitrio Ordinarii vel locis piis vel pauperibus. Irritantur denique cassationes seu translationes commodi aut utilitatis percipiendi fructus pensionum factae intra sex menses a capta possessione, et etiam ultra aliud temporis spatium, si constituerit hoc pactum praecessisse. In tractatu demum de renuntiatione habenda est ratio *Regulae 19 Cancellariae Aplicae*, quae dicitur *Regula de viginti* et verba sunt. « Item voluit, quod si » quis in infirmitate constitutus resignaverit, sive » in Romana Curia, sive extra illam, aliquod » beneficium, sive simpliciter, sive ex causa permutationis, vel alias dimiserit, aut illius commendae cesserit, seu ipsius beneficii unionis dissolutioni consenserit, etiam vigore supplicationis, » dum esset sanus, signatae, et postea infra viginti dies a die per ipsum resignantem praestandi consensus computandos, de ipsa infirmitate decesserit, et ipsum beneficium quavis » auctoritate conferatur per resignationem sic factam, collatio hujusmodi sit nulla, ipsumque » beneficium nihilominus per obitum censeatur » vacare. » Advertendum pariter est, pacta de solvendis expensis a resignatario factis a resignante sive in prima assecutione beneficii, sive in admis-

sione renunciationis, et expeditione litterarum de-
super conficiendarum involvere simoniam, si fiant
propria auctoritate *cap. ult. de pactis*; secus au-
tem, si fiant coram superiore et praecipue coram
Romano Pontifice. Sicut est advertendum in Curia
Romana non admitti indistincte resignationes Ec-
clesiarum parochialium, aliorumque Beneficiorum
personalem residentiam requirentium, praesertim
cum reservatione pensionis, sive favore resignantis,
sive alterius personae, nisi resignans edoceat se pos-
sedisse *per annos quinque vel circa, aut saltem tres*,
quamvis olim requirerentur vel septem vel sex anni,
ut habet praxis a tempore Gregorii XIV praecipien-
tis, et docet Pyrrhus Corradus *Praxis Beneficiaria*
lib. 5, cap. 1, num. 14. Quod tamen procedit tan-
tum in resignationibus factis in Curia Romana,
non vero apud Ordinarios locorum Pirrhus Cor-
radus *op. et lib. cit. num. 20*. Demum notandum
est renuntiationem fieri posse etiam per procu-
ratorem *extrav. Clement. unic. h. tit.* dummodo
mandatum habeat speciale, nempe illud, in quo
exprimatur nomen beneficii et locus ubi situm
est: item nomen et cognomen procuratoris, eique
expresse detur facultas resignandi nomine princi-
palis. In curia autem Romana exigitur, ut man-
datum hoc sit in instrumentum publicum reda-
ctum Pirhing *hic num. 96*. Qui procurator nisi ex-
cedat fines mandati, debent acta ejus a principali
rata haberi, nisi ante factam resignationem fuerit
hoc mandatum revocatum. Et quidem hoc man-

datum potest revocari, nisi admissa jam fuerit a superiore resignatio, et deficit morte mandantis, nisi pariter acceptata jam resignatio fuerit.

6.º Effectus porro praecipuus renuntiationis purae est, ut beneficium taliter resignatum vacet, et resignans amittat omne jus in beneficio etiam quoad fructus et possessiones, postquam ista renuntiatio a Superiore admissa est, prout edicitur *cap. 3 et 5 h. t.*; et si resignans habuerit solummodo *jus ad rem* in beneficio, illud etiam deperdit *cap. 6 h. t.* Effectus autem conditionalis renuntiationis est, ut vacet beneficium, cum conditio apposita expleta est; ea autem non expleta nullus est hujusmodi resignationis effectus; ut enim habet principium juris expressum in *L. Non omnis ff. de rebus creditis* « actus agentium non operantur ultra eorum intentionem. » Si demum renuntiatio fiat in fraudem alicujus, cujus rei exemplum datur in *cap. 2 h. t. in VI*, constitutum a jure est hanc renuntiationem haberi ut non factam quoad hunc respectum, quod ei scilicet nullum inferat praejudicium, in cujus odium facta est.

7.º Ex *cap. 12 h. t.* edocemur, quod si quis licentiam resignandi petierit, et obtinuerit, cogi potest ad resignandum, ne visus sit illuisse superiori, et ne ejus poeniteat, quod probe factum esse videtur. Ex *cap. 2 h. t.* autem edocemur posse resignantem ad idem beneficium possidendum redire ex novo titulo, etiamsi juramento interposito renuntiasset, cum juramentum sit stri-

ctae interpretationis et ad futura non extendatur, excepto casu quo quis ob crimen Episcopatui renuntiasset, et religiosus factus esset poenitentiae agenda causa, nam tunc etiam de novo electus redire non valeret ad episcopatum. *cap. XI h. t.* Et addimus posse aliquem dimisso majori beneficio acceptare etiam minus beneficium ex alia electione, ut habetur *cap. 9 h. t.*

TITULUS X.

De supplenda Negligentia Praelatorum.

1.º Negligentia hic intelligitur esse « omissio eorum, ad quae Praelatus ratione sui beneficii, vel potestatis aut jurisdictionis tenetur. » Nomine autem Praelatorum hic veniunt quaelibet ecclesiasticae personae, aut Collegia, quae jurisdictione ecclesiastica, vel administratione gaudeant. Ne populus christianus in suo regimine detrimentum patiatur, haec quae omissa sunt, suppleri debent. In hoc vero titulo, id quaeritur, quomodo scilicet et a quibus suppleri debeant? Et licet nonnulla hac super re in diversis titulis proponantur; hic tamen generaliora principia traduntur, et casus communiores ac principaliores referuntur. Antea vero notandum est hanc negligentiam provenire posse aut ex mala voluntate, aut ex impotentia; et prius de omissione ex mala voluntate loquemur.

2.º Haec porro negligentia esse potest vel circa actus *jurisdictionis contentiosae*, vel *jurisdictionis voluntariae* et *administrationis*. In jurisdictione autem contentiosa est, vel *denegatae*, vel *protractae justitiae*. Denegata justitia dicitur, cum judex competens recusat tractare litem, et in hoc casu generaliter loquendo jurisdictionis non devolvitur ad superiorem, sed hic monet et compellit judicem sub interminatione quoque poenarum, ut suo muneri satisfaciatur: ita Schmalzgrueber *hic num. 7* contra alios, et quidem rationabilius, quia non suppletur per devolutionem jurisdictionis nisi in casibus a jure expressis, et hic casus non est notatus. Quod si justitia sit protracta (et sic dicitur, quando judex acceptata lite negligit eam terminare), modus statutus a Concilio Tridentino *sess. 24, cap. 20 de reform.*, hic est, ut si in prima instantia ab Ordinariis locorum infra biennium a die motae litis causae non terminentur, « post id spatium, liberum sit partibus vel alteri » illarum, judices superiores, alias tamen competentes adire, qui causam in eo statu, quo fuerit, » assumant, et quamprimum terminari curent. »

3.º Quoad jurisdictionem voluntariam et administrationem imprimis adnotandum est, quod statuitur *cap. 1 h. t.* et firmatur atque explicatur Constitutione Benedicti XIII quae incipit « *Commissi* » 6 Maii 1725, nempe Abbates omnes regulares etiam perpetuos infra annum a die eorum electionis computandum, solemnem benedi-

ctionem ab Episcopis in quorum dioecesibus monasteria consistunt juxta ritum in Pontificali Romano praescriptum omnino debere suscipere, vel saltem eam ter ab ipsis humiliter postulare sub poena suspensionis ab officio per annum; Abbatem vero semel benedictum non teneri iterum benedictionem petere, tametsi ad gubernium diversorum monasteriorum aliarum diocesum translatus existat, salvis eorum privilegiis, quibus *directe* a Sede Apostolica concessum est, ut benedicantur a quocumque Episcopo gratia et communione Apostolicae Sedis gaudente, vel ut a suis Praelatis benedictionem accipiant, vel ut electi habeantur tamquam a Summo Pontifice benedicti. Quod si Episcopi dioecesani ut supra ter requisiti id facere detrectent, tunc ab alio quocumque Episcopo catholico eandem benedictionem petere valere, Episcopos autem pro benedictione concessa nihil muneris recipere posse sub poena interdicti per annum ab usu pontificalium.

4.º Circa provisionem beneficiorum praeter ea, quae in explanatione tituli VI dicta sunt, haec sequentia adduntur. In provisione Ecclesiarum et beneficiorum jus ecclesiasticum tempus utile dedit semestre ex *cap. 2 de concess. praebend.* in Concilio Lateranensi III, sive essent beneficia minora sive majora, sive essent electiva vel collativa aut juris patronatus. Deinde Concilium Lateranense IV minuit in praelaturis, nempe Episcopatibus et superioribus, prohibens ne ultra trimestre vaca-

rent *cap. 12 de concess. praeb.* Bonifacius VIII demum in minoribus beneficiis ad patronos laicos pertinentibus restrinxit ad quatrimestre *cap. 1 de jure patron. in VI.* Tempus hoc utile si fuerit elapsum, provisio devolvitur ad superiores immediatos, ita ut non habeat amplius hoc jus, cui ordinarie concessum est. Quod si tamen hic elegerit vel nominaverit, aut contulerit, actus non est ipso jure nullus, sed a superiore rescindibilis; hinc provisos potest pergere ad possessionem, quamdiu superior non interveniat *cap. 4 h. t.* Et hoc est jus hodiernum, quoad tempus, si tamen in aliquibus servantur istae formae. Hinc Episcopus supplet negligentiam minorum Praelatorum *cap. 32 de praebend. in VI*, etiamsi sint Praelati exempti, excepto casu, quo et Praelatus et beneficium sit exemptum, nam tunc Papa negligentiam supplet *Clement. unic. h. t.* Sed quis est qui Episcopi negligentiam supplet Archiepiscopus an Capitulum? Et respondendam est, Episcopum esse posse negligentem in provisione beneficii, quod poterat providere, *jure devoluto*, vel *jure proprio*. Si jure proprio agebat Episcopus, tunc ejus negligentiam supplet Capitulum quemadmodum negligentiam Capituli supplet Episcopus *cap. 2 de concess. praebend.* ob magnam communionem, quae intercedit inter Episcopum et Capitulum, et Capitulum licet inferius, dicitur tamen *coadministrare* cum Episcopo. Si vero Episcopus deberet providere supplens aliorum negli-

gentiam, vel ex delegatione, vel ex privilegio, et est negligens; tunc ejus negligentia suppletur per Metropolitanum *cap. 41 de elect. in VI*; deficit enim illa ratio superius allegata.

5.º Actus quandoque non complentur propter impotentiam Episcopi; quae potest provenire 1° ex ejus delicto, vel 2° etiam infirmitate aliaque causa et quoque ex incursu hostium, et captura. De primo casu loquitur *cap. 1, h. t. in VI*, et negat ejus impotentiam posse suppleri per Archiepiscopum, *quia id non invenitur a jure concessum*, Ad Papam proinde faciendum esse recursum pro provisione docent communiter Doctores apud *Schmalzgrueber hic n. 8*: si vero haec impotentia provenit ex captura hostium, amentia, infirmitate, vel alia durabili causa, tunc, *ex cap. 3 h. t. in VI* administratio Dioecesis a Capitulo suscipitur, et exercetur per Vicarium Capitularem, usque dum a Sede Apostolica aliud ordinetur. Quod verificari etiam in casu, quo Episcopus in partes longinquas abiit diu abfuturus, nullo constituto Vicario, tenent Doctores apud *Schmalzgrueber op. cit. n. cit.* In casu capturae, relegationis, vel exilii Episcopi, interrogata S. Congregatio Concilii, an dispositio *cap. 3 h. t. in VI* locum habeat, ut Episcopi jurisdictio intelligatur suspensa et ad Capitulum Ecclesiae cathedralis devoluta, etiam quando Episcopus ab haereticis captus destineatur, non ita tamen arcte custoditus, ut ipsi ejusque dioecesanis facile non sit saltem per littera inter se agere? Et S. Con-

gregatio in *Causa Hiberniae Administrationis Ecclesiarum die Augusti 1683* respondit: « *Jurisdictionem non esse suspensam.* » Quae dispositiones juris adhuc vigent, et important praecariam administrationem Capituli extra casum nunc relatum, cum in dicto *cap. 3 h. t. in VI* dicatur « donec » per Sedem Apostolicam, cujus interest Ecclesiarum providere necessitatibus, super hoc per ipsum Capitulum quam cito commode poterit consulendam, aliud contigerit ordinari. » Ex quo deducitur Episcopo non valente communicare cum sua plebe, administrationem Dioecesis non remanere penes Vicarium generalem, etiamsi hic ab Episcopo fuerit relictus, sed ad Capitulum transire, nisi ad Vicarium suo loco relinquendum Episcopus habuerit a S. Sede auctoritatem; tunc enim haec erit provisio, seu ordinatio Sedis Apostolicae, de qua in d.^o capite est sermo. Licet autem hodie non desint exempla istius vis brachii saecularis in Episcopos, quorum alii propter defensionem juriur Ecclesiae in carceribus detinentur, alii relegantur, et alii in exilium pelluntur, tamen vix ac ne vix quidem datur casus, in quo Capitulum suam exercere valeat potestatem suscipiendae praecariae administrationis Dioecesis, quia propter multiplicata mutuarum relationum media, facile est istis Episcopis servare saltem per litteras communicationem cum suis dioecesanis. Sed ulterius; quando Episcopi cum suo grege communicare non valent, jam S. Sedes solet praeventive ordi-

nare, quomodo regenda sit Dioecesis; et non est, quod nos hic hos modos revelemus. Quapropter vel inductos, vel impios se revelant nonnullorum Guberniorum administri, qui post exturbatos a suis sedibus per apertam injustitiam et usurpationem Episcopos, invitant Capitula Cathedralium ad suscipiendam administrationem Dioecesium, et ad nominationem complendam Vicarii Capitularis. Invitatio haec pessima fit ad trahendos Capitulares ad schisma, vel saltem ad descipiendas ordinationes Apostolicae Sedis, quae jam providit regimini illarum Ecclesiarum.

6.º Quae hic a Doctoribus afferuntur de supplenda iudicium saecularium negligentia per iudices ecclesiasticos, et de supplenda Regum Christianorum negligentia in administratione Regni per Summum Pontificem ex *cap. 2 h. t. in VI* recipiunt eandem explicationem, quam proposuimus Tit. II explicantes potestatem indirectam Papae in temporalibus principum christianorum societatum.

TITULUS XI.

De temporibus Ordinationum et de qualitatibus Ordinandorum.

1.º Undecimus hic titulus et sequentes loquuntur de hyerarchia ordinis, de ejus ministro, et de requisitis ad illam dignitatem consequendam, nonnullis interpositis, quae pertinent ad hyerarchiam jurisdictionis vel ad beneficia ecclesiastica adipiscenda. Edocet Concilium Tridentinum *cap. 2 De septem ordinibus sess. 23*, « cum res divina » sit tam sancti Sacerdotii ministerium in novo » Testamento, consentaneum fuisse, quo dignius » et majori cum veneratione exerceri posset, ut » in Ecclesiae ordinatissima dispositione plures » et diversi essent ministrorum ordines, qui Sa- » cerdotio ex officio deservirent, ita distributi, ut » qui jam clericali tonsura insigniti essent per » minores ad majores ascenderent. Et revera cum

» divina Scriptura loquatur de Sacerdotibus et
» Diaconis, ab ipso Ecclesiae exordio sequentium
» ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum
» propria ministeria in usu fuisse cognoscuntur,
» Subdiaconi scilicet Acolythi, Exorcistae, Lectoris,
» et Ostiarii. » In Ecclesia latina proinde septenarius numerus ordinum recognitus est, nempe Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus et Sacerdotium. Quorum nonnullos Ecclesia vocavit majores, alios minores ordines. Dixi in *Ecclesia Latina*, nam Ecclesia Graeca non habet nec Ostiariatum, nec Exorcistatum, neque Acolythatum, sed tantummodo Lectoratum, Subdiaconatum, Diaconatum, et Sacerdotium. Licet vero Ostiariatum, et Acolythatum non retineat ut distinctos ordines, eorum tamen munera partim Lectori, partim Subdiacono distributa sunt. Quem non habet verum ordinem est *Exorcistatus*, non quod Ecclesia Graeca non teneat datam sibi esse a Christo potestatem super daemones obsidentes corpora baptizatorum et cathecumenorum, sed ut loquuntur Constitutiones Apostolicae, quia Ecclesia Graeca non censuit ordini hanc potestatem alligandam. (Adeatur Berti et Juenin in Theologia dogmatica de Sacramento Ordinis, et Benedictus XIV constitut. *Etsi pastoralis* § 7 n. 7). Hos autem ordines praeter Sacerdotium et Diaconatum, esse nec ne de divina institutione, esse nec ne sacramenta Concilium Tridentinum non definivit, sed tantum statuit *can. II.* sub anathemate retinen-

dum esse praeter Sacerdotium in Ecclesia Catholica esse alios ordines majores et minores, per quos velut per gradus quosdam tendatur ad Sacerdotium. Fuerunt plures Canonistae inter ordines recensentes primam tonsuram, sicut et nonum ordinem ponentes in Episcopatu. Sed verior sententia est, neque primam Tonsuram esse inter ordines numerandam, sed habendam ut meram sacram ceremoniam, et Episcopatum inclusum esse in Sacerdotio, unde Praesbyteratus dicitur Sacerdotium minus, et Episcopatus Sacerdotium majus, seu Episcopatum esse plenitudinem Sacerdotii, licet confitendum de fide sit ex *can. VI et can. VII, sess. 23, Conc. Trid.* et hyerarchiam esse in Ecclesia divina ordinatione institutam, quae constat Episcopis Praesbyteris, et Ministris, et Episcopos esse presbyteris superiores.

2.º Hisce delibatis quaeritur primo in hoc titulo quinam sit Sacrae Ordinationis Minister? Et respondetur ordinarios Ministros esse Episcopos qui, juxta *cap. 4 de ecclesiastica hyerarchia et ordinatione Conc. Trid. sess. 23*, ministros ecclesiae ordinare, atque alia pleraque peragere possunt, quarum functionum potestatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent. Atque id de fide tenendum edocet *can. VII ejusdem sess. 23* per verba « Si quis dixerit Episcopos non esse Praesbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi, vel eam quam habent, » illis esse cum Praesbyteris communem anathema

» sit. » At praeter Episcopos, posse etiam Praesbyteros ex privilegio papali consequi hanc potestatem, saltem quoad nonnullos ordines, explorati juris est, et praxis satis antiqua edocet, quorum tamen potestas non est eis cum Episcopis communis, cum satis graves inter utramque existant differentiae: haec siquidem Praesbyterorum potestas venit *ex papali privilegio*, sine quo invalide agunt; licet in persona deleganda requiratur susceptum ordinem Praesbyteratus, illa Episcoporum venit *ex ordine*, unde etsi eis interdicator ministerium, ordinatio erit illicita, sed semper valida: potestas deinde Praesbyterorum est limitata, illa vero Episcoporum est pro omnibus ordinibus. Et quidem ante Concilium Tridentinum haec privilegia concessa Abbatibus aliisque Praelatis inferioribus erant satis extensa, sed ab eodem Concilio cohibita sunt *sess. 23, cap. 10 de reform.* Concilium siquidem omnibus Praelatis inferioribus saecularibus, etiamsi sint vere *Nullius*, ademit facultatem, si quam olim habebant, conferendi tonsuram et ordines minores suis subditis quibuscumque, ita ut istorum ordinatio spectet ad Episcopum Dioecesis, si Abbatia sit intra ejus fines, et ad Episcopum viciniorem, si Praelatus habeat territorium separatum. Atque tale decretum Concilii includere quoque Praelatos vere *Nullius* refert Fagnanus in *Cap. significasti de offic. Archidiaconi* fuisse declaratum a S. Congregatione. Hinc eis hodie non competit haec potestas, nisi

forte privilegium post Concilium Tridentinum a Sede Apostolica impetraverint cum expressa dicti capitis derogatione. Abbatibus autem regularibus relictum solummodo privilegium est concedendi primam tonsuram et ordines minores *suis subditis regularibus*, exclusis quibuscumque aliis *etiam suis subditis* saecularibus. Sub nomime autem *subditorum regularium* venire tantum Professos trium votorum solemniū, non autem Oblatos et Novitios arguitur clare ex decisione S. Congregationis Concilii data *die 14 Maii 1689* relata a Card. Petra *Tom. V Comment. ad Constit. IX Pii II n. 40*. Et quamvis S. Congregatio in *Bononiens. 11 Julii 1572*, et *Parmen.* mense Augusti 1586 declaraverit posse Abbates regulares conferre tonsuram, et ordines minores Regularibus alterius Ordinis, cum habent dimissorias suorum Superiorum et consensum Ordinariorum, intra quorum Dioecesium fines ipsi Regulares ordinandi existant; nec non saecularibus cum dimissoriis suorum Ordinariorum; deinde tamen mutavit sententiam ut in *Papien. 30 Martii 1594, Lib. 8, Decret. pag. 29*, et super hac re dedit decretum relatum in *Lib. Decret. 17, pag. 1*, confirmatum ab Urbano VIII *die 15 Februar. 1642*; quo id interdixit sub clausula, quod, si secus fieret, tam concedentes dimissorias quam Ordinantes a collatione Ordinum suspensi ipso jure remanerent, praeter alias poenas arbitrio ejusdem S. Congregationis reservatas.

Quaesitum jam est a Doctoribus, an Ordinatio facta a dictis Abbatibus contra tenorem relati Decreti sit non solum illicita, sed etiam invalida? Doctores, qui eam censent invalidam, hoc invocant principium « privilegium non operari, ultra id quod indultum est. » Abbates vero isto non ex ordine sed ex privilegio ordinare *Lucidi de Visitatione Sacror. limina part. 1, vol. 1, pag. 56*. Qui tuentur eam esse validam etsi illicitam, affirmant istis Abbatibus hoc privilegium fuisse concessum ad morem ordinariae potestatis Episcoporum; unde posse deficere jurisdictionem non autem potestatem, et hinc actum esse illicitum, sed non invalidum; *Fagnanus comment. ad cap. Statuimus n. 14 de supplen. neglig. Praelat.* Si loquamur de calculo auctoritatis, dicendum est haberi plures Decisiones S. Congregationis Concilii, quarum nonnullas refert Fagnanus *loc. cit.*, Benedictus XIV *de Sin. lib. 2, cap. XI, n. 13*, et Lucidi *loc. cit.* Omnes autem exponuntur *in editione Canonum et Decretorum Concilii Tridentini facta a Richter Lipsiae 1853 pag. 199*. Profecto decisionem omnes S. Congregationis (et plures sunt) usque ad aevum Benedicti XIV in eo sensu sunt, ut recognoscatur haec ordinatio illicita, sed valida; dicitur enim in iis Decisionibus Abbatem *impressisse characterem ordinis*, ut in *Cremon. 13 Junii 1591*, vel ordinatum *recepisse characterem*, ut in *Decisione diei 11 Maii, 1624*, vet sic *ordinatos non indigere*

nova ordinatione, sed solummodo absolute et rehabilitatione a Sede Apostolica, ut in Panormit. 16 Mart. 1646, et in Conimbricen. 26 Jun. 1655, vel demum ordines esse validos, ut in Catanien. 3 Decembr. 1641 confirmata ab Urbano VIII, die 15 Februar. 1642. E contra post aevum Benedicti XIV habentur duae Decisiones in sensu contrario, et est Collens. 24 Januar. 1795, in qua discusso hoc dubio, S. Congregatio respondit constare de nullitate collationis sacrae tonsurae et esse secreto reiterandam. Et idem judicatum est de ordinibus minoribus ab Abbate Olivetano post Abbatiam dimissam collatis in Olivetan. 20 Septembr. 1788. Concludimus proinde in hac re nondum adhuc revelatum esse sensum S. Congregationis, eamque in hac difficili controversia haerere in diversis sensibus.

Solet pariter controversia pertractari: an valeat Romanus Pontifex simplicibus Praesbyteris concedere facultatem conferendi Ordines Maiores et quos? Cui respondetur Auctores omnes, in hoc saltem ex negativis argumentis convenire, quod non valeat Romanus Pontifex Praesbyteris facultatem concedere impertiendi Sacerdotium; etenim nemo hanc ei adstruit facultatem, et Romani Pontifices numquam id concesserunt. Et jure quidem cum haec videatur esse una ex differentiis essentialibus inter Praesbyteratum et Episcopatum, quod Episcopus valeat gignere seu consecrare *sibi pares*, non ita tamen Praesbyter. Ast excepto Prae-

sbyteratu, quod pertinet ad alios ordines quoque majores, plures praeclarissimi Doctores, ut ait Giraldi in *Expositione Juris Pontificii part. 1, sect. 105*, genuinum et adhuc subsistens privilegium referunt, quod in Bulla « *Exposcit 5 Idus Aprilis 1487* quoad Subdiaconatum et Diaconatum Innocentius VIII fertur concessisse Abbati Generali Cisterciensium pro omnibus Monachis sui Ordinis, et quatuor primariis ejus Abbatibus pro Monasteriorum suorum Religiosis per haec verba « Ac » ne Monachi dicti Ordinis pro suscipiendis Subdiaconatus et Diaconatus ordinibus extra claustrum hinc inde discurrere cogantur, tibi et » successoribus tuis, ut quibuscumque dicti Ordinis Monachis, aliis vero quatuor Abbatibus » praefatis, ac eorum successoribus, ut suorum » monasteriorum praedictorum Religiosis, quos ad » id idoneos reperitis, Subdiaconatus et Diaconatus ordines hujusmodi alias rite conferre possitis, indulgemus. » Hoc, inquam, privilegium fuisse vere concessum, nec a Tridentino revocatum, imo confirmatum decreto S. Rit. Congreg. sub Alexandro VII die 7 Junii 1660 expresse declarante « *non comprehendi in alio Decreto diei 27 Septembr. 1659 Cistercienses Abbates, tamquam privilegiis specialibus ab Apostolica Sede condecoratos, quibus S. Congregatio derogare numquam suis decretis intendit* » luculenter ostendunt inter alios innumeros *Laurentius Berti de Theolog. discipl., lib. 37, cap. 13, num. 4*, aliique.

3.º Ut vero Ordinatio non modo valida sed licita quoque habeatur, a quo ordines suscipiendi sunt? Et respondetur dupliciter. 1. Ordines cuique caeteroquin digno dari posse a Romano Pontifice in universo orbe christiano, cujus principalis cura et provisio Ei est commissa ex primatu. Quin imo ab omnibus Canonistis receptum est ex epigraphe *cap. 12 h. t.* et ex glossa principium « *ordinatum a Papa, sine illius licentia ud superiores ordines promoveri non posse;* » et hoc propter honorem primae Sedis, quae manus apposuit. Fatendum tamen est ad hanc veritatem ostendendam perperam assumi dictum *Caput XII h. t.*, in quo sermo est de ordinatione ejus, qui *erat Subdiaconus Ecclesiae Romanae*, et qui proinde ab alio Episcopo ordinari nequibat sine licentia Papae, ut proprius Clericus Papae; sed haec veritas probatur ex responsione Innocenti III ad Philippum Lampugnano, qui erat Episcopus Mediolanensis *Epistola 22, lib. 1, Tom. 1, edit. Balutii*; in qua eidem Philippo indulisit, ut ad alios Ordines promovere possit ordinatos honoris tantum causa a Romano Pontifice. Hanc ordinationem Clericorum honoris tantum causa pluries peregit Benedictus XIII, qui statim post ordinum collationem dispensabat cum a se ordinatis, ut a propriis Episcopis promoveri possent absque alio indulto, ut refert Giraldi *oper. cit., part. 1, sect. 86.*

Praeter Romanum Pontificem, quoad alios, qui ordinare possunt, est regula a Concilio Tridentino

posita in *Cap. 8, sess. 23 de reform.* his verbis « *Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur.* » Quinam sit Episcopus proprius explicat Innocentius XII Constit. *Speculatores domus Israel diei 4 Novembris 1694*; nempe cujus qui est subditus ratione *originis, domicilii, beneficii, et familiaritatis*. Subditus ille est ratione *originis*, qui naturaliter ortus est in ea Dioecesi, in qua ad ordines promoveri desiderat, dummodo ibi natus non fuerit ex accidenti, quo casu nullatenus ejusmodi fortuita nativitas, sed vera tantum et naturalis patris origo est attendenda. Notat autem Pontifex, quod si quis in eo loco ubi ex accidenti natus est, tamdiu moram traxerit, ut potuerit ibi canonico aliquo impedimento irretiri, tunc ab Ordinario ejus loci litterae testimoniales obtineri, et praesentari debent Episcopo ordinanti, per hunc in collatorum ordinum testimonio recensendae. Si vero pater in alieno loco, ubi filius natus est tamdiu et eo animo permanserit, ut inibi vere domicilium de jure contraxerit, tunc non origo patris, sed domicilium per patrem legitime, ut praefertur, contractum pro ordinatione ejusdem filii attendi debet.

Quaerunt Doctores, an haec applicari valeant filiis illegitimis, vel expositis, vel neophytis. Et de illegitimis relate ad Episcopum originis (posito quod ordinari valeant ex dispensatione, ut videbimus tit. 17) rem fuse pertractat Romualdus Honorante in *Praxi Secretariae Urbis Vica-*

rii cap. 1, nota 3, § dupliciter, et has ex jure regulas proponit:—I° Illegitimum esse originarium loci domicilii materni, cum matris conditionem quoad hoc sequatur. — II° Si mater nullibi domicilium habuerit, tunc esse originarium loci naturalis maternae originis. Quoad expositos, quorum parentes et nativitatis locus ignoratur (si tamen ex dispensatione ordinari valent, ut videbimus (tit. 17 cit.) originarius locus est ille, in quo expositi, et baptizati sunt. Si autem constet de loco originis, vel domicilii solius matris, hic attendendus est, ut probat *Honorate Oper. et loc. cit., § tertium dubium*: Neophyti demus, si pariter ordinari valeant, sunt originarii illius loci, in quo baptisma susceperunt ex Constit. Pauli III, quae incipit « *Cupientes* » § 3, *data diei 21 Martii 1542*.

Subditus ratione domicilii ad effectum suscipiendi ordines secundum Innocentii XII Constitutionem ille dumtaxat censetur, qui licet alibi natus sit, illud tamen adeo stabiliter constituerit in aliquo loco ut vel per decennium saltem in eo habitando, vel majorem rerum ac bonorum suorum partem cum instructis aedibus in locum hujusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, satis superque suum perpetuo ibidem permanendi animum demonstraverit; et nihilominus ulterius utroque casu se vere et realiter animum hujusmodi habere jurejurando affirmet. Quibus dictionibus non solum excluditur respectu ordinationis recipiendae *quasi-domicilium*, sed

praescribuntur probationes, quibus constet de vero contracto domicilio, et praecipue de animo perpetuo in eo loco manendi. Notat pariter hic Pontifex, quod si quis a loco suae originis in ea aetate discesserit, qua potuerit alicui canonico impedimento obnoxius fieri, Ordinarii suae originis testimoniales litteras Episcopo ordinanti afferre debeat, ac de illis pariter expressa mentio in susceptorum ordinum litteris facienda est.

Ratione quoque beneficii in aliena Dioecesi obtenti Clericus secundum citatam Constitutionem sortiri potest proprium Episcopum, sed in casu haec a Pontifice notantur: — (α) ut beneficium hoc sit jam obtentum et ab ordinando pacifice possideatur: — (β) ut praedictum beneficium ejus sit redditus, ut ad congruam vitae sustentationem sive juxta taxam synodalem, sive, ea deficiente, juxta morem regionis pro promovendis ad sacros ordines, deductis oneribus, per se sufficiat, sublata quacumque facultate supplendi, quod deficeret fructibus ejusdem beneficii cum adjectione patrimonii etiam pinguis, quod isse ordinandus in eadem seu alia Dioecesi obtineret: — (γ) ut ordinandus ab Episcopo originis et domicilii litteras super suis natalibus, aetate, moribus, ac vita sibi concedi obtinuerit, et Episcopo ordinanti in actis Curiae conservandas exhibuerit, de quibus litteris nec non de beneficii redditu Episcopus ordinans expressam in consueta collatorum ordinum attestatione mentionem facere debebit. Ad quorum rectum intellectum animadver-

tenda sunt sequentia: — (a) idem esse juxta mentem Pontificis, si sit unum beneficium sufficiens, vel plura, dummodo compatibilia et in eadem Dioecesi, secus si in diversis Dioecesibus, quia neuter Episcopus esset proprius ratione beneficii: — (b) idem pariter esse si beneficium sit simplex vel duplex, residentiale vel non residentiale; cum hac tamen advertentia, quod si beneficium sit residentiale, ad ejus sufficientiam praefiniendam adhibenda est taxa synodalis, vel respiciendus mos Dioecesis, in qua beneficium positum est; si vero non est residentiale, tunc adhibenda est taxa synodalis, vel mos vigens in Dioecesi, ubi domicilium habet Beneficiatus ordinandus ex Declaratione Innocentii XIII Constit. « *Apostolici* » diei 13 Maii 1723 pro Regnis Hispaniae, quam ad totum orbem extendit Benedictus XIII Constit. « *In Supremo* » diei 23 Septembr. 1724: — (c) ad detractorem onerum quod attinet, S. Congregatio Concilii sub die 17 Julii 1723 relinquendam esse dixit arbitrio et conscientiae Ordinariorum detractorem onerum Missarum beneficio adjectarum ad effectum retinendi illud beneficium sufficiens vel non-sufficiens. Item nulla est differentia, si redditus beneficii proveniant ex praebenda, aut ex solis distributionibus, dummodo simul uniti aequent praedictam taxam: — (d) non prohibetur item, si promovendus obtineat Cappellaniam collativam *perpetuam* aut collativam *vitalitiam* ex nominatione patronorum, dummodo ecclesiastica sit, et proinde

habeat institutionem canonicam. Item non prohibetur, quod habeat praestimonium, hospitalitatem. vel Commendam perpetuam, ut supra, sufficientem; nam haec omnia veniunt sub nomine beneficii, et non est quaestio de nomine, vel saltem beneficii naturam participant *Gonzalez ad Regulam VIII Cancell. Glos. V n. 17*: — (e) disputatur de Coadjutoria perpetua cum spe scilicet futurae successionis, quando a Coadjutio non assignatur congrua portio vel pensio Coadjutori ex fructibus ejusdem Dignitatis vel Canonatus. Sed disputationem omnem visa est sustulisse S. Congregatio Concilii ex hac consideratione, quod Episcopus illius loci, in quo posita est Coadjutoria vel est proprius ratione beneficii, vel saltem ratione domicilii acquisiti. Proposito siquidem dubio in *Terraconen. Ordinationis sub die 1 Julii 1741* « An Coadjutores alicujus Dignitatis vel Canonatus, tam in casu, quo ipsis congrua portio » per Coadjutum assignetur ex fructibus praebendae ejusdem Dignitatis vel Canonatus, quam » in casu, quo congruam portionem sibi assignatam habeant ex propriis, vel alterius patrimonialibus bonis, donec per obitum Coadjuti fiat » locus eorum successioni ad dictam Dignitatem » seu Canonatum licite possint ab Episcopo, in » cujus Dioecesi sunt tituli ejusmodi beneficiorum » residentialium sine litteris dimissorialibus Episcopi suae originis, vel praecedentis domicilii ad » ordines promoveri? S. Congregatio respondit:

» Coadjutoriam Canonicatus vel Dignitatis sufficere,
 » ut Coadjutor dicatur habere domicilium acquisi-
 » tum in Constit. Innocentii XII incipient. « *Speculatores* » — (f) Beneficio insufficienti supplementum patrimonii non admittitur juxta mentem Pontificis, quando promovendus ad sacros ordines est subditus Episcopi solummodo ratione beneficii, quia tunc non verificatur, quod eum de congruo beneficio providerit. At si ordinandus est subditus proprii Episcopi ratione vel originis vel domicilii, tunc non prohibetur supplementum patrimonii, potissimum si ejusdem promovendi ordinatio cessura sit in necessitatem vel commoditatem Ecclesiae, ut respondit S. Congregatio in *Seguntina 26 Octobr. 1589, lib. 6 Decret. pag. 58*, in qua proposito dubio « An Clericus alioquin idoneus habens beneficium per se insufficiens, sed juncto patrimonio, habeat, quod sufficiat ad honestam vitae sustentationem, possit promoveri. » S. Congregatio respondit « posse juxta formam Concilii *sess. 21, cap. 2.* »

Ratione demum familiaritatis Episcopus proprius quoad ordinationem dicitur ille, cum quo quis per triennium fuerit commoratus, cui beneficium quacumque fraude cessante statim conferre debet *Conc. Trid. sess. 23, cap. 9, de reform.* Quam dispositionem Conciliarem Innocentius XII in *cit. Constitutione* ita exponit § 6. « Ad haec nullus Episcopus alienae Dioecesis sub-

» ditum familiarem suum ad aliquos sacros, seu
 » minores ordines, vel etiam primam Tonsuram pro-
 » movere, seu ordinare praesumat, absque ejus
 » proprii originis scilicet seu domicilii Praelati te-
 » stimonialibus litteris et nisi ad praescriptum
 » Concilii Tridentini familiarem praedictum per
 » integrum et completum triennium in suo actuali
 » servitio secum retinuerit, ac suis sumptibus alue-
 » rit; beneficium insuper, quod ei ad vitam su-
 » stentandam juxta modum superius praefinitum
 » sufficiat, quacumque fraude cessante statim,
 » hoc est saltem intra terminum unius mensis a
 » die factae ordinationis reipsa illi conferat, ac in
 » ordinationis hujusmodi testimonio expressam iti-
 » dem familiaritatis ac litterarum praedictarum
 » mentionem facere teneatur.» Ad cujus rectum
 intellectum sequentia notari debent — (a) hoc pri-
 vilegio gaudere Episcopos Clerum et populum ha-
 bentes, non vero Titulares, quibus hujusmodi fa-
 cultas expresse sublata est a Concilio Tridentino
cap. 2 sess. 14 de reform. — (b) hoc privilegio frui
 S. R. E. Cardinales sub modo expresso in relatione
 facta Pontifici *die 27 Januari 1604.* (apud Giraldi
op. cit. p. 2 sect. 97), ut facultas ordinandi non sit
 tributa Cardinalibus, sed Vicario Urbis de eorum
 licentia quoad familiares suos, etiamsi beneficium
 eis non concedant, dummodo de caetero sufficientem
 titulum, et alia habeant a jure requisita: — (c) fa-
 miliares illos dici, qui degunt intra aedes ejus-
 dem Episcopi, ejusque sumptibus aluntur, et trien-

nium respici, etiamsi inceperit ante adeptum Episcopatum, ut censuit S. Congregatio in *Brugniaten. 28 Julii 1580*, et in *Cephaludensi* relata a Riganti in *Regul. Cancellar, Regula 24 § 3 fol. 398. n. 140*, et in *Catanien. 9. Novembris 1589*:— (d) beneficium huic familiari ordinato conferendum intra mensem esse posse etiam simplex, dummodo sit sufficiens, seu congruum juxta clarissima verba Constitutionis. Hoc vero beneficium debere concedi ab Ordinante, etiamsi familiaris aliunde jam provisos sit de alio beneficio, et intra mensem debere concedi, etiamsi familiaris promoveretur ad solam primam Tonsuram et ordines minores, ex claro textu tum Concilii Tridentini, tum Constitutionis Innocentianae:— (e) demum posse Episcopum familiarem suum ordinare etiam cum titulo pensionis, patrimonii etc. si judicaverit id expedire necessitati vel commoditati suae Ecclesiae, cui tamen tenetur illum adscribere. Id ostenditur tribus resolutionibus S. Congregationis Concilii relatis a Giraldi *op. cit. part. 2 sect. 97*. Quibus decisionibus non contradixit laudata Constitutio Innocentii XII; nam in ea casus erat de Episcopo ordinante suum familiarem nullo habito respectu ad necessitatem vel utilitatem Ecclesiae, cui proinde non adscribitur; cum in specie a nobis contemplata respiciatur ad utilitatem vel necessitatem Ecclesiae, cui adscribendus est, ut suo in ea fungatur munere. Hic proinde erat familiaris Episcopi, sed nunc incipit esse Clericus illius Dioe-

cesis, in qua propter adscriptionem, et officii assumptionem incardinatus contrahit domicilii velut vinculum.

Posquam haec omnia explicata sunt, demum recenseri debet sanctio, quam Pontifex proponit in § 8 his verbis. « Ita vero praemissa omnia » et singula perpetuo ac inviolabiliter observari » ac adimpleri volumus, ut si quid in iisdem » praemissis seu eorum aliquo secus fiat, Ordina- » nans quidem a collatione ordinum per annum, » ordinatus vero a susceptorum ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedit, eo ipso suspensus sit, aliisque insuper » gravioribus poenis pro modo culpa Nostro, » et pro tempore existentis Romani Pontificis arbitrio infligendis uterque subiaceat; » quod jam constituerat Concilium Tridentinum *sess. 23, cap. 8, de reform.*

4.º Ex dictis facile intelligitur, quinam sit Episcopus proprius ordinandorum, qui sub Prae- latis inferioribus existunt, sive sint subditi Prae- latorum inferiorum saecularium, sive sunt subditi saeculares Praelatorum Regularium, nempe esse Episcopum Dioecesis, intra cujus fines Praelatura seu Abbatia sita est, sive Episcopus vicinior in casu Praelaturae *vere Nullius* habentis territorium separatum ex Concilio Tridentino *sess. 23, cap. 10, de reform.* Et clarius, expressum est a Declaratione edita a S. Congregatione Concilii anno 1602 *relata in Libro V, Decreto-*

rum. pag. 66 his verbis. « S. Congregatio cen-
 » suit facultatem ordinandi ad Episcopum, intra
 » cujus Dioecesis fines Abbatia consistit, pertinere;
 » quod si intra Nullius Dioecesis fines posita sit,
 » ad viciniorem Episcopum. Vicinitatem autem
 » ratione Ecclesiae non territorii esse attenden-
 » dam. » Et in altera *Ordinis Caelestinorum 22 Fe-*
bruarii 1631. « Licere Episcopis vicinioribus
 ordines conferre subditis saecularibus Abbatum,
 et aliorum inferiorum etiam Nullius Doecesis
 sine consensu Abbatum, et aliorum inferiorum. »
 Ex quibus concluditur istis Praelatis quoad per-
 sonas notatas ne competere quidem dare dimis-
 sorias litteras, sed eas concedendas esse ab Epi-
 scopo, intra cujus Dioecesis limites posita est
 Abbatia, vel ab Episcopo viciniore. Quod si pri-
 vilegium sit concedendi litteras dimissoriales,
 datum Praelatis inferioribus, tunc tantum eas
 elargiri valent, ut Benedictus XIV *De Synod.*
lib. 2, cap. XI, num. 16, probat competere pluri-
 bus Abbatibus.

5.º Quam facultatem ordinandi Episcopi pro-
 prii exercere valent vel per se, vel litteras dimis-
 soriales dando, ut alius Episcopus id praestet,
 nempe ordinationis concessionem, quam ipsi le-
 gitimo impedimento detenti elargiri nequeunt.
 Hic porro legitimus conceptus tradendus est lit-
 terarum, quarum aliquae dimissoriae, aliae testi-
 moniales nuncupantur. Utrasque *formatas*, vel
reverendas vocavit antiquitas, nempe sub deter-

minata et cognita forma editas; inter utrasque vero gravissima est differentia. Dimissoriales litterae eae dicuntur, quibus Episcopus *proprius* rogat alienum Episcopum, ut velit ei ordines conferre, qui suus est subditus. Litterae autem testimoniales noncupantur, quae de commendabili vitae ratione ab ordinando servatae, de legitimitate natalium, deque carentia cujuscumque impedimenti plenum reddunt testimonium, quaeque proinde etiam ad Episcopum *proprium* ordinandi dirigi valent. Dimissoriales profecto litterae ab eo valent concedi, qui potest ordinare; unde cum Episcopi notati in Constitutione Innocentii XII valeant ordines conferre, isti pariter queunt litteras dimissoriales expedire, servatis tamen iis cautelis, quae in ea Bulla propositae sunt. Eae porro litterae dimissoriales dirigi possunt ad quemcumque Episcopum gratiam et communionem habentem cum Sede Apostolica. Quoad hoc tamen sunt exceptiones, et prima est de subditis regularibus Abbatum regularium, quorum agendi ratio determinatur a Constitutione Benedicti XIX. « *Impositi nobis* » diei 27 Februarii 1747; qua ordinat, ut istae litterae dimissoriales dirigantur ad Episcopum Dioecesis, intra cujus finem est posita Abbatia, vel Episcopo viciniori, et non alteri, nisi Episcopus Dioecesis vel vicinior non valeat ordinationes habere, vel de facto non habeat, quod testificetur a Vicario Generali ejusdem Episcopi, et haec attestatio inseratur litteris directis

in casu ad alium Antistitem, sine qua insertione illae litterae dimissoriales erunt invalidae, nisi privilegium isti Regulares habeant a Sede Apostolica concessum post Concilium Tridentinum ipsis *directe* datum, non autem ex communicatione privilegiorum de uno in alium ordinem derivatum. Altera exceptio traditur in Constit. « *Apostolicae Sedis* » de suspensionibus Summo Pontifici reservatis n. 7 quoad Clericos pertinentes ad aliquem ex sex Episcopatibus suburbicariis, qui si ordinentur extra suam Dioecesim, non possunt ab Episcopo dirigi per dimissoriales nisi ad Cardinalem Vicarium Urbis, alioquin ordinati suspensionem ab ordinibus sic susceptis ad beneplacitum S. Sedis ipso jure incurrunt, Episcopus vero ordinans ab usu Pontificalium suspenditur per annum. Sic pariter Clerici saeculares exteri ultra quatuor menses in Urbe commorantes, si fuerint ordinati ab alio quam ab ipso suo Ordinario absque licentia Cardinalis Urbis Vicarii, vel etiam absque praevio examine coram eodem peracto, tam ipsi, quam Episcopus ordinans praedictam paenam incurrunt. Concilium Tridentinum enimvero *sess. 14, cap. 2 de reform.* ad hoc, ut aliquis a non proprio Episcopo licite ordinetur, requirit aut *sui proprii Praelati expressum consensum, aut ejus litteras dimissorias*. At casus est in quo litterae dimissoriae *absolute* requiruntur, et non sufficit expressus consensus, de quo loquitur *cap. 1 h. t. in VI* et recentius egit Urbanus VIII in Constit., quae

incipit. « *Secretis* » diei 11 Decembr. 1624, confirmata ab Innocentio XII in laudata Constit. *Speculatores*. Statuit ergo Urbanus VIII prohibitum esse, sicut ipse prohibet, Patriarchis, Archiepiscopis, et Episcopis in Italia existentibus, ne quovis praetextu et ex quacumque causa Hispanos, Lusitanos, Gallos, vel Germanos, aliosque quoscumque ultramontanos, et ex quibusvis locis extra Italiam oriundis, non solum ad sacros, sed neque etiam ad minores ordines, vel clericalem characterem promovere audeant seu praesumant, nisi dimissoriales suorum Ordinariorum litteras a Sanctae Sedis Nuntiis seu Collectoribus in illis partibus commorantibus recognitas probatas et subscriptas habeant, et eorundem Nuntiorum seu Collectorum subscriptiones a Cardinali Urbis Vicario similiter examinatae recognitae et approbatae fuerint; alias promoventes ad annum ab exercitio Pontificalium, promoti vero perpetuae suspensionis paenam absque spe dispensationis a Sede Apostolica obtinendae eo ipso incurrunt; quod videtur etiam comprehensum in Constit. « *Apostolicae Sedis* » a Summo Pontifice Pio IX edita quarto idus Octobris 1869, n. 3 inter suspensiones latae sententiae Summo Pontifici reservatas.

6.º Episcopi vero in facienda Clericorum Ordinatione plura observare debent a canonibus statuta. Et primo quod spectat ad tempora ordinationis. Circa collationem primae Tonsurae, eam quovis die posse conferri etiam vespertinis horis

communiter receptum est. Minores vero *ordines dari posse extra Missarum solemnia diebus festivis de praecepto, sed mane tantum*, constat ex Pontificali Romano recognito ab Urbano VIII *tit. de Ordin. Confer.* et jam erat statutum *ex cap. 3 h. t.* Toleratur tantum in contrarium *consuetudo immemorialis*, ut tenuit S. Congregatio Concilii in *Portalegren. 13 Aprilis 1720*, ut in Thesaur. Resolut. *tom. 1 pag. 297.* Pro collatione vero ordinum majorem a jure sunt statuta tempora quatuor, unum in qualibet anni tempestate, et praeter haec Sabbathum ante Dominicam de Passione et Sabbathum ante Dominicam Resurrectionis Domini. Extra quae tempore « *nulli Episcoporum, praeter quem Romano Pontifici, licet aliquos ordinare* » ut loquitur *cap. 3. h. t.* Non prodest neque antiqua terrae aut regionis consuetudo, utpote institutioni ecclesiasticae inimica, *cap. 2 h. t.* Tantummodo *ex can. 4. dist. 75* in Decreto Gratiani receptum est, ut possit continuari ordinatio die dominico insequenti, *continuato tamen jejuni*o propter Episcopi infirmitatem, vel multitudinem ordinandorum, de qua re loquitur quoque *Cap. 13 h. t.* Censuras olim a jure statutas, tum quoad Ordinatum extra tempora ex Constit. Pii II sub *die 17 Novembr. 1461*, tum contra Ordinantem ex Constit. Sixti V *Sanctum et Salutare diei 5 Januar. 1588 § 2 et 3* non notavit Constit. *Apostolicae Sedis* jam citata, proinde censentur sublatae. Pontifex autem hanc ve-

niam ordinandi extra tempora a jure statuta concedit tribus modis, nempe vel — 1.º eam veniam singulis indulgens, datis litteris per Secretariam Brevium, ad quam vel directe fit recursus ad gratiam obtinendam, vel ad alias Congregationes, ut deinde litterae ab eadem Secretaria Brevium expediantur, et a S. Congregatione de Propaganda fide pro fidelibus sibi subjectis, vel — 2.º facultates concedendo Nuntiis et Legatis S. Sedis aut Episcopis locorum, vel — 3.º Privilegia pariter concedendo Religionibus, ut sui alumni valeant extra tempora ordinari. Circa haec privilegia notandum est quod hebetur in Concilio Romano celebrato sub Benedicto XIII anno 1725 *tit. 5 de temporibus ordinationum cap. 2* nempe « Quo » vero ad Regulares privilegia a Summis Pontificibus habentes, sive expresse, sive per viam » communicationis concessa, sacros videlicet ordines extra tempora suscipiendi; cum privilegia » ista in suo robore persistant, nec eis derogatum » fuisse constet, decernimus proinde Regulares » eosdem absque novo indulto apostolico tuto posse » extra tempora ordinari. » Attendendum tamen est quod a Benedicto XIV notatur in Constit. cit. « *Impositi nobis* » § *Praeterea*, scilicet Episcopum Dioecesis non teneri adeo addictum esse, ut si quandocumque Regularibus placuisset ad ordines promoveri, non statim ipsoque die ap ipsis designato voti compotes fierent, jam dici posset, Ordinationem ab Episcopo non haberi, proindeque

aliud Episcopum pro suscipiendis Ordinibus addeundum esse; debere in attestazione Vicarii dici, Episcopum a Dioecesi abesse, vel Clericorum ordinationem habiturum non esse proximo legitimo tempore per ecclesiasticas leges ad hunc effectum statuto. In hac quaestione de temporibus ordinationum ultimo advertendum est habentem dispensationem vel privilegium se ordinari faciendi *extra tempora* non posse recipere ordines sacros, nisi in Dominicis vel diebus festis de praecepto, ut tenuit S. Congregatio Concilii in *Brixien Ordinationis diei 15 Jan. 1689*, in qua propositum est dubium sequens « Episcopus supplicat declarari, an dictis festis duplicibus non tamen de » praecepto possint ordines sacri conferri habentibus Breve dispensationis apostolicae, extra tempora » S. Congregatio Concilii respondit « Negative, sed tantum diebus festis de praecepto. »

7.º Sequitur lex ecclesiastica de serviendis interstitiis. Sub nomine interstitiorum profecto venit illud temporis spatium, quod ex canonicis sanctionibus olim intercedere debebat inter unius et alterius ordinis collationem. Horum interstitiorum legem pervetustam esse in Ecclesia, et indictam a Synodo Sardicensi celebrato sub Julio I Romano Pontifice anno 347, proponente illam legem Osio Episcopo, monumentum habemus apud Gratianum *can. 10, Distinct. 61 in Decreto*, qui pariter refert legem interstitiorum praefinitam a Siricio anno 385 *can. 3, Distinct. 77*, et a Galasio I.

anno 462 *can. 9 Distinct. 77*. Rationes istius legis referuntur a Concilio Tridentino *loco mox citando*, nempe « *ut eo accuratius, quantum sit hujus disciplinae pondus, possint ordinandi edoceri, ac in unoquoque munere se exerceant.* » Hinc ab antiquo haec erat ordinandorum lex « *probatas in minoribus ascendat ad majores ordines.* » Hodie ex Concilio Tridentino *sess. 23, capp. 11, 13, et 14*, haec praescribuntur: — 1° Ordines minores debere conferri per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videatur: — 2° a susceptione postremi gradus minorum ordinum quis non promoveatur ad Subdiaconatum, nisi post annum, excepto casu, si necessitas, aut Ecclesiae utilitas, judicio Episcopi, aliter exposcat: — 3° Promoti ad S. Subdiaconatus ordinem. si per annum saltem in eo non sint versati, ad altiorem gradum, nisi aliter Episcopo videatur, ascendere non permittantur: — 4° ad Presbyteratus ordinem non assumantur, qui in Diaconatu ad minus annum integrum non ministraverint, nisi ob Ecclesiae utilitatem, aut necessitatem aliter Episcopo videatur. Annus vero hic, de quo sermo est in dictis sanctionibus Tridentini Concilii, est annus ecclesiasticus non naturalis, ut censuit S. Congregatio *in Palentina 5 Febr. 1593 lib. VII. Decretor. pag. 50 et 92*. Tota ergo ratio interstitiorum remissa est prudenti judicio Episcopi, ut in legi interstitiorum dispenses, si videat id exigere ex utilitate, vel necessitate Ecclesiae. Porro relate ad ordines minores, licet

Concilium Tridentinum edixerit esse conferendos per temporum interstitia, nihilominus delatum est consuetudini diversorum locorum, qua statutum est, ut ordines minores, vel una die cum prima Tonsura, vel ut iidem ordines diversis diebus conferantur. Ecclesiae Romanae post Benedictum XIII praxis est, ut refert Honorante in *Praxi ejusdem cap. 1, Nota VI*; ut prima Tonsura in qualibet ordinatione sive generali, sive particulari, absque ullo alio ordine tam saecularibus quam Regularibus eodem die conferatur; ordines autem minores bini dentur. In aliis autem Dioecesibus diversa praxis locum habuit. Quod vero attinet ad collationem ordinum minorum et Subdiaconatus uno eodemque die, licet S. Congregatio consuetudinem localem respexerit, ut edocet Fagnanus in *Commentariis ad cap. 3 h. t., num. 41*; in aliis tamen locis, ubi talis consuetudo non viguit, id reprehendit, ut in *Boren. Ordinationis 29 Januar. et 7 Maii 1707 lib. 62 Decretor. fol. 23 a tergo et fol. 156. Et die 21 Febr. 1728* cum Archiepiscopus Calaritanus supplicasset pro facultate conferendi primam Tonsuram, minores ordines, et Subdiaconatum iisdem personis una die, ut ordinatis aditus praecluderetur ad reassumendum habitum laicalem, et se convertendum ad exercendas artes clericali characterè indignas, proposito dubio « *An sit indulgendum petitioni in casu* » Respondit « *Negative.* » *Tom. 4 Resolut. dictae Congreg. pag. 157.* Et circa hoc arbitrium Episcoporum, optime loquitur

Benedictus XIV de *Synod. lib. XI, cap. 2, num. 16*, Episcopis scilicet datam esse facultatem remittendi interstitia, pro utilitate, vel necessitate Ecclesiae; quae causae nisi adsint, non est concedenda dispensatio a lege.

Pluries exorta est controversia, an iudicium remittendi temporum interstitia quoad Regulares pertineat ad solum Episcopum, vel etiam ad Generales et Provinciales? Et S. Congregatio in *Aesina 20 Decembr. 1581* respondit « non spectare ad Superiores Regulares, sed ad » Episcopos dioecesanos ordinantes, in quorum » dioecesibus sunt monasteria, in quibus ipsi » Ordinandi degunt. » Addidit vero in *Brunaten. 17 Maii 1593* Episcopos de causis remissionis teneri fidem adhibere et deferre testimonio Superioris Regularis. « Et quoad subditos inferiorum Praelatorum cum eadem excitata esset controversia, S. Congregatio Concilii in causa *Fanen. 6 Julii 1592* censuit dispensandi super interstitiis facultatem ad solum Episcopum pertinere ex causis in decretis Concilii comprehensis, de quibus debet iudicium suum formare quoad subditos inferiorum Praelatorum, ex ipsorum Praelatorum attestatione. At si agatur de Regularibus, quibus Sedes Apostolica post Tridentinum concessit privilegium exemptionis ab interstitiis; tunc iudicium non spectat ad Episcopos sed ad Superiores Regulares. Et si vero potestas remittendi interstitia sit in manu Episcoporum, ea autem po-

testas non ita patet, ut valeant uni eidemque Clerico duos majores ordines eodem die conferre ex *cap. 13 h. t.*, quod nec Sedes Apostolica in suis Rescriptis umquam largitur, quin imo expresse excludit, retinens sartam tectam dispositionem Concilii Tridentini *Ses. 23 cap. 13 de reform.*

8.º De qualitatibus promovendorum ad ordines nunc agendum est. Qualitates nonnullae requiruntur ad validam, nonnullae ad licitam ordinationem. Ut ordinatio sit valida ex parte ordinandi requiritur: — 1.º ut ordinandus sis *mas*, cum foeminae *ex jure divino* incapaces sint ordinationis proprie dictae suscipiendae, quod communiter Theologi et Canonistae probant ex natura ordinationis ordinatum in gradu superiore et eminentiore inter fideles reliquos constituentis cum potestate eos docendi, et sacramenta administrandi; cum e contra, secundum vetitum B. Pauli *1. ad Corinth. 14. 34.* mulieres in Ecclesia debeant tacere; non enim permittitur eis loqui: — 2.º *ut sit baptizatus*, et quidem *vero baptismo aquae*, cum baptismus sit janua et fundamentum Sacramentorum omnium *cap. 1. et 2. de Praesbyt. non baptizato.* — 3.º *Ut sit adultus, et capax rationis, habeat intentionem suscipiendi ordines saltem habitualement* ex *cap. 3 § item quaeritur de baptism.*

Ex hac tertia conditione a Doctoribus duae fiunt quaestiones, nempe — I. quid censendum sit de ordinatione ejus, qui metu coactus est, tum quoad validitatem ordinationis, tum quoad obliga-

tiones susceptas? — II. Quid retinendum sit de ordinatione infantibus, aliisque usum rationis expeditum non habentibus collata?

Quod autem attinet ad primam, cum hic sermo non sit de vi, sed de metu, qui voluntarium non tollit, sed minuit; hinc talis ordinatio censetur esse valida, quod etiam confirmatur ex dicendis in *tit. 40 de his, quae vi metusve causa fiunt*. Difficultas profecto est in hoc, an scilicet contrahat obligationes ordini adnexas, quae in Subdiaconatu, aliisque superioribus sunt servandae continentiae, et recitationis divini officii. Et retento, quod has contrahat obligationes, cum metus non est gravis, vel non est injuste incussus, sicut quando quis sponte, expresse vel tacite, verbo vel facto, puta ministrando in ordine suscepto votum suum ratum habere visus est, ut communiter tenent Doctores; quando tamen metus fuit gravis, injustus, et nulla spontanea ratificatio ordinis susceptionem est subsecuta Doctores conveniunt, has obligationes non induci, apud Sanchez De Matrim. *L. 70, cap. 29, num. 5*. Sunt enim istae obligationes adnexae ordinibus majoribus ex praecepto Ecclesiae, non autem essentialiter et inseparabiliter cum susceptione ordinis; et ex altera parte cum tales obligationes non sint ad salutem per se et absolute necessariae, sed tantum hypotetice, scilicet posito quod plena voluntate suscipiantur Ecclesia non censetur illam obligationem ei imponere, qui sub metu ordines susceperit; sicut non praesumitur illas ac-

ceptare is, qui nonnisi metu coactus ordinem recipit. Neque paritas est cum conditionibus in baptismo contractis; illae enim conditiones sunt inseparabiliter cum baptismo connexae, et ad salutem aeternam consequendam omnino necessariae. At quidquid sit de hac quaestione, cum in casu nemo privata sua auctoritate possit procedere ad declinandum istarum obligationum observantiam, sed necesse sit iudicium expetere auctoritatis ecclesiasticae; hodie consueverunt hae causae tali modo pertractari, ut potius quam petatur declaratio de non contractis obligationibus, preces fiant pro dispensatione S. Congreg. Concilii per dubium sic propositum. « An sit locus dispensationi super voto continentiae? » Et S. Congregatio, ut advertit Secretarius in *Causa Parisiensi diei 25 Januar. et 12 Julii 1721* consilium praestat Summo Pontifici pro dispensatione, quando allatae sunt sufficientes metus probationes: ita apud *Aemilium Ludovicum Richter Canones et Decreta Concilii Tridentini Lipsiae 1853, pag. 202 ad 204.*

Ad alteram vero quaestionem quod attinet, ex auctoritate Constitutionis Benedicti XIV. « *Eo quamvis tempore* » die 4 Maii 1755 definiri potest, hanc infantium, aliorumque usum rationis expeditum non habentium « ordinationem concordi Theologorum et Canonistarum suffragio *validam* sed *illiticam* censi, dummodo nullo laboret substantiali defectu materiae, formae, et intentionis in » Episcopo ordinante, non attenta contraria sen-

» tentia, quae raros habet assecclas, et quae su-
» premis tribunalibus et Congregationibus Urbis
» numquam arrisit. Aequè tamen certum, èt explo-
» ratum esse, per hanc ordinum collationem non
» subjcii promotos obligationi servandae castitatis,
» nec aliis oneribus ab Ecclesia impositis, cum
» electio status a libera cujusque pendeat volun-
» tate, et Altissimo nostra non autem aliena vota
» reddere teneamur. » Re autem et casu penitius
considerato, quoad eorum obligationes, subjungit
Pontifex, eos qui in infantili aetate ordines sacros
susceperunt, cum annum decimum sextum exces-
serint (consonum quippe est ea aetate eos deli-
berare, qua juxta Concilii Tridentini decreta in
quacumque religione tam vivorum quam mulie-
rum solemnità castitatis, paupertatis, et obedi-
entiae vota per regularem professionem emittuntur)
esse interrogandos, an velint in sancto perseve-
rare proposito, vel temporale inire conjugium.
Et si responderint se nolle diutius in suscepto
majori ordine permanere, liceat illis matrimonium
inire, et certiores fiant nulla ecclesiastica lege
vel praecepto ad recitandum officium divinum
compelli: non permittantur tamen ministrare. E
contra si responderint serio et deliberate, velle
se in adepto ordine perseverare, et ecclesiasticis
vacare muneribus, eo casu sub districti severitate
judicii eis sunt nuptiae interdicendae, et officii
divini recitandi obligatio intimanda.

9.º Ad licitam autem ordinationem requi-

runtur sequentia: — 1° ut habeat canonicam aetatem: — 2° ut quavis censura et irregularitate careat: — 3° ut sit confirmatus: — 4° ut sit caelebs: — 5° ut sit litteratus: — 6° ut nulli culpae mortali sit scienter obnoxius: — 7° ut subditus sit ordinantis: — 8° ut cum titulo ordinetur. Porro de irregularitate, et censuris alibi agemus, sicut de necessitate competentis scientiae. Et quoniam de subjectione relate ad Episcopum ordinantem jam egerimus, ac cum de carentia culpae mortalis loquatur Theologia moralis, in hoc titulo tantum de reliquis est sermo instituendus. Et primum de aetate. Utemur autem in hac proponenda disciplinae ecclesiasticae dispositione verbis Benedicti XIV in cit. Constitutione. « *Eo quamvis tempore* » § 19. « Nemo adeo rudis est, qui ignoret » in Ecclesia occidentali diversos ordines et ministrorum gradus fuisse institutos, et in suarum rite » tempora dispositos. Prima etenim Tonsura initiandi sunt praediti usu rationis, qui in septimo » aetatis anno praesumitur; minoribus vero ordinibus licet determinata aetate a sacris canonibus » praestituta non sit, adhuc a septimo ad decimum » quartum annum conferri solent, concurrentibus » tamen in ordinando qualitatibus desideratis a » Tridentino sess. 23 de reform., cap. 5 et 11. » Porro ejusdem Tridentinae Synodi lege cautum » est ad Subdiaconatum aetatem vigesimi secundi » anni, ad Diaconatum vigesimi tertii, ad Praesbyteratum vigesimi quinti, ad Episcopatum tri-

» gesimi esse necessariam, eo tantum inter sacros
 » ordines et Episcopatum recurrente discrimine,
 » quod pro sacris ordinibus satis sit unius vel
 » alterius respective anni inchoatio, pro Episcopatu
 » vero complementum trigesimi anni requiratur ».
 Censurae inflictæ contra ordinantem Clericum ante
 canonicam aetatem, et contra sic ordinatum; quæ
 latae sunt *cap. 14 h. t.* et Constitut. Pii II.
 « *Cum sacrorum* » 17 Novemb. 1461 amplius non
 vigent, cum non sint relatae in pluries citata Con-
 stitutione « *Apostolicae Sedis* ».

Dispensat in aetate solus Pontifex et hanc di-
 spensationem elargitur vel per Rescripta singu-
 laria in forma *Brevis*, vel concedendo Episcopis
 facultates. Sed advertendum est hanc dispensatio-
 nem nec communiter peti, nec dari, nisi pro solo
 Praesbyteratu, et pro assecutione hujus dispen-
 sationis jam cognoscuntur a practicis causae, quæ
 non solum publicam necessitatem vel utilitatem
 respiciunt, sed quandoque etiam privatam ordi-
 nandi, ejusque familiae.

Quod ad receptionem primæ Tonsurae et or-
 dinum minorum debeat praemitti susceptio Sa-
 cramenti Confirmationis, id habemus expresse ex
 Concilio Tridentino *sess. 23 cap. 4 de reform.*;
 ibi « prima Tonsura non initientur, qui Sacra-
 mentum Confirmationis non susceperint ». S. Con-
 gregatio Concilii autem in Augustana diei 27
 Septembr. 1601 requisita super dubii:

» I.º An primam Tonsuram et quatuor minores

» ordines male, vel per saltum suscepisse dicatur,
» qui Sacramento Confirmationis solum post illos
» susceptos fuit perunctus?

» II.º An idem, ut supra, ordinatus et provisus
» de simplicibus beneficiis ante Sacramentum Con-
» firmationis, legitime dicta beneficia acquisiverit,
» ita ut nulla indigeat nova provisione?

» III.º An idem possit ad sacros ordines ascen-
» dere nulla petita absolute, vel dispensatione?

» S. Congregatio respondit Ad I.^m esse male
» promotum.

» Ad II.^m minus legitime acquisivisse, atque
» egere nova provisione.

» Ad III.^m Non posse, nisi praevia Sedis Apo-
» stolicae dispensatione.

Ex qua declaratione sequentia eruuntur: — 1.º hanc omissionem receptionis Sacramenti Confirmationis, dummodo voluntariam, constituere grave peccatum, etsi non ex contemptu fiat, quia iungitur *sub gravi* haec receptio pro iis, qui velint prima Tonsura initiari: — 2.º ab omittentibus voluntarie receptionem Confirmationis, si Tonsura initientur, non incurri censuras, sed contrahi irregularitatem, proinde quoad beneficia provisum egere nova provisione, post quam a S. Sede fuerit dispensatus, quae dispensatio datur ad tollendam irregularitatem, cum absolutio detur ad auferendum vinculum censurae; — 3.º collationem tamen Tonsurae, etsi illicitam, esse validam, cum non dicatur esse iteranda.

Ordinandus debet quoque in lutina Ecclesia esse caelebs, quia ut loquitur *cap. 4 h. t. in VI* « *conjugato non datur neque prima Tonsura, nisi volenti religionem intrare, aut ad sacros ordines promoveri, prout est sacris canonibus definitum.* » Et de hoc agemus *lib. III, tit. 32.*

Verba demum nobis facienda sunt de titulo ordinationis. Cum nomen tituli in antiquitate referretur ad Ecclesias (ut plurimis demonstrat *Phillips Du Droit ecclesiastique dans ses principes generaux traduit par l'Abbè Crouzet, tom. 1, § 57*), praesertim minores, distinctas a Cathedrali, statim intelligitur quid veniret sub dicto « Clericum non ordinandum esse *sine titulo* » id est qui alicui Ecclesiae non esset adscriptus; quae ordinatio irregularis vocabatur vel *absoluta* praesertim in *can. 6, Conc. Calcedonens*; et Clerici sic ordinati appellabantur *absoluti*, vel *vagi*, aut *Acephali*, *Thomassin Vetus et nova Ecclesiae disciplina, part. 1, lib. 2, cap. 93, n. 1.* Erat autem antiquitus ordinandorum Clericorum methodus de qua loquitur *Can. Sanctorum 2, dist. 70* in Decreto Gratiani, nempe. « Ut sine titulo facta » ordinatio, irrita habeatur, et in qualibet Ecclesia quilibet titulatus est, in ea perpetuo per- » severet. Omnino autem in duabus titulari non » liceat. » Canon hic non est genuinus Concilii Placentini celebrati anno 1095, ut demonstrat *Berardi Gratiani Canones genuin. tom. 1, p. 438*, sed offert antiquitatis jam cognitae ordinationes.

Quae vetus regula nobis demonstrat jam ab antiquo viguisse, quae deinde aliis supervenientibus canonibus sancitum est tum de titulo beneficii, tum de beneficiorum vetita cumulatione. Et jure quidem ita regula ecclesiastica requirebat, cum Clericus pro Ecclesia aliqua particulari ordinatus ex una parte habebat ministerium in ea exercendum, et ex altera lucrabatur quidquid erat necessarium ad honestam sui sustentationem, ne in dedecus ecclesiastici ordinis mendicare cogere-tur, vel vilibus artibus se mancipare. Facta divisione bonorum pertinentium ad Ecclesias, et parte Clero contingente divisa in tot beneficia, quot officia erant in qualibet Ecclesia necessaria pro quotidiano ministerio in ea explendo, ordinari cum titulo idem erat, ac habere beneficium in aliqua Ecclesia, quod pariter et habebat adnexum officium sacrum exercendum, et quod Clerico suppeditabat necessaria ad honestam sui sustentationem. Atque sicut antiquitus intitulari in Ecclesia erat necessarium pro receptione cujuscumque ordinis etiam minoris, sic pariter ordinari cum titulo beneficii erat necessarium pro recipiendis quoque ordinibus minoribus; unde erat, quod antiquitus omnes Clerici quoque minores erant *intitulati*. Progressu autem temporis, et despecta lege ecclesiastica quoad initiationem ad ordines, plurimi Clerici ordinati sunt absque titulo beneficii. Qui deinde cum honestae suae sustentationi providere nequirent sordidas quasque artes exercere non de-

trectarunt. De hoc malo reparando egerunt plura Concilia, sed praecipue abusum compescendum sibi proposuit Concilium Lateranense III sub Alexandro III; quod canonem edidit relatum a B. Raymundo in Decretalibus Gregorio IX. *Lib. III, tit. 5 de Praebendis cap. 4°* sic « Episcopus si aliquem sine » certo titulo, de quo necessaria vitae percipiat, » in Diaconum vel Praesbyterum ordinaverit, tam- » diu ei necessaria subministret, donec in aliqua » Ecclesia ei convenientia stipendia militiae cleri- » calis assignet, nisi talis forte ordinatus de sua » vel paterna haereditate subsidium vitae possit » habere. » Mitissimus canonis tenor nobis digno- scere facit quam grave et profecto immedicabile malum esset. Provisio siquidem non fit pro omni- bus ordinibus, sed tantum pro majoribus, quales tunc temporis erant Praesbyteratus et Diaconatus; et quidem excipitur in provisione casus, si habere possint subsidium de sua vel de paterna haere- ditate. Et quamvis Innocentius III *in cap. 16 de praebend.*, illam provisionem quoad Subdiaconos, caeterosque in minoribus ordinatos censuerit esse adoptandam, tamen nequivit reduci in praxim, cum Innocentius IV in dictum cap. 4 Episcopis debue- rit confiteri. « *Romana Ecclesia non cogit pro- videri nisi constitutis in sacris.* » Ex eo tempore titulus ordinationis non fuit amplius requisitus in ordinibus minoribus, sed simpliciter in majoribus, ut sunt Subdiaconatus, Diaconatus, et Praesbyte- ratus. At ex non recta interpretatione illius ca-

nonis factum quoque est, ut putaretur ex eo tempore posse ordinari aliquem Subdiaconum, Diaconum vel Praesbyterum absque titulo beneficii, dummodo haberet sufficiens patrimonium ex censu suo, vel paterno; et sic patrimonium consideratum est, ut titulus ordinationis *Phillips op. et tom. cit. pag. 446*. Ex quo advenit, ut Episcopi aliquando ordinarent Clericos, a quibus requirebant promissiones juratas se numquam petituros necessaria ad sustentationem, quam rem reprehendit Gregorius IX in *tit. de Simon. cap. 45*. Instauravit meliori ratione, qua potuit, ecclesiasticam disciplinam Concilium Tridentinum, quod *sess. 23, cap. 16 de reform.* voluit quoscumque Clericos adscribi Ecclesiis, vel locis piis, pro quorum necessitate, vel utilitate assumebantur, et ibi fungi muneribus. Et *sess. 21. cap. 2* antiquam regulam restituit saltem quoad Clericos majores, ut nemo ad eos ordines promoveretur, nisi, praeter omnia alia, constaret eum beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficeret, pacifice possidere; patrimonium vero aut pensionem obtinentes ordinari non posse, nisi illos, quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum. Atque hoc est jus commune, sub quo adhuc vivimus.

Plures ab Auctoribus afferuntur S. Congregationis Concilii resolutiones, quois manifestum fit quid veniat sub titulo beneficii, patrimonii, vel pensionis, in quibus bonis possit patrimonium

constitui, quatenus sit ejus stabilitas. Quoscumque casus singillatim persequi nequimus, sed inter alios Auctores indicamus duos praecipue, nempe Richter *in Declarationibus et Resolutionibus additis editioni Canonum et Decretorum Concilii Tridentini* ad dictum *cap. 2, sess. 21*, et Lucidi *op. cit. part. 1 vol. 1 pag. 443 et seqq.* qui ordinate omnia suggerit producens plurimas Decisiones S. Congregationis. Una vel altera tantum hic animadversio facienda est. Et primo post Constitutionem jam citatam. « *Apostolicae Sedis moderationi* » *in Suspensionibus latae sententiae Summo Pontifici reservatis*, hodie quoad ordinationem Clericorum saecularium absque titulo non incurrere suspensionem, nisi ordinantem absque titulo beneficii, vel patrimonii, qui id agit cum pacto, ut ordinatus non petat ab eo alimenta, et ordinans suspenditur per triennium a collatione ordinum *ipso jure*, ut *est num. 2*; quae tamen censura non percellit *ordinatos Clericos*. Rursus Clerici saeculares, qui falso, vel ficto, vel fiduciario titulo scienter se ad ordines promoveri faciunt, etsi graviter delinquant, nullam tamen censuram incurrunt, cum haec in supradicta Constitutione notata non sit. Hinc est, quod usque ad haec ultima tempora recursus fiebat ad S. Poenitentiarum pro absolutione censurarum, quas sic ordinati incurrerant, et dispensatione irregularitatis, si forsitan sic constricti censuris ministrassent;

sed hodie hic recursus non fit, cum non habeat locum censura.

Tertio animadvertimus in omnibus illis regionibus, quae subduntur S. Congregationi de Propaganda fide, jam ab antiquo tempore hanc inolevisse praxim, etiam expresso S. Sedis privilegio firmatam, ut ministri sacri ordinarentur ad titulum *Missionis*, qui importat, ut ipsi alantur Vicariatus Apostolici, vel Dioecesis sumptibus pro qua ordinantur, et ubi jurant se ministerium exercituros, et hodie quoque servatur, quod ad morem privilegii jam concessum erat Collegio Urbano de propaganda fide ab Urbano VIII 18 *Maii* 1638, aliisque nonnullis deinde Collegiis.

Quarto: de titulo pensionis dicendum est illum constitui ex assignatis redditibus, sive in beneficiis ecclesiasticis, sive in bonis laicorum, dummodo haec assignatio perpetua sit, nempe ad vitam ordinati, sit sufficiens et non adsint pacta de ea non solvenda in aliquibus casibus.

Quinto: hodie deficientibus Beneficiis ecclesiasticis propter usurpationes honorum Ecclesiae peractas a Guberniis civilibus, facile dantur casus, in quibus debeant ordinari in majoribus Clerici nullum titulum ordinationis habentes, neque titulum patrimonii, aut pensionis, praesertim cum officia Parochorum obire non valeant nisi post susceptum Praesbyteratum et nisi titulares sint, nullum a Guberniis emolumentum percipiunt, hinc pluries rogata est S. Congregatio Concilii, ut Tridentinae sanctionis

observantiam remitteret. « Multa sunt, ait Lucidi » *op. et part. cit.*, *pag. 461*, hujusmodi dispensationum exempla. Illud tamen Apostolica Sedes » praesertim per S. O. Concilii retinuit, ut hujusmodi indulta numquam ad tempus indeterminatum et indefinitum elargirentur. Modo enim » certum casuum numerum determinavit, veluti » decem, viginti et plurium; modo vero ad certum » personarum coetum, aut genus in specialibus » circumstantiis constitutum coercuit, modo vero » rescripsit, ut in casibus particularibus ad S. C. » Concilii confugium haberetur, ut in Brugens. *Tit. Ordin. 24 Augusti 1850.* » Haec una ex quaestionibus fuisset pertractandis in Concilio Vaticano, ad normam generalem habendam nostris temporibus accommodatum, nisi luctuosa tempora ejusdem Concilii suspensionem imperassent, quod tamen reddita Ecclesiae pace Auctoritate Summi Pontificis iterum reassumi et terminari fideles omnes votis suis accelerare satagunt.

Haec de Clericis saecularibus, quoad Regulares vero servatus est antiquus titulus *professionis religiosae* seu *paupertatis*, qui correspondet dispositioni Synodi Chalcedonensis *can. 6*. Qui tamen titulus iis solummodo suffragatur, qui in Religione a S. Sede approbata *vota solemnia* ediderunt, non autem aliis, etsi more Religiosorum viventibus in communi, non tamen professis solemniter, qui absque titulo beneficii, patrimonii, vel pensionis ordinari legitime nequeunt, ut statuit Pius V Con-

stit. « *Romanus* » 14 *Octobr.* 1568. Super hac re hodie attendendus est tenor Constit. « *Apostolicae Sedis moderationi* » jam citatae, quae in n. 4. Suspensionum latae sententiae Summo Pontifici reservatarum haec habet « suspensionem per annum » a collatione Ordinum ipso jure incurrit, qui ex- » cepto casu legitimi privilegii, Ordinem Sacrum » contulerit absque titulo beneficii vel patrimonii » Clerico in aliqua Congregatione viventi, in qua » solemnis professio non emittitur, vel etiam religioso nondum professo. » Super quo articulo licet sequentia animadvertere: — 1° Clericos in quaecumque Congregatione viventes, in qua non emittuntur vota solemnia, esse quoad hunc respectum aequiparatos Religiosis nondum professis, omnesque egere titulo vel beneficii vel patrimonii ac pensionis ad hoc, ut legitime ad Sacros Ordines ascendere valeant: — 2° excipi tamen casum legitimi privilegii. Atque haec privilegia plura sunt quoad utrumque casum. Sic excipiuntur Religiosi Societatis Jesu, licet *vota tantum simplicia* emiserint ex Constit. Gregorii XIII « *Ascendente Domino* » 25 *Maii* 1584 et Constit. Gregorii XIV « *Ecclesiae catholicae* » 28 *Junii* 1591, § 16. Sic pariter excipiuntur Patres Congregationis Doctrinae Christianae Galliarum seu Avenionensis Constit. Alexandri VII « *Sacrosancti* » 26 *Sept.* 1669; ut post emissa vota simplicia et juramento perseverantiae ordinentur ad titulum ejusdem Congregationis; Clerici quoque adscripti Hospitali S. Gallicani de Urbe ex Constit. Bene-

dicti XIII «*Bonus ille*» 4 Octobr. 1726 § 24 ut promoveri possint emissio voto perseverantiae ad titulum servitii Hospitalis; Patres Congregationis Missionis ex Constit. Benedicti XIV «*Aequa Apostolicae Servitutis* 5 Aprilis 1744 possunt ordinari ad titulum mensae communis ejusdem Congregationis: — 3.º juxta textum citatae Constitutionis *Apostolicae Sedis* Ordinans in casu incurrit suspensionem per annum a collatione Ordinum ipso jure, sed non viget suspensio contra personas sic promotas ut in altaris ministerio ministrare non possint, quemadmodum statuebat Pius V in relata Constitutione *Romanus Pontifex*, quia de hac censura tacuit Constitutio *Apostolicae Sedis*.

Alexander VII Constit. «*Apostolica Sollicitudo*» praescripsit, ut qui in Urbe ad ordines ascendere vellent, praemitterent exercitia spiritualia per decem dies, quod ab omnibus promovendis ad ordines majores servandum esse in Italia et Insulis adjacentibus edixit Innocentius XI per Encyclicas Litteras expeditas a S. Congregatione Episcoporum et Regularium sub die 5 Octobris 1682, et Innocentius VII per alias Litteras ab Eadem Congregatione expeditas sub die 1 Februarii 1700. Et S. Congregatio Concilii, teste Lucidi *op. et part. cit. pag. 463* in suis responsionibus ad cunctos catholici orbis Episcopos eandem tenendam praxim numquam inculcare omisit. Ad hanc respexit Constitutio «*Apostolicae Sedis*» in num. VII *Suspensionum latae sententiae Summo Pontifici reser-*

vatarum, cujus tenor est « Clerici pertinentes ad » aliquem a sex Episcopatibus suburbicariis si » ordinentur non praemissis ante ordinem sacrum » suscipiendum exercitiis spiritualibus per decem » dies in domo urbana Sacerdotum a Missione » nuncupatorum, suspensionem ab Ordinibus sic » susceptis ad beneplacitum S. Sedis ipso jure in- » currunt; Episcopi vero Ordinantes ab usu Pon- » tificalium per annum. »

9.º Ordinatio vero a Sacris Canonibus, et praesertim a Concilio Tridentino *sess. 14, cap. 1 de reform.* ita in manu Episcopi relicta est, ut super hac re non detur appellatio, sed tantum recursus ad S. Sedem. Utimur autem in hac re verbis Benedicti XIV *De Synod. Dioecesis. lib. XII, cap. 8, n. 4.* « Universim loquendo, Episcopum, » renuentem alicui Ordines conferre, nullo jure » adstringi ad manifestandam causam, cur eum » repellat, neque ei, qui repulsus est ullam com- » petere appellationem, sed tantum permitti adire » Sedem Apostolicam, eique suas querelas expo- » nere, eadem S. Congregatio diserte declaravit, » cum ad Cardinalem Antonium Barberini Archie- » piscopum Rhemensem Apostolica limina visi- » tantem atque hac ipsa de re sacrae Congregatio- » nis sententiam sciscitantem die 21 Aprilis 1668 » in hunc modum respondit: « *Cum nullus ordinari debeat, quem Episcopus suae Ecclesiae utilem aut necessarium non judicaverit, Congregatio non semel declaravit, ab hujusmodi judicio nullam dari ap-*

*pellationem, sed recursum dumtaxat ad Sedem Apostolicam, quae juxta ipsius Congregationis sententiam per Gregorium XIII felic. recordat. approbatam, quotiescumque Ordinarius recusaverit quemcumque ordinare, Metropolitano, aut viciniore Episcopo committit, ut ab eodem Ordinario prius requirat causam recusationis, quo legitimam non allegante, licet illi eundem recusatum ordinare. Itaque si qui ex dioecesanis Episcoporum Eminentiae Vestrae provincialium Sedem Apostolicam adierint, juxta praenarratam formulam, eorum querimoniis consulatur: cui formulae ut unum in praesens addatur, consuerunt expedire EE. PP. videlicet, ut Metropolitanus, aut vicinior Episcopus antequam commissas sibi partes exequi aggre-
diantur, paterne curent, ut illi denuo apud suos Episcopos per tres vices suppliciter petant.» (lib. 16 litterar. visitat. sacror. Limin. pag. 401).*

TITULUS XII.

De Scrutinio in Ordine faciendo.

1.º Scrutinium seu examen in ordine faciendum secundum canones triplex est. Primum est instituendum *ex cap. 5, sess. 23 Concilii Tridentini de reform.* cujus tenor est. « Ad minores ordines promovendi bonum a Parocho et a Magistro scholae, in qua educantur testimonium habeant. Hi vero, qui ad singulos majores erunt assumendi, per mensem ante ordinationem, Episcopum adeant, qui Parocho, aut alteri, cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus aut desiderio eorum, qui volunt promoveri, publice in Ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, aetate, moribus, et vita a fide dignis diligenter inquirat, et litteras testimoniales ipsam inquisitionem factam conti-

» nentes, ad ipsum Episcopum, quam primum
» transmittat.» Ista est, quae hodie appellatur *lex
faciendarum per Parochum publicationum*: et de
hoc primo scrutinio vel examine loquitur Alexander VII in Constit. « *Apostolica sollicitudo* »
7 Augusti 1662 pro promovendis ad Ordines in
Urbe, et in sex Episcopatibus suburbicariis. Et
quidem Romae publicatio juxta eam Constitutionem
fieri debet tum in Basilica Lateranensi, tum
in propria cujusque ordinandi Ecclesia parochiali,
cum relatione a Parochis facienda, de qua in
textu capitis Concilii Tridentini allegati. Scrutinium
hoc primum respicit tantum Clericos majores quod
pertinet ad publicationes.

2.º Hoc primum scrutinium viam sternit alteri,
de quo sermonem habet Concilium Tridentinum
sess. 23, cap. 7 de reform. his verbis;
« Sancta Synodus antiquorum Canonum vestigiis
» inhaerendo decernit, ut, quando Episcopus or-
» dinationem facere disposuerit, omnes, qui ad
» sacrum ministerium accedere voluerint, feria
» quarta ante ipsam ordinationem, vel quando Epi-
» scopo videbitur ad civitatem evocentur. Episco-
» pus autem Sacerdotibus et aliis prudentibus vi-
» ris peritis divinae legis, ac in ecclesiasticis san-
» ctionibus exercitatis sibi adscitis, ordinandorum
» genus, personam, aetatem, institutionem, mores,
» doctrinam, et fidem diligenter investiget et exa-
» minet. » Quam Tridentinam sanctionem religiose
custodiendam esse Romani Pontifices non

semel edixerunt, ut Clemens VIII Constit. « *Dives in misericordia* » 20 Augusti 1599 § 7, Alexander VII. Constit. « *Apostolica sollicitudo* » 7 Augusti 1662, Innocentius XIII Constit. « *Apostolici ministerii* » 13 Martii 1723 § 4, et Benedictus XIII in Concilio Romano tit. IV de aetat. qualit. et ord. praeficiend. cap. III. Haec autem omnia ab Episcopo proprio praestari debent, qui vel Clericos suos ipse ordinabit, vel ad alios Episcopos pro conferenda Ordinatione dimissorias epistolas concedet. Et Episcopus proprius potest tum dare litteras dimissorias, et ordinandum subijcere suo examini, tum ejus examen committere Ordinario loci, in quo ordinandus degit et a quo ordinandus est, ut S. Congregatio Concilii declaravit mense Decembri 1587. Aliquid autem praestandum a jure statuitur etiam coram Episcopo non proprio relate ad examen doctrinae. Namque — 1.º in saepius citata Constitutione *Apostolicae Sedis moderationi in num. VII Suspensionum latae sententiae Summo Pontifici reservatarum notatur* « Clericos saeculares externos ultra quatuor menses in Urbe commorantes ordinatos ab alio, quam ab ipso suo Ordinario absque praevio examine coram Cardinali Urbis Vicario peracto, vel etiam a proprio Ordinario postquam in praedicto examine rejecti fuerint, suspensione ab Ordinibus sic susceptis ad beneplacitum S. Sedis ipso jure incurrere, Episcopos vero ordinantes ab usu Pontificalium per

» annum. » — 2.º Ex *cap. XI, sess. 7, Concilii Tridentini* quod spectat ad idem doctrinae examen, id praestandum est ab Episcopo ordinante, quoad eos, qui utuntur facultate promovere se faciendi a quocumque Episcopo. — 3.º Quoad Clericos vero ordinandos cum dimissorialibus litteris Episcopi proprii relate ad examen super doctrina propositum est dubium apud S. Congregationem Concilii die 16 Januar. 1595 his verbis expressum. « An Episcopus ordinans alienos subditos saeculares cum dimissoriis proprii Episcopi asserentis eos examinatos fuisse, et idoneos repertos teneatur hujusmodi attestationi deferre, vel etiam possit eosdem ordinandos examinare? » Responsum fuit, « posse Episcopum ordinantem, si voluerit, attestationi proprii Episcopi deferre, sed non teneri. » *Nullius*. Si autem agatur de Episcopo suffraganeo, vel auxiliari deputato ad explendas partes Episcopi dioecesani S. Congregatio Concilii *in Elboren dubiorum, die 2 et 23 Augusti 1721, ad dub. III*, respondit: « eum non teneri inquirere, sed posse et debere, » *justa subsistente causa, se abstinere ab ordinatione.* »

3.º Quoad examen doctrinae tenentur quoque Regulares ex *cap. 12, sess. 23, Concilii Tridentini*, ibi « Regulares quoque nec in minori aetate, » nec sine diligenti Episcopi examine ordinantur, » privilegiis quibuscumque quoad hoc penitus exclusis. » Necesse igitur est, quod tale privilegium

a Regularibus fuerit impetratum post Concilium Tridentinum, quo privilegio gaudent Clerici Societatis Jesu ex Bulla Gregorii XII « *Pium et salutare* » diei 22 Septemb. 1582 confirmata a Paulo V. Constitutione, « *Quantum* » nonis Septembr. 1606, quae vigere dicta est a S. Congregatione in causa Mechliniensi sub die 5 Julii 1681 *nisi adsit consuetudo in contrarium*, ut refert ipsa decisio rélata a Ferraris *Biblioteca v. Ordinare art. III n. 70*. Quod tamen privilegium est cum aliis Religionibus incommunicabile, ut habet idem Gregorius XIII *cit. Constit. § 4*. Notandum tandem est, quod docet Monacellius *Formul. Pract. Parte 2 form. VI. Tit. 13 n. 29*. Regularem ab Episcopo diaecesano in examine reprobatum non posse a suis Superioribus mitti ad alios Episcopos pro ordinibus suscipiendis, sed debere recurrere per viam appellationis ad legitimum Superiorem, quod probat pluribus allegatis S. Congregationis Concilii decisionibus: at censurae ibi notatae non incurruntur, quia non sunt in dicta Constitutione *Apostolicae sedis* recensitae.

4.º Quod attinet ad tertium scrutinium, quod habet locum in promovendis ad Diaconatum, et Praesbyteratum, de quo sermo est *cap. un. h. t.* rem exponemus verbis Benedicti XIV, *de Synod. diaeces. Lib. V cap. 3 num. 3*. Cum enim retulisset antiquissimo tempore fieri scrutinium in actu ordinationis usque ad saeculum quartum, deinde vero ab Episcopo committi Archidiacono, quod

utrumque nostris temporibus obsolevit, subjungit, ut antiquissimae illius disciplinae memoria extet, et saltem vestigia remaneant, populi testimonium exquiri ab Episcopo, et deinde, eodem interrogante, Archidiaconum respondere ordinandum dignum esse ad hujus opus officii. Concludit demum « Quia porro praedicta Archidiaconi attestatio nunc merus ritus et caeremonia est, cum » jam aliunde ordinandi vitam et mores Episcopus antea exploraverit, idcirco Innocentius III » *in cap. un. h. t.* culpa vacare dixit Archidiaconum, illum dignum affirmantem, quem indignum esse non novit, quamvis ignoret, an re » vera dignus existat. »

TITULUS XIII.

*De ordinatis ab Episcopo,
qui renuntiavit Episcopatu.*

1.° Episcopus potest renuntiare 1° tantum *loco*, seu *officio et administrationi*, vel 2° *loco et dignitati*, seu *ordinis executioni*. Post primae speciei renuntiationem, hic potest de licentia alterius Episcopi caeteroquin proprii conferre quoscumque ordines majores et minores; per suam enim renuntiationem esse tantum desiit Episcopus *proprius* ordinandi. At si renuntiavit loco et dignitati, tunc etiam rogatus conferre nequit, nisi ordines minores, quos conferre quoque Praesbyteris ex papali licentia competit. Quod si contulisset ordines majores, ordinatio valida erat, sed juxta *cap. 1 h. t.* executione ordinum sic susceptorum ordinati carebant, et quidem si scienter sic suscepissent, non poterant restitui nisi a Summo Pontifice, si vero

ignoranter, restitui poterant a proprio Episcopo. Hodie id puto servari, quia haec non est proprie dicta censura juxta animadversionem Thesauri *De Poenis ecclēs. par. 2 verb. Ordo cap. 24* distinguentis inter suspensionem ab ordine et suspensionem ab exercitio ordinis, et primam vocantis censuram, alteram improprie talem, *quatenus ante dispensationem peccat quis ministrando in susceptis* Et ita puto adhuc subsistere quod in eo capite dicit Pontifex, comparando ignorantiam crassam et supinam scientiae.

2.º In capite 2 istius tituli sermo est de illo, qui ordines ab Episcopo excommunicato suscepit, et consideratur tantummodo casus, in quo quis ignoranter ab eo ordines recepit, eumque pariter retinetur non recepisse exercitium sui ordinis, sed concluditur posse eos per suos Episcopos dispensari. Licet pariter haec Ordinatio sit valida, dummodo de caetero servata sit vera forma et materia, atque fuerit intentio dantis et recipientis; ita ut, *can. 1, 2 et 3, quaest. 4 caus. 9 in Decreto Gratiani*, debeant exponi solum de non adepto ministerio et beneficiis, tamen in hac re hodie attendenda est Constitutio « *Apostolicae Sedis moderationi* » num. VI *Suspensionum latae sententiae Summo Pontifici reservatarum*, ibi « Suspensionem ab ordine suscepto ipso jure » incurrunt qui eundem Ordinem recipere prae- » sumpserunt ab excommunicato vel suspenso vel » interdicto nominatim denunciatis, aut ab hae-

» retico vel schismatico notorio: eum vero, qui
» bona fide a quoquam eorum est ordinatus, exerci-
» titium non habere Ordinis sic suscepti, donec
» dispensetur, declaramus. » In quo notandum est
suspensionem hanc latae sententiae esse Pontifici
reservatam, non sic vero dispensationem ad ha-
bendum exercitium ordinis sic suscepti, quae num-
quam fuit reservata, et in eo numero quoad alteram
partem non habetur, nisi declaratio veteris juris.

TITULUS XIV.

De aetate, qualitate, et ordine praeficiendorum.

1.° Exponentes hunc titulum, primum de aetate praeficiendorum, deinde de ordine requisito, et demum de aliis qualitatibus agemus. Sub nomine autem praeficiendorum illi hic veniunt, qui quodvis beneficium, vel Praelaturam, vel Episcopatum, aut majores alios gradus consequuntur.. Quod spectat ad summum gradum Papatus, canones non loquuntur nec de praefinita aetate, nec de aliis impedimentis a jure canonico inductis, quatenus Papae electioni opponi possint: sufficit proinde ut illa habeat eligendus requisita, quae jure naturali et divino exiguntur quoad pastorem Ecclesiae universalis. Doctores apud Schmalzgrueber, *Jus eccles. univ. Lib. 1, Tit. XIV, num. 1*, id deducunt *ex Cap. IV de elect.*, in quo aperte

constituit Alexander III, ut ad habendam electionem Summi Pontificis sufficiat, quod hic eligatur a duabus saltem tertiis partibus Cardinalium, nulla alia regula canonica praescripta: proinde in caeteris non attenditur nisi jus naturale, et divinum. Pro Episcopatu requiritur aetas *triginta annorum completorum cap. 7 de elect. et constit. Eo quamvis tempore* § 19 Benedicti XIV *cit. Tit. XI*; quod intelligitur de aliis dignitatibus superioribus, puta Archiepiscopatu, Primatia, Patriarchatu etc. Quod attinet ad Cardinalitiam dignitatem Doctores eandem triginta annorum requiri aetatem arguunt ex *Cap. 1 de reform., Sess. 24, Concilii Tridentini* ibi « Ea vero omnia et singula, quae » de Episcoporum praeficiendorum vita, aetate, » doctrina, et caeteris qualitatibus alias in eadem » Synodo constituta sunt, decernit eadem etiam in » creatione S. R. E. Cardinalium, etiamsi Diaconi » sint, exigenda, quos Sanctissimus Romanus » Pontifex ex omnibus christianitatis nationibus, » quantum commode fieri poterit, prout idoneos » repererit, assumet. » Rigorem hunc aetatis requisitae circa Cardinales Diaconos temperavit Sixtus V *Constit. « Postquam » anni 1586*, in qua pro ipsis majorem aetatem non requirit, quam quae sufficit ad suscipiendum intra annum ordinem Diaconatus, nempe annum vigesimum secundum inceptum. Pro Praelaturis Episcopatu inferioribus, et ceteris Dignitatibus ac beneficiis, quibus cura animarum sive externi, sive interni fori

adnexa est, requiritur annus vigesimus quintus aetatis inceptus ex *cap. 7 § inferiora de elect.*, et *cap. 12 de reform. sess. 24 Concilii Tridentini*. Ad caeteras Dignitates, et Personatus, quibus cura animarum non conjungitur, requiritur ex Concilio Tridentino *cit. sess. et cap.* annus aetatis vigesimus secundus. Quod verificatur quoque in Dignitatibus Ecclesiarum Collegiatarum, quia Dignitates sunt, etsi non habentes curam animarum adnexam, ut demonstrat *Garcias de Benefic. part. 7, cap. 4, n. 63*. Aetas viginti et unum annorum requiritur pro canonicatu Ecclesiae Cathedralis; cum etenim Canonici Ecclesiae cathedralis saltem Subdiaconi esse debeant, hinc debent juxta Concilium » esse in ea aetate, ut infra tempus a jure statutum ordine sacro, quem illa Dignitas, praebenda, vel portio requirit, initiari valeant. » Ad acquirendum porro canonicatum Ecclesiae Collegiatae, sicut et quodvis beneficium simplex requiritur aetas quatordecim annorum ex Concilio Tridentino *sess. 23, cap. 6 de reform.*, quem annum inchoatum sufficere notat pluribus allegatis S. Cong. Concilii decisionibus *Garcias op. et part. cit. n. XI*, et *Giraldi Jur. Pontif. Exposit. part. 2, sect. 92*, cum antiquitus possent tribui etiam in aetate septem annorum, qua in aetate dabatur Tonsura *can. 1 et 2 Dist. 70 in Decreto*. In Beneficiis autem juri patronatus obnoxiiis, quae ante Concilium Tridentinum sunt fundata, et pro quibus assequendis septemnnii aetas

juxta tabulas foundationis sufficebat, hanc quoque hodie sufficere probetur ex pluribus decisionibus S. Congreg. Concilii relatis a Giraldo *loc. cit.*, e a moderna decisione S. Congregationis 8 Aprilis 1843, *Montis Alti*, quae sic summatur a Richter *op. cit.*: « quum Pater dispensationem filii ad beneficium ab ipso vocati, post quam maxima patronorum pars in eum voces contulerunt, octavum tantum aetatis annum degentis peteret, S. Congreg. respondit « non indigere dispensatione attenta foundatione beneficii ante » Concilium Tridentinum. » Quando autem dicimus pro beneficiis simplicibus requiri annum aetatis decimum quartum inchoatum, non excludimus, quod in aliquibus ex lege foundationis possit requiri major aetas, ut in pluribus etiam excelsior ordo ex eadem foundationis lege requiritur.

2.º Collatio porro beneficii, vel Magistratus facta ante aetatem a jure requisitam est omnino nulla, etiamsi per ignorantiam id accidisset, quia defectus aetatis habetur ut temporanea inhabilitas, quemadmodum communiter tenent Auctores fulcti auctoritate *cap. 14, Licet de electi in VI*. In aetate autem dispensat solus Pontifex, quia ipse tantum in legibus canonici generalibus id potest. Hodie istae dispensationes solent peti in beneficiis et canonicatibus Collegiatarum praevia nominatione patronorum casu, quo aliqua familia gaudeat jure patronatus

passivo, ex causa praesertim studiorum et educationis. Impetrantur autem Rescripta a Pontifice per organum S. Congregationis Concilii; quae consuescit ex Audientia Pontificis dare Rescriptum, ut suspendatur beneficii collatio usque ad tempus canonicae aetatis, quo adveniente ex nunc conceditur esse locum institutioni; interim vero expletis piis oneribus beneficio adnexis caeteri fructus nominato cedant pro expensis educationis et studiorum.

3.º Beneficii vel Dignitatis ecclesiasticae cuiuscumque capax nemo est, qui non sit *actu* Clericus, unde nemo etiam ad praesentationem patronorum institui potest, nisi saltem ante institutionem Clericus factus sit, cum ex lege ecclesiastica laici istorum iurium incapaces exstent *cap. 6 de transact.*, et *cap. 2 de instit.*, excepto Papatu, de quo supra dictum est, sed non eadem specificè regula datur pro omnibus beneficiis aut Prae-laturis. Quod attinet ad Cardinalatum requiritur ordo gradui eorum competens intra annum saltem assumendus, ut ipsa natura gradus postulat. Et nihilominus, ut notavimus in electione Summi Pontificis, si quis Cardinalis *actu* Diaconus non sit, nequit suffragium ferre pro ejus electione. In Episcopum Archiepiscopum etc. eligendus ad minimum debet esse in sacro ordine antea saltem sex mensium spatio constitutus juxta verba Concilii Tridentini *sess. 22, cap. 2 de reform.* Hinc est, quod in Bulla provisionis Episcopatus pro

Subdiacono ponitur clausula « *postquam tamen ad Sacros diaconatus et Praesbyteratus ordines te promoveri feceris* » Riganti ad *Reg. 24 Tom. 2, § 1, n. 17*. Abbates conventuales, Decani et Praepositi Ecclesiarum infra annum arctantur Praesbyteratus ordinem suscipere *cap. 1 h. t.* Advertit autem Fagnanus in *Comment. ad hoc caput n. 5* et probat ex *Cap. 12 § ad caeteras sess. 24 Conc. Trid. de reform.* hodie id non procedere tam quoad Abbatem titularem dumtaxat, non conventualem, quam quoad Decanum, Praepositum, et Archipraesbyterum, quibus nulla subest cura animarum, quoniam ex Decreto Concilii ad quascumque Dignitates non curatas satis est, ut nominentur Clerici XXII anno non minores, seu qui vigesimum secundum aetatis annum expleverint, ut, teste eodem Fagnano, declaravit S. Congregatio ejusdem Concilii interpret. Archidiaconus juxta hanc Decretalem deberet esse in Diaconatu constitutus, sed quoniam est prima Dignitas plerumque post Pontificalem, et una ex reservatis Sedi Apostolicae, hinc conferri consuevit cum clausula in Bulla apposita « *ut provisus teneatur infra annum in Praesbyterum ordinari, alioquin Archidiaconatus eo ipso vacare censeatur.* » Quae clausula sese refert ad Constitutionem Martini V in Concilio Costantiensi declarante, esse ipso jure privatos beneficio qui intra annum Ordines non susciperent suo beneficio adnexos. Accedit statutum esse a Concilio Tridentino *sess. 22 cap. 4*

de reformat. omnes in Cathedrali, vel Collegiata saeculari, vel regulari Ecclesia divinis mancipatos operibus in Subdiaconatus ordine saltem non constitutos, vocem in hujusmodi Ecclesiis non habere in Capitulo, etiamsi hoc sibi ab aliis libere fuerit concessum. Quam Tridentini constitutionem explicavit S. Congregatio, et quidem in Ragusina die 16 Decembris 1618 ad dubium. « An habeat vocem non tantum definitivam sed etiam electivam in Capitulo Regularis, qui non est in sacris. vel nullam vocem habeat? » S. Congregatio censuit, « si constitutionibus Religionis cavetur, posse quemlibet professum vocem habere non prohiberi a Concilio Tridentino, quin eam habeat, etiam quod in sacris non sit, quoniam Decretum Concilii *sess. 22 cap. 4* non comprehendit monasteria quoad vocem in Capitulo. » Et in Patavina die 8 Augusti 1620 Lib. Memorial § 2 pag. 273 S. Congregatio ad 1^m respondit, etsi ad obtinendum canonicatum in Collegiata Ecclesia aetas quatuordecim annorum sufficiat, tamen nec in ea Ecclesia vocem in Capitulo habere, qui in Subdiaconatus ordine saltem constitutus non sit quemadmodum disertis verbis statuitur ejusdem Concilii *cap. 4, sess. 22*.

Concilium Tridentinum eodem *cap. 4, sess. 22* deinde loquitur de iis, qui Dignitates, personatus, officia, praebendas, portiones, ac quaelibet alia beneficia in dictis Ecclesiis obtinent, quibus onera varia sunt adnexa, ut alii Missas,

alii Evangelium, alii Epistolas dicant, seu cantent, et istis praecipit ut quocumque sublato privilegio, justo impedimento cessante, infra annum ordines suscipiant requisitos, alioquin incurrant poenas extravagantis Clementinae 2 h. t.; scilicet extunc, donec ad eos ordines fuerint promoti, nullo modo vocem in Capitulo habeant earumdem Ecclesiarum, ipsisque distributionum, quae dantur his, qui certis horis intersunt, pars dimidia subtrahatur. Quod pertinet vero ad privationem beneficiorum, mentem Concilii Tridentini explicavit S. Congregatio die 25 Januar. 1608. « Censuit non induci vacationem ipso jure, praeter quam in beneficiis curatis ob non susceptum Praesbyteratum, vel alium ordinem sacrum adnexum infra annum ex *cap. 14 de elect. in VI*. Caeterum obtinentem Dignitatem et canonicatum debere, et posse compelli etiam sub poena privationis ad recipiendum ordinem sacrum canonicatui vel Dignitati adnexum. »

Juxta *cap. 5 h. t.* beneficium curatum esset conferendum constituto saltem in ordine Subdiaconatus, et dispensative tantum posset conferri Minoristae, dummodo intra annum valeret Praesbyter ordinari; at ex *cap. 8. de praebend. in VI* non est necessaria pro Minoristis haec dispensatio; imo simpliciter Tonsuratus, teste Fagnano *in comment. ad cap. 5 h. t. num. 8* potest legitime proponi, dummodo intra annum obtentis dispensationibus pro temporum interstitiis promoveri possit ad Praesby-

teratum, idque probat Fagnanus ex decreto S. Congregationis approbato a Clemente VIII. Consulta enim S. Congregatio « an matrimonium contractum coram Parocho, adhuc intra annum ad sacros non promotus, sed prima tantum Tonsura initiatus, sit validum nec ne; censuit esse validum.

Circa beneficia parochialia notandus est celebris canon relatus in *cap. 35 de elect. in VI*; nempe: si quis non intendens promoveri ad Sacerdotium, recipiat parochialem Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum percipiat, ipsam elapso anno postmodum dimissurus, tenetur ad restitutionem talium fructuum, cum eos receperit fraudolenter; nigi mutata voluntate postea intra annum promotus fuerit ad Sacerdotium. Tenent tamen Canonistae hanc poenam potius in foro conscientiae, quam in foro fori vigere, cum juxta canonem *Cogitationis de poenit. dist. 1*, dictum sit « *cogitationis poenam nemo patitur.* » Demum pro aliis beneficiis simplicibus necessarium tantum est, ut quis initiatus sit prima Tonsura, nisi in fundatione eorundem altior ordo requisitus sit, ut puta Subdiaconatus, vel Praesbyteratus; quo casu, vel actu habendus, vel intra annum hic ordo accipiendus est juxta regulam institutionis.

Post haec, quae notata sunt, inter alias quaestiones, quae ab Auctoribus proponuntur, hanc tantum solvendam praebemus: an superior possit Clericum compellere ad suscipiendos ulteriores ordines, qui beneficio adnexi non sunt? Et

respondetur, *regulariter non posse*, quia nemo invitus ad gradum altioris ordinis promoveri debet *can. 2 et 7, dist. 74 in Decreto, et cap. 6 h. t.* At quia beneficia dantur propter servitium Ecclesiae; si servitium Ecclesiae id expostulet, posse jure compelli ad ulteriorem ordinem assumendum communiter tenent Canonistae, et tradunt in *cap. fin. h. t.*

4.º Praeter ea quae diximus, aliae qualitates requiruntur in praeficiendis. Et primo quidem immunitas a quacumque irregularitate; et in hoc consensunt omnes Doctores, censes hanc promotionem esse invalidam; cum enim irregularis sit inhabilis ad officia ecclesiastica, et beneficia atque Praelaturae dentur propter officium; hinc ad beneficia et Praelaturas pariter erunt inhabiles. Requiritur secundo *scientia litterarum*; et ita quidem, ut si promotus sit penitus illitteratus, ejus promotio sit invalida ex consensu omnium Doctorum interpretantium caput septimum de elect.; at si deficiat scientia ad beneficium requisita, tunc etsi non sit provisio invalida, a superiore tamen est irritanda juxta *can. I, distinct. 36 in Decreto* » *carens litteris sacris non potest esse aptus officii.* » Quae autem scientia litterarum requiratur in diversis muneribus, id nos edocet caput septimum de elect. et Concilium Tridentinum *sess. 22, cap. 2, de reform. et sess. 24, cap. 1 et 12 de reform.* Quinimo juxta Concilium Tridentinum pro aliquibus provisionibus requiritur etiam publicum

Diploma scientiae universitatis studiorum: sic pro Episcopis in *cit. cap. 2, sess. 22*, dicitur. « Ideo- » que (ad Ecclesias Cathedrales assumendus) an- » tea in universitate studiorum magister sive doc- » tor, aut licentiatus in sacra Theologia, vel Jure » Canonico merito sit promotus, aut publico ali- » cujus Academiae testimonio idoneus ad alios » docendos ostendatur; quod si regularis fuerit, » a Superioribus suae Religionis similem fidem » habeat. » Sic de Archidiaconis dicitur *cap. 12, sess. 24 de reform.* « Archidiaconi sint in om- » nibus Ecclesiis ubi fieri potest magistri in » Theologia, seu doctores aut licentiati in Jure » Canonico. » Hinc est, quod in Bullis talium provisionum ponitur clausula, ut intra annum Doctoratum vel in Theologia, vel in Jure Canonico consequantur, aut saltem licentiam. Canonicum pariter Theologalem juxta mentem Concilii Tridentini in Theologia Doctoratum saltem intra annum consequi rescripsit in Constitut. « *Pastoralis Officii* » anno 1725 Benedictus XIII. Canonicus vero Poenitentiarius ex statuto ejusdem Concilii Tridentini *sess. 24, cap. 8 de reform.* debet esse vel magister, vel doctor, aut licentiatus in Theologia, aut Jure Canonico. Non ponimus porro ut praeceptum, quod ut consilium tantummodo propositum est a Concilio Tridentino *sess. 24, cap. 12*, ut in provinciis, ubi id commode fieri potest, Dignitates omnes, vel saltem dimidia pars canonicatum in Cathedralibus Ecclesiis et Collegiatis

insignibus conferantur tantum magistris vel doctoribus, aut etiam licentiatís in Theologia vel Jure Canonico.

5.º Requiritur tertio morum probitas, quae importat: — 1.º ut promovendus non sit criminosus, videlicet talis criminis reus, quod depositione plectatur; si enim hoc est publice notum, non emendatum removet a consecutione beneficiorum et Praelaturarum *cap. 7 cit. de elect.*, et *cap. 4 h. t.*: — 2.º ut promovendus non laboret infamia juris vel facti, nam istis beneficia, et Dignitates patere non debent *cap. 16 de accusat.*: — 3.º Ut non sit censura aliqua innodatus; et censurae sunt excommunicatio, suspensio ab officio et beneficio, et interdictum personale. Neque est necesse ad excludendos censuratos a beneficiis et Dignitatibus, ut tales censurati denunciati nominatim sint, ac proinde vitandi, quia Constitutio Martini V « *Ad evitanda* » censuratorum conditionem meliorem non fecit, sed eos relinquit in eo statu, in quo antea existebant.

6.º Praeter has qualitates, quae jure communi exiguntur, obvenire potest, ut in beneficiis ex lege fundatorum debeant aliae respici conditiones, ut puta in beneficio simplici ordo major, vel doctoratus, vel qualitas nobilitatis, vel pertinentia ad certas familias et caetera hujusmodi. Istae porro conditiones servandae et adimplendae sunt, atque nisi eae in promovendo adsint, nulla profecto dicetur promotio, quia deficiunt in subjecto

qualitates ab institutore intentae, et voluntas institutorum ut lex habenda est ex Ecclesiae placito, *Conc. Trident. sess. 25, cap. 5 de reform.* Ex quibus omnibus disputatis eruitur promovendos esse dignos, ita ut indignorum promotio nulla esse censeatur; et digni vocantur omnes, qui habent qualitates a canonibus requisitas, tum inspecta natura beneficii tum legibus foundationis, Statutis, seu specialibus juribus. Ad inter dignos praeferendus est dignior, quamvis (excepto casu concursus, de quo libro tertio loquemur) electio digni prae digniore valida sit, nec ullo jure possit invalidari. Id colligunt Doctores ex *cap. un. ut beneficia eccles. sine diminut. conferant.* et ex Concilio Tridentino *Sess. 24, cap. 1 de reform.* docente
« electores alienis peccatis communicantes mortali-
» liter peccare, nisi quos digniores et Ecclesiae
» magis utiles ipsi judicaverint non quidem pre-
» cibus, vel humano affectu, aut ambientium sug-
» gestionibus, sed eorum exigentibus meritis prae-
» fici diligenter curaverint. » Una exceptio est, quam notat quoque S. Thomas 2, 2 quæst. 63, art. 2, nempe, quando dignus in gremio habetur, non esse obligationem vocandi ad Praelaturam digniorem extraneum.

TITULUS XV.

De Sacra Unctione.

1.º Omnes quaestiones in hoc titulo sunt circa interpretationem verborum Innocentii III *in cap. un. h. t.* et sunt sequentes. An Innocentius III definierit Unctionem in manibus et capite Episcoporum esse necessariam, et ex praecepto divino, cum Graeci hac non utantur? R). Innocentius III tenuit legitimum esse Anacleti Decretum relatum a Gratiano *in can. 1, distinct. 75*, quando hoc est apocriphum; sed tamen principium, quod ex eo eruit Innocentius non est falsum. Nam verba Innocentii « hoc enim catholica tenet Ecclesia non solum ex praecepto divino, verum etiam Apostolorum exemplo » debent intelligi, ut haec retineantur in Ecclesia exemplo Moysis et Apostolorum, non quatenus praeceptum divinum certo habeatur

in nova lege ungendi, licet praxis apostolica id retinuerit. Unde confortati exemplo veteris legis Apostoli id potuerunt sua praxi firmare de unctione, etsi haec non sit essentialis, quando id ab Ecclesia non est adhuc determinatum; quemadmodum *cap. 14 de decimis* dicuntur istae fuisse a Domino institutae, et proinde pendendae, dum in nova lege de decimis praecise non sit praeceptum, quod in antiqua erat. Errore proinde facti deceptus est Innocentius III, sed hic error nullum errorum juris genuit.

2.º Altera quaestio est: an Innocentius III putaverit esse necessarios tres Episcopos in consecratione Episcoporum? R). Innocentius III tenuit ut legitimum Canonem secundum *Distinct. 66*, qui est apocriphus; attamen quod apostolicum exemplum sit de adhibendis tribus Episcopis in consecratione Episcoporum, hoc ex indubiis aliis veteribus documentis probatur. Solummodo quaestio est, an hic mos non servatus faciat consecrationem *invalidam*, vel potius *simpliciter illicitam*; et hanc quaestionem non sustulit Innocentius III. Progressu temporis ex concessionibus factis a Romanis Pontificibus Pio V, Alexandro VII, et Clemente XI, Benedictus XIV demonstrat in *Syn. lib. 13, cap. 13* probabiliorem eam esse sententiam, quae habet morem hunc non servatum (nisi venia sit Romani Pontificiis) facere illicitam non vero invalidam consecrationem.

3.º Tertia quaestio est: an Innocentius mini-

strum S. Confirmationis fecerit tantum Episcopum? Innocentii verba interpretata est Synodus Tridentina *sess. 7 can. 3. de Sacram. Confirm.* et *sess. 23 can. 7* vocans Episcopum ministrum *ordinarium* Sacramenti Confirmationis, ita tamen ut *extraordinarius* minister esse valeat Praesbyter ex licentia Romani Pontificis.

4.º Ultima quaestio est: an Sacramentum Confirmationis, habeat pro materia solam manuum impositionem, an vero ipsam unctionem cum chrismate? Hanc difficultatem ex praxi Apostolorum relata *in actib. Apostol.* enodat S. Thomas *supplem. III. part. de Confirm. art. 2 ad primum* his verbis. « Ad impositionem manus Apostolorum, et etiam ad eorum praedicationem descendebat plenitudo Spiritus Sancti super fideles visibilibus signis, et ideo non erat necessaria materia sacramentalis, ubi sensibilia signa miraculose exhibebantur divinitus. Utebantur autem Apostoli communiter chrismate, quando hujusmodi visibilia signa non exhibebantur. »

TITULUS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

1.° Tria Sacramenta Baptismi, Confirmationis, et Ordinis ob indelebilem characterem, quem imprimunt, iterari non possunt: *Conc. Trid. sess. 7, can. 9, et sess. 14, can. 2 de Baptismi*. Qui iterat est de de haeresi suspectus, et incurrit poenas, inter quas etiam irregularitatem ex delicto.

2.° Quid autem si dubitatur, an haec Sacramenta fuerint collata? R). Dubium potest esse duplex, nempe, — 1.° circa factum collationis an evenerit, nec ne? — 2.° circa valorem administrati Sacramenti. In primo casu, si dubium est rationabile, seu ut dicitur *fundatum*, Sacramentum conferetur saltem sub conditione, neque id agens censetur iterare, cum principium sit in *cap. 1 de presb. non baptiz.*

« *non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum.* »

Si dubium est circa validatem tunc iteranda pariter est collatio saltem sub conditione, ita Fagnanus ad *cap. un. de Sacr. Unct. num. 54, et 97*. At si pars integralis omissa sit; tunc regula est « caute supplendum quod incaute fuit praetermissum. » Verum cum tales casus dubiorum Sacrae Congregationi Concilii offerantur, attentis diversis sententiis Theologorum de materia essentiali vel integrali, aliisque quaestionibus, consuit hanc tutiorem sententiam adoptare, et rescribere iterandum esse Sacramentum sub conditione ad cautelam, praesertim circa Sacram Ordinationem, ut refert Benedictus XIV. *De Syn. lib. 7 cap. 10*.

TITULUS XVII.

De Filiis Praesbyterorum Ordinandis, vel non.

1.° In hoc, et subsequentibus titulis agitur de irregularitate orta ex defectu, proinde antequam de singulis titulis interpretatio fiat, operae pretium duxi nonnulla de irregularitate generatim praemittere. Cum Ecclesia voluerit Clericorum ministerium esse utile et honorabile, ex hac ratione nonnullas personas exclusit, quarum ministerium in alterutro, vel in utroque deficeret, easque constituit esse irregulares. Irregularitas proinde est impedimentum canonicum *directe* impediens ordinum assecutionem, vel eorumdem jam susceptorum exercitium, *indirecte* vero beneficiorum aut magistratuum ecclesiasticorum provisionem; quod verificatur prout irregularitas contrahitur ante ordinum susceptionem, vel eam subsequitur. Porro

irregularitas haec est, vel ex jure divino et naturali, vel ex jure ecclesiastico. De irregularitate orta ex jure naturali et divino egimus, cum loqueremur de iis, quae requirebantur ad validam ordinum susceptionem; nunc ergo tantum sermo est de irregularitate orta ex juris canonici humani dispositionibus. Porro irregularitas haec oriri potest aut ex defectu, aut ex delicto, prout defectus nonnulli juxta canones ascensum ad ordines impediunt, vel prout id de delictis nonnullis a canonibus notatum est. Hoc unum hic advertendum est, irregularitatem etiam ex delicto proveniente non procedere ad morem poenae, sed ad modum inhabilitatis. Et quod vera poena non sit, id statim colligitur ex eo, quod jure acquisito non privat, sed a jure acquirendo prohibet; proinde et a lege induci potest respiciente actus praeteritos (si tamen expresse et clare casum contemplet), et procedit etiam contra ignorantes hanc legum sanctionem, dummodo scientiam habeant delicti a se commissi. Addi potest alia principalis ratio, nempe istis irregularitatibus prospici decori et utilitati ministerii sacri, quae semper subsistit, etsi criminosus poenam, seu melius sanctionem legis ignoret.

2.º In hoc titulo et sequentibus ratio tantum habetur irregularitatis ortae ex defectu, cum in Libro quinto sermo instituatur de irregularitate orta ex delicto. Profecto de omnibus irregularitatibus ex defectu ortis agemus hic, etsi non de sin-

gulis habeamus titulos singulares; ita ut praemittamus loqui de iis irregularitatibus, de quibus non sunt peculiare tituli deinde vero eas esponemus, quae titulum specialem habent.

Prima species irregularitatis jure canonico inductae est ex *defectu fidei*. Hanc contrahunt Neophyti; seu recens ad fidem conversi, qui dispensatione Apostolica egent, ut promoveri possint ex *Can. 2 generalis Concilii Niceni 1 relati* a Gratiano *Can. I. Distinct. 48. et Can. III Non oportere* Synodi Laodicenae sub Damaso Papa celebratae. Et quamvis dicti Canones prohibeant solum, ne promoveantur Neophyti ad Praesbyteratum et Episcopatum, ut etiam legimus in *Epistola I; B. Pauli ad Timotheum cap. 3*, communi tamen Canonistarum calculo, et constanti Ecclesiae praxi, haec prohibitio extenditur ad quoscumque ordines et ad primam Tonsuram. Licet autem a Doctoribus disputatum sit quousque ad fidem conversus diceretur neophytus, an usque ad unum annum, ad duos, vel ad decem, ut expendit Benedictus XIV *De Syn. lib. 12. cap. 1. n. 6.* tamen praxis est, ut Neophyti, licet non recens conversi ad fidem, ad ordines et primam Tonsuram non promoveantur, nec de beneficiis provideantur, nisi obtenta dispensatione a Sede Apostolica. Et quidem haec dispensatio conceditur, teste Honorante in *Praxi Secretariae Tribunalis Urbis Vicarii cap. 1. nota 10*, prius pro ordinibus minoribus, deinde nova dispensatio datur

pro suscipiendis ordinibus majoribus, et impetratur per organum Tribunalis Supremae Universalis Inquisitionis. Impetrari quoque potest a S. Congregatione Concilii, cujus tres decisiones relatae a Richter *Canones et Décreta Concilii Tridentini ad cap. IV, sess. 24 de reform.* nobis exponunt quod baptizati in infanti aetate non vocantur Neophyti nec contrahunt irregularitatem, secus si in ulteriore aetate. Casus sunt. Franciscus Bolo- voski a Capitulo Pragensi ad beneficium cum cura animarum nominatus fuerat. Quum autem a parentibus judaeis originem duxisset, et in aetate duorum annorum ad fidem catholicam pervenisset, petiit dispensationem ab irregularitate. Rescriptum fuit: « *non indigere:* » *Pragen. 12 Mart. 1759.* Iterum Sacerdotem natum a parentibus turcis in aetate infanti baptizatum absolute non indigere cum rehabilitatione ad ordines, neque indigere nova provisione beneficiorum censuit S. Congregatio in *Melevitana 13 August. 1718.* Contra in *Adrien. 31 Maii 1783* agebatur de oratore in hebraismo orto, et a quinque ab hinc annis baptizato, qui moratus fuerat in Seminario duobus annis, ad dubia « an constet de irregularitate in casu? et quatenus affirmative, an sit locus dispensationi in casu? » S. Congregatio respondit ad primum *affirmative*, ad 2 *affirmative, nempe esse locum dispensationi arbitrio Episcopi*, cui proinde dabantur facultates.

Quid vero dicendum est de filiis Judaeorum, aliorumque infidelium, et haereticorum? Et responde-

mus filios Judaeorum non esse irregulares, et neque infidelium, ut pluribus demonstrat auctoritatibus et praesertim communi Doctorum calculo Benedictus XIV. *De Syn. lib. 12, cap. 1, n. 4 et 5* cum exceptione, si in aliquo Regno Summus Pontifex id vetuerit, ut de descendentibus a Judaeis servandum esse voluit Sixtus V litteris datis die 15 Januarii 1588 pro regno Portugalliae, et istae litterae fuerunt confirmatae a Clemente VIII die 18 Decembris 1600. Hinc cum apud S. Congregationem Concilii fuissent expensae nonnullae Synodales Constitutiones excludentes ab Ordinibus quotquot a Mauris, Nigris, alteriusve nationis infidelibus provenissent, re mature discussa die 13 Januarii 1685 responsum est, praefatas Synodales Constitutiones utpote obsistentes juri communi nullius esse roboris. — Filii autem haereticorum sunt irregulares ex cap. *Quicumque* § *haeretici*, et cap. *Statutum de haereticis in VI*; et quidem per paternam lineam usque ad secundum, et per maternam usque ad primum gradum. Ast praevaluit benignior sententia, ut si pater haeresim ejurasset, et filii irregularitate solverentur, ut tenent Auctores plures citati a Benedicto XIV. *De Syn. lib. 13 cap. 24, num. 21*, et hanc sententiam amplexa est S. Congregatio Concilii citata ab eodem Benedicto XIV in dicto numero. Omnia haec exposita sunt, et confirmata a Clemente VIII in Litteris ad Episcopum Pacensem die 6 Octobris 1593. Idem Benedictus XIV *op. et loc. cit.* refert Constitu-

tionem *Cap. « In quibusdam » de poenis* in qua filii Patroni occidentis Rectorem Ecclesiae usque ad quartam generationem constituuntur irregulares ultra amissionem juris patronatus pro omnibus, ubi etiam praefertur benignior opinio, quod non sint irregulares filii nati ante commissum a patre crimen; quam pariter benigniorem sententiam placuisse S. Congregationi Concilii ibi refertur.

3.º Medicinae et chirurgiae exercitium proprie loquendo non constituit irregularem, dummodo suam ipse artem optime noverit, omnemque diligentiam ac studium juxta artis praecepta adhibuerit in aegris curandis, et id quoque probari potest ex *cap. 7 de aetat. qualit. et ordin. praeficiendor.*, et pluribus aliis auctoritatibus ostendit Benedictus XIV *de Syn. lib. 13, cap 10 num. 4*; praxis tamen hodierna tenet ad tollendas anxietates promovendorum, et ad sedandos scrupulos aliquorum Episcoporum cautioris conscientiae, ut impetretur Rescriptum, vel Breve dispensationis ab irregularitate ad cautelam. Sicuti antiquitus promotis in genere non prohibebatur medicae artis exercitium, ast deinde cum id Clericis fuerit interdictum, hodierna praxis tenet, ut absque Apostolico indulto haec ars non valeat ab ipsis exerceri. Ignominiosas praeterae, et viles artes exercentes, quas recenset *Glossa in extrav. Clementin. 1 de vita et honestate Clericor.* sunt vere irregulares, cum reputentur *infames*, ea infamia, quae ab Auctoribus dicitur contrahi *sine culpa*; non autem eorum

fili, Ferraris *Bibliotheca* verb. *Irregularitas num. 12 in fine.*

Ex defectu lenitatis sunt omnes irregulares, qui directe concurrunt ad mortem, seu mutilationem hominis et si justam effectum secuto *ex can. aliquantos dist. 51, et can. si quis viduam dist. 50 in Decreto.*

Ex defectu animae sunt irregulares amentes, lunatici, et furiosi etiam habentes lucida intervalla *can. 2, et 3 distinct. 33*, epilectici, seu laborantes morbo caduco *cap. 2 dist. 33*, et obsessi a daemone *cap. 3 dist. 33 in Decreto*; ac ex decisione S. Congregationis Concilii in *Mediolanen. 2 Decembr. 1724 aliisque.*

4.º Irregularitas obvenit deinde ex defectu natalium. Defectum natalium quoad irregularitatem illi patiuntur, qui vel extra justas nuptias nati sunt, vel qui etiam ex justis nuptiis, quarum tamen usus per solemne votum, aut susceptionem ordinis sacri interdictus est, vel demum qui quomodocumque suam legitimitatem probare nequeant. Quod pertinet ad natos extra justas nuptias, eos esse irregulares patet ex *cap. 1. h. t.* et quidem id verificatur, etsi defectus natalium sit occultus, ut praxis tenet, et allata jura sua generalitate confirmant. Eorum, qui extra justas nuptias nati sunt, multae sunt species; si enim ex duabus personis nati sint, inter quas poterat esse conjugium, dicuntur *naturales filii*, si ex publica meretrice *manzeres*, si ex conjugato et soluta, vel viceversa *nothi*, si

ex incestu, stupro, raptu, vel sacrilegio *spurii*. Omnes tamen in eadem cathegoria sunt quoad irregularitatem. Filii ex vero matrimonio nati, sed geniti potsquam per votum solemne, aut ordinis sacri susceptionem matrimonii usus interdictus est, vocantur *illegitimi*, eosque esse irregulares patet ex *cap. 14, h. t.*; licet quoad civilia jura successionis nihil deperdant. Circa eos vero, qui legitimitatem probare nequeunt ut sunt *expositi*, licet nonnulli Auctores eos ut legitimos praesumendos esse censeant, proinde habiles ad ordines, et beneficia recipienda, praevaluit tamen sententia eosdem inter irregulares accensendos esse, ut pluribus probat Cardinalis Petra in *Comment. ad Constit. XXII Sixti IV, num. 2.* tum ex eo quod legitimitas probari debet, tum ex eo quod eadem ratio habetur ad eos excludendos, videlicet hoc dubium natalium legitimorum, ne quis impropere possit Clerico obscuram originem, seu obscuros natales non aperte legitimos, et praxis id tenet: unde censetur necessaria dispensatio ad eos admittendos ad ordines, et beneficia.

Illegitimitas autem natalium pluribus modis tolli potest, et redimi irregularitas. Quatuor modi ab Auctoribus ex testibus juris recensentur. Primus modus est per *subsequens matrimonium, cap. 1. et cap. 6. qui filii sint legitimi*. At probe advertendum est hoc modo licet plenario non legitimari quoscumque filios, sed tantum *naturales*; ratio est, quia hic modus a jure civili primum invecus, et

a jure canonico deinde receptus procedit per fictionem juris, qua scilicet censetur natus constante matrimonio; qui ante illud genitus et natus est; proinde fingit matrimonium, quod serius intervenit antea intervenisse: ergo prius debuit esse possibile, quod non verificatur nisi in filiis naturalibus juxta definitiones. Non ergo alii filii illegitimi per subsequens matrimonium legitimantur, nisi filii *naturales*. Hic autem modus dicitur plenarius, quia redintegrat in omni jure legitimorum, ut habet Alexander III in *cap. 6. cit. Qui filii sint legitimi*. Cui tamen derogavit Sixtus V. *Constit. Postquam diei 3 Decembr. 1586* quoad eos, qui ad Cardinalatum assumuntur §. *XII.* ibi « Praeterea, » qui Cardinales creandi erunt, legitimis, et honestis » sint exorti natalibus, neque ulla prorsus labe, aut » illegitimorum natalium suspicione quovis modo » laborent, sed omni macula, et impuritate careant, » alioquin ad tam eminentem dignitatis gradum, penitus inhabiles et illius incapaces sint, et esse censeantur. Quo circa considerantes, quod licet tanta » vis et efficacia sit Sacramenti matrimonii, quod, » Apostolo teste magnum est in Christo et in Ecclesia, ut qui antea geniti erant ex soluto et » soluta, inter quos rite matrimonium constare » poterat, post illud contractum legitimi habeantur, in nonnullis tamen provinciis, et dominiis, » nobilitatis privilegiis non gaudent, nec ad saecularia officia, honores, et dignitates, neque ad » nobilium feudorum et statuum successiones ad-

» mittuntur, quodque multo magis indecorum
 » videretur, et ab Apostolicae Sedis dignitate alie-
 » num, si hujusmodi illegitimi per sequens matri-
 » monium, ut praefertur, legitimati, in Cardi-
 » nales assumerentur, ac Cardinalatus altitudo,
 » et splendor, qui dignitati regiae comparatur,
 » facile deprimi, commaculari, aut quomodocum-
 » que inobscurari posset. Ideo ut puriori dignitati
 » puriores natales respondeant, quoscumque illi-
 » gitime natos, quorumvis etiam magnorum Prin-
 » cipum, etiam ducali aut majori, etiam regia et
 » imperiali dignitate, et praeeminentia praeditos,
 » etiam genitos ex saluto, et soluta, inter quos tunc
 » matrimonium constare poterat, ac postea per
 » subsequens matrimonium, etiam rite, et sole-
 » mniter in facie Ecclesiae contractum, vel alias le-
 » gitimatos, et quomodolibet habilitatos, et nata-
 » libus restitutos, ac quorumvis honorum capaces
 » effectos, etiamsi cum eis, ut hanc ipsam digni-
 » tatem obtinere valeant, super defectu natalium
 » fuerit expresse, et in specie auctoritate Aposto-
 » lica quomodolibet dispensatum, nihilominus prae-
 » dictae Cardinalatus dignitatis prorsus incapaces,
 » et ad eam obtinendam perpetuo inhabiles decer-
 » nimus et declaramus. »

Alter modus est Rescriptum Papae eos per absolutam legitimationem natalibus justis restituentis; quod omnibus illegitimis potest aptari. De his autem duobus modis fusior fiet sermo in *lib. 4 tit. 17.*

Tertius modus est *ex professione religiosa*, ut habetur *can. Presbyterorum 1 Distinct. 56 in Decreto, et cap. 1 h. t.*, quibus textibus sicut datur, ut ordines recipere valeant et minores et majores, sic pariter interdicitur, ut praelationes non habeant: quod profecto intelligitur de professione religiosa solemni, et per specialem exceptionem de votis simplicibus editis in Societate Jesu ex Bulla Gregorii XIII; quae incipit « *Ascendente Domino* » jam citata, quia post haec vota edita quoad omnes effectus considerantur ut veri religiosi, et hinc natalium defectus non obstat, quominus ordinari possint. Hoc tamen non praestat simplex ingressus in religionem, nisi professio, ut diximus, secuta fuerit, prout habet *cap. 1 h. t.* » *nisi monachi fiant* » idest emissis substantialibus tribus votis. Praelaturas autem et dignitates ordinis non consequuntur ex hoc, ut habet textus jam citatus, quod obstare videtur etiam mulieribus illegitimis professis, quoad praelaturas, seu abbas, et prioratus; exclusis specialibus ordinis privilegiis, ut tenet Fagnanus *in cap. 1 h. t. num. 38, et seqq.*, ac Pirhing *num. 8* hic.

Quartus modus est dispensatio, qua a legitimo Superiore relaxatur defectus natalium quoad effectum seu casum in supplicibus precibus expositum. Dispensatio autem haec datur ab Episcopo pro ordinibus minoribus et pro beneficiis simplicibus *cap. 1 h. t. in IV.* Quoad ordines vero majores, et beneficia curata, aut dignitates, personatus etc. non potest nisi Pontifex concedere. Quoad po-

testatem autem Episcoporum circa beneficia plures animadversione, seu limitationes faciendae sunt. Nam excipiuntur. — 1.º Omnes dignitates, et personatus etiam sine cura, cum aequiparentur curatis beneficiis *cap. 54 de elect.* — 2.º Canonici Ecclesiae Cathedralis, cum dignitatibus accedant *cap. XI de rescript. in VI.* — 3.º Beneficium quodcumque etiam simplex, quod actu requirat ordinem sacrum aut ex institutione, aut ex alio jure recognito. Dispensatus autem ab Episcopo unicum tantum beneficium obtinebit *cit. cap. 1 h. t. in VI.* Potestas haec competit etiam praelatis inferioribus habentibus in territorio jurisdictionem quasi episcopalem, quod communiter Doctores tenent ex eod. *cap. 1 h. t. in VI.* Competit haec potestas etiam Capitulo, seu hodie Vicario Capitulari, sede vacante, quia Capitulum succedit in omnibus illis, quae ordinariae sunt jurisdictionis, praeter casus a jure exceptos; sed hic casus a jure exceptus non est, et caeteroquin hoc pertinet ad ordinariam Episcopi facultatem. A nonnullis quaesitum est, an Episcopi vi *cap. 6, sess. 24 de reform. Concilii Tridentini* habeant potestatem dispensandi in hac irregularitate in casibus occultis? Sed optime respondet Giraldi *Expositio Juris Pontificis part. 1, sect. 128* « planum esse negativum responsum » ex ipsomet Tridentini textu, tribuente quidem » facultatem Episcopis dispensandi super quacumque irregularitate, ea excepta, quae oritur ex

» homicidio voluntario, sed proveniente dumtaxat
» ex delicto, non ex defectu, qualis est defectus
» natalium, qui non provenit ex delicto proprio,
» sed parentum. » Dispensatio porro ista, etsi a
Sede Apostolica proveniat, est strictae interpreta-
tionis, ut monet pluries *cit. cap. 1 h. t. in VI.*
Hinc dispensatio pro ordinibus includit tantum mi-
nores, et non beneficium, nisi quis jam habeat
minores ordines; tunc enim (ne sine effectu sit)
respicit ordines majores: posita tamen dispensatio-
ne quoad ordines majores, importat etiam provisio-
nem de beneficio, quia jura id praecipiunt *cap. 6*
h. t. Dispensatus itidem ab beneficio, non ha-
bebit nisi unicum (si sit sufficiens), neque bene-
ficio habebit cum cura animarum, aut dignitates,
vel personatus; et sic deinceps. In rescriptis Apo-
stolicis hujus dispensationis solet apponi haec clau-
sula « *dummodo paternae incontinentiae imitator*
non sit. » Unde Episcopi quaesierunt quomodo sese
gerere deberent designati executores istam clau-
sulam verificantes. Et S. Congregatio Concilii re-
spondit Episcopo Sarzanensi *die 23 Decembris*
1596 clausulae illi « *dummodo paternae incon-*
tinentiae imitator non sit » in litteris dispensationis
appositae, non aliter per Episcopum satisfieri,
quam in quaerendo, quod nihil bonis moribus in-
dignum repererit: quod si integro decennio dispen-
satus probe vixit, debere exequi litteras dispen-
sationis, quamvis prius incontinentiae nomine
suspectus esset: sed hoc casu debere Episcopum

accuratius inquirere, ad diluendam prioris vitae suspicionem.

5.º De filiis autem Clericorum in specie nunc nobis agendum est, quod pertinet ad beneficiorum possessionem; et primo quidem loquemur de filiis legitimis, deinde de illegitimis. Circa filios legitimos hoc est juris principium. Cum in beneficiis ecclesiasticis ea omnia tollenda sint, quae redolent speciem haereditariae successionis, utpote sacris canonibus odiosa, et Patrum Decretis contraria, quemadmodum loquitur Concilium Tridentinum *sess. 25, cap. 7 de reform.*, hinc filii etiam legitimi sine dispensatione Papae incapaces sunt ad obtinenda *immediate* beneficia, quae patres eorum in *titulum* tamquam Rectores, aut *Vicarii perpetui* obtinuerunt. Dicitur autem *immediate*, quia si inter patrem et filium persona extranea intercessisset, et in eo ministrasset, hoc obtinere deinde filius legitimus posset absque dispensatione, ut deducitur ex *cap. 7 h. t.*, cum haereditariae successionis non praeseferant speciem. Dicitur secundo, quod haec beneficia pater *in titulum* obtinuerit; nam si pater habuit Vicariam seu administrationem temporalem, obtineri hoc potest a filio ex *cap. 8 h. t.* nam non redolet speciem haereditariae successionis, cum pater in eo beneficio *jus in re* non habuerit. Dicitur demum de beneficio, *quod pater obtinuit*; nam *aliud* beneficium obtinere filius legitimus potest non solum *post patrem*, sed etiam *cum illo*

ut habetur *cap. 12 h. t.* Hoc autem non impedit, quominus parte in beneficio filii possit etiam immediate succedere, quia hoc non redolet speciem haereditariae successionis; sicut non impedit, quod nepos avo succedat etiam immediate, et hoc ex communi calculo Doctorum; et ex eadem ratione, vide Benedictum XIV de *Syn. lib. 13, cap. 24, num. 15* afferentem decisionem S. Congregationis notatam in *Lib. 9 Decretor. pag. 87* his verbis « Sacra Congregatio, re diligenter examinata censuit, quamvis filius legitimus prohibeatur immediate obtinere Ecclesiam patris, non tamen patrem prohiberi, etiam immediate obtinere Ecclesiam filii. » — Quod autem filius patri suo immediate in eodem beneficio succedat, hoc indulgere potest solus Papa, cum sit contra leges generales Ecclesiae, *cap. 17 h. t.* Quoad filios autem illegitimos tenet regula proposita in *cap. 15, sess. 25 de reform.* Concilii Tridentini, ibi « ut paternae incontinentiae memoria a locis » Deo consecratis, quos maxime puritas sancti- » tasque decet, longissime arceatur, non liceat » filiis Clericorum, qui non ex legitimo nati sunt » matrimonio, in Ecclesiis, ubi eorum patres be- » neficium aliquod ecclesiasticum habent, aut ha- » buerunt, quodcumque, et dissimile beneficium » obtinere, nec in dictis Ecclesiis quoquo modo » ministrare, nec pensiones super fructibus be- » neficiorum, quae parentes eorum obtinent, vel » alias obtinuerunt, habere. » Quae regula valet

non solum si agatur de filiis in Sacerdotio illegitime genitis, sed etiam de filiis naturalibus procreatis ante clericatum parentum, ut a S. Congregatione fuisse decisum refert Garcias *part. 7 de Beneficiis cap. 3, num. 15*. Et procedit pariter si agatur de filiis legitimatis, exceptis iis, qui illegitime nati per subsequens matrimonium legitimatedi fuerint, juxta Decretalem in *cap. Conquestus* et in *Cap. Tanta tit. qui filii sint legitimi*, quibus addenda sunt, quae collegit Benedictus XIV in Epistola « *Redditae Nobis* » Bullario Epistola 1, *num. 113*. Quapropter recte Fagnanus in *cap. Ad extirpandas de filiis Presbyteror. num. 33* scripsit. « Quaero, an prohibitio Concilii *cap. 15 sess. 25*, extendatur etiam ad filium legitimatum? » Cardinalis Alciatus hoc adnotavit: Concilium » dicit *filiis Clericorum, qui non ex legitimo matrimonio nati sunt*: et sic excluduntur legitimatedi, » qui non sunt nati ex legitimo matrimonio. Hoc » credo verum in legitimatedo per Rescriptum Principis: secus, si filius esset legitimatus per subsequens matrimonium: quia talis venit appellatione » nati ex legitimo matrimonio etiam in materia » stricta. » Sic pariter illegitimi non possunt recipi in Religionem, seu Monasterium, in quo pater adhuc vivit ex Constitutione Gregorii XIV, quae incipit « *Circumspecta*. » Atque adeo haec lex latam habuit interpretationem, ut negaret filio illegitimo quaecumque jura in Ecclesia, in qua pater ministravit; imo ne jus quidem filio participationis

aliquorum proventum vel emolumentorum, quae Sacerdotibus eidem Ecclesiae post certum servitii tempus praestari fortasse consueverint, ut S. Congregatio decisis in *Ostunen. diei 15 Aprilis 1684, et 22 Junii 1686 ex lib. 13 Decret. pag. 567*; nec jus etiam pensionis. Auctus est rigor in Decisione Causae *Oritanae diei 4 Jul. 1645*; cum enim quaereretur: « an filius illegitimus patris Parochi jam defuncti posset audire Confessiones in Ecclesia, in qua pater fuit Parochus, vel saltem esset locus dispensationi? » S. Congregatio respondit: « non posse » *Lib. 18 Decretor. pag. 492*. Tantummodo permissum est, ut filius illegitimus Capellaniam ad nutum amovibilem in ea Ecclesia haberet, in qua et pater aliquando Capellaniam pariter ad nutum amovibilem possederat, prout respondit S. Congregatio in *Calagurit. 1585 ex lib. 4 Decretor. pag. 40*. Quae omnia ex jure communi procedunt, nisi Sedes Apostolica ex justis et gravibus causis sibi bene visis dispensandum censuerit cum filio illegitimo, ut beneficium aut pensionem ex beneficio consequatur in Ecclesia, in qua pater ministravit, vel etiam beneficium olim a patre possessum. At regula ista exclusionis non egreditur antedictas personas; et sic S. Congregatio censuit nepotem legitimum ex filio illegitimo non comprehendi decreto *cap. 15, Sess. 25, in Nullius 17 Martii 1593 ex lib. 7 Decret. pag. 99 et Tricaricen. 23 Januar. 1610 lib. XI Decret. pag. 73*: sic pariter in regula non comprehenditur

casus, quo pater succedat in beneficio aut ministret in Ecclesia, in qua filius ejus illegitimus ministravit, aut qui illud beneficium possedit. Proposito enim dubio: « an pater possit immediate obtinere beneficium filii illegitimi defuncti, quod est de jure patronatus laicorum? » S. Congregatio respondit patrem legitimum posse utique absque dispensatione obtinere immediate beneficium filii illegitimi *die 2 Decembr. 1628 ex lib. 13; Decretor. pag. 567.*

TITULUS XVIII.

De servis non ordinandis, et eorum manumissione.

1.° Servi sunt vel *proprie dicti*, vel *adscriptitii*, vel *originarii*. Servi *proprie dicti* secundum jus Romanorum erant homines, « qui jure gentium contra naturalem libertatem dominio alieno subicebantur » et fiebant *nativitate, captivitate, venditione sui ipsius*, in majoribus viginti annis ad participandum pretium, et *revocatione libertatis in servitutem* ob ingratitudinem manumissi. *Adscriptitii*, qui agro colendo adscripti personalem operam debent exhibere: *Originarii* vero, qui ex adscriptitiis nati sunt.

2.° Ecclesia servitutem non induxit, sed eam jam vigentem peraeque apud omnes populos invenit, et hoc est quoad a Romani dicitur *jus gentium*. Quin imo jam a principio quidquid contra

jus naturae erat in conditione servorum Ecclesia abolendum esse edixit et correxit. Servorum quippe in societatibus Paganorum nulla erant jura, omnes obligationes. Religio autem christiana statim haec principia proclamavit:—1.° Servos non minus quam liberos patrem habere Deum et omnes ad Religionem christianam vocari, neque apud Deum esse acceptionem personarum, sed eum divitem esse in omnes qui invocant illum:—2.° Servos debere esse sub dependentia et obedientia dominorum, sed et dominos debere curam impendere in servos, eosque in Christo fratres considerare. Sicque humana dignitas in servis instaurata est, et servitus fuit reducta ad perpetuum, et necessarium famulatum. Vilificata tamen, et humiliata adhuc remanebat conditio servorum; hinc Ecclesia plurimum adlaboravit, ut servitus dispareret; idque tum prohibendo, ne capti bello inter christianos actu servi fierent, sed praestito redemptionis lytro liberi abirent, tum maxime favendo eorum manumissioni. Opus autem fuit plurimum saeculorum, nec aliter esse poterat, ne publicus societatum ordo gravissime turbaretur, et ne privatorum interesse enormem pateretur jacturam, et saeculo decimo tertio exeunte jam servitus in societatibus christianis disparuerat, exceptis tantum Mauris, et Saracenis bello captis, quos servos christianae societates debuerunt retinere ad compensandas injurias, et crudelitates illarum efferarum gentium, quae captos christianos durissimae subiciebant

servituti. Usque igitur ad ea tempora, quibus servitus vigeat servi non poterant ordinari invitis, vel nescientibus dominis, quousque servi mansissent *cap. 1 h. t.*; atque dicebantur servi laborare *defectu libertatis*, quae manumissione acquirerebatur. Quod si invito, vel nesciente domino (nam scientia cum taciturnitate explicabatur pro assensu, et servus fiebat liber) servus fuisset ordinatus, tunc si ordines minores suscepisset, dominus poterat eum vindicare; si ordines majores, et hos sciente Episcopo, Episcopus tenebatur dare domino duos servos aequae bonos, vel eorum aestimationem *can. 19 distinct. 54*: si ignorante Episcopo servus recepisset Subdiaconatum vel Diaconatum, ipse domino alium servum aequalem, vel sui aestimationem de peculio dare debebat; neutrum praestare valens debebat domino repetenti restitui ex *can. 9 distinct. 54*; si demum Praesbyteratum suscepisset, tunc quod poterat, praestabat etiam in spiritualibus officiis; sed vindicari nequibat. Idem dicendum de servo, inscio dominò, ingrediente religionem: poterat enim intra triennium a domino repeti, eique restituebatur cum omnibus, quae attulit *can. 3. caus. 17. quaest. 2*.

3.º De Servis adscriptitiis dicendum est cum Engel, ad eos extendi antiquam dispositionem canonum de servis non ordinandis, et praxim esse, ut tales homines consensum suorum dominorum vel aliquam manumissionem, idest liberationem

in scriptis Episcopo exhibere debeant. Haec quoque species servitutis in populis nordicis usque ad nostra tempora servata, hodie abolita est.

4.° Servitus pariter hominum nigri coloris, quae jam a tribus saeculis etiam inter christianas gentes praesertim Americae inducta est, tractis miseris hisce hominibus ex Africa, hodie immutata est, et instantibus civilibus legibus ad finem vergit.

TITULUS XX.

De Corpore vitiatis ordinandis vel non.

1.° Vitium corporis constituit secundum canones speciem irregularitatis, ut hoc titulo exponitur. Hoc autem impedimentum ex triplici vitio oritur, nempe ex *mutilatione*, *debilitate*, et *deformitate*, ex hoc, quod vel ministerium, praesertim Missae celebrationem impediat, aut non sinat illud exequi sine indecentia, periculo irreverentiae, aut scandalo ex *cap. 2 et ult. h. t.*

2.° Mutilatus ille dicitur, qui aliquo membro, aut parte corporis caret habente peculiarem et notabilem ac ab aliis corporis partibus distinctam et diversam operationem et officium; ut lingua, oculus, auris, nares, manus, pes etc. Et mutilatus dicitur irregularis, si ex hac mutilatione aut reddatur impossibile exercitium ordinis, aut

deformitatem scandalosam inducat, *ex cap. 5 h. t.* — Quod pertinet autem ad mutilationem, aliud principium juris canonici locum quoque habet, scilicet, mutilantem sponte seipsum, aut mutilationem sine justa causa procurantem in quocumque parte corporis, fieri irregularem, et ab ordinibus arcendum, vel ab usu susceptorum removendum, etsi haec mutilatio nec usum ordinis impediatur, nec graven deformitatem afferat *ex can. 4 et 6 distinct. 55* in Decreto, et *cap. 3 et 5 h. t.*, proceditque hoc, etiamsi quis partem membri, seu digitum sibi volens abscidit, quae pars per se mutilata non induceret irregularitatem, nam in talibus non consideratur defectus, sed affectus, seu prava voluntas, atque saevitia, qua quis ausus est sibi vim inferre, prout *can. 6 cit. distinct. 55*, notatur. Proceditque conclusio, etiamsi quis ex zelo indiscreto, aut putans obsequium se praestare Deo, semetipsum mutilaverit *ex cap. 4, h. t.* Procedit pariter, si abscissio haec non est notoria; nam canones allegati non fundantur in notorietate culpae, sed in prava voluntate, ac saevitia, quam quis erga seipsum exercuit. At si quis in infantia sectus est, ex justa morbi causa etiam volens, potest ordinari, et in ordinibus susceptis ministrare, dummodo exinde exercitium ordinis non impediatur, nec alia notabilis deformitas consequatur *cap. 3 et 5, h. t.*; nam cessat unica ratio crudelitatis, quae obstabat.

3.º Debilitatus ille est, qui licet membra om-

TITULUS XIX.

De obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non.

1.º In hoc titulo vetantur ordinari omnes illi, qui obligantur ad rationes reddendas pro publicis administrationibus, vel officiis saecularibus, vel ex negotiatione, administratione, aut officio Clericis prohibito, usque dum expediti non sint, rationibus jam redditis. Idque duplici ex causa, nempe — 1.º ne suspicio sit, eos ordinari ad declinandum forum saeculare in praejudicium creditorum: — 2.º ne multae lites contra Clericum admittantur, quae redundant in infamiam Ecclesiae *cap. un. h. t.* Si quis ante redditas rationes id agat, ejus bona cedunt in solutum administratis, donec rationes reddat, et si non sufficiant, supplebit quo modo potest. At si Episcopus hunc ordinaverit invidiâ, vel in fraudem creditorum tenetur ipse ex justitia supplere.

Pontifex, cum sit lex generalis, et non legatur umquam a Pontifice fuisse hanc licentiam demandatam per modum regulae Praelatis aliis inferioribus. Atque attento periculo irreverentiae Sacramento inferendae, et populi scandalo, nisi gravissimae intercedant rationes, praesertim eminentem scientiam, aut sanctitatem promovendi, haec dispensatio non conceditur. Unus casus est, in quo Episcopus id possit, quando ex delicto scilicet ex voluntaria abscissione alicujus partis proprii corporis enascitur irregularitas, delictum est occultum, et abscissio executionem ordinis suscipiendi non impedit; quae facultas est comprehensa in generali concessa a Concilio Tridentino *sess. 24. cap. 6 de reform.* Judicio vero Episcopi relinquitur a jure determinandum in dubio, ad defectus corporis vel deformitas sit notabilis, ut reddat aliquem irregularem, vel potius modica. Id habemus *ex cap. 2 h. t.*, et habet quoque praxis Sac. Congregationis Concilii ex Decreto edito in Mexicana 12 Julii 1721 relato in Thesauro Resolutionem *Tom. 2, pag. 15, et 41.*

5.º Quid autem dicendum de vitio corporis superveniente post ordines receptos? Respondendum est, per illud, (si culpa non est, nam hoc casu in totum evenit irregularis, sed ex alio capite, ut habetur *cap. 4 h. t.*) non induci irregularitatem simpliciter, sed solummodo quoad illum ordinis actum, quem ob impedimentum tale sine periculo, vel ob deformitatem insignem sine

deficit inter hujusmodi conjuges commixtio corporum, non deest istiusmodi signaculum Sacramenti » sed tantummodo asserit matrimonium simpliciter ratum non habere illam perfectam, et absolutam indissolubilitatem, quam habet matrimonium consummatum. Defectus proinde significationis est in hoc, ut utar verbis ejusdem Pontificis « *quoniam nec illa est unica unici, nec iste unius* » per commixtionem carnis.

2.º Praeter hanc bigamiam, quae *vera* dicitur, habentur et duae aliae species, nempe *interpretativa*, et *similitudinaria*, quae ambae pariter inducunt irregularitatem, ut mox explicabitur. Interpretativa bigamia ea dicitur, quae ab eo incurritur, qui quadam juris fictione seu interpretatione censetur habuisse duas uxores, etsi vere non habuerit. Interpretatio haec est juris, proinde a nobis sunt recensendi hi casus, in quibus jus ita censet, et referuntur tres casus. — (A) si quis matrimonium contrahat et consummet cum vidua a priore viro carnaliter cognita, vel cum muliere ab alio corrupta extra matrimonium *ex can. 6, 7, et 12 Distinct. 34 in Decreto*. Ratio hic quoque eadem est, quia hoc matrimonium *plenarie et in omnibus* non repraesentat unionem Christi cum Ecclesia « *neque enim illa est unica unici, nec iste unius.* » — (B) Alter casus est, si vir accedat ad uxorem propriam, postquam haec per adulterium ab alio est corrupta, *ex can. 8, et 9 Distinct. 34 in Decreto*, quia post adulterium hujusmodi conjuncto inducit defectum perfectae signi-

morbo ita laborans, ut pedibus erectis stare non posset, quum petiisset, ut ei sedenti Sacrum ad altare celebrare liceret, hoc a S. Congreg. responsum tulit « *affirmative in privato Sacello tantum, et adhibita sella ad usum sacrificii affabre elaborata, per breve* » *Platien. 28 Januar. 1832.* —

IV.^a Quum Clericus ita claudicaret, ut ad altare accedens admodum aegre posset genuflectere, ac non sine periculo projiciendi patenam ac caetera, quae calici sunt superimposita, ferre, neque surgere posset, quin brachium dexterum ferret ad latus tamquam profulcro, neque utrumque genu simul flectere, et cum nulla adesset Ecclesiae necessitas, vel utilitas S. Congreg. respondit ab irregularitate eum non esse dispensandum in *Albingan. 20 Jan. 1798.* — V.^a Quum aliquis valde claudicaret, sed non ita, ut inde scandalum eveniret, considerans S. Congreg., quod ex Episcopi judicio, ille Ecclesiae maximo foret commodo, eum esse dispensandum *per breve* censuit in *Melphiten. 25 Maii 1833.*

nia, et singula habeat, eorum tamen unum *saltem* inutile, aut insufficiens habet ad functiones, vel ministerium, ad quod praestandum a natura est ordinatum, ut oculus caecus, auris surda, manus vel pes aridus, etc. Debilitati proinde ab ordinibus arcentur, qui vel omnino impotentes sunt ad celebrandum, vel ob mortum animi, vel corporis secure, et debito modo celebrare nequeunt. Et quidem, qui ordinis sacerdotalis functionem praecipuam, nempe Missarum celebrationem complere nequit, is ordinandus non est ex irregularitate, etsi ceteras functiones sacerdotales et ceterorum ordinum officia exercere valeat, ut tenet *Garcias part. 7 de Beneficiis, cap. 12, num. 28*, et declaratum esse asserit a S. Congregatione *op. et part. cit. num. 36*. Ratio est, quia impeditus a celebratione ob vitium, seu defectum aliquem corporis, absolute est irregularis, et proinde ab omnium ordinum receptione excluditur, cum omnes ordines ad Sacerdotium referantur.

4.º Deformis demum ille est, qui habet notabilem maculam, vel vitium in membris suis exterioribus, ratione cujus sine indecentia, scandalo, horrore, aut risu aliorum conspici nequit, et proinde cum ejus ministerium non sit honorabile, ab ordinibus repellitur ut irregularis. Omnes isti sunt irregulares ex *can. 53, Distinct. 50, in Decreto*, ita ut nequeant promoveri, nec ad Sacerdotium, nec ad alios ordines sive majores, sive minores. Ab hac irregularitate non dispensat, nisi

et alteram post baptismum susceptum *ex can. 2 et 3, Distinct. 26 in Decreto.*

Inducta autem dicitur haec irregularitas propter *defectum Sacramenti*, quod recte explicandum est. Nuptiae quidem secundae, et successivae ab Ecclesia non porhibentur, proinde nullum admittunt peccatum, qui eas ineunt; sed non habentur ita honorabiles ut primae, cum plenarie, seu in omnibus non repraesentent conjunctionem Christi per assumptionem humanitatis cum Ecclesia, quae unica est, ab alio non assumpta, sed immaculata sponsa; quam significationem etiam in statu innocentiae ex primaeva Dei institutione matrimonium habuit, teste Apostolo *Epist. ad Ephes. cap. 5, v. 27*, quamvis non ita perfecte, sicut postquam a Christo elevatum est ad dignitatem Sacramenti. Dixi has nuptias secundas *plenarie et in omnibus* non repraesentare unionem Christi cum Ecclesia, nam *in substantialibus* repraesentant, secus in christianis non essent Sacramentum, cum tale revera sint. Unde etiam explicatur quod innuit Pontifex *cap. 5 h. t.* matrimonium ratum, quod consistit in consensu animorum per verba de praesenti, significare conjunctionem Christi cum anima fidei per gratiam. Porro Pontifex ibi non negat, sed potius fatetur matrimonium ratum inter fideles esse Sacramentum, quinimo asserit in hoc matrimonio rato, etsi secundo, quamdiu manserit ratum, non haberi defectum Sacramenti per verba « *ubi*

» ram et habitum clericalem.» Haec autem privatio privilegii fori ecclesiastici respicit Clericos minores, qui possunt ad saecularia vota transire, non vero Clericos majores, qui mancipati divino servitio ad laicalem statum redire non valent; ut optime advertit Fagnanus in commentariis ad *caput 4 h. t. num. 39*.

Episcopus ordinans bigamum ex Constit. Sixti V « *Sanctum et salutare*, » diei 5 Januar. 1588 incurrerat suspensionem ipso facto a quorumcumque ordinum collatione etiam primae Tonsurae, et ab executione omnium munerum pontificalium, ac interdictum ab ingressu Ecclesiae. Sed post ejus revocationem factam a Clemente VIII hodie juxta Fagnanum, et Doctores communiter suspensio Episcopi ordinantis bigamum est ferendae sententiae, sicuti inhibitio facienda ordinato, ne se gerat pro Clerico importat censuram ferendae sententiae.

5.º Irregularitas porro haec bigamiae tolli nequit, nisi a Romano Pontifice. Equidem si sermo sit de bigamia vera, non defuerunt qui dicerent neque summum Pontificem id posse, cum irregularitas haec eis videretur esse de jure divino. At non omnia vetita Apostolica sunt de jure divino, sed in casu est *vetitum simpliciter Apostolicum*, in quo potest Pontifex dispensare, sicut in aliis legibus generalibus Ecclesiae. De interpretativa pariter hoc certum est, tum quia dispensare in irregularitate *ex defectu* Praelatis inferioribus non competit ex *cap. 6, sess. 24 Conc. Trid.*, tum

ficationis Sacramenti fere sicut si contraxisset ab initio cum corrupta. Neque quis opponat id non induci ex fornicatione, vel adulterio viri; proinde nec debere induci in duobus relatis casibus ex fornicatione, vel adulterio mulieris; nam responsio in promptu est; scilicet ita fuisse a canonibus expresse statutum, et nos sumus in casu *interpretationis juridicae*. Hinc Doctores unam aut alteram istius canonicae dispositionis rationem reddunt, sed cuncti fatentur sic et non aliter ab Ecclesia esse constitutum. — (C) Tertius casus est, quando quis de facto duo init matrimonia ob impedimentum aliquod dirimens de jure invalida; vel unum validum, et alterum invalidum, et utrumque consummat ex *cap. 4 h. t.*, cujus dispositionem Doctores extendunt quoque ad laicos, si isti duplex matrimonium contrahant quorum utrumque est invalidum, vel alterutrum ob impedimentum dirimens non ignoratum ex paritate rationis, cum isti inter bigamos interpretatione juris computentur *ob intentionem contrahendi cum duabus* copula secuta affectu maritali. Quod tamen, meo judicio, non est extendendum ad casum, quo alterum ex iis matrimoniis esset invalidum ex ignorato impedimento, cum in eo non habeatur delictum, et aliunde non recidit in speciem bigamiae verae.

3.º Bigamiam similitudinariam ille contrahit, qui post susceptum sacrum ordinem, vel editam professionem solemnem in religione approbata cum unica et virgine matrimonium de facto contrahit

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

1.º Bigamia proprie loquendo est successiva reiteratio matrimonii. Bigamus vero ille est, qui successive duas legitimas habuit uxores, et cum utraque matrimonium consumavit. Bigamus est irregularis, proinde ab ordinibus arcendus *cap. 5 h. t.* Imo bigami nec initiari possunt prima Tonsura, ut declaravit S. Congregatio Concilii *die 28 Jan. 1587* approbante Sixto V, quae irregularitas ex bigamia procedens a pluribus canonibus declarata, provenit ex Apostolica traditione, et praecepto juxta illud Pauli *Epistola I, ad Corinth. cap. 2.* « *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum* » et infra « *Diaconi sint unius uxoris viri* » Proceditque hoc, etsi quis duas uxores ante baptismum habuerit, vel unam ante,

gium non sit, habet tamen matrimonii figuram, et nisi haberetur in eo defectus formae Tridentinae, esset per se loquendo verum conjugium, si tamen personae de caetero essent habiles. At illud quoque matrimonium a Clericis majoribus vel solemniter voventibus attentatum licet in forma Tridentini, est conjugium invalidum: quod tamen cum habeat figuram conjugii, si fuerit consummatum, contrahere facit irregularitatem, *non quidem propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.*

4.º Propter bigamiam quis non solum prohibetur fieri Clericus, sed si clericatum ingressus sit, exercitio ordinum privatur in ordinibus quoque minoribus, quod constat ex *cap. 17 sess. 23 de reform. Concilii Tridentini*, ibi. « Quod si ministriis quatuor minorum ordinum, exercendis » Clerici coelibes praesto non erunt, possint etiam » conjugati, vitae probatae, *dummodo non bigami,* » ad ea munia obeunda idonei, et qui tonsuram, » et habitum clericalem in Ecclesia gestent. » Quin imo privati sunt omni privilegio clericali, ut definivit Gregorius X in Concilio Lugdunensi II celebrato anno 1274 in canone relato *cap. unic. h. t. in VI ibi.* « Altercationis antiquae dubium » praesentis declarationis oraculo decidentes, bigamos omni privilegio clericali declaramus esse » nudatos, et coercionis fori saecularis addictos, » consuetudine contraria non obstante. Ipsos quoque sub anathemate prohibemus deferre Tonsu-

mittantur ad celebrandum, nisi edoceant de receptis sui Ordinarii commendatitiis per patentes litteras Vicariatus Urbis cum venia celebrandi. — Quae juris dispositio si observaretur ab omnibus absque epicheja, non facile adveniret, ut plebibus proponerentur Pastores, qui progressu temporis se omnino inidoneos exhibent, quod in nonnullis regionibus contingere non rarum est.

Aliquando accidit, Clericum peregrinum amisisse ordinationis suae litteras, aut illas ex extrinseca aliqua causa, praesertim ex vexatione Gubernii civilis habere nequivisse, et tunc si litterarum amissionem earumque tenorem, vel ordines susceptos probaverit per testes idoneos, famam, communem reputationem etc. ad celebrationem Missarum admitti potest, *glossa in cap. 2 hoc tit. v. argumenta*. Non admittitur vero probatio per juramentum *ex cap. 2 h. t.*, quia huic suppletorio juramento non est locus; nisi quando semiplena probatio, vel praesumptio pro aliquo est. At si suspecti non sunt de fictione ad celebrandum privatim ex devotione Clerici peregrini admitti possunt, ut habet dispositio *cap. 3 h. t.*

4.º Doctores in commentariis hujus tituli solent sequens dubium proponere: an Episcopus Sacerdotibus, aliisque Clericis Dioecesis suae negare possit commendatitias, si peregrinaturi, vel alio discessuri sint etiam animo transferendi domicilium? » Quod ut resolvatur, ante omnia advertendum est nulli clerico licere derelinquere Dioecesim,

quia nullo alio juris textu eis datum est. Quinimo S. Congregatio Concilii interrogata super dubio: « an bigamus ex matrimonio cum vidua contracto, qui ante illud minoribus ordinibus erat initiatus, posset ab Episcopo dispensari, ut habitum clericalem reassumeret, et Clerici conjugati privilegiis gauderet? » *Die 21 Maii 1644 in Lancianen* respondit « *Recurrere debere ad Sedem Apostolicam,* » ut refertur *Lib. 17 Decretor, pag. 821.* — Et petitiones fiunt ad Pontificem, ac Rescripta dantur per organum S. Congregationis Concilii.

Circa irregularitatem bigamiae ortam ex delicto, equidem Alexander III in *cap. 4 de Cleric. conjug.* constituerat « post longam poenitentiam, et vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, et ex indulgentia sui Episcopi, ejus executionem habere. » Adverti tamen Giraldi in *exposition. Juris Pontificii part. 1 Sect. 685,* ex praxi Tribunalis S. Inquisitionis, praeter suspensionem, et irregularitatem, reos hujusmodi puniri tamquam suspectos de haeresi, vel de vehementi, vel de levi, juxta facti circumstantias: ita ut hodie etiam post peractam poenitentiam, et triennalem emendationem non sit amplius in potestate Episcopi, prout permiserat Alexander III, eos super irregularitate dispensare: quam doctrinam in praxi, praeter Thesaurum *De poenis cap. 4 verb. Matrimonium num. 3,* recepit etiam Ludovicus de Ameno *Tom. 3 de Delict. et poen. § 5 verb. Abusus Matrimonii num. 2, et seq.*

et consummat ex *can. 25, et 33 caus. 27 quaest. 1 in Decreto, et cap. 5 et ult. h. t.* Sunt enim isti similes, secundum jus, illis qui matrimonium duplex contrahunt, unum nempe spirituale cum Ecclesia, vel religione per legem continentiae adnexam susceptioni ordinis sacri, vel per votum solemne continentiae inclusum in professione religiosa, et alterum carnale de facto attentatum, quod etsi sit irritum, in eo tamen attenditur affectus intentionis cum opere subsecuto. Probe dictum est *cum una et virgine*, nam si antea matrimonium jam contraxerat, et eo resoluto, ordines suscepit, deinde cum altera attentat, tunc est bigamus *interpretative*, sicut talis quoque est, si cum corrupta ab alio, vel vidua illud attentet, et consummet. Diximus attendendam esse consummationem istius matrimonii, nam licet ad incurrendam excommunicationem, ex *Constit. Apostolicae Sedis num. I. Excommunicationum latae sententiae Episcopis, vel Ordinariis reservatarum* sufficiat eos praesumpsisse contrahere, ad inducendam tamen irregularitatem necesse est, ut tale matrimonium consumment, quod ex citatis juribus requiritur.

Hodie quaeri potest, an incurrant irregularitatem, si matrimonium mere civile isti Clerici majores, vel personae devinctae votis solemnibus contrahant in locis, in quibus promulgatum est caput 1 Tridentini Concilii *session. 24 de reform. matrim.* et illud consumment? Et facile respondetur incurri, quia etsi hoc matrimonium civile, verum conju-

» regrinus sine commendatiis sui Ordinarii litteris
» ab ullo Episcopo ad Divina celebranda, et Sa-
» cramenta administranda admittatur. » Quae lit-
terae ideo commendatitiae vocantur, quia non
tantum de legitima ordinatione, et carentia impedi-
menti celebrationi obstantis, sed etiam de moribus,
et doctrina testimonium praebent, quibus positis
Clericus locorum Ordinariis commendatur. Atque
Episcopus loci ad observantiam istius legis potest
adigere censuris quoque interminatis Regulares
quamvis exemptos in Eorum Ecclesiis, ut censuit
S. Congregatio Concilii. Proposito enim dubio: « An
Episcopus loci ordinarius prohibere possit, ne Re-
gulares in eorum Ecclesiis Sacerdotes saeculares
exteros divina Officia celebrare permittant, nisi prius
ab ipso Episcopo, visis litteris commendatiis, ipsi
Sacerdotes admissi fuerint? » Sacra Congregatio
censuit « *posse* » *ex lib. 8 Decretor, pag. 78*. Plu-
res alias decisiones praedictae Congregationis re-
fert Benedictus XIV *Institut. ecclesiast. 34, § 1,*
et De Synod. lib. 9, cap. 15, n. 5. — Notant Do-
ctores apud *Schmalzgrueber hoc titulo n. 3, dub. 3,*
id locum non habere in Clericis notis, et de vi-
cinis Dioecesibus, qui ad Sacrificium Missae ce-
lebrandum passim admitti solent, quin hujusmodi
probationes, vel commendatitiae litterae exhibean-
tur, aut exigantur, ut docet praxis quotidiana.
In populosis autem urbibus, et in iis locis, ad quae
accedere frequenter exteri solent, rigor juris serva-
tur, ut heic Romae, quod extranei Clerici non ad-

extraneorum remotionem, aut non-receptionem consulant. Sanctitas Sua proinde dedit in mandatis S. Congregationi, ut Tibi Pontificia haec declaratio communicaretur, qui Metropolitanus existens cunctis tuis suffraganeis eam notam facias, ut sciant ad quid teneantur. » *Collectanea in usum Secretariae S. C. EE. et RR. pag. 97.*

Et jure quidem haec statuta sunt. Licet enim verum sit, et ex testibus Juris Canonici, et Doctorum auctoritate, atque ex regula 16^a Cancellariae Apostolicae, indigenas Clericos esse extraneis praefereandos in beneficiis, si inveniantur idonei, etiam tamen suum robur suasque rationes habet constitutio *cap. 5 de institut.*, et diversae Dioeceses ac provinciae ecclesiasticae non sunt nisi totidem partes unius ejusdemque christianae societatis, quae per universum orbem diffusa est.

et alio migrare inconsulto Episcopo proprio, tum in casu, quo Episcopus licentiam negare valeat, tum cum eam teneatur concedere: sic ex mente Concilii Tridentini *sess. 23, cap. 16* resolvit S. Congregatio Concilii in *Larinen. diei 3 Augusti 1732*, in qua decisit, Episcopum prohibere posse sub certa paena, quominus ecclesiasticus ullus, etiam in minoribus constitutus, sine licentia Ordinarii a dioecesi discedat. Et apertius suam mentem revelavit S. Congregatio in *Signensi diei 13 Septem. 1749*; cum enim quaesitum esset: « An Decretum Episcopi factum in visitatione, quo prohibetur, ne Clerici discedant a Dioecesi sine licentia ejusdem Episcopi in scriptis habenda sub poena suspensionis sustineatur: et quatenus affirmative: an liceat dicto Episcopo sine justa causa discessum denegare in casu? » S. Congregatio respondit? « *affirmative* ad primam partem in casu, de quo agitur; *negative* ad secundam, *et amplius*. »

At quandonam verificantur justae causae denegationis discessus? Ad responsionem distinguendum est inter Clericos *certo loco non adscriptos*, et inter *adscriptos, aut beneficio donatos*. Si de primis agatur, praesto sunt duo responsa S. Congregationis, quorum primum datum est in *Ariminen 5 Decemb. 1574*, nempe « Clericum, qui certo loco non est adscriptus, ab Episcopo suo non posse invitum retineri, ne a sua Dioecesi recedat, et alibi parochiam accipiat. » Alterum autem responsum est « talem Clericum teneri, antequam

TITULUS XXII.

De Clericis peregrinis.

1.° Clerici peregrini dicuntur, clerici ignoti, idest in remotis ordinati, incertis plerumque vagantes sedibus. De istis hoc titulo quaeritur: — 1.° an sint ad ordines admittendi: — 2.° an saltem admittendi sint ad Divina celebranda et Sacramenta administranda?

2.° Ex regula Concilii Tridentini proposita in *cap. 8 sess. 23* exposita in *tit. XI* constat hos non esse ordinandos, nisi cum litteris dimissoriis Episcopi proprii, quemadmodum omnes alii etiam noti, quia non sunt ordinantis subditi; unde hic nihil est specialiter addendum.

3.° Quod autem attinet ad alteram quaestionem, haec pariter solvitur ex dispensatione Concilii Tridentini *sess. 23 cap. 16*. « Nullus Clericus pe-

vadat ad residentiam, petere ab Episcopo proprio licentiam, quam ille non potest denegare » in *Ferrarien, 12 Junii 1604*. — Idem dicendum est de Clericis, qui habent beneficium, sed non residentiale, vel servitorium, ut dicunt, quia eorum nulla sunt ministeria, et iisdem beneficiis gaudere valent etiam manendo extra dioecesim. Quod docuit S. Congregatio Episcoporum et Regularium in *causa Castrimaris diei 8 Maii 1716 ad Dub. Octavum*. Excipitur tantum casus necessitatis Ecclesiae, tunc enim Episcopus eos cogere potest ad remanendum, sicut dicitur in *Tinen 15 Mart. 1625*, in qua S. Congregatio statuit « posse Episcopos » ob Ecclesiae necessitatem Praesbyteris ordinatis » ad titulum patrimonii interdicere, ne ipsam Ecclesiam deserant, atque alterius Ecclesiae servitio se addicant absque ejus licentia. » Sed in hoc casu Episcopus tenetur eos providere de congrua, ut S. Congregatio tenuit in *Reatina diei 26 Januar. 1833*, ibi « S. Congregatio querelis Episcopi ad eam delatis censuit Sacerdotem B. cogi posse, ut in Dioecesim Reatinam revertatur, dummodo de congrua eidem ab Episcopo provideatur. »

5.º Si vero alicui Ecclesiae, vel loco pio adscriptus est, tunc invito Episcopo non potest discedere, sed habet ejus ad congruam, ut retinuit S. Congregatio Concilii in *Amerina 8 Maii 1756*, in qua proposito dubio: « An Sacerdos N. adscriptus servitio parochialis Ecclesiae N. et pro

» necessitate ejusdem Ecclesiae ad sacros ordines
» promotus titulo Cappellaniae obtentae et a
» S. Congr. perpetuatae, potuerit contra formam
» praecepti Episcopi ab eadem Ecclesia discedere,
» et valeat in Urbe permanere? » Respondit: *negative*, assignata congrua per Episcopum. — Caeterum Episcopus commendatitias litteras denegare potest Clericis, qui beneficia residentiam exigentia obtinent, si ultra tempus a jure indultum peregre abire velint, et justa causa non subsit, nec idoneum Vicarium sibi substituant, si sunt beneficia curata.

6.º Ultimo hic notandum est, quod ex auctoritate Summi Pontificis Gregorii XVI munuit S. Congregatio Episcoporum et Regularium data Epistola ad Metropolitanum Provinciae N. sub die 17 Decembris anni 1839, his verbis, quae latine redduuntur. « Pervenit ad notitiam Sanctitatis Suae, in aliquibus Dioecesibus hoc esse receptum, scilicet, esse in facultate Episcoporum excludere, vel non recipere in illis Clericos extraneos, hac solummodo ex ratione, quod ad illas ipsi non pertinent. Sanctitas Sua probe dignoscens quam gravia incommoda ex hac praxi sequantur, et volens in tam delicato negotio quascumque intercedere novitates, praescripsit hanc praxim subjici examini nonnullorum S. R. E. Cardinalium, qui pertinent ad S. Congregationem, atque habito eorum consilio recognitum est, eam quovis canonico argumento destitui, ac habere contra se calculum juris ecclesiastici, nisi aliae rationes sint, quae Clericorum

IMPRIMATUR

P. Fr. Vincentius M. Gatti O. P. S. P. A.
Magister

IMPRIMATUR

Iulius Lenti Archiep. Siden. Vicesgerens.

PRAELECTIONES
JURIS CANONICI

PRAELECTIONES
JURIS CANONICI

AD METHODUM

DECRETALIUM GREGORII IX EXACTAE

QUAS

IN SCHOLIS PONTIFICII SEMINARII ROMANI

TRADEBAT

PHILIPPUS CANONICUS DE ANGELIS

Tomus Primus — Pars Secunda

ROMAE
EX TYPOGRAPHIA DELLA PACE

Piazza della Pace 35

1877

PARISIIS
APUD P. LETHIELLEUX

Rue Cassette Num.^o 4

1877

L'Autore si riserva il diritto di proprietà per la riproduzione e traduzione di questa sua opera sotto qualsiasi forma, avendo previamente adempito a tutte le formalità prescritte dalla legge.

PROLEGOMENA

AD TRACTATUM DE OFFICIIS PERSONARUM ECCLESIASTICARUM

1.° Postquam de modis, quibus potestas ordinis et jurisdictionis, ac administrationis acquiritur, nec non de potestate ordinis specialiter fuse actum sit in praecedentibus titulis, hic B. Raymundus loquitur de potestate jurisdictionis, et administrationis in diversis officiis, seu gradibus, quod praestat a titulo XXIII ad titulum XXXIII inclusive. Antequam ea, quae in iis titulis continentur, a nobis exponantur, nonnulla praemittenda putamus, tum ut veri conceptus habeantur, tum et vetus novaque Ecclesiae disciplina hac in re dignoscatur.

2.° Et ante omnia verus conceptus praebendus est de potestate ordinis, et jurisdictionis. Potestas ordinis definiri potest « potestas alicui tributa per sacram ordinationem, vel ritus ex jure divino, aut ecclesiastico inductos, qua datur facultas sacrificium in lege christiana litandi, eique deservendi, nec non populo fideli omnia sacramenta, et sacramentalia ministrandi. » Potestas autem jurisdictionis definitur cum *Pirhing de offic. judic. ord.*, n. 1 « potestas publica circa aliorum regimen, seu gubernationem. » Ex quibus pronò alveo fluit

potestatem ordinis esse rem omnino diversam a potestate jurisdictionis. Namque — 1. haec veram superioritatem includit, et proinde quod alteram partem exigit submissionem, seu dependentiam: e contra illa non importat nisi superioritatem improprie dictam, seu majorem excellentiam, aut praeeminentiam. — 2. Illa est inamissibilis, quia ex facto divino, vel ex facto ecclesiastico ad instar divini facti posito pendet, et defluit; haec autem ex missione, quae (excepto primo gradu, nempe Papatus) amitti potest etiam ab invitis, et generaliter absque ulla exceptione potest deperdi ab omnibus; unde actus ordinis possunt esse illiciti, sed non sunt invalidi; actus jurisdictionis etiam invalidi. — 3. Et licet utraque potestas sit tantummodo clericorum, tamen una cum alia praesertim in eodem gradu non consociatur necessario; proinde est, quod unus in hyerarchia ordinis obtinens altiores gradus prae alio, huic tamen subesse potest in hyerarchia jurisdictionis, ut est ex. gr. Vicarius Generalis, qui licet simplex clericus, in potestate tamen jurisdictionis cunctis Presbyteris dioecesis praestat; et caetera hujusmodi facta explicantur.

3.º Jurisdictio autem haec dicitur *potestas publica*, quia dirigitur ad bonum communitatis, seu associationis *ultrafamilialis*, ejusque gubernationem, et proinde ab auctoritate paterna, magistrali, et tutoria distinguitur, quae proprie loquendo non respiciunt societatem politicam, sed familiarem, aut interesse discipulorum et pupilli.

4.º Haec porro jurisdictio plures patitur divisiones: est enim — I. ecclesiastica, vel civilis, prout exercetur in societate ecclesiastica, aut civili, id est circa causas ad Dei cultum, spiritualemque animarum salutem pertinentes, aut circa causas saeculares et profanas, et temporalem reipublicae gubernationem proxime respicit. — II. Ecclesiastica vero jurisdictio est *fori interni* vel *externi*. Jurisdictio *fori interni* seu *conscientiae* et *sacramentalis* respicit primario et immediate ac directe individui commodum ejusque gubernationem, eaque exercetur in foro poenitentiali: altera vero, quae est *fori externi*, respicit directe et immediate bonum communitatis. Atque hinc est, quod diversae regulae applicentur in exercitio utriusque jurisdictionis. Inter quas regulas istae praecellunt. — (α) In judiciis *fori conscientiae* statur assertioni individui, cui plenarie creditur; non sic autem in judiciis *fori externi*, in quibus statur probationibus allatis, et judex in istis juxta acta et probata decisionem suam aut sententiam profert. — (β) Iterum in judiciis *fori conscientiae* statur veritati, in judiciis vero *fori externi* statur praesumptioni, si non potest habere locum veritas; quia non creditur assertionibus, sed allatis probationibus, proinde habent locum in earum defectu tum praesumptiones *juris* tum *judicis*, et aliquando etiam praesumptiones *juris et de jure*. Et non semel accidit, ut forum conscientiae sit in oppositione cum foro externo; atque tunc judex *fori externi*

sententiam profert oppositam sententiae, quam dat iudex fori conscientiae; quae regula aut sententia fori conscientiae praëvalere debet, toleratis in patientia et humiliter dispositionibus fori externi. — III. Jurisdictio fori externi, si respicit personas, earumque super juribus aliquid decernit, sive earum actiones dirigit, vocatur *proprie dicta jurisdictio*: at si rerum distributionem, aut munera explenda respicit, vocatur *administratio*, istique dicuntur actus administrationis. — IV. Jurisdictio proprie dicta alia est *contentiosa*, alia *voluntaria*: *contentiosa* est, quae controversias inter duas personas pluresve exortas terminat, et etiam in invitum exercetur, et necessario requirit processum judicalem; haec est jurisdictio, quae in alieno territorio explicari nequit, et de qua cap. 2 de constitut. in VI dicitur « extra territorium jus dicenti impune non paretur. » *Voluntaria* est, quae in volentes tantum exercetur, seu in implorantes iudicis officium pro petitione nullius contradictione oppugnata, ut ordinatio, consecratio etc. — V. Jurisdictio pariter vel est *simplex*, vel vocatur *imperium*; et hoc vel *mixtum* vel *merum*. Jurisdictio *simplex* importat solam causarum cognitionem et decisionem, exclusa facultate executionis. *Imperium* autem *mixtum*, seu inferius importat causarum civilium executionem et modicam coercionem. At *imperium merum* includit potestatem quascumque coerciones etiam majores et poenas infligendi, quod in civilibus dicitur impor-

tare *jus gladii* *Leg. Imperium 3 Digest, De jurisdiction. omn. Judic.*; in ecclesiasticis vero jurisdictionem infligendi omnes censuras, et poenas, de quibus sermo est in ecclesiastica legislatione. — VI° Jurisdictio item alia est *ordinaria*, alia *delegata*. *Ordinaria* ea dicitur, quae alicui jure proprio, seu ratione officii et dignitatis suae ex canone vel consuetudine competit; et haec est propria omnium Magistratuum, scilicet Episcoporum, aliorumque. *Delegata* vero ea est, quam quis non habet ex proprio magistratu, quem gerit, sed solum ex commissione alterius, cujus vice fungitur.

5.º De hisce omnibus B. Raymundus loquitur in praecitatis titulis, et prius de jurisdictione delegata, postea de ordinaria, et initio in gradibus minoribus, dein in gradibus Episcopatu majoribus. Quando autem haec jurisdictio vel administratio ad morem ordinariae exercebatur, antiquitus receptum est, ut beneficio cuiquam uniretur, unde exorta nomina *dignitatis*, *personatus*, et *officii*. *Dignitas* dicebatur beneficium cum jurisdictione, honore, et administratione; *personatus* appellabatur beneficium cum honore, et aliquali administratione, seu ingerentia; *officium* demum beneficium cum speciali aliqua administratione, seu deputatione absque jurisdictione, et honore. Consulto diximus hanc jurisdictionem esse alicui beneficio unitam, quia ea jurisdictio non erat proprie beneficii, sed altioris magistratus, sed ab hoc delegata uniebatur alteri beneficio, a quo post canonum constitutionem

divelli deinde nequibat, ut puta Vicaria ab Archidiaconatu, ita ut Archidiaconus diceretur Vicarius *natus* Episcopi; et cetera: quod hodie non servari ex inferius dicendis apparebit. Quibus praemissis ad titulos explanandos accedimus.

TITULUS XXIII.

De Officio Archidiaconi.

1.° Archidiaconus antiquissimis temporibus dicebatur, ait Schmalzgrueber *num. 1, h. t.*, qui ex septem Diaconis in singulis urbibus, quibus praeficiebatur Episcopus, constitui solitis, ceteris antiquior fuerat, atque ejus officium erat curare, ut ceteri Diaconi suo munere fungerentur, sicut et Subdiaconi, atque Clerici minores. Alii Doctores existimant Archidiaconum ad hoc munus eligi non ratione potioritatis ordinationis, sed meritorum, vel ex consilio Diaconorum, vel ex designatione Episcopi, ut in Ferraris *Bibliotheca v. Archidiaconus additiones casinenses*. Ejus tamen officium Ecclesiam Cathedralem non egrediebatur, quamvis thesaurarii munere fungeretur in ea; praecipue ex concredita ei sustentatione cleri et deputatione ad

exercenda opera christianae caritatis, Hinc est, quod aliarum Ecclesiarum cura per diversa oppida constitutarum post abolitos Chorepiscopos non fuit tradita Archidiacono Ecclesiae Cathedralis, sed Aliis Archidiaconis, qui dicebantur rurales ; ut refert Benedictus XIV *de Sin. lib. 3, cap. 3, num. 7.*

2.º At progressu temporis Archidiaconorum crevit adeo auctoritas et potestas, ut primum locum haberent in dioecesi universa post Episcopum, et Vicarii Episcoporum in omnibus essent. Istius auctoritatis latitudinem exhibet *cap. 1 h. t., ibi*
 « ut Archidiaconus post Episcopum sciat, se vi-
 » carium ejus esse in omnibus, et omnem curam
 » in clero (tam in Urbe positorum, quam eorum,
 » qui per paroecias habitare noscuntur) ad se
 » pertinere..... Et ut de tertio in tertium annum,
 » si Episcopus non potest, paroeciam universam
 » circumeat, et cuncta, quae emendatione indigent,
 » ad vicem sui Episcopi corrigat et emendet. » La-
 tissima haec Archidiaconorum auctoritas, et major
 quam ea nunc sit Vicariorum Generalium, in hoc
 quoque spectabilior erat, quod beneficio fuisset
 adnexa, proinde, ut dictum est, Archidiaconus
 erat Vicarius *natus* Episcopi, et hanc Vicariam
 universae dioecesis non amittebat, quamdiu ser-
 varet praedictum beneficium. Habebat praeterea
 Archidiaconus tribunal ab episcopali distinctum,
 ac proinde a sententia Archidiaconi appellabatur
 ad tribunal Episcopi, ut in *cap. Romana 3, in*
princip. de appellat. in VI.

3.° Verum in exercenda ea jurisdictione, tanta fuit Archidiaconorum avaritia, ut nonnullae prodierint Conciliorum sanctiones eam coercentes, et ulterius ansam dederit laicis, ut Archidiaconatus invaserint, ex quo ditescere sic possent; ut monumentis ostendit Thomassinus *vet. et nov. Eccles. discipl. part. 1, lib. 2, cap. 19, num. 2 et 3*. Accessit quoque superbia et elatio contra ipsosmet Episcopos; retinentes etenim hanc ut propriam et ordinariam potestatem, Episcopis detrectabant obedientiam et submissionem; hinc factum est, ut Episcopi paulatim jurisdictionem propriam repperent, quam Vicariis Generalibus pro arbitrio amovibilibus demandarunt, ut fuse ostendetur in explanatione tituli XXVIII, ubi pariter determinabitur quo tempore id evenerit. Quam Archidiaconorum jurisdictionis amissionem, aliquando expresse, aliquando implicite probavit Concilium Tridentinum, tum *cap. 20, sess. 24 de reform.* eis auferens pertractationem causarum matrimonialium et criminalium, tum *sess. 22, cap. 7*, ex quo colligitur Episcopum non teneri vocare Archidiaconum, ut intersit examini ordinandorum, quemadmodum expresse decrevit S. Congregatio Concilii sub *die 21 Jun. 1617*: et *cap. 18, sess. 24 de reform.*, ex quo colligitur Episcopum non teneri vocare Archidiaconum, ut intersit cum Examinatoribus Synodalibus, nec ipsum posse intervenire examini instituendorum ad parochiales, ut expresse decrevit S. Congregatio Concilii, prout

refert Fagnanus in Comment. *ad cap. ad haec de offic. Archidiacon. n. 25*; quamvis ista omnia data essent Archidiaconis per constitutiones *cap. 7 et 9 h. t.* Tantummodo Concilium Tridentinum *sess. 24, cap. 3 de reform.* reservavit Archidiaconis, Decanis, aliisque inferioribus jus visitationis in iis Ecclesiis, *ubi hactenus visitationem exercere legitime consueverunt*, sed cum limitationibus, scilicet — 1° assumpto Notario de consensu Episcopi: — 2° ut per se ipsos tantum visitent: — 3° ut visitationis factae infra mensem rationem reddere, et depositiones testium ac integra acta Episcopo exhibere teneantur: — 4° ex hoc tamen, non prohiberi Episcopum, vel eo impedito, ejus Visitatorem easdem Ecclesias ab iis seorsim visitare.

4.° Hodie proinde Archidiaconatus non est *vera dignitas*, cum desit *jurisdictio et administratio*, sed est *personatus*, quamvis et ab Auctoribus improprie *dignitas* vocetur, atque etiam in Bullis Apostolicis Provisionis. Imo varia est disciplina diversarum Ecclesiarum. In pluribus enim est primus personatus, seu improprie dignitas etiam ante Archipresbyterum, et tunc praecedit omnes, comprehenso quoque Archipresbytero in choro, etiamsi Archidiaconus non sit presbyter. Et si sacerdos est, in decantatione Missarum in diebus solemnibus, delatione SSñi Sacramenti, benedictione candelarum, cinerum, palmarum et aliis hujusmodi actibus sacerdotalibus et functionibus, Episcopo absente, praeferendus est Archipresbytero, ut te-

nuit Rota *part. 3, decis. 244, num. 2 et seq.* et
decisum est a S. Congregat. *Rituum in Regiensi*
9 Decembr. 1600; excepto casu in quo de eadem
Cathedrali concurrat in funeralibus Archidiaconus,
qui sit ex hypotesi prima dignitas, et Archipre-
sbyter, qui sit secunda, cui tamen incumbat cura
animarum et deferat stolam, quia tunc sicut Ar-
chipresbyter in Ecclesia faciens officium praecedit
Archidiacono, sic pariter praecedit in via, ut S.
Congregatio Rituum decisisit, nempe dandam esse
praecedentiam Archipresbytero ratione stolae *in*
Trajana diei 14 Maii 1613. Dixi in hac hypo-
thesi, quod sit prima dignitas, debere praecedere
omnes; at id non valet de Vicario Generali, qui Vi-
carius Generalis Episcopi praecedit Archidiaconum
tam in Choro, quam ubilibet, ut declaravit S. Con-
gregatio Episcop. et Regul. *in Theatina diei 6 Julii*
1618. Sicut pariter si Archidiaconatus est prima di-
gnitas, utpote Sedi Apostolicae quoad provisionem
reservata, in Bullis Apostolicis provisionis recipit
mandatum, ut infra annum sacerdotem se faciat
ordinare, et lauream doctoralem suscipiat. At in
nonnullis Cathedralibus Archidiaconatus non est
prima, sed altera dignitas, proinde post Decanum,
vel Archipresbiterum, vel Praepositum procedit,
sicut in nonnullis aliis, neque ejus dignitatis aut
personatus nomen habetur. Usus proinde in hac
re est respiciendus, et mutata Ecclesiae disciplina.

TITULUS XXIV.

De Officio Archipresbyteri.

1.º Archipresbyter primus et dignior inter Presbyteros praeerat aliis in iis, quae erant presbyteralis officii. Duplex porro erat Archipresbyter, nempe *urbanus*, aut *civitatis*, et *ruralis*. De primo loquitur *cap. 1, 2, et 3 h. t.*, de altero *cap. 4 h. t.* De Archipresbytero Urbano in canonibus dicitur, quod sicut Archidiaconus in jurisdictione, ita Archipresbyter est Vicarius Episcopi quoad divinarum celebrationem, vel, ut ait Cardinalis Petra in *cap. 1 de offic. archipr.*, sicut Archidiaconus est Vicarius Episcopi in jurisdictione, sic Archipresbyter est quoad sacerdotalia: et ut clarius loquitur Cardinalis De Luca *de praeminent disc. 20, num. 13*, sicut Archidiaconus est Vicarius natus in temporalibus, sic Archipre-

sbyter erat Vicarius natus Episcopi in spiritualibus. Archipresbyteri proinde Urbani seu Ecclesiae Cathedralis officium erat curare, ut ceteri Sacerdotes divina officia, et Missas rite celebrarent, absentis Episcopi vices supplere; vel praesentis munus sublevare in omnibus iis, quae sunt officii sacerdotalis, ut Missarum sollemnia celebrare, audire confessiones, aliaque Sacramenta Ecclesiae fidelibus ministrare, fontem benedicere, aliaque similia officia sacerdotalia peragere, vel aliis peragenda injungere, et qualiter ista peragantur, fideliter Episcopo referre; ita statutum est *cap. 1, 2, et 3 h. t.* Ipse tamen erat sub Archidiacono, cui fori externi concredita erat jurisdictio *cap. 1 h. t.*, sed tamen alterum post eum locum tenebat, unde et ipsi honor et administratio quaedam erat tributa. Disputatur de eo, an praeter *personatum*, competeret quoque ratio *dignitatis*, quia jurisdictionem in foro interno licet haberet, tamen haec ei non competeat in foro externo. Hoc unum certum est, ipsum fuisse magnum Episcopi Vicarium in spiritualibus, quemadmodum Archidiaconus erat in temporalibus, et externi fori jurisdictione. Archipresbyteri autem ruralis seu foranei officium clare proponitur in *cap. 4 h. t.*

2.º Hodie Archipresbyteri urbani officium disperiit propter immutatam Ecclesiae disciplinam, et Archipresbyter Urbanus mansit ut simplex personatus sine muneribus. Quin imo in plerisque Cathedralibus Archipresbyteratus, seu Decanatus,

vel Praepositura servata est ut secunda impropria dignitas, in aliis est prima, ut dictum est in titulo antecedenti. Archipresbyteri vero ruralis officium transiit ad Vicarios foraneos, de quibus sermo erit in *titulo XXVIII*.

3.º Post Concilium Tridentinum pro jurisdictione in foro Sacramenti Poenitentiae, quae antiquitus competeat Archipresbytero Urbano, aliud officium constitutum est. Namque *sess. 24, cap. 8 de reform.* Concilium decrevit, ut in omnibus Cathedralibus Ecclesiis, ubi id commode fieri posset, Poenitentiarius institueretur. Post constitutam primam praebendam quomodocumque proxime vacaturam (ubi aliqua praebenda aut praestimonium, seu stipendium hujusmodi deputatum non sit), cui aliud onus incompatibile injunctum non habeatur, pro Canonico Theologo, ut jubetur a Concilio *sess. 5, cap. 1 de reform.*, alia praebenda in Cathedralibus deputari debet pro Canonico Poenitentiario. Non potest Episcopus primam praebendam vacantem assignare pro Poenitentiario, quamvis in loco videretur magis necessarius, sed prius debet erigi Theologalis propter verba Concilii Tridentini *loc. cit.* Si tamen in aliqua civitate fuerit judicatum magis expediens, ut prius de Poenitentiario, quam de Theologo provideatur, habenda est venia a Sede Apostolica ad omnem difficultatem tollendam, ut decisum est a S. Congregatione Concilii in *Civitatis Castellanae 17 Novemb. 1629*. Porro praebenda unienda officio Poenitentiarii de-

bet esse integra et Canonialis, ut censuit S. Congregatio in *Conimbrinens. diei 31 Martii 1602*.

Hic autem notandum est, quod si praebenda vacaverit, et ex Statuto Capituli Canonici habeant jus optionis, tunc Poenitentiarii officio debet assignari non ea, ad quam optat Canonicus antiquior, sed ea quae ab ipso dimittitur, ut tenuit S. Congregatio Concilii in *Lunen. et Sarzanen. diei 6 Julii 1542*. Semel ac vero Canonicatus Poenitentiarii, sicut et Theologi est constitutus, ejus praebenda non poterit amplius optari, sed perpetuo pro illo officio deputata censebitur; et sic de summo jure neque Poenitentiarius neque Theologus possunt alias praebendas optare, ut decisit S. Congregatio Concilii in *Volaterrana diei 18 Maii 1598, lib. 9 Decretor., pag. 70*, et habet Cardinalis Petra *ad Constitut. II Innocentii VI, n.º 26*. Quoniam vero absonum visum est, quod Theologus, et Poenitentiarius, qui majora onera subeunt, minora emolumenta, quam ceteri simplices Canonici in perpetuum habeant; hinc S. Congregatio persaepe indulsit, ut ambo praebendam opulentiores optare possent, semel, et iterato, quemadmodum ceteri Canonici, hac tamen lege, ut quando ad aliquam ex pinguioribus deventum fuerit, isthaec Poenitentario, vel Theologo destinata in perpetuum censeatur, cujus indulti exempla prostant in *Milevitana diei 29 Februarii 1726*, in *Volaterrana diei 20 Julii 1793*, et in *Bellunens. diei 23 Aprilis 1864*.

4.° Praebenda autem haec post Constitutionem Benedicti XIII, quae incipit « *Pastoralis officii* » quarto Kalendas Junii 1725 debet conferri pro Italia et insulis adjacentibus « magis idoneo in » formali concursu ab Examinatoribus renuntiato » eo plane modo, quo Parochiales Ecclesiae conferuntur. » At hic attendendum est paritatem modi esse *in substantialibus*, nam differentia est quod in concursu pro Parochialibus sunt adhibendi Examinatores Synodales, et sufficit eos esse saltem tres ex Concilio Tridentino *sess. 24, cap. 18 de reform.*, dum pro praebendis Theologici, et Poenitentiarum deputare licet Examinatores quoque non Synodales, dummodo sint saltem licentiati, aut valde periti, sed debent esse saltem quatuor. Inter approbatos vero in concursu Episcopus quem sibi magis idoneum esse judicaverit eliget, quemadmodum in Parochialibus, prout definivit S. Congregatio Concilii in *Aversana Canonice. Theolog. et Poenitent. diei 21 Novembris 1829*, excepto casu provisionis papalis, nam in tali casu concursus *non fit nisi ad Papae instructionem*; sicut eadem praxis ac in Paraeciis servatur, si praebenda Poenitentiarum sit de jure patronatus, ut notat Benedictus XIV *Constitut. « Redditae nobis » diei 9 Aprilis 1746*.

5.° Sed in eligendo nonnullae dotes requiruntur, inter quas a Concilio Tridentino exigitur, ut « magister sit, vel doctor, aut licentiatus in » Theologia, vel Jure Canonico, et annorum quadra-

» ginta, seu alius, qui aptior pro loci qualitate » reperiat. » Est proinde necessarium testimonium solemne scientiae et maturitas aetatis quadraginta annorum. Et quamvis Concilium Tridentinum post exactas hujusmodi qualitates subjunxerit « *seu alias, qui aptior pro loci qualitate reperiat* » nihilominus pro defectu aetatis electi inter concurrentes, petit solet dispensatio a S. Congregatione Concilii, sicut si electus non sit Doctor, aut Licentiatus in Theologia, vel Jure Canonico et hunc gradum intra annum non sit promptus suscipere. In qua re attendenda est clausula, quae in Bullis Apostolicis solet apponi, ut scilicet intra annum Doctoratum vel Licentiam in Theologia, aut Jure Canonico in probata universitate recipiat, secus Canonicatus ipso jure vacet.

6.º Semel ac vero Canonicus Poenitentiarius est institutus, eo ipso a jure habet facultatem audiendi confessiones et jurisdictionem ad absolvendum a peccatis absque alia ordinaria licentia, et est veluti Parochus totius dioecesis, atque ipsi potest quilibet peccata sua confiteri, et satisfacere praecepto *cap. Omnis utriusq. sexus de poenit. et remiss.*; ut decisisse S. Congregationem refert Barbosa *de offic. et pot. Ep. alleg. 55, num. 19*; quod tamen valet de dioecesi, pro qua statutus est, non vero extra. Verum Poenitentiarius vi suae institutionis non consequitur potestatem absolvendi a casibus Episcopo reservatis, sed debet eam specialiter impetrare, ut tenent communiter Doctores

ex responso S. Congregationis in *Pisauren. Cas. reservat. diei 21 Novemb. 1761*; nec potest casus reservatos absolvendi facultatem sibi ab Episcopo commissam alteri subdelegare, nisi habuerit expressam ab Episcopo licentiam. Et potest ab Episcopo cogi ad accipiendam hanc delegationem facultatis absolvendi poenitentes a casibus reservatis, ut in *dicta Pisaurensi* declaravit S. Congregatio. Tenetur autem Poenitentiarius integras poenitentium confessiones audire, et non solummodo casus reservatos, ut S. Congregatio Concilii tenuit teste Garcia *p. 2, cap. 8, num. 119*, et si nolit audire confessiones, potest ab Episcopo cogi etiam poenis ad id praestandum. Imo ipse debet assistere et residere de mane etiam non vocatus in sede confessionali diebus festis solemnioribus, videlicet tempore jejuniorum, quadragesimae, adventus, quatuor temporum, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, Assumptionis B. M. V., Omnium Sanctorum, et Nativitatis Domini, ut habetur decisum in Segobiens. a S. Congr. Conc. ut refert Crispinus *de vis. Past. part. 2, § 24, num. 2*; at non potest cogi ad interessendum eo tempore, quo non adsunt poenitentes, qui sua opera uti velint, ut decisit S. Congr. *Episc. et Regular. 18 Septembr. 1637*: sicut Poenitentiarius cogi nequit ad majorem residentiam, quam alii Canonici, qui per tres menses generaliter loquendo abesse possunt, dummodo non absit eo tempore, quo frequentius poenitentes accedunt,

sicut in dictis festibus solemnioribus, atque esse id decisum a S. Congregatione Concilii refert Garcia *loc. cit. num. 122*. Quando vero audit Poenitentiarius actualiter Confessiones in Ecclesia, non solum censetur praesens in Choro ad lucrandas distributiones quotidianas, sed etiam eleemosinas ipsas, quae distribuuntur pro associandis et sepeliendis cadaveribus defunctorum, vel pro supplicationibus et processionibus, quae per urbem aguntur ex responso S. Congregationis Concilii in *Januen. 4 Septemb. 1591*, nisi consuetudo, statutum, aut mens disponentium aliter praescribat. Sicut praesens choro habendus est quilibet Canonicus, qui loco Poenitentiarum ex Episcopi designatione ob necessitatem, aliamve legitimam causam dum divina celebrantur officia, excipit confessiones, ut fuisse decisum a S. Congregatione Concilii refert Benedictus XIV. *Instit. eccles. 107, n. 55*. At si confessiones quoque infirmorum audit extra Ecclesiam, vel residens in confessionali non audit actualiter confessiones, aliis in choro divina celebrantibus, vel si dixerit Missam, aut privatim officium recitet, etiam ut opportunius confessiones audiat, non censetur choro praesens; sicut tenetur ad inserviendum pro Diacono, aut Subdiacono in diebus solemnioribus, nisi pariter actu fidelium confessiones audiat: quae omnia a S. Congregatione Concilii decisa fuerunt tum in *Albanen. diei 30 Julii 1831*, tum aliis in causis, quas referunt Barbosa *loc. cit. n. 30 et 32*, et Moneta *De*

distrib. quot. p. 2, qu. 12 n. 64. Propter officium suum diligenter exercendum pariter Poenitentiarius non tenetur ad assumenda onera et officia capitularia, et praesertim procurationem generalem, ut tenuit S. Congregatio Concilii in *Conversana diei 19 Nov. 1729*, sicut pro negotiis seu controversiis Capituli ablegari nequit, ut eadem censuit S. Congregatio in *Anagnina diei 12 Decembr. 1656*; nec tenetur assumere administrationem, seu oeconomiam bonorum, et rerum capitularium, ut eadem S. Congregatio respondit *die 3 Octobr. 1671*. Sed non est dicendus incapax minorum officium, quae non tam gravem occupationem, vel laborem important, ut decisisit S. Congregatio in *cit. Pisaurensi diei 21 Novembr. 1761*.

7.º Canonicus Poenitentiarius porro non praecedit aliis Canonicis, non obstante contraria consuetudine, quia non est *Dignitas*, sed simplex *Officium*, et sedere debet, et incedere secundum suam antianitatem, ut decisisit S. Congregatio Concilii in *Senen. 16 April. 1695*, et in *Murana 12 April. 1699*.

TITULUS XXV. XXVI. ET XXVII.

De Officio Primicerii, Sacristae, et Custodis.

1.° Primicerius sic dictus, quia, exceptis duabus praecedentibus Dignitatibus nempe Archidiaconatu, et Archipresbyteratu, primus in albo Canonorum relatus erat et inscriptus, ex hoc personatum gerebat cum aliquali cura super Diaconos, et Clericos in instructione eorum, praesertim quoad ea, quae concernebant servitium chori, et recitationem divini officii, et eorum disciplinae invigilabat. Unde aliquando et *Cantor* vocatus est, sicut et *Scholasticus*. Hodie non est nisi merus *personatus*, cum et illam aliqualem cleri curam amiserit. De *Scholastico*, et generaliter de Magistris agemus *tit. V Lib. V.*

2.° *Sacrista* dicebatur Canonicus, qui immediatam curam thesauri Ecclesiae habebat custo-

diens calices, patenas, aliaque instrumenta, et ornamenta, ac vestes Ecclesiae, et curans, quae ad luminaria, ornatum, et thesaurum Ecclesiae pertinebant. Erat proinde merum *officium*. Hodie generaliter loquendo hoc tamquam *officium* defecit, cum tale munus a Canonicis vel Dignitatibus indistincte exerceatur juxta electionem, quae quolibet anno fit in Capitulo. Haec proinde cura, seu administratio non est unita titulo determinati canonicatus, ex quo possit dici verum officium. In nova enim Capitulorum disciplina visum est magis expeditum et utile, si hoc officium concrederetur exercendum per temporaneas deputationes, quam si unitum perpetuo esset determinato canonicatui.

3.º *Custos* demum erat sacristae minister, et idem, qui hodie vocatur *Sacrista Minor* curans Ecclesiae utensilia, et parans omnia ad altaris ministerium. Erat antiquitus pariter officium, quia et si custos non haberet canonicatum, habebat tamen beneficium minus, cui hoc munus erat unitum; sed hodie non ita est, namque habet salarium pro suo labore, et nihil aliud; et vix est aliqua Ecclesia, quae beneficium habeat custodi donandum.

4.º Ex hactenus expositis patet, quam sit immutata quoad hos omnes Ecclesiae disciplina. Antiquitus enim habebantur *duae dignitates*, nempe Archidiaconatus et Archipresbyteratus, *unus personatus*, nempe Primicerius, et *duo officia*, nempe Sacrista et Custos. Hodie dignitates verae amplius

non sunt; personatus sunt plures, et duo officia, sed a relatis longe diversa, nempe Canonicus Theologus, et Canonicus Poenitentiarius. De hoc ultimo locuti sumus in *Tit. XXIV* hoc libro, de primo agemus *Lib. V Tit. V de Magistris*.

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

1.º *Vicarius* ille est, qui vices alterius gerit, idque contingit vel *in divinis*, vel *in jurisdictione*. Primus vices gerit in Sacramentorum administratione et in foro interno, alter vero in foro externo et in jurisdictione. De utroque nobis hoc titulo loquendum est, et primum de Vicariis in beneficiis, seu in divinis.

2.º Vicarii in divinis sunt vel *temporanei* et ad nutum amovibiles, vel *perpetui*, qui scilicet extra casus a jure expressos, ut Parochi, et Beneficarii titulares amoveri nequeunt. Vicariorum porro designatio locum habet, quando titulus Parochiae, seu ut dicitur *cura habitualis* est apud aliam personam, cui canones non permittunt actuale exercitium istius ministerii, ut sunt personae

morales, Monasteria, Capitula etc. vel quae illud praestare quacumque ex rationabili causa nequit, sive ob dignitatem, ut Episcopi, Praelati etc., vel quomodocumque. Habet quoque locum, cum non adhuc adest persona designata, cui in titulum illa Ecclesia competat, sed est vacans.

3.º Prima quaestio in hoc titulo de Vicariis est: in indiscriminatim in beneficiis possint deputari Vicarii sive perpetui, sive temporanei, aut potius sint casus a jure determinati, in quibus temporanei ponendi sunt, et alii, in quibus perpetui Vicarii designandi? Cui quaestioni respondentes advertimus primo esse casus, in quibus Vicarius non potest esse nisi temporaneus. Revera quando Parochialis Ecclesia per obitum vel per resignationem vacat, tunc deputatur ei Vicarius temporaneus, donec eidem de Rectore provideatur ex Concilio Tridentino *sess. 24, cap. 18 de reform.*, sicut sunt alii plures casus, quos enumerat Ferraris in *Bibliotheca v. Vicarius Parochialis edit. Cassinens n. 42*. Quibus exclusis casibus, censem in potestate Episcopi Ordinarii loci generaliter loquendo positum esse, ut constituat Vicarios seu temporaneos, seu perpetuos juxta prudens suum arbitrium pre circumstantiarum varietate moderandum. Re quidem vera in hac re attendendae sunt variae dispositiones Concilii Tridentini, nempe *Cap. 7, sess. 7 de reform.*, *Cap. 4, sess. 21 de reform.*, *Cap. 13, sess. 24 de reform.*, et *Cap. 16, sess. 25 de reform.* Ex quibus capitibus haec

theoria eruitur — 1. in iis civitatibus et locis, ubi parochiales Ecclesiae certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum, quem regant, sed promiscue petentibus Sacramenta administrantur, mandare Concilium Tridentinum Episcopis pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut distincto populo in certas propriasque parochias, unicuique suum perpetuum, peculiaremque Parochum assignent, qui eas cognoscere valeat, et a quo solo licet Sacramenta suscipiant; aut alio utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, provideant idemque in iis civitatibus ac locis, ubi nullae sunt parochiales, quamprimum fieri curent, quemadmodum praecipitur *cap. 13, sess. 24* Concilii Tridentini. Scopus Tridentinorum Patrum in hoc capite fuit, ut dioeceses dividerentur in paraecias cum certis limitibus, et cuique paraeciae praeficeretur Sacerdos proprius, sive hic esset Parochus titularis, seu Vicarius temporaneus, seu perpetuus, si hunc ultimum modum loci qualitas utiliore ostenderet. Atque adeo institit in hac unitate Rectoris, seu pastoris Concilium, ut voluerit abolere quoque turnum personarum ad hoc officium; et testis est S. Congregatio Concilii in *Miletensi diei 2 Octobr. 1721*, in qua irritam declaravit conventionem in hunc modum initam, ut fructus parochiae et aliorum beneficiorum a procuratore inter beneficiatos et reliquos Sacerdotes ejusdem terrae dividerentur, Ecclesiis vero a Sacerdotibus per turnum de sacramentis, aliisque necessariis provideretur. Quod

fieri non posse nisi interveniente apostolica venia auctor pariter est S. Congregatio in *Romana 29 Agusti 1744*. — 2. Sed determinare, quod Vicarii sint perpetui vel temporanei, exceptis casibus supra relatis, a Concilio Tridentino, generice loquendo reservatur arbitrio Ordinariorum pro circumstantiarum varietate moderando in vim *Cap. 7, sess. 7* Concilii Tridentini. Quia imo, ut advertit Lucidi in *cit. op., volum. 1, pag. 395, n. 291*, S. Congregatio Concilii, quotiescumque ex relationibus Episcoporum de Ecclesiarum statu deprehendat, curam habitualement penes cathedrales, collegiales Ecclesias, aut quaecumque alia loca pia residere, actualement vero penes unum vel plures ad nutum amovibiles, sedulo monet Antistites, ut videant, an hujusmodi rei exercendae parochialis ratio in populi detrimentum cedat, et an magis expediat, ut parochia perpetuo ita conferatur, ut ejus Rector sine canonicis causis nequeat removeri; quod jam a suo tempore testabatur Card. De Luca in *Disc. 9 apud Gallemart, Edit. Trid. 1762, pag. 466*, et hodie receptum est, atque pluribus exemplis, passim comprobari posset. Hinc sequitur Episcopum posse statuere, ut loco Vicarii temporanei, qui antea deserviebat in aliqua cura, deinde designetur Vicarius perpetuus. Atque hanc Vicariam perpetuam erigere potest Episcopus ob necessitatem vel utilitatem populi in Ecclesiis parochialibus, quae alicui monasterio unitae sint, etiamsi monasterii Superiores contradicant. Imo si congrua dos

Vicario constituitur aliunde, et minime ex bonis monasterii, seu parochiae, potest etiam erectionem peragere cum jure liberae, collationis servato concursu, ut decisum est a S. Congregatione Concilii in *Brixien. 16 Mart. et 22 Jun. 1743*. Et quidem Episcopus in hac re non eget consilio aut consensu Capituli Ecclesiae cathedralis, quia canones concedunt Episcopo liberam et expeditam actionem, neque est negotium gravissimum. At haec regula patitur exceptiones, et prima est, quod requiratur consensus Capituli, vel beneficii, aut loci pii, cui adnexa est animarum cura, si ea ad ipsum spectat ex *primaeva institutione*, tunc enim non potest eligi Vicarius perpetuus prout disponitur a Concilio Tridentino *sess. 25, cap. 16 de reform.*, et decisit S. Congregatio Concilii in *Bitectensi diei 29 Augusti 1857*. Sed si, ut notat Lucidi *loc. cit.* etiam in hac casu animarum necessitas id videatur exposcere aut magna utilitas, ut Parochus perpetuus constituatur, S. Congregatio Concilii in responsionibus ad relationes ab Episcopis factas rescribit, ut rationem aliquam cum Capitulo alteriusve loci pii moderatoribus ineant, qua possit Vicarius perpetuus loco temporanei constitui. Altera exceptio est, si privilegio pontificio concessa post Tridentinum factum sit, ut Ecclesia deserviat per Vicarium temporaneum; et a fortiori quando factum pontificium subveniat unionis plurium paraeciarum alicui monasterio cum injunctione, ut unaquaeque per Vicarium temporaneum

administretur; tunc enim Episcopus huic privilegio vel facto papali contravenire nequit; sicut et in casu, in quo S. Sedes probaverit, quod talis paraecia per Vicarios amovibiles administretur. Tertia demum exceptio est in Gallia, Belgio, et Sabaudia circa disciplinam Vicariorum amovibilium inductam post Concordatum anni 1801; namque S. Congregationi Concilii fuit proposita haec consultatio « Beatissime Pater — Infrascriptus Episcopus » Leodiensis omni qua decet veneratione humilime petit, ut examinetur sequens dubium, si » bique pro conservanda in sua dioecesi unitate » inter Clericos, et Ecclesiae pace communicetur » solutio. At attentis praesentium temporum circumstantiis, in regionibus, in quibus, ut in Belgio; sufficiens legum civilium fieri non potuit immutatio, valeat et in conscientia obliget, usque » ad aliam S. Sedis dispositionem, disciplina inducta post Concordatum anni 1801, ex qua Episcopi jurisdictionem pro cura animarum conferre solent ad nutum revocabilem, et illi si revocentur, vel alio mittantur, teneantur obedire. Caeterum Episcopi hac Rectores revocandi vel transferendi auctoritate haud frequenter, et nonnisi prudenter uti solent, adeo ut sacri ministerii stabilitati, quantum fieri potest, ex hisce rerum adjunctis satis consultum videatur. » Et S. Congregatio respondit: « Ex audientia Sanctissimi die » 1 Maii 1845. Sanctissimus Dominus Noster universa rei, de qua in precibus, ratione mature

» perpensa, gravibusque ex causis animarum suum
 » moventibus, referente infrascripto Cardinali S.
 » Congregationis Concilii Praefecto benigne annuit,
 » ut in regimine Ecclesiarum succursalium, de
 » quibus agitur, nulla immutatio fiat, donec aliter
 » a Sancta Apostolica Sede statutum fuerit. P.
 » Card. Polidorius Praef. » Post quod Rescriptum
 non licet Episcopis aliquam in iis regionibus indu-
 cere immutationem praesertim generalem. — Hoc
 autem tantummodo hic notandum est, constitutio-
 nem *cap. 1 de capellis monachor.*, in qua prae-
 cipitur saecularium animarum curam incumben-
 tem monasterio, exercendam esse non per Mona-
 chum, sed per Clericum saecularem, revocatam esse
 saltem tacite per Concilium Tridentinum *sess. 25,*
cap. XI de Regular. statuens tam Saeculares, quam
 Regulares hujusmodi curam exercentes, subesse in
 concernentibus eandem curam dispositioni Epi-
 scopi, et per *constitut. Pii V. Ad exequendum*,
 atque ex praxi ubique probata, dummodo habitent
 cum Vicario Regulari saltem quatuor alii ex dictis
 Monachis, vel Religiosis. Quod tamen non impor-
 tat Monachos vel Regulares posse Vicarios praefi-
 cere temporaneos ex familia monachali in iis
 beneficiis, in quibus habent jus patronatus, et so-
 lebant praefici Presbyteri saeculares Parochi ti-
 tulares, quod profecto non possunt. Namque in-
 terrogata S. Congregatio Concilii in *Olomucensi*
diei 7 Junii 1755 dubio XI. « An Praelati Regu-
 » lares, ubi habent purum jus patronatus paro-

» chiarum acquisitum vel cessum a laicis, quibus
 » in hoc succedunt, teneantur Episcopo praesentare
 » Sacerdotes saeculares, ut antea laici tenebantur,
 » an vero possint substituere Monachos, eosque
 » pro libito, non salutato Episcopo, remove? S.
 » Congregatio respondit *affirmative* ad primam
 » partem, *negative* ad secundam. » Et Clemens
 XIII anno 1758 probavit hoc S. Congregationis
 Rescriptum, atque extendendum duxit ad nonnullas
 alias Ecclesias Germaniae. Haec est, quae dicitur
 unio Ecclesiae parochialis cum Monasterio facta
non subjective, sed *accessorie*, id est in temporalibus
 de qua pluries egit S. Congregatio et praesertim in
Ratisbonen. 18 Mart. 1718, Herbipolen. 17 Se-
ptembr. 18 Januar. 1723, et Spiren. 18 Jul.
1761 et semper rescripsit esse deputandos Vicarios
perpetuos saeculares.

4.º De Vicariis perpetuis nunc loquemur, sermonem deinde habituri de temporaneis. Vicarius perpetuus instituitur ab Episcopo ad nominationem Parochi habitualis, postquam ad ipso Episcopo praevio privato examine idoneus repertus fuerit. Id patet ex Constit Pii V. « *Ad exequendum* » diei 1 Novembr. 1567, et praxis Datariae Apostolicae probat, ut refert Riganti *Commentar. ad primam partem Regulae IX Cancellariae Apostolicae* § 2. Hinc pro iis non habet locum forma concursus: sunt tamen positivae exceptiones, scilicet pro Vicariis perpetuis Urbis Romae per Motum proprium Pii V. « *Et si omnibus Universi Orbis* »

anni 1571, et Constitut. Leonis XII « *Super universam* » 1 Novembr. 1824, quia in istis habet locum concursus, et Parochus habitualis tenetur eligere inter approbatos, et praesentare instituentum a Cardinali Vicario. Sic pariter voluit procedi Benedictus XIV in Constitut. « *Regis Pacifici* » Tom. 3 Bullarii quoad parochiales Ecclesias Capitulo Veronensi subjectas. Alias pariter exceptiones notat Riganti *op. et loc. cit. n. 97*.

Semel autem institutus Vicarius perpetuus, habet eandem potestatem, quam verus Parochus, seu praelatus et rector, ita tamen ut tota cura *actualis*, seu quoad exercitium competat Vicario, Praelatus vero seu Rector principalis nonnisi *habitu* curam retineat. Et hoc adeo verum est, ut Vicarius perpetuus dicatur habere curam animarum, non autem Rector principalis, seu Praelatus; atque hinc Praelatus seu Rector principalis nequit ibi exercere curam fori poenitentialis nec invito Vicario illi Ecclesiae deservire, seu sacramenta administrare, ut communiter Doctores censuere post decisionem Rotae Romanae in *Barchinonen. Vicariae 17 Maii 1624 coram Merlino*. Et tenuit S. Congregatio Episcoporum et Regularium in *Carpen.* apud Lucidi *op. cit. part. 1, vol. 1, pag. 397 n. 296*. Hinc ipse aequiparatur veris Parochis titularibus quod pertinet ad plebem et populum regendum. Unde ei incumbit onus offerendi Missam diebus dominicis et festivis, quod Parochis iungitur Constit. Urbani VIII « *Universa* » et Constit. Benedicti

XIV « *Cum semper oblatas* »; munus praedicandi ex Concilio Tridentino *sess. 5 cap. 2, de reform. et sess. 22 cap. 8, de sacrific. Missae*, et administrandi sacramenta; item obligatio residentiae *sess. 23 cap. 1; et cap. 6 hoc. tit.* Quin imo ex sensu S. Congregationis Concilii in Brixienti *sub die 6 Novembr. 1620* habentes curam habitualement possum non residere, non sic autem habentes curam actualem; nam in ea propositum est dubium II: An saltem a lege residentiae excipiantur ii, qui ex institutione possent per alium servire; et responsum est « *hosce dumtaxat excipi;* » proinde lex residentiae Vicarium actualem gravat. Uno verbo, omnia quae a jure Canonico parochis titularibus imponuntur, haec gravant Vicarium perpetuum, quod respicit populi sibi commissi administrationem. Consulto dictum est Vicarium perpetuum aequiparari Parochis titularibus in eo, quod pertinet ad plebem et populum regendum; nam ea, quae spectant ad defendenda jura paraeciae, pertinent ad Rectorem principalem. Hinc S. Congregatio Concilii, teste Barbosa *Summa Apostolic. dec. verb. Vicarius perpetuus parochialis n. 8, in Eugubina 11 Maii 1594* decisit « Vicarium perpetuum Abbatiae debere subire omnia onera respicientia curam animarum, et administrationem Sacramentorum; cetera vero omnia ad Abbatem, seu Commendatarium ejusdem Ecclesiae spectare. » Quod autem respicit jura Vicarii perpetui retinendum est, eum habere veram institutionem *cap. 27*

de Rescript. ibi « Non enim beneficio carere dici » debet, cui competenter de perpetuae Vicariae pro- » ventibus est provisum. » Et licet non habeat ti- tulum beneficii, habet tamen *verum titulum in be- neficio*, et hic titulus si non est *directus*, est nihilominus *utilis*, atque ipse habetur ut verus beneficiatus, ut unanimiter Doctores tenent ex in- terpretatione praedicti *cap. 27 de Rescript.* Et sic Vicarius perpetuus potest ad dictum titulum or- dinari, et semel canonice institutus nequit remo- veri, pel portione sua privari, nisi delictum com- mittat, quod juxta canones depositionem mereatur, aut privationem beneficii *ex cap. 5 h. t.*; quin imo sicut relate ad Beneficiarios requiritur pro- cessus canonicus ad eos privandos, ita pariter quoad Vicarios perpetuos. Demum omnia jura, quae lo- quuntur de Parochis titularibus applicanda sunt Vicariis perpetuis. Unde merito concluditur in *Clementin. unic. de Officio Vicarii* « Quae de Ec- » clesiis curam animarum habentibus per receptio- » nem aliarum similium amittendis, ac de ipsarum » Rectoribus promovendis ad Sacerdotium, et de » eorum aetate a jure statuta noscuntur, in per- » petuis Ecclesiarum parochialium Vicariis et as- » sumptis ad eas volumus observari. » Hinc lex de incompatibilitate plurium Vicariarum perpetua- rum *cap. 2 h. t.*, et lex de residentia eis impo- sita *cap. 6 h. t.* Qui Vicarius perpetuus etsi ne- queat alium Vicarium perpetuum substituere ex *cap. 4 h. t.*, valet tamen ex justa causa tem-

poraneum ponere, eique totum concedere officium, de Ordinarii tamen licentia, ut communiter tenent Doctores, et expresse Fagnanus *in Caput Consultationi de Cleric. aegrotan. n. 13.*

Vicario autem perpetuo assignari debet congrua portio de redditibus, fructibus, emolumentis, et proventibus Ecclesiae, vel Beneficii. Et Concilium Tridentinum *sess. 7 cap. 7* taxationem istius portionis congruae reliquit omnino determinandam arbitrio Ordinariorum, scilicet vel in tertia parte fructuum, aut majori, vel minori, etiam super certa re assignandam. S. Pius V autem in Constitut. jam citata « *Ad exequendum* » assignandam pariter reliquit arbitrio Episcopi habito respectu ad qualitatem personae et loci, et temporis, et ad abundantiam, seu paupertatem fructuum et reddituum Ecclesiae, dummodo non sit minor quinquaginta, nec major centum aureis pro quolibet anno, computatis omnibus etiam incertis emolumentis, et aliis obventionibus communiter percipi solitis. Idque praestitit S. Pontifex, ne ex immoderato arbitrio Ordinariorum quoad portiones excessivas Vicariis taxandas, frustraretur finis factae unionis. Circa intellectum et sensum cujus Constitutionis cum plures quaestiones factae essent, istae sunt auctoritative resolutae. Tenendum proinde est — 1° ex Constitutione dicta Pii V hanc congruam adsignandam esse non solum Vicariis perpetuis, sed etiam temporanei ex declaratione S. Congregationis Visitationis Apostolicae in *Fanen. 25 Novembr. 1693.* —

2° Ex Constitut. Innocentii XIII « *Apostolici Ministerii* » 23 Martii 1723 sub nomine *scutorum* vel aureorum in citata Bulla Pii V intelligenda esse *scutata argentea juliorum decem monetae romanae pro quolibet scuto*. — 3° Et cum Piana Constitutio praecipiat imputari in Congrua incerta emolumenta et alias obventiones communiter percipi solitas, hinc quaesitum est de quibus incertis emolumentis et obventionibus sermo esset? Et S. Congregatio in *Astensi die 28 Octobr. 1585* respondit pro emolumentis incertis intelligenda esse solum ea, quae habent quamdam certitudinem, ut sunt decimae frumenti, vini, olei, alique fructus, emolumenta, et obventiones, quae penes Vicarium sunt solum incerta respectu summae et quantitatis, quam ex illis percipere possit; non autem esse intelligenda emolumenta omnino incerta, ut sunt eleemosinae altaris, funeralium et similium. Et sic tenuit etiam Rota Romana *part. 6 recent. decis. 230 num. 2*, sicut quoque eadem S. Congregatio Concilii in *Isernien 20 April. 1697*. Apponenda est pariter hic decisio S. Congregationis Concilii in *Papiensi 2 Martii 1722*, « S. Congregatio censuit Bullam « *Ad exequendum* » Pii V com-
 » plecti tantum in portione congruae, quae Paro-
 » chis curam exercentibus in Ecclesiis parochia-
 » libus unitis Monasteriis, Collegiis, et Capitulis
 » praestanda est, incerta, quae certa sint, non
 » vero illa incerta, quae semper sunt incerta, et
 » dependent a labore personali, uti sunt eleemo-

» sine altaris, et funerum atque similium, lo-
 » cumque habere Bullam memoratam etiam in Vi-
 » cariis amovibilibus. » — 4° Congruam semel
 sufficienter assignatam Vicario, nisi superveniat
 notabilis mutatio, aut intersit nova rationabilis
 causa, non esse augendam, ut tenuit S. Congre-
 gatio Episcoporum et Regularium in *Cosentina*
Congruae diei 31 Iulii 1693, nec posse minui,
 quamvis Vicarius diminutioni consentiat; et pro
 minori quantitate spondeat deservire, quia hujus-
 modi pactio sapit simoniam. Has publicas aut
 secretas pactiones seu conventiones inire super di-
 minutione vel alteratione congruae tamquam de
 simoniaca labe atque avaritia suspectas S. Con-
 gregatio super Statu Regularium die 8 *Octobris*
1670 rejecit, eosque qui contrafecissent, poenis
 adversus simoniacos editis teneri decrevit. Et hu-
 jusmodi pactiones fuisse denuo damnatas a S.
 Congregatione Concilii in *una Burgi S. Sepulchri*
Congruae 5 Septembr. 1699 auctor est Ferraris in
Bibliotheca v. Congrua num. 41. In qua causa
 contra Monachos Camaldulenses fuit additum:
 » Et Monachi se justifcent super asserta simonia
 » coram S. Congregatione. » — 5° Hodie vero pro
 Italia ex Constitutione Benedicti XIV « *Cum sem-*
per » 19 *Augusti 1744* quoad Vicarios perpetuos
 et temporaneos redditam esse omnem potestatem
 datam a Concilio Tridentino Ordinariis circa sta-
 biliendam congruam, non amplius limitatam per
 verba Constitutionis Pianae ibi « Ubi praescripta

» fructuum portio, vel nullo modo, vel non integre
 » Vicariis praedictis (perpetuis seu temporaneis)
 » assignata reperiatur, vel etiam ubi ea, quae ad
 » normam Constitutionis Pianae, quae incipit « *Ad*
 » *exequendum* » eisdem fuerit attributa, minime
 » sufficiens ab Episcopis reputetur, propter tem-
 » porum circumstantias, et signanter pro implendo
 » onere celebrandi et applicandi Missas pro populo
 » diebus festis, utendum (Episcopis) erit potestate,
 » quam fecit Episcopis Synodus Tridentina Sess.
 » VII, cap. VII, dum illorum arbitrio permisit, juxta
 » temporum atque injunctorum onerum rationem,
 » congruam praedictis Vicariis fructuum portionem
 » assignare, quibuscumque appellationibus, privile-
 » giis atque exemptionibus minime suffragantibus.»

Sed similiter hodie advertendum est, praeter portionem congruam, quae Vicariis perpetuis constituitur, habere locum diversas conventiones inter Vicarium perpetuum et Capitula super divisione emolumentorum praesertim, quae obveniunt ex funeribus, et has diversas conventiones respici sive ex jure scripto, vel ex consuetudinario, prout praestitit Leo XII in jam citata Constitutione « *Super universam* » quoad Vicarios perpetuos constitutos noviter in Urbe, a quibus observandam esse voluit legem a Se latam de dividendis hisce proventibus cum Capitulo per medietatem, relinquens ut ab antiquiorum Ecclesiarum Vicariis perpetuis ante suam Constitutionem existentibus servarentur conventiones jamdiu

vel a Sede Apostolica, vel ex decisionibus SS. Congregationum et Tribunalium statutae.

5.º De Vicariis temporaneis sermo nunc est. Vicarius temporaneus (uno excepto casu contemplato in *Cap. 18, sess. 24* Concilii Tridentini, quo designatur ab Episcopo, in cujus dioecesi Parochia vacans sita est, usque ad exitum Concursus pro provisione ejusdem Ecclesiae) nominatur a Rectore principali, seu Capitulo, aut Prelato Monasterii, cui beneficium est unitum, sicut in Ecclesiis subjectis Regularibus ad eorum Superiores nominatio spectat, prout decrevit S. Congregatio Episcoporum et Regularium in *Mutinen. 4 Februar. 1586* et in aliis causis, tum Ipsa, tum S. Congregatio Concilii. Universitates quoque laicorum esse capaces nominandi Curatos, seu Vicarios amovibiles tenuit S. Congregatio Episcop. et Regular. in *Aquilana favore Universitatis Terrae Arischiae 29 Julii 1695 apud Monacell. part. 1, tit. 10 formular. 18, n. 1*. Episcopo autem reservatur approbatio, seu concessio administrandorum Sacramentorum, si per examen, vel aliunde sibi constet nominatum esse idoneum. Et quidem haec nova Episcopi approbatio est necessaria, etiamsi jam ille Sacerdos deputandus in Vicarium retulisset ab Episcopo approbationem pro suscipiendis confessionibus; quod de omnibus Coadiutoribus et Vicariis temporaneis esse retinendum statuit Innocentius XIII in *Constitut. « Apostolici Ministerii »* quam Benedictus XIII observandam edixit in Con-

cilio Romano *anni 1725*, ibi « Et nihilominus,
» ubi etiam praedicti Coadjutores et Vicarii tem-
» poranei a Parochis nominati assumpti fuerint,
» de eorum idoneitate Episcopis constare per exa-
» men debeat, antequam ad exercitium admittan-
» tur; nec satis sit, quod ad audiendas confes-
» siones antea fuerint approbati, nisi aliis etiam
» qualitatibus ad curam animarum recte exercen-
» dam opportunis praediti noscantur. » Quod in-
telligitur etiam vigere pro Vicariis Regularibus,
prout decisisit S. Congregatio Concilii in *Colonien.*
10 Maii 1760; propositis enim dubio « An Regu-
laris in Ecclesia Dumwald Steinfeldensi Abbatiae
pleno jure incorporata deputatus, et alias ab Or-
dinario praevio synodali examine ad excipiendas
confessiones approbatus, teneatur se subijcere
novo examini pro approbatione ad curam anima-
rum in dicta Ecclesia in casu? » S. Congregatio
respondit « *affirmative.* » Hoc autem examen non
fit in forma concursus, sed simpliciter; sicut ab
Episcopo non sunt vocandi Examinatores Syno-
dales, sed quaecumque aliae personae idoneae, ut
ait Giraldi « *Pro ipso vero Parocho amovibili exa-*
minando non tenetur Ordinarius uti Examinatoribus
Synodalibus, sed uti potest quibus ipse maluerit,
nec pariter fieri debet concursus. » Idque tenet pro-
bata et universalis praxis. Peculiaris exceptio ha-
betur in casu, quo concurrat *cura habitualis* in
persona morali *cum exercitio* personae singularis
pertinentis ad hanc personam moralem; tunc enim

secundum mentem S. Congregationis Concilii in singulis, qui volunt fieri membra istius personae moralis requiritur concursus, praesertim, si consuetudo id ferat; ut constat ex decisione S. Congregationis in Aliphana *Curae animarum et Collationis Canoncatuum diei 16 Martii 1856*. Cura habitualis ad Capitulum pertinebat, et quovis anno deputabantur duo Canonici ad exercitium. Proposito proinde dubio « An in Collationibus Canoncatuum trium Collegiatarum sit servanda forma concursus a S. Concilio Tridentino praescripta? » Responsum est: *Affirmative, et amplius*. Et in tertio dubio S. Congregatio sanandas esse censuit collationes, quae praeter concursus formam pendente lite expeditae fuerant. Deputatus vero Vicarius amovibilis incurrit et debet explere omnes obligationes, quae gravant Parochos titulares, et Vicarios perpetuos, quoad populum sibi commissum; hinc eos obligat lex offerendi Sacrum pro populo sibi commissio diebus dominicis et festivis, lex exhibendae praedicationis verbi Dei, administrandi Sacramenta; lex residentiae, et omnimodae curae spiritualis populi sibi subjecti. Istae enim leges Concilii Tridentini et Summorum Pontificum obligant » *quoscumque parochiales vel alias curam animarum habentes Ecclesias quocumque modo obtinentes.* »

Specialius nonnulla hic dicenda sunt de obligatione offerendi pro populo Sacrificium Missae diebus dominicis et festivis. Haec obligatio, ut dictum est, percellit quoque Vicarios temporaneos;

seu ut declaravit et decrevit Summus Pontifex Pius IX in Constitut. Amantissimi Redemptoris diei 3 Maii 1858 « *parochos, aliosque omnes animarum curam actu gerentes.* » Et hoc adeo verum est, ut si cura *habitualis* animarum penes aliquod capitulum, dignitatem etc., resideat, *actu* vero penes Vicarium etiam temporaneum, missa pro populo a rectore actuali, non vero ab habituali applicanda sit juxta ea, quae statuit Benedictus XIV *Constitut.* « *Cum semper oblatas* » § *cum enim.* Et cum in Cathedrali *Vicoequen.* habitualis cura penes Capitulum, actualis penes Vicarium temporalem esset, quaesitum est a S. Congregatione Concilii « An et a quo sit facienda applicatio missae pro populo in casu? » et responsum est sub die 7 Maii 1808 « *Affirmative a Parocho actuali.* » Quod si Parochus, et in casu Vicarius non habeat congruam sufficientem, non potest idcirco hoc onus declinare, sed poterit agere juxta Decretum Concilii Tridentini *Sess. 23, cap. 13 de reform.*, ut congruae augmentum consequatur, quemadmodum advertitur a Secretario in folio causae jam citatae *Vicoequens.*, At si Parochus actualis habeat coadjutores, qui ei suppetias ferant in rei parochialis procuratione, tunc isti coadjutores non tenentur Missam pro populo dictis diebus celebrare, cum hujus oneris satisfactioni jam consultum sit per sacrificium, quod a Parochis titularibus, vel a Vicariis principalibus peragi debet, prout decisit S. Congregatio Concilii in *Liparens. Missae pro*

populo diei 23 Martii 1861, per summ. prec.
Sicut non tenentur capellani asylo-
rum pro pauperibus, carcerum, nosocomiorum, aliorumque hujusmodi locorum, quemadmodum decisis S. Congregatio Concilii in *Dublinen. Missae pro populo diei 2 Junii 1860.*

6.º S. Congregatio de Propaganda Fide sub *die 28 Januarii 1788* pro Missionariis, civitatis Pekini edidit decretum hujusmodi « S. Congregatio censuit et declaravit ecclesias omnes, oratoria, capellas districtus, qui a Sacerdotibus saecularibus, sive etiam regularibus diversarum nationum, tam in civitate Pekini, quam in ejus dioecesi administrantur, nec vere nec proprie parochias esse cum certarum animarum cura necessario conjunctas: Missionarios vero, quorum fidei commissum est earundem ecclesiarum administratio, nullo modo parochos esse sed simplices verbi Dei precones, nulla certa sede aut residentia incardinatos; proindeque ad nutum pro tempore existentis Episcopi Pekinensis esse amovibiles. » Die vero 5 Februarii 1803 eadem S. Congregatio in Epistola ad Vicarium Apostolicum Tonkini pro missionariis regnorum Sinarum, Tonkini, Concincinae ac Siami respondit « Neque Vicarium Generalem, neque coadjutorem Vicarii Apostolici, uti nec ipsum Vicarium Apostolicum ulla teneri obligatione ex justitia applicandi Missam diebus festis pro populo, si cui praedictis titulis praesunt. » Cum autem post Encyclicam

Epistolam jam citatam Summi Pontificis Pii IX « *Amantissimi Redemptoris* » dubitari a nonnullis caeperit, an per ea, quae inibi habentur de obligatione Parochorum aliorumque curam animarum actu gerentium celebrandi et applicandi Missam pro populo omnibus dominicis et festivis diebus etc., derogatum fuisset prioribus aliis laudatae S. Sedis declarationibus, quibus nuntiaturum fuerat in missionum locis, ubi neque Parochi neque parochiae rite adhuc institutae inveniuntur, Vicarios Apostolicos et Missionarios, licet animarum curam exercentes supradictae obligationi implendae non adstringi, hinc a S. Congregatione sub die 23 Martii 1863 expensum est dubium « An Vicarii Apostolici ac missionarii, qui quovis modo » curam animarum in certo aliquo loco assumunt, » omnes indistincte obligentur ex justitia ad applicandam Missam pro populo diebus festivis? » Et responsum est « *Negative*, dummodo non agatur de locis, in quibus Sedes Episcopales ac paraeciae canonice erectae jam sint, atque ad eos » Vicarii Apostolici et Missionarii missi sint, ut » legitimorum Pastorum vices gerant » Quae dubii resolutio fuit a Summo Pontifice approbata die 29 ejusdem mensis. Ex quo responso S. Congregationis patuit vera causa, cur Missionarii et Vicarii Apostolici non tenerentur ad applicandam Missam pro populo, etsi ejus aliqualem curam haberent, quod implicite tantum in superioribus Decretis continebatur. Ratio haec est: ubi non sunt Sedes

Episcopales ac paraeciae canonice erectae, non possunt esse Episcoporum et Parochorum obligationes, inter quas est obligatio applicandi Missam pro populo. E converso ubi id habetur, sive dioecesis regatur per Episcopum sive per Vicarium Apostolicum, prout etiam si paraecia Canonice erecta administretur per Parochum titularem, sive per Vicarium perpetuum aut temporaneum, ac etiam per Missionarium, habet locum expletio illius obligationis praestanda vel per Parochum titularem exercentem, vel per Vicarium perpetuum aut temporaneum, ac etiam per Missionarium. Tantummodo proinde hic videndum et determinandum est, quando nam Sedes Episcopalis ac parochia in aliqua regione dicatur canonice erecta. Quoad Sedes Episcopales sermo satis clarus est: cum enim erectio Episcopatus sit una ex causis majoribus, Summo Pontifici reservatis, nos dicemus Sedem Episcopalem Canonice erectam, quam scilicet Summus Pontifex fundavit, et in hoc nequit oriri dubium; actus siquidem isti Papales solent poni cum omni quoque externa solemnitate. Ingeri dubitatio potest relate ad canonicam erectionem paraeciae, quo conceptu clare tradito, quaevis difficultas statim disparebit. Paroecia, prout fusius dicetur in *Tit. XXIX, libri III* est certa alicujus dioecesis Ecclesia ab Episcopo designata, quae populum certis limitibus distinctum, et circumscriptum habet; et presbyterum seu rectorem a quo sacramenta, verbum divinum aliaque spiri-

talia eidem exclusive, et ex officio ministrentur. Quando proinde Episcopus Ecclesiam designavit, et assignavit populum constitutum in loco certis limitibus circumscriptum, ac dedit rectorem certum et unicum, tunc ex Concilio Tridentino *cap. 13, sess. 24 de reform.* habetur erectio canonica parochiae. Hoc spectat exclusive ad Episcopos locorum, praesertim in primaeva parochiarum divisione, et est eorum praecisa obligatio, quod utrumque constat ex *cit. cap.* Concilii Tridentini; ac non requiruntur aliae solemnitates ad hanc divisionem peragendam. En quae dicitur realis constitutio parociae aut beneficii parochialis. Porro Episcopus vel in titulum alicui concedit hanc parochiam, et tunc ejus positio secundum canones est perpetua, ac dicitur verus Parochus et verus beneficiatus. Neque est necessarium ut Episcopus Parocho constituat inamovibilitatem (quando eum titulari fecit), sed haec inamovibilitas procedit ministerio juris, quia beneficia non ad tempus seu manualiter, sed in perpetuum conceduntur. Et talia beneficia secundum ordinationem Concilii Tridentini *sess. 24, cap. 18 de reform.* deberent per concursum conferri. Quin imo ex allegatis juris canonici principiis ego non puto, quod Episcopi dioecesani, sive Concilia Provincialia possint istis Parochis in parochiis titulariter constitutis tollere jus *inamovibilitatis*, absque speciali S. Sedis venia, quae sola potest beneficia perpetua facere manualia. Et a fortiori, absque speciali S. Sedis per-

missione non licet Episcopis, nisi in casibus a jure expressis has parochias mutare, et definire quarum Ecclesiarum Sacerdotibus haec munera pro tempore adnecti debeant; namque id importaret Episcopos posse ad libitum unire, dividere, vel dismembrare semel constitutas paraecias, et status dioecesis continuam facere mutationem, quod quam a Canonibus abnorme sit, nemo est qui non videat, cum canones rationabilem stabilitatem exigant. Si vero Episcopi titulos paraeciarum semel constitutarum sibi retineant, et Presbyteris non dent nisi administrationem, tunc tales sacerdotes erunt vel Vicarii perpetui, vel temporanei ad arbitrium Episcoporum statuti, de quorum positione jam egimus. Sed nemo inficias ibit, eos teneri ex justitia, quamdiu illud munus occupant, ad applicandam Missam praedictis diebus pro populo. Quibus adnotatis quisque facile videt, quam rari sint casus in America septemtrionali Statuum Unitorum applicationis Responsi S. Congregationis de Propaganda Fide jam reali. Cum enim jam in Concilio primo plenario Baltimorensi praescriptum fuerit districtus ecclesiasticos intra certos limites designare, atque id generaliter opere expletum sit; cumque, ut refertur in Actis Concilii Baltimorensis II *pag.* 76, Sacerdos proprius in unoquoque districtu debuerit praefici, atque ministerio ejusdem primi Concilii fuerit deputatus *n.* III. Hinc Sacerdotes ita deputati ad minimum sunt Vicarii temporanei parochiarum, et proinde ad

Missam applicandum pro populo in supradictis diebus tenentur.

7.º Licet vero Vicarii temporanei debeant habere congruam ut Vicarii perpetui, et ratione muneris sibi commissi nequeant plures Vicarias habere, nam quamdiu manent, tenentur munera parochialia obire et proinde residere; quia tamen sunt temporanei, seu ad nutum amovibiles, hinc non habent *institutionem canonicam*, sed simplicem *deputationem*; neque talis Vicaria ex defectu perpetuitatis et apta ad praebendum titulum ordinationis: quin imo et ipsi sponte renunciare possunt, neque exigitur, ut talis renunciatio acceptetur ab Episcopo. Sed quaeri hic potest: Vicarii amovibiles possunt ne absque causa removeri, ut sit in potestate mittentium eos quomodocumque revocare, ut isti non habeant ullum juris remedium contra arbitrium adversus eos exercitum? Huic quaestioni hodie praecipue est directa, et completa responsio praebenda, eo quod maxime ferveat quaestio. Responsio autem sic meo iudicio dari potest: Atque imprimis animadverto contra decretum datum de remotione Vicarii amovibilis ad nutum non dari veram appellationem, sed simplicem recursum ad Pontificem; cum enim eorum positio a jure non sit determinata, ut est positio Parochorum titularium, et Vicariorum perpetuorum; hinc remedium juris ordinarium eis non competit, quo de spretis eorum attributis conquerrantur, sed tantum recursus, qui in omnibus ca-

sibus, istis remotis clericis competit *ex quadam non scripta aequitate*, ut ait Cardinalis De Luca *in Part. 1, de Beneficiis, Discursu 97, n. 13*, et hanc non scriptam aequitatem deinde expone-
mus. Advertendum secundo est Episcopum, seu alium removentem non teneri exponere remoto Vicario temporali causam remotionis, quia hic non sumus in casu processus regularis, sed tantum manifestare suam voluntatem faciendae remotionis: teneri autem hanc causam vel motivum prodere Summo Pontifici, ad cujus, tribunal recursus fit: aut saltem totam remotionis seriem indicare, ut valeat illum secursum admittere, vel potius rejicere. Tertio advertendum est longe diversam rem esse simplicem remotionem Vicarii temporanei ab ejus suspensione ex informata conscientia. Namque etsi neque pro suspensione ex informata conscientia Episcopus teneatur suspensio revelare motiva, propter quae ita processit; tamen certum est ea revelanda esse Summo Pontifici, ad quem factus est recursus, et ex altera parte, nisi causae graves sint, talis suspensio ex informata conscientiae non procedit, cum sit vera poena, quae absque delicto non admittitur. Quarto advertendum est remotionem hanc fieri posse vel a Parocho habituali, vel ab Episcopo, quando hic est Ordinarius, sed non est Parochus habitualis. Et in hoc ultimo casu juxta Ferraris *Bibliotheca v. Vicarius Parochialis n. 49* ab Episcopo non potest Vicarius temporaneus removeri, nisi ex causa legitima, et appro-

bata, propter quam etiamsi Vicarius perpetuus esset, privari posset, ut tenuit S. Congregatio Concilii apud Barbosa *Summ. cit. n. 2* et *Rota Romana 21 Junii 1642*. Atque eadem S. Congregatio Concilii tenuit in *unu civitaten.* relata a Rota in *Causa hispalens. Juris amovendi curatos anno 1642*. Et jure quidem, cum in casu remotio ad nutum non sit concessa a Canonibus Ordinario, sed Parochis habitualibus; Ordinarius proinde, quando Vicarium temporaneum sibi praesentatum recognovit idoneum, in suo munere relinquere debet, usque dum ex legitima causa eum non probaverit inidoneum, secus injuriam irrogaret Parochis habitualibus, ad quos pertinet eum nominare. Quaestio proposita proinde ad hanc reducitur: Parochi habituales, et communitates, quae nominare solent Capellanum pro exercitio curae animarum amovibilem, sicut et Episcopi quando sunt Parochi habituales alicujus parochiae, et deputant Vicarium temporaneum ad nutum amovibilem, possunt ne illum removeere absque causa, ita ut haec arbitraria eorum remotio sustineatur etiam apud Tribunal Sedis Apostolicae ad quam fiat recursus? Pro hac vero quaestione solvenda non habemus textus juris, sed solutio dependet ab inspecto modo, quem servant supremae Congregationes Romanae in hisce causis terminandis. Videamus proinde quinam sit hic modus. At in antecessum adnoto in Vicariis temporalibus regularibus esse admittendam ex parte superiorum

Monasteriorum omnimodam facultatem eos amovendi etiam sine causa. Cum enim regulares debeant esse ex voto obedientiae ad nutum superioris, neque habeat *nec nolle nec velle*; hinc de facta a Superiore amotione, queri nullo pacto valent, cum ab eis obedientia exhibenda sit superioribus in omnibus, praeterquam si peccatum incurratur. Et hinc neque Episcopus causam remotionis sibi revelandam esse potest exigere. Adnoto secundo, quod si nominatio Vicariorum hujusmodi pertineat ad Moniales, vel communitates laicorum, eis non permittitur remotio absque causa ab Ordinario probanda, ut tenuit S. Congregatio Concilii in *Spoletana diei 8 Julii 1713*: cum enim disceptatum fuisset, an communitas, quae nominare solebat Cappellanum pro exercitio curae animarum amovibilem, posset illum arbitrio suo remove? Rescriptum fuit a S. Congregatione: *negative, sed tantum ex causa approbata ab Episcopo*. Postea, cum eadem quaestio iterum ad examen deduceretur *die 1 Decembr. 1731*, respondit S. Congregatio inter Summaria precum « *Servetur Decretum anni 1713* » et *die 8 Martii 1732*, stetit in Decretis. Idem servatum esse a S. Congregatione Concilii in causa *Hispalen. anni 1626*, refert Rota in jam citata *Hispalen. anni 1642*. Quoad Parochos vero habituales, sive sit Capitulum, sive sit Episcopus, relate ad Vicarios saeculares clericos ad nutum amovibiles, haec de jure retinenda esse censeo ex responsis Sacrarum Congregationum, aliisque mo-

mentis. — I° Si revocatio Vicarii locum habuit *ex odio et malitia*, tunc est casus *reintegrationis*, aut melius *manutentionis* istorum Vicariorum in munere, a quo dejecti sunt. Id apertissime admittitur a Cardinali De Luca in *cit. discus. 97, num. 11* et ab ipsa Rota in *causa Hispalens. diei 21 Junii 1641 coram Peutingero*, quamvis Rota retinuerit Episcopos posse removeere hos Vicarios temporaneos absque causa. Sed sapienter advertitur hoc odium et malitiam non praesumi, sed debere probari. Idem tenet Innocentius in glossa ad *Cap. fin. de offic. Ordinarii in VI* et Cardinalis in *Clementin. 1 de supplenda negligentia praelator.* ibi: « Ego puto, quod etsi nulla subsit causa, *dum tamen non ex malitia*, tenet revocatio. » Atque demum id admittitur a Fagnano in *Cap. cum ad Monasterium de statu monachor. n. 23 et seqq.* — II° Si pariter revocatio dedecus vel infamiam, aut pariter magnum praejudicium Vicario causaret, tunc facta revocatio absque causa deberet irritari, et Vicarius manuteneri in suo officio, quemadmodum tenet citatus Cardinalis De Luca in *discuss. 97 de Bonifaciis num. 12 citans decis. 6 de restit. spoliatorum in antiquis, et deducta apud Merlinum decis. 882, num. 20, cum sequent.* — III° Allata causa aegritudinis vel senectutis non sufficit ad removendum Vicarium temporaneum in beneficio, dummodo cum junior esset et sanus officio suo attendisset. In hoc enim jura non distinguunt inter beneficia proprie dicta

perpetua, et manualia, quemadmodum demonstrat Fagnanus in *cap. Consultationibus de clerico aegrotante num. 45*. Quin imo id servari in meris officiis secundum praxim Curiae Apostolicae idem Auctor probat. Sentit eodem modo Reiffenstuel in *Commentar. ad Tit. de clerico aegrotante* non solum quoad beneficia, sed etiam quoad administrationes et officia ecclesiastica. Atque eadem est sententia Cardinalis De Luca in *discuss. 20 de regalibus ad materiam officiorum*. Haec esse perhibetur sententia S. Congregationis Concilii a recensioribus Auctoribus, quae sub *die 25 Maii 1822*. Vicario temporaneo in cura animarum impotenti praestare servitium propter grandaevam aetatem, omnes servavit redditus, quamvis Ordinarius exposuisset hoc servato modo non posse provideri exercitio Curae. — IV° Si nulla causa revocationis allata est, neque S. Congregationi revelata, haec in more habet cassare revocationem, et Vicarium temporaneum manutenere in officio, a quo dejectus est. Giraldi in *additionibus ad Tractatum De officio et potestate Parochi cap. 115*: loquens de Vicariis temporaneis ait « Et si » Parochi amovibiles valeant toties quoties opus » est amoveri, attendere tamen oportet, ut de facto » non amoveantur absque legitima causa. S. Congregatio Concilii 11 Julii 1626, S. Congregatio Episcoporum et Regularium in Sulmonensi 24 » Maii 1645, et 16 Maii 1653 et alibi » Atque paulo post subsequitur « Omnes vero amovibiles

» Curati amoveri possunt arbitrio Episcopi dioe-
» cesani. Sed non debent amoveri, nisi ex causa
» rationabili et justa. Nam et in hoc hebenda est
» ratio justitiae, et amovendorum honori consu-
» lendum est. » Atque haec est non-scripta ae-
quitas, de qua loquebatur in *cit. discours. 97 de*
Beneficiis Cardinalis De Luca « et ex qua com-
petere videtur recursus vel querela ad Superiorem
pro interpositione arbitrii: super aliqua saltem
summaria cognitione causae, ob quam hujusmodi
electio fiat, cum non soleat dari casus absque
aliquo odio, vel absque praejudicio in fama seu
alias resultante. » Et revera S. Congregatio, dum
causa remotionis justa non exponitur, solet rein-
tegrare amotos, quemadmodum fecit in *Messinensi*
diei 18 Martii 1854 in qua proposito dubio. « An
sustineatur privatio beneficii parochialis seu potius
sit locus reintegrationi in casu? » Sacra Congre-
gatio respondit « negative ad primam partem, af-
firmative ad secundam » Quemadmodum S. Con-
gregatio pariter responderat in *Nullius Farfensis.*
die 6 Julii 1791 et in *Romana suspensionis one-*
rum diei 28 Martii 1801. Quibus decisionibus
S. Congregatio recessit a nimio rigore Rotae Ro-
manae in citatis decisionibus causae Hispalensis;
et jure quidem, cum arbitrium boni viri debeat
esse a ratione directum. Sententia autem haec
nostra cum ex una parte satis validis suffineatur
rationibus, ex altera longe justior est sententia
Lotheri; in *Opere de re beneficiaria lib. 1, q. 33*

et Rebuffi *de pacificis possessoribus num. 331* plus aequo tribuente positioni Vicariorum temporaneorum. Differt proinde positio Vicariorum temporaneorum a Vicariis perpetuis in hoc, quod Vicarii perpetui sicut Parochi titulares removeri non possunt, nisi ex *causa a jure contemplata* et mediante *processu canonico*; cum e contra Vicarii temporanei valeant amoveri ex quacumque dummodo gravi causa; atque quoad primos datur a sententia appellatio, quoad alteros non habetur nisi recursus.

8.º Loquemur nunc de Vicariis in jurisdictione. Prout vero isti ponuntur ab Episcopo, vel a Capitulo, vel a Summo Pontifice, ita appellantur, vel *Vicarii Generales*, et *Foranei*, aut *Vicarii Capitulares*, sive demum *Vicarii Apostolici*. Primo sermonem instituemus de Vicariis Episcopalibus, deinde de ceteris. Sicut expositum est in Tit. XXIII, antiquitus Vicarius *natus* Episcopi erat in dioecesi Archidiaconus, cujus auctoritas erat annexa beneficio. Sed deinde experientia ostendit Episcopos non esse hoc modo satis expeditos in administratione dioecesis, et proinde evenit, ut i talis delegatio Episcopalis Auctoritatis non alligaretur beneficio, sed constitueret simplex munus, et hoc munus dictum est Vicariatus generalis, illudque gerens nominatus Vicarius Generalis Episcopi, quandoque etiam *Officialis cap. 2, h. t. in VI*. Quod contigisse videtur prope finem saeculi decimi tertii, scilicet tempore intermedio inter edi-

tionem Decretalium Gregorii IX, et Sexti Decretalium; namque cum in Decretalibus Gregorii IX adhuc dicatur vigere auctoritas Archidiaconorum, nec vestigium aut verbum habeatur de Vicariis in jurisdictione; è contra in *Sexto* habetur mentio de Vicario Generali Episcopi, nec de Archidiaconorum jurisdictione verba fiunt. Vicarius generalis porro dicitur ille « qui constitutus est ab Episcopo » cum generali potestate, ut ejus vices gerat in » eodem loco, in quo ipse Sedem habet, ac jus » dicere solet » ut cum communi Doctorum tenet Ferraris in *Bibliotheca v. Vicarius Generalis Episcopi*. Episcopus vero eum ponere tenetur, ad praescriptum *cap. 15 de offic. et potestat. judic. ordin.* cum per se negotia dioecesis commode expedire nequit, et si negligat, post praeceptum S. Congregationis Episcoporum et Regularium, mittitur illi ab Urbe vel aliunde Vicarius pro tali officio exercendo, qui tunc est Vicarius Apostolicus habens jurisdictionem privative quoad Episcopum, nec Episcopus eum potest remove, ut pluries decisis S. Congregatio Episcoporum, et refert Pellegrinus *part. 1, sect. 2 de Vicario Generali Episcopi subsect. 5, n. 8.*

9.º Communiter ab Auctoribus quaeritur; an Episcopi valeant plures simul habere Vicarios Generales, sive potius unum tantum possint deputare? Quae disceptatio est maxime practica, et tamen a Doctoribus non in eodem sensu solvitur, nos vero quid in hac re sentiamus magis esse juri

conforme, sequentibus explicabimus. Juris textus expressus non est, vel qui praecipiat unum tantum deputari debere Vicarium Generalem, vel qui interdicit plurium positionem contemporaneam; solummodo id ex jure habemus semper nominari *Vicarium* vel *Officialem*, numquam vero *Vicarios* vel *Officiales*. Hic autem non venit in quaestionem an Episcopus pro duabus dioecesibus in unam unitis, valeat duos Vicarios nominare, scilicet unum pro unaquaque; nam aliquando ad id tenetur, praesertim si dictae Ecclesiae unitae inter se multum distent, ut tenuit S. Congregatio Episcoporum *in Sutrina 7 Junii 1594* et S. Congregatio Concilii *in Gerunden. et Cariatén. 2 Octobr. 1706* apud *Monacell. Appendic. ad part. 1, decis. 4 in fine*. Quo casu proinde excluso procedimus sic. Plurium Vicariorum contemporanea positio potest evenire quatuor modis. Vel enim — 1. inter Vicarios fit divisio facultatum, ut unus consequatur jurisdictionem contentiosam, alter jurisdictionem voluntariam. Aut — 2. duo vel plures Vicarii ita ponuntur, ut procedant *collegialiter*, ita ut quod pluribus eorum placeat, id pro deciso habeatur, quemadmodum fit in tribunalibus collegialibus. Vel — 3. fit inter duos vel plures Vicarios haec divisio, ut unus habeat facultatem generalem pro omnibus causis et personis unius partis dioecesis, alter pro alia parte, et sic dividatur dioecesis in totidem velut districtus, quorum unicuique praeponitur Vicarius distinctus.

Aut demum — 4. duorum vel plurium Vicariorum deputatio fit, ut unusquisque et omnes *in solidum* constituentur, hac nempe lege, ut omnia quisque negotia valeat tractare, et ille demum pertractet, qui prior praevenit, aut occupavit. Queis positis dicimus, quoad primum casum retinendam esse sententiam Benedicti VIV *de Syn. lib. 3, cap. 3, n. 2*, nempe *esse juri conformius*, ut unus idemque Vicarius Episcopi vices in utriusque jurisdictionis exercitio gerat; sed tamen usum hunc non reprehendi tamquam juri contrarium; sub nomine autem Vicarii Generalis venire eum, qui voluntariam jurisdictionem administrat, hoc est enim officium nobile istius Magistratus. Sed hic modus dividendi jurisdictionem hodie neque in Gallia neque in Belgio (de quibus regionibus loquitur Benedictus XIV) locum habet, postquam tribunalia ecclesiastica inibi desierunt, quae nunc sub alia forma excitantur, ut in subsequentibus exponetur. Positio secundi casus est *contra jus*, nam negotia dioecesis expediri per collegia jus ecclesiasticum non admisit, atque haec causa fuit propter quam Concilium Tridentinum *sess. 24, cap. 16 de reform.* statuit, ut Capitulum Ecclesiae Cathedralis sed vacante infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem Vicarium confirmare omnino teneretur; difficulter enim talia negotia a personis moralibus expediuntur. Accedit hunc modum deputationis plurium Vicariorum fuisse reprehensum a S. Congregatione Episcoporum et

Regularium sub die *24 Septembris 1827*. Sic pariter non est Vicarius Generalis Episcopi, sed solum delegatus, qui constituitur in aliqua parte dioecesis cum facultate generali pro omnibus causis, ejusdem loci vel partis. Et revera nomen Vicarii Generalis non meretur sicut nec potest Litteras Apostolicas exequi ex Decreto S. Congregationis in *una Nullius diei 22 Decembr. 1628* apud *Nicol. in Flosculis v. Vicarius Generalis, n. 48*; quae Litterae sunt Vicario Generali aut Ordinario remissae; tertius proinde hic modus non probatur. Ast quoad quartum modum, putarem illum non esse contrarium juri, et esse saltem tolerandum, ubi inductus est ex consuetudine praescripta. Revera si calculum Auctorum inspiciamus, incipiendo ab interpretibus, videmus eos in hac re convenire, quod Episcopus possit plures Vicarios Generales aequae principales seu in solidum constituere, maxime si Dioecesis sit multum ampla, ut sic expeditioni causarum facilius consulatur, cum commodius expediantur causae per plures. Istorum Auctorum nomina et respective opera recensit Ferraris in *op. et verb. cit. n. 8*. Posse vero Episcopum plures habere Vicarios Generales aequae principales, si ita servetur de consuetudine, tenuisse S. Congregationem in *Lancianen. 24 Martii 1599 et 21 Februarii 1614* refertur a Pellegrino *op. cit. num. 12*. Neque dicatur adesse resolutiones SS. Congregationum, ut est Epistola S. Congregationis Episcoporum sub

die 6 Septembr. 1748, quae id inhi-beant, quia istae decisiones procedebant quoad loca, in quibus talis consuetudo non erat introducta, et nolebant introduci. Secus vero dicendum est de locis, in quibus talis inoleverat consuetudo; et quoad ea ista consuetudo non fuit improbata. Unde hodie solet ita a Juristis solvi haec quaestio, scilicet: ubi consuetudo jam viget, jus patitur ut plures Vicarii in solidum constituentur; at ubi haec consuetudo non est, non permittitur introduci. Habemus autem pro locis, in quibus haec consuetudo inducta est, non modo praesumptum, sed sin minus tacitum (si non est expressus) legislatoris consensum. Revera Romanae Congregationes et Tribunalia Datariae et Poenitentiariae Apostolicae optime norunt in aliquibus regionibus, puta Gallia, Belgio etc. haberi hanc plurium Vicariorum Generalium deputationem, et cum delegationes fiunt pro expediendis seu exequendis Apostolicis Rescriptis directio fit aliquando his terminis expressa « *Vicariis talis diocesis in spiritualibus generalibus* »: quae dispensationum Apostolicarum superscriptio aut directio si non aequivalet expresso consensui, saltem tacitum involvit. Non inde dicemus saltem toleratam rerum conditionem, quam Romana Curia dignoscit, et cum posset eam reprehendere, tacendo approbat, imo suo facto regularem agnoscit?

10.º Subsequitur quaestio de qualitatibus Vicarii Generalis. Porro Vicarius Generalis debet esse — 1.º saltem prima tonsura initiatus, quia

laici jurisdictionis ecclesiasticae exercendae incapaces sunt *cap. 2 de judiciis*, et *can. 22 caus. 16 q. 7* indecorum esse dicitur « laicum Vicarium esse Episcopi, et saeculares in Ecclesia judicare. » Quod si valet pro excludenda quacumque laicorum jurisdictione, a fortiori valebit pro laicis arcendis a jurisdictione Vicarii Generalis: et solummodo Pontifex eos per dispensationem capaces facere valet. At non requiritur, ut in sacris Ordinibus sit constitutus, vel Presbyteratum susceperit, quia alia est ratio ordinis, alia jurisdictionis, et non est mirum, quod aliquis inferior in hierarchia ordinis sit superior in hierarchia jurisdictionis: nisi pro aliquibus dioecesibus aut regnis ex auctoritate Romani Pontificis aliter statutum esse comperiatur, ut accidit in Regnis Hispaniarum, in quibus ex Constitutione Urbani VIII *Decret. Romanum* Vicarii Generales debent esse Presbyteri. — 2° Non debet esse bigamus quamvis in caelibatu nunc vivat, ex *cap. un. de cleric. conjug. in VI* et ex allegatis in Titulo XXI hoc libro, neque conjugatus, quamvis cum unica et virgine, quia non gaudet plene privilegiis clericilibus etsi habitum et tonsuram gestet, et ita decisis S. Congregatio Episcoporum *in Traguriensi diei 11 Septembr. 1612*. Item — 3° aetas ejus debet esse 25 annorum saltem incaeporum, cum haec aetas requiratur pro iis, quibus animarum cura imponitur, ut dictum est tit. XIV hoc libro. — 4° Debet Vicarius Generalis esse Doctor

vel Licentiatus in Jure Canonico aut in S. Theologia, ut S. Congregatio Episcoporum tenuit in *Polignanensis. 28 Augusti 1582, in Triventina 6 Octobris 1645* et in aliis causis pluries. Proinde est quod asserat Monacellius *par. 2 tit. 16 formul. 2 num. 3*, quod si fiat recursus contra Episcopum non retinentem Vicarium hoc diplomate insignitum, S. Congregatio consuevit respondere, ut Vicarium eligat Doctorem, praecipue si Episcopus Juris peritus non sit. At eadem S. Congregatio aliquando concessit, ut Episcopus Vicarium retineat non Doctorem, alias tamen idoneum, ut in *Traguriensis. 15 Junii 1590, et in Oritan. 23 Decembr. 1603.* — 5° Clericus Regularis esse nequit Vicarius Generalis Episcopi: et quidem quoad Mendicantes id colligitur ex *Clementina extrav. 1 § ad prioratus de regular.* quoad alios vero indirecte eruitur ex Decretis Clementis VIII super reformatione Regularium *art. 32*, in quo inhibetur quod nullus Regularis degat extra claustra absque licentia S. Sedis. At aliquando Sacrae Congregationes permiserunt assumi in Vicarios Generales quoque Regulares, ut demonstrat Ferraris *op. et loc. cit. num. 23, 24, et 25.* — 6° Habentur plura Decreta Sacrarum Congregationum praesertim S. Congregationis Episcoporum, in quibus interdicitur ut Vicarius Generalis non eligatur *ex Parochis*, vel non deputetur Canonicus Poenitentiarius, vel non sit frater aut Nepos Episcopi, vel demum non sit dioecesanus aut Benefi-

ciatus in dioecesis, sed exterus; quas decisiones refert Ferraris in *op. et loc. cit. a num. 28 ad num. 36* cum exceptionibus: quae tamen omnia demonstrant eas decisiones sese referre ad particularia inconvenientia, et locum habere tantum, quando verificantur ista incommoda, sed non includunt regulam invariabilem, ut ea sunt, quae in antecessum sunt notata.

11.º Communiter quaeritur: an jurisdictio Vicarii Generalis Episcopi sit ordinaria vel delegata? Et fatendum est, quod si secundum juris antiqui principia procedamus, atque ea simul respiciamus, quae in Vicarii Generalis positione habent locum, Vicarii Generalis positio sit et correspondeat tum ordinariae, cum delegatae jurisdictioni; argumenta namque ab utraque parte allata suum habent pondus. Sed hoc demonstrat positionem Vicarii Generalis esse *anomalam*, et talis considerari debet, cum contra antiquam disciplinam ordinaria jurisdictio non sit adnexa beneficio. Atqui tamen, ut in antecessum observatum est, fuerunt graves causae, quominus beneficio conjungeretur haec caeteroquin ordinaria potestas. Unde vera responsio ad quaesitum esset Vicarii Generalis jurisdictionem esse *anomalam*. At hac praetermissa responsione, damus alteram, nempe Vicarii Generalis jurisdictionem esse ordinariam, seu melius consideratam esse ut ordinariam. Argumenta autem sunt — 1° quia Vicarius Generalis assumit universalitatem causarum, exceptis iis, quae spe-

ciale mandatum exigunt, atque id vi officii sui *glossa in cap. 2, v. officialem h. t. in VI*: — 2° quia ejus tribunal unum est cum Episcopi tribunali, ut non liceat, quacumque consuetudine non obstante, ab ejus sententia ad tribunal Episcopi provocare *cap. 2 de consuetud. in VI*: — 3° quia licet Vicarius Generalis nominetur sive deputetur ab Episcopo, ejus tamen positio, seu melius officium a jure est ex *cap. 2 de offic. Vicarii in VI*. Idque procedit non tantum in iis causis, quae ex generali officio Vicariatus ei competunt, et in generali mandato comprehenduntur, sed in iis quoque, quae requirunt speciale mandatum, modo in prima commissione specialiter adnectantur, seu intuitu officii Vicariatus postea per speciale mandatum committantur, Barbosa *de offic. Episcopi alleg. 54, num. 37*. Secus autem dicendum esset, si mandatum speciale committeretur Vicario Generali nec intuitu nec sub nomine Vicariatus. Neque dicatur non posse eamdem potestatem ordinariam consistere in duobus, nempe in Episcopo et in Vicario; namque in uno, scilicet in Episcopo, existit *in titulo et in ministerio*, in Vicario vero existit *tantum in ministerio*, quod unum consideratur cum ministerio Episcopi, sicut unum est tribunal idemque Auditorium *cit. cap. 2, de consuetud. in VI*; et ex dicendis clarius patebit. Sicut dicendum non est Ordinarios non poni in Republica nisi principis auctoritate ex *can. 30, caus. 2, quaest. 6 in Decreto*, nam sub hoc re-

spectu dici potest Vicarios Generales positos esse a jure, etsi personarum designatio fiat ab Episcopo; et deinde hoc verum est de Ordinariis titularibus, at non de Ordinariis vocatis in partem ministerii exercendam, quique proinde non constituuntur in diverso gradu, atque ita major pars Doctorum sentit, ut Pellegrinus in *Praxi Vicariorum part. 1, lect. 2, subsect. 3*, Fagnanus in *cap. quod nobis n. 41 de clandest. despons.*, Sanchez *lib. 3, de matrimonio disput. 29, n. 34*, alique.

12.º At quatenus est amplitudo potestatis Vicarii Generalis? Multiplex est ad quaesitum responsio. Et in primis advertendum est Vicarium Generalem non poni ad supplenda ea, quae sunt ordinis, sed tantummodo ad ea, quae sunt jurisdictionis, proinde etiamsi fuerit caractere Episcopali ornatus, ex generali commissione, videlicet sine speciali mandato Episcopi titularis nequit ea quae sunt ordinis Episcopalis exercere, ut consecrare Ecclesias et altaria, neque Chrisma et Oleum Sanctum conficere, neque Sacramentum Confirmationis et Ordinis conferre, neque calices consecrare, et alia hujusmodi; atque in hoc conveniunt omnes Doctores. Quod vero pertinet ad potestatem jurisdictionis, Doctores distinguunt inter *mandatum generale*, et *mandatum speciale*. Mandatum generale est, quando quis ab Episcopo habet simplicem deputationem ad exercendum munus Vicarii Generalis. Et in hoc casu Vicarius Generalis potest expedire omnia negotia et omnes causas, quae ad

jurisdictionem Episcopalem ordinariam pertinent; ita ut, si in aliquo juris textu dicatur aliquid ad Episcopi dioecesani potestatem pertinere hoc etiam competere praesumatur ad Vicarium Generalem, qui idcirco nominatur et est Ordinarius, quemadmodum Episcopus, unum idemque cum Episcopo habet tribunal, et cum eodem una persona est. Exceptio una est quoad ea negotia, quae speciale mandatum requirunt, juxta *cap. 5 de procurat. in VI* ibi « Qui generaliter constituitur ob negotia » procurator, agere ac experiri potest, exceptis iis » casibus, qui mandatum exigunt speciale. » Ea vero quae mandatum exigunt speciale sunt quae ex jure scripto vel ex consuetudine illud dicuntur exigere, aut ex ipsa causae gravitate id dignoscitur. Doctores apud Ferraris *op. et v. cit. art. 2* exponunt ea quae potest vel non Vicarius Generalis ex hoc mandato generali; qui proinde consuli hac super re possunt. Illud autem in quavis hypothese semper retinendum est et admittendum, Vicarium Generalem posse subdelegare partem suae jurisdictionis, seu subcommittere negotia, quae ipse expedire teneretur, quia est Ordinarius, et ad universitatem causarum vocatus. Mandatum vero speciale constituunt Episcopi litterae, in quibus post factam deputationem personae in Vicarium Generalem et datum mandatum generalis gestionis, ejus auctoritas pressius definitur ac explicatur. Atque hoc mandatum speciale potest esse vel *restrictivum* vel *ampliativum* mandati generalis;

prout Episcopus aut aliquid gerendum vetat Vicario, quod mandato generali posset exequi, aut aliquid negotium permittit ei explendum, quod ex dicto mandato generali non valeret complere. Jus neutrum prohibet in genere; quoad utramque speciem tamen nonnulla sunt advertenda. Et quod attinet ad mandati generalis restrictionem, sedulo est attendendum, ut fiat ex gravi causa, et ut non coarctetur nimis potestas Vicarii ad periculum praecavendum, ne ad longum tempus differatur expeditio negotiorum ad quod discrimen avertendum aliquando a Sacris Congregationibus interdicta est haec limitatio facultatum. Dixi mandatum generale posse restringi, nam si in litteris deputationis Vicarii Generalis, hic poneretur tantum ad nonnulla negotia gerenda, profecto non esset Vicarius Generalis, sed simpliciter ad negotia deputatus, et sic officium ille a jure recognitum non occuparet, nec dici posset Ordinarius.

Quod respicit ampliationem potestatis Vicarii Generalis non habemus ullam legis limitationem, sed hoc tantum est notandum, quando scilicet dicatur ex tenore litterarum deputationis ampliata potestas; et Vicario Generali ea concessa fuisse, quae speciale mandatum exigunt. Ad quod dignoscendum dantur ab Auctoribus sequentia criteria, praesertim a Schmaltzgrueber. *h. t. num. 24* — 1° Posito principio, quod specialia non committuntur, nisi exprimantur juxta *regulam 81 jur. in VI*, non sufficit in mandato generali concedi Vicario

generalem plenam et liberam potestatem agendi omnia, quae potest ipse Episcopus etiam cum clausula *etsi speciale mandatum requirant ex argum. cap. 4 de procurat. in VI*, ut exinde arguatur ea concedi, quae speciale mandatum exigunt; sumus enim in materia odiosa, in qua clausulae generales nihil operantur, ut ex allata regula juris manifestum est. — II° Non ampliat, sed potius restringit potestatem Vicarii, si Episcopus ei indulgeat, ut possit omnia expedire excipiendo particulare negotium, quod requirit mandatum speciale, quia hoc dum confirmat potestatem in iis, quae mandato generali delegantur, ex altera excludit alia negotia, quae exigunt specialem commissionem; et ita quoque sentit Pirhing. *h. t. num. 43*. — III. Si Episcopus in litteris concedit pertractandum negotium, quod requireret mandatum speciale, et de aliis agendis nihil caveat, ex praedicta regula hoc tantum ei datum esse intelligitur non vero alia, etsi ejusdem sint ordinis aut gravitatis, cum veleat principium « *superior quod voluit expressit.* » At si adjungat clausulam « *et omnia alia, quae speciale mandatum requirant;* » ex ista clausula Vicarius solum pertractare potest minora vel aequalia expressis, non autem graviora *arg. cap. 15 de rescript. et Clementin. 2, de procurat.* Ex quibus deducitur quam ampla debeat esse formula, ut Vicario Generali omnia ea tribuantur agenda, quae mandatum speciale requirunt.

13.º Vicarius Generalis porro consideratur a jure tamquam constitutus in dignitate, ut tenet Glossa in *Clementin. Etsi principalis de Rescriptis verb. Episcopi, et verb. Foraneo*, et tenet communis Doctorum; hinc potest esse delegatus Papae, et executor Rescriptorum Apostolicorum; accedit eum posse exequi commissiones et Litteras Apostolicas, quae prius directae fuerant Vicario Capitulari, nondum executas, ut censuit S. Congregatio Episcoporum in *Parmen. 6 Augusti 1614*. Quin imo habet praecedentiam super omnes Canonicos et Dignitates; quod tamen probatur, et limitatur sequentibus decisionibus — I.^o Vicarius Generalis, absente Episcopo, debet habere primum locum super omnes Dignitates et Canonicos non obstantibus consuetudinibus aliisque in contrarium ex S. Rituum Congregatione in *Adrien. 7 Augusti 1610* et *Ferrarien. 20 Decembr. 1614*. — II.º Vicarius Generalis debet praecedere omnibus Canonicis, tam in processionibus, quam in sessionibus, dummodo Canonici non incedant parati ex S. Rituum Congregatione *Egitanien. 3 Augusti 1602 ad 3 dub., Civitatis Pennae 12 April. 1603*, et *Tiburtina 6 Mart. 1615*. — III.º Vicarius Generalis non praecedit Dignitatibus et Canonicis paratis, consuetudine in contrarium non obstante, sicut non praecedit Canonicis sacris vestibus indutis, qui assistunt Episcopo celebranti, S. Congregatio Rituum in *Castellaneten. 25 Septembr. 1621*, et *Nepesina 27 Febr. 1610*. — IV.º Vica-

rius Generalis Canonicus, cum sedet uti Canonicus, debet sedere in loco suae receptionis, et in habitu Canonicali: si vero velit praecedere, uti Vicarius, debet habitum Canonicalem dimittere ex S. Congregatione Rituum in *Compostellana 4 Februar. 1600.* — V^o Vicarius Generalis debet habere primum locum ante Capitulum, Canonicos, et Dignitates tam praesente, quam absente Episcopo: si autem sit Canonicus, debet sedere in proprio stallo et cum habitu Canonicali, alias non lucratur distributiones Canonicales quotidianas ex S. Rituum Congregatione in *Oritana 5 Aprilis 1620* et alias Quibus decisionibus juxta Pignatelli *consult. canon. tom. 3, consult. 64 n. 3* et Stroz *de offic. Vicar. lib. 2, quaest. 24* potest universa theoria et praxis determinari relate ad praelationem Vicarii Generalis; quamvis deferendum quoque sit in aliquibus consuetudinibus Ecclesiarum, ut S. Rituum Congregatio censuit respondendum in *Alexandrina 15 Martii 1607.*

14.º Vicarius autem Generalis non habet beneficii redditus, cum non sit beneficio adnexum munus, sed habet salarium aut honorarium pro suo munere explendo, et quidem ab Episcopo praestandum, sicut habet pariter emolumenta, quae secundum praxim locorum, ad ipsum spectare dicuntur; et ad ea recipienda ipse jus habet, usque dum in suo gerendo officio perseverat.

Si quis autem petat quando et quot modis cesset Vicarius Generalis, responsio est multiplex; cessat

quidem ejus auctoritas — I° per propriam ipsius renuntiationem expressam vel tacitam, ut si Vicarius dioecesim relinquat animo non revertendi etc. Et quidem non est necesse, ut haec renuntiatio ab Episcopo acceptetur, quia non est beneficium; et id communiter a Doctoribus admittitur. — II° Cessat pariter per revocationem ipsius ab Episcopo factam, potest enim Episcopus, quotiescumque voluerit, Vicarium Generalem amovere, ut tenet Glossa in *Clementina 2 v. per electionem de Rescriptis*, sed in tali remotione semper habenda est ratio honoris ipsius, proinde facienda est cum magna circumspectione, et ex gravi ac justa causa, secus erit locus redintegrationi, ut decisis S. Congregatio Episcoporum, cui recursus factus est in *Spalaten. 3 Julii 1610 et in Triguriensi 7 Septembr. et 8 Octobr. 1649* — III° Omnes phases subit auctoritas Vicarii Generalis, quas subit auctoritas Episcopi, cujus Vicarius est; hinc mortuo Episcopo, deficit jurisdictio Vicarii (quamvis sustineantur quae sunt ab eo gesta ignorante Episcopi mortem, saltem quando est error communis), sicut cessat translatione Episcopi, ejus depositione, renuntiatione acceptata, vel legitimo ingressu Episcopi in religionem: suspenditur vero per censuras non solum Vicario inflictas, sed et ipsi Episcopo. Ita Reiffenstuel *Libr. 1 Decret. Tit. 28 n. 105*
 « Si Episcopi jurisdictio fuerit suspensa seu im-
 » pedita per excommunicationem, suspensionem,
 » aut interdictum, eo ipso etiam suspenditur ac

» impeditur jurisdictio sui Vicarii Generalis; quia
 » videlicet est eadem jurisdictio et Tribunal utrius-
 » que, simulque accessorium sequitur naturam prin-
 » cipalis. Ita tenet Glossa communiter recepta in
 » *cap. 1, v. ipsius h. t. in VI*, bene subjungens quod
 » tunc sit adeundus Papa, ut provideat. » Pirhing
 pariter idem sentit *comment. ad hunc titulum n.*
69. Et Fagnanus *ad cap. 5 de concession. Prae-*
bend. n. 25 propugnat « Episcopo excommuni-
 » cato, suspenso, vel interdicto, nec ejus officialem
 » nec alium posse jus reddere, nisi Papam. » Hoc
 autem non procedit quoad delegationes factas Vi-
 cario a Sede Apostolica, ut docte advertit Pyrrhus
 Corradus *Praxis dispensat. Apostolic. Lib. 7, cap.*
4, n. 47. Nam etiamsi Episcopus sit censuris in-
 nodatus etc., et sic suspendatur quoque Vicarii
 Generalis Auctoritas; retinet tamen Vicarius Ge-
 neralis *habitualement* jurisdictionem, tamquam verus
 Vicarius, et proinde poterit causam sibi Apostolica
 auctoritate delegatam exequi, cum jurisdictio illi
 delegata non dimanet a dicto Episcopo excommu-
 nicato, et ipse Vicarius continuet esse talis, quam-
 vis suspensus in exercitio jurisdictionis Episco-
 palis. Sicut suspenditur Vicarii Generalis jurisdi-
 ctio, si ex infirmitate vel ex vi majori suspensa
 fuerit jurisdictio Episcopi, seu melius ejus exer-
 citium. Citatus Pirhing *hic num. 68* hanc tenet
 sententiam contra eos Canonistas, ut Reiffenstuel
loc. cit. num. 106, Sbrozzium *de officio et potestate*
Vicarii Episcopi lib. 3, quaest. 42, n. 3, Pelle-

grinum *Praxis Vicariorum Part. 1, Lect. 2, subsect. 6, num. 16*, qui putabant cessare in totum Vicarii jurisdictionem. Verba Pirhing haec sunt: « Sed verius est, quod Episcopus captus habitua- » liter retineat jurisdictionem Episcopalem, licet » illius exercitium suspendatur, et interea ad Ca- » pitulum devolvatur juxta *cap. Si Episcopus de » suppl. neglig. in VI*, ac proinde Vicarii jurisdictio, » durante captivitate Episcopi, tantum suspensa » est quoad exercitium, ita ut illam interim exer- » cere non possit; habitu tamen manet Vicarius: » neque enim Episcopus per captivitatem amittit » libertatem, nisi de facto, adeoque neque jurisdi- » ctionem, nisi quoad exercitium, sicut et Vica- » rius ejus » Et Pirhing citat. Fagnanum *in cap. Per tuas 32, num. 21, de Simonia*. Haec ultima assertio tamen limitatur in casu considerato a S. Congregatione Concilii in *Hibernensi 7 Augusti 1683*, ut notatum est in *Titulo X*. Ex quibus omnibus facile concluditur quam infundata sit sententia nonnullorum recentiorum Canonistarum, qui asserunt citatum caput *Si Episcopus de supplenda negligentia Praelator, in VI* eo tempore viguisse, quo nondum erant constituti Vicarii Generales, et de istorum positione aliter nunc esse sentiendum. Nam in primis tantum qui hospes et in canonum historia poterit admittere tempore editionis illius canonis non fuisse Vicarios Generales. Iste enim canon est Bonifacii VIII in collectione Libri VI insertus, in qua collectione *cap. 2, de consuetud.*

legitur « Vicarii Generalis et Episcopi unum esse tribunal, idemque auditorium, proinde neque consuetudine induci posse, ut a sententia Vicarii provocetur ad Tribunal Episcopi. » Et deinde haec sententia ab omnibus primae notae veteribus Canonistis usque ad Benedictum XIV *de Syn. lib. XIII, cap. 16, num. 11* erronea arguitur, qui contendunt dictum caput *Si Episcopus* procedere quoque in hypothesi, quod Episcopus habeat Vicarium Generalem. Cetera inferius dicemus, loquentes de Vicario Capitulari *sede impedita* posito.

15.º Inter Vicarios Generales specialissimam mentionem meretur Vicarius in Urbe Summi Pontificis. Jam a saeculo decimotertio monumenta habentur instituti jam istius amplissimi muneris seu officii. Decretalis « *Dilectus* » de *excessibus Praelatorum* directa fuit ab Honorio III « *Petro Tituli S. Pudentianae Presbytero Cardinali et Vicario Nostro* » Innocentius IV Epistolam de Lugduno datam sexto Idus Decembris anno sexto sui Pontificatus direxit « *S. Tituli Sanctae Mariae Transtiberim Presbytero Cardinali Vicario Nostro in Urbe.* » Bonifacius VIII in *cap. « Is cui » de election* mentionem facit de Vicario Papae in Urbe. Hoc tamen munus aliquando S. R. E. Cardinalibus, aliquando Archiepiscopis et Episcopis tributum est, donec Paulus IV in Consistorio diei 18 Novembris 1558 publicavit Decretum, in quo statuit Romanae Urbis Vicariatum adnexum perpetuo esse debere S. R. E. Cardinalium Collegio, ut refert Benedictus

XVI in Epistola ad Cardinalem Urbis Vicarium sub die 15 *Februarii* 1753; atque ex eo tempore electus semper est a Pontifice ex Collegio Cardinalium. Cardinalis Urbis Vicarius gerit auctoritatem Summi Pontificis in Episcopatu Romano non solum circa ea quae sunt jurisdictionis, sed in iis quoque, quae ordinis sunt; sed non semper haec jurisdictio Cardinalis Vicarii eandem habuit quoad loca et personas extensionem. Ex *cap.* 5, *h. t.* eruitur Vicarium Papae tempore Innocentii III, et Gregorii IX nulla extra Urbem jurisdictione potiri, nisi haec specialiter ei commissa fuisset. Deinde tempore Pauli IV, et Sixti V, quemadmodum patet ex Constitut. « *Religiosa* » edita *idibus Aprilis* 1589, cum adhuc singulis Presbyteris et Diaconis Cardinalibus propriae in Urbe Ecclesiae, Tituli videlicet et Diaconiae cum suis Clero et populo ac jurisdictione quasi Episcopali in spiritualibus et temporalibus regendae et administrandae committerentur, potestas Cardinalis Vicarii intra Urbis maenia constringebatur, et in hoc pariter loco non respiciebat nisi Ecclesias non subjectas Titulis Cardinalitiis, et Clerum ac populum in illis Titulis non comprehensum. Cum enim, ut Cardin. De Luca ait in *Discurs.* 34 *de jurisdict.* n. 16, Tituli isti et Diaconiae essent velut totidem dioeceses, Urbs secta erat in tot districtus quot erant isti Tituli et Diaconiae, atque praeter has erant Ecclesiae et pars populi istis Cardinalibus non subjecta. Vicarius porro Pontificis suam explicabat jurisdi-

ctionem in hac reliqua parte, Ecclesiis titularibus et dependentibus ab eis cum circumstante populo remanente subjecto Cardinalibus Titularibus. Sed Innocentius XII Constit. *Romanus Pontifex edita die 17 Septembris 1692* omnem jurisdictionem sustulit Cardinalibus in suis Titulis super populo et Clero, et eis reliquit tantum super Clero modicam seu aeconomicam ac familiarem jurisdictionem, ut constat ex sequenti paragrapho: « Postremo » declaramus per praesentes nostras litteras nul- » latenus ademptam esse Cardinalibus Archipre- » sbyteris, Titularibus, seu Protectoribus, eorum- » que Vicariis, aliisque deputatis facultatem seu » jurisdictionem in iis, quae servitium Ecclesiae » seu Loci Pii, circa tamen disciplinam ecclesia- » sticam et morum correctionem *dumtaxat* concer- » nunt. » Per quam Constitutionem disparuit territorium separatum, et jurisdictio quali-Episcopalis Cardinalium in suis Titulis. Optime Pitonius *de controvers. patronor. all. 41, num. 31 et seqq.* « Quae quidem Constitutio (Innocentii XII) silere » facit hanc quaestionem super jurisdictione Epi- » scopali per Cardinales Titulares praetensa, eo » ipso quod eorum facultatem restringit ad ea, » quae respiciunt servitium Ecclesiae cum illa ta- » xativa « *dumtaxat*, » quae omnem aliam jurisdi- » ctionis speciem excludit. Per quae verba Consti- » tutionis Innocentianae non solum excluditur ju- » risdictio in populum et parochianos, sed etiam » tribuitur sola jurisdictio domestica in respicien-

» tibus servitium Ecclesiae circa disciplinam et
 » correctionem morum, quae competit omnibus Ca-
 » pitulis Ecclesiarum, seu earum Vicariis, Prae-
 » positis, Prioribus, seu Archipresbyteris in forma
 » extrajudiciali pro recto Ecclesiae gubernio, nempe
 » faciendo ordinationes et statuta in concernentibus
 » disciplinam ecclesiasticam, et contravenientes
 » absque strepitu et figura iudicii mulctando per
 » subtractionem distributionum et fructuum, vocis
 » in Capitulo, aliasque similes mulctas domesticas
 » et extrajudiciales etc. Neque extenditur haec fa-
 » cultas ad excessus graves et ad tribunal con-
 » tentiosum, ubi delicta castigantur ad vindictam
 » publicam. » Post tempora Innocentii XII proinde
 Cardinalis Vicarii jurisdictio se extendit ad uni-
 versam Urbem. Sed ejus jurisdictio portas Urbis
 quoque egreditur ad quadraginta milliaria per gi-
 rum, nisi oppida vel territoria sint ad alias dioeceses
 pertinentia, ut loquitur Benedictus XIV in *Con-*
stitut. « Romanae » 21 Decembr. 1755 apud Giraldi
Exposit. Jur. Pontific. p. 1, sect. 153, et aliae
 Constitutiones Romanorum Pontificum. Praeterea
 Cardinalis Urbis Vicarius succedit loco Capituli
 in qualicumque jurisdictione Cardinalibus Titula-
 ribus demortuis pro tempore vacantiae Tituli, ut
 habetur ex Constitutione Eugenii IV *diei 1 Fe-*
bruar. 1431, quae hodie etiam est in observantia,
 Giraldi *op. cit., p. 1, sect. 197*. Jurisdictio, in-
 quam Cardinalis Urbis Vicarii est completa, ut
 facultatem quoque includat celebrandi Synodum,

ut habetur ex Constit. Pauli anni 1542, § 10 « ibi » Synodum in romano Clero pro correctione malorum morum, et pro necessitate juxta » temporum opportunitates in Clero occurrentes, » ubi et quando libuerit celebrandi et congregandi; » statuta et ordinationes seu constitutiones pro » tempore observandas edendi. » In quibus est maxima differentia inter Eum, ceterosque Vicarios Generales, qui ad ea quae sunt Ordinis nullimode deputantur, et ad ea quae sunt jurisdictionis mittuntur cum gravissimis exceptionibus. At quod ejus positionem singularem omnino reddit id est, quod morte Pontificis non cessat Cardinalis Vicarii auctoritas, sed perseverat toto tempore Sedis vacantis; seu verius conceditur ad vitam Cardinalis Vicarii, ut patet ex textu Brevis, quod ei conceditur quando deputatur. Alias duas facultates habet Cardinalis Vicarius Urbis, quae ei sunt peculiare; et prima est, de qua loquitur Benedictus XIV *Constitut. « Ad Universae » diei 20 Septembris 1745*, nempe quod cum sit Praefectus Congregationis pro Residentia Episcoporum, potest eis ex justis causis permittere, ut se a residentia absentent per quadraginta dies. Altera est quod ipse confert exteris in Urbe morantibus primam Tonsuram etiam sine litteris dimissorialibus propriorum Ordinariorum. Hoc habet Cardinalis in Urbe Vicarius, ut refert Honorante *Praxis Secretariae Tribunalis Vicariatus cap. XI* ex Indulto concessio vivae voci oraculo a Gregorio XIV *die 20 Martii*

1591, et recognitum est vigere a S. Congregatione Concilii *die 21 Aprilis* 1701.

16.º Nonnulla nunc verba facienda sunt de Vicariis Foraneis. Vicarii Foranei dicuntur illi, qui in certa parte dioecesis extra civitatem Sedis Episcopalis vel in oppidis per Episcopum ponuntur, ut ibi jurisdictionem aliquam exercean; ut *ex cap. 1 de offic. et potest. Jud. Ordinar. in VI.* Istorum origo est antiquissima et successerunt Corepiscopis, prout ostendit Benedictus XIV *de Syn. lib. 3, cap. 3, num. 6 et seqq.* Episcopum teneri in plures districtus dividere dioecesim, eisque praeponere Vicarios hos Foraneos demonstrant Doctores ex auctoritate *Conc. Mediolan. 1*, ex responsis S. Congregationis Episcoporum et Regularium in *Trojana 27 Martii* 1590, et a communi praxi ex praescriptis Synodorum particularium. Vicariorum autem istorum jurisdictio limitata valde est, nam comprehendit tantum personas sui districtus, et Clericos in causis levioribus, ut asseritur in *cit. Causa Trojana*, et a sententia Vicarii Foranei appellatur ad tribunal Episcopi, ut docet Benedictus XIV *op. et loc. cit. num. 5*, quod jam statutum erat in *Clementina 2 de Rescript.* Potior eorum auctoritas explicatur in vigilantia, quam debent exercere, ut leges Ecclesiasticae observentur a Clero et a populo. Vicarius Foraneus proinde est, qui invigilat pro sanctificatione festorum, qui dat licentiam vacandi illis diebus vetitis laboribus, et qui punire potest quoque

transgressores, ut pluries decisit S. Congregatio Episcoporum, praesertim in *Cerentina diei 2 Augusti* 1594. Sed specialius hanc vigilantiae auctoritatem explicat in clerum; nam ejus est inquirere de vita et moribus Clericorum, an Parochi et Presbyteri sui Vicariatus habeant libros, quos habere debent, an observent Decreta synodalia, an eorum incuria divinus cultus aliquid detrimenti patiatur, an Parochi observent legem residentiae; deque istis omnibus ad Episcopum relationem facere. Vicario Foraneo juxta receptam praxim hodie incumbit in unum congregare semel in mense Presbyteros sui districtus ad conferendum inter se super difficultatibus paraeciarum et cura animarum, vel, ut communiter dicitur, ad conferentias casuum moralium. Atque ex hac cura et cognitione sui districtus receptum est, ut Vicarii Foranei ad Synodum dioecesanam vocentur, etiamsi non habeant beneficium parochiale, ratione cujus vocandi sint, ut habet Benedictus XIV *op. et loc. cit. num. 16*. Vicarius autem Foraneus sicut ex suo munere nullum habet emolumentum, sic neque ullam praecedentiam aut honorem, etiam quacumque consuetudine contraria non obstante, ut saepissime decisit S. Congregatio Rituum apud Ferraris *Bibliotheca v. Vicarius Foraneus num. 14 et 15*.

17.º Est modo agendum de Vicario posito a Capitulo, qui proinde dicitur Vicarius Capitularis. Ejus positio considerari potest vel *Sede vacante*,

vel *Sede impedita*; et primo de Vicario constituto, quando Sedes vacat. Antiquissimo tempore sedis alicujus Episcopalis vacantis curam assumebat Episcopus vicinior: quemadmodum demonstrat Benedictus XIV. *De Synod. lib. 2 cap. 9 n. 1*. At jure Decretalium tota decedentis Episcopi jurisdictionio in Capitulum Ecclesiae Cathedralis migravit *cap. 11 et 14 de majorit. et obedient*. Cujus rei rationem hanc reddit Cardin. De Luca in *Annotat. ad S. Concil. Trident. discours. 31 num. 1*, nempe « non quidem ex aliquo privilegio, vel speciali » delegatione, sed ex ratione juris non decrescendi; » eo quia Ecclesia Cathedralis efformatur conjunctim ab Episcopo et Capitulo, ab illo scilicet » tamquam capite, ab isto autem tamquam reliquo » corpore. » Atque hanc jurisdictionem Capitulum exercuit sive per se et collegialiter, sive per suum aut suos substitutos usque ad tempora Concilii Tridentini. Concilium vero Tridentinum *sess. 24 cap. 16 de reform.* hanc libertatem administrationis Capitulo abstulit, voluitque, ut Capitulum viduatae Ecclesiae constitueret Vicarium, per quem jurisdictionem ad se devolutam exerceret. Cujus Tridentini Decreti sensus qui sit ex sequentibus patebit. Sede siquidem Episcopali vacante Capitulum infra octo dies tenetur constituere Officiale vel Vicarium juxta expressa verba dispositionis Concilii Tridentini. Unus est casus, in quo Capitulum nequit devenire ad electionem istius Vicarii, nempe quando Vicarius Generalis Episcopi Ante-

cessoris missus fuerat a Sede Apostolica, vel a S. Congregatione Episcoporum et Regularium, quia tunc durat etiam Sede vacante, ut declaravit S. Congregatio Episcoporum in *Aquilana* 4 *Augusti* 1578, et in *Liciensi* 22 *Decembr.* 1628. Et generaliter loquendo, quando est vetitum Apostolicum sive expressum sive tacitum per appositionem manus de non procedendo ad deputationem Vicarii Capitularis, eo quod aliter velit Summus Pontifex providere vel jam providerit vacanti Ecclesiae. Hoc autem casu excluso deputatio fit Vicarii Capitularis. Sub hypothese autem vacantis Ecclesiae, non est solummodo commemorata vacatio per mortem, sed per renuntiationem, per translationem, aliamque causam quamcumque, propter quam viduata Ecclesia reddatur, puta depositionem etc. Imo in hisce aliis casibus praesertim in casu translationis Capitulum tenetur ex Constitutione Urbani VIII « *Nobis nuper* » Sedem vacantem publicare et Vicarium juxta praescripta Concilii Tridentini eligere. Capitulum autem infra octo dies ab habita notitia sedis vacantis id faciet, legitimo quovis impedimento cessante, ita ut non sit morae purgatio. Quae deputatio fieri debet ab eo capitulariter congregato de more solito, et *per secreta suffragia*; ita ut deputatus dicatur, qui majoritatem absolutam suffragiorum pro se habuit, alioquin resolutio et deputatio nulla est, ut declaravit S. Congregatio Episcoporum in *Siculana* 18 *Novembr.* 1628, et S. Congregatio Concilii *super*

Caput 6, De reform. sess. 25; et eadem S. Concilii Congregatio censuit in Turritana diei 21 Novembr. 1722. Capitulum vero non tenetur vocare Canonicos absentes, nisi commode id fieri possit, neque isti queunt per procurationem suffragari, nisi consuetudo id sinat, si tamen absentes intra provinciam sint et legitimo impedimento detineantur, ut declaravit S. Congregatio Concilii in *Hydruntina diei 11 Aprilis 1699.* Capitulum autem aliquando ex consuetudine et praescriptione tenetur ad hanc faciendam deputationem admittere etiam non-capitulares, puta, portionarios aliosque Beneficiarios Ecclesiae, dummodo haec consuetudo sit legitime praescripta, ut censuit S. Congregatio Concilii in *Nullius Altamurae diei 4 Aprilis 1693,* secus vero si haec consuetudo pacifica non sit, quemadmodum eadem S. Congregatio censuit in *Recinetensi diei 4 Junii 1700.* Si Capitulum intra tempus a jure statutum non elegerit Vicarium Capitularem, sive quia negligens fuerit, sive quia erat in discordia, prout etiam si forma electionis seu deputationis antedicta non fuerit servata, tunc secundum dispositionem Concilii Tridentini ad Metropolitanam deputatio ejusmodi devolvetur, et si Metropolitana ipsa Ecclesia fuerit, aut exempta, Capitulumque, ut praefertur, negligens fuerit aut in discordia, sive non servaverit formam, tunc antiquior Episcopus in Metropolitana, et propinquior Episcopus in exempta Vicarium idoneum poterit constituere, sicut habetur expresse in d.^o Capite

Concilii Tridentini et citatis decisionibus SS. Congregationum; omnium autem negligentiam supplet S. Sedes, ut declaratum est in *Sutrina diei 10 Junii* 1603. Unum casum expresse non indicavit Concilium Tridentinum in d.^o Capite, quis sit qui suppleat quomodocumque negligentiam Capituli Ecclesiae suffraganeae, quando suffraganea simul et Metropolitana vacet. At ex principii jam indicatis, teste Benedicto XIV *de Synod. lib. 2, cap. 9, n. 2*, S. Congregatio Concilii censuit *die 28 Augusti* 1683 *Libr. Decretor. 33, pag. 261* spectare ad Capitulum Metropolitanae, idemque respondit *die 14 Aprilis* 1685, *lib. 85 decretor. pag. 190*. Quod pariter obtinet, si Ecclesia suffraganea vacans non habeat Capitulum; nam tunc ex citatis resolutionibus S. Congregationis, Vicarii Capitalaris deputatio spectat ad Metropolitanum, et vacante quoque Metropolitana Ecclesia, spectat ad ejus Capitulum. Quod si Ecclesia vacans, quae careat Capitulo sit exempta, cum hic casus revera non fuerit a Concilio contemplatus, tunc, ut advertit Monacelli in *Tom. 2, tit. 16, form. 10, num. 13 in fin.*, consulenda est Sedes Apostolica in casu omnino omisso a Concilio Tridentino. Et revera, ut advertit idem Monacelli *loc. cit.*, quoties occurrit vacatio in dioecesi Portuensi Capitulo carente, Episcopus Vicinior non sese ingerit in deputatione Vicarii, sed Ecclesia remanet sub regimine Cardinalis Urbis Vicarii, quia est in districtu Urbis, usquedum novus Episcopus Ecclesiae pos-

sessionem capiat. Hodie post duas Constitutiones Benedicti XIV « *Ex Sublimi* » diei 26 Januarii 1753 et « *Quam ex sublimi* » diei 8 Augusti 1755 id obtinet, ut in Vicariatibus Apostolicis Pro-Vicarius ab eodem Vicario Apostolico nominatus, eveniente hujus obitu, sit ipso jure Vicarius Capitularis quousque novus Vicarius ab Apostolica Sede designatus non adipiscatur possessionem. Sicut in Cathedralibus, in quibus ob defectum Capituli vel Cleri electio Vicarii Capitularis fieri nequit, Vicarius Generalis, a defuncto Episcopo designatus, ipso jure est Vicarius Capitularis.

18.º Quaesitum ab antiquo est, an Vicarii Capitulares possent poni plures, vel tantum unus, ita ut plurium positio esset contra jus? Fagnanus in *commentar. ad cap. XI de majorit. et obedient. num. 68 et seqq.*, relatis Decretis S. Congregationis Concilii demonstrat eligi debere unum Vicarium, et non plures, nisi quoad electionem plurium vigeret immemorialis consuetudo. Revera pluralitas Vicariorum Capitularium mihi videtur plurimum a jure exorbitans, cum in casu non prospiceretur sufficienter unitati regiminis dioecesis, neque exactitudini rationis ab ipsis reddendae Episcopo successori, officiorum, jurisdictionis, administrationis aut cujuscumque ab ipsis gesti muneris. Neque valet paritas quoad pluralitatem Vicariorum Generalium, quia eorum ministerii supremus moderator est Episcopus, qui omnibus imperat; non sic vero quoad Vicarios

Capitulares, qui tempore Sedis vacantis non habent id dioecesi superiorem. Nec plus valet ratio multiplicium explendorum negotiorum, quæ posset satisfieri per delegatos a Vicario Capitulari deputandos. Ad fatendum est hodie circa pluralitatem Vicariorum Capitularium, non solum deferri consuetudini immemoriali, sed quoque consuetudini legitimæ. Revera in omnibus fere Provincialibus Conciliis Galliarum recognoscendis S. Congregatio Concilii Vicariorum pluralitatem non improbat. Admisit quoque pluralitatem Vicariorum Capitularium S. Congregatio Consistorialis in duabus Constitutionibus æque Galliarum, quæ Gregorii XVI confirmationem præseferunt, prout in Summario cujusdam dissertationis a Praesule Corboli-Bussi super nonnullis articulis Ecclesiam Galliarum respicientibus exaratae relatum est, licet in aliis documentis S. Sedes maluerit exigere unitatem Vicarii Capitularis, ut in ultimo Concordato edito cum Hispaniarum Regina anno 1851 *sub num.* 20. Decisiones et responsiones in uno vel altero sensu latae possent multiplicari, sed necesse non est. Ex quibus concludi facile potest. — 1.º Positionem plurium Vicariorum Capitularium esse ex supradictis rationibus *contrariam juri* — 2º eam tamen tolerari quoad ea loca, in quibus consuetudo præscripta est, licet S. Sedes non permittat eam introduci in iis locis, in quibus non viget quin imo suaviter curet, ut si fieri potest, etiam in illis locis cesset, in quibus legitime viget.

adhibuerunt, sed jus eis resistebat, et proinde de injustitia ac de laesis Ecclesiae juribus redarguti sunt. At saeculo XIII praesertim ex contestatione Regis Francorum Philippi Pulchri contra Bonifacium VIII, strenuum supremae ecclesiasticae potestatis adsertorem caepit inolescere contra Ecclesiam quaedam Status Civilis *zelotypia*, qui sibi cavebat super nonnullis sic dictis potestatis ecclesiasticae *invasionibus*. Progressu temporis status civilis sibi adrogavit nonnulla jura *in sacra*, praesertim post celebrationem Concilii Constantiensis et Pseudo-Synodi Basileensis, et dissensus crevit. Aperta rebellio coepisse visa est saeculo XVI, quando haeresis, schisma, vel apostasia a fide catholica contra antiqua Statuta cujuscumque christianae societatis non solum impunita crimina manserunt, imo desierunt computari inter crimina, sed velut actus lege civili ad minus tolerati habitae sunt, et hoc initium fuit *libertatis* sic dictae *conscientiae et cultus*. Crevit dissidium cum in Pace dicta Westphalica praeter catholicam veritatem recognitae sunt nonnullae aliae sectae haereticorum, et in imperio paris conditionis habitae sunt, unde defectuosus status *mixtae religionis legaliter* inductus est. Sub fine tandem saeculi XVIII aequalis facta est conditio in societate civili cujuscumque religionis, atque Status omnium quarumcumque religionum assumpsit quoad suos subditos defensionem. En completa parificatio veritatis et erroris; et hoc dic-

sicut si divisio fieret facultatum, non haberemus Vicarium Capitularem, qui ad universas causas deputari debet. Proponi plures Vicarios, qui alternatim suum munus exerceant, si sit consuetudo immemorialis, permisit Congregatio Concilii in *Panormitana diei 31 Maii 1593*.

19.º Vicarius autem Capitularis debet esse, si fieri potest, de gremio Capituli, id est si adsit idoneus, prout decisis S. Congregatio Episcoporum in *Tranen. 22 Febr. 1597*, et in *Nepesina diei 10 Julii 1602*. Hoc autem propositum fuit dubium S. Congregationi « Cum alias S. Congregatio censuerit in Vicarium Capitularem eligi posse etiam aliquam extra Capitulum, si tamen quis de gremio Capituli reperiatur habilis, istum ceteris paribus esse praeferendum, ideo Canonici Neritonenses supplicant declarari, quomodo intelligenda sint verba illa « ceteris paribus, » ita ut si Capitulo adesset habilis, eligi posset, etiamsi alius extra Capitulum esset magis habilis? Et S. Congregatio respondit, esse ita intelligenda, ut sufficiat Capitularem habere qualitates a S. Congregatione Concilii requisitas, quod sit Doctor, vel licentiatus in Jure Canonico, vel alias idoneus, *Neritonens. diei 24 Julii 1643*. Hoc tamen non importat, ut habilis in Capitulo necessario praeferi debeat habiliori extra Capitulum, ita ut electio habilioris extranei sit irrita. Nam in *Tiburтина diei 14 Aprilis 1764*. S. Congregatio Concilii in casu, quo ex viginti duobus Canonicis,

duodecim Oliverium Sacerdotem extraneum Episcopi Vicarium Generalem, sex Josephum Canonicum aliquem, reliqui alios elegissent, cum controversia exorta esset, erant enim qui contēderent, Canonicum idoneum ceteris paribus praefendum esse, eamque regulam valere, etiamsi extraneus dignior esset, ad dubium « An electio Vicarii Capitularis in persona Oliverii sustineatur, respondit *« Affirmative et Amplius. »*

Sed quod pertinet ad qualitatem Doctoris, alia fuit S. Congregationis mens; nam voluit Doctorem praeferi ex Capitularibus, etiamsi unus tantummodo Doctor esset in Capitulo, et aliter factam electionem improbavit, ut in *Terraconens. 1596, in Recineten. Vicar. Capitul. 17 Septembr. 1768*, et saepius. Sacrae Congregationis quodnam fuerit propositum in tali negotio, arguitur ex duabus decisionibus sequentibus. Prima est in *Causa Acernen. diei 16 Decembr. 1708*. Ex *octodecim* Canonicis, *decem* elegerunt Vicarium Generalem Episcopi defuncti non Doctorem, *octo* vero Canonicum Doctorem. Quaestione inde exorta, an et quae electio sustineatur in casu? S. Congregatio respondit: « neutram sustineri. » — Altera est in *causa Nazarena diei 11 Septembr. 1717*. Quum in Vicarii Capitularis electione ex *viginti sex* Capitularibus *quindecim* suffragia dedissent favore Primicerii nec Doctoris nec licentiati, et alii *undecim* favore Archidiaconi juris utriusque Doctoris, dubio proposito: An et quae electio sustineatur? S. Congregatio respondit:

« neutram sustineri, et facultatem eligendi devolutam esse ad viciniorem. » Mens igitur S. Congregationis est, Capitularem, si est idoneus, in genere praeferendum esse extraneis; ita tamen ut si Doctor ex Capitulo fuerit postpositus non Doctori sive Capitulari, sive extraneo, electio sit improbanda, et pro ea vice electionis facultas deferatur Metropolitano, vel viciniori, prout de jure competit. Sermo autem est solummodo de Doctoratu recepto in publica Universitate, non autem de Doctoratu recepto *ex gratia* ab aliquo Comite Palatino, aut ab habente auctoritatem a Sede Apostolica, ut decisis S. Congregatio in causa *Montis Regalis* 19 *Januar.* 1664: at si constaret certo de non-idoneitate Doctoris, tunc si alius non-Doctor esset ceteroquin idoneus scientia, prudentia et probitate, hujus electio confirmaretur a S. Congregatione, ut exemplum est in *Carinolens.* 22 *Septembr.* 1714. Cum enim fuisset electus a Capitulo Primicerius Sassi non Doctor, et Metropolitanus alterum elegisset, illo excluso ob defectum doctoratus, propositis dubiis: — I. An electio Vicarii Capitularis facta a Capitulo sustineatur; et quatenus negative, — II. An deputatio facta a Curia Metropolitana sustineatur? Responsum fuit ad I. *affirmative*, ad II. *negative*. Ita quoque in *Leopoliens.* 14 *Januar.* 1736, in *Tiburtina* 14 *April.* 1764, et in *Sorana Vicarii Capitul.* 24 *Novembr.* 1764. Quando vero id contingat, cum quaestio potius facti sit, quam juris, hinc S. Congregatio

jam ab antiquo a generalibus definitionibus hac de re edendis abstinendum censuit, sicut pariter in *Causa Caurien, et aliarum super dubiis electionum Vicarii Capitularis die 25 Januar. 1862* reposuit: *providebitur in casibus particularibus.*

20.º Quae huc usque attulimus explicant verba Concilii Tridentini, nempe Vicarium Capitularem debere esse in jure Canonico Doctorem vel licentiatum, aut alias, quantum fieri potest, idoneum. Quod attinet ad aetatem, haec, quemadmodum in Vicario Generali, debet esse vigintiquinque annorum. Eligi vero non potest, qui curam actua-lem animarum habet, ut pluribus decisionibus S. Congregationis Concilii relatis demonstrat Zamboni in *Collection. Declaration. Sacra Congr. Concilii Tom. 6 v. Vicarius § primo*. Inter quas est praecisior decisio S. Congregationis relata *n. 18* in *Causa Sulomonensi*, in qua proposito dubio. « An in Vicarium Capitularem constitui possit Rector Ecclesiae Parochialis, qui actu exercet curam animarum? » S. Congregatio respondit: « Rectorem Ecclesiae Parochialis constitui non posse in Vicarium Capitularem. « Capitulum autem in Vicarium Capitularem debet transferre universam jurisdictionem, nec aliquam partem sibi potest reservare, ut habetur ex celebri causa *Elvens diei 1 Decembris 1736* decisum a S. Congregatione Concilii, et refert Benedictus XIV *de Synod., lib. 4, cap. 8, n. 10*; ita ut Vicarius Capitularis jurisdictionem episcopalem *exclusive*, non vero *cumu-*

lative cum Capitulo exerceat. Quemadmodum fieri non potest delegatio ad certum tempus, aut cum jure sibi reservato remotionis, neque cum aliis pactis. Namque haec pacta adjecta deputationi nulla sunt, et deputatio sustinetur, ut decisis S. Congregatio in *Tropien. die 6 Martii 1681.* et semel constitutus Vicarius Capitularis non potest removeri, nisi ex causa per alterutram ex SS. Congregationibus Concilii et Episcoporum agnoscenda et probanda, quemadmodum ostenditur ex pluribus decisionibus S. Congregationis Episcoporum relatis in *cit. Collectanea pagg. 308, 310, et 662.* Neque interest quod Vicarius Capitularis constituatur a Capitulo, vel potius a Metropolitano supplente Capituli suffraganei negligentiam, utroque enim casu removeri non potest, nisi modo antea exposito. Id constat ex decisione S. Congregationis Concilii in causa *Civitatis. diei 9 Junii 1725* apud Richter *pag. 376.* Cum enim fuisset propositum dubium. « An remotio Decani a Vicariatu Civitatensi, et deputatio respective R. D. Gavini Pes-Valentini facta per R. D. Delyperi Vicarium Capitularem Metropolitanum sustineatur, sive potius Decanus sit redintegrandus in casu? » S. Congregatio respondit: « Ad primam dubii partem *negative*, ad secundam *affirmative.* »

21.º Porro quaenam est Vicarii Capitularis auctoritas? Responsio datur a Benedicto XIV *de Syn. lib. 2 cap. 9 num. 2 et 3.* Vacante enim Episcopali sede, tota Episcopi jurisdictio

transit ad Capitulum Cathedralis Ecclesiae per textus in *Cap. His, quae, et Cap. Cum olim. de majorit. et obedient.*; cum autem ad Vicarium Capitularem transferatur exercitium totius jurisdictionis Episcopalis penes Capitulum existens; hinc dignoscitur quatenus sit amplitudo jurisdictionis Vicarii Capitularis, nempe ut ipse valeat exercere omnem jurisdictionem competentem Episcopo jure communi ordinario, non autem de jure speciali sive delegato. Quando vero dicimus Vicarium Capitularem succedere *mediate* in omnem jurisdictionem ordinariam Episcopi, hoc intelligimus, iis exclusis, quae a jure expresse prohibita reperiuntur, quemadmodum Doctores passim tenent in interpretatione dictorum capitulum. Dixi Vicarium Capitularem non succedere in iis quae sunt de jure speciali seu delegato, nam ipse non potest exequi Commissiones Apostolicas *in forma dignum*, et alias directas Episcopo, vel ejus Vicario Generali, ut tenuit S. Congregatio Concilii *die 2 Augusti* 1631, sicut non potest expedire dispensationes matrimoniales directas Episcopo et ejus Vicario Generali, ut censuit S. Congregatio Concilii *die 24 Maii* 1721. Et hinc est, quod ad supplicationem Vicariorum Capitularium S. Congregatio Episcoporum concedere eis solet facultatem exequendi litteras Apostolicas, dispensationes, et rescripta defuncto Episcopo, vel ejus Vicario Generali commissa, ut testatur Card. Bizzarri in *Collectanea dag.* 669. At nihilominus Vicarius Capitularis

succedit quoque in facultatibus a jure per immanentem delegationem Episcopis concessas, quemadmodum est dispositio Concilii Tridentini *sess. 24 cap. 6 de reform.* Hinc est quod jure Benedictus XIV. *Oper. et loc. cit. n. 3* querebatur se non percipere, cur Dataria Apostolica dispensationes non committeret Vicariis Capitularibus, quamvis easdem committeret soleret Vicaris Generalibus. Benedicti XIV animadversio tamen non mansit inanis, nam hodie Dataria Apostolica, Sede vacante, dispensationes dirigere solet hoc modo: « Dilecto filio Vicario, ac Dilectis etiam filiis Capitulo et Canonicis Majoris Ecclesiae N. N. illius Sede vacante Episcopali legitime deputato. » Queis positis hic agendum nobis non est, nisi de nonnullis capitibus, ut sunt — 1° de beneficiorum collatione: — 2° de litteris dimissoriis ad ordines: — 3° de visitatione dioecesis: — 4° de Synodo dioecesana, et — 5° de incardinatione et excardinatione Clericorum.

Quoad primum sciendum est ex Decretali Honorii III *cap. 2, tit XI. Ne Sede vacante aliquid innovetur*, beneficiorum vacantium collationem pertinentem *exclusive* ad Episcopum non transire ad Capitulum, sed servandam esse futuro Episcopo. Hodie vero hujusmodi collatio non amplius pertinet ad Episcopum, sed reservata est Sedi Apostolicae per Constitutionem Pii V, quae incipit « *Sanctionis* » diei 9 Martii 1568, et per Regulam secundam Cancellariae Apostolicae,

Unde Vicarius Capitularis super hoc se ingerere non potest etiam in casu, quo ad Episcopum jure devolutionis pertineant. Proceditque hoc etiamsi Episcopus nequeat procedere ad talem collationem nisi cum consilio Capituli sui vel consensu, ut notatur in *cap. unic. Ne sede vacante in VI § cum vero*. Dixi autem hoc procedere in casu, quo collatio Beneficii ad Episcopum *exclusive* spectet; nam si provisio Beneficii fit ab Episcopo simul et Capitulo, tunc, ex eodem *cap. unic. Ne sede vacante in VI* poterit Vicarius Capitularis procedere ad previsionem. Et procedere quoque potest Vicarius Capitularis in conferendis beneficiis de jure patronatus laicorum per devolutionem, cum laici non nominant, quando institutio spectat ad Capitulum, vel ad Episcopum, non vero quando illa beneficia conferenda sunt certo generi personarum, ut notat Riganti in *Regulam. II Cancellariae § 3, num. 148, et seqq.* Sicut procedere valet ad concedendam institutionem in beneficiis juris patronatus ex *cap. I de institut. in VI*. In beneficiis vero Parochialibus, quae ex libera collatione Ordinarii providentur, proceditur sic, ut Vicarius Capitularis indicat concursum; praeligere autem inter approbatos magis idoneum pertineat ad Sedem Apostolicam, ut ex citatis textibus juris constat, et ex Constitutione Benedicti XIV. « *Cum illud* » diei 14 Decembris 1743. Haec omnia locum habent in his locis, in quibus beneficia curata per concursum

providentur in titulum. Sed in pluribus Christiani orbis provinciis haec regula omnino inapplicabilis est, in quibus vel in titulum haec Parochialia beneficia non conferuntur, et multo minus per concursum. Deputationes siquidem ad talia beneficia administranda fiunt a Vicariis Capitularibus, quemadmodum fiunt ab Episcopis in sua gestione. Circa litteras dimissorias ad Ordines advertendum est Vicarium Capitularem in primo anno luctus non posse concedere dimissorias Clericis ad Ordines nisi arctatis vel propter beneficium susceptum vel suscipiendum. Arctati autem propter hoc dicuntur vel qui propter beneficium susceptum tenentur intra annum determinatum Ordinem suscipere, vel qui propter beneficium suscipiendum nominati a patronis tenentur suscipere quemcumque Ordinem, quem intra annum pariter suscipere aut in actu institutionis habere debent, ut praescribitur a Concilio Tridentino *sess. 7, cap. 10*. Qua lege correcta fuit dispositio *cap. Cum nullus de tempor. ordinationum in IV*; in quo Bonifacius VIII admiserat Capitulum, Sede Episcopali vacante, posse concedere absque limitatione licentiam ordinandi. In hac autem inhibitione non comprehendi primam Tonsuram, ad quam libere valent dare dimissorias, testis est S. Congregatio Concilii in *Burgensi diei 10 Febr. 1594*. Ut autem possit Vicarius Capitularis concedere in primo anno dimissorias, necessaria est venia S. Congregationis Episcoporum, quae aliquando permisit attenta ne-

cessitate Ecclesiae, accedente tamen pleni Capituli consensu, ut *Vicario Capitulari Antuerpiensis Ecclesiae die 15 Martii 1598*. Qui vero Vicarii Capitulares praeter hunc casum dimissorias concesserint incidunt in interdictum, a quo non possunt absolvi a simplici Confessario, sed ab Episcopo successores, ut docet Tesauro *de poenis cap. 19 verb. Ordo*; et sic Ordinati, si in minoribus Ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio clericali, praesertim in criminalibus, gaudebunt; in majoribus vero ab executione Ordinum ad beneplacitum futuri Praelati sunt ipso jure suspensi. Et ista poena quoad Vicarium Capitularem exasperata est in *cap. 10, sess. 23, Concilii Tridentini* per verba « Concedentes autem dimissorias contra formam Decreti, ab officio et Beneficio per annum sint ipso jure suspensi. » Notat Giraldus *Exposit. Jur. pontif. p. 2, sect. 100, nota 1*, Vicarium Capitularem posse expedire dimissorias in dicto anno iis, quibus ab Episcopo in mortis articulo concessae fuerint ad effectum se promovere faciendi etiam intra praefatum annum, ut declaravit S. Congregatio Concilii in Mexicana *Litterarum dimissorialium 24 Aprilis 1706*; harum enim concessio non expirat morte concedentis, cum sit *gratia facta*; quaemadmodum dimissoriae concessae a Vicario Capitulari non expirant, si deinceps ejus deficiat jurisdictio, nisi a successore revocentur, antequam habeant effectum. Post annum vero Vicarii Capitulares possunt Clericis di-

missorias absolute concedere etiam non arctatis, non ita tamen, ut etiam elapso anno Ordinandis dare queant *ad titulum patrimonii vel pensionis*, cum id reservatum sit Episcopis a Concilio Tridentino *sess. 22, cap. 2 De reform.*, ut advertit Giraldi *op. et loc. cit. nota III*; quamvis notet Barbosa in *summa constit. apost. dec. V cap. sede vacante n. 12* in pluribus locis hanc limitationem non esse receptam, et hodie vix locum habere posse ex defectu beneficiorum, et ex necessitate Ecclesiarum. Advertendum hic est jam a tempore Clementis XI sub die 9 *Septemb.* 1701 Nuntio Apostolico in Regno Neapolitano a S. Congregatione Episcoporum et Regularium jussu ejusdem Pontificis mandatum esse, ut omnibus Vicariis Capitularibus ejusdem Regni Pontificio nomine inhiheret, ne litteras dimissorias pro prima clericali Tonsura aliisque Ordinibus cuicumque concederent, tametsi annus a die vacationis Ecclesiarum elapsus esset, absque speciali facultate Sacrae Congregationis; quod mandatum in viridi observantia est; quod etiam in subalpina dictione factum est. Et Vicarii Capitulares jugiter veniam a Ss. Congregationibus Concilii et Episcoporum promiscue postulant, quoties dimissorias imperitari velint. S. Congregatio autem Concilii hanc conditionem facultati apponere solet « *accedente consensu Capituli, et dummodo promovendus non fuerit ab Episcopo rejectus.* »

Quoad visitationem dioecesis dicendum est Vica-

rium Capitularem posse per se vel per alium explere visitationem dioecesis, dummodo sit lapsus annus a die ultimae visitationis expletæ ab Ordinario, ut commonstrat Benedictus XIV *de Syn. lib. 2 Cap 9 num. 6*. In hac re respiciendæ sunt leges propositæ a S. Congregat. Concilii in causa *Ostunen.* diei 29 Julii 1708, nempe: — « 1° *Vicarium Capitularem visitare dioecesim posse post lapsum anni: — 2° procuraciones spectare ad Vicarium Capitularem pro medietate: — 3° ultra procuraciones Vicarium Capitularem in visitatione recipere non posse cibaria, equitatus, et alia donaria: — 4° aliter recepta esse eis restituenda, quibus de jure debentur* ». Idem dicatur circa cogendam Synodum, quam adunare Vicarius Capitularis potest, dummodo elapsus sit annus a die ultimæ Synodi clausæ. Porro id intelligitur de Synodo dioecesana; nam Vicarius Metropolitanae Ecclesiæ nequit indicare Synodum provincialem, quæ, sede metropolitana vacante, indicitur ab antiquiore provinciae Episcopo, ut decisit S. Congregatio Concilii in causa *Turraconen.* die 10 Februar. 1624 apud Benedictum XIV *op. et loc. cit. num. 8*. Demum circa incardinationem vel excardinationem Clericorum notandum est Vicarios Capitulares habere usque adhuc plenam auctoritatem in Clericis et Sacerdotibus sub dioecesana jurisdictione recipiendis, et generaliter loquendo in hoc eos esse omnino expeditos, neque egere consilio et multo minus consensu Capituli, quamvis non defuerint.

apud S. Congregationes Romanas Episcoporum successorum querelae plus minusve fundatae de adscriptis Clericis vel minus idoneis, vel etiam indignis. At eorum dimissio per excardinationem, quae speciem alienationis redolet, considerata est interdicta, nisi venia S. Sedis intercesserit. In his Doctores unanimes habemus; at si quid reformandum hac super re sit, nos attendimus Supremae Apostolicae Sedis oraculum in Concilio Vaticano post instaurationem edendum. Ultimo advertendum est Vicarium Capitularen non posse suspendere et iterum examinare Confessarios Regulares ab Episcopo defuncto examinatos et simpliciter approbatos absque praefixione temporis, vel ad tempus nondum elapsum propter privilegium, quod habent Regulares a Clemente IV, ut exponit Ferraris *Bibliotheca verb. Approbatio art. 1 num. 54 et seqq.*, et statuit S. Congregatio Episcoporum in *S. Miniati Vicarii Capitularis circa Confessarios die 19 Junii 1806 in cit.^a Collectanea pag. 452*. Sola quaestio, quae de jure manet insoluta quoad Vicarios Capitulares est quaestio de indulgentiis concedendis. Nam ut censet Benedictus XIV *de Syn. lib. 2 cap. 9 n. 7* S. Congregatio Concilii noluit quidem juris controversiam decidere, sed opinionem negativam esse in praxi servandam rescripsit sub die 13 Novembris 1688, cum interrogata « *An Vicarius Capitularis Sede Episcopali vacante, facultatem habeat concedendi indulgentias, quas ceteroquin conce-*

dere posset Episcopus vivens? » respondit « *Vicarius Capitularis se absteineat.* »

22.º Vicarius Capitularis absens a Choro fructus praebendae facit suos ratione officii, quod exercet, et in hoc communi suffragio conveniunt Doctores. Tantum dubitatio et diversae sententiae habentur circa lucrum distributionum quotidiana-rum. Variant Doctores diversis rationibus acti apud Ferraris *Bibliotheca v. Vicarius Capitularis art. 1 n. 50*. At omnes demum conveniunt in hoc hanc esse rem consuetudine terminandam, scilicet Vicarium Capitularem lucrari, vel non, distributiones, prout habetur legitime consuetudo eas lucrandi, aut potius contraria. Fatendum tamen est de facto consuetudinem de lucrandis a Vicario Choro absente distributionibus esse pene universalem, et contrariam vix in aliquibus locis peculiaribus servari. At si Vicarius Capitularis Choro intersit, ad lucrandas distributiones debet interesse in solita veste canonicali, et sedere in proprio loco sui canonicatus, neminem antiquiorem praecedens, ut decisis Rota in *decis. 288 num. 2 part. 2 recent*; Barbosa ac Pellegrinus apud Ferraris *op. et verb. cit. n. 51*. Secus Vicarius Capitularis praecedet omnes, excepta prima Dignitate, post Pontificalem, sed non lucrabitur distributiones. Cui Vicario Capitulari aliquod stipendium seu salarium constituendum est ex mente expressa S. Congregationis Concilii.

Celebris est resolutio S. Congregationis Concilii in

Agrigentina 17 Nov. 1594 *lib. 8 Decret. pag. 79.*
 « Emolumenta tempore vacationis Sedis Episcopa-
 » lis obvenientia ex jurisdictione et sigillo aut alias
 » undecumque, neque ad Capitulum neque ad Vi-
 » carium spectare, sed libere futuro successori re-
 » servari, si ad Episcopum, Ecclesia non vacante,
 » pertinuissent; ex his tamen deducendum esse
 » rationabile salarium Vicario constituendum et
 » persolvendum. » Eademque fuit S. Congregatio-
 » nis mens in *Vintimiliens.* 14 Octobr. 1602 apud
Barbosa in Summa v. Vicarius Capitul. num. 13,
 et in *Goana diei 6 Martii* 1847, ac demum in
Mexicana Emolumentorum diei 14 Febr. 1857;
 sed omnia secundum consuetudines diversarum
 dioecesium determinantur, exceptis illis regionibus,
 in quibus Vicarii quoque Capitulares congruum
 ab aerario civili stipendium recipiunt.

23.º Sed quando cessat Vicarii Capitularis
 munus? Respondendum est: — 1.º non cessare
 juxta veriores sententiam, si Vicarius Capitu-
 laris fuerit electus vel nominatus ejusdem Eccle-
 siae Episcopus, ut expositum est *Tit. V, n. 13,*
 ex ratione ibi allegata. — 2.º Cessat tamen per
 mortem vel renuntiationem exhibitam a Vicario
 Capitulari, qui quoque suscepto muneri renun-
 tiare valet, quin necesse sit eam renuntiationem
 admitti. — 3.º Cessat etiam per remotionem Vi-
 carii factam ex gravi motivo, postquam causa
 fuerit cognita et probata apud SS. Congregationes
 vel Concilii vel Episcoporum, ut supra dictum

est; et in hisce duobus casibus Capitulum valet procedere ad novam Vicarii deputationem. — 4° Cessat demum Vicarius Capitularis, quando novus Episcopus Litteras Apostolicas de collato sibi Episcopatu Capitulo debita forma ostenderit, ut ex citatis juribus in *Tit. V, num. 12*, et praesertim ex Constitutione Pii IX « *Romanus Pontifex.* » *V Kal. Septembris 1873.*

24.° Episcopali Sede impedita esse potest locus quoque deputationi Vicarii Capitularis, nisi S. Sedes aliter providerit. In promptu est Constitutio *cap. 3 de supplenda negligentia Praelator. in VI*, cujus mentionem fecimus in *Tit. X*, hoc eodem titulo loquentes de Vicariis Generalibus. Ut nostram propositionem claris verbis exprimamus, subjungimus: Quando Sedes Episcopalis est impedita, id est cessavit *plene et complete* exercitium jurisdictionis ex parte Episcopi, etiam ex captura hostium, vel ex relegatione, tunc habet locum dispositio citati capitis « *Si Episcopus* » nisi S. Sedes *praeventive* aliud ordinaverit, vel *usque dum* S. Sedes per Capitulum quam cito commode poterit consulenda aliud decreverit ordinare, nempe cessat seu suspenditur Vicarii quoque generalis jurisdictio, et ad Capitulum temporanee devolvitur cura dioecesis. Si quis dicat, hodie hunc casum esse rarissimum, tum quia non potest impediri communicatio inter Episcopum et populum, saltem per litteras, quemadmodum notatum est in Hibernensi *Tit. X*, vel quia S. Sedes

solet praeventive ordinare modum regendae diocesis, hic profecto rem acu tanget. At semper remanet assertae propositionis veritas; neque eam ullo modo attingunt duae difficultates, quae solent proponi a nonnullis neotericis Canonistis, una petita ex Epistola Gregorii XVI ad Capitulum Metropolitanum Coloniae *die 9 Maii* 1838, et altera ex Decreto S. Congregationis Episcoporum et Regularium *de die 3 Maii* 1862. Nam quoad primam dicendum est S. Congregationem Negotiorum Ecclesiasticorum Extraordinariorum, cujus ex relatione scripta fuit illa Epistola ad Capitulum Metropolitanum Coloniae intactam reliquisse quaestionem de sensu cap. « *Si Episcopus* », ut patet ex relatione *Session. 190* illius S. Congregationis. Quoad alteram vero respondemus jure dici intrusos illos Vicarios Capitulares, qui a Capitulis Cathedralium Ecclesiarum erant electi, viventibus licet Episcopis, spreta istorum, eorumque Delegatorum auctoritate, cum potius a suis sedibus turpiter ejectos meliori modo deberent solari, eisque firmiter adhaerere. Quae demonstrant istorum Episcoporum ministerium non defecisse, ac proinde nos non esse in casu contemplato a canone « *Si Episcopus* » *Collectanea pag. 167.*

25.º Sermo demum nobis habendus est de Vicariis Apostolicis. Quia ab Apostolico seu a Summo Pontifice deputantur, tales vocantur; deque istis praeter plures Auctores compendiatim tractat Benedictus XIV *de Synod. lib. 2, cap. 10.*

Vicarii Apostolici honore et munere antiquitus per diversas christianas nationes deputabantur celebrium et magnarum Civitatum Episcopi, qui tamquam vigiles custodes proponebantur, ut « *Apostolicae institutionis decreta, vel Sanctorum terminos Patrum nullo modo trascendi permitterent* » quemadmodum ait S. Simplicius Papa Episcopum Hispalensem Apostolicum Vicarium in Hispania deputans. De istis non est hic loquendum; sed potius de illis, qui etiam nostro tempore deputantur ad spiritualem curam alicujus regionis. Istorum autem Vicariorum haec est prima divisio, ut aliqui mittantur ad loca, in quibus hyerarchia episcopalis aut numquam fuit constituta, aut semel constituta defecit; alii vero mittantur ad loca, in quibus haec viget hyerarchia. Et isti ultimi vel mittuntur *sede episcopali plena vel vacante*. Porro Vicarii Apostolici, qui ad loca mittuntur, in quibus Episcopi titulares non sunt, seu non est constituta hyerarchia ecclesiastica, insigniti fere semper caractere episcopali cum titulo alicuius Ecclesiae in partibus infidelium sitae eadem pollent auctoritate ac Episcopi in suis sedibus: quin imo, cum constituentur in locis ab alma Urbe multum dissitis, muniuntur amplioribus facultatibus, quas eis concedit Pontifex per organum S. Congregationis de Propaganda Fide, ut in regimine spirituali populi sibi commissi expeditiores procedant. Quoad alios vero dicendum est, Vicarios Apostolicos *sede vacante* missos aequiparari Vicariis Ca-

pitularibus, in quorum defectum missi sunt, nisi in Litteris deputationis speciales facultates eis concessae sint, quarum Litterarum tenor est omnino servandus. Habent autem peculiare ad instar Praesulum, ut docet cum aliis Laurenus *De Vicar. cap. 5.* — Demum quod attinet ad Vicarios Apostolicos missos *Sede Episcopali plena*, quando, puta, Episcopus titularis adversa valetudine aut senio confectus populo gubernando impar agnoscitur, vel cum illius culpa fit, ut ab Episcopatus administratione suspendi aut perpetuo removeri debeat, probe considerandus est tenor Litterarum, quibus mittuntur, modo enim major, modo minor est eorum auctoritas. Unum tantum notandum est Vicarium hunc Apostolicum perseverare etiam *Sede vacante*, nec Capitulum posse procedere ad deputationem Vicarii Capitularis, ut ex citatis decisionibus *num. 17 h. t.*, et ex alio responso ejusdem S. Congregationis Episcoporum in *Aprutina anni 1694* liquet.

TITULUS XXIX.

De officio et potestate Judicis Delegati.

1.º Delegare est alium in locum suum substituere, aut vices suas eidem committere, ut optime ait Schmalzgrueber *hic numero 1*; et judex delegatus is est, qui non munero proprio, sed ex commissione *immediate vel mediate* facta jurisdictionem a committente derivatam et distinctam exercet. Dicitur porro *ex commissione immediate vel mediate facta*, ut habeatur respectus ad *subdelegationem*, de qua infra. Unde delegatus non modo ab ordinario differt, qui ex proprio officio seu magistratu jurisdictionem exercet; sed quoque a Vicario Generali, qui jurisdictionem quidem alterius vice, eamdem tamen quam constituens habet, eamque in proprio hujus tribunali exercet, prout titulo antecedente expositum est.

2.º Plures vero sunt delegatorum species, quas hic recensere nostri officii est. Et quidem 1.º alii delegantur *a jure*, alii *ab homine*. Delegati *a jure* illi dicuntur, qui ex commissione legis seu canonis id valent exequi quod vi sui muneris seu magistratus expedire nequirent, obstante aliqua causa, puta exemptione. Istarum delegationum a jure plura habentur exempla, prout in *cap. 13 de offic. et potestat. judic. deleg.*; in *Clementin. 1, de supplend. neglig. praelat.*; in Concilio Tridentino *sess. 5, cap. 1, de reform.*; *sess. 6, cap. 2, de reform.*; et alibi; in quibus locis dicitur, quod Episcopi procedant *tamquam Apostolicae Sedis delegati*. Quae clausula ad duplicem effectum data est, nempe ut Episcopi (salva in reliquis exemptione) concessa pro casu potestate agere possent, et deinde, ut ab eorum ordinatione non daretur appellatio ad Metropolitanum, sed tantum ad Summum Pontificem, tamquam a delegato ad delegantem, prout docet Glossa in *cap. 12. de offic. Ordin. v. tamquam delegato*. Aliquando in delegatione juris adhibetur clausula «*etiam tamquam Apostolicae Sedis delegatus*», quemadmodum Concilium loquitur *sess. 22 cap. 10 de reform.* et alibi. Hoc autem significat Episcopum procedere posse auctoritate ordinaria, sed ad arcendum quodcumque impedimentum muniri quoque potestate delegata. Debet autem Episcopus exprimere qua velit procedere auctoritate, sed in dubio praesumitur processisse facultate delegata, quae sibi ho-

norabilior et tutior est *cap. XI. h. t.* Atque ex electione Episcopi dignoscitur, an sit appellandum ad Metropolitanum, seu potius ad Romanum Pontificem.

Delegati *ab homine* illi appellantur, qui a iudice, vel magistratu deputantur, ut delegati Papae, vel Episcopi etc.

— 2° Delegati ab homine alii sunt *a Summo Principe*, et, in ecclesiasticis, a Summo Pontifice, alii autem *ab inferiori magistratu*; quae pariter divisio attendenda est ex inferius dicendis. — 3° Hi autem vel delegantur ad *universitatem causarum* incertarum personarum licet unius territorii, vel *ad certam aut certas causas* inter determinatas personas. — 4° Delegatio vero fieri potest aut *ratione dignitati*, vel *ratione personae*, prout delegans respicit ad dignitatem, quam delegatus occupat, eique negotium committit terminandum, fidens in industria *praesumpta* personae, eo quod in tali dignitate sit constituta; vel prout negotium committit, fidens in industria personae *sibi nota*. — 4° Delegatio deinde fieri potest vel *uni*, vel *pluribus*, quod praesertim locum habet in negotiis judicialibus et in determinatis causis. — 6° Quando vero plures deputantur, vel *in solidum* ponuntur, vel ut *collegialiter* agant. — 7° Et isti demum vel ita ponuntur, ut *omnes* intersint, vel ut delegatorum saltem determinatus numerus interveniat per formulam, quae communiter adhibetur « *videant om-*

nes, et si omnes nequeant, saltem videant tres, vel duo. » — 8° Ultimo delegati alii sunt pro jurisdictione, alii pro nudo ministerio exercendo, de quibus loquitur *cap. ult. h. t.*, scilicet pro mera executione Rescripti.

3.° Queis adnotatis prima quaestio in hoc titulo pertractanda est: qui possint delegare? Agitur autem hic de delegatione, et subdelegatione, quae dicitur *mediata delegatio*, et responsio per partes datur. Imprimis enim asserimus non solum supremum Principem, et, in ecclesiasticis, Romanum Pontificem, nisi causae qualitas aliud exposcat, sed et quoscumque ordinarios magistratus, seu iudices inferiores posse delegare potestatem sibi competentem, quamvis non omnem et in perpetuum, nisi de consensu supremi Principis. De supremo Principe, et in casu de Summo Pontifice dubitatio esse nequit, cum in eo latissimam habeat qualemcumque applicationem Regula 72 *juris in VI.* « *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum* » Unam tantum facimus limitationem (quae in ecclesiasticis habet praecisam applicationem), nempe nisi causae qualitas aliud exposcat: sunt enim nonnullae causae seu decisiones, quae nequeunt delegari; puta, ut quaestiones morales vel dogmaticae etiam ex commissione Romani Pontificis ab alio supremo iudicio et irreformabili decendantur; namque infallibilitas concessa Romano Pontifici Petri successori non est aliis communicabilis. Hinc est quod Romani Pontifices,

ut notatum est Tit. II. interpretationem authenticam in decretis disciplinaribus Concilii Tridentini concesserunt Cardinalibus S. Congregationis Concilii, reservata sibi auctoritate interpretandi authentice decreta moralia et dogmatica; namque hanc ultimam concessionem facere non poterant propter qualitatem infallibilitatis omnino personalem. De aliis vero magistratibus, seu iudicibus inferioribus arguitur manifeste ex *cap. 7 de offic. jud. ordin. in VI*, in quo edicitur Episcopum in quovis loco suae dioecesis posse *per se vel per alium* pro tribunali sedere. At non valent omnem potestatem et in perpetuum delegare, quia hoc non tam delegationem saperet, quam abdicationem; et abdicatione, inconsulto supremo Principe, inferiori non licet; cum delegatus non exerceat jurisdictionem cum delegante in eodem tribunali quemadmodum Vicarius, sed distinctim ab ipso, et in distincto tribunali, ut sit a delegato ad delegantem appellatio. — Si autem quaeratur: an delegatus possit subdelegare? Respondetur subdelegare posse delegatum supremi Principis, et, in ecclesiasticis, Summi Pontificis, etiamsi in delegatione nihil dictum sit de potestate subdelegandi, non autem delegatum ab inferiori magistratu. Regula haec traditur fere iisdem verbis in *cap. Cum causam 62 de appellation. § fin.* ibi: « *cum secundum canonicas et legitimas sanctiones non nisi delegatus a Principe causam aliis valeat delegare* », et idem asseritur expresse quoque in *cap. ult. h. t.* Et in delegato a summo

Principe id verificatur propter eminentiam delegantis, quemadmodum explicant Doctores. — Haec autem regula duabus constans partibus quoad utramque suas patitur exceptiones. Et quoad primam partem regulae dicendum est eam pati exceptionem, si constet electam a delegante esse industriam personae *cap. fin. h. t.* Industria vero personae praesumitur esse electa: — 1° si in litteris dictum sit, quod delegatus personaliter negotium exequatur *cap. ult. cit. h. t.*, quo casu nonnisi de partium consensu fieri potest subdelegatio: — 2° si causa commissa sit adeo gravis et ardua, ut a delegato melius quam ab aliis expediri valeat, ex *cap. 3 h. t. in fin.*: — 3° si non fuerit commissa jurisdictio, sed potius certum ministerium et mera executio ex *cap. ult. h. t. § ceterum.* Quando autem in dictis casibus negatur fieri subdelegatio, haec intelligitur fieri non posse tum quoad totalitatem causae, tum quoad articulum quemque jurisdictionalem, ut tenet Glossa *fin. in Clement. unic. h. t.*, et Doctores apud Reiffenstuel *num. 64 h. t.* Verum articulus non jurisdictionalis potest subdelegari, ut notat Glossa in *cap. 27 h. t. §. Nos autem verb. executorem.* Quemadmodum ille, cui commissum est ministerium, puta, dispensationis, absolutionis etc. etsi nequit illud alteri subdelegare, ut dispenset, absolvat etc. valet tamen alteri committere, ut verificat exposita in precibus etc. atque relatione habita ipse delegatus procedere ad fulminandam (ut dicitur) dispensa-

tionem, ad concedendam absolutionem, quemadmodum ex exposita theoria notant Practici Doctores, — Licet autem delegatus ab inferiori Magistratu ex allatis juribus subdelegare nequeat, sunt tamen casus exceptionis: — 1° si id delegato concessum sit expresse vel tacite a delegante, ut tenet Sanchez *l. 3 de matr. dist. 31, n. 7*; nam tunc censetur causa subcommissa jure et nomine delegantis: — 2° si delegatus sit ad universalitatem causarum, tunc unam aut alteram potest subdelegare, cum censeatur *quasi-ordinarius*, ut tenet Glossa in *cit. cap. 62 de appellat. verb. Delegatus*, et Fagnanus ibi *num. 4*; etsi universam jurisdictionem nequeat subdelegare, ut supra dictum est de judicibus ordinariis: — 3° demum, ut fuit antea expositum, potest delegatus subdelegare aliquem articulum non-jurisdictionalem.

4.° Sequitur quaestio, quinam possint delegari? Advertendum imprimis est laicos non posse in causis spiritualibus et ecclesiasticis constitui delegatos, neque cum Clericis, nisi ex venia Summi Pontificis, quia jurisdictionis ecclesiasticae sunt incapaces ex *cap. 2 de judiciis*. Hostiensis autem in *Summa h. t. num. 3* refert vulgatos versus, qui conditiones in judice delegato requisitas complectuntur, et sunt:

« Liber, mas, gnarus, cui sit mens, integra fama,
» Aetas, qui subsit: committitur huic bene causa. »

Eorum autem sensus clarissimus, est, et tantum aliquid addendum est de *aetate*, et *subjectione*. Minores viginti annis non valent delegari, nisi vel partes scienter consenserint in eum, qui annum decimum octavum transcenderit, vel a Pontifice scienter datus fuerit. Quoad subjectionem pariter est notandum, delegari posse causam personae quoque non subditae, dummodo causa pertineat ad jurisdictionem delegantis. At hoc est discrimen inter delegationem subdito delegantis factam, et non subdito, nempe quod subditus tenetur suscipere delegationem, ne alioquin videatur esse inutilis jurisdictio et potestas delegandi competens judici ordinario vel Pontificis delegato. E contra qui non est subditus, tantummodo libens et volens acceptat delegationem, at invitus cogi nequit secundum antiquam regulam *cap. ult. de constitut. in VI* « extra territorium jusdicenti impune non paretur. » Ex quo sequitur Episcopum non posse cogere ad suscipiendam delegationem nisi suos subditos, et Archiepiscopum pariter non valere cogere subditos Suffraganeorum suorum ad recipiendam delegationem, quia eos non habet sibi subditos, nisi in casibus a jure expressis; et hic casus a jure non exprimitur. E contra Pontifex ad suscipiendam delegationem omnes christianos potest compellere, quia omnes sibi subditi sunt, et pariter delegatus Papae, cum in causa delegationis sit superior omnibus etiam Ordinariis, potest omnibus sub-committere causas terminandas

(in delegatis enim respicitur potestas delegantis, et in casu potestas Summi Pontificis); etsi, quando personis superioribus negotium dabit subdelegandum, in coarctationibus inferendis delegatus dignitati debeat deferre et personae, prout monet *cap. 28 h. t.* Quoniam vero possunt subdelegari causae non solum in integrum, sed in singulis partibus, hinc subdelegatus assignatam sibi partem tenetur exequi. Cujus conclusionis occasione quaesitum est a Pontifice in *cap. cit. 28 h. t. § Praeterea*: an, si Ordinario sit commissum a delegato Pontificis, ut sententiam a se latam exequatur, eamque injustam esse cognoverit, debeat eam executioni mandare, vel sit ei potius subsistendum? Et Pontifex respondit, teneri nihilominus eam exequi, nisi possit apud judicem obtinere, ut ab hoc onere ipsum absolvat; et ratio est, quia non cognitio causae, sed executio tantum demandatur eidem. Ad quod recte intelligendum, sciendum est injustitiam esse posse vel *opinativam*, vel *evidentem*. Conclusio, quae in hoc capite fit, valet in casu injustitiae opinativae, non vero in casu injustitiae evidenter, et multo minus in casu sententiae invalidae, quia secus quis cogeretur participare peccatis alienis.

In delegatis autem a Pontifice aliae qualitates sunt respiciendae. Statuit siquidem Bonifacius VIII *cap. XI de Rescriptis in VI*, ut « nullis nisi dignitate praeditis, aut personarum obtinentibus, seu Ecclesiarum Cathedra-

» lium Canonice causae auctoritate litterarum
» Sedis Apostolicae vel Legatorum ejusdem de
» cetero committantur. » Hoc factum esse ob favorem ac majorem reverentiam Sedis Apostolicae, ne vilipendatur in suo ignobili ministro, tenet Glossa *in cit. cap. XI de Rescript. in VI verb. committantur*. Sed verius id factum esse constat, ut causae committerentur iudicibus *idoneis*; et cum *scientia vera* idoneitatis ob longinquitatem locorum, et malitiosam petentium suggestionem plerumque a Pontifice haberi non posset; satius duxit habere scientiam de idoneitate *praesumptam*: praesumebatur enim eas personas esse idoneas, quae ceteroquin jam erant in dignitate ecclesiastica constitutae, vel personatum obtinuerant, vel saltem recensebantur inter Canonicos Ecclesiae Cathedralis. Id manifeste exponitur a Concilio Tridentino *sess. 25, cap. 10 de reform.*; in quo adhuc restringitur regula proposita a Bonifacio VIII. Statuit siquidem Concilium Tridentinum propter easdem rationes « in singulis conciliis provincialibus aut dioecesanis aliquot personas, quae qualitates habeant juxta Constitutionem Bonifacii VIII; quae incipit « *Statutum* » et alioquin ad id aptas designari, ut praeter Ordinarios locorum, iis etiam posthac causae ecclesiasticae ac spirituales, et ad forum ecclesiasticum pertinentes in partibus delegandae committantur. Et si aliquem interim ex designatis mori contigerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli

» alium in ejus locum usque ad futuram provin-
» cialem aut dioecesanam Synodum, ita ut habeat
» quaeque dioecesis quatuor saltem, aut etiam plu-
» res probatas personas, ac, ut supra, qualificatas,
» quibus hujusmodi causae a quolibet Legato vel
» Nuntio; atque etiam a Sede Apostolica commit-
» tantur. Alioquin post designationem factam,
» quam statim Episcopi ad Summum Romanum
» Pontificem transmittant, delegationes quaecum-
» que aliorum judicum aliis, quam iis factae,
» subreptitiae censeantur. » Voluit proinde Con-
cilium de istis judiciis designandis habere prae-
sumptionem fundatam idoneitatis etiam ex con-
sensu Episcoporum adunatorum in Synodo Pro-
vinciali, vel ex calculo Episcopi cum consilio sive
Clericorum adunatorum in Synodo dioecesana,
sive Capituli extra Synodum. Haec autem dum
tuentur optimam tractationem causarum, nullo
modo praejudicant auctoritati Pontificis, quia ex
certa scientia et derogando huic constitutioni con-
ciliari posset etiam quamvis aliam personam de-
putare, cujus industriam et idoneitatem cogno-
sceret; sed respicitur ad modum consuetum depu-
tationis, quae fit a S. Sede communiter ex scientia
praesumpta idoneitatis. Pro casu vero, quo Con-
cilia habita non sint, et nulli iudices synodales su-
persint, Benedictus XIV Constitut. « *Quamvis pa-*
ternae » *diei 26 Augusti 1741* statuit « ut interim
» cum consensu Capitulorum suorum (Archiepi-
» scopi et Episcopi) iudices eligant, et nomina eo-

» rum in Albo redacta Summo Pontifici remittant,
» et si mori aliquem contingat, alios cum consilio
» Capituli sufficiant, suffectosque eidem Romano
» Pontifici indilate denuncient. » Consulatur idem
Benedictus XIV. *De Synod. lib. 4, cap. 5* per
totum.

Quaeritur a Doctoribus an haec eadem qualitas requisita a Bonifacie VIII in *cap. Statutum*, sicut et conditio proposita a Tridentino Concilio exigatur quoque in subdelegatis S. Sedis, seu in iis, qui a delegatis S. Sedis deputantur loco suo ad implendum officium eis commissum ex recepto principio, quod Summi Pontificis delegati valeant subdelegare? Et quidem Doctores alii affirmant, alii negant. Negativa tamen sententia mihi probabilior videtur, quam sequentibus ostendam. Adverto autem imprimis hunc casum subdelegationis saltem plenariae hodie vix locum habere posse cum commissio jurisdictionis rarissime fiat et, solummodo meri ministerii fiat deputatio. Post quam advertentiam dico: unicam, aut saltem principalior-rem rationem, ex qua processerunt Constitutio Bonifacii VIII, et decretum relatum Tridentini Concilii fuisse, quia Pontifex in eligendis iudicibus delegatis debebat procedere ex *idoneitate praesumpta*; et ideo in delegandis requirebat, ut essent constituti in dignitate etc. At delegatus in deputando iudice subdelegato non procedit scientia praesumpta, sed ex scientia vera, et certa; ergo non requiritur, ut sit constitutus sub-delegatus in

dignitate, etc. Ita sentit. Giraldus *in cit. oper. part. I, sect. 163*, et probat usus, ac fori praxis quotidiana. — Non est, ut loquamur de causarum delegabilitate, jam enim ex praemissis nonnulla sunt exposita, et ex altera parte omnes causae delegari possunt, exceptione jam superius facta. Et non solum quae jurisdictionis, sed ea, quae ordinis sunt, valent delegari, dummodo persona, cui fit delegatio, habent habilitatem suscipiendae delegationis ex ordine recepto, prout notatur ex sensu contrario in *cap. 9 de consecrat. eccles. et altar.*

5.º At quodnam est officium judicis delegati? Respondetur: — 1. Ad judicem delegatum imprimis pertinet, ut non procedat ante factam sibi praesentationem litterarum delegationis, etiam si ipse aliunde sciat se constitutum esse judicem delegatum. Id clare argui potest ex *cap. 12 de appellation. in fine*, ubi dicitur tempus in litteris iudicibus delegatis praefinitum ad causam terminandam incipere a die acceptarum litterarum, et Doctores unanimiter id docent. Optime ad rem Pyrrhus Corradus *Praxis dispensation. apostolic. lib. 7, cap. 6, num. 5*. «Cujus mandati vigore tribuitur delegato jurisdictio, postquam tamen illud fuerit sibi praesentatum; quia ante illius praesentationem jurisdictionem tantummodo habet in habitu, non autem in actu» *cap. pastoralis in fine de rescript. cap. 12 de appellat. Abbas... et Baldus*, qui inquit hac de

» causa Speculat. fecisse specialem titulum *de Rescripti praesentatione*. Necessario namque requiritur receptio et praesentatio litterarum, ut dictus delegatus possit procedere, cum licet ille acquirat jurisdictionem tempore datae dictarum litterarum, illam tamen exercere non potest ante illarum praesentationem et receptionem ». Et conveniunt *Pirhing hic. num. 100*, aliique. Ex quo sequitur ad hunc effectum attendendum esse non tempus *datae*, sed tempus praesentationis Rescripti, et proinde inceptum processum ante praesentationem Rescripti, et acta cetera esse irrita. Unde liquet dispensationes datas vi Rescripti Apostolici nondum delegato praesentati esse omnino nullius valoris, quantumvis de expedito Rescripto, et de facta sui delegatione notitiam quoque certam habuerit. — 2. Ad officium delegati pariter pertinet, ut litteras delegationis coram Ordinario praesentet, earumque copiam faciat partibus coram se comparituris, ut arguitur ex *cap. 31 h. t.*, et probat Fagnanus ibi *num. 7 et seqq.* Ei in promptu rationem affert Bonifacius VIII in *extravag. Injunctae de electione*. « Asserenti namque cum mandatis Principis se venisse credendum non est, nisi hoc scriptis probaverit »; proinde ante praesentationem litterarum nemo tenebitur ejus obedire mandatis. — 3. Delegatus praeterea tenetur observare formam Rescripti. Hic ad tramites eorum, quae exposita sunt *in num. 4. Tit. 3 de Rescript.* non loquimur *de forma com-*

muni in Rescriptis justitiae, sed *de forma speciali*, et loquimur de Rescriptis gratiae.

Porro quod pertinet ad Rescripta justitiae, notamus eorum tenorem esse respiciendum ad hoc, ut iudex ea tantum pertractet, quae ei in Rescripto tractanda imposita sunt *ex cap. 32 h. t.*; ita ut si alia peragat, haec nullum exitum habeant propter defectum jurisdictionis, excepto si quae sunt cum causa necessario connexa vel accessoria; nam ea etiam veniunt in delegatione, etsi non sint expressa. Sed deinde servandus est modus a delegante praescriptus in causae pertractatione, id quod constituit vere specialem formam seu tenorem Rescripti, quatenus recedit a more solito, qui in iudiciorum methodo est a jure determinatus; atque ita ut si iudex delegatus a tali methodo praescripta recedat, quae operatus est, habeantur in irritum cecisse *ex cap. 22. De Rescript.*, excepto pariter si aliquid favore partium conlitigantium fuerit in Rescripto statutum, et favori propter se introducto partes libere renuntient *cap. XI § in nullo de Rescript. in VI.* — Haec, quae diximus verificantur, quando haec specialis forma imposita est; nam communiter in Rescriptis justitiae, prout notatum est, iungitur, ut iudex delegatus procedat secundum consuetum ordinem iudiciorum.

In Rescriptis vero *gratiae* attendendam esse eorum formam importat, quod delegatus teneatur ea omnia praeventive adimplere, quae

in Rescripto praecepta sunt antequam ad actum finalem concessionis gratiae procedat, prout est dispensare, absolvere etc., quod si aliter agat, ejus actus dispensationis est invalidus. Optime hac in re loquitur Pyrrhus Corradus *Praxis dispensat. cit. lib. 8 cap. 6 num. 55*: « si delegatus recedit a forma sibi tradita in litteris dispensationis, nulliter aget *cap. venerabilis de off. deleg.* » Atque, ut advertit idem Auctor *d. loc. num. 54*, « verba formae important conditionem, » et proinde sub conditione tribuitur delegato jurisdictionis; quare non impleta dicta conditione nulla quidem competit jurisdictionis; ac proinde antea per eundem delegatum gesta nullius erunt momenti ». Verba autem formae, advertente ibi Pyrrho Corrado, et Benedicto XIV in *Institution. eccles. 87 num. 68*, solent in Rescriptis per totidem *ablative absolute* proponi, et testatur Benedictus XIV ibi « certissimum esse inter juris peritos, quod vera conditio ex *ablativo absoluto* consequitur, quae de re praetermitti nullo modo potest », scilicet sub sanctione irritationis actus. Ast omnia ne et singula, quae in tenore Rescriptorum proposita sunt haberi debent ut pars formae substantialis adeo ut si negligantur etiam singillatim inducant invaliditatem actus dispensationis? Huic quaesito respondet citatus Pyrrhus Corradus *op. cit. lib. 7 cap. 7 num. 17 et seqq.* sequenti modo. Vel dicta clausula aut conditio de jure communi requirebatur, aut de novo a Pon-

tifice in Rescripto inserta est praeter dispositiones juris communis. Si illa clausula nova est, et de jure communi non apponebatur, tunc constituit novam formam Rescripti non negligendam sub poena irrationis actus. At si clausula praedicta jam de jure communi exigebatur, « etiamsi ea » verba videantur conditionem importare, cum sint » posita in *ablative absoluto*, verius dicendum est » non importare formam substantialem aut conditionem; quia quoties in Rescripto exprimitur » forma juris communis, eo modo, quo jure inest, » non est intentio Papae dispensatis inducere » novam formam et conditionem; sed est admonitio quaedam, ut servetur forma juris communis: unde, ea praetermissa, non irritatur actus, » qui alias validus esset ». Quam rationem jam attulerat Sanchez *de Matrim. lib. 8 disput. 35 num. 19*. Exemplificant id laudati Doctores casu, quo in Rescripto dispensationis posita fuisset clausula, ut matrimonium celebraretur « *factis proclamationibus* », quae tamen a Concilio Tridentino praescriptae sunt, sed non sub *formula irritante*; unde etiamsi omissae essent quoque in dicto matrimonio, nihilominus hoc fuisset validum, quamvis in Rescripto praeceptae fuissent. Quia imo Corradus ait *num. 14*, quod si Rescripto posita esset clausula « *Servata forma Concilii Tridentini* », et haec forma non fuisset servata, ubi Concilii Tridentini decretum non est promulgatum, nihilominus matrimonium valeret, et ita dicit fuisse

decisum a S. Congregatione Concilii in una *Carpenthoraten. diei 17 Junii 1617* et in una *Borsanen. 14 April. 1611*. Id pariter tenet cum communi Schmaltzgrueber *num. 28 except. 4.* — Ulterius 4° delegatus non potest sine partium consensu in alio loco causam cognoscere, si certus locus ei fuerit in Rescripto determinatus *cap. XI de Rescript. in VI*, nisi potentia vel malitia adversarii contra quem procedi debet, aut alia rationabilis causa impediat, quominus secure mandatum exequi possit in loco determinato, ut ex *cap. 13 h. t. in VI.* — 5° Causam absolvit tempore in Rescripto praefixo, ut inferius dicitur, admittet exceptiones rationabiles et probationes necessarias, etiamsi in Rescripto clausula de non admittendis exceptionibus sit; ut notant Doctores in interpretatione *cit. cap. 13 h. t.*, et deferet legitimae appellationi ex *cap. 15 h. t.*, ut inferius pariter dicitur. — 6° Non faciet delegatus expensas nisi necessarias et munera non suscipiet ex d. *cap. XI § Insuper de Rescript. in VI*, exceptis esculentis et poculentis, quae paucis diebus consumi possunt, ut habetur in textu. — Haec quidem sunt de iudiciis delegatis, sed de executoribus dispensationum matrimonialium graviora in Rescriptis habentur. Nam in Litteris delegato edicitur « deposita per te omni spe cujuscumque muneris aut praemii etiam sponte oblatis, a quo te omnino abstinere debere monemus etc. » Neque haec simplex monitio est, sed verum vetitum; nam

subjungit Pontifex « Volumus autem, quod si
» spreta monitione Nostra hujusmodi, aliquid mune-
» ris aut praemii, occasione praemissorum exigere,
» aut oblatum recipere temere praesumpseris, ex-
» communicationis latae sententiae poena tamdiu
» innodatus existas, donec per satisfactionem condi-
» gnam ab ipsa excommunicationis sententia abso-
» lutionem a Sede Apostolica merueris obtinere. »
Quin imo in dispensationibus in forma pauperum, si
delegatus contraiverit huic vetito, praeter censu-
ram praedictam, dispensatio et absolutio est inva-
lida; cum post notata verba sequatur tenor Rescripti
» et nihilominus absolutio et dispensatio per te fa-
» ciendae praedictae nullius sint roboris vel mo-
» menti. » Cohaerenter ad haec S. Congregatio
Concilii citata a Corrado *op. cit.*, *lib. 7, cap. 6,*
num. 14 decisit: « Gratis adeo dispensationes
» matrimoniales concedendae sunt, quod etiam Or-
» dinarii, quibus istae dispensationes committun-
» tur, suum officium gratis praestent, ita ut nec
» ipse Vicarius aliquid suscipiat pro mercede. No-
» tarius vero pro examinandis testibus et sumendo
» caeteras informationes quartam partem aurei seu
» ducati accipere possit. Pro litteris vero absolutio-
» num et dispensationum in foro conscientiae tan-
» tum, nihil a quoquam accipi possit ut Romae
» fit, et declaravit Gregorius XIII. » Quibus dis-
positionibus correspondet quae dicitur taxa in-
nocentiana, nempe edita jussu Innocentii XI a
S. Congregatione Concilii pro foro ecclesiastico in

materiis spiritualibus *die 8 Octobris 1678, § 9*. Ex quibus omnibus juribus concludunt Doctores nihil prorsus per Episcopum vel Vicarium accipi posse, et non admitti in hac parte epikejam *cap. XI de Rescript. in VI.* jam indicatam.

6.º Exponenda nunc sunt, quae respiciunt potestatem judicis delegati. Delegatus secundum dispositionem juris canonici non modo habet commissam causae cognitionem, sed etiam eam communicatam habet jurisdictionem sive simplicem sive, ut dicunt, mixti imperii, quae necessaria est, ut possit *cum effectu* suum munus exercere non modo erga partes, quarum causam terminandam suscepit, sed etiam adversus quascumque tertias personas, ut constat ex *cap. 1, 5, et 7 h. t.* Hinc habet potestatem vocandi ad se partes collitigantes, etiam interminatis poenis in contumaces; hae poenae vel censurae extenduntur ad eas quoque personas, quae quomodocumque favent rebellibus aut contumacibus ad impediendam delegati jurisdictionem; vel ad processum causae impediendum aut retardandum. In quo tamen attendenda est potestas delegantis. Nam si delegans sit inferior magistratus, tunc delegatus omnem suam jurisdictionem in tertias quascumque personas explicare nequit, cum advenire possit, ut tertiae istae personae majoris sint auctoritatis delegante. Sed si sermo est de delegatis S. Sedis, tunc regula viget in tota sua extensione, ut delegatus suam exercere valeat potestatem in eas quoque personas, quae majores

ipso sunt, et quarum forsā est subditus, sed quibus in negotio delegationis est superior ratione auctoritatis delegantis, ex *cap. XI h. t.* Atque in eas personas animadvertere potest etiam poenis et interminatis censuris, quamvis propter reverentiam sacri officii quod gerunt, mitius in eos animadvertere teneatur, quam in alios, ut notatum est ex *cap. 28 h. t.*, nisi forte aliter fieri suaserit nimia contumaciae perversitas, seu culpa ut habet *cap. 2. h. t. in VI.* Habet praeterea delegatus auctoritatem ferendi sententiam, et si fuerit delegatus Papae potestatem quoque exequendi sententiam latam, sive per se, sive illam aliis committendo etiam Ordinariis locorum, et habet ad hoc annum integrum a sententia lata numerandum ex *cap. 26 h. t.*; atque ex dictis tenentur Ordinarii locorum exequi. Quin imo si ad impediendam quomodocumque istorum delegatorum S. Sedis auctoritatem aut sententiae executionem per quemcumque fuerit factus recursus, aut quomodolibet invocata adsistentia civilium potestatum, incurritur excommunicatio major Summo Pontifici speciali modo reservata, ut in Constitut. « *Apostolicae Sedis* » art. VIII ibi « Recurrentes ad laicam potestatem ad » impediendas litteras vel acta quaelibet a Sede » Apostolica, vel ab ejusdem legatis aut delegatis » quibuscumque profecta, eorumque promulgationem vel executionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa sive ipsas partes sive » alios ladentes vel perterrefacientes. » Qui ar-

ticulus comprehendit tum: — 1. recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas litteras vel acta quaecumque ab Apostolica Sede ejusve legatis ac delegatis quibuscumque provenientia; et hinc respicit etiam quoscumque simplices Rescriptorum executores, contra quorum actus recurritur: — 2. prohibentes directe aut indirecte eorundem actorum promulgationem aut executionem: — 3. respicit laedentes vel perterrefacientes personas, quae aliquod Rescriptum impetrarunt, gratiae vel justitiae a S. Sedis sive ejus Legatis, vel sententiam favorabilem; vel etiam alios, puta, patrocinatores, aut alias personas, ad quas obtenta quaecumque ratione referantur. Quod nostris temporibus verificatur, cum nonnulla Gubernia civilia mulctis gravissimis aut carceribus eos plectant, qui dispensationis Apostolicae se executores revelant, aut quomodocumque se impetratores, aut commissarios exhibeant, quamvis rescripta versentur tantummodo circa dispensationem legum ecclesiasticarum. Atque id per atrocissimam ironiam nominant *bellum defensivum*, et *jus cavendi* ab Ecclesiae usurpationibus! — Potest insuper judex delegatus, si pars citata objiciat jurisdictionis defectum, regulariter cognoscere, an sua sit jurisdictio, ut notat Schmalzgrueber hic *num. 34 ex cap. 33 de Rescriptis*. At hodie ex mutatis temporum et personarum adjunctis non est moribus saltem communiter receptum, ut delegatus Apostolicae Sedis ad sententiae a se latae executionem, prae-

ter censuras contra contumaces, imploret brachii saecularis auxilium, et si hoc iudex saecularis indebite neget ad illud exhibendum, a delegato ecclesiasticis censuris compelli possit; ut antiquitus vigeat *ex can. 26 causae 23 quaest. 5, in Decreto*. Atque Ecclesia ab hoc implorando abstinet, quae tuta esset, atque pro temporum iniquitate pacifica, si potestas civilis ejus omnimodam libertatem respiceret, quod ex invecta *praxi Regii placiti vel exequatur*, aut ex *articulis organicis* diversorum civilium Guberniorum ei pacifice non permittitur.

7.º At delegatio potest committi etiam pluribus personis; et in hoc casu quaenam erit potestas delegatorum? Haec plurium deputatio fieri valet vel *in solidum*; vel ut *collegialiter agant*, prout supra animadversum est. Profecto si in solidum delegatio facta est, ille videbit causam aut exequetur Rescriptum, in quem partes consenserunt, vel cui primo praesentatae sunt litterae delegationis, et reliqui (posito quod is praeoccupaverit) non poterunt causam videre, nisi ille impediat ad hoc ut causam terminet, *ex cap. 8, h. t. in VI*. At si species delegationis non certo innotescat, an in solidum an collegialiter facta sit, tunc si delegatio fit meri ministerii, retinendum est, eam factam esse in *solidum*, nam haec negotia melius per unum expediuntur, et delegatio plurium facta censetur, ut facilius copia haberi possit executoris gratiae a delegante concessae.

Sed si Rescriptum est justitiae ad lites terminandas, hoc casu retinendum est in dubio, delegationem plurium factam esse, ut collegialiter agant ex *cap. 21 h. t.*, in quo Pontifex ait: « Illa quippe » fuit antiqua Sedis Apostolicae provisio, ut hu- » jusmodi causarum cognitiones duobus, quam » uni, tribus quam duobus libentius delegante, » cum, sicut canones testantur, integrum sit ju- » dicium, quod plurimorum sententiis confirma- » tur. » — Quando vero statutum est a delegante ut delegati collegialiter procedant, tunc omnes negotium eo modo debent pertractare, ita ut si unus ex eis non adveniat, aut etiam moriatur, in omnibus exspiret data potestas, cum forma Rescripti non valeat amplius adimpleri. Textus clarus juris canonici habetur in *cap. 42 h. t.*, et est sequens: « Uno delegatorum vel arbitrorum rebus humanis » exempto, eorum officium exspiravit: nisi aliud » in delegatione aut compromisso fuisset expres- » sum. » In quo compediosis quidem verbis completa tamen traditur hac de re theoria. Ex eo enim capite constat omnes delegatos debere ad tractandum negotium convenire, et tunc quod majori eorum parti placuit, id habetur pro sententia, quod non est in casu singulare, sed locum habet in quavis collegii vel Capituli resolutione. Quod si omnes non conveniant, etiamsi legitimo impedimento detenti sint, aut morte praepediti, in hac hypothesis aliorum officium exspirat propter eam rationem, quia forma Rescripti non est adimpleta,

aut adimpleri amplius nequit; erat enim ea voluntas delegantis, ut omnes convenirent ad tractandum negotium: nisi ille qui abest aliis conjudicibus vices suas committeret vel subdelegaret, prout per Delegatos Papae fieri posse, causa etiam simpliciter pluribus commissa, constat ex *cap. 6 h. t.* At in delegatione potuit aliud intelligi sive expresse, sive implicite vel aequivalenter. Et revera si delegatio facta fuisset non personae, sed dignitati; tunc uno demortuo, ejus loco subintrat ejusdem successor, ut indicatur in *cap. 14 h. t.*, in quo quia sub expressis nominibus locorum et non personarum commissio litterarum a S. Sede emanavit, hinc Abbas de novo substitutus judici praemortuo socius in causae cognitione suscipitur, et eorum sententia, sicut rationabiliter lata est, rata et firma habetur a Summo Pontifice. Atque hoc etiam verificatur in casu delegationis uni factae, etiam ad simplex ministerium. Testis est Pyrius Corradus in *cit. oper. lib. 7 cap. 4 num. 36 et seqq.*, ubi quaerens, an delegatio facta Vicario, eo remoto, ad ejus successorem vel positum in Vicariatu Generali transeat, respondet cum communi Doctorum, quod si delegatio facta sit dignitati non personae, tunc ad Vicarii successorem transeat, atque hic valeat expedire Rescripta Apostolicae Sedis ab antecessore non executioni mandata, ibi: « Quare si delegatio in proposito » fuerit simpliciter facta Vicario Generali Episcopi » sine aliqua adjecta qualitate, profecto cum Papa

» habuisset rationem tribunalis, ad ejusdem Vi-
 » carii successorem ipsam delegationem transire
 » nemo est qui ambigat, et fuit resolutum in una
 » *Senen. Canonicatus et praebendae coram Ro-*
 » *mano* 25 Octobris 1546; ubi ita distinguit, quod
 » aut delegatio est facta sub nomine dignitatis,
 » aut expresso nomine proprio. Primo casu transit
 » ad successorem, secundo vero casu extinguitur
 » morte. » Alter casus est, quando in designatione
 plurium judicum collegialiter agentium apposita
 est clausula « *quod si omnes interesse nequeant,*
duo eam cognoscant vel exequantur », aut alia si-
 milis; tunc enim, si illis duobus *legitime constet*
 alios non posse, aut nolle interesse, valent causam
 pertractare et terminare ex *cap. 21 h. t.* Dixi
 quod eis *legitime constet* alios non posse aut nolle
 interesse; nam si eis irrequisitis procedant, nihil
 agunt, ut definitur in jam dicto *cap. 21 h. t. in*
initio.

8.º Cessat autem officium judicis delegati plu-
 ribus modis; et — 1º cessat finito negotio, ut habet
cap. IX h. t., in quo etiam explicatur quando ne-
 gotium sit finitum, ibi: « Ex quo judex delegatus
 per se vel per alium, si potuerit, sententiam exe-
 cutioni mandavit, vel praecepit mandari, ejus au-
 ctoritas et jurisdictio cessat, quia semel officio suo
 functus est. » Idque valet etiamsi suo officio bene
 vel male fuerit perfunctus, quemadmodum probant
 Doctores ex *leg. Judex ff. de re judicata*, atque
 etiamsi nulliter et invalide judicaverit. Hoc apta-

tur quoque executoribus dispensationum Apostolicarum, qui postquam dispensaverunt etiam nulliter, non valent amplius reassumere negotium, sed egent nova delegatione. Idem pariter admititur, si delegatus inspectis litteris, de earum valore judicaverit definiens interlocutorie, puta, esse subreptitias, non poterit deinde, mutata sententia, eas exequi, quia jam in eo negotio ad finem processit; et proinde ad reassumptionem causae novae pro ipso litterae deputationis requiruntur; ut habet *cap. 38 h. t.*, et tenent cum communi Sanchez *de matrim. lib. 8, disput. 27, num. 39*. Tantummodo contrarium verificatur in Rescriptis S. Poenitentiariae *pro foro conscientiae*, quae si fuerint directa Confessario Oratoris, et hinc aut distulerit exequi, aut judicaverit se exequi non posse, Orator alium adire valebit, ad habendam dispensationem, aut idem Confessarius, mutata sententia, poterit dispensare cum Oratore, ut tenet, Sanchez *op. et loc. cit., num. 4*, et Pyrrhus Corradus *op. et lib. cit., n. 73* contra Navarrum, et tenet praxis quotidiana, propter diversam naturam fori conscientiae, quae est « ut non adstringatur poenitens » acquiescere sententiae unius Confessarii, sed » possit alium adire, atque idemmet Confessarius » sententiam mutare. » — II° Cessat morte delegati re quoque non integra, si delegatio fuit *personalis*, secus si fuerit *facta dignitati*, ut superius dictum est ex *cap. 14 h. t.* — III° Cessat morte delegantis aut renuntiatione vel depositione, si res sit inte-

gra. Patet id ex constitutione *cap. 30 h. 1*; et ex sensu communi Doctorum ibidem. Atque hoc verificatur, si delegatus mortem delegantis ignoret, ut tenet Sanchez cum communi Doctorum *de Matrim. lib. 3, disput. 22, num. 55 et seqq.*; dummodo haec delegati ignorantia non concurrat cum errori communi; nam in hac hypothesis ex *Leg. Barbarius ff. de offic. Praeter.* jurisdictio sustinetur, et similiter acta a delegato propter errorem communem. Quaestio solum in hoc est, quando res sit integra. Et circa eam quaestionem, quantum pertinet ad Rescripta justitiae celebris est disputatio Doctorem circa intellectum *cap. 19 et 20 h. 1*. Lucius III in *cap. 19* decisit rem non esse integram post litis contestationem, ante eam vero manere rem integram, proinde si litis contestatio mortem delegantis non praecesserat, non posse delegatum continuare in causa agenda, et si continuasset, processum esse irritum. E contra Urbanus III in *cap. 20* decisit quod « citatione » facta negotium sit quasi coeptum et maxime si » delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest et debet in causa procedi, tenebitque quod » justitia fuit praevia, judiciali tramite definitum. » Quae antimonía solvitur, praeter alias Auctorum sententias, hoc expeditiori modo, ut teneatur Lucium III in *cap. 19* inhaesisse tutiori sententiae secundum juris romani regulas, Urbanum III vero in *cap. 20* tenuisse benigniorem sententiam, scilicet sufficere citationem vivente delegante fac-

tam, cum per hanc negotium sit *quasi caeptum*, et hanc ultimam sententiam in foro praevaluisse, atque hodie sufficere citationem a iudice emanasse. — Consulto dicimus saltem citationem debuisse praecedere; nam si delegatus simpliciter subdelegavit, ex hoc ejus actu non censetur caeptum negotium, et hinc, eo non obstante, res dicitur adhuc esse integra. — Advertendum insuper est quod statuitur *cap. 8 h. t. in VI*; nempe « Jurisdictione vero perpetuata, mandatore vivente, » per unum (eo casu, quo potest) et iudicibus » delegatis, perpetuata intelligitur quoad omnes. » Quod autem spectat ad Rescripta gratiae inhaerendo distinctioni jam exhibitae in Tit. III, *num. 10*, de *gratia facta* vel *facienda*, et loquendo tantum de *gratia facienda* dicimus rem non esse amplius integram, si aliquo extrajudiciali actu, puta, vocando partes, demonstravit delegatus se velle procedere ad Rescriptum exequendum. — IV Cessat quoque officium delegati revocatione facta a delegante, et delegato legitime intimata. Revocatio quidem haec fieri potest vel *tacite* vel *expresse*, et utraque potest habere locum ex *Leg. Judicium 58 ff. de judiciis* ibi « judicium solvitur, vetante eo, qui judicare jusserat » Et quidem revocatio fieri potest etiam re non integra, ut notat *glossa v. judicium et marginalis in cit. leg. 58*; atque ratio est, quia generatim loquendo, etiam re non integra, mandans revocare mandatum valet, si talis revocatio in praejudicium man-

datarii non redundet. Quae revocatio fit quoque a subdelegante, sed cum hac limitatione, ut si subdelegatio *totaliter* facta sit, et res amplius non sit integra revocatio locum non habeat, quia in subdelegatum efficaciter transivit, ut probatur argumento a sensu contrario ex *cap. 6 h. t. in VI*, et ex *cap. 37 h. t.* Debet autem esse haec revocatio delegato legitime intimata; sicut enim jurisdictio delegato non acquiritur, saltem quoad exercitium, nisi praesentatione litterarum, ita exercitium non deficit, nisi legitima intimatione revocationis ex *cap. 24 de Rescript*; ex *Reg. 1 Juris*, et ex *cap. 12 § fin. de appellat.* Haec omnia aequè procedunt in aliis executoribus litterarum Apostolicarum. — V Lapsu temporis praefixi deficit officium delegati, etsi non fuerit negotium finitum, dummodo a partibus ante lapsum talis temporis non fuerit propagata jurisdictio. Porro judici delegato ad terminandum negotium communiter in Rescripti tenore constituitur tempus, et hoc incipit currere a die praesentationis litterarum delegationis, ut si, puta, dicantur, quod delegatus intra semestre absolvere causam teneatur; vel si nihil specialiter sit statutum, annus est; et eo elapso deficit delegati jurisdictio ex *cap. 4 h. t.* Dicetur vero negotium intra tempus praefixum esse terminatum, si lata fuerit sententia definitiva, quamvis nondum executioni mandata ex *cap. 26 h. t.* Subjungitur vero in regula « *nisi ante lapsum talis temporis a partibus non*

fuerit prorogata jurisdictio »; quia haec temporis determinatio generaliter loquendo fit favore partium, et partes favori propter se introducto possunt renunciare, ut innuitur *cit. cap. 4 h. t.* Haec autem omnia locum habent in Rescriptis justitiae, non autem gratiae, in quibus non fit determinatio temporis; ac proinde talis regula in iis non verificatur. — VI Recusatione demum finitur delegati jurisdictio. Recusatio in casu est « judicis suspecti et jurisdictionis ejus ob justam causam suspicionis contra eum propositam canonicè allegata declinatio. ». Porro si haec legitime proposita fuerit, et pronuntiata sententia de suspicionem et justitia recusationis, judex delegatus amittit jurisdictionem: et arbitri de consensu partium electi vident de suspicionem ex *cap. 39 h. t.* — Impetrandae sententiae recusationis sunt causae: 1° si delegatus sit dominus unius partis collitigantis ex *cap. 17 h. t.*: — 2° si altera pars ejus facta fuerit familiaris, post litem contestatam ex *cap. 25 h. t.*, sicut si delegatus sit sanguine junctus collitiganti. At si plures sunt delegati cum clausula « ut si non omnes saltem duo, vel unus videat », atque contra unum sit allegata ratio suspicionis, tunc ea videtur coram reliquis condelegatis, qui non fuerint recusati ex *cap. 4 h. t. in VI.* — Contra delegatum autem, qui in totum subdelegaverit, non potest causa suspicionis proponi ex *cap. 5 h. t. in VI.*, quia hic obesse non potest. — Recusari quoque potest locus, utpote non

tutus ex *cap. 35 h. t.*, et quisque porro videt haec non aptari nisi delegatis pro Rescriptis justitiae, quae hodie rarissima sunt.

9.º De appellatione a sententia judicis delegati agemus in generali Titulo *De appellationibus. Lib. 2.* — Juverit nunc coronidis loco nonnulla verba de Judicibus Conservatoribus addere. « Regu-
» larium Ordines, ut habet Benedictus XIV *de Syn.*
» *lib. 4, cap. 6, num. 1*, pleraeque Universitates,
» ac nonnulla quoque Canonorum Collegia, inter
» cetera privilegia, quibus a Sede Apostolica sunt
» exornata, hoc etiam gaudent, ut Judices eli-
» gant eorumdem privilegiorum Conservatores. »
Hoc proinde est aliud privilegium distinctum a reliquis, tributum a S. Sede, et iis tantum competens quibus specialiter concessum est, ut definit S. Congregatio Concilii in *Pampilonen. 31 Jul. et 28 August. 1723*, ibi: « S. Congregatio
» censuit denegandam esse facultatem ab universo
» Clero Dioecesis Pampilonensis petitam, assu-
» mendi et eligendi personam in dignitate Eccle-
» siastica constitutam pro observantia privilegio-
» rum in tribus Constitutionibus Apostolicis con-
» tentorum. Primum enim exorbitantia quaedam
» et ordinariae auctoritati nimis praejudicialis visa
» est consistere in hoc, ut Clerus universus suum
» haberet Conservatorem, licet cum facultate ad
» memorata tria Brevia restricta. Deinde cum in
» editione Brevium non designati fuerint Conser-
» vatores, novum atque insolitum visum est, quod

» ex post iidem deputentur. Demum rejectae sunt
 » preces, quia in hypothesi, in qua disputationes
 » oriantur et controversiae vel circa intelligentiam,
 » vel circa executionem Brevium, possit Clerus
 » adire tribunal Nuntii Apostolici, et instare pro
 » justitia. » Apud Richter: *Canones et Decreta
 Concilii Tridentini Sess. 14 cap. 5 de reform.
 num. 6.*

Conservatores communiter definiri solent « parti-
 culares iudices a Summo Pontifice delegati ad ali-
 quos defendendos contra manifestas, injurias, mo-
 lestias, et violentias absque indagine judiciali, »
 prout deducitur ex *cap. 1 h. t. in VI*. Qui si
 intra limites concessae sibi auctoritatis consistent,
 personas assignatas efficaciter in suis privilegiis
 defendunt, nec ulla ratione turbabunt oeconomiam
 dioecesium, atque exercitium jurisdictionis Episco-
 palis et Legatorum S. Sedis. — De iis videatur
 Benedictus XV *op. et loc. cit.*, et Ferraris *Biblio-
 theca v. Conservatores Edition. Cassinen.*, in quo
 articulo refert Constitutionem Clementis XIII « *Cum
 omnium* » nono Kalendas Maii 1762.

TITULUS XXX.

De officio Legati.

1.º Legati ii dicuntur, qui ad aliqua negotia gerenda a summis Principibus deputantur, et communiter differunt a Delegatis, queis unum peculiare negotium nec valde implexum, aut etiam nonnulla peculiaria negotia committuntur, cum Legatus habeat aut generalitatem negotiorum concreditam, aut saltem valde implexum traditum munus. Princeps inter eos distinctio est, quod aliqui Legati sint *Legati Nuntii* vel *Oratores*, alii vero sint *Legati Judices*. Primi mittuntur, ut dicitur, *ad referendum* mandata sui Principis, et in casu nostro Pontificis, seu ad nudum ministerium exercendum absque jurisdictione; alii vero sunt legati iudices ad satis arduum munus exercendum, puta, ad praesidentiam Concilii Generalis, vel ad regen-

dam nomine Pontificis aliquam provinciam seu nationem, in qua habeant ordinariam jurisdictionem. De hisce postremis nos loquimur, deque iis praesens agit titulus.

2.º Legati autem isti cum jurisdictione ordinaria dividuntur in Legatos *natos* et Legatos *missos*. Legati *nati* illi sunt, quorum dignitati, quam in Ecclesia obtinent, munus Legationis est adnexum, eo quod Summi Pontifices consuetudinem habuerint semper his Sedibus committere suam auctoritatem; proinde quicumque illi fuerint Ecclesiae praefecti, una simul etiam fiant aut *nascantur* Legati Apostolici, quia hujusmodi munus suae dignitati de jure, id est ex consueta Pontificum Romanorum agendi ratione adnexum est. Legati vero *missi* ii sunt, quos Pontifex pro data circumstantia mittit ad gerenda Apostolicae Sedis negotia cum generali et manente potestate. Isti porro si sunt S. R. E. Cardinales dicuntur Legati *latere missi*; si vero inferioris sunt dignitatis, appellantur Legati *missi* simpliciter; et eorum omnium jurisdictionem secundum canonum dispositiones determinabimus inferius.

3.º Quamvis vero Romani Pontifices hoc jure deputandi vel mittendi Legatos perpetuo in Ecclesia usi sint, quemadmodum in continuatione explanationis hujus tituli ostendemus; non defuere tamen, qui hoc jus ordinarium eis denegaverint, aut saltem nonnisi limitatum in eis agnoscerent; et hoc tum ex expositione nonnullorum Episcoporum,

tum ex Guberniorum civilium praetentione. Sub fine saeculi XVIII apparuerunt in Germania plura opuscula partim anonima, partim quoque ab auctoribus signata infecta erroribus gallicanismi, jansenismi et febronianismi, quae hanc facultatem deputandi Legatos S. Sedi aut penitus denegabant, sive saltem ad quosdam tantum casus extraordinarios restringebant. Et error tam profundas radices egerat, ut eo etiam errore inficerentur plures Metropolitani. Inter eos principaliter notantur Metropolitani Moguntinus, Trevirensis, Coloniensis et Salisburgensis, ad quos data est responsio a Summo Pontifice Pio VI in opere: « Responsio ad Metropolitanos Moguntinum, Trevirensensem, Coloniensem, et Salisburgensem super Nuntiaturis Apostolicis. » Praelati isti antiquum errorem jam professum a Marco Antonio De Dominis in opere « de Republica Ecclesiastica » dein a Recherio, aliisque damnatis viris et scriptis instaurabant, scilicet Ecclesiam constitutam esse ad morem Reipublicae, ejusque curam aequaliter demandatam esse Episcopis et Papae: Papae quidem datum esse primatum, sed illum exerceri non posse nisi in casibus extraordinariis, quando unitas fidei detrimentum pateretur: in reliquis vero liberam reliquendam esse Episcoposum auctoritatem: unde sicut Metropolitana nequit administros constituere pro juribus archiepiscopalibus servandis in dioecesi Suffraganeorum, sic Papa non habebat auctoritatem faciendi administrare jura primatus a Mini-

stro seu Legato residente in diversis christiani orbis regionibus. Haec, quae diximus, manifesta fiunt ex Epistolis, quas memorati Praesules ad Summum Pontificem miserunt, inter quas citare sufficiat Epistolam Archiepiscopi Coloniensis in eo opere relata[m] his verbis: « si officio Archiepiscopali, et Episcopali huc usque pro viribus a me » satisfactum est, urgentes illas causas subintrare » non video, quibus Sanctitati Vestrae vi primatus » a Deo constituti jus competit pro conservanda » Religionis unitate extraordinarios mittendi Legatos ad Ecclesias, ubi Religionis necessitas id » non postulaverit; multo minus me obligatum » censeo, ut Nuntio jurisdictione et facultatibus » instructo in grave potestatis meae ordinariae » praejudicium locum cedam, quem Christus, ut » ibi vigilem, ut ibi laborem, mihi commisit ». Obstitit autem huic audaciae Pontifex duplici eoque invictissimo argumento. Et primum argumentum in hoc situm est, ut demonstraret tum ex Scriptura et Patribus, cum ex Conciliis auctoritatem Summi Romani Pontificis in universam Ecclesiam non esse ex vi primatus extraordinariam et mediatam, sed potius esse *ordinariam* et *immediatam* in omnes fideles, et in omnes Pastores. Ad quam curam exercendam Pontifices Romani valebant designare legatos tum in extraordinariis circumstantiis, tum quoque residentes habere in diversis regionibus christianis, qui loco eorum supremam potestatem administrarent et eorundem

gererent personam. Alterum argumentum aequè invictissimum in eo erat, ut Pontifex ex historiae ecclesiasticae documentis ostenderet Romanos Pontifices perpetuo et ab antiquissimis temporibus, quin imo jam ab ipso Ecclesiae exordio hoc jure usos esse universo christiano orbe plaudente eorumque aequiescente mandatis. Argumentum primum juris nos hic non evolvemus; plura enim de eo habebimus in Titulo sequenti, praesertim ex formulis fidei propositis in Conciliis generalibus. Insistemus simpliciter in altero argumento, et sic titulum exponemus.

4.º Quamvis etiam in antiquitate Legati a Summo Pontifice missi sint pro extraordinariis negotiis, praesertim pro Praesidentia in Conciliis extra Urbem celebratis, tamen in antiquitate praecipuum locum habuerunt Vicarii Apostolici, seu Legati nati Romanae Sedis sic dicti, quod in diversis nationibus et christianis provinciis semper Episcopi ejusdem sedis a Romanis Pontificibus delegari consuescerent. Celebres sunt Vicarii Thessalonicensis in Illyrico, Areletensis in Gallia, Cantuariensis in Anglia, Hispalensis in Hispania, Salisburgensis in Germania, Pisanus in Italia, aliique plures. Isti porro Legati veram judisdictionem nomine Romani Pontificis exercebant tam contentiosam quam voluntariam; namque ipsi — 1. Habebant jus visitationis Ecclesiarum. — 2. Jus inquirendi et probandi idoneitatem eorum, qui ad Episcopatus evehebantur. — 3. Jus consecrandi Me-

tropolitanos. — 4. Jus convocandi Concilium sui Vicariatus. — 5. Jus concedendi Metropolitanis veniam abscedendi a residentia. — 6. Jus noscendi statum Ecclesiarum. — 7. Jus vivendi causas majores, ut ab eorum judicio ad Sedem Apostolicam appellaretur: quae omnia argumentis omnino concludentibus in laudato opere Summi Pontificis Pii VI ostenduntur. Atque id perduravit usque ad saeculum nonum. At saeculo decimo, licet istorum Legatorum natorum perduraret auctoritas, frequentiores tamen fuerunt delegationes Legatorum missorum. Cum enim depravati fuissent Clericorum mores tum simoniaca labe, tum incontinentia, necesse fuit, ut Romani Pontifices celebratione Conciliorum tam a se convocatorum, quam opera Legatorum huic malo mederentur; atque cum exauctorandi essent plures Episcopi ac Metropolitani, et ex altera parte Legati isti nati, alii scilicet Archiepiscopi segnes fuissent, opus fuit, ut mitterentur Legati, qui id complere possent, quorum auctoritas magis reverenda et veneranda videretur. Atque plerumque isti Legati erant S. R. E. Cardinales seu, sic dicti Legati a latere, missi videlicet ex latere Romani Pontificis. Cum vero in hisce missionibus expensae faciendae essent ab iis Clericis, quorum regiones ipsi Legati visitabant; hinc factum est, ut Reges nonnulli cum despondisset, se provisuros Legatorum necessitatibus, deinde, exaggeratis impensis, quas sustinuerant, novisque confictis rationibus penes Summum Pon-

tificem, instarent, quod non mitteretur Legatus nisi petitus fuisset, cum de cetero essent in suis regionibus Legati nati, qui vices Pontificis agere poterant.

Et quod hoc privilegium Angliae regibus concessum fuerit, videtur afferri posse argumentum ex epistola Magnatum et universitatis Angliae ad Innocentium IV, quae lecta fuit in Concilio Lugdunensi, ut refert Balutius *De Concordia Sacerdotii et Imperii lib. 5, cap. 56, num. 12*, cum ibi haberetur Legatus natus Archiepiscopus Cantuariensis. Alii quoque Reges idem jus sibi adrogarunt vel ratione privilegii a Papa concessi, aut ratione consuetudinis. Verum consuetudines haece omnes utpote irrationabiles, nonnumquam animarum saluti contrarias, et detrahentes Apostolicae potestati, ac quascumque indulgentias aut privilegia Imperatoribus, Regibus, seu quibuscumque aliis sub quibuscumque modis, tenoribus, et formis a S. Sede concessa substulit Bonifacius VIII celebri Constitutione, quae incipit « *Super gentes* », quae relata est in *Extravag. commun. cap. un. de Consuet. sub nomine Joannis XXI*. Quae Decretalis cum fuisset intimata Regi Galliae Philippo Pulchro, hic ita respondit: « quod non impedit, nec impedire intendit Legatos, Nuncios, » vel alias quascumque personas, quominus ingredi valeant regnum suum, nisi sihi et Regno » sint legitima ratione suspecti, vel aliam habeat » justam causam. » *Van. Espen Jus. eccles. p. 1,*

tit. 21, cap. 4, n. 6. Et jure quidem talis consuetudo irrationabilis declarata est, et privilegium revocatum. Usque dum enim Vicarii Apostolici seu Legati nati poterant efficaciter officio suo fungi, Pontifex valebat renuntiare jure mittendi Legatos, nisi a Regibus fuissent expetiti; sed quando eorundem Legatorum natorum nulla erat auctoritas, et potestas propter contradictiones fratrum, et regiae auctoritatis praepotentiam, tunc superveniebat, illa suprema ratio allegata a Bonifacio VIII. « Super gentes et Regna Romanus » Pontifex a Domino constitutus, cum personali- » ter singulas regiones circuire non possit, nec » circa gregem sibi creditum curam pastoralis sol- » licitudinis excercere: necesse habet interdum ex » debito impositae servitutis suos ad diversas » mundi partes, prout necessitates emergerint, » destinare Legatos, qui vices illius supplendo, er- » rata corrigant, aspera in plana convertant, et » commissis sibi populis salutis incrementa ministrent. » Unde est quod non obstante quacumque consuetudine vel privilegio Legatos ipsos ab omnibus cujuscumque praeeminentiae conditionis aut status fuissent, debere admitti decrevit, nec eos impediri posse a quoquam christiano nomine gloriante, quominus regna, provincias et terras quaslibet, ad quas ipsos destinari contigerit, ingrederentur libere, ac commissae sibi legationis officium excercerent in eisdem. Poena fuit pro impedire praesumentibus excommunicatio *ipso facto*

incurrenda, et regna terrae et loca eis subjecta tamdiu ecclesiastico supposita interdicto, quamdiu in hujusmodi contumacia persistendum duxissent. Hodie loco istius duplicis censurae locum habet ex Constit. « *Apostolicae Sedis moderationi* » excommunicatio latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservata sub art. V his in terminis: « omnes interficientes, mutilantes, percutientes, » rapientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter » insequentes.... Sedis Apostolicae Legatos vel » Nuntios, aut eos a suis territoriis, terris, seu » dominiis ejicientes, nec non ea mandantes, vel » rata habentes, seu praestantes eis auxilium, » consilium, vel favorem. » Censura vero interdicti in hoc casu sublata est. Longe major fuit abusus hisce ultimis nostris temporibus coercitus, imo melius sublatus a Summi Pontificis Pii IX Constit. quae incipit « *Suprema* » de V. Kalendas Februarii anni 1864 publicata die 10 Octobris 1867, quam praetensa Apostolica in Sicilia Legatio ac Monarchia sic appellata, nec non judex delegatus ejusque tribunal, Ministri, et Officiales omnes plane abrogati ac deleti sunt. Cui Constitutioni deinde alia subsecuta est eiusdem diei 28 Januarii 1864 sub forma *Brevis*, qua praescribitur modus, quo causae ad forum ecclesiasticum pertinentes abolito iudice delegato, ejusque tribunali pertractari possint et debeant. Videatur praeter caeteros libellus, cui titulus: « *Nella Legazione Apostolica di Sicilia - Ragionamento in difesa della*

S. Sede - Torino presso Pietro Marietti 1868.»
Ipsa autem Constitutio universam facti speciem exhibet.

5.º Legatorum *a latere* auctoritas praecipua est prae omnibus Legatis tam natis, quam missis, proinde eis advenientibus in aliquam provinciam omnium aliorum Legatorum silet aut suspenditur auctoritas, et Metropolitanus crucem non defert ex *cap. 8 h. t.*, et hoc ob reverentiam S. Sedis, cui intimius copulantur isti Legati utpote Cardinales S. R. E. Quin imo eorum auctoritas voluntariae jurisdictionis prae ceteris singularis est in hoc, quod incipiat a die egressus ab Urbe, usque ad diem reditus in eamdem ex *cap. 4 et 9 h. t.*, et exerceatur non modo intra provinciam legationis quoad suos subditos, sed etiam extra suam provinciam quoad omnes extraneos undecumque ad se accedentes. E contra Legatus alius missus suam jurisdictionem non exerit nisi intra provinciam et quoad subditos Legationis. Hinc Cardinalis Legatus statim egressus ab Urbe in signum incepti officii Legationis crucem elevat, et impertitur benedictionem. Hinc Legati *a latere* absolvunt excommunicatos ob Clerici percussione[m] etiam extraneos et extra provinciam, quod Nuntii in provincia et quoad subditos praestare possunt, Legati vero nati numquam possunt. Conferunt beneficia etiam quae ad Papam devolvuntur ratione negligentiae, et in his conferendis concurrunt cum Episcopis dioecesanis *cap. 1 h. t. in IV.* Hodie autem Legatus *a la-*

tere non reservat sibi beneficia vacatura obstante constitutione Concilii Tridentini *sess. 24 cap. 19 de reform. Giraldi expos. Jur. pontif. p. 1 sect. 10 et 173*. Quoad collationem beneficiorum est limitatio *in cap. 4 h. t. in VI*. Confert quoque beneficia juris-patronatus ecclesiastici *ex cap. 6 h. t.*, non autem juris-patronatus laicalis, vel litigiosa *ex cap. 28 de jure patronatus*. Confirmat demum electiones Episcoporum et Abbatum, ubi confirmatio non est Summo Pontifici reservata *ex cap. 36 de electione in VI*. Cetera, quae specialius fieri, vel non, possunt a Legatis a latere exponit Giraldus *op. cit. p. 1 in appendice ad titulum praesentem sect. 174*.

6.º At saeculo XV disparuerunt Legati nati amiseruntque universam jurisdictionem, non confirmantibus amplius Romanis Pontificibus eorum jura. Paucis verbis sed gravibus id exponit Petrus De Marca *De Concordia Sacerdotii et Imperii lib. VI cap. 29 num. 6*. « Romani Pontifices » cum intelligerent Metropolitanos ferre nolle uni » ex suo corpore conferri jus perpetuae praesidentiae, existimarunt mittendos esse legatos in » Gallias et in alia regna. » Hoc fuit initium Nuntiorum, qui dicti sunt *residentes*. Eorum positio sub uno respectu valde similis est positioni Apocrisiariorum vel Responsalium, qui saltem a Leonis Magni temporibus ad Constantini Pagonati Imperium in Constantinopolitana urbe apud Orientis Imperatores, et in ipsa Imperatorum aula re-

sidebant. Horum Nuntiorum duplex fuit et est missio, scilicet una penes Regem aut Imperatorem sive apud Reipublicae civilis primum Magistratum ad fovendam concordiam inter Sacerdotium et Imperium, et pertractanda negotia generalia inter illam Rempublicam et Summum Pontificem; quo sub respectu sunt vere Responsales, id est deferentes responsa; et ita vicissim adsunt in Curia Pontificis Oratores seu Responsales Guberniorum civilium, qui vel Ministri vel Ambassadors nominantur, prout eminentem minus vel magis locum occupant in externa conversatione. Ad quod eorum munus refertur pertractare negotia Pontificis etiam ut Principis temporalis. — Altera eorum missio est ad Episcopos ei fideles in talibus regionibus constitutos; et sub hoc respectu sunt vere Legati judices, et non minus ac antiquitus Legati nati, et Legati *a latere* sunt Ordinarii in sua provincia *cap. 2 h. t.*, statuta condunt duratura etiam post illorum discessum *cap. ult. h. t.*, et vident causas non tamen majores, aut in prima instantia ex *cap. 3 et 4 h. t.* et ex Concilio Tridentino *sess. 24 cap. 20*. Isti quidem Nuntii residentes Cardinalitia dignitate non sunt condecorati (nisi extraordinarie ad tempus Pro-Nuntii locum teneant), sed characterе Episcopali fulgent, et aliquando mittuntur *cum potestate Legati a latere*. Sed in hoc casu quod est Legatis *a latere* speciale non venit, ex *cap. 1 h. t. in VI*, nisi in litteris id fuerit peculiariter expres-

sum. Uno verbo ad dimetiendas istorum Nuntiorum facultates necesse est Litteras Missionis expendere. Istorum quoque Legatorum residentium auctoritas plusquam duorum saeculorum spatio obnoxia mansit injustae aemulationi et dominationi Guberniorum Civilium, ita ut non solum placitum regium et parlamenti requireretur pro eorum ingressu, sed etiam, antequam sui officii administrationem assumerent, coacti sunt iuramentum edere promittentes se in legatione nullum praejudicium allaturos juribus consuetudinibus et libertatibus Ecclesiarum, Phillips *Du droit ecclésiastique - Tome troisième* § 135 *Gallicanisme*, § 136 *Febronianisme*. Contra has usurpationes tamen Status Civilis supervenit divina animadversio, et Gubernia Civilia vi punitionis meliora facta a tam fera persecutione cessarunt. Hodie Gubernia Civilia pro mittendis hisce Legatis et recipiendis petunt et dant potestatem vicissim quod pertinet ad eorum personas, sed non obstant amplius, saltem tanta insistentia in prospiciendo exercitio eorum auctoritatis, licet acerbiora tempora impendant, quibus nulla relatio admitti velit inter Sacerdotium et Imperium seu societatem civilem.

7.º Officium denique Legati Sedis Apostolicae pluribus modis cessat; et — 1º finito tempore Legationis *argum. cap. 4 de offic. judic. delegat.* — 2º Morte ipsius Legati, quia legationis munus et potestas est personalis potius quam realis, et proinde cum persona extinguitur, et postea de

novo creatur, sive successori conceditur. — 3° Revocatione Pontificis; sed attendendum est hanc revocationem debere Legato intimari, secus si fuerit a Legato ignorata, acta per ipsum valebunt, usque dum non habeat revocationis scientiam *arg. cap. 4 de restitut. spoliat.* Quin imo plures Canonistae inter quos Engel *hic num. 13* jure admittunt Legatum revocatum non amittere jurisdictionem, priusquam provinciam deserat, quia hoc censetur a revocante praesuppositum, ut velit revocare, sed Legato relinquere jurisdictionem usquedum provinciam deserat, quemadmodum communiter fit. — 4° Si is provinciam sibi commissam sponte egressus fuerit. Sed in hoc distinguendi plures sunt casus; nam — (a) dicitur quod sponte provinciam fuerit egressus: si enim coacte id fecerit, puta, ex majori vi, nihilominus retinet jurisdictionem, quae eum privare non poterant, qui injuste expulerunt; quemadmodum ex animadversis in antecessum patet. At deinde — (b) attendendum est, an provinciam deseruerit animo redeundi, quia tunc ejus jurisdictio contentiosa suspenditur, non vero voluntaria ex *glossa in leg. 3. v. privatus est de offic. praesidis.* Quinimo — (c) si plures habeat suae Legationis provincias unam egrediens, alteramque ingrediens, nullo modo amittit jurisdictionem neque voluntariam, neque contentiosam ex *cap. 7 h. t.*; cum in quacumque parte suae provinciae existens, omnia negotia pertractare valeat. Si vero — (d) egreditur provinciam animo non

revertendi, tunc jurisdictionem amittit ex *cap. ult. h. t.* At — (e) Legatus a latere, ut supra dictum est, jurisdictionem et imperium ut Proconsul deponit, quando portam Romanam vel Curiae Papalis ingressus est ex glossa in *Cap. Legatos v. Proconsulum h. t. in VI.* — 5° Si Legatus aliquam causam ad Papam retulit, jurisdictio ejus circa illam causam finitur, neque eam reassumere deinceps potest ex *cap. 5 h. t.* Quemadmodum si alia causa specialiter alteri fuerit commissa, haec censetur subtracta a jurisdictione Legati, prout patet ex his, quae *Titulo Tertio* exposuimus, sive a Pontifice ad se fuerit advocata, ex eod. *cap. 5 h. t.*

Disputatur demum an Legatus amittat jurisdictionem morte Pontificis legantis? Et respondetur distinguendo; si enim datus est *ad beneplacitum Legantis*, tunc ejus morte cessat *cap. 5 de Rescript. in VI.* At si simpliciter est constitutus, tunc ejus jurisdictio perseverat ex *cap. 2 h. t. in VI.*; nam jurisdictio Legati est ordinaria et propria, ac proinde morte concedentis non expirat, et quia Legati sunt Sedis Apostolicae, quae numquam moritur. Idque etiam procedit, si Legatus nondum fuerit ingressus suam Provinciam ante mortem Pontificis, quoniam id de aliis judicibus ordinariis verificatur. Et inde Legatus manebit usque dum a successore Pontifice revocetur, vel etiam gravi et urgenti de causa a Collegio Cardinalium Sede vacante.

TITULUS XXXI.

De officio Judicis Ordinarii.

1.° Agimus in hoc titulo de forma regiminis in Ecclesia, deque gradibus istius hyerarchiae, quae in ea viget. Antequam de vera forma loquamur in genere, et de singulis hyerarchiae gradibus in specie, operae pretium existimamus errorum generis hac in re, eorumque diversas phases indicare. Marsilius Patavinus saeculo XIV addictus partibus Ludovici Bavari in libro, cui titulus « *Defensor pacis* », cujus errores damnavit Joannes XXII ostendere satagit summam auctoritatem tam in republica civili, quam in christiana, esse penes populum, vel communitatem, quam populus in statu monarchico concessit Imperatoribus, ut isti Episcopis largirentur vel delegarent ea quae sunt ordinis spiritualis; ac proinde Episcopi et Papa

jurisdictionem mutantur ab Imperatoribus. Quod proinde legitur in historia juris romani de jurisdictione civili translata lege regia a populo in Imperatores, hoc eodem modo locum habuisse perhibetur in republica christiana, ita tamen ut sit primus delegatus in societate spirituali Imperator, qui deinde subdelegat Episcopis et Papae eandem potestatem spirituales. Atque in hoc Marsilius Patavinus eundem errorem sustinebat jam defensum a sectatoribus Henrici IV saeculo XI; ut innuimus *Tit. V. et VI. de electione Summi Pontificis num. 4*. Condemnationem passus est liber Marsilii a Joanne XXII. Nimis Caesarismum redolebat haec formula Marsilii, proinde progressu temporis non fuit amplius proposita, nisi a Luthero pluribusque protestantibus, ut asserit Bossuet *Histoire des variations, lib. V, num. 44, 76*. At saeculo XVI Richer Doctor et Syndicus facultatis Theologiae in Universitate Parisiensi in libro *de ecclesiastica et politica potestate* contendit probare Christum dedisse potestatem regiminis universae communitati, id est *toti Ecclesiae*; ab hac autem communitati delegationem potestatis factam esse Papae et Episcopi, quibus proinde jurisdictio haec competit *instrumentaliter, ministerialiter, et quoad executionem tantum*. Systema hoc quamvis a pluribus Synodis provincialibus Galliae et a S. Sede fuerit damnatum, atque auctor Richerius humiliter se subjecerit, tamen a Jansenianis fuit instauratum et defensum, atque in pseudo-Synodo Pi-

storiensi assertum, cujus inter ceteras Pius VI in Bulla « *Auctorem fidei* » damnavit hanc propositionem: « Potestas a Deo data est Ecclesiae, ut » communicaretur pastoribus, qui sunt ejus ministri pro salute animarum. » Ista pariter doctrina est Febronii, qui contendebat a Christo jurisdictionem et claves datas esse populo christiano *radicaliter et principaliter*, Episcopis autem *usualiter et usufructualiter*. Transactis temporibus nondum inter istos novatores quaesitum erat, an mandatum istud populi christiani esset revocabile, et an systema semel placitum posset mutari in systema vere democraticum aut ad formam reipublicae. Sed quoniam error de sui natura variabilis est et quotidie novas formas induit, nostris temporibus in Galliis hoc quaesitum propositum est, et resolutum, quod posset populus christianus (et id maxime deceret) hoc mandatum semel datum revocare, et constituere suum regimen ad formam reipublicae, cujus administri, (comprehensis quoque Episcopis et Romano Pontifice) ponerentur ad decennium, nec possent continuare nisi nova populi electione iterum praeficerentur. Libellus hanc doctrinam exponens, cui titulus: « L'Eglise et la Republique avec une préface par Corentin Guyho Député Paris » novissime, nempe diei 12 Julii 1877 a S. Indicis Congregatione damnatus est. Sunt haec aegri somnia; sed tamen aliquando in istas aberrationes incidunt quoque viri alicujus eruditionis et doctrinae propter de-

lusam ambitionem. Febroniani, ut innuimus *Titulo XXX*, aliam viam iniverunt, licet insistentes in eodem principio Richerii: si quidem principale eorum assertum fuit, Ecclesiae curam a Christo (mediante, vel non, populo christiano, aut principe) demandatam esse *aequaliter* Episcopis omnibus; Primatum vero Romani Pontificis non esse potestatem ordinariam et immediatam, sed tantum mediatam atque extraordinariam ad instaurandam unitatem, si pericula ingruerent, atque uti *potestas dictatoris* in republica, quae erat tantum pro emergentibus casibus extraordinaria; unde forma reipublicae christianae essentialiter erat *aristocratica*: hinc quivis Episcopus in sua dioecesi erat solus Rector et Pontifex, ad quem omnia regenda pertinebant; supremum autem Tribunal et Legislator Concilium Generale, in quo Pontifex Romanus habebat primum honoris gradum, sed in eo quidquid majori parti placuisset, id legis haberet vigorem, et canones disciplinares quoque ab ipso lati erant pro omnibus loco legis, etiam pro Romano Pontifice, nisi quod ipsum Concilium plerumque constituebat canonum vindicem et custodem principaliorum Romanum Pontificem, non vero correctorem canonum eorundem. Ita mansit Febronianismus et Jansenianismus usque ad nostra tempora, quamvis confossus pluribus condemnationibus Sanctae Sedis. Sed hisce ultimis annis error novas induit formas, atque conficta est quaedam species *Monarchiae Ecclesiasticae constitutionalis*

qua secundum Evangelium societas christiana permanenter regeretur. Hinc confictae sunt tesserae pro habendis periodice Conciliis Generalibus in Ecclesia, atque exactum, ut commissio permanens Episcoporum reprehesentans universum coetum episcopalem coadministraret cum Pontifice universalis Ecclesiae negotia, praesertim vero quae pertinent ad christianae fidei propagationem et relationes Sacerdotii cum Imperio. Auctores eo usque pervenerunt, ut exigent ab ista Episcoporum commissione una cum Administris Pontificis negotia cuncta tractari, Romano Pontifice ad instar aliorum Regum constitutionalium regnante, sed non gubernante! En constitutionalismus in Ecclesia inductus, et quidem invocata ab adsertoribus Sacrarum Scripturarum auctoritate! Et quoniam perpugnatores istius systematis erant quoque Presbyteri et laici, non exclusis faeminis aliquibus celebrioribus; hinc ad regimen Ecclesiae necesse fuit admittere quoque elementum inferius de Clero, et elementum laicum saltem in Conciliorum coadunatione. Atque omnia haec dictitata sunt invocato verbo Christi et auctoritate Evangelii. Nemo, quod sciam, clariori formula hoc systema proposuit, quam Auctor operis *Causes itherieures de la faiblesse exterieuse de l'Eglise en 1670*, quod opus die 12 Julii 1877 a S. Indicis Congregatione damnatum est. Ita scribit Auctor *part. 3 pag. 1122*: « La pleine entité du » corps hierarchique de l'Eglise visible consiste dans » l'Episcopat entouré de sa pretrise, de son diaconat,

» des laïques délégués de la société Chrétienne,
 » et représentant le troupeau guidé par ses pas-
 » teurs conciliairement unis au Pape. » Qui Auctor
 cum animadvertisset in regimine Ecclesiae saltem
 a temporibus Concilii Tridentini ad nostrum ae-
 vum habuisse locum *part. 1. pag. 1452* « une
 » centralisation du pouvoir, qui fait tenir toutes
 » les rênes en une seule main (Romani Pontificis),
 » autorité unique sans contre-poids aucun » audet
 affirmare *pag. 1462* id esse « absolument con-
 » traire a la constitution donnée a l'Eglise par
 » son Fondateur. » Cujus facti ab Auctore incri-
 minatur *Jus Canonicum*, de quo dicit *pag. 1499*:
 « Le droit canon fut superposé a l'Evangile, il
 » commen a par le cacher, et finit par le faire
 » oublier. »

2.º Contra haec deliramenta veritatem Catho-
 licam proponemus, et sequentibus praestabimus.

Thesis I. — Auctoritas Sacerdotalis regiminis a
 Christo data est *immediate* Petro et Apostolis, eo-
 rumque successoribus, non autem populo chri-
 stiano, ut eam deinde pastoribus subdelegaret;
 proinde populo christiano manet obsequendi ne-
 cessitas, non auctoritas imperandi.

Revera auctoritas, de qua loquimur venit a
 Christo; Christus autem Petrum et Apostolos *im-
 mediate* misit, non vero mediante populo fidelium;
 Joannis enim *cap. 20 v. 21* Christus Apostolis
 ait: « Pax vobis; sicut misit me Pater; et ego mitto
 » vos, haec cum dixisset, insufflavit, et dixit eis :

» accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis
» peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis
» retenta sunt. » Missio ergo Petri et Apostolorum
immediate a Christo est: qui ergo supervenit po-
pulus christianus medius inter Christum et Apo-
stolos, quando ejus nulla ratio habita est in con-
cedenda missione? Et jure quidem insistimus in
hoc argumento, nam populus christianus nondum
erat, quando Christus haec verba Apostolis dixit:
populus siquidem erat acquirendus et Evangelio
lucratus. Nam Christus *Matth. cap. 28, v. 18*
et 19 discipulis dicebat: « Data est mihi omnis
» potestas in caelo et in terra. Euntes ergo docete
» omnes gentes, baptizantes eos... docentes eos ser-
» vare omnia quaecumque mandavi vobis »; et Pe-
tro dixerat Christus *Matth. cap. 16, v. 18*: « Tu
» es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ec-
» clesiam meam... et tibi dabo claves regni cae-
» lorum etc. » Porro si potest argui in humanis,
quod potestas regiminis veniat a populo in regem,
quia prior est populus, deinde rex; profecto quoad
societatem Christianam id intelligi nequit, cum
Christus Petro et Apostolis dederit potestatem re-
giminis, quando populus christianus nondum erat,
cum esset *populus acquisitionis* nondum Christo
lucratus; et Petrus constituatur petra, super
quam aedificanda erit Ecclesia. Prior igitur Petrus,
deinde Ecclesia, etsi claves Petro datae sint non
sibi soli sed in favorem Ecclesiae universae, ut
habet Augustinus. Quam veritatem Apostoli modo

suo agendi comprobarunt. Vocant enim se in Scripturis *Apostolos Jesu Christi*, et Paulus ad Galatas scribit: Paulus Apostolus non ab hominibus, » neque per hominem, sed per Jesum Christum et » Deum Patrem », ut significaret, se quoque, ut alii Apostoli, missum esse immediate a Deo; prout Dominus dixerat Ananiae de Paulo; Vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram » gentibus, et regibus, et filiis Israel » *Actor. cap. 9, v. 15*. Atque Apostolos, et maxime Petrum a Christo immediate suscepisse jurisdictionem in populum fidelem nullo clariori facto explicari valet, quam ex illis, quae narrantur *Act. cap. 5*, de morte Ananiae et Saphirae, post quam narrationem sic Sacer Textus concludit *v. 11, 12, et 13*: « Et factus est timor magnus in universa » Ecclesia, et in omnes qui audierunt haec. Per » manus autem Apostolorum fiebant signa et prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes » in porticu Salomonis. Ceterorum autem nemo » audebat se conjungere illis, sed magnificabat » eos populus. » Successores vero Apostolorum ab ipsis electi sunt, et mandatum habuerunt, ut isti sic quoad alios successores facerent juxta illud Pauli ad Titum *Ep. cap. 1, v. 5*: « Hujus rei » gratia relinqui te Cretae, ut ea quae desunt corrigas, et constituas per civitates Presbyteros, » sicut et ego disposui tibi. » Hinc in Ecclesia receptum est, et ad praxim perpetuo deductum principium, missionem venire a superioribus non

a populo. — Ea, quae usque nunc exposuimus, ex Sacris Litteris sunt deprompta: proinde si cohaerenter ad haec Jus Canonicum per os Innocentii III *cap. X de constitut.* dixit: « Laicis quantumvis » religiosi in Ecclesia nulla est attributa potestas, » quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi »: profecto jus canonicum non evertit Evangelium, sed potius suis dictatis confirmat. Quae omnia non solum convellunt sententiam Richerii aliorumque, sed et errorem Marsilii Patavini. Namque *Titulo II* ostendimus Principibus laicis, prout habent potestatem politicam, nullum jus in Ecclesia competere; ex nunc dictis autem manifeste excluditur quaecumque auctoritas eis delegata a communitate christianorum, cum populus christianus Principi non potuerit delegare eam auctoritatem, quam non habebat. Elementum proinde democraticum in forma regiminis Ecclesiae ex Christi institutione omnino excluditur, et manet antiqua regula exposita in *Tit. V, n. 3*: « *Docendus est populus, non sequendus.* » — Equidem nonnulli Doctores inter quos Bellarminus, asseruerunt in constitutione Ecclesiae elementum quoque democraticum includendum esse. Sed longe alius erat propositionis sensus; retinebant enim isti dignitates Ecclesiae patere posse cuivis de populo per vocationem, non autem eas uni vel certis familiis fuisse exclusive reservatas. Et hoc quidem verissimum est, atque non solum falsas, sed etiam ridiculas eorum reclamaciones ostendit, qui Sacer-

dotium catholicum nomine *castae* appellant. Excluso vero populo a regimine Ecclesiae, ecce jam pereunt illa desideria nonnullorum laicorum, et forte etiam foeminarum, quae ratione assertae doctrinae aut delegationis populi christiani somniabant se habituras locum in Conciliis Ecclesiae, quamvis Paulus, ut dictum est *Titulo XI, n. 8*, mulieribus in Ecclesia tacere praeceperit. — Ex dictis demum excluditur illa revocabilitas mandati, de qua supra, cum nullum mandatum populus christianus dederit, aut dare umquam potuerit. Ex damnatione Joannis XXII quoad errores Marsilii Patavini, et Pii VI in Bulla « *Auctorem fidei* » patet hanc inclusionem populi in jurisdictione Ecclesiae de jure divino habitam esse in Ecclesia ut haeresim, et ut talem retinendam esse.

3.º Eliminato elemento democratico, videamus nunc quid positive retinendum sit circa formam Ecclesiae, et sequentibus thesibus complebimus.

Thesis II. — Christus jurisdictionem sacerdotalem in Ecclesia a se fundata Apostolis concedidit sub primatu B. Petri, quam auctoritatem voluit in Apostolorum successoribus Episcopis perseverare sub primatu Romani Pontificis B. Petri successoris.

Quod revera Apostolis data sit a Christo jurisdictio sacerdotalis in Ecclesia a se fundata tum ex testimoniis in antecedenti Thesi, tum ex aliis innumeris ostenditur, et ex communi sensu traditionis. At non minus certum est a Christo in hoc

regimine sacerdotali specialissimam partes et omnino singulares datas esse B. Petro. Imprimis enim quidquid aliis Apostolis datum est, id cum ipsis concessum est Petro, sed plura specialia dicta sunt Petro, quae alios Apostolos non respiciebant. Mutatio nominis Simonis in Petrum, aedificatio Ecclesiae super hanc petram, atque traditio clavium regni coelorum facta Petro *Matth. cap. 16, v. 18* nobis abunde revelant ejus prae omnibus Apostolis potioritatem. Cura totius christiani gregis Petro commissa per verbas « Pasce agnos meos, » pasce oves meas » *Joannis cap. 21, v. 15-17* concludere facit Petri potestatem esse ab omnibus fratrum vinculis absolutam et supremam. Demum efficax oratio Christi pro indefectibilitate fidei Petri, et mandatum ei datum confirmandi fratres *Lucae cap. 22, v. 31, 32* ostendunt ejus primatum super omnes Apostolos. Unde S. Leo Magnus merito agebat *serm. 3 in die suae assumptionis*: « A Christo Petrus unus eligitur, qui et omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiae Patribus praeponatur, ut quamvis in populo Dei multi sint Sacerdotes, multique Pastores; omnes tamen proprie » rogat Petrus, quos principaliter regit et Christus. » Hanc autem potioritatem at primatum actibus suis ostendit multipliciter Petrus, ut narratur in *Actibus Apostolorum*, et praesertim *cap. 1, v. 15, cap. 2, v. 14, cap. 3, v. 4 et seqq., cap. 4, v. 3 et seqq., 15, v. 7*, et pluribus aliis in locis; illumque primatum Petri recognovit constanter universa Dei

Ecclesia. Cujus primatus morte Petri non deficientis, sed ad successores ejus transeuntis haeredem antiquitas constanter et universim recognovit et venerata est Romanum Pontificem, sub cujus Auctoritate Episcopi Apostolorum successores Ecclesiam Dei administrarunt. Quod a Theologis multiplici argumento demonstratur, hoc a nobis conciliaribus tantum definitionibus et formulis fidei ostenditur. Atque illae explicitae definitiones antiquiores sunt erroribus deinde enatis. Quin autem vetustiorum Conciliorum generalium assumamus verba de recognito hoc Romani Pontificis primatu, incipiemus a Concilio Lugdunensi II *anno 1274* celebrato in quo Graeci quoque sequentem formulam fidei professi sunt: « Ipsa quoque S. Romana Ecclesia summum et plenum primatum et » principatum super universam Ecclesiam catholicam obtinet, quem se ab ipso Domino in B. Petro Apostolorum Principe sive vertice, cujus » Romanus Pontifex est successor, cum potestatis » plenitudine recepissem veraciter et humiliter recognoscit. Et sicut prae ceteris tenetur fidei veritatem defendere, sic et si quae de fide sub- » ortae fuerint quaestiones, suo debent iudicio » definiri. Ad quam potest gravatus quilibet super » negotiis ad ecclesiasticum forum pertinentibus » appellare, et in omnibus causis ad examen ecclesiasticum spectantibus ad hujus potest iudicium recurri, et eidem omnes Ecclesiae sunt » subjectae, ipsorum Praelati obedientiam et re-

» verentiam sibi dant. Ad hanc autem sic potestatis
 » plenitudo consistit, quod Ecclesias ceteras ad sol-
 » licitudinis partem admisit. » Quae dictiones non
 modo existentiam primatus Romani Pontificis, sed
 indolem quoque genuinam ejusdem revelant, ut
 inferius innuamus. Praecesserat huic Concilium
 Lateranense IV anno 1215, quod professum so-
 lemniter fuerat: « Romanam Ecclesiam, disponente
 » Domino, super omnes alias ordinariae potestatis
 » obtinere principatum, utpote Matrem universo-
 » rum Christi fidelium et Magistram. » Successit
 Concilium Basileense, quod recognovit: « solum
 » Petrum (cujus est successor Romanus Ponti-
 » fex) in plenitudinem potestatis vocatum esse,
 » altos in partem sollicitudinis. » In respons.
 Synod. III ad proposita per Tarentinum Episco-
 pum (*Labb. Tom. 16, col. 455 A*). Venit postea ce-
 lebris definitio Concilii Florentini anno 1439 sic:
 « Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, et Ro-
 » manum Pontificem in universum orbem tenere pri-
 » matum, et ipsum Romanum Pontificem successo-
 » rem esse B. Petri Principis Apostolorum, et ve-
 » rum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae Caput,
 » et omnium Christianorum Patrem et Doctorem
 » existere, et ipsi in B. Petro Pascendi, regendi, gu-
 » bernandi Ecclesiam universalem a Christo plenam
 » potestatem esse. Quemadmodum etiam in gestis
 » Conciliorum Oecumenicorum et in sacris canoni-
 » bus continetur. » Ex hac demum ratione primatus
 Romani Pontificis super universos Episcopos fa-

ctum est, ut Concilium Tridentinum *sess. 25, cap. 2 de reform.* praeceperit « Patriarchis, Primatibus » Archiepiscopis, Episcopis, qui de jure vel consuetudine in Concilio provinciali interesse debent, » praeter fidei professionem » veram obbedientiam Summo « Romano Pontifici spondeant et profiteantur: » quae deinde formula professionis fidei et debitae obediendiae fuit concinnata jussu Pii IV, ut *Titulo 1* notatum est. Ex quibus omnibus concluditur regimen Ecclesiae non esse aristocraticum, ut Febroniani alique dictitabant, et id asseri non posse salva fide, cum retinendum sit de fide Episcopos Apostolorum successores manere sub primatu Romani Pontificis. Huc spectant duo canones *sessionis IV Concilii Vaticani habitae die 18 Julii 1870 in cap. 1 et 2*, ibi: « si quis dixerit beatum Petrum Apostolum non esse a Christo Domino constitutum Apostolorum omnium principem, et totius Ecclesiae militantis visibile caput: » vel eandem honoris tantum, non autem verae propriaeque jurisdictionis primatum ab eodem Domino Nostro Jesu Christo directe et immediate accepisse; anathema sit. » Et iterum. « Si quis dixerit, non esse ex ipsius Christi Domini institutione seu jure divino, ut beatus Petrus in primatu super universam Ecclesiam habeat perpetuos successores; aut Romanum Pontificem non esse beati Petri in eodem primatu successorem; anathema sit. » En quomodo antiqua fi-

des vindicata est a cavillationibus Jansenistarum et sectatorum Febronii.

4.º *Thesis III.* — Qui primatus importat plenam et supremam potestatem jurisdictionis in universam Ecclesiam non solum in rebus fidei et morum, sed in iis quoque, quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae universalis pertinent, atque haec potestas est ordinaria seu episcopalis et immediata sive in omnes et singulas Ecclesias, sive in omnes et singulos pastores et fideles.

Quae thesis disertissime ostenditur a Canone edito in sess. IV Concilii Vaticani jam citati *cap.* 3, ibi: « Si quis dixerit Romanum Pontificem habere tantummodo officium inspectionis vel directionis, non autem plenam et supremam potestatem jurisdictionis in universam Ecclesiam, non solum in rebus, quae ad fidem et mores, sed etiam in iis, quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae, pertinent; aut eum habere tantum potiores partes, non vero totam plenitudinem hujus supremae potestatis; aut hanc ejus potestatem non esse ordinariam et immediatam sive in omnes ac singulas Ecclesias, sive in omnes et singulos pastores et fideles, anathema sit. » Hinc Romanus Pontifex dicitur et est *Episcopus omnium et singulorum fidelium*; non enim tantummodo supplet negligentiam Praelatorum, aut eorum actus corrigit, sed cum ipsis pastoribus *concurrit* ad regimen fidelium; atque cum id facit, omnes alii pastores te-

nentur propter reverentiam primae Sedis se abstinere ab illo actu officii, quem Pontifex praestat. Atque hoc vetustissimis jam a temporibus recognitum et praxi factitatum est in Ecclesia. Sic explicatur quomodo quisque Clericus possit ordinari a Summo Pontifice, et ab Episcopo proprio, ut expositum est *Titulo XI*; quomodo concurrat Pontifex in concedendis beneficiis cum Ordinariis locorum; et alia similis generis facta explicantur, in quibus de jure habuit et debuit habere prae Ordinariis potioritatem. Eamque potestatem habet Pontifex non modo in foro externo, sed etiam in foro interno, ut ab omnibus peccatis et censuris quemcumque fidelem absolvere valeat, dispensare ab irregularitatibus etc. Unde Concilium Vaticanum nihil aliud suo canone egit, nisi veterem doctrinam verbis magis explicitis proponere, ut errores enatos confoderet. Atque propter hanc universalem curam, quam de universis fidelibus debet habere Romanus Pontifex Concilium Vaticanum in d. cap. 3 iterum damnavit et reprobavit sententias illorum « qui hanc supremi capitis cum pa- » storibus et gregibus communicationem impediri » posse licite dicunt, aut eamdem reddunt saeculari potestati obnoxiam, ita ut contendant, quae » ab Apostolica Sede, vel ejus auctoritate ad regimen Ecclesiae constituuntur, vim et valorem » non habere, nisi potestatis saecularis placito confirmantur ». Neque obstat in casu duos habere potestatem immediatam simul in eundem popu-

lum, dummodo una potestas sit alteri subordinata. Sic pariter Pontifex Romanus est *Pastor omnium et singulorum Pastorum*, quod duplici sub sensu intelligitur; nempe; — (a) quia unusquisque Episcopus regit populum sibi commissum cum subordinatione ad Pontificem Romanum juxta illud SS. Scripturarum « pascite, qui in vobis est gregem Christi », et quidem cum limitationibus a Pontifice faciendis. Hic autem curam habet universi dominici gregis, et quidem in sensu superius explicato, secundum verba Concilii Lugdunensis jam citati: « Ad hanc (Romanam Sedem) autem sic potestatis plenitudo consistit, quod Ecclesias ceteras ad sollicitudinis partem admisit. » Deinde — (b) quia Pontifex jurisdictionem suam exerit in omnes et singulos Pastores, eamque immediatam; idque pariter antiqua fides, et praxis tenuit. Inde Romano Pontifici competit; — 1° Leges generales condere non solum in dogmaticis et moralibus, sed etiam in disciplina, quae universam Ecclesiam respiciant et obligent, quas leges generales Pontifex Romanus edit vel in Concilio generali, vel etiam extra, nec non condere leges, quae unam alteramque Ecclesiam respiciunt specialem, quemadmodum quoque Rescripta edere, quae referuntur ad unam alteramque personam, aut personarum coetum: qua auctoritate semper et absque ulla contestatione Romanus Pontifex usus est, imo cum veneratione et observantia totius christiani orbis, prout Decretalium Codices osten-

dunt. — 2° Abrogare leges conciliares, aut eis derogare, prout etiam in iisdem dispensare ex causa sibi bene visa ad petitionem cujuscumque ex fidelibus, prout antiquissima praxis ostendit, universis christianis recognoscentibus atque implorantibus hanc Romanae Sedis auctoritatem, quemadmodum etiam delegare aliis personis eandem jurisdictionem dispensandi, prout ex facultatibus dari solitis a S. Sede Romana patet. Quam auctoritatem non repetunt ex ipsis Conciliis generalibus, sed sibi assumunt ex proprio jure. — 3° Videre *causas majores*, quae tantum Romani Pontificis judicio reservantur. — Relate vero ad eas statuendum est, alias dici causas majores de sui natura, alias vero esse factas majores ex auctoritate ejusdem Romani Pontificis. Causae majores de sui natura tales sunt, quas non potest tractare nisi Pontifex Romanus; excedunt enim aliorum Praelatorum jurisdictionem, quam iidem Praelati habere nequeunt, nisi delegationem accipiant a S. Sede, ut puta, causae fidei, erectiones Sedium Episcopaliū, et provinciarum ecclesiasticarum, canonizatio Sanctorum etc. Aliae vero causae factae sunt majores, ut puta, judicia Episcoporum, quae antiquitus in conciliis provincialibus terminabantur, beatificatio Sanctorum, ordinationes S. Liturgiae, constitutio impedimentorum tum dirimentium cum impredientium matrimonii, aliaeque: — 4° demum habet omnimodam administrationem rerum ad Ecclesiam pertinentium, et ple-

nissimam dispositionem. Atque in iis pariter habemus antiquam praxim consentientem, quae absque ulla contradictione recognovit hanc in Romanis Pontificibus auctoritatem. Ex quibus aper tissime conjicitur quid censendum sit de systemate *constitutionalismi*, quod in Ecclesiae regimine nuperis istis temporibus introduci volebat. Systema hoc veritati nullo pacto congruit. Nam Pontificis auctoritas omnino expedita est, neque persentit aliorum Episcoporum oppositionem, aut quorumcumque actionem. Episcopi enim sicut pro suo grege jurisdictionem consequuntur, sic in rebus Ecclesiae statum generalem respicientibus nullam auctoritatem, excepto casu Concilii generalis, de quo deinde agemus, obtinent, prout ostendit praxis decem novem saeculorum, quo tempore Ecclesia Christi vixit; a fortiori autem non potest in hac re tolli *personalis actio* Romani Pontificis. Horum constitutionalistarum principium est Pontificem regnare, non gubernare, sed hoc est falsum omnino principium in ecclesiasticis; nam in iis habemus personalem activitatem Petri ejusque successorum semper esse requisitam, et quidem ex praecepto divino. Quomodo enim posset conciliari haec Romanorum Pontificum personalis inactio, et constitutionalis systematis placitum cum illo Lucae *cap. 22* jam citato « Ego autem rogavi pro te, ut non » deficiat fides tua, et tu aliquando conversus, » confirma fratres tuos? » Neque dicatur hoc gubernii spiritualis systema carere eo moderamine,

quod fraenum a juris publicistis modernis appellatur et gallice *contrepoids*. Haec guberniorum neotericorum constitutio, qua monarchiae additur temperamentum ex elemento democratico et aristocratico in civilibus fortasse poterit rationabiliter procedere, et nos nullam facimus oppositionem nec facere valemus. At quod pertinet ad systema regiminis in ecclesiasticis, recedere non licet ab ea forma, quam Christus proposuit. Et cum ex antea dictis in regimine Ecclesiae generali Petrus ex Christi mandato, ejusque successores Romani Pontifices habuerit plenam jurisdictionem ab omnibus vinculis expeditam, quomodo nos possumus ea temperamenta apponere, quomodo remorari ex aliorum intromissione Romani Pontificis actionem, cum id a Supremo Ecclesiae Institute fuit omnino vetitum? Isti neo-juris publicistae putant nos terrere ex hoc, quod faciamus gubernium Ecclesiae omnino *absolutum*, et pro eis *absolutismus* est vitium. Sed ipsi neque intelligunt quid veniat sub nomine gubernii absoluti. Gubernium absolutum non idem est ac gubernium arbitrarium, et si degeneraret in arbitrium, tunc revera esset irrationabile: sed gubernium absolutum juxta nos est gubernium supremum *unius*, qui tamen tenentur in suis decisionibus respicere ad legem Dei, tum naturalem, tum positivam, et proinde etiam ad aliorum jura. Proinde nos semper reprehendimus illud juris Romani dictum « quod Principi placuit, legis habet vigorem », nisi rationabilem

Principis voluntatem includat. Licet vero Summus Romanus Pontifex ab omnibus habeat expeditam actionem, tamen et legi divinae, naturali, ac positivae manet subjectus; proinde tantum rationabilia jubere potest; et quae factum divinum inalterabite prorsus relinquunt. — Ex expositis pariter sequitur Romanum Pontificem esse judicem omnium causarum, sive ratione naturae earundem causarum, sive ratione personarum, quae ipsas causas pertractant, spectantium ad forum ecclesiasticum. Ratio est, quia ejus auctoritas est suprema, et curam immediatam habet omnium fidelium: — Hoc autem importat (A), ut ab omnium sententiis in causis supradictis possit ad ejus tribunal provocari tamquam in ultima instantia; ab ejus autem tribunali non valeat ulterius appellari. — Hoc jus appellationis ab omnibus tribunalibus ecclesiasticis ad tribunal Romani Pontificis ab antiquitate recognitum est, et perpetua praxi servatum. Quod si in causis minoribus non fuit practice admissum, hoc evenit tantum expeditioris oeconomiae gratia, et consentientibus Romanis Pontificibus. Atque istae appellationes de jure fieri poterant et possunt *spreto quoque judice medio*, quamquam deinde ex pactis cum pluribus civilibus Guberniis a S. Sede initis indultum fuerit, ut appellationes non fierent, nisi post habitam sententiam *medii judicis*, seu observata methodo consueta judiciorum etiam quoad personas judicum competentium. Quod vero a tribunali

Romani Pontificis non valeat ad aliud appellari, hoc pariter ab antiquo recognitum est, et poena quoque excommunicationis multati usque a tempore Pii II illis fuerunt, qui a tribunali Romani Pontificis ausi fuissent appellare ad futurum Concilium, ut passim notatur ab omnibus Moralis Theologiae tractatoribus; qui enim aliter fecissent se volebant subtrahere ab obedientia Romani Pontificis. Hodie contra hos, et fautores viget dispositio Constitutionis « *Apostolicae Sedis moderationi* », excommunicatio videlicet latae sententiae Romano Pontifici reservata sub *artic. 4*, sic: « omnes et singulos uniuscujusque status gradus » seu conditionis fuerint, ab ordinationibus seu » mandatis Romanorum Pontificum pro tempore » existentium ad universale futurum Concilium » appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio, vel favore appellatum fuerit. » Et jure quidem ita severe in eos animadvertitur, quia facto suo hoc Romani Pontificis tribunal nolunt recognoscere esse supremum contra id quod assertum est in jam edita professione fidei in Concilio Lugdunensi II. — Importat (B), ut omnes fideles in prima quoque instantia possint provocare ad tribunal Sedis Apostolicae, quae concurrit etiam in hoc cum omnibus iudiciis ecclesiasticis primae instantiae. — Celebris est constitutio *capitis 20 de foro competente*, quo disponitur, ut quisque fidelis in causa ecclesiastici fori, et quisque Clericus in causa quacumque Romae praesens possit conveniri in

tribunal Romani Pontificis, et ibi judicari, nisi habeat *jus revocandi domum*. At quod nos hic dicimus transcendit limites citati capitis; quia ratio a nobis allegata generalior est, nempe omnes subdi immediate jurisdictioni Romani Pontificis. Neque hoc jus potuit tolli ex dispositione *cap. 20 sess. 24 Concilii Tridentini de reform*; cum Concilium Tridentinum nec voluit, nec potuit Romani Pontificis minuere auctoritatem. Tantum in hac re habetur limitatio ex S. Sedis venia, aut articulis concordatis cum nationibus, quois huic juri pro meliori bono aliquando cessit in causis minoribus. — Dixi in causis minoribus, cum causae majores in prima instantia reserventur judicio S. Sedis, ut supra notavimus,

5.º *Thesis IV.* — In hoc Apostolico primatu, quem Romanus Pontifex ut B. Petri successor in universam Ecclesiam obtinet, suprema quoque Magisterii potestas comprehenditur: unde causae de fide et moribus ad ejus debent tribunal deduci, ut valeant auctorabiliter terminari: quas cum Romanus Pontifex definit, ea infallibilitate pollet, qua Christus Ecclesiam suam instructam esse voluit; proinde ejus definitiones ex sese, etiam antequam Ecclesiae consensus accedat, sunt irreformabiles.

Haec thesis ostenditur ex canone edito in Concilio Vaticano *Sess. 4 cap. 4*, in quo Summus Pontifex Pius IX sic habet: « Nos traditioni a » fidei christianae exordio perceptae fideliter in-

» haerendo... sacro approbante Concilio, docemus,
» et divinitus revelatum dogma esse definimus:
» Romanum Pontificem, cum ex cathedra loquitur,
» id est, cum omnium Christianorum Pastoris et
» Doctoris munere fungens, pro suprema sua Apo-
» stolica auctoritate doctrinam de fide vel mori-
» bus ab universa Ecclesia tenendam definit, per
» adsistentiam divinam ipsi in B. Petro promissam,
» ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor
» Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus
» instructam esse voluit; ideoque ejusmodi Romani Pontificis definitiones ex
» sese, non autem ex consensu Ecclesiae irrefragabiles esse. » In hac definitione seu Canone
sequentia notanda sunt. — 1.º constituitur aut decernitur Pontificem esse infallibilem in decidendis
quaestionibus *circa doctrinam de fide et moribus* ab universa Ecclesia docendam: — 2.º limitatur de Pontifice ex cathedra docente, id est cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungitur. — Secundum calculum peculiarem Auctorem
plura dicuntur praestari in antecessum a Romano Pontifice, cum ex Cathedra definit. Sed concludendum tandem est ea omnia praestari, ut non
spènantur humanae prudentiae leges, et sic praemittuntur definitioni preces publicae, praemittuntur interpellationes earum personarum, quae scientia
pollent eminenti in rebus ecclesiasticis, et alia. Verum quod unice de essentia attendendum est, in hoc consistit, ut Pontifex non loquatur ut pri-

vatus Doctor sive suam individualement opinionem promat; sed ut loquatur tamquam Pastor supremus doctrinam revelatam explicans, aut naturalis legis interpretationem proponens, et hoc est loqui ex cathedra. Atque quod ita sit ex ipso modo loquendi Romani Pontificis apparet. Legantur paginae operum Benedicti XIV, puta, de Synodo, et deinde una vel altera ejusdem Pontificis Constitutio, et statim apparebit in primis eum loqui ut Doctorem privatum, in aliis ut Pastorem Ecclesiae universalis. Quin imo Romani Pontifices in hoc maxime solliciti fuerunt, ut indicarent quando aliquam opinionem liberam et intactam relinquunt, et quando eam proscribunt. Neque necesse est quod verba Romani Pontificis, quando loquitur ex cathedra, expresse dirigantur ad omnes fideles, vel ad omnes Ecclesias. Sufficit enim quod doctrinam de fide vel de moribus auctoritative uni aut alteri Ecclesiae, vel personae, a qua rogatus est, retinendam proponat. Cum enim fides debeat esse pro omnibus eadem, quod uni proponitur retinendum, id ab omnibus debet eadem ratione suscipi: — 3° ratio infallibilitatis datur, nempe per absistentiam divinam Romano Pontifici in B. Petro promissam, nam in praemissis ad canonem dicitur: « Neque enim Petri » successoribus Spiritus Sanctus promissus est, « ut eo revelante novam doctrinam patefacere, » sed ut eo assistente traditam per Apostolos revelationem, seu fidei depositum sancte custodi-

» rent, et fideliter exponerent. » — 4° Haec infallibilitas non est alia ab illa Ecclesiae a Christo concessa, sed illa eadem numerice est; unde cum quisque catholicus debeat retinere Ecclesiam infallibilem, hic pariter debet tenere et confiteri Romanum Pontificem infallibilem; quod ex praemissis citato canoni in *cap. 4* clarissime ostenditur, ibi:

» Romani autem Pontifices, prout temporum et
 » rerum conditio suadebat, nunc convocatis oecumenicis Conciliis, aut explorata Ecclesiae per
 » orbem dispersae sententia, nunc per Synodos
 » particulares, nunc aliis, quae divina suppeditabat providentia, abhibitis auxiliis, ea tenenda
 » definiverunt, quae sacris Scripturis et Apostolicis traditionibus consentanea, Deo adiutore, cognoverant. » Quod pariter docet hanc Ecclesiae infallibilitatem tot vicibus explicatam; non fuisse aliam nisi infallibilitatem Romani Pontificis.

Hoc enim veritatis et fidei numquam deficientis charisma Petro, ejusque in Romana Cathedra successoribus divinitus collatum, merito dici potest ejusdem Ecclesiae charisma, cujus Ecclesiae caput est Pontifex, super quo in persona B. Petri Ecclesia ex Christi institutione fundata perseverat ad mundi finem, et quod charisma reddit Ecclesiam columnam et fundamentum veritatis, ac firmam consistentem adversus inferi portas. Hoc exhibet totam synthesim celeberrimae illius orationis Christi relatae a Luca *cap. 22. v. 31 et 32*. Simon, Simon, ecce satanas expetivit

» vos, ut cribaret sicut triticum; ego autem ro-
» gavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu ali-
» quando conversus confirma fratres tuos. » Unde
stabilitas Petri velut fundamenti, est stabilitas Ec-
clesiae super eo constructae. — 5° Haec autem
doctrina non est nova, sed probatur traditione a
fidei christianae exordio percepta, cujus traditio-
nis monumenta in ipso *cap. 4* indicantur. Duo
enim tenuit antiquitas: — (a) ad pertractandas
quaestiones fidei et morum non esse aliud com-
petens tribunal, nisi Romani Pontificis, seu ro-
manum. — (b) Causas autem istas dici et retineri
debere ut finitas, quando ab hoc tribunali sen-
tentia data esset, juxta illud Augustini: « Roma
» loquuta est, causa finita est: utinam error quo-
» que finiatur! » Hoc dilucide exponitur in formula
fidei Concilii Lugdunensis II jam citata, in qua
de Ecclesia Romana dicitur: « Et sicut prae ceteris
» tenetur fidei veritatem defendere, sic et si quae
» de fide subortae fuerint quaestiones, suo debent
» judicio definiri. » Atque ita universus catholicus
orbis sua fide tenuit, quamvis super hoc articulus
fidei non esset propositus. At saeculo XVII sur-
rexit Gallicanismus, et inter articulos, seu quatuor
libertates Ecclesiae Gallicanae haec relata fuit sub
num. quarto: « Quamvis Papa habeat principalio-
» res partes in quaestionibus fidei, et ejus decreta
» respiciant omnes Ecclesias, et quamcumque Ec-
» clesiam in particulari, ejus tamen judicium non
» est irreformabile, nisi ei accedat consensus Ec-

» clesiae. » Ingemuit christianus orbis, ex edita hac sic dicta declaratione, pluresque protestationes factae ab Episcopis aliarum nationum, praesertim ab Episcopatu Hungarico (*Roskovani monum. cathol. tom. 1 p. 224*), quamvis Romani Pontifices timore schismatis aut apertae rebellionis expresse hanc declarationem principio non damnaverint. Reprobavit eam tamen Alexander VIII Constitutione, quae incipit: « *Inter multiplices* » edita anno 1690. Non destiterunt pariter Romani Pontifices petere a Rege Ludovico XIV revocationem edicti *diei 2 Martii 1682*; quam obtinuit Innocentius XII anno 1693; sicut quoque ex parte Episcoporum Galliae, qui illas libertates juraverant, palinodia recantata, et implorata est venia (*Roskovani op. cit. p. 223*). Error tamen non cessavit, ut ex historia demonstrat *Phillips Du droit ecclesiastique Tom. Trois. § 133*. Hunc porro errorem suum fecerunt Jansenistae, et eum utpote retentum a pseudo-Synodo pistoriensi damnavit Pius VI in Bulla « *Auctorem fidei* » *diei 28 Augusti 1794*. — 6° Erat tamen omnino necessarium, ut ipsa Synodus Vaticana adjunxit, praerogativam hanc pontificiae infallibilitatis, « quam unigenitus Dei Filius » cum summo pastoralis officio conjungere dignatus » est, solemniter asserere; cum hac ipsa aetate, » qua salutifera Apostolici muneris efficacia vel » maxime requiritur, non pauci invenirentur, qui » illius auctoritati detrectarent. » Vaferrimus revera hic error erat, nec efficaciter conterendus

nisi conciliari definitione. Ex altera vero parte multi passim in dies spargebantur errores contra doctrinam morum, et proponebantur falsa systemata doctrinae sive philosophicae sive theologicae attingentia plus minus dogmata fidei. Cumque pro suo munere Romanus Pontifex vocem attolleret, eaque systemata damnaret; ejus sententia despiciebatur, cum dicerent non esse de fide catholica per articulum conclamata Romanum Pontificem cum ex cathedra loquitur in rebus fidei et morum esse infallibilem. Et hoc modo non solum impuniti manebant falsorum systematum adsertores, sed, quod pejus est, incautos plures decipiebant; neque enim fieri poterat, ut enascente quocumque errore Synodus generalis coadunaretur ad illum damnandum. Ut igitur « universus Christi grex » ab erroris venenosa esca aversus, caelestis doctrinae pabulo nutriretur », necessarium omnino fuit hanc veritatem revelatam solemniter per articulum asserere. Et haec fuit constans et prudens Ecclesiae oeconomia articulos fidei tunc proponere, cum necessitas id exigere, ut in casu nostro. Hodie proinde de fide catholica tenendum est « ejusmodi Romani Pontificis definitiones ex sese, » non autem ex consensu Ecclesiae irreformabiles » esse », ut excluderetur effugium Gallicanismi et Jansenismi. Quae omnia in Ecclesiae Romanae decus vergentes, eam inter omnes alias *Magistram veritatis constituunt centrum unitatis, et matrem et caput omnium Ecclesiarum*, ut veteres canones

loquuntur; atque de hac Ecclesia jure ab omnibus usurpanda sunt verba B. Irenaei *lib. 3 contra haereses*: « Ad hanc Ecclesiam propter principalioris ejus principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fideles. » — Advertendum hic est nonnullis scrupulosioribus displicuisse in canone haec verba: « *non autem ex consensu Ecclesiae* », et maluisse dici: « *non autem ex consensu Episcoporum.* » Sed optima est dictio canonis, quia opponitur errori, quem tollit. Articulus quartus siquidem libertatum gallicanarum jam citatus dicebat: « *judicium Romani Pontificis non esse irreformabile, nisi accederet consensus Ecclesiae.* » Et contra hunc errorem dictum est: « *esse irreformabile ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae.* »

6.º Hanc solemnem conciliarem definitionem publicatam omnes, quotquot catholici spiritu perseverare voluerunt, humiliter receperunt, et sive antiquitus eam doctrinam jam retinuissent, sive non, vel opportunam antea judicassent Concilii definitionem, vel potius non opportunam, eam tamen toto corde susceperunt. Et in hoc maxime laudabiles existunt. Si enim antiquitus salva fide catholica putabant se posse concertare; definitione tamen data, captivaverunt intellectum suum in obsequium fidei; et hic eorum assensus, qui contrarii prius extiterant, consideratus *subjective* fortasse eet magis meritorius. At nonnulli obstiterunt, licet dicerent se velle catholicos nuncupari; et hodie

constituunt sectam eorum, qui se vacant *veteres catholicos*, scilicet omnia catholica dogmata retinentes, excepto eo dogmate, quod a Concilio Vaticano de infallibilitate Romani Pontificis per articulum jam citatum constitutum est. Verum istius erroris adsertores, si tantummodo in eo defendendo consistunt, irrationabiles profecto sese manifestant, et per superbiam ignaros catholicae veritatis. Nam quando in rebus fidēi vel morum Concilium generale aliquem articulum definivit (et nemo, ut ex dicendis patebit, Concilii generalis characteres Concilio Vaticano denegare poterit), id a quovis catholico absolute recipiendum est et credendum. Sed forte isti paucissimi sunt invisi catholicis, omnibusque aliis sectis, quarum errores ipsi recipere et admittere noluerunt. Alii numerosiores ex ista secta sunt, qui tamen ad doctrinas et jansenistarum et protestantium accesserunt, qui praeter hunc, et alios ipsorum errores defendunt, et cum ipsis profecto confundendi, et copulandi. Eorum tamen quaerimoniae jam incipiunt ab omnibus despici. Alia potius nostris diebus querela propter supradictum articulum facta est contra Concilium Vaticanum; scilicet immutatam esse conditionem Guberniorum civilium cum Pontifice propter assertam hanc ejus praerogativam, quam antiquitus non habebat. Et incauti plures quoque ex catholicis de hoc dolent, ac putant hanc causam fuisse aemulationis Guberniorum civilium contra Sanctam Sedem; quin imo hanc causam saltem occasionalem faciunt

amissi ab ea principatus temporalis, et audent Ecclesiam reprehendere, quod imprudenter id egerit. Verum ex his, quae diximus, patet responsio. Necessitatem deveniendi ad decisionem vidimus gravissimam fuisse ad declinanda ea mala spiritualia, quae ex defectu non recognitae auctoritatis Pontificiae imminebant. Ergo Concilium generale officio suo et debito satisfecit. Post haec, si adversarii insurgunt, et contra auctoritatem ecclesiasticam grassantur, non habet Ecclesia aliud, nisi acquiescere illis verbis Christi Domini: « Nolite mi- » rari, si odit vos mundus... scitote quia me prio- » rem vobis odio habuit»; et « si me persecuti sunt, et vos persequentur. » Sicut et illud revocare in memoriam dictum Patrum: « prudentia hujus mundi inimica est Deo. » At quod aliquorum etiam incautorum catholicorum mentes perstrinxit illud est, nempe immutatam esse potestatum civilium conditionem in relationibus, quas habent cum Romano Pontifice ex nova hac adserta ejus qualitate infallibilitatis. Sed hoc quam a veritate alienum sit, atque gratis suppositum, nemo est qui non videat. Et primo quidem: ipsi profundiores protestantes dignoverunt, ut ex celebrioribus eorum publicis ephemeridibus constat, nihil novi in Ecclesia catholica per eam inductum esse. Illa enim Ecclesiae catholicae fides, quae tenebat Ecclesiam docentem esse infallibilem, haec eadem tenuit post decretum Concilii Vaticani Principem Pastorum esse infallibilem iisdem argumentis innixa

tum Sacrarum Scripturarum, tum traditionis. Porro non haec est quaestio inter dissidentes et catholicos, quis sit qui gaudeat infallibilitatis charismate an persona moralis, an potius persona singularis in Ecclesia, sed quaestio est, an Ecclesia Dei sit nec ne infallibilis. Et isti incauti catholici, qui quotidie symbolum fidei recitant, atque in eo articulum « *credo Ecclesiam catholicam* », qui respicit infallibilitatem Ecclesiae, nunc scandalizantur, quod Concilium Vaticanum hanc infallibilitatem attribuerit seu declaraverit esse Summi Pontificis capitis Ecclesiae catholicae, cujus etiam praerogativa est; nisi forte confundant Romani Pontificis infallibilitatem cum ejus impeccabilitate, quemadmodum nonnulli faciunt se inscios et ridiculos exhibendo. En illud impossibile dogma nobis impositum a Concilio Vaticano! Pro protestantibus, qui non tenuerunt Ecclesiam Dei infallibilem, est dogma novum et secundum eorum praejudicia nō ferendum: sed pro nobis catholicis non est nisi ulterior et magis explicita declaratio veteris dogmatis.

Loquendo nunc de relationibus, quae intercedunt inter Ecclesiam et status diversos; asserimus nullam mutationem factam esse. Namque illa definitio respicit dogmata et regulam morum, quae sunt exclusivum objectum Ecclesiae. Et status civiles quidnam debent in ea materia videre? status civiles videant quae sua sunt, et Ecclesia curabit de dogmatibus et de

regula morum. — Sed qui si status civiles aliquid constituent, quod ut inhonestum a Pontifice reprehendatur? Atqui hoc jam ab antiquis temporibus fecit Ecclesia, ut *Titulo II°* expositum est; et quia ipsa est authentica interpretres veritatis sive revelatae sive naturalis tum quoad dogmata tum quoad regulam morum, ejus judicia attendenda sunt atque ab omnibus respicienda. Sed nos istius falsae accusationis seu meri praetextus veram rationem scimus; et haec est. Nonnulli statuum Administrum convenientes cum falsorum systematum auctoribus quoties a Romano Pontifice reprehendebantur, ejus potestatem declinabant asserentes, se ejus verbis deferre, sed tamen non teneri eis absolutum et indeclinabilem assensum praebere usque dum infallibilem Ecclesiae decisionem non recepissent, et pro singulis vicibus expectandus erat conventus generalis Ecclesiae. Cum vero hodie hanc hypocritam responsionem adhibere amplius nequeant; inde irae contra illud decretum. Quod tamen et necessarium illud et opportunissimum fuisse demonstrat.

7.° Ex his, quae in antecessum exposuimus clarissime concluditur duos esse ex divina institutione gradus jurisdictionis in Ecclesia, nempe primatum Romani Pontificis, et Episcoporum institutionem; quia Romanus Pontifex est Petri successor, et Episcopi sunt successores Apostolorum; ille potestatis plenitudinem habet, isti in partem sollicitudinis vocantur, ut habet formula concilii

Lugdunensis II; ille regit universam Ecclesiam, isti regunt sub ejus dependentia Ecclesias particulares. Nec sine ejus designatione regunt; namque Christus Episcopatum instituens, non ipse in dioeceses orbem terrarum aut in provincias divisit, sed partim facto Apostolico, partim facto Romani Pontificis id perfectum est; Episcopis proinde venit a Christo auctoritas per Romanum Pontificem. Per quam formulam antiquae omnes quaestiones tolluntur: a quo scilicet veniat jurisdictio Episcoporum, an immediate a Deo, an immediate per Summum Pontificem? Reponitur enim, quod Pontifex non valet destruere corpus Episcopale, et per ipsum ut adiutorem debet Ecclesiam Dei regere; huic tamen auctoritas per eum venit, etsi ab ipso positi Episcopi, proprio tamen nomine principentur, ut in eis verificetur quod a S. Scriptura dictum est: « posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei ». — Videamus nunc quomodo salvo hoc divino consilio et ordinatione, stabilita sic Ecclesia Dei, ejusque ratio disposita. Duplex Ministrorum acies a Romano Pontifice electa est, una pro sui adiutorio in pertractandis negotiis Ecclesiae universalis, altera pro cura Ecclesiarum particularium; nempe Episcoporum ex divina institutione cum iis adjunctis, quae factum divinum non destrueret, sed potius firmarent. Et de utraque nobis breviter et per summa capita agendum est. Et primo de administris et consiliariis in ordinatione Ecclesiae universalis. Praeter Legatos,

de quibus *Titulo XXX*, et Vicarios Apostolicos, de quibus *Titulo XXIX* locuti sumus, quique non constituunt stabilem auxiliantium ordinem, praecipua acies consiliariorum, et ministrorum, quae perpetuo adest lateri Romani Pontificis, est coetus Cardinalium S. R. E. Isti constituunt Romani Pontificis Senatum, eique praesto sunt consilio et opere. Eorum origo est antiquissima, et sub nomine cardinalium recensebantur: — 1° Episcopi finitimarum urbium Romae, et olim erant octo, nempe Hostiensis, Veliternus, Sylvae Candidae seu S. Rufinae, Portuensis, Sabinus, Praenestinus, Tusculanus, et Albanus; hodie autem sex numerantur, cum Ecclesia Veliterna Hostiensi ab Eugenio III, et Sylvae Candidae Portuensi a Callisto II fuerit unita. — 2° Primores ex Presbiterio Romano donati Titulis seu Ecclesiis minoribus jam a tempore Evaristi Summi Pontificis, nempe ab initio saeculi secundi christianae Religionis. — 3° Primores inter Diaconos Romanae Ecclesiae donati Titulis seu Diaconiis prope item tempus. — Tria autem erant eorum Collegia et inter ea nobilissimum Collegium Cardinalium Episcoporum, quorum potiores erant partes in electione Romani Pontificis; ut dictum est *Titulo V* « *de electione Romani Pontificis* » n° 3, qui ad synodos conveniebant adunatas a Romano Pontifice heic Romae etiam peculiares, quique Cooperatores, Hebdomadarii et Collaterales dicebantur, quorum opera utebatur Romanus Pontifex in mit-

tendis solemnioribus legationibus, adjuncto vel Cardinali Presbytero vel Diacono; et inter quos erat Episcopus Hostiensis habens ab antiquissimis temporibus jus consecrandi Romanum Pontificem, prout testatur quoque Augustinus *Brevi collat. diei 3 cap. 16*. Parificatis deinde privilegiis, Cardinales in unum Collegium coaluere. Numerus porro Cardinalium varius fuit pro varietate temporum et circumstantiarum. Maximus numerus fuit sub Pio IV; pervenit enim usque ad *septuagesimum sextum*. Hodie post Constitutionem Sixti V, quae incipit « *Postquam verus ille* » anno 1586 editam, *septuagenarius* numerus invariatus remansit, et ex eis sunt sex Cardinales Episcopi, quinquaginta Cardinales Presbyteri, et quatuordecim Cardinales Diaconi. Unicuique vero ex istis secundum suum ordinem assignatur vel una ex Ecclesiis supradictis episcopalibus, aut Titulus Presbyteralis, aut Diaconia, prout istos Titulos et Diaconias designavit idem Sixtus V alia Constitutione anni 1587, quae incipit « *Religiosa.* » Ecclesiae Episcopales, Tituli et Diaconiae S. R. E. Cardinalium pariter fuerunt designatae a Clemente VIII, ac a Paulo V confirmatae anno 1618 in libello impresso Romae ex Typografia Camerae Apostolicae, prout legitur apud Ferraris *Bibliotheca v. Cardinales Art. I, n. 44*, edit. Casinensis.

8.º Quam excelsa sit dignitas Cardinalitia satis supersque demonstratur tum ex Summorum

Pontificum dictionibus, tum ex muniis, quae ipsis committuntur, atque ex ipsa eorum positione, Sunt siquidem Consiliarii et Collaterales, quin imo intimi Summi Pontificis, atque ejus Senatum constituunt; proinde post ipsum Pontificem Romanum personae magis honorandae, et in majori dignitate constitutae. Celebre est B. Bernardi dictum ad Eugenium III: « Veniamus autem ad Collaterales » et Adjutores tuos, hi seduli tui, hi intimi tui, » eligendi de toto orbe, orbem judicaturi. » Et vera Innocentius III *cap. 3 de postulat. praelator.* aperte indicat Cardinales, utpote Senatum constituentes Romani Pontificis habentis primatum in universam Ecclesiam, non solum esse utiles Ecclesiae Romanae, sed quoque Ecclesiae universali. Et Eugenius IV Constitutione, quae incipit « *Non mediocri* » anni 1440 pluribus demonstrat, praesertim vero ex hac ratione, Cardinalatus dignitatem esse majorem et sublimiorem Episcopali, Archiepiscopali et Patriarchali. Quod et Leo X in Constit. quae incipit « *Superna* » fatetur, ibi: « Et cum S. R. E. Cardinales caeteros omnes in ipsa Ecclesia post Summum Pontificem honore ac dignitate praecedant. » Nec obstat ratio Ordinis, cum plures Cardinales vix Diaconatum aut Presbyteratum susceperint; imo valeant esse simpliciter Clerici; nam optime arguit Eugenius IV in cit. Constitutione; « Nec causetur quis- » piam, quod Orbo Episcopalis Presbyterio maior » sit, quoniam in hujusmodi praelationibus offi-

» cium et dignitas praeponderat Ordini, quemad-
 » modum jure cautum est, ut Archidiaconus non
 » Presbyter suae jurisdictionis obtentu Archipres-
 » bytero praeferatur. » Ratio celsitudinis hujus
 dignitatis est, quia Romano Pontifici sunt pro-
 pinqui et intimi, et quia ab ipso destinantur ad
 negotia gravissima, quae respiciunt universam
 Ecclesiam, seu, ut exponam verbis S. Bernardi
 jam citati, quia sunt *seduli et intimi* Romani
 Pontificis, et quia *Orbem judicant* ex Romani
 Pontificis deputatione; vel ut habet Eugenius IV
 in jam citata Constitutione « Archiepiscopalis di-
 » gnitas praeest Ecclesiae privatae, unius patriae
 » utilitati, (cardinalitia dignitas) totius populi chri-
 » stiani publicae. Illa unam dumtaxat regit Eccle-
 » siam, ista cum Sede Apostolica universas; et
 » cum a nemine, nisi solo Papa, judicentur Cardi-
 » nales, ipsi et Patriarchas et Archiepiscopos, ac
 » reliquos Ecclesiae gradus cum Summo Ponti-
 » fice judicant. » Hinc est, quod solemnibus omnino
 ritibus Cardinales creantur, ut notatur in Caeri-
 moniali Romano *lib. 1, sect. I, cap. 1*. — In crea-
 tione Cardinalium aliquando ex Summi Pontificis
 voluntate intervenit, ut nonnullorum nomina non
 publicentur eo tempore, quo pro aliis id fit, et
 dicuntur non-promulgati seu *reservati in pectore*.
 Omnes aliae caeremoniae in creatione complentur
 diversis Consistoriis. Exinde duo hic quaerun-
 tur: — I° An Cardinales jura et privilegia con-
 sequantur solummodo postquam insignia Cardi-

nalatus susceperint, et praecipue jus in electione Pontificis? — II° Quid tenendum sit de istis Cardinalibus non-publicatis? — Responsionem ad primum innuimus *Titulo V* de electione Summi Pontificis; nunc eam breviter explicabimus. Eugenius IV Constit. « *In eminenti* » decrevit Cardinales in secreto Consistorio pronunciatos tales non dici, antequam Cardinalatus insignia susceperint, neque habere vocem in electione Summi Pontificis, donec eis os clausum et apertum fuerit. Hanc tamen Constitutionem expendens Cardinalis Petra in opere *Commentaria ad Constit. Apostol. T. IV, ad Constit. I. Eugenii IV*, pluribus ostendit hodie non amplius vigere praecitatum Constitutionem, et Cardinale ipso actu creationis consequi omnia jura et privilegia, ac habere jus suffragandi in electione Pontificis etiam insigniis Cardinalatus non receptis, neque clauso ore, aut clauso et non aperto, quod demonstrat quoque afferendo decretum S. Pii V *diei 26 Januarii 1571*, hanc dubitationem tollens. — Quoad alteram quaestionem dicendum est Cardinales creatos non publicatos a die creationis consecutos esse illam dignitatem, ita ut non egeant nova creatione. Et revera cum deinde publicantur, incipiunt habere inter Cardinales antianitatem a die creationis, et praecedunt alios Cardinales, qui fuerunt post ipsos creati, etsi ante ipsos fuerint publicati. Actus autem publicationis est necessarius ad consequenda dignitatis privilegia: qui actus si amplius per Pontificem compleri non po-

test, quia morte praeventus est, isti Cardinales non-publicati desinunt, et proinde non habent jus suffragandi in electione Pontificis, neque alia jura. Excipe, nisi Pontifex expresse imperasset eos statim post suam mortem publicari, ut fecit Paulus II, et refert Card. Petra *loc. cit. num. 4.*, et prout statuit Summus Pontifex Pius IX in Allocutione consistoriali diei 15 Martii 1875 per haec verba: « Praeter hos sex memoratos Cardi-
 » nales, ad Omnipotentis Dei gloriam creare in-
 » tendimus alios quinque Cardinales, quos tamen
 » justis ex causis in pectore reservamus, arbitrio
 » nostro quandocumque evulgandos; ac si San-
 » ctam hanc Sedem, Deo disponente, viduari con-
 » tingerit, antequam ipsi evulgentur, litteris Nostro
 » Testamento adjectis ii declarabantur, eosdemque
 » jus activae ac passivae electionis in Successore
 » Nostro eligendo vobiscum habere Apostolicae
 » Nostrae auctoritatis plenitudine, volumus, sta-
 » tuimus, atque decernimus cum confirmatione ».

Hi tamen quinque Cardinales publicati sunt in Consistorio diei 17 Septembris 1875. Hinc pariter est, ut promovendi ad Cardinalatum debeant habere omnia et singula requisita et qualitates, quae pro praeficiendis Episcopis a Sacris Canonibus decernuntur, ut habet Concilium Tridentinum *sess. 24 cap. 1 de reform.* cum aliis ibi notatis, et Sixtus V in Constit. jam cit. « *Postquam verus ille* », in qua tamen emendat circa aetatem Cardinalium Diaconorum, quemadmodum dictum est in

Titulo XIV num. 1, velut quoque amplissimis privilegiis ornantur tum quoad appellationes, tum quoad vestes, aliaque ab auctoribus recensita, praesertim a Ferraris in *Bibliotheca v. Cardinales art. 4*. Inter haec privilegia eminent sequentia: — (α) quod Cardinales habent jus exercendae jurisdictionis in suis dioecesibus post confirmationem Pontificis etiam ante captam possessionem, et Bullas praesentatas, imo nondum expeditas, ut diximus *Titulo V num. 12*: — (β) quod valeant testamentum condere absque solemnitatibus: — (γ) quod pensiones a se possessas possint aliis resignare, ut post mortem suam illi eas consequantur: — (δ) quod Cardinales etiam non Episcopi in Conciliis generalibus habeant jus praesentiae et suffragii veri etiam ante Episcopos, Archiepiscopos, Primates, et Patriarchas, ut factitatum est in tribus Lateranensibus, in duobus Lugdunensibus, in Viennensi, in Constantiensi, in Fiorentino, in Tridentino et Vaticano absque ulla reclamazione, quod probat Cardinalem privilegium esse omnino fundatum. Istum autem usum coepisse sub medietate saeculi undecimi testis est Sigonius. Demum a jure defenduntur Cardinales contra injurias personales, et hodie attendendus est articulus V excommunicationum latae sententiae speciali modo Summi Pontifici reservatarum in Constitutione » *Apostolicae Sedis moderationi* », cujus tenor est: » Omnes interficientes, mutilantes, percutientes, » capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter

» insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas,
» Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicae
» Legatos vel Nuntios, aut eos a suis territoriis,
» terris, seu dominiis ejicientes, nec non ea man-
« dantes, vel rata habentes, seu praestantes in
» eis auxilium, consilium, vel favorem.»

9.º Vivente Pontifice, Cardinales quae tales nullam habent proprie dictam jurisdictionem, sed solent a Pontifice causis pertractandis ac finiendis delegari, quae ad Sedem Apostolicam quomodocumque in re disciplinari adveniunt, et hinc dicitur a S. Bernardo quod ipsi sint *orbem judicaturi*. At Cardinales Episcopi in suis dioecesanis Ecclesiis habent ordinariam jurisdictionem. Antiquitus Presbyteri quoque Cardinales et Diaconi in suis Titulis et Diaconiis potiebantur auctoritate quasi-episcopali in Clerum et populum: sed hodie post Constitutionem Innocentii XII « *Romanus Pontifex* », ut explicatum est *Titulo XXVIII De Cardinali Vicario Urbis*, Cardinales non habent jurisdictionem nisi in iis, quae « servitium Ecclesiae seu loci pii, circa tamen disciplinam ecclesiasticam et correctionem morum dumtaxat concernunt »; proinde oeconomicam tantum jurisdictionem habent. Et Collegium Cardinalium est sub Decano, qui senior est inter Cardinales ex Ordine Episcoporum, atque Episcopus Hostiensis. Sede vero vacante Cardinales, ut dictum est *Titulo V*, habent exclusivum jus vocis activae aut suffragii in electione Summi Pontificis. Et quoad

hoc maxime attendenda sunt verba *cap. 3 de election. in VI.* « Iidem quoque Cardinales accele-
 » randae provisioni sic vacent attentius, quod se
 » nequaquam in alio negotio intromittant, nisi for-
 » san necessitas adeo urgens incideret, quod eos
 » oporteret de Terra ipsius Ecclesiae defendenda,
 » vel ejus parte aliqua providere, vel nisi aliquod
 » tam grande et tam evidens periculum immine-
 » ret, quod omnibus et singulis Cardinalibus prae-
 » sentibus concorditer videretur illi celeriter oc-
 » currendum ». Sed in casu Legatus missus a
 Cardinalibus ad hoc, non esset Legatus cum ju-
 risdictione, sed tantum ad nudum ministerium.
 Neque potest Collegium Cardinalium se immi-
 scere in arduis negotiis, neque beneficia con-
 ferre, neque retractare, quae a demortuo Pontifice
 gesta sunt *cap. unic. de schismat. in VI,* et Fa-
 gnanus in *cap. cum olim de majorit. et obedient.*
num. 32. Hoc exclusivum jus eligendi Summum
 Pontificem, ut dictum est *Titulo V,* Cardinales ser-
 vant ex citata decisione Alexandri III in Concilio
 Lateranensi III. Et ad eliminandum quodcumque
 dubium in casu vacationis Sedis Apostolicae tem-
 pore adunati Concilii generalis, ut diximus, data
 est Constitutio Pii IX « *Cum Romanis Pontifi-*
cibus ». Ad cujus Constitutionis valorem recte di-
 gnoscendum haec sunt advertenda: — 1° eam Con-
 stitutionem esse juris jam existentis explicativam
 seu declarativam, non vero derogativam, ut ab-
 surde nonnulli putant, et patet ex dictis: — 2° eam

Constitutionem respicientem jura Concilii, fuisse per Protonotarios Apostolicos distributam totidem exemplaribus *omnibus et singulis Patribus in Congregatione generali adunatis*; unde nescio an amplior publicatio requiri potuisset.

Juverit in fine istius paragraphi ea referre, quae inveniuntur apud Ferraris in *Bibliotheca v. Cardinales art. 5, n. 40 et 41*, ibi: « Duobus » de Papatu contendentibus, et Generale Concilium convocare renuentibus, potest fieri convocatio a Collegio Cardinalium. Cardin. Zaborella in *consil. 150 incip. In quaestione n. 6, quaest. 3*, Fagnanus in *cap. cum olim de majorit. num. 50*; quoniam cum sint in possessione eligendi Romanum Pontificem, per consequens ad eos spectant omnia, quae sunt consequentia ad electionem *cap. cupientes 16 de elect. § Ad haec*. In hoc tamen Concilio non potest alia causa pertractari nisi electio Summi Pontificis, seu determinare, quis sit verus Pontifex: quod si neuter ex contendentibus sit legitimus, tunc post sententiam Concilii, Cardinales iterum procedent ad Pontificis electionem, ut cum Schmalzgrueber *h. t. num. 16* tenent Doctores. » Subsequitur autem Ferraris sic: « Collegium Cardinalium potest et debet intrusum in Papatu anathematizare et extrudere ex textu expresso *can. 9, dist. 79*; ibi: « *Si quis pecunia, vel gratia humana, aut populari, aut militari tumultu, sine concordi et canonica electione....*

» *fuert Apostolicae Sedi inthronizatus, nec Apo-*
 » *stolicus, sed Apostaticus habeatur; liceatque Car-*
 » *dinalibus, et aliis Clericis Deum timentibus et*
 » *laicis invasorem etiam cum anathemate et hu-*
 » *mano auxilio et studio a Sede Apostolica repel-*
 » *lere, et quem dignum judicaverint praeponere.*
 » Et hujus Canonis dispositio non est sublata, quin
 » potius praeservata in d.^o cap. 3 de elect. in VI.
 » Nam extrudere invasorem Pontificatus spectat
 » manifeste ad electionis negotium, cui jubentur
 » Cardinales sic attente vacare, ut de nullo alio
 » negotio sese intromittant, nisi etc. » — Praeter
 hunc amplissimum Senatum alia sunt Praelatorum
 diversa Collegia, quae in minoribus negotiis Sum-
 mo Pontifici suam operam praestant.

10.º Causas ad S. Sedem pervenientes Ro-
 mani Pontifices agebant secundum earum gravi-
 tatem vel in Concilio Romano, convenientibus plu-
 ribus Episcopis, ut antiqua exhibent monumenta,
 vel in Consistorio, cunctis Cardinalibus simul con-
 vocatis, et decisio dabatur per sic dictas Bullas
 Consistoriales cum subscriptione Pontificis et Car-
 dinalium, qui convenerant, aut demum a Pontifice
 terminabantur in conventu cum Clericis Capellae
 Pontificiae, qui hodie sunt Auditores Rotae (unde
 eorum tribunal antiquissimum et excelsum est
 nisi aliquae causae fuissent a Pontifice remissae
 ad instantiam partium iudicibus delegatis in di-
 versis regionibus. Sed quia progressu temporis,
 ex una parte isti conventus non poterant tam fre-

quenter haberi, et ex altera causae multiplicabantur, quae maturum examen requirerent, nec passim possent ad iudices delegatos in diversis regionibus remitti: hinc Pontifices diversas Cardinalium Congregationes instituendas curaverunt, quae procederent ad causas expendendas, et definiendas auctoritate Sedis Apostolicae. — Istae vero Congregationes aliae erectae sunt pro causis fidei et doctrinae morum, aliae pro rebus disciplinae, aliae demum pro rebus liturgicis et quae pertinent ad venerationem Sanctorum et indulgentiarum congruam dispensationem. Hoc tamen non impedit, quominus Pontifex pro negotio aliquo particulari non possit constituere, sicut quandoque constituit, Congregationem aliquam, aut melius deputet designatas a se personas, quae eam quaestionem expendant et terminent. Porro nostri muneris non est de singulis manentibus Congregationibus verba facere, quae et in Bullis Pontificum notantur, et a practicis nominantur, ac earum potestas evolvitur. Tantummodo de principalioribus sermo nobis erit, ut nostram sententiam promamus de auctoritate decretorum, quae ab eis eduntur. De omnibus Congregationibus Romanis praeter alios etiam nuperos Auctores videatur Ferraris in *Bibliotheca editionis Cassinensis v. Congregationes Ecclesasticae Romanae, articulus novus Cassinensis per totum*.

— Inter Congregationes Romanas principem locum tenet Congregatio S. Universalis In-

quisitionis, quae vulgo Sancti Officii Congregatio appellatur. Inquisitionis tribunal erectum fuit ab Innocentio III occasione haeresis Albigentium, proponente S. Dominico Ordinis Praedicatorum Institute, ut refert Card. Petra *tom. 3 Commentar. in Constitut. 10 Innocentii IV, num. 8 et alii.* A subsequentibus deinde Pontificibus alia addita sunt; sed Congregatio Cardinalium Inquisitionis constituta fuit a Paulo III, et restituta a Sixto V Constit. « *Immensa* », qua alias Congregationes erexit. Praefecturam ejus sibi reservat Summus Pontifex, Decanus Collegii Cardinalium vices agit Secretarii, judices sunt designati a Pontifice Cardinales, qui Inquisitores generales appellantur, et eis adjunguntur plures Consultores ex Clero regulari et saeculari. Congregatio haec triplici modo procedit: — 1° *uti tribunal*, et ejus competentia est in omnibus causis, quae respiciunt fidem, vel doctrinam morum; proinde ad illam pertinent causae de haeresi, de schismate, de apostasia, de Sacramentorum profanatione, de polygamia et de magia etc. Tribunal hoc est supremum, et auctoritatem suam exercere potest in omnes cujuscumque dignitatis vel gradus sint, et cujuscumque regionis. Causas quoque pertractat matrimoniales quoad vinculum sibi a Pontifice remissas propter difficultatem eas peragendi in tribunalibus ordinariis, seu in S. Congregatione Concilii. De hoc agemus *Libro V* cum de modo procedendi contra crimina ab Ecclesia exercito, vel de judiciorum ordine sermo

erit. Procedit — 2° dispensationes concedens, puta, pro permittendis matrimoniis mixtis, aliisque, et quoad haec facultatem habet a Pontifice; proinde nulla quaestio quoad edita Rescripta exoriri potest. — 3° Respondet ad dubia doctrinalia, ut praesentibus temporibus plerumque fit: atque de valore earum responsionum quaeri solet quamnam auctoritatem habeant, et an sint irreformabiles? Profecto ista responsa imprimis magnam habent auctoritatem, proinde sine magna temeritate nequit eis contradici; procedunt enim ea à personis omnino competentibus, sive spectemus earum doctrinam, sive magnam in iis agendis quaestionibus dexteritatem et experientiam: addi quoque debet quod tales quaestiones aguntur cum omni maturitate consilii, et responsiones aduntur post liberam et longam plurium personarum discussionem. Haec extrinseca motiva maxime reverendam faciunt earundem responsionum auctoritatem. Si vero quaeratur an sint irreformabiles, ita ut qui secus sententiat et falsum proferre et haeretice sapere convinci debeat; id ego saltem de omnibus responsis sustinere non auderem, et ad hanc conclusionem probandam sic procedo. Infallibilitas est donum a Christo concessum Romano Pontifici B. Petri successori pro Ecclesia, quod hic aliis communicare non valet. Partem quidem suae Auctoritatis alteri delegare potest, sed aut primatum cedere, aut magisterium infallibile participare cuiquam nequit. Ex quo sequitur, quod, ut talia

responsa S. Congregationis haberentur irreformabilia, necesse esset demonstrare, ea esse actus papales. Atqui id difficile omnino est imo pluries impossibile; nam Pontifex, cui haec acta et resolutiones referuntur, nihil aliud facit, nisi permittere, ut evulgentur, aut simpliciter ea probare. Atqui simplex permissio, ut ea acta vulgentur, vel etiam simplex approbatio ea relinquit inter acta Congregationis, nec ea efficit actus papales; proinde haec infallibilitas eis non competit. Ista plerumque fiunt; ast aliquando Pontifex occasionem sumit pro gravitate quaestionis negotium ad se advocare, et Bullam vel Breve conficere, ut majoris auctoritatis pondus accipiat statuta definitio, vel responsio; et tunc non est mirum si haec responsa data per organum S. Congregationis Inquisitionis evadant responsa papalia edita a Romano Pontifice nomine suo, et sint decisiones vere irreformabiles; confitendum tamen est, id raro fieri, et tantum pro gravitate quaestionis.

11.º Sequitur Congregatio Indicis. — Ecclesiae esse damnare seu interdicere lectionem librorum malorum, et praesertim hanc curam spectare ad Romanum Pontificem; nemo catholicus est, qui denegat, quando exploratum est malos libros vel regulae morum vel fidei conservandae obesse posse; eamque curam exercitam esse ab Episcopis et praecipue a Romano Pontifice damnante seu interdicente fidelibus lectionem aliquorum malorum librorum monumenta antiquissima historiae eccle-

siasticae nobis exhibent. Qui id negant hodiernis temporibus eadem argumenta proponunt, quae ab antiquis haereticis opponebantur, nempe Ecclesiam odere lucem et instructionem, cum hanc lectionem interdicit; cum tamen nolint intelligere ex hac pravorum librorum lectione corrumpi mentes et corda hominum, ut ipsi quoque inter gentiles professi sunt Valerius Maximus *lib. 2, cap. 1*, et Seneca *controv. prooem. lib. 5, t. 3*. — Indicem autem seu cathalogum conscribere damnatorum librorum non cogitarunt Romani Pontifices, nisi saeculo XVI, et primus fuit Paulus IV, qui *anno 1557 et 1558* opus commisit Congregationi S. Universalis Inquisitionis; et testis est Benedictus XIV in Constitut. « *Sollicita* » *septimo Idus Julii 1753*, eam Congregationem adhuc id hodie exercere, ubi de libris ad certa rerum genera pertinentibus judicandum occurrit. Opus deinde a Pio IV delatum fuit Concilio Tridentino adhuc convocato, quod et Indicem et Regulâs perfecit. Cum autem, ut habet Pius IV Constit. « *Dominicis gregis* » *diei 24 Martii 1564*, idem Concilium decrevisset, ut ille Index Romano Pontifici offerretur, et ne ante ederetur, quam ab ipso approbatus fuisset, *Conc. Trid., sess. 25 decreto de Indice Librorum*, hinc Pius IV Bulla praedicta et Indicem et Regulâs propositas vulgavit, praevia approbatione. Sanctio autem in ea Bulla proposita fuit sequens. « Si quis » autem adversus eas regulâs prohibitionemque fecerit, is quidem, qui haereticorum libros vel cujus

» vis auctoris scripta propter haeresim vel falsi dog-
» matis suspicionem damnata atque prohibita le-
» gerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis
» poenam incidat, eamque ob causam in eum tam-
» quam de haeresi suspectum inquiri et procedi
» liceat.... Qui autem libros alia de causa prohi-
» bitos legerit, habueritve, praeter peccati mortalis
» reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverit
» puniendum. » Pius V vero specialem Congre-
gationem Indicis erexit, quae constat pluribus
S. R. E. Cardinalibus ut iudicibus, adjunctis
etiam Consultoribus ex Praelatura et utroque Clero
ut aliquibus Officialibus praecipue P. Secretario:
quae Congregatio *cumulative* cum Congregatione S.
Universalis Inquisitionis munus habet notandi libros
vetitae lectionis sub sanctione jam relata Pii IV.
Qui sit modus procedendi hujus Congregationis,
quasque servare debeat normas explicat Benedi-
ctus XIV in cit. Constitutione « *Sollicita* ». Nunc
quoad ipsam sequentia notanda sunt. — (a) Re-
gulas Indicis et decreta S. Congregationis esse
obligatoria quoad omnes Christifideles hodie in-
controversum esse debet apud omnes catholicos
Doctores, quidquid nonnulli antiquitus censuerint
de non plena receptione istarum praescriptionum
penes omnes nationes. Ratio haec est, quia nemo
potest in dubium revocare jus, quod habent Pon-
tifices interdicendi libros, quorum lectio fidelibus
praejudicat, atque Summi Pontifices semper insti-
terunt pro observantia istarum praescriptionum.

Quin imo solliciti ipsi semper fuerunt in proscribendis seu tollendis quibuscumque consuetudinibus in contrarium; sufficiat notare hic Constitutionem Benedicti XIV « *Quae ad Catholicae* » editam anno 1757, Decretum Leonis XII diei 26 Martii 1825 et Encyclicas litteras Gregorii XVI diei 8 Martii 1844. Post quae documenta quis poterit serio sustinere consuetudines in contrarium muniri praesumpto legislatoris consensu, et non potius haberi omnino irrationabiles? — (b) Decreta autem ista Indicis non sunt actus papales, quamvis Pontifici referantur, et ipse eorum publicationem permittat. Habent tamen supremam auctoritatem in Ecclesia, quia haec Congregatio habet perpetuum mandatum Pontificis. Verum tamen est, quod post examen alicujus libri peractum a S. Congregatione Indicis intervenit aliquando directe Pontifex, et per Apostolicas litteras damnat eundem librum, atque tunc condemnatio solemnior est, et a Papamet inflicta. Iste est actus Papalis, qui proinde irreformabilis est. — (c) Alia vero est nunc sanctio per Constitutionem « *Apostolicae Sedis* », ac quae antiquitus erat, et a me jam indicata. Nam quod pertinet ad censuras, hodie attendendus est *art. II de excommunicationibus latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservatis*, cujus tenor est: « Omnes et singulos scienter » legentes sine auctoritate Sedis Apostolicae libros » eorundem apostatarum et haereticorum haere- » sim propugnantes; nec non libros cujusvis Aucto-

» ris per Apostolicas litteras nominantim prohibitos,
 » eosdemque libros retinentes et quomodolibet de-
 » fidentes. » Attendenda pariter est limitatio per
 eandem Constitutionem facta de sanctione decreti
sess. 4, Conc. Trident. « De editione et usu Sa-
 crorum Librorum » nam dicta Constitutio « ana-
 » themati illos tantum subjacere decernit, qui libros
 » de rebus sacris tractantes sine Ordinarii appro-
 » batione imprimunt aut imprimi faciunt. » Cen-
 surae proinde propositae in regulis Indicis ex
 laudata Constitutione Pii IV cessaverunt, excepto
 tenore praedictae Constitutionis « *Apostolicae Se-*
dis. » — (d) Hoc autem non importat minoratam
 esse auctoritatem tum regularum Indicis, tum
 decretorum Congregationis: utraque integra ma-
 nent, quamvis sanctio sit diversa. Qui vero sit sen-
 sus enunciati Art. II, tradunt Doctores practici, qui
 plures jam commentarios ediderunt supra memo-
 ratam Constitutionem, et in progressu operis data
 occasione indicabimus.

12.º Inter Congregationes pro disciplina ec-
 clesiastica erectas principem locum habet S. Con-
 gregatio Concilii. Isti Congregationi per Sixtum V
 Constitut. « *Immensa* » saepius citata data est: —
 1.º facultas interpretandi, exequendi « Concilii Tri-
 » dentini canones, si quando in his, quae de mo-
 » rum reformatione, disciplina, ac moderatione, et
 » ecclesiasticis judiciis, aliisque hujusmodi statuta
 » sunt, dubietas aut difficultas emergerint, Pontifice
 » tamen consulto. » — 2.º Facultas promovendi

observantiam decretorum ejusdem Concilii. — 3° Facultas concedendi dispensationes et absolutiones super variis causis disciplinae, praesertim in iis, quae ad decreta Concilii Tridentini pertinent.

Antiqua est quaestio inter Canonistas, an decreta S. Congregationis habeant vim tantum in casu proposito et quoad personas, quae proposuerunt casum, vel potius sint regulae generales, quae casus similes quomodocumque respiciant? Cui quaestioni nullus alius inter Canonistas aptiorem responsionem praebere videtur quam Fagnanus in *cap. quoniam de Constitut. n. 65*, ibi: « S. Congregatio fuit generaliter assumpta a Summis Pontificibus ad decreta Tridentini Concilii interpretanda, et propterea decidit non solum casus particulares et in concreto, sed ut plurimum aperit sensus, et mentem Sanctae Synodi generaliter et in abstracto. Ea vero, quae in facto consistunt, rejicit, ad judices ordinarios. Unde ea tenus se extendit illius auctoritas, quatenus tenditur latitudo decretorum Concilii, quibus declarationes intrinsece insunt. » Ex quibus et subsequentibus verbis Fagnani potest haec aptissima responsio dari. Responsiones S. Congregationis vel attingunt principium aut interpretationem decreti Concilii Tridentini, vel ejusdem principii faciunt applicationem ad factum aliquod peculiare cum suis circumstantiis. Si sermo est de explicatione vel declaratione proposita canonis Concilii Tridentini, aut alterius legis disciplinaris Eccle-

siae; haec interpretatio est authentica, et non respicit casum simpliciter propositum, bene vero omnes alios casus similes; quemadmodum si Princeps ad consultationem alicujus declarat authentice legem a se latam, haec interpretatio est generalis, et omnibus casibus aptatur. At si applicatio declarationis fit ad casum particularem inspectis omnibus circumstantiis facti, tunc applicatur ad illum unicuique casum, ut est in judiciis, non vero ad alios casus similes, quatenus illi intelligantur jam decisi, sed faciunt gravissimam auctoritatem, si circumstantiae et adjuncta eadem sint ac praejudicatum jam est judicium. Comparantur illae declarationes pronuntiationibus Principis, quae quando declarant quid juris sit in aliquo casu, eae responsiones ad similes omnes alios casus porriguntur, cum jus non pro uno dumtaxat, sed pro aliis quoque similibus casibus et eventibus prodium sit. Nec minor est S. Congregationis auctoritas quam juris consultorum, quibus Justinianus olim dedit interpretandam legum auctoritatem *Leg. 1 § 3 Cod. de vet. jur. enunci.* contra quorum sententias et responsa utpote vim legis habentia judici recedere fas non erat. Et habentur ut responsiones ejusdem Pontificis, quemadmodum in causa simili habet Bonifacius VIII in *cap. 22 de praebend. in VI.* — De aliis Congregationibus quoad disciplinam non fiunt peculiares quaestiones. Tantummodo advertendum est eas habere mandatum perpetuum a Summo Pontifice, et quoad sua munera esse supremas.

— Quod pertinet ad S. Rituum Congregationem demum dicendum est ad ipsam spectare, ut ait Sixtus V in Constitut. « *Immensa* », ut veteres sacri » ritus ubivis locorum, in omnibus Urbis orbisque » Ecclesiis diligenter observentur, caeremoniae, si » exoleverint, restituantur, si depravatae fuerint, » reformentur. » Et haec dicitur Congregatio *ordinaria*, cujus decreta ubique servanda sunt. Sed est etiam *extraordinaria* pro beatificatione et canonizatione Sanctorum, quae tamen causas terminat, interveniente Summo Pontifice, et explente universum negotium. De qua in aliis locis operis loquemur.

13. Praeter has Congregationes, quae negotia supradicta pertractant, in Curia Romani Pontificis sunt officia varia instituta pro expeditione Rescriptorum Papalium; et nonnulla respiciunt negotia fori externi, alia vero ea, quae attinent ad forum conscientiae. Praecipuum officium pro foro externo est illud, quod venit sub nomine Cancellariae Apostolicae, quae expedit Bullas pro negotiis, quae tractantur in Consistorio. Celebre est hoc officium non modo pro gravitate rerum, quae in eo aguntur (sunt enim potiora negotia), sed etiam propter normas, quae in ea servantur, et vulgo dicuntur « *Regulae Cancellariae Apostolicae*. » Istae constituunt *jus temporaneum*, seu modum, quem vult Pontifex observari in Rescriptis a sua Curia. Antiquissimae istae sunt, jam enim a tempore Joannis XXII in unum codicem redactae fuerant.

Dicuntur autem *jus temporaneum*, quia ex subscriptione Pontificis valent usque dum Pontifex regnat; ac proinde tempore Sedis vacantis jus hoc perit. Verum quoniam a tempore Joannis XXII unisquisque Summus Pontifex eisdem subscribit, aliqua tantum pro diversitate temporum facta minima mutatione; hinc est quod pro istis Regulis explicandis habeamus Doctorum expositiones et Commentaria, inter quae opera celebratissimum illud est editum a Joanne Baptista Riganti, quo duce stylus Curiae Romanae optime dignoscitur. Istae pariter Regulae suam applicationem habent in aliis duobus expeditionum Officiis, quae praeter Cancellariam existunt, et sunt *Dataria Apostolica* et *Secretaria Brevium*. Regulae istae aliae sunt pro forma expeditionis litterarum Apostolicarum, nonnullae respiciunt causas judiciales in materia *beneficiali*, et demum aliae pertractant de reservatione Beneficiorum facta a Summo Pontifice. Non est hic locus expendendi has Regulas, sed in decursu operis data occasione per partes fiet, prout in diversis titulis agendum erit de praescriptione istarum Regularum.

Pro negotiis pertinentibus ad forum conscientiae institutum est ab antiquo in Curia Pontificis Officium seu Tribunal S. Poenitentiariae. Quaenam sint hujus Tribunalis attributiones determinat Benedictus XIV in celebri Constitutione « *Pastor Bonus* » data anno 1744 Idibus Aprilis. Est supremum Tribunal pro absolute a peccatis et censuris S. Sedi

reservatis, et pro directione conscientiarum. Pluries sermo erit in decursu operis de istius Tribunalis Rescriptis, deque eorum executione, sicut jam in antecessum aliquando factum est. Hoc unum hic est notandum, quod dum Sede Papali vacante alia tria memorata Officia tacent, fractis quoque sigillis, hoc Tribunal in iis, quae pertinent ad forum conscientiae procedit, et in aliquibus quoque respicientibus forum externum, ut fuse explicat et determinat Benedictus XIV *cit. Constitut.* « *Pastor bonus* » §§ 51, 52, 54 et 55.

14° Hactenus consideravimus curam, quam habet Pontifex universae Ecclesiae Christi, nunc respiciamus ad curam Ecclesiarum particularium. Ex expositis Christus Romano Pontifici in persona Petri dedit pro cura Ecclesiae cooperatores Episcopos, qui sunt successores Apostolorum, ut sub ejus primatu illam regerent. Non ultra processit divinum factum, neque enim Christus mundum christianum divisit in dioeceses et provincias, sed haec omnia facto ecclesiastico determinanda reliquit. Hoc factum vero ecclesiasticum progressu temporum multiformiter explicatum est. Ab aevo enim apostolico coeperunt in singulis urbibus Christo lucrifactis constitui Episcopi, ut Paulus fecit, et gerendum praecepit Tito, et ut generaliter id factum esse S. Cyprianus testatur in libro de Unitate ecclesiae scribens: « singulis pastoribus portio gregis fuit adscripta, quam regat unisquisque et » gubernet ». En divisio christiani orbis in dioece-

ses. Ab aevo pariter apostolico repetenda est copulatio plurium dioecesium in unam provinciam seu metropolim, et en initia metropolitici juris; quod deinde fuit praecise definitum. Amplissima privilegia progressu temporis recognita sunt aliquarum Sedum, et appellatae Sedes *Patriarchales*, habentes sub sua jurisdictione plures provincias: quemadmodum in Oriente recognitae sunt Sedes cum Titulo *Exarchae*, et in Occidente sub Titulo *Primatis*, comprehendentes pariter plures provincias ecclesiasticas. In quo nos videmus Summos Pontifices venerantes apostolicum factum, et omnia agentes in hoc hierarchico ordine, ut utilius bono spirituali fidelium consuleretur, inviolato tamen manente divino mandato, scilicet Ecclesiam regi debere a Romano Pontifice cum cooperatoribus Episcopis. Utrumque perbelle expressit S. Isidorus Hispalensis in can. *cleros. 1, Dist. 21 in Decreto*, ibi: « Ordo Episcoporum » quatripartitus est, id est in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitans atque Episcopis. Patriarcha graeca lingua summus Patrum interpretatur, quia primum post Apostolicum tenet locum, » et ideo quia summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus, » Alexandrinus. Archiepiscopus graeco interpretatur vocabulo, quod sit summus Episcoporum, » id est Primas; tenet enim vicem Apostolicam, » et praesidet tam Metropolitanis, quam ceteris » Episcopis. Metropolitanus autem a mensura civi-

» tatum vocantur; singulis enim provinciis prae-
 » eminent, quorum auctoritati et doctrinae ceteri
 » Sacerdotes subjecti sunt; sine quibus nihil reli-
 » quis agere licet Episcopis.... Episcopus autem
 » inde dictum est, quod ille, qui efficitur Episco-
 » pus, superintendat, scilicet curam gerens sub-
 » ditorum.... speculetur et prospiciat populorum
 » infra se positorum mores et vitam. » De his
 itaque gradibus nobis agendum est. Quod ante-
 quam fiat notamus cum Phillips *Du droit ecclé-
 siastique, Tome deuxième, § 69* has omnes digni-
 tates et munia, quae distinctionem faciunt inter
 Episcopos, in eodem Romano Pontifice fuisse emi-
 nenter copulata et ut talia recognita. Praeter
 primatum enim, quem habet Romanus Pontifex in
 universam Ecclesiam, et in hoc ut Vicarius Chri-
 sti omnes alios excludit, est praeterea Episcopus
 Romanus, sicut est Metropolitanus Provinciae,
 quae inter Pisanam et Capuanam continetur; est
 praeterea Exarcha totius Italiae, et demum Pa-
 triarcha totius Occidentis.

15.º De Patriarchis prius nobis agendum est.
 Patriarchas recognovit antiquitas tres tantum Epi-
 scopos occupantes Sedes, quas sublimavit B. Pe-
 trus, videlicet Romanam, Alexandrinam, et Antio-
 chenam. Ita Gregorius M. *Epistolar., lib. 7, cap.*
40 ad Ecclesiam Alexandrinam: « cum multi sint
 » Apostoli, pro ipso tamen Principatu, sola Prin-
 » cipis Apostolorum Sedes in auctoritate convaluit,
 » quae in tribus locis, unius est. Ipse enim su-

» blimavit Sedem (Romanam), in qua etiam quie-
 » scere et praesentem vitam finire dignatus est.
 » Ipse decoravit Sedem (Alexandrinam), in quam
 » discipulum Evangelistam misit. Ipse firmavit Se-
 » dem (Antiochenam), in qua septem annis, quam-
 » vis alio discessurus, sedit. » Unde est quod sae-
 culo IX Nicolaus I in *Responsis ad Bulgarorum*
consulta, cap. 92 responderit: « Desideratis nosse,
 » quot sint veraciter Patriarchae? Veraciter sunt
 » Patriarchae, qui Sedes Apostolicas per succes-
 » siones Pontificum obtinent, Romanam vide-
 » licet, Alexandrinam et Antiochenam. » Origo
 proinde Patriarchatus est honor ab antiquitate
 praestitutus B. Petro; et quidem non a Conciliis
 prius inductus, sed ab ipsis jam existens reco-
 gnitus. Ita siquidem sonat *can. 6 Concilii Niceni*
 relatus a Gratiano in *Decreto can. 6, distinctione*
65: « Mos antiquus perduret in Aegypto, vel Ly-
 » bia et Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus
 » horum omnium habeat potestatem, quoniam qui-
 » dem et Romano Episcopo parilis est mos. Si-
 » militer autem apud Antiochiam et caeteras pro-
 » vincias honor suus unicuique servetur Eccle-
 » siae. » Si quaeratur cur Alexandrina Ecclesia
 praelata fuerit Antiochenae, ratio haec datur, quod
 in Oriente emicuerit prae omnibus Alexandrina
 ratione B. Marci discipuli Petri, et Evangelistae
 qui in ea sedit prae Antiochena, quae, recedente
 B. Petro, habuit Episcopum Evodium. Praeter has,
 quae in universo orbe christiano principales Sedes

vocabantur et erant in honorem Petri, voluit antiquitas quoque habere respectum ad Sedem Hierosolimitanam, quae in Aelia civitate restituta erat propter sepulchrum Domini et memoriam Jacobi fratris Domini; honor autem hic longe in principio diversus fuit ab eo, qui praestitus est antedictis tribus Ecclesiis. De eo loquitur *can. 7 Concilii Niceni* his verbis: « Quia consuetudo obtinuit, et » antiqua traditio, ut Aeliae Episcopus honoraretur, habeat consequentiam honoris, salva Metropoli (Caesareae) propria dignitate. » At postea in Concilio Chalcedonensi *anno 451* Ecclesia Hierosolimitana exempta a cujuscumque aliâ Ecclesiae jurisdictione habuit sub se tres provincias Palaestinae, et ultimum locum inter Patriarchales Ecclesias obtinuit. — Honores isti praefatis Ecclesiis lubenter ab antiquitate, ut vidimus, redditi sunt. Verum non defuit ambitio ex parte Episcoporum Constantinopolitanorum, ut suae Sedi eadem imo potiora jura assererent. Episcopus Byzantinus, deinde Constantinopolitanus, principio fuit suffraganeus Metropoleos Heracleensis, et quamvis in historia ecclesiastica nulla esset istius Sedis peculiaris celebritas, quippe nec foundationem apostolicam poterat praetexere, nec veterem monstrare canonem, quo inter alias Ecclesias illustrior appareret, quia tamen Sedes Imperii Romani a Constantino Româ fuerat Constantinopolim translata, aequalibus fuerat insignita civilibus privilegiis et *Nova Roma* appellata; hinc ejusdem Episcopi ad-

laborarunt, ut haec Sedes etiam in ecclesiasticis cunctis aliis anteferretur, et primum post Romanam Sedem prae omnibus dignitatis locum occuparet; proinde plures illius Sedis Episcopi et facto et nomine se Patriarchas nuncupabant; nec defuit qui se *Patriarcham oecumenicum* diceret, quod speciatim reprehendit Gregorius Magnus *lib. 2 Epitol. ep. 52*. Concilium Constantinopolitanum I anno 381 hanc dignitatem Episcopo Constantinopolitano asseruit; sed Pontifex Romanus hunc canonem non recognovit, cum de illo Concilio fuerint tantummodo canones approbati, qui contra errores Macedonii lati erant (*S. Gregorius M. Epist. 123, lib. 6*). Item Concilium Chalcedonense (*anno 451*) alium Canonem edidit, quo Episcopus Constantinopolitanus recognoscebatur primus inter Patriarchas post Pontificem Romanum. Sed Leo Magnus canonem hunc non probavit, et Anatholius Episcopus Constantinopolitanus ab incaeptis destitit. Quia tamen tunc temporis in rebus ecclesiasticis sese immiscebant Imperatores, mirum non est, si Justinianus Imperator in *Novella 131, cap. 2*, retinuerit Episcopum Constantinopolitanum omnibus aliis Episcopis eminentiorem esse, excepto Episcopo *Veteris Romae*. Hoc pariter non impedivit, quominus Episcopus Constantinopolitanus in Synodo Trullana non fuerit recognitus ut potior prae Episcopo Alexandrino et Antiocheno. Sed isti omnes conatus in irritum cesserunt, et Ecclesia Romana noluit ab antiqua canonum disciplina rece-

dere, usquedum schisma consummatum non est. Tantummodo saeculo XIII in Concilio Lateranensi IV sub Innocentio III admissa est praerogativa Ecclesiae Constantinopolitanae, ut ex *cap. Antiqua 23 de privileg.*, et post Romanam Ecclesiam gaudentem primatu in toto orbe christiano recognitus est primus locus Ecclesiae Constantinopolitanae, secundus Alexandrinae, tertius Antiochenae et quartus Hierosolimitanae. Verum id brevissimo tempore in praxi obtinuit; nam eodem saeculo XIII ad finem vergente Ecclesiae illae et a schismaticis et a saracenis fuerunt occupatae. In Concilio Florentino Eugenius IV, Constitutione de unione Graecorum « *Laetentur* » § 9, Patriarchis ad unitatem catholicae communionis redeuntibus eorundem privilegiorum manutentionem sponndit, et in eodem Concilio servavit. Ast res non diu perduraverunt; illa enim unio fuit illusoria, et brevi ad schisma omnes redierunt; et sic perdata est haec vera Patriarchalis dignitas in Ecclesia, de qua Nicena Synodus antiquitus loquebatur. Hodie res in eodem statu perdurant, cum non habeantur nisi Patriarchae titulares pro istis maioribus Sedibus a S. Sede nominati in vim Decretalis Bonifacii VIII *extravag. commun. cap. 3, de election.*; nisi quod Summus Pontifex Pius IX Constitutione « *Nulla celebrior* » de die 22 Julii 1847 instauravit Patriarchatum Latinum in urbe Hierosolima; sed ex ipso tenore Constitutionis hic Patriarcha non habet nisi praerogativas Me-

metropolitanorum. Quando vero vigeat, hoc erat jus patriarchale, ut — 1° Patriarcha a S. Sede jam pallio donatus confirmaret et ordinaret Archiepiscopos, eiusque pallium concederet, exacta formula professionis fidei, ut ex *cit. cap. Antiqua 5, de privileg.*: — 2° ut vigilaret pro observantia disciplinae ecclesiasticae, ut visitaret Ecclesias suorum Metropolitanorum, haberet jus dictum stauropegii; ad ipsum fieret appellatio a sententiis suorum Metropolitanorum ex *can. 1, distinct. 99, in Decreto*, fieret devolutio beneficiorum conferendorum ab ipsis Archiepiscopis ex sensu contrario *cap. 3, de supplend. neglig. Praelator.*, et ad ipsum deferrentur querelae adversus eosdem Metropolitanos ex *can. 46, caus. XI, q. 1, in Decreto*, salvo tamen appellationibus ad Sedem Apostolicam, quibus est ab omnibus humiliter deferendum, ut habet Concilium Lateranense IV *cap. 5*: — 3° ut convocaret Metropolitae et Episcopi ad Synodum sui Patriarchatus. Verum habere hanc Synodum nequibat Patriarcha, nisi praecedenter veniam impetrasset a Sede Apostolica. Celebris est accusatio inter alias facta a Legatis Pontificiis Dioscoro Patriarchae Alexandrini in Concilio Chalcedonensi, quod « Synodum ausus fuerat facere » absque auctoritate Throni Apostolici, quod nunquam factum est, nec fieri licet. » Quin imo quando ad Synodum oecumenicam jussu Romani Pontificis vocabatur Patriarcha, ipse erat, qui suis Metropolitanis et Episcopis communicabat jussum

Pontificium et ipse quoque jubebat ad Synodum generalem eos venire. Verum, ut supra enunciatum est, hodie ista privilegia locum non habent, Patriarchae hi *maiores* cum jurisdictione disparuerunt; et qui nominantur sunt tantummodo titulares, qui vix nomen tale merentur, et specialem honoris locum in publicis conventibus Ecclesiae. Unus instauratus est, ut diximus, Patriarcha Hierosolimitanus; sed ut manifestum est ex tenore Litterarum Apostolicarum, ejus jura sunt metropolitana potius quam patriarchalia. Hodie tamen in oriente existunt Patriarchae catholici diversorum rituum, et sunt Melchita, Maronita, Syrius, Chaldaeus, et Armenius, de quibus nonnulla dicta sunt *Titulus V et VIII*, quibus fere eadem competunt privilegia, quae antiquis Patriarchis majoribus concessa erant, in Ecclesiis tamen et fidelibus sui ritus. Consulto Patriarchae praecedentes dicti sunt *maiores*; nam progressu temporis in occidente alii a Pontifice condecorati sunt titulo Patriarchae, sed dicti sunt *minores*, ut Bituricensis in Aquitania a Nicolao I, Gradensis, deinde Venetus a Nicolao V, Patriarcha Indiarum occidentalium pro Hispaniis a Paulo III, Ulyssiponensis in Portugallia a Clemente XI. Sed ipsorum jurisdictio non excessit jus metropolitanicum, aut primatiale.

16.º Qui in oriente Episcopi non erant Patriarchis subjecti, et sub se praeter propriam dioecesim habebant plures provincias, dicti sunt *Exar-*

*chae, Archiepiscopi, vel Autocephali, ut Ephesinus, Caesarensis, Heracleensis et Thessalonicensis. In occidente qui plures habebant subditas provincias christianas dicti sunt Primates. Atque plures fuerunt in diversis occidentis regionibus, ut Carthaginiensis in Africa, Toletanus in Hispania, Cantuariensis in Anglia, Moguntinus in Germania, Lugdunensis in Gallia, Pisanus in Italia, et alii multi, de quorum juribus agunt ecclesiasticae rei tractatores. Primates habebant curam omnium provinciarum, quae eorum sollicitudini commissae erant, ut Pastores regulas ecclesiasticas servarent, et judicabant causas ad suum tribunal devolutas per appellationem a sententiis Metropolitanorum. Exarchae in oriente defecerunt submissi Patriarchatui Constantinopolitano, praeter Thessalonicensem, qui sub jure patriarchali Romani Pontificis relatus fuit. In occidente primatialis dignitas hodie non est, et vix in aliquibus Sedibus servatur nomen Primatis. Etsi enim, ut advertit *Phillips op. cit.* § 73, Summi Pontifices Primatiales Sedes in christianis regionibus multiplicaverint, ut Primates isti innumera agerent negotia, quae secus tractanda Romae fuissent, et ut vere tenerent vicem apostolicam, ut loquitur B. Isidorus in *cit. can.*, fatendum tamen est hanc institutionem in praxi non correspondisse sapienti ordinationi S. Sedis. Historia ecclesiastica siquidem memorat infinitas querelas Primatum inter se ad augendam propriae Sedis dignitatem in dispendium aliarum*

Sedum, sicut pariter memorat importunas preces plurium Antistitum, qui a Romano Pontifice hanc peterent dignitatem et delegationem propter ambitionem. Atque ex hoc factum est, ut demum oblitterata maneret haec dignitas.

17.º Tertium post Romanum Pontificem in hierarchia ecclesiastica locum occupant Metropolitani; quorum initia, ut dictum est, ab aevo apostolico repetenda sunt. Metropolitanorum jura ultra propriam dioecesim hodie sunt quoad Episcopos suffraganeos — (α) invigilare, ne ipsi suo muneri desint, et secundum dispositiones juris communis aliquando instare pro adimplemento, aliquando eorum negligentiam supplere, vel comonefacere Romanum Pontificem. An valeant insistere pro observantia interminatis quoque censuris disputant Doctores, et Card. Petra in *Comment. ad Constit. 7 Leonis IX, num. 88 et seq.* docet id fieri ab Archiepiscopis debere cum magna consideratione, et nonnisi consulta S. Congregatione Concilii. — (β) Videre causas civiles Episcoporum, nam id de jure antiquo poterant quoad omnes Episcoporum causas: Concilium autem Tridentinum *sess. 23, cap. 5* causas criminales majores Episcoporum Summo Pontifici, sicut etiam antea erat constitutum, reservatas esse voluit; causas vero criminales minores jussit cognosci et terminari tantum in Concilio Provinciali, vel a deputandis per Concilium Provinciale; mansit proinde quoad civiles antiqua legislatio, quam indicavi-

mus: — (γ) vocare demum eos ad Concilium Provinciale, de quo in appendice hujus tituli agemus.

Quod spectat ad subditos Suffraganeorum, in eos Archiepiscopus non habet jurisdictionem, nisi in casibus *appellationis*, *devolutionis* et *visitationis*. Casus appellationis est a sententia lata ab Episcopo, vel ab actibus extrajudicialibus ejus cum exceptionibus alias allegandis ex *cap. XI et XIII h. t. et cap. I h. t. in VI*. Casus devolutionis sunt — 1° cum Capitulum non deputavit infra octo dies a cognita vacatione Sedis Episcopalis Vicarium Capitularem, de quo egimus *Titulo XXVIII*: — 2° si Episcopus infra tempus a jure statutum distulerit conferre Beneficium, ut vidimus *Titulo X*: — 3° demum si Episcopus contulerit Officium indigno *cap. cum in cunctis de election*. — Casus visitationis dioecesis Suffraganeorum est quando Metropolitanus plene suam visitaverit dioecesim, et simul causa visitationis fuerit cognita et probata in Concilio provinciali, ut praecipit Concilium Tridentinum *sess. 24, cap. 3 de reformat*. Sed notandum est, quod quando Archiepiscopus visitat supplendo negligentiam Suffraganei, ea omnia in visitatione potest complere, quae ipse Suffraganeus in propria. — Demum in Dioecesibus Suffraganeorum Archiepiscopus valet — 1° mittere quaestores in universam provinciam ad colligendas eleemosinas pro erigenda vel reparanda Ecclesia metropolitana, non jubendo sed petendo ex *cap. unic. de poenit. et remission. pec-*

cat. in VI. Neque obstat *cap. 2, sess. 5 et cap. 9, sess. 21* Concilii Tridentini, quia in illis agitur de interdicendis quaestoribus producentibus falsas indulgentias. — 2. Prohibere ex justa causa munus praedicationis alicui per totam provinciam *cap. suarum de privileg.*

Hic est locus respondendi antiquae querelae Jansenistarum et sectatorum Febronii, quorum accusatio tali modo proponitur: certum est jura Metropolitanorum antiquitus ampliora fuisse, atque progressu temporis semper facta esse magis restricta et exigua: forte Pontifices Romani in praxim detulerunt, quod pseudo-Isidorus falsis decretalibus invexerat, scilicet scopum deprimenti auctoritatem Metropolitanorum? Et Van-Espen cum Jansenianis audet asserere *Jur. Eccles., part. 1, tit. 19, cap. 1, n. 11* Romanos Pontifices suam auctoritatem super Metropolitanos explicuisse post adoptatas pseudo-Isidori Decretales. Querimoniae eadem fuerunt propositae a sectatoribus Febronii de imminuta seu usurpata a Romanis Pontificibus auctoritate Metropolitana. Optime et omnino absolute huic difficultati cum aliis Doctoribus respondet Phillips *op. cit.*, § 73 non esse nunc locum loquendi de auctoritate Decretalium confictarum a pseudo-Isidoro, sed proponendum esse contra has injustas querelas sequentem quaestionem duplicem, nempe: Pontifices Romani habebantne jus limitandi potestatem Metropolitanorum, et insuper praesto

eis erant rationes faciendae limitationis? Atqui utrumque pleno jure subsistit. Ex una enim parte jura Metropolitanorum non alia erant, nisi quae a sacris canonibus illis concessa erant, vel data a longa et rationabili consuetudine, aut a singulari privilegio, ut manifestum est ex *can. 8, caus. 9, quest. 3, ex cap. 9 h. t., ex cap. 2 de transl. episcop., cap. 15 de temporib. ordinat. et cap. 1 de supplend. neglig. praelat.* Et jure quidem; nam secundum dispositionem divinam, quemadmodum observatum est, omnes Episcopi sunt pares, excepto Romano Pontifice, qui habet super eos superioritatem. Si ergo Archiepiscopus super Episcopos suffraganeos imperat, hoc non est nisi ex delegatione Papae, cujus auctoritas extenditur super omnes Christifideles et Pastores: quoties proinde Archiepiscopus judicat super Episcopos, est Pontifex, qui per ejus medium judicat. Non ei ergo injuriam facit Pontifex, neque ejus juri praejudicat, si eam auctoritatem sibi vindicat, quam illi elargitus est. Quin imo Pontifex, despecta et abolita quacumque superinducta potestate Patriarcharum, Primatum, et Metropolitanorum, potest Ecclesiam regere cum cooperatoribus Episcopis, quos ex jure divino tantum habuit adjuutores. Ex altera autem parte Archiepiscopi sua auctoritate abusi sunt. Cur enim Archiepiscopi amiserunt jus consecrandi suos Suffraganeos etiam antequam Pontifex sibi reservasset provisionem Episcopatum? Id evenit ex gravissimis oneribus,

quibus in consecratione sub juramento volebant Episcopos adstringere, unde isti recurrebant ad Romanum Pontificem, ut eos consecrare dignaretur, aut saltem mandatum dare de impertienda consecratione, Tomassinus *Vetus et nova Eccles. disciplin. cap. 48, n. 6*. Et quoniam despectâ curâ propriae dioecesis volebant se immiscere in ordinandis dioecesibus Suffraganeorum suorum, ideo Concilium Tridentinum *cit. cap. 3, sess. 24* visitationem dioecesium Suffraganeorum eis non permisit; nisi postquam suam dioecesim plene visitassent, et causa cognita et probata in Conciliis provincialibus; et sic de caeteris, addito etiam hoc, quod ambitioni copulabatur avaritia, et studium immoderatum erga potestates civiles in dispendium ordinationis ecclesiasticae. Et id probat institutiones humanas, quamvis utiles, progressu tamen temporis corruptioni esse obnoxias, proinde reformandas, cum e contra verbum, seu mandatum Domini in aeternum maneat. Hoc autem modo restricta Archiepiscoporum auctoritas adhuc Ecclesiae utilis est, et a Romanis Pontificibus plene probatur.

18.º De Episcopis nunc agendum est. Episcopatus definiri potest: « Sacerdotium novae Legis, cui adnexum est munus administrationis omnium Sacramentorum et Sacramentalium cum potestate spirituali regendi fideles. » In qua definitione prima pars respicit potestatem ordinis, altera potestatem jurisdictionis. Prima potestas eadem est

in omnibus Episcopis veniens ex consecratione, et sub hoc respectu omnes sunt pares tum simplices Episcopi, tum Archiepiscopi, Primatus, Patriarchae et Summus Romanus Pontifex. Atque ex hac potestate Episcopi praeter oblationem sacrificii, quam habent cum presbyteris communem, habent quoque administrationem omnium Sacramentorum, et ista pariter alia administrant facultate communi cum Presbyteris, alia eis sunt reservata, ut administratio Confirmationis et Ordinis. Conficiunt chrisma, oleumque infirmorum et catechumenorum. Quoad Sacramentalia vero reges inungunt, consecrant Altaria et Ecclesias, atque pululas expiant, Abbates solemniter benedicunt, prout benedicunt calices, patenas, campanas, Ecclesias, imagines, sacerdotales vestes, sacra lintheamina, et alia, quae sacris ceremoniis explendis inserviunt. Et istius quidem potestatis usus aliquando potest interdici, sed actus sunt semper validi, etsi illiciti, ut superius dictum est, excepta administratione Sacramenti Poenitentiae et adsistentia ad matrimonium, quae requirunt jurisdictionem. — Longe diversa ratio est quoad potestatem jurisdictionis. Relate siquidem ad Romanum Pontificem, missio ei venit immediate a Deo in universos Christifideles, sed quoad alios Episcopos requiritur missio eis impertita a Summo Pontifice, aut saltem assignatio subditorum ab illo facta. Quae quidem missio fit hodie a Summo Pontifice *mediate* per circumscriptionem dioecesium, et *immediate* per

designationem Episcoporum ad easdem, eorumque institutionem. Et revera, ut notant communiter Doctores apud Reiffenstuel *num. 74 h. t.* « Papa » solus dioeceses erigit, dividit, ampliat, vel minuit, sicut ipse est, qui Episcopos creat, transferre, deponit, eorumque potestatem auget, vel restringit. » — Hic vero distinguendum est, ut advertit Summus Pontifex Pius IX in Litteris Apostolicis « *Universalis Ecclesiae* », anni 1850 quibus restituit in Anglia hierarchiam episcopalem, inter *formam ordinarii regiminis episcopalis*, et *extraordinariorum Vicariorum ministerium*. Forma ordinarii regiminis episcopalis in Ecclesia est, ut divisio fiat seu circumscriptio dioecesium, et earum copulatio in provincias; unicuique autem dioecesi constituatur Episcopus, et plures dioecesani Episcopi ponantur sub Metropolitano. Tunc istis Episcopis dantur dioeceses in titulum, quod importat eos esse inamovibiles, et de istis Episcopis valent quae diximus *Titulo VII De Translatione Episcopi*. Imo ejusdem Ecclesiae ipsi habentur ut Sponsi, quorum spirituale conjugium est fortius vinculo carnali, prout dicitur *cap. 2 de translat. Episc.*, proinde a Papa tantum solvi potest, Episcopo quoque consentiente. Importat pariter haec concessio dioecesis in titulum, ut Episcopus suo nomine suoque jure Ecclesiam illam regat et administret, atque sic in Ecclesiis habeantur successiones Episcoporum, qui *Dei et Apostolicae Sedis gratia*, ut dicitur in epigraphe

mandatorum, illas suo nomine et jure administrarunt. Haec autem non excludunt, quod illi Episcopi ex crimine a canone contemplato, processu facto secundum formam canonicam, deponi nequeant, aut propter gravissimam publicam causam removeri ex extraordinaria potestate Pontificis; sicut demum quod non debeant manere sub potestate Pontificis ut Rectoris supremi universalis Ecclesiae. E contra quando adhibetur extraordinariorum Vicariorum ministerium, Vicarii Apostolici non procedunt potestate ordinaria sed delegata, et sunt ad nutum amovibiles. — Dicitur demum illa *forma ordinaria*, hoc *extraordinarium ministerium*, quia generaliter Sedes Apostolica « apud omnes gentes, in quibus nulla sit peculiaris causa, ut extraordinario Vicariorum Apostolicorum ministerio regantur, ea uti solet, » prout dicitur in citatis Litteris, et experientia omnium temporum apertissime probat.

19.º Episcopi *munera* et simul *jura*, quod pertinet ad suam dioecesim a nonnullis juristis (et meo judicio optime quidem) reducuntur ad sequentia quinque, quae sunt numeranda et exponenda. Episcopi habent — I. *Jus docendi*, — II. *Jus imperandi*, — III. *Jus judicandi*, — IV. *Jus corrigendi et puniendi*, — V. *Jus administrandi*. Munus docendi importat, ut Episcopus in sua dioecesi habeat jus praedicationis verbi Dei et catechumenorum instructionis. Id Episcopis in persona Apostolorum dictum est in Evangelio per

Christi verba: « Euntes in mundum universum, » praedicate Evangelium omni creaturae etc. » et Paulus insinuat ad Timotheum: « opus fac Evangelistae. » Hoc est illud jus *exclusivum* Ecclesiae quoad instructionem religiosam et regulae moralitatis et honestatis, quod ab Episcopis in dioecesi et a Romano Pontifice exercetur in universa Ecclesia, pro cuius exercitii libertate jure pugnant cum Guberniis civilibus. Petro enim et Apostolis dictum est a Christo, non moderatoribus societatum civilium: « euntes docete omnes gentes. » Hoc autem docendi munus exercere potest Episcopus sive per se sive per alios. Et Episcopus potest praedicare in quacumque Ecclesia etiam Regularium in sua dioecesi, nec ab alio potest impediri, ut pluries definivit S. Congregatio Episcoporum et Regularium apud Benedictum XIV *De Synod. lib. 9, cap. 17, n. 7*: alii autem nequeunt illud munus exercere, nisi ab ipso mittantur, id est sine ejus licentia. Et hoc extenditur quoque ad Regulares exemptos, qui extra Ecclesiam sui ordinis absque licentia Episcopi, et in Ecclesia sui ordinis absque Episcopi benedictione, vel Episcopo contradicente, praedicare nequeunt ex Concilio Tridentino *sess. 5, cap. 2 et sess. 24, cap. 4*, reservato Episcopo jure vel interdicendi praedicationem quoque Regularibus exemptis in illorum Ecclesia, si errores et scandala disseminent, vel etiam contra eos procedendi, si haereses spargant, quocumque exemptionis praetextu cessante, ut in

sess. 5, cap. 2 Concilium Tridentinum praecepit. Quia vero Episcopus ex peculiari titulo Doctoris constituitur in sua dioecesi custos sanae doctrinae et velut Ecclesiae organum; ita ejus praedicatione debet auctoritative dioecesanos edocere de iis, quae ab Ecclesia definita sunt dogmata et spectantia ad doctrinam morum, et quae expresse continentur in Scripturis ac traditione. Ex eodem titulo pertinet ad Episcopum condemnare pravas sententias, quae contra sanam doctrinam in sua dioecesi vulgantur, tum libros condemnare, qui periculosas novitates disseminant; haec enim potestas libros noxios condemnandi et eorum lectionem interdicens non fuit Episcopis sublata per institutionem Congregationis Romanae Indicis, quemadmodum sollicitudo, quam habet Pontifex omnium Ecclesiarum non destruit, sed confirmat auctoritatem Episcoporum. Transcenderet vero Episcopus fines suae potestatis, si vellet interdicere in sua dioecesi defensionem earum opinionum, de quibus, salva fide et regula morum, libere disputari potest; aut si in praedicatione eas vellet damnare, quae ab Ecclesia impune propugnari permissae sunt, sicut quicumque excederet, qui contrarias opiniones liberas aliqua nota inureret. Quoad instructionem populi et praecipue puerorum in doctrina christiana attendenda est adhortatio, quam fecit Benedictus XIV Constit. « *Etsi minime* » diei 7 Februarii 1742 ad habendam uniformitatem instructionis praesertim de usu parvi

catechismi a ven. Bellarmino confecti, sicut pariter similes adhortationes S. Congregationis Concilii in responsis ad relationes Episcoporum, et demum attendendae sunt Litterae Encyclicae Summi Pontificis Pii IX. « *Nostis* » de *die 8 Decembr. 1849.*

20.º Habet Episcopum facultatem *imperandi*, vel *leges ferendi* in sua dioecesi. Id datum est Episcopis a Spiritu Sancto, qui posuit eos regere Ecclesiam Dei, et memorat Paulus scribens ad Timoteum: « argue obsecra, increpa in omni patientia » et doctrina, » et praxis perpetua demonstrat, consentientibus omnibus catholicis. Leges has potest Episcopus condere sive in Synodo dioecesana, de qua loquemur inferius, sive extra Synodum, et leges semel ac fuerunt legitime promulgatae, perpetuo obligant. Materia autem, super qua eae leges eduntur, est aut reformatio morum, aut restitutio disciplinae ecclesiasticae, aut divini cultus nitor, et conversatio honesta, vel officium sacrorum Ministrorum. Duo sunt quae relate ad tales leges quoad praxim notanda sunt, nempe — 1° ut ipsae juri communi et sanctionibus apostolicis non adversentur, quod pluribus exemplis commonstrat Benedictus XIV in *Synod. dioeces. lib. XII, per totum*: — 2° est in iisdem legibus vitandum, ne immodica et gravis nimium sit sanctio, praesertim infligendo censuras latae sententiae, de qua re fuse pariter loquitur Benedictus XIV *op. cit. lib. X, capp. 1, 2, et 3.* — Ad hanc Episcopi potestatem reducitur, ut Episcopus statuatur quidquid

ad cultum divinum promovendum spectat, et ad liturgiam suae Ecclesiae; sed de hac re alias nobis loquendum erit in Lib. III.

21.º Analoga potestati leges ferendi est facultas *judicandi*, quae Clericos respicit in omnibus causis, in quibus rei constituuntur; laicos vero in causis ad forum ecclesiasticum pertinentibus. Haec potestas data fuit Episcopis in persona Apostolorum per verba Christi: « quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo, et » quaecumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo. » — Haec autem potestas respicit forum internum, et externum. Quoad forum internum seu sacramentale, Episcopus est Poenitentiarius suae dioecesis, ita ut — 1° ipse absolute possit ab omnibus peccatis et censuris, nisi quae fuerint Summo Pontifici reservatae: — 1° ut nemo valeat etiam exemptus id explere, nisi fuerit ab ipso potestate donatus, etiamsi exemptus ut Regulares. Notissima hac in se est dispositio Concilii Tridentini *sess. 23, cap. 15*, ibi: « Quamvis » Presbyteri in sua ordinatione a peccatis absol- » vendi potestatem accipiant, decernit tamen S. Synodus nullum etiam Regularem posse confessiones saecularium etiam Sacerdotum audire, nec » ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis » videbitur esse necessarium, aut alias idoneus » judicetur, et approbationem, quae gratis detur, » obtineat, privilegiis et consuetudine quacumque

» etiam immemorabili non obstantibus. » — 3° Ex hoc pariter venit, quod summus Pontifex pro suprema potestate sibi in universa Ecclesia tradita causas aliquas criminum graviores suo valeat iudicio reservare, et hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique dioecesi, in aedificationem tamen non in destructionem, liceat pro illis in subditos tradita super reliquos inferiores Sacerdotes auctoritate, praesertim quoad illa, quibus excommunicationis censura adnexa est, ut loquitur Concilium Tridentinum *sess. 14, cap. 7*, quod deinde *ead. sess. can. XI* adsertum est his verbis : « Si quis » dixerit Episcopos non habere jus reservandi sibi » casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo » casuum reservationem non prohibere, quominus Sacerdotes a reservatis verè absolvat : anathema sit. » — 4° A quibus casibus reservatis neque Sacerdotes simpliciter approbati, neque obtinentes beneficium parochiale, aut gerentes quomodocumque munus Canonici Poenitentiarii absolvere valent, nisi eis expresse datum ab Episcopis sit. Quemadmodum Episcopis competit ex constitutione *cap. 6, sess. 24 de reform. Concilii Tridentini* absolvere ab omnibus irregularitatibus et suspensionibus ex dicto occulto provenienti-bus, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario ; sicut dispensare a votis simplicibus, nisi quae sint Summo Pontifici reservata, ut explicabitur in *Lib. III Tit. XXXIV*. In foro autem externo Episcopus sive per se, sive per Vicarium

Generalem videt secundum canones ex privilegio fori omnes causas tum civiles tum criminales Clericorum; pariter omnes causas ex sui natura spectantes ad forum ecclesiasticum, et, ut longa consuetudine in Ecclesia receptum est, causas quoque omnes miserabilium personarum praesertim viduarum et pupillorum, quamvis hodie leges civiles non sinant has ultimas causas agentes declinare posse tribunal civile, quemadmodum etiam ex concordatis legibus plurimum detractum est privilegio fori pro Clericis.

22.º Munus quartum est *corrigendi* et *puniendi*. Hoc munus importat, ut Episcopus ea omnia corrigat, quae in sua dioecesi contra fidem, bonos mores et ecclesiasticam disciplinam sunt invecta; ut curare debet, ne inhonesta imago, aut falsae reliquiae Sanctorum publicae exponantur venerationi, et ne populus christianus Deo ejusque Sanctis cultum reddat superstitiosum. De hac re ab Episcopis curanda loquitur Concilium Tridentinum *sess. 25 in decreto de Invocatione, veneratione et reliquiis Sanctorum et sacris Imaginibus*, et in hoc nulla valent contra Episcopos procedentes privilegia aut exemptiones. Contrafacientes autem Episcopus potest punire etiam censuris juxta gravitatem delicti, quae censurae etiam a Regularibus exemptis debent in suis Ecclesiis publicari et servari ex Concilio Tridentino *sess. 25, cap. 12 de Regular.* Et quia Episcopus huic muneri plene satisfacere nequit, nisi

sua praesentia, aut per suos deputatos de tempore ad tempus universam dioecesim perlustret, hinc a sacris canonibus inducta est visitatio ejusdem dioecesis et locorum piorum, de qua tamen *lib. 3* agemus, sicut de residentia.

23.º Quintum munus *administrationis* importat, ut Episcopus conferat beneficia, quae non sunt Romano Pontifici reservata vel affecta, vel ad alterum collatorem non spectant ex particulari jure aut privilegio, beneficia erigat, uniat, dividat vel dismembret, sectando regulas a sacris canonibus praefinitas, tueatur et curet bona temporalia pertinentia ad loca pia vel Ecclesias, satagat, ut observentur dies festi, et debitus Ecclesiis honor reddatur, pauperum, orphanorum et viduarum curam gerat, hospitalia et alia loca pia defendat, eleemosinas eroget, insistat pro adimplimento piorum legatorum, indulgentias secundum canonum constituta elargiatur, et det litteras dimissorias vel ad ordinationem, vel ad discessum e dioecesi; de quibus omnibus vel jam locuti sumus, vel in posterum suis titulis loquemur.

24.º Haec omnia juxta veteres Doctores dicuntur comprehensa in lege jurisdictionis Episcoporum, Reiffenstuel § *IX h. t.*, cum emolumenta, quae ad Episcopum spectant diversa ab ipsis Auctoribus censeantur comprehensa in *Lege Dioecesana*; de quibus emolumentis nobis agendum erit in diversis titulis *Libri 3*. Et hac quidem Episcopus potestate utitur in omnes suos subditos, non vero

in Regulares exemptos, etsi Monasteria incolant posita in sua dioecesi. Verum non ita in omnibus sunt ab auctoritate Episcopi exempti Regulares, ut ejusdem jurisdictioni nunquam subdantur. Inter alios Auctores, qui utrosque casus referunt, consulendus est Giraldi in opere pluries citato *part. 1, ubi sect. 190 et 191*, ponit in tribus appendicibus casus, in quibus Regulares exempti subduntur vel non jurisdictioni Episcopi.

25.º Et haec quidem quoad populum sibi commissum; at aliud munus vel officium ab Episcopis explendum est, quod respicit honorem primatus Petri, ejusque venerationem, et est visitatio sacrorum Liminum Apostolorum Petri et Pauli. Limina Apostolorum Petri et Pauli sunt eorum sepulchra heic Romae existentia, et B. Petri persona in Pontifice Romano jugiter perseverans, et Ecclesia Romana, de qua Tertullianus dicebat: «Ista quam felix Ecclesia!». — Visitatio haec sacrorum Liminum tria importat — 1º ut Episcopi visitent Basilicas Beatorum Apostolorum: — 2º ut debitam obedientiam et reverentiam demonstrent erga Summum Pontificem B. Petri successorem; — 3º ut relationem faciant de statu materiali et spirituali suae dioecesis, simulque postulata faciant, ad quae S. Sedes per S. Congregationem Concilii responsiones et provisiones humanissime praebet. Pro Vicariis Apostolicis ista praestantur penes S. Congregationem de Propaganda Fide, quae etiam id exhibet pro Anglia et Hollandia, quamvis eccle-

siastica hierarchia in illis regionibus restituta sit, scilicet pro Anglia Litteris Apostolicis « *Universalis* » de die 29 Septembr. 1850, et pro Hollandia Litteris Apostolicis « *Ex quo die* » 4 Mart. 1855, ut notatur in utrisque Litteris. Antiquissima consuetudine id Episcopis omnibus in quocumque gradu hierarchiae existentibus olim impositum erat, et jam a saeculo XI per juramentum firmata promissione retentum ex cap. 4 de jurejur. etiam ante id temporis, quo nondum per Regulas Cancellariae Apostolicae omnium Episcopatum provisiones fuerant S. Sedis reservatae, sed a tempore Sixti V scripta quoque lege injunctum est per Constitutionem, quae incipit « *Romanus Pontifex* » datam die 20 Decemb. 1585. Haec proinde Constitutio non novam, sed veterem obligationem confirmavit statuens tempora, quibus huic praecepto satisfaciendum esset, ut pluribus ostendit Lucidi in cit. op. De visitatione sacrorum Liminum part 1 pag. 5 et seqq. Statuit proinde Sixtus V: « Ut singuli Episcopi, Archiepiscopi, » Primates et Patriarchae Itali, vel ex italicis insulis, et alii adjacentium provinciarum Italiae » ac etiam Dalmatiae et Graecarum, quae e regione ipsius Italiae et Siciliae sunt, tertio anno, » Germani vero, Galli, Hispani Belgae, Bohemi, » Ungari, Angli, Scoti, Ibernii, et ceteri omnes, » qui in Europa sunt circa mare Germanicum et » Balticum ac omnium insularum maris mediterranei quarto anno, et qui intra Europae fines

» sunt his provinciis remotiores, ut etiam Africani
» littoribus nostris adversis, ac insularum maris
» Oceani septentrionalis et occidentalis Europae
» et Africae citra continentem novi orbis, tam qui
» nunc sunt, quam qui ad catholicam fidem per
» misericordiam Dei aliquando redierint *quinto*
» *anno*, Ansiani vero... et qui in quibuslibet aliis
» mundi, partibus sunt *decimo anno* iter suscipiant,
» et Deo concedente perficiant. Idemque institu-
» tum tertio quoque, quarto, quinto et decimo anno
» repetant et observent. » Haec visitatio complenda
est personaliter, et, si legitimum impedimentum
sit, per procuratorem, prout omnia fuse explicat
Lucidi in *cit. op.* quemadmodum etiam ea omnia,
quae spectant ad hanc visitationem complendam.
Quod si quis non pareat, Sixtus V imponit hanc
sanctionem: « eos ab ingressu Ecclesiae ac etiam
» ab administratione tam spiritualium quam tem-
» poralium, nec non a perceptione fructuum sua-
» rum Ecclesiarum a Capitulis eorum omni ex-
» ceptione remota et mora cessante interim libere
» exigendorum et in opus fabricae seu ornamen-
» torum Ecclesiae emptionem, prout major neces-
» sitas exegerit, insumendorum, ipso facto tamdiu
» suspensos esse volumus, donec a contumacia
» resipiscientes relaxationem suspensionis ejusmodi
» a Sede praedicta meruerint obtinere. »

Tria hic advertenda sunt: — 1° Si ex ignorantia
vel inconsideratione contingant peccari contra hanc
legem S. Congregatio Concilii adeunda est, quae at-

tenta allegata causa difficilem se non praebebit ad dandam fructuum condonationem, et generaliter ad indulgentiam. — 2° Pro Episcopis aliisque superioribus Praelatis comprehensis quoque Cardinalibus Episcopis suburbicariis triennia, quatriennia etc. incipiunt a *die 20 Decembris 1585*, quo tempore edita est Sixti V Constitutio. — 3° Benedictus XIV Constitutione « *Quod Sancta* » *die 23 Novembr. 1740* hanc eandem obligationem imposuit Abbatibus aliisque habentibus monasteria, seu Ecclesias cum jurisdictione quasi episcopali et territorio separato. Pro iis proinde triennia, quatriennia etc. incipiunt a dicta *die 23 Novembr. 1740*, quo ea Constitutio primitus lata est.

26.° Demum nonnulla verba dicemus de Praelatis inferioribus. Juxta Fagnanum *cap. 4 de Clericis non residentib.* Praelatus inferior Episcopo non dicitur, nisi habeat ordinariam jurisdictionem fori contentiosi. — Horum vero Praelatorum, ceu docet Benedictus XIV *de Synod. lib. 2 cap. XI per totum*, sunt tres species. *Infima* est eorum, qui certo praesunt « generi personarum » existentium intra septa alicujus Ecclesiae, monasterii seu conventus cum passiva exemptione » a jurisdictione Episcopi: quemadmodum sunt » Superiores Regulares vel Praelati saeculares, qui » una cum Ecclesia, ejusque Ecclesiae Clericis et » administris, quibus praeficiuntur, subsunt immediate Romano Pontifici. *Media* species est » illorum Praelatorum habentium jurisdictionem

» activam in Clerum et populum certi loci, qui
 » tamen locus est intra Episcopi dioecesim, qua
 » undique circumscribitur. *Suprema* species est
 » eorum Praelatorum, qui jurisdictionem activam
 » habent in Clerum et populum alicujus loci seu
 » locorum, quae in omnino avulsa et separata sunt
 » a cujuslibet Episcopi dioecesi, quapropter dicun-
 » tur constituere quamdam quasi-dioecesim, ubi
 » Praelatus, iis exceptis, quae Ordinis Episcopalis
 » sunt, omnia exercet, quae ceteroquin ad Epi-
 » scopalem jurisdictionem pertinerent. Isti dicun-
 » tur vere et proprie *Nullius*, et veris adnume-
 » rantur Ordinariis locorum. » Porro Praelati me-
 diae et supremae speciei dicuntur habere jurisdi-
 ctionem quasi-episcopalem; sed multae limitationis
 sunt, numerosiores quoad Praelatos tertiae clas-
 sis, minus numerosae quoad Praelatos tertiae clas-
 sis circa casus, in quibus procedere nequeunt.
 Relate ad Praelatos supremae spectei interdictum
 eis est (nisi privilegium speciale habeant) — 1° con-
 vocare Synodum, aut indicere concursus ad pa-
 rochiales Ecclesias: — 2° concedere litteras dimis-
 sorias Clericis pro ordinatione: — 3° concedere
 indulgentias, aut absolvere a casibus contemplatis
 in *cap. 6 sess. 24 Conc. Trid.* — Relate ad Prae-
 latos mediae classis ulterius interdicitur eis —
 1° ne reservent sibi certos casus in foro Poeni-
 tentiae: — 2° ne approbent Confessarios pro saecu-
 laribus: — 3° ne dent facultatem concionandi.
 Privilegia autem utriusque praesto sunt, et pluries

ab iis allegantur a Pontificibus concessa post Concilium Tridentinum. — Ceterum id tenendum est ab Episcopo, in cujus dioecesi sunt, vel a viciniore suppleri ea, quae ab ipsis Praelatis praestari nequeunt. Adeatur in hac parte Benedictus XIV *loc. cit.* et Cardinalis Petra *Comment. ad Constit. IV Callisti III sect. 2.^a*

APPENDIX

De Conciliis.

1.º Hactenus in hoc titulo consideravimus hierarchiam ecclesiasticam juxta diversos gradus gubernantem Ecclesiam Dei, prout unusquisque habet suos subditos quos dirigat, relictâ, prout de jure, sollicitudine omnium Ecclesiarum Romano Pontifici. At praeter hanc ordinariam, et, ut ita dicam diurnam actionem singulorum Episcoporum, habemus quoque casus extraordinarios, in quibus collectiva eorum actio persentitur, qui positi sunt regere Ecclesiam Dei, et id in Conciliis verificatur, de quibus nunc nobis agendum est.

Concilii nomen lato sensu sumptum in ecclesiasticis est: « Quilibet conventus publicus prudentium virorum ecclesiasticorum auctoritate Prae-
» lati convocaturum ad tractandum de rebus Ec-

» clesiae utilitatem vel necessitatem publicam concernentibus, » ut habet Bellarminus *lib. 1 de Conciliis cap. 3.* — Haec porro sunt vel *generalia*, aut *particularia* dicta etiam *topica*. De utrisque agemus et prius de generalibus. — Concilium porro generale est, ad quod auctoritate Romani Pontificis convocantur universi orbis catholici Episcopi ad deliberandum sua Pontificis, vel Legatorum ejus praesidentia de negotiis universalis Ecclesiae. Porro quod necessaria sit convocatio facta a Romano Pontifice exploratissimi juris est, cum ipse habeat exclusivum jus curandi ea, quae concernunt universalem statum Ecclesiae, proinde hos conventus indicere ad ipsum pertinet exclusive, quemadmodum ejus jus est Concilium generale transferre, suspendere, vel claudere seu finire. Quae ex historia ecclesiastica fiebant difficultates de variis Conciliis ab Imperatoribus convocatis, jam ab Auctoribus satis superque refutatae sunt. Duo casus a catholicis theologis et juristis excipiebantur, Schmalzgrueber *Dissert. Proemial. § 8 n. 332*, in quibus Concilium generale absque Pontificis Romani auctoritate convocari potest a Cardinalibus, et *primus* est, si Papa lapsus esset in haeresim, secundus si duo de Papatu contenderent, et neuter in Concilii convocationem consentire vellet. At praeterquamquod ista Concilia in casu essent *imperfecta*, ut loquitur Bellarminus *op. cit. cap. 14*; nam Concilium sine capite statuere nihil potest in causis fidei, aliisque majore

ribus, in quibus satueri potest cum capite; primus casus mihi videtur impossibilis; haec enim publica professio haeresis nescio quomodo conciliari possit cum ejus magisterio infallibili. Suppeteret proinde solus casus Pontificis dubii, de quo jam egimus in hoc eodem titulo loquentes de S. R. E. Cardinalibus, et de quo successive nonnulla addemus.

2.º Causae vero, propter quas Concilia generalia consueverunt indici, ab auctoribus indicantur: — 1.º ad haereses damnandas, et explanandum dogma catholicum, seu id articulos redigendum: — 2.º ad universalem disciplinam canonibus salutaribus vel stabiliendam vel reformandam: — 3.º ad componenda dissidia inter Sacerdotium et Imperium: — 4.º ad cohortandos Principes catholicos, ut Ecclesiae hostibus communi subsidio resistatur: — 5.º ad tollendum schisma in Ecclesia ortum, dum plures pro Pontifice Romano se gerunt. — Porro non est dicendum Concilia Generalia esse pro Ecclesia absolute et simpliciter necessaria, ut pluribus demonstrat Bellarminus *op. cit.*, *cap. 10*, et Phillips *op. cit.*, § 88, *pag. 330-31*, atque ipsa praxis testatur, cum plura saecula elapsa sint, in quibus hi generales conventus non obtinuerint. Sunt tamen maxime utilia, et Romani Pontifices in enunciatis gravissimis negotiis haec ut ordinarium medium adhibuerunt. Hoc, praeter alia argumenta, ex eo ostenditur, quod in consecratione Episcoporum voluerint Romani Pontifices ab

ipsis exigere juramentum pluries citatum, et relatum in *cap. 4 de jurejurando*, cujus verba sunt: « vocatus ad synodum veniam, nisi praepeditus fuero canonica praepeditione. » In quo tum veterum tum recentiorum haereticorum ac novatorum instabilem agendi modum omnino deprehendes. Isti enim quando a Pontifice ut tales damnabantur, statim ad futurum provocabant Concilium, quasi ad placitum ipsorum indiscriminatim coadunandum esset. Cum vero fuisset coadunatum, tunc una aut altera excusatione ejus auctoritatem declinabant, ut factum est saeculo XVI, quo novatores neque salvo conducto muniti voluerunt Tridentinum ad Concilium accedere, cujus antea coadunationem importunis quoque precibus et clamoribus efflagitaverant. Ita pariter aevo nostro contigit quoad eos, qui jam a S. Sede damnati fuerant: isti ad futurum provocaverunt Concilium contemnentes anathemata ecclesiastica; cum vero fuit Vaticanum Concilium adunatum, ejus declinaverunt sententiam, quod demonstrat eos pessimae causae apertis oculis patrocinari.

3.º At quinam ad Concilium generale vocandi sunt? Implexa haec est satis quaestio, qui pro claritate ita satisfacit. — (a) Ad Concilium generale aliqui *praeceptive* vocantur, et sunt illi, qui in eo sedendi, et suffragandi habent potestatem. Post Concilium Lateranense V et Tridentinum formula usitata, qua vocantur, et quae adhibita est in Concilii Vaticani convocatione, haec est, relata in Bulla

« *Aeterni Patris* » de die tertio kalendas Julias 1868. Post intimatum de consilio et assensu S. R. E. Cardinalium Concilium Vaticanum, incipiendum, proseguendum, absolvendum et perficiendum, subjungit Pontifex: « Ac proinde volumus, » jubemus, omnes ex omnibus locis tam venerabiles fratres Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, quam dilectos filios Abbates, omnesque alios, » quibus jure aut privilegio in Conciliis generalibus » residendi et sententias in eis dicendi facta est » potestas, ad hoc oecumenicum Concilium a Nobis » inductum venire debere: requirentes, hortantes, » admonentes, ac nihilominus eis vi jurisjurandi, » quod Nobis et huic Sanctae Sedi praestiterunt, » ac sanctae obedientiae virtute, et sub poenis jure, » aut consuetudine in celebrationibus Conciliorum » adversus non accedentes ferri et proponi solitis, » mandantes arctèque praecipientes, ut ipsimet, nisi » forte justo detineantur impedimento, quod tamen » per legitimos procuratores Synodo probare debebunt, sacro huic Concilio omnino adesse et » interesse teneantur. » Omnes proinde Episcopi sunt vacandi, ut sedeant et suffragentur in Concilio. Et quidem jure proprio vocandi sunt, quia in Ecclesia habent jurisdictionem, ut docet sexta Synodus *act. 11*, et septima Synodus *can. 19*, atque nullus excludi potest, nisi sit excommunicatus. Vocatio autem non fit personaliter, sed sufficit promulgatio Bullae indictionis facta heic Romae, ut nemo possit allegare ignorantiam, prout in ipso

Bullae tenore advertitur. Et sic factum est a Paulo III in citata Bulla indictionis Concilii Tridentini, et a Pio IX in ea Bulla citata, qua indixit Concilium Vaticanum. — At sub nomine Episcoporum vocandorum veniuntne etiam Episcopi Titulares? Episcopi Titulares illi sunt, qui consecrati pro aliqua dioecesi, quia tamen haec dioecesis ab infidelibus vel a schismaticis et haereticis invasa est, in ea Episcopus catholicus non habet nec Clerum nec populum sibi subjectum. Communiter isti Episcopi dicuntur nominati cum titulo dioecesis *in partibus infidelium*, et istae Sedes appellantur *non-residentiales*. Antiquitas non videtur cognovisse hos Episcopos Titulares, et origo ab Auctoribus repetitur ex dispositione *cap. 5 de elect. et elect. potest. in Clementin.* Sic enim loquitur Giraldi *cit. op., part. 1, sect. 64*: « Archiepiscopi » et Patriarcae orientalis Ecclesiae post occupationem Episcopatum sibi subjectorum factam » a Turcis et aliis infidelibus constituebant et consecrabant Episcopos praesertim ex Mendicantibus. Unde quam plures abusus secuti fuerant, » adeo ut Auctor glossae dicat « se vidisse Religiosum consecratum ad titulum, qui non erat » in rerum natura, nec fuerat. » Quapropter Pontifex harum Ecclesiarum provisionem hic sibi » reservat. Solet autem Pontifex ejusmodi Episcopos Titulares, qui praeter Titulum nihil habent » ex Episcopatu, justis de causis creare, ut honoret viros benemeritos, aut Episcopis habenti-

» bus amplas dioeceses, ut sunt Principes in Germania, concedere, ut sint ipsorum Vicarii in Pontificalibus, qui ideo vocantur Episcopi consecratores, aut suffraganei. » Hodie isti quoque adhibentur, ut Vicariorum Apostolicorum munere fungantur praesertim in illis regionibus, in quibus hierarchia episcopalis constituta, vel semel eversa, restituta non est. De istis porro Episcopis consideratis ut *simpliciter Titularibus*, Suarez in *disput. II de Conciliis sect. I* docet non esse eos necessario vocandos, quia jurisdictione carent episcopali et ita usum habere, quod tenet quoque Cardin. De Lugo *lib. 5 Resp. mor. dub. 15* dicens: « Usus videtur esse, ut non vocentur. » Sed cum iisdem Auctoribus conveniens Andreucci in opere *Hierarchia Ecclesiastica tractat. de Episcopo Titulari part. 2 n. 118 et seqq.* addit « posse » tamen vocari a Pontifice, et in casu, quo vocentur, habere suffragium decisivum; quia sedent » ut habentes subditos omnes Christifideles, quos » illis simul cum aliis congregatis tamquam » iudicibus subjiceret Pontifex, uti docet Jacobatius *De Conciliis lib. 2.* » Et in Concilio Vaticano per vocationem Pontificis, cui id fas esse nemo umquam negavit, sederunt, et suffragium dederunt. Et hoc etiam ex eo factum est, quia non desunt Auctores, et magni ponderis, qui putent eos Titulares esse vocandos, ut refert Ferraris *Bibliotheca v. Concilium art. 1 num. 30.*

At quid si Episcopi Titulares sint simul Vicarii

Apostolici, aut Procuratoris officio fungantur? Si loquamur de iis Vicariis Apostolicis, qui mittuntur ad loca, in quibus hierarchia ecclesiastica restituta, aut constituta non est, cum isti ex una parte habeant characterem episcopalem, ex altera vero iisdem officiis fungantur ac Episcopi residentes, quod pertinet ad visitationem regionis, ad accessum ad Sacra Limina etc., et demum ut illae Ecclesiae reprehesententur, putarem eos Vicarios ad Concilium esse vocandos, imo esse comprehensos in illa Pontificia vocatione Bullae, idque valet, etsi non sint Episcopi. — Longe aliud dicendum est de officio Procuratoris, de quo loquitur Benedictus XIV *De Synod. dioec. lib. 3 cap. 12 n. 5* concludens in Concilio Tridentino decisum esse a Canonistis » integrum esse Episcopis legitime absentibus suos » procuratores ad Concilium mittere; sed procuratoribus neque decisivam, neque consultivam » vocem, neque locum in sessionibus de jure competere. Omnem demum controversiam composuisse Pium IV concedendo absentium Episcoporum procuratoribus votum mere consultivum. » Ergo si Episcopus mere Titularis admittitur cum suffragio ad Concilium, non habet duplex suffragium ut procurator. Quin imo hoc duplex suffragium numquam haberi potest. Quia, ut habet Card. Jacobatius *in cit. op. et loc.* « unum est cujusque dictamen rationis. » Ex privilegio autem vocantur ad Concilium generale Cardinales etiam non Episcopi ad suffragium dandum. Imo jam a Concilio

Lugdunensi I *anno 1245* sederunt omnes in eminentiori loco ante Archiepiscopos, et in Concilio Lugdunensi II *anno 1274* ante Latinos Constantinopolitanum et Antiochenum Patriarchas, atque ante eos suffragium praebuere. — Abbates quoque *Nullius* etiam saeculares, et Abbates generales Congregationum, et in genere Generales Ordinum ex privilegio vocandi sunt ad suffragandum in Concilio generali, quoniam hoc jure a tempore saltem Concilii Florentini gavisii sunt, Bellarminus *De Conciliis lib. 1 cap. 15* cum communi. Sed, ut advertimus, haec locum habuerunt in istis non ex jure nativo, et insito, quale est jus Episcoporum, sed acquisito, et tribuendo privilegio a suprema auctoritate ecclesiastica impertito, vel ex consuetudine recognita. Quae lex privilegii vel consuetudinis inducta est vel ex necessitate, sive etiam ex opportunitate, quae praesentiam illarum classium personarum requirebat in Conciliis ob negotia in illis agenda; et ex peculiari quadam convenientia orta ex dignitatis gradu, quam in Ecclesia obtineant, et ex aliis privilegiis, quibus personae illae erant condecoratae. Quapropter spectato rigore juris nihil obstaret quominus hoc privilegio spoliarentur, licet secundum consuetam agendi rationem ecclesiasticae potestatis hoc timendum non sit. Hoc tamen, quod diximus de Ministris generalibus Ordinum Religiosorum, non est extendendum ad Praepositos Congregationum Regularium, quia istae ab Ordinibus Religiosis

discriminantur; proinde eos relatum privilegium non respicit; et hinc nec ad Concilium Vaticanum admissi sunt. — (b) Aliqui Concilio adesse rogabantur, ut erant Imperatores et Reges, quae praxis inducta ex Concilio Nicaeno usque ad Tridentinum Concilium permansit, prout constat ex Bulla indictionis Concilii Tridentini a Paulo III lata, quae incipit « *Initio nostri hujus Pontificatus* » de die *XI Kalendas Junias anni 1542*. Et Imperatores ac Reges pluries sua praesentia comitia haec generalia Ecclesiae condecorarunt, ut ecclesiastica historia demonstrat; quin imo et aliquando Conciliaribus canonibus subscripserunt; sed eorum subscriptio longe diversa fuit a subscriptione Episcoporum; dum enim Episcopi *definiendo* subscripserunt, Imperatores id fecerunt *consentiendo*. Celebre est dictum Theodosii junioris in epistola ad Ephesinum Concilium: « Illicitum est eum, qui non » sit in ordine sanctissimorum Episcoporum, ec- » clesiasticis immisceri tractatibus. » Et Petrus de Alliaco ajebat (*inter Gersonis Opera tom. 2 col. 915*): « Expedit ut Reges et Principes mittant ad » generalia Concilia, non ad onerandum et con- » fundendum, sed ad honorandam et confortandam » Ecclesiam, et ad ea, quae ibi decreta fuerint, » quantum in eis est exequendum. » Systemata Protestantium jam erant disjecta de Principibus suffragantibus in Conciliis. In ultimo autem Concilio, nempe Vaticano, mutatis circumstantiis, et attenta malitia temporum vix fuit, ut in Bulla

indictionis Summus Pontifex Pius IX ex Dei inefabili misericordia et gratia sperare maluerit, « ut » omnes supremi omnium populorum Principes et » Moderatores praesertim catholici... non solum » minime impedian, quominus venerabiles fratres » Sacrorum Antistites aliique omnes supra commemorati ad hoc Concilium veniant, verum etiam » ipsis libenter faveant, opemque ferant, et studiosissime, uti decet catholicos Principes, iis » cooperentur, quae in maiorem Dei gloriam, ejusdemque Concilii bonum cedere queant. » —

(c) Ad Concilium advocantur quoque Presbyteri et minores Clerici et nonnumquam etiam docti laici, non ad judicandum, seu ad decidendum, sed ad expedienda Concilii negotia doctrina sua et ministerio inferiori, ac ad felicem ejusdem exitum.

Equidem a primis Conciliis id factitatum est; sic in Concilio Antiocheno Presbyter Malchion propositus fuit concertare cum Paulo Samosateno (*Eusebius histor. eccles., lib. 7, cap. 28*); sic in Concilio Nicaeno Athanasius Diaconus convicit Arium haereticum (*Eusebius in Vita Constantini lib. 3, cap. 7 et 8*), sed numquam eis concessum est, ut adessent velut iudices, exceptis casibus illarum personarum, de quibus supra egimus. Mansit proinde illa regula, quam ex antiquitate eruit Ascanius Tamburinius (*De jure Abbatum tom. 1, disput. 24, quaest. 1 et 2*). « Concilia esse Episcoporum » quemadmodum in Concilio Chalcedonensi clamarunt Episcopi Aegypti « Rogamus Con-

» cilium, ut excludat membra superflua; Concilium
 » est conventus Episcoporum, non vero coadunatio
 » Clericorum; nos petimus exclusionem omnium
 » membrorum superfluatorum; sunt Episcopi, quos
 » Imperator convocavit et hic est coetus Episco-
 » porum.» Quae omnia clare demonstrant exclu-
 sionem Presbyterorum et Clericorum in causa ef-
 ficiente judiciorum ecclesiasticorum in Conciliis
 generalibus, nisi ex privilegio, ut supra, et omni-
 modam exclusionem atque inconditionatam laica-
 tus ab eisdem judiciis; quod ultimum elementum
 in eis inseri voluit tantum ab haereticis praesertim
 saeculi XVI, quod laicis et praecipue Principibus
 volebant Ecclesiam Dei fieri ancillam. Et hodie
 ut novitates praeferunt nonnulli easdem fallacias
 jam cognitatas et damnatas. — (d) Summus Pon-
 tifex Concilium generale indicens, aliis Litteris
 monet et rogat Episcopos communionem cum Apo-
 stolica Sede non habentes, ut dilectionis antiquae
 legibus renovatis et Patrum pace ad vigorem ite-
 rum revocata, ad Synodum convenire velint; sicut
 omnes Protestantes aliique acatholici ab eodem
 Pontifice cohortantur, occasione Concilii, ut ad
 ovile Christi redeant.

4.º Posita convocatione Episcoporum omnium
 facta a Pontifice pro Concilio generali non est
 necesse, ut omnes Episcopi conveniant (imo id uni-
 verso christiano populo esset noxium; quin potius
 etiam impossibile), sed sufficit ille numerus Epi-
 scoporum, qui cum Pontifice dici potest reprehe-

sentare universam Ecclesiam docentem; neque majorem auctoritatem habet Concilium generale numerosum, quam illud minus numerosum, sed ambo aequalem Optime ad rem nostram loquitur Phillips *op. cit.* § 85. « *Centum quinquaginta* » Episcopi solummodo erant praesentes in Concilio Constantinopolitano I celebrato anno 381, » quando in Concilio Chartaginensi erant *biscen-* » *tum et decem septem* Episcopi; et tamen primum » oecumenicum, alterum simpliciter nationale- » fuit. » Praesidentia autem Concilii spectat de jure ad Pontificem, vel, eo absente, ad Legatos ejus: quae praesidentia importat non solum, ut in digniore loco ipse sedeat, sed etiam ut ipse dirigat discussionem eorum negotiorum, quae in Concilio tractantur, et ut praevio suo consilio et examine proponat quaestiones, quae in eo Concilio tractandae sunt. Quod non modo Pontifici competere, sed et ejus legatis antiqua methodus agendi Concilia tradit, et recentioribus temporibus nos edocet historia Concilii Tridentini, praesertim *sess. 17 in decreto de celebrando Concilio*, « in quo S. Synodus solemniter recognovit debitum servatum ordinem in Concilio tractari, » quae » ponentibus Legatis ac praesidentibus ad horum » temporum levandas calamitates, sedandas linguas dolosas, depravatorum morum abusus » corrigendos, Ecclesiae veram ac christianam » pacem conciliandam apta et idonea ipsi sanctae » Synodo videbuntur ». Atque de hoc pariter jure

Romani Pontifices, attento primatu, atque iis, quae diximus, dubitari non potest.

5.º At quomodo res expediuntur in Conciliis generalibus, et quando dicetur decretum *juridicum* esse efformatum, nempe sententiam vere conciliarem a tribunali competenti juxta legalem formam prolatam? Profecto ad habendum decretum vere auctoritativum Concilii generalis necesse est, ut duo elementa concurrant: — 1.º assensus Supremi Pontificis: — 2.º consensus Episcoporum in Concilio coadunatorum. Primum requiritur, quia cum Pontifex sit Caput Ecclesiae, haberemus Ecclesiam docentem *sine capite*, de quo absurdo inferius loquemur. Alterum autem exigitur, quia in Concilio generali Episcopi sedent ut *veri judices*, non vero ut simplices consilarii. At quisnam Episcoporum consensus requiritur? est ne necessaria eorum unanimitas, vel sufficit majoritas, aut demum sufficeret etiam minor pars, dummodo eorum consensus concordaret cum assensu Romani Pontificis? Haec omnia jam antiquitus decisa erant tum constanti praxi Conciliorum, tum communi Doctorum catholicorum placito. Verum quia occasione Concilii Vaticani haec dubia a nonnullis etsi absque effectu proposita sunt, hinc ut addiscentes jus canonicum sciant propositis hisce difficultatibus respondere, haec pauca subjungo. Distinctio facta est ab istis inter decreta Concilii generalis *disciplinaria* et decreta *dogmatica*; pro decretis disci-

plinaribus sufficere consensum majoris partis Patrum; non ita tamen pro decretis dogmaticis; namque pro istis Janseniani, et sub finem elapsi saeculi in Italia Petrus Tamburinius retinuerunt requiri consensum *physice unanimum* omnium Episcoporum; cum alii recentiores retinerent ex iis, quae tradit Sarpi *Histor. Conc. Trident. lib. 6, § Fu poi post mediet.* requiri Episcoporum consensum *moraliter unanimum*. Quisque videt consensum phisice unanimum requirere, ut nullus Episcopus ex congregatis dissentiat: consensum vero moraliter unanimum exigere, ut, quamvis unus vel alter dissentiat, dissentientium tamen numerum non debeat constituere notabilem partem. Verum in hoc articulo sequentia retinenda esse assero: — I.^o ad definiendum dogma fidei in Concilio oecumenico non est necessarium, ut consensus Patrum sit physice vel moraliter unanimis, ad hoc ut definitio sit legitima, atque contrarium est haereticum, saltem in conclusione practica. Physica enim haec unanimitas, si esset necessaria, impossibilem redderet cujuscumque haeresis damnationem, cujus auctor vel fautores sint in episcopali gradu, et insuper supponit indefectibilitatem in fide non Romano Pontifici et Ecclesiae, sed singulis Episcopis fuisse divinitus promissam. Et cum nullum fere fuerit Concilium generale in Ecclesia, in quo haereses damnatae sunt, ubi non fuerit unus aut alter Episcopus dissentiens incipiendo a Concilio Nicaeno I; hinc

consequeretur, nullam hactenus in oecumenicis Conciliis fuisse haeresim jure damnatam, quod est paradoxum omnino haereticum. Haec, quae diximus de consensu physice unanimi, probe aptantur consensui Episcoporum moraliter unanimi. Fieri siquidem potest, ut non unus aut alter, sed *aliquis numerus* Episcoporum aut manifestae haeresi adhaereat, sive erroneas sententias tueatur, quas quandoque condemnare opportunum sit, et tamen in hoc casu juxta adversariorum sententiam nullum suppeteret medium neque oecumenici Concilii, quod istud malum averteretur ab Ecclesia, quod est omnino absonum. Praeterea haec necessitas unanimitatis moralis est res mobilibus adeo terminis expressa, ut numquam certo definiri possit quandonam unanimitas moralis sit, vel desit; esset proinde modus evadendi definitiones Concilii, si fierent, si minus placeant, sicut modus esset impediendi quascumque definitiones conciliares. Sed insuper in Conciliis haec necessitas consensus Episcoporum moraliter unanimis numquam fuit requisitus ut necessarius ad legitimitatem definitionis; quin imo plures sunt casus factarum definitionum dogmaticarum deficiente hoc consensu moraliter unanimi, ut in Concilio Sardicensi obstantibus Eusebianis, in Constantinopolitano I obstantibus Macedonianis, in Ephesino obstante Joanne Antiocheno cum quadraginta tribus Episcopis, et in ipso Concilio Tridentino, ut narrat Pallavicinus *histor. Conc. Tri-*

dent. lib. 6, cap. II, n. 8, et lib. 6, cap. 7, num. 4, ac lib. 23, cap. 9, num. 1-6, hinc damnationes illarum haeresum, et assertio dogmatum in hac opinione non fuissent profecto juridica, quod haereticum est. Quae omnia pariter demonstrant hanc unanimitem saltem moralem non requiri, ita ut, ea deficiente, prudens adsit suspicio non satis constare de veritatis definibilitate, et definitio minus prudenter facta dicatur, quemadmodum ad incitas reducti adversarii saltem asserebant, quin ullum argumentum afferrent. At fatendum est in Conciliis generalibus, praesertim in Tridentino in aliquibus quaestionibus pertractandis et finiendis Romanos Pontifices *amore concordiae* exegisse, ut res ab omnibus admitterentur, secus non fieret decretum. Sed hoc prudentiam omnino respicit, neque iis, quae diximus, ullo modo opponitur: Pallavicinus *op. cit., lib. 24, cap. 14, num. 12*. — II.º Ad definiendum quodlibet fidei dogma in Concilio generali per se sufficit etiam ratione prudentiae longe major pars suffragiorum Patrum, cui adhaereat Romanus Pontifex; imo sufficit simplex majoritas cum assensu Romani Pontificis ad legitimam decisionem. Major siquidem, et a fortiori longe major pars Episcoporum conveniens cum Pontifice in Concilio (cum ex dictis non requiratur unanimitas nec physica nec moralis) repraesentat Ecclesiam docentem, proinde est tribunal competens ad tales fidei controversias decidendas. Hoc ex dictis facti-

tatum est communiter a Conciliis generalibus, in quibus dogmata fidei solemniter asserta sunt vel a longe majori, vel simpliciter a majori Patrum consensione una cum Romano Pontifice, ut historia docet. Testem servatae disciplinae in Concilio Tridentino, aliisque Conciliis habemus in primis Benedictum XIV, qui in *Oper. De Servor. Dei beatif. lib. 1, cap. 22, num. 15* sic loquitur: « In ipsis Conciliis generalibus, cum de articulis » fidei definiendis agitur, praevalet suffragiorum » pluralitas, et Summus Pontifex prudenter agere » dicitur, si majori adhaereat suffragiorum parti, » velut loquendo de Conciliis generalibus late docent Cardinalis a Turrecremata in *Summ. de Eccles. lib. 3, cap. 65*, Cardinalis Bellarminus » tom. 2 *controvers. de Conciliis lib. 1, cap. 18*, » Cardinalis Jacobatius de *Conciliis lib. 6, art. 3, num. 57*. Et profecto teste Cardinali Pallavicino in *histor. Conc. Triden. lib. 16, cap. 4, num. 19* ita res se habuit in praedicta Sacrosancta Synodo, in qua sic refert Legatos Apostolicos fuisse locutos: Dicano le Signorie Vostrè con somma brevità per la parola *piace*, o non *piace*, se vogliono o no, che si dichiarì la residenza essere di ragione divina, acciocchè secondo il maggior numero delle voci, e delle sentenze, possano scriversi i decreti, come in questo santo Concilio sempre è stato usato. » Quae demonstrant juxta Benedictum XIV non modo non requiri in Conciliis generalibus con-

sensum fere unanimem, sed neque requiri *longe majorem* partem, sufficere autem *simplicem excessum* unius partis, etsi hic strictissimis omnino limitibus comprehensus sit, ad habendum legitimum seu legale decretum conciliare de fidei articulis definiendis, de qua re laudatus Pontifex loquebatur. Haec pariter habet Henricus de Segusio vulgo Cardinalis Ostiensis in *Cap. Cum in cunctis* « *De his, quae fiunt a majori parte capit.* » Fagnanus item in *Commentar. ad dictum caput* citans quoque antiquos interpretes, quod demonstrat communem et constantem Canonistarum sententiam. — III.º Quin imo etiam minor pars suffragiorum Patrum, spectato jure, sufficit ad legitimam habendam decisionem, si habeat pro se Pontificis consensum contra majorem partem, licet habita ratione prudentiae id vix aliquando factum sit, vel fiat. Revera certum de fide est Ecclesiam Christi in fidei unitate esse indefectibilem, sed ejus unitatis character essentialis est, ut sit unita cum capite, nempe Romano Pontifice. Cum proinde, saltem per se, nullatenus ostendi possit impossibile esse, ut major etiam pars Episcoporum a Romano Pontifice sejungatur, illud profecto statuendum est ut certum, quamlibet Episcoporum partem, modo cum Romano Pontifice consentiat, ita docentem Ecclesiam repraesentare, ut ejus sententia, Ecclesiae docentis sententia vero et proprio sensu dici debeat. Non insistimus in theologicis probationibus istius assertionis, quae ex expositis

clarissimae sunt, tantummodo indicabimus quomodo in hac re Doctores procedant. Plures inter Doctores hanc doctrinam aperte tradunt, redduntque rationem: ita Card. Sfondratus *Regale Sacerd. lib. 2 § 19 n. 6*: « Non tenetur Pontifex » illi parti accedere, quae pluribus suffragiis juvatur, cum sententia paucorum melior esse possit, » et Dominicus Gravina *De causa effect. Concil. art. 6*: « Ad tertium, non esse necessarium, Pontificem inclinare debere in majorem » partem... Verum est quod ad ostendendam suavitatem modi procedendi in Conciliis, Summus » Pontifex non utitur auctoritate ad irritanda decreta a majori parte Concilii edita canonice et » conciliariter, nisi sit dolus et deceptio, vel etiam » major pars Concilii a fide aberraret, tunc enim » ejus esset confirmare fratres: » et sic alii. — Plerique autem Doctores celebratissimi, ut sunt Bellarminos, Canus, Turrecremata etc. alio modo procedunt. Isti omnes quemadmodum de jure est, defendunt in *Conciliis Episcopos non esse consiliarios, sed judices*; deinde faciunt sibi hanc difficultatem: « Si omnes Episcopi essent judices, teneretur Pontifex, qui Concilio praesidet, in decretis faciendis sequi majorem partem Episcoporum, quod est falsum, cum Damasus irritaverit acta Concilii Ariminensis, quibus major pars Episcoporum consenserat, ut patet ex epistola Damasi ad Episcopos Illyrici, et Leo irritaverit quoddam decretum Concilii Chalcedonensis, cui etiam major

pars Concilii assenserat. » En autem quomodo Bel-
 larminus *De Concil. lib. I cap. 18 num. 14 et*
seqq. respondet ad hanc difficultatem. « Respondeo
 » primo, numquam fortasse adhuc accidisse, ut
 » Pontifex sequeretur minorem partem in Concilio,
 » quando remota fraude et dolo sententias dixe-
 » runt. Quod dico propter Concilia Ariminense et
 » Chalcedonense, quae fraude non caruerunt; nam
 » in Ariminensi deceptos fuisse catholicos verbi
 » graeci obscuritate testatur Rufinus *lib. 10 cap.*
 » 21. In Chalcedonensi autem fuisse fraudem,
 » patet ex actione XVI ejus Concilii, ubi Vicarii
 » Romani Pontificis conqueruntur, quod se absen-
 » tibus fraudolenter factum esset illud decretum:
 » Dico secundo, Praesidem Concilii, ut Praesidem,
 » debere sequi in decreto formando majorem par-
 » tem suffragiorum; tamen Pontificem non ut Prae-
 » sidem, sed ut Principem Ecclesiae summum
 » posse retractare illud judicium, et consequenter,
 » si ipse sit Praeses Concilii, posse non ut Prae-
 » sidem, sed ut Principem summum non sequi
 » majorem partem; quemadmodum in temporali-
 » bus judiciis debet Praeses a Rege constitutus
 » sequi majorem partem judicum; tamen Rex tam-
 » quam superior, potest totum judicium irritare.
 » Et hoc maxime locum habet in Pontifice, cujus
 » est confirmare et dirigere fratres suos, et ad
 » hoc habet adsistentiam Spiritus Sancti, ne erret,
 » juxta illud *Lucae 22 v. 32* « *Rogavi pro te etc.* »
 » *Vid. Joann. de Turrecremata lib. 2 cap. 63 et*

» 64, et *Canum lib. 5 cap. 5 q. 2* ». — Profundissima ratione, licet ad terminos systematis antiqui gallicani, eamdem veritatem proponit Natalis Alexander in *Histor. Eccles. saecul. 7 diss. 2 prop. 2* his verbis: « Si enim Episcoporum major, aut sanior pars (sanior autem est, quae » Ecclesiae Romanae ceterarum Matri et Magistrae et Summo Pontifici Christianorum Patri » et Doctori fidei depositum tuenti adhaeret) illius » definitionem ac sententiam, ut hore Sancti Petri » prolatam receperit, dubium esse debet nemini » catholice sentienti, quin Romanus Pontifex in ea » ferenda fidei regulas secutus sit, cum errare » non possit Ecclesia, quae est columna et firmamentum veritatis. » Ex quibus verbis confici potest hoc argumentum: Ecclesia columna et fundamentum veritatis errare non potest; sed Ecclesia ibi est ubi habetur Petrus cum aliqua parte Episcoporum (quae pars etsi non sit major, ex adducta ratione est semper sanior, quia Petro conjungitur): ergo Petrus cum illa parte Episcoporum errare non potest. Haec omnia more suo eruditissime exponit Benedictus XIV. *De Synod. lib. 13, cap. 2. num. 3.* « Ex eo porro quod » Episcopi in Concilio generali sint veri judices, » cave ne inferas teneri Romanum Pontificem in » ferenda sententia majorem partem judicum sequi, eorumque doctrinam approbare: etenim, uti » ratiocinatur idem Melchior Canus, quamvis » omnes Episcopi sint veri judices, supremum

» tamen iudicium a Christo Domino fuit commis-
 » sum suo in terris Vicario, eidemque munus de-
 » mandatum, quotquot in errorem deflexerunt, sive
 » pauciores, sive plures numero fuerint, ad ve-
 » ram fidem revocandi, juxta illud, quod Petro
 » dixit Christus *Luc. 22: Rogavi pro te, ut non*
 » *deficiat fides tua, et tu aliquando conversus*
 » (non unum et item alterum, sed sive paucos
 » sive multos) *confirma fratres tuos.* »

Sed numquid ex dictis sequeretur hac etiam ratio-
 ne posse solvi casum, in quo ex una parte esset Ro-
 manus Pontifex, ex altera omnes Episcopi? Re-
 spondeo autem hunc casum esse impossibilem
 ex divinis promissis. « Consensio inter caput et
 » corpus numquam ex promissionibus Christi de-
 » esse poterit, » ait Muzzarelli *De auctoritate Rom.*
Pontifi. tom. 1 cap. 4 et tom. 2 cap. 12, qui deinde
 subsumit: « Numquid in aliquo Concilio inspexisti
 » caput divulgum a corpore, aut monstruosum illud
 » chimericum certamen capitis ex una parte et
 » membrorum ex altera? Unus semper corporis
 » et capitis nutus, unus assensus fuit, tum extra
 » Concilio, tum in Concilio. »

6.º Praesidentiam in Conciliis, si est prae-
 sens, obtinet Pontifex, et tunc decreta non in-
 scribuntur nomine Concilii, sed nomine Ponti-
 ficis, ut in omnibus fere Conciliis occidentalibus
 factum est, et in ultimo Vaticano, cujus decreta
 inscripta sunt: « *Pius Episcopus, servus servorum*
Dei, sacro approbante Concilio, » quae aequivalent

inscriptioni Concilii Lateranensis IV: « *Innocentius III in Concilio.* » — Si vero abest, eam exercet per suos Legatos. Atque annales historiae Ecclesiasticae exhibent Legatos istos a Pontifice missos, etsi aliquando simplices Episcopi essent, aut quoque tantum Presbyteri vel Diaconi, primum tamen locum prae Patriarchis etiam obtinuisse ratione primae Sedis, cujus erant Legati, et principales partes in iis egisse. At quando in Concilio generali non adest personaliter Pontifex, necesse est, ut acta illius a Pontifice deinde confirmantur, ante quam confirmationem non habemus corpus Pastorum cum suo capite. Quae, inquam, confirmatio est necessaria, quia Legati missi sunt a Pontifice ut Praesides Concilii, et deinde ipse ratum habere debet quod ad ipsis cum Concilio gestum est; et aliunde Pontifex suis Legatis non potest communicare infallibilitatem, ut superius dictum est. Hoc ab omnibus catholicis Doctoribus absque ulla ambiguitate recipitur constanti traditione probatum. Revera Gelasius Papa ad Episcopos Dardaniae saeculo quinto scribebat: « Totum » in Sedis Apostolicae positum est potestate. Ita » quod firmavit in Synodo Chalcedonensi Sedes Apostolica, hoc robur obtinuit, quod refutavit, non » potuit habere firmitatem; et sola rescidit, quod » praeter ordinem congregatio synodica putaverat » usurpandum. » Et Nicolaus I saec. nono epist. 7 ad Mich. Imp. agebat: « Deinde in universalibus » Synodis quid ratum, vel quid prorsus acceptum,

» nisi quod Sedes B. Petri probavit, ut ipsi scitis,
» habetur? Sicut e converso, quod ipsa sola re-
» probavit, hoc solummodo consistat hactenus re-
» probatum. » — Quando autem Decreta Concilii generalis a Romano Pontifice sunt confirmata, tunc, si sint articuli de dogmatibus, vel de doctrina morum, ab omnibus retinendi sunt ut articuli fidei; si vero sunt constitutiones disciplinares, universos Christifideles obligant tamquam regulae generales, non minus ac quando Pontifex praesidet ipse Concilio, et decreta ac canones a Patribus probatos confirmat, et ita definit.

7.º Hisce ultimis temporibus, quibus constitutionalismus systema quoque ecclesiastici regiminis pervadere ausus est, fuit quaesitum: an Episcopis, praeter memoratum casum Concilii generalis, jus proprium esset se ingerendi in pertractandis negotiis Ecclesiae universalis? Praesto autem est negativa responsio, namque id inauditum est in traditionibus ecclesiasticis, quae maxime fundatae sunt, cum Episcopi vocati sint in partem sollicitudinis, ita ut unicuique peculiaris Ecclesia gubernanda data sit; cura autem omnium Ecclesiarum exclusive ad Pontificem spectat, qui habet primatum in universam Ecclesiam; unde hoc esse novum commentum facile convincitur. — Quid igitur dicendum est de principio, vel de regula posita a Concilio Constantiensi sess. 39, quod decreto perpetuo statuit de Conciliis generalibus stato tempore celebrantis? Equidem,

teste Natali Alexandro « *Histor. Eccles. saecul. XV et XVI Dissertat. III De Concilio Constantensi, et rerum in eo gestarum summam exponente num. 41* » fatendum est Concilium Constantiense » in *cit. sess. 39* statuuisse, ut *quinquennio* post » absolutionem Concilii Constantiensis, aliud celebraretur, et illo absoluto aliud septennio post, » ac deinceps singulis decennis, in locis a Romano Pontifice per mensem ante finem cuiuslibet Concilii consensu, vel in defectum Pontificis ab ipso Concilio indicendis: ut sic per » quamdam continuationem semper aut Concilium » vigeat, aut per termini pendentiam expectetur: » quem terminum liceat Summo Pontifici de Concilio S. R. E. Cardinalium ad emergentes forte » casus breviare, sed nullatenus prorogare, nec » locum pro futuro Concilio celebrando destinatum absque evidenti necessitate mutare; et addita est provisio adversus futura schismata. » Hoc tamen decretum editum fuit ante electionem Martini V, qui Pontifex electus et publicatus fuit *sess. 41*, et Concilio interesse coepit *sess. 42*. Sed nihilominus Martinus V huic decreto satisfacere cupiens *sess. 44 celebrata die 19 Aprilis 1418* Concilium proxime futurum Papiæ celebrandum indixit, quod Senis deinde, et demum Basileae coadunatum est. Verum experientia demonstravit hoc Decretum non esse practicum, et potiusquam pacem, in Ecclesia Dei pariturum perpetuas turbas et commotiones. Unde in pro-

gressu temporis a Romanis Pontificibus in desuetudinem abire permissum est, cum ex una parte eis imponi jure nequivisset, et ex altera parte constitutum divina ordinatione Ecclesiae gubernium perturbaret.

8.º Hactenus de generalibus Conciliis verba fecimus, nonnulla nunc de particularibus. Haec sunt vel *nationalia*, vel *provincialia*, vel demum *dioecesana*. Synodus nationalis est, quae a Patriarcha, vel a Primate celebratur, convocatis totius nationis, vel Patriarchatus Episcopis. Haec ab antiquitate vocabantur Concilia *plenaria*, sed e suis Sedibus exturbatis Patriarchis majoribus, et abolita de jure, ut dictum est, auctoritate primatiali, haec Concilia hodie amplius locum non habent. Unde est quod Concilium Tridentinum *sess. 24 cap. 2 de reform.* tantummodo loquatur de Synodis provinciali et dioecesana. — Concilium provinciale penes Ferraris *Bibliotheca v. Capitulum art. 2* definitur: « Consensus Episcoporum alicujus provinciae coactus ab habente potestatem congregandi » ad negotia ecclesiastica agenda, vocatis vocandis » de jure, vel de consuetudine. » Circa ejus celebrationem et decreta haec specialiter notantur. — (a) Indicit hanc Synodum Metropolitanus etiam sine auctoritate Patriarchae, *Fagnanus in Comment. ad cap. 25 de accusat. num. 5*, sed per se ipsum non vero per Vicarium Generalem; et si ipse sit legitime impeditus, indicit Coepiscopus antiquior per expressa verba *Cone. Trid. sess. 24*

cap. 2 de reform. Quod praestatur ab antiquiore Coepiscopo, non autem a Vicario Capitulari Metropolitanae Ecclesiae, ea vacante, ut, teste Benedicto XIV *De Synod. lib. 2 cap. 9 n. 8* fuit decisa a S. Congregatione Concilii in Tarraconen diei 10 Februarii 1624. Cum autem quaesitum esset, an spectaret ad antiquiorem ex Episcopis suffraganeis, vel potius ad exemptum, qui elegerat vicinum Metropolitanum, ad cujus Synodum accederet ex ipso capite Concilii Tridentini, quando hic consecratione esset cunctis Suffraganeis antiquior, S. Congregatio Concilii respondit spectare ad antiquiorem ex Suffraganeis, ut refert Card. Petra in *Comment. ad Constit. unic. Honorii II sect. 1 num 31.* — (b) Ad Concilium provinciale vocandi sunt omnes Episcopi suffraganei seu comprovinciales, etiamsi simpliciter electi et confirmati nondum consecrati, et omnes Abbates alique Praelati habentes proprium territorium, et in eo jurisdictionem quasi episcopalem intra ambitum ipsius provinciae, Card. Petra *op. cit. n. 39.* Pariter Episcopi, qui nulli Archiepiscopo subduntur, quique jam vicinum Metropolitanum elegerunt, in cujus Synodo provinciali interesse debeant, juxta praescriptionem Concilii Tridentini cum exceptionibus, quas refert Ferraris *op. et verb. cit. num. 14 in nota.* Isti omnes habent votum decisivum. Praeterea Vicarii Capitulares Sedum vacantium comprovincialium sunt vocandi, et quidem cum voto decisivo apud Ferraris *op. et v. cit.*

n. 15, quia repraesentant dioeceses, earumque legitimam habent administrationem. Procuratores pariter Episcoporum aliorumque nominatorum quasi-episcopalem jurisdictionem habentium cum speciali mandato deputati, habent tamen votum decisivum, si ita Concilio placuerit, et ita Summum Pontificem rescripsisse Synodo Rothomagensi anno 1581 cum voto S. Congregationis Concilii refert Van-Espen *Jus ecclesiasticum univ. p. 1 tit. 20 cap. 4 n. 16*. Ad Concilia provincialia deinde vocari debent Capitula Cathedralium, et Collegiatarum jurisdictionem quasi-episcopalem habentia adhuc vivente Episcopo vel Praelato cum voto tamen consultivo, ut docet Benedictus XIV *De Syn. lib. 3 cap. 4 n. 1*. — Hic autem locum habet decisio S. Congregationis Concilii citata a Richter in *cap. 2 sess. 24 Conc. Trid. sub num. 12*: « Quaeritur » an sicut Episcopus exemptus tenetur semel eligere Metropolitatum, ejusque conciliis provincialibus interesse, et decreta in illis condita » observare, idem dicendum sit de Capitulis exemptis, vel potius dicendum sit, ut decreta illius » Concilii provincialis, cui interfuerit illorum Episcopus non exemptus, observare debeant? SS. » D. N. etiam ex sententia S. Congregationis Concilii declaravit ita debere observari. » — Demum juxta Concilii Tridentini decretum ad Concilia provincialia debent vocari, qui de jure, vel de consuetudine interesse debent. Et omnes vel singuli de istis, si negligentes fuerint, poenas sa-

cris canonibus sancitas incurrent. — (c) Concilii porro provincialis celebratio ex decreto Synodi Tridentinae jam relato debet fieri quolibet triennio saltem, et si Metropolitanis negligentes fuerint, poenas sacris canonibus sancitas incurrent. Notat vero Giraldi *op. cit. p. 1 sect. 748* Concilii provincialis convocationem suo tempore fere ubique obsolevisse, et auctoritate Cardin. De Luca *Discursu 30 Concil. Trident.* in Italia prohibitam esse hanc convocationem inconsulta Sede Apostolica, quae aliquando, sed raro Suffraganeorum informationibus prius auditis, omnibusque diligenter pensatis, id remandare solebat. Et id forsitan eo tempore propter dissensiones inter Metropolitanos et Suffraganeos locum habere poterat. Hodie tamen ista incommoda recesserunt, sicut pariter recessit zelus nimius intromissionis ex parte civilis Gubernii: ex quo accidit, ut auctoritas suprema ecclesiastica non solum se facilem exhibuerit in permittendis hisce Synodis provincialibus, sed potius auctorem se fecerit pro iis promovendis, quemadmodum hodierna praxis habet et experientia demonstrat nostri temporis, nec non exhortationes, quae fiunt a S. Congregatione Concilii in responsionibus ad relationes Archiepiscoporum ad S. Limina. Et revera Concilia haec provincialia iterum celebrantur ubique locorum, atque ecclesiastica disciplina eorum ope ubique restauratur. — (d) Quod attinet ad locum, in quo Concilium provinciale est adunandum, hoc dependet ab Archiepiscopo,

qui tamen cessantibus justis impedimentis metropolitanam Ecclesiam relinquere non debet, ut censuit S. Congregatio Concilii apud Fagnanum in *Comment. ad cap. 25 de accusat. num. 27*. Quod tamen Concilium debet absolvi tribus, vel quatuor diebus, nec ultra hebdomadam protrahi nisi negotiis extraordinariis exigentibus, ut tenet Cardinalis Petra *loc. cit., num. 113*. — (e) Quia tamen omnes Episcopi, aliique, ut supra dictum est, habent in eo suffragium decisivum, hinc illa praevallet sententia, in quam major pars convenit; ut sentire visum esse Sixtum V refert Ferraris *op. verb. cit., num. 44, art. 2* et tradit Fagnanus *loc. cit., num. 24 et 104*. Sicut Concilium provinciale non dissolvitur ab Archiepiscopo sine consilio et voto Suffraganeorum, quemadmodum decisa esse a S. Congregatione Concilii habet idem Fagnanus *loc. cit., num. 98*. — (f) Rationes vero, propter quas Concilium provinciale adunatur, exponit generaliter Concilium Tridentinum loco citato per verba «pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis, aliisque ex sacris canonibus permissis.» Quod importat in iis conventibus posse condi leges disciplinares, dummodo eae non sint legibus generalibus Ecclesiae contrariae, non autem posse in iis definiri quaestiones de fide, aut interdicti opiniones, quae salva fide inter fideles defenduntur, et etiam posse definiri quaestiones inter privatas personas, atque ad Concilia provincialia esse de-

ferendas causas criminales minores Episcoporum. — (g) Statuta autem Concilii Provincialis publicari nequeunt nisi fuerint expensa et recognita a Summo Pontifice, seu a S. Congregatione Concilii. Hoc quod antiqua devotione servabatur, et praecipue quia in nonnullis Synodis damnabantur haereses nascentes, ut ait Benedictus XIV *De Syn. lib. 13, cap. 3, num. 3*, deinde lege scripta fuit imperatum a Sixto V cit. Constitut. « Immensa » ibi: « Provincialium vero Synodorum, ubivis » terrarum illae celebrentur, decreta ad se mitti » praecipiet, eaque singula expendet et recognoscet. » Haec autem recognitio vel simplex confirmatio nihil addit auctoritatis illis decretis, quae permanent sanctiones Synodi provincialis, nisi ea data sit in *forma speciali*, ut notatur in *Titulo de confirmatione utili vel inutili lib. 2* et a Benedicto XIV *op. et libro cit., num. 4*. Postquam vero id expletum est, ista statuta debent publicari infra semestre in Synodis dioecesanis, et deinde obligant universam provinciam, atque sunt perpetua, usque dum non revocentur. Revocare ea vero nequit nisi alia Synodus provincialis, non autem Archiepiscopus, quia promanant ab auctoritate illo superiore, ut est Concilium provinciale. Episcopus solus pro sua dioecesi potest in illis dispensare, sicut et Archiepiscopus pro sua dioecesi particulari, non autem pro provincia, prout juxta Leuren. *För. eccles. l. 1, tit. 319, 843, n. 2* tenet praxis.

9.º Sermo demum faciendus est de Synodo dioecesisana. Eam cogit Episcopus, etsi sit electus et confirmatus, non adhuc consecratus, ut supra dictum est, quia est actus jurisdictionis, non vero Vicarius Generalis absque speciali mandato Episcopi, ut constat ex pluribus decisionibus S. Congregationis Concilii relatis a Benedicto XIV *de syn. dioeces. lib. 2, cap. 8*. Potest vero cogi a Vicario Capitulari, si annus fuerit elapsus ab ultima Synodo dioecesisana completa. At eam congregare nequit Abbas, quamvis habeat jurisdictionem quasi episcopalem, nisi habeat quoque jus congregandi Synodum expresse per beneplacitum apostolicum concessum, eoque usus fuerit, ut censuit S. Congregatio Concilii in *Nullius diei 17 Augusti 1626*; quamvis habeat jus libere concursus quoscumque ad beneficia curata vacantia indicendi et instituendi, ut decisum est in *Messan. diei 5 Julii 1738*. — Quinam ad Synodum dioecesisanam sint vocandi, exponit Benedictus XIV *De syn. lib. 3*, per totum, et est consulendus, quemadmodum de loco, ubi haec Synodus habenda sit, S. Congregatio Concilii exposuit in *Acernen. diei 17 Maii 1636*; nempe eam posse haberi in quovis oppido dioecesis, sed satius esse, ut illam Episcopus apud suam Cathedralē celebret. In Synodo autem dioecesisana unus legislator est Episcopus, qui proinde decreta et constitutiones facere potest absque consensu et approbatione Cleri, licet requiratur consilium Capituli, quamvis hoc non te-

neatur sequi, praeter quam in casibus a jure expressis, ut censuit S. Congregatio Concilii in *Urgellen. 1581 et in Burgen. diei 5 Julii 1627.* Propter hoc est, quod Synodo dioecesisanae nemo subscribit, nisi Episcopus, ut monet Benedictus XIV *de syn. lib. 13, cap. 2.* — De iis, quae in Synodo tractari possunt, vel quae in iis sunt cavenda, pertractat fusissimo calamo laudatus Benedictus XIV in dicto opere a libro sexto ad duodecimum inclusive, proinde semper consuli cum fructu potest, et aliquando necessario etiam consuli debet. — Leges autem, quae in Synodo dioecesisana eduntur postquam promulgatae fuerint, obligant universam dioecesim, et sunt perpetuae: si tamen Clerum tantum respiciunt, sufficit promulgatio, quae in Synodo facta est. Eas tamen potest Episcopus etiam extra Synodum retractare et solvere, cum eamdem ipse in Synodo et extra habeat auctoritatem.

TITULUS XXXII.

De Officio Judicis.

1.° Judicis definitio, ut hoc titulo assumitur, est, « persona legitima, quae publicam potestatem » habet cognoscendi de controversiis litigantium, » et de negotiis privatorum, atque juxta legum » praescripta, et consuetudines locorum de iis » auctoritative pronuntiandi et terminandi. » Haec quae communiter datur judicis notio importat — 1° legitimitatem personae judicis, quia aliqui a lege excluduntur, ne officium judicis valeant suscipere sive propter defectum aetatis, vel scientiae, vel publicae famae, tum etiam ratione censurae, aut demum ratione sexus, vel status, ut sunt servi, Monachi, Religiosi. Importat — 2° ut ponatur a publica potestate, cui in quavis ordinata republica cura esse debet decidere con-

troversias inter privatos, et eorum negotia terminare et quidem *auctoritative*; potestas enim publica est, quae per suos delegatos, nempe judicēs seu Magistratus ulciscitur injurias privatorum, et inter eos legem dicit. Importat — 3° quod judex in talibus finiendis quaestionibus aliquam determinatam methodum servet sibi praescriptam, quae communiter appellatur ordo judiciorum, sive ordo administrandi justitiam, et haec omnia sunt vel ex lege scripta, vel ex consuetudine.

2.° Judicis officium secundum dictiones juris Romani, quae etiam in jure canonico adhiberi consueverunt, est duplex, nempe *mercenarium* et *nobile*, de quo sermo est in *cap. 2 h. t.* Mercenarium dicitur, quod ad normam propositae actionis impenditur, eaque cessante, cessat: nobile vero quod a judice impenditur vel motu proprio, vel ad implorationem partis, non habentis tamen proprie dictam actionem; et hoc nobile officium stricte loquendo constituit Magistratum. Vix est tamen, quod nostris temporibus sit practica talis distinctio, cum in ecclesiasticis fere omnes judices ordinarii sint Magistratus. Tantummodo notandum est quod praecipitur in d.° *cap. 2 h. t.*, quod si officium nobile judicis adversus certam personam imploratur principaliter, tunc, quia opus est plena causae cognitione, est necessaria litis contestatio.

3.° In hoc titulo de obligationibus judicum agendum est, quae sunt multiplices, et sequentes

ab Auctoribus recensentur. — 1° Ut judex veritatem et justitiam sectetur, nec in judiciis acceptionem habeat personarum, ut praecipitur ex *reg. jur. 12 in VI*. — II. Ut abstineat a muneribus ne ab eo quidem recipiendis, qui bonam habet causam; unde utrumque jus sententias has venales habuit omnino nullas, adeoque nec appellatio ab eis sit necessaria; proinde judex et ad restitutionem tenetur, et litem facit suam, et pro qualitate delicti est puniendus, et ille, qui mediante pecunia judicem corrumpit, causam amittit *Leg. 3 ff. ad Leg. Juliam repetundarum Leg. ult. Cod. De-paena judic. qui male judic. et Cap. XI de Rescript. in VI*. Excipiuntur tamen Xenia moderata, ut in *d. Cap. XI de Rescript. in VI*. Sportularum quoque exactio pro labore judicis sive hic sit ordinarius, sive delegatus, jure canonico improbatur ex *cit. cap. XI de Rescript. in VI et cap. 10 de vit. et honest. Clericor.* Ordinarius enim judex vel mensam sui Magistratus habet, vel salarium; Delegatus autem praebendam suae Dignitatis vel Canonicatus; et si quid fuerit acceptum, debet restitui, « nulla eorum, quibus restitutio facienda » fuerit, remissione ullatenus profutura eidem » ut dicitur in citato capite. Est autem adnotandum hic, quod etiam si aliquando subsequente lege canonica fuerint istae sportulae permissae, revocata tamen est talis venia, et hodie generaliter loquendo eadem prohibitio manet. — III° Ut judex secundum leges judicet, etiamsi contraria ejus

opinio probalior videatur, quia judex non officio fungitur legislatoris, sed legem applicat facto. Sed id est probe intelligendum, nempe quando sensus legis clarus est; secus si epikejam admitteret, aut quando verba essent obscura, et in hypothesi aequior sententia judicis appareret. — IV° In causis civilibus stabit judex pro eo, qui causam probabiliorē tuetur ex sensu opposito propositionis 2, damnatae ab Innocentio XI *diei 2 Martii 1679*, cujus verba sunt: « Probabiliter existimo judicem » posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. » Prout si uterque causam aequē probabilem habeat, utrique parem faciet in sua sententia conditionem. In criminalibus vero stabit pro reo, donec contra eum concludenter prorsus non fuerit probatum.

4.° Celebris est quaestio, an judex possit et debeat judicare secundum allegata et probata etiam contra propriam scientiam privatam? Et profecto hic dari potest duplex casus; vel enim ex allegatis et probatis reus debet absolvi, qui ex scientia privata judicis vere reus esset, et proinde condemnandus; vel e converso ex allegatis et probatis aliquis constituitur reus, qui ex certa judicis privata scientia talis non est, et proinde dimittendus. Si primum adveniat, omnes Doctores conveniunt, quod judex teneatur procedere secundum allegata et probata, cum axioma juris sit « actore » non probante reum absolvi debere »; et judex dimittendo reum, cum sit persona publica, non

agat contra conscientiam; non enim pronuntiat illum esse innocentem, sed solum quod contra ipsum nihil fuit legitime probatum. In altero autem casu solutio difficilior evadit. Et imprimis cuncti Doctores exigunt, ut iudex teneatur omnia quaerere media, totamque diligentiam adhibere pro reo illo liberando, et iidem Doctores exponunt varia illa media; quae si fuerint adhibita, casus vix theoretice possibilis evadet. At si nihilominus aliter contingat, Doctores in tres abeunt diversas omnino sententias. Prima sententia, quae defensorem, habet B. Thomam 2, 2 *quaest. 64 art. 6 ad 3*, plurimosque alios Doctores, affirmat iudicem posse et teneri etiam in hoc casu judicare secundum acta et probata, damnando scilicet quoque innocentem. Ratio istius sententiae duplex est, nempe prima, quia iudex ut persona publica debet procedere scientia hausta ex actibus processus: quod nisi fieret, tota societatis oeconomia subverteretur, cum via arbitris panderetur; unusquisque siquidem posset opponere scientiam privatam huic scientiae, quam ex publicis testificationibus acquisivit; et hoc induceret merum arbitrium in societate, ejusque dissolutionem involveret. Altera ratio ex jure positivo est, nempe, si verum est, quod executor ordinarius ex *cap. 28 de offic. et potest. jud. delegat.* tenetur exequi delegati sententiam, etsi sciat illam esse injustam: ergo etiam ferre illam poterit, si is, in quem fertur, per allegata et probata constituatur et habeatur.

tur, ut reus. — Secunda sententia huic prorsus opposita est judicem nec posse, et a fortiori non debere in ulla causa eum condemnare, quem privata scientia certo scit esse innocentem: id tenet Abbas in *cit. cap. 28*, § *quia vero de offic. deleg.*, pluresque alii Doctores, quorum pariter argumentum duplex est, nempe primo quod iudex non debet nec potest judicare contra conscientiam, quemadmodum ille iudex decideret, qui sciret certo alium esse innocentem; deinde vero, quia in *cap. 1, de sentent. et re judic. in VI*, dicitur: « injuste » condemnari a iudice, quem aeterni tribunal judicis reum non habet, » et quia ex *reg. 6 jur. in VI*, « inducta ad unum effectum, nempe ad probandam veritatem, non debent contrarium ejus operari. » — Tertia tandem inter utrasque sententia media procedit distinguendo, et in causis civilibus ac criminalibus minoribus affirmant cum prima judicem posse et teneri sententiam ferre secundum allegata et probata contra suam scientiam privatam; negat autem id posse et ad id teneri in causis criminalibus majoribus, ubi agitur de poena mortis vel mutilationis; quin imo judicem teneri abstinere omnino a condemnatione innocentis etiam cum quovis suo discrimine, et haec est sententia, quam cum Lessio *de just. et jur. lib. 2, cap. 29*, cum Pirhing *hic n. 8 et seq.*, cum Reiffenstuel *ibid., num. 46*, et cum aliis Doctoribus ut veriore ampleximur. Ratio primae partis est dispendium quod sequeretur, si relicta re-

gula, qua iudex obligatur decidere juxta allegata et probata, posset impune sequi suam privatam scientiam, neque propter hoc reprehendi posset; sed bonum publicum bono privatorum debet praeferrī, quando hoc bonum privatorum aliter compensari potest, aut tolerabile est. Sic explicatur lex praescriptionis, quae imposita est, ne essent incerta rerum dominia, et in privatorum quoque utilitatem cedere potest, ipsorum etiam, quos nunc laedit. Verum non ita dicendum est de damno irreparabili, quod verificatur in altera assertionis parte; qua posita irreparabilitate damni in tota sua vi remanent argumenta ab adsertoribus alterius sententiae allata; tunc enim certum est praesumptionem debere cedere locum veritati, et non minus esse intrinsece malum occidere innocentem, quam carnaliter cognoscere non suam; omnes autem conveniunt ex textu expresso canonum non esse licitum eam cognoscere, quam quis privatim scit certo non esse suam, etsi iudex pronuntiaverit matrimonium ipsorum validum esse, sed potius quascumque sanctiones etiam censurarum humiliter esse supportandas, et in sua sententia esse permanendum. Neque dicatur in casu mortem innocentis *indirecte* esse volitam, namque hoc falsum est; cum ille, qui ad mortem damnat, facto suo id expresse et directe velit, imo nihil aliud vult, nisi innocentis, seu in casu talis personae, quae est innocens, mortem. Advertimus demum hanc nostram sententiam nullo modo turbare or-

dinem in societate constitutum: est enim potius regula conscientiae pro iudice, qui quodcumque detrimentum potius tolerare debet, quam suae conscientiae dispendium pati. Unde haec non est regula canonica, nisi quoad partem negativam; nempe *non teneri* iudicem ita agere, cum quoad aliam partem, nempe *non posse*, respiciat theologiam moralem.

5.º Interpretantes *cap. 1 h. t.* Doctores quaerunt: an iudex possit et teneatur supplere quae a partibus colligantibus omissa sunt, vel ea corrigere, quae minus recte ab eis sunt asserta? Et imprimis advertimus, quod si ob paupertatem, vel iudicii imbecillitatem unius partis, sive ob potentiam alterius, ea advocatum habere nequeat et imploraverit iudicis officium, hic potest illam de avvocato providere, et quamvis iste sit iudicis domesticus, alia pars de hoc, tamquam si in ejus praejudicium factum sit, quaeri nequit; et jure quidem, quia advocatus non exhibet nisi suum ministerium, neque facit causam suam. Quin imo advocatus quandoque cogi potest, nisi copia alterius sit, ad assumendum patrocinium, et hodie juxta Codices recentiores advocati adiguntur ad praestandum patrocinium gratuitum pro pauperibus personis, si quae judicatae sint in civilibus causas valde probabiles habere; et in criminalibus si indefensae existant, cum antea in omnibus Curii esset advocatus miserabilium personarum, et Congregationes Piae pariter existerent pro eodem

opere explendo. Sunt imo casus in jure contemplati, in quibus judices ecclesiastici tenentur providere advocatum, qui aliquam causam de jure defendat, ut est advocatus vinculi matrimonialis in quaestionibus, quae ipsum vinculum attingunt, vel advocatus professionis religiosae in causis, quae validitatem ejusdem respiciunt ex duabus satis celebribus Constitutionibus Benedicti XIV, quarum prima incipit « *Dei miseratione* » diei 3 *Novembr.* 1741 et loquitur de causis matrimonialibus quoad vinculum, et alia incipit « *Si datam* » diei 4 *Martii* 1748 super causis professionis religiosae; atque is advocatus ponendus est, etsi utraque pars collitigans suum habeat advocatum, et sit satis defensa, ut suis locis videbitur. Praeter hos casus, de quibus locuti sumus, judex potest supplere in hypotesi ea, quae *juris* sunt, imo et debet; nam judex ille est, qui applicat *auctoritative* jus facto; proinde quae a partibus vel advocatis omissa sunt, vel minus recte dicta, ab eo supplentur. Verum quae sunt facti a judice *regulariter* non supplentur, nisi ea judici constent, prout est persona publica, aut sint aperte notoria, aut demum periculum animarum immineat, prout frequenter accidit in causis matrimonialibus.

TITULUS XXXIII.

De majoritate et obedientia.

1.° Sub nomine majoritatis hic venit « excellentia unius personae prae alia ab hac aliquo actu colenda, » et hic actus cultus vel respectus est correspondens obedientia. Porro majoritas ista potest esse vera superioritas importans aliorum subjectionem et dependentiam aut simpliciter denotat excellentiam, cui correspondet improprie dicta obedientia, seu aliquis actus cultus; quae omnia ex dicendis clare patebunt. — Majoritas in genere sumpta in ecclesiasticis oritur ex quinque causis, et sunt sequentes: — I. Causa *jurisdictionis* seu *dignitatis* et *potestatis*. De hac nos usque adhuc locuti sumus agentes de diversis officiis; et talis majoritas veram importat superioritatem, et potestatem spiritualem, quae etiam Superiori-

bus Ordinum Religiosorum aliarumque Congregationum competere potest, ut suo loco dicemus. Disputatur hic ex textu *cap. 12 h. t.*, an ista potestas competere possit Abbatissis quoad Canonicos et Clericos suae Ecclesiae, de cujus interpretatione inferius agemus. — II. Causa est praerogativa *ordinis*, ut habetur *cap. 15 h. t.*, ex quo etiam sequitur Clericos praestare laicis. — III. Causa est praerogativa *consecrationis*, unde Episcopus consecratus est major nondum consecrato; et hic plura agere nequit. — IV. Causa est *antiquitatis* ordinationis vel consecrationis ex *cap. 1 h. t.* — V. Causa demum est excellentia ordinantis *cap. 7 h. t.* Quisque autem clare perspicit ex hisce ultimis quatuor causis non oriri nisi improprie dictam superioritatem.

2.º Majoritati correspondet, ut diximus, obedientia, et haec in suo conceptu strictiori importat tria, nempe: — I. *reverentiam*, ut notatur *can. 14 et can. ult. distinct. 93 in decreto*: — II. *susceptionem et executionem mandati commissi a majore, dummodo sit justum*, ex iis, quae fuse exposuimus Tit. XXXI: — III. *subjectionem in judicio ex cap. 2 et 4 de dolo et contum.* — At pariter quisque clare perspicit primum officium exhibendum esse quibuscumque majoritate gaudentibus, prout haec duo ultima officia non deberi nisi veris superioribus, scilicet jurisdictionem habentibus. Giraldi, *op. cit., part. 1. Appendice ad sect. 201* notat casus praecedentiarum juxta majoritatem. Quod si quis de-

bitam detrectet obedientiam non modo graviter delinquit, sed obnoxius quoque est poenis et censuris ecclesiasticis, *ex cap. 2, et cap. 5 h. t.*, quae tamen plerumque sunt ferendae sententiae, prout in citato capite. Huic conclusioni videtur obstare dispositio *cap. 12 h. t.*; ad cujus intellectum optime usurpamus, quae tradit Emmanuel Gonzalez in commentariis ad illud caput: « Abbatissas » in suas Moniales, et alias personas monasterio » subjectas sive viros sive foeminas, tam Clericos » quam laicos habere et exercere quamdam potestatem ut eas moneant et corrigant.... sicut » enim Abbas praeest Monachis ad rectam gubernationem, ita Abbatisa Monialibus: haec autem » potestas non solum oeconomica est, ut matrum » familias.... verum ratione finis et objecti in » spiritualibus quodammodo jurisdictionem obtinent: possunt enim Abbatissae sub obedientiae » praecepto Monialibus jubere actus humanos, et » si contra fecerint, pro rei qualitate aut lethaliter » aut venialiter peccabunt. » — Aliquando vero pontificio ex privilegio jurisdictionem spiritualem potest consequi Abbatisa, ut refert Gonzalez *cit. loco* de Abbatisa Regalis Monasterii de las Guelgas de Burgos, et in *Collectanea* Card. Bizzarri notatur de Abbatisa Conversani *pag. 322-23*; sed tunc in ipsis privilegiis notatum est ut hanc jurisdictionem exercean per personas ecclesiasticas, et sic Abbatisa de Burgos, ut habet Gonzalez, constituit beneficiatos et approbat Confessa-

rios per Presbyterum a se deputatum; et Abbatissa Conversani ex decisione S. Congregationis Episcoporum et Regularium *die 22 Junii 1708* tenebatur pro exercitio jurisdictionis eligere Vicarium, qui per examinatores sibi bene visos approbabat deputatum ad exercitium Curae; licet hodie haec jurisdictio quoad Abbatissam Conversani fuerit abrogata. Numquam tamen datum est Abbatissis ut in suas subjectas et subjectos censuris possint animadvertere, et hinc illa suspensio, de qua in *cit. capite*, non importat, ut explicat idem Gonzalez, censuram ecclesiasticam, sed simplicem prohibitionem. Ne autem sperneretur vera et salutaris auctoritas Abbatissae, Pontifex Abbatibus S. Michaelis injungit, ut has rebelles Canonicas, et Clericos moneat praefatae Abbatissae obedientiam et reverentiam debitam impendere sub interminatione censurarum ecclesiasticarum a se ferendarum.

3.º Ad tutius servandam obedientiam erga S. Sedem majoritate super omnibus gaudentem jam ab antiquo Episcopi juramentum sic dictum obedientiae seu fidelitatis praestabant, scilicet ab aevo Gregorii Magni sexto Ecclesiae saeculo, quod deinde lege moribus inducta continuatum est, et demum lege scripta exactum. Istius juramenti forma non semper eadem fuit, donec opera Romani Pontificis Clementis VIII statuta fuit invariabilibus verbis, et hodie ita praescribitur ab Episcopis edendum in eorum consecratione in Pontificali Romano sic

dictum fidelitatis juramentum. Textus satis clarus est, ut non possit super eo oriri difficultas. Ita pariter ab antiquissimo tempore, ut notatur in Pontificali Romano de ordinatione Presbyterorum, interrogantur neo-ordinati ad Presbyteratum, ut Episcopo Ordinario suo pro tempore existenti reverentiam et obedientiam promittant, et post affirmativum responsum admittuntur ad osculum pacis. Ad hunc pariter finem in pluribus dioecibus consuetudinario jure receptum est, ut provisi de beneficio curam animarum adnexam habente juramentum obedientiae Episcopo praestare tenerentur, ut notat Pirhing *hic num. 19*, quamvis ab omnibus indiscriminatim Clericis hoc juramentum exigere videretur nimis grave, ut advertit *cap. 3 h. t.*

4.º Majoritas haec non solum respicit personas, sed etiam Ecclesias, et sic Ecclesia Romana est omnium Mater et Magistra, sic Ecclesia quaevis Metropolitana habet majoritatem super omnes Suffraganeas, quae ceteroquin ab illa juxta canones dependent. Profecto, excepta Ecclesia Romana, aliae singulares Ecclesiae possunt perdere majoritatem, sicut vicissim Ecclesiae subjectae possunt relate ad eas suam acquirere exemptionem; et id fit praecipue duobus modis. Primus est, cum Ecclesia, quae obtinet majoritatem, fit *inobediens et rebellis*, seu secedit ab unitate per schisma; neque enim potest sua jura servare si ab unitate Ecclesiae generalis abscedat. Id advenisse quoad Ecclesiam

constantinopolitanam declarat Pontifex *cap. 8 h. t.*; quod porro non advenit ex crimine unius vel alterius administri ejusdem Ecclesiae etiamsi esset Episcopus, sed per crimen, quod universae communitati imputatur, propter quod ipsa communitas dicitur facta inobediens et rebellis, ut revera accidit in dicta Patriarchali Ecclesia. An vero talis Ecclesia recuperet majoritatem super omnes alias posito quod redeat ad unitatem, id quaerunt Doctores in interpretatione citati capituli et resolvunt quaestionem sic: scilicet si altera Ecclesia jam tempore schismatis majoris Ecclesiae legitime exemptionem consecuta est, super eam non recuperatur majoritas: quod si privilegium exemptionis non habuit locum, tunc admitti potest, quod super eam majoritas recuperetur. — Alter casus proponitur in *cap. 16 h. t.*, nempe quando Ecclesia, quae erat subjecta, dignitatem aequalem vel superiorem consecuta est illâ, quam habebat Ecclesia, quae erat major: species enim illius capituli est, quod Ecclesia aliqua subjecta Archidiaconatui fuit a Romano Pontifice elata in Cathedralem, et post id Archidiaconus volebat in illam Ecclesiam et in Episcopum suam exercere jurisdictionem: ex hoc Pontifex declarat Ecclesiam erectam in Cathedralem eo ipso evasisse de jurisdictione, et proinde Ecclesiam Archidiaconalem amisisse super illam suam superioritatem.

TITULUS XXXIV.

De Treuga et pace.

1.° In hoc titulo Doctores antequam de treuga et pace loquantur, plura disserunt de bello, de quo praesertim hisce nostris calamitosis temporibus, in quibus communes juris notiones turbatae sunt, verba a nobis facienda sunt ad hoc, ut confusio idearum eliminetur. Bellum, ut tenet S. Thomas 2, 2, *quaest. 42 art. 1* definitur « discordia principum vel rerumpublicarum vim et arma sibi » mutuo inferientium: » unde ad conceptum belli requiritur, ut geratur inter principes, vel respublikas. Nam si inter principem geratur, et societatem sibi subjectam, vocatur *rebellio*; si vero inter cives et rempublicam vocatur *seditio*; si demum inter privatas personas dicitur *duellum*, vel *rixa*. Cum autem de duello vel rixa sermo sit *Libro*

Quinto, nunc verba facimus de bello, rebellionem et de seditione; et prius de bello. — Bellum porro duplex est, *defensivum*, et *offensivum*. Defensivum est, quo vix vel injuria, cum infertur, repellitur, aut mox inferenda prohibetur; aggressivum autem vel offensivum, cum damnum aut injuria illata reparatur aut vindicatur. Quod justum sit bellum defensivum, nemo est qui statim non perspiciat; istud enim ad defensionem pertinet, et haec cuiusvis jure naturali conceditur. Tantummodo de bello offensivo quaestio esse potest, et revera facta est a nonnullis sectatoribus tum antiquarum tum recentiorum haeresum, qui putaverunt illud non esse licitum; et inter recentiores sunt *quakeri*, qui non solum bellum aggressivum esse illicitum defendunt, sed ipsam quoque militiam christianis interdictam esse tuentur. Atqui tamen facile demonstratur licitum esse bellum quoque aggressivum, dummodo serventur conditiones, et causae existant, de quibus inferius loquemur. Justitia siquidem inter nationes servari debet, reparanda sunt damna illata, recuperandae res ablatae, injuriae vindicandae, et injusti hostes poenis plecendi, qui si suae improbitati impunitatem sperare possent, quidquid pro libidine auderent, ut optime advertit Schmalzgrueber hic *num.* 3. Neque Evangelium militiam gerentes reprehendit, sed Joannes interrogatus a militibus dicentibus: « *quid faciemus et nos?* » Non respondit eos debere deserere militiam, sed tantummodo: « *Neminem con-*

» *cutiatis, neque calumniam faciatis*, » seu ut habet Syrus et Arabs: « *neque opprimatis quemquam per vim et fraudem aliquid extorquendo, et contenti estote stipendiis vestris.* » Belli autem liciti conditiones sunt — (α) ut *indicatur a legitima auctoritate*; et haec auctoritas est supremus princeps, quia iste est moderator societatis, et a nullo alio potest actus justitiae vindicativae exerceri, et trahi ad certamen universae societas:—(β) requiritur deinde *justa causa*, sine qua bellum est injustitia; causa autem justa in bello offensivo est accepta gravis injuria, prout a Doctoribus multipliciter exemplificatur. Haec autem causa justa, sufficit ut principi nota sit, neque est necessarium, ut militibus pateat, qui potius praesumere debent suum principem non suscepisse bellum, nisi habuisset causam justam. Et hinc explicatur, quomodo in bello, quod ceteroquin ex una parte est injustum, nihilominus a culpa immunes sint utriusque societatis milites. Sed nos loquimur de injustitia opinativa; non ita tamen dicendum de injustitia manifesta; tunc enim omnibus militibus in genere haec imputatur, nisi subveniat ignorantia aut praejudicia personarum, quae plerumque milites in casu excusare solent. Et nostra aetas plures vidit bellicas factiones evidenter injustas, quae saltem in foro fori cunctis militibus imputari queunt, si non quoad censuras, saltem ad culpam: — (γ) requiritur demum ut bellum non inferatur nisi *in necessitate*, nempe cum haec acceptae injuriae com-

pensatio alia ratione haberi nequit, si enim petita satisfactio competens offeratur, jam non habetur amplius causa belli inferendi; quemadmodum bellum cessare debet, si post illud susceptum eadem satisfactio competens offeratur cum compensatione damnorum et expensarum, et de futura securitate caveatur.

2.º Implexa potius est quaestio de licito modo exercendi bellum juste susceptum; circa quam tamen haec videntur posse generatim animadverti: — (a) nullum, opinor, est argumentum, nulla-que ratio, qua in bello ceteroquin justo interdiciantur insidiae et dolosae hostium circumventiones, prout cum communi tenet S. Thomas 2, 2, *quaest.* 40, *art.* 3: sicut pariter nulla est ratio, quae impediat arma parari magis offensiva, et perniciosiora, quae scilicet majorem hostium numerum offendant: — (b) venenatio vero armorum, annonae, fontium etc. jure interdicitur, tum ex eo quod in bello (quod nonnisi ex necessitate fieri debet) non intenditur praecise mors inimicorum, sed eorum reductio ad impotentiam; tum ex eo quod ista venena possunt aliis etiam nocere quam hostibus: hinc est, quod ex jure gentium hinc venenorum usus interdictus sit jam ab antiquis temporibus. Ex hac pariter ratione receptum est non licere in jam vulneratos hostes furere, eosque occidere, sicut nec ictus dirigere aut impetum facere in domos, in quibus prospicitur vulneratorum medelae. Ista omnia jam praescriptis monitis chri-

stianae religionis observabantur; sed cum despectum fuerit magisterium Ecclesiae vidimus nostris temporibus opus fuisse internationalibus sanctionibus, quae pluries ne observantur quidem. — (c) Theologiae moralis tractatores et canonistae interdictum retinuerunt in bello quoque justo usum amulethorum et praesidiorum magicorum, quibus pugnantium corpora impenetrabilia seu invulnerabilia redderentur, et hoc etiam nos admittimus, sed ex unico motivo, quod hoc medium est superstitiosum, proinde illicitum, et deinde etiam totaliter inefficax. — (d) Non permittitur expoliatio Ecclesiarum, aliorumque locorum sacrorum aut religiosorum, et bonorum ad ea pertinentium vel ad personas ecclesiasticas ex *cap. fin. h. t.*; ista enim omnia Dei sunt, et tales personae deputantur ad ministeria religionis, proinde discretiae omnino censi debent a societatibus, inter quas est bellum, et hoc inter gentes christianas jam a principio recognitum est. Ex hac pariter ratione pietatis receptum est, ut parceretur peregrinis, vel devotionis causa loca sacra obeuntibus, imo et faeminis, pueris et senibus, contra quos saevire semper consideratum est ut foedum. Quia imo, ut pluribus demonstrat Gonzalez in commentariis ad *cap. 2, h. t.*, receptum erat jure inter gentes civiles peraeque vigente, ut in bello parceretur mercatoribus agricolis, atque animalibus, quae ad culturam terrae inserviebant, imo et bellantes abstinebant a caesione, arborum, quae essent frugi-

ferae. — (e) Pacificos autem cives occidere, eosque bonis privare neque in bello justo licet, nisi per accidens, et quando ad victoriam habendam in necessarium est: et quidem spoliatio bonorum etiam directe potest procurari, sed tantum indirecte quoad vitam, ut pluribus id demonstrat Schmalzgrueber *h. t. num. 11.* — (f) Si hostes autem sint bello capti non sunt inter christianos retinendi captivi, ut dictum est *Titulo XVIII*, neque occidendi, nisi sint rei criminis privati, dummodo in libera deditioe aliquid eis promissum non fuerit, quod debet servari, ut inferius dicemus. — Haec de bello proprie dicto, quod inter nationes non raro solet intervenire, licet publica sit calamitas. Equidem inter christianas gentes summa populorum concordia medio tempore statutum erat, ut arbiter inter eos discordiarum esset Pontifex, et sic evitabantur plura bella. Novatoribus vero haec Papatus auctoritas non placuit, et sic internationale illud tribunal disparuit. Hodie velent suis systematibus aliud tribunal ad hunc finem instaurare illi, qui se amicos pacis vocant, sed infeliciter ipsorum conatus in irritum cedunt, atque nulla graviora et numerosiora bella exarserunt quam nunc, cum civilitati et paci prospicere isti volunt, nulla habita ratione, imo sprete auctoritate religionis.

3.º Belli nomine, licet minus proprie, venit quoque rebellio, nempe discordia inter principem et rempublicam seu societatem ei subjectam. Non

est hic locus agendi quaestionem, an sit casus, quo societati liceat principi denegare obedientiam, eumque exauctorare? De hac enim quaestione nonnulla innuimus *Titulo II*. Tantummodo notabimus tres errores apostolica auctoritate damnatos. Primus fuit damnatus *Allocut*: « *Quibus quantisque* » *diei 20 Aprilis 1849* sequentis tenoris; « Tum cujuscumque sanctissimi juramenti violatio, » tum quaelibet scelesta flagitiosaque actio semper » piternae legi repugnans, non solum haud est » improbanda verum etiam omnino licita, summisque » laudibus efferenda, quando id pro patriae » amore agatur » *Syllab. errore 64*. Adeo abnormis est hic error, ut ne paganorum quidem animos invaserit, qui ceteroquin patriae amorem inordinatum omnino fovebant. Doctrina hac recentes populorum agitadores ausi sunt legitimare quaecumque rebellionem etiam destitutam quovis motivo rationabili, et quaevis crimina justificare, quod ista peragerent patriae amore. — Alter error est damnatus in *Encyclic*. « *Qui pluribus* » *diei 9 Novembr. 1846*, et *Encyclica*: « *Noscitis et Nobiscum* » *diei 8 Decembr. 1849* « Legitimis Principibus obedientiam » detrectare, imo et rebellare licet » *Syllab. errore 63*; quo solvitur quaecumque ratio subjectionis erga legitimas potestates. — Tertius demum error damnatus est in *Allocut*. « *Novos et ante* » *diei 28 Septembr. 1860* « Proclamandum est et observandum principium quod vocant de non inter- » ventu » *Syllab. errore 62*. Istius erroris ma-

litia multiplex est; namque abrumpit illam mutuam relationem, quae intercedit inter societates ad invicem, unasquasque exponit insidiis audaciorum, qui eo principio tuti sunt, sua crimina manere non solum impunita, sed etiam cum felici exitu. Theoriae hujus deformitatem ipsi adsertores recognoverunt, qui et verbis et facto auctoritatem seu potestatem aliquando interveniendi in quaestionibus *mere internis* alicujus status aliis principibus asseruerunt, sed quod *revolutioni* licere dixerunt, id ordinis propugnatoribus nunquam voluerunt esse concedendum cum gravissimo detrimento totius societatis. Quae omnia applicari possunt etiam tertiae speciei, nempe seditioni, quam perniciosiorem reddunt duo alii errores, qui damnati sunt a Summo Pontifice Pio IX Allocut. « *Maxima quidem* » diei 9 Junii 1862, nempe « Jus » in materiali facto consistit, et omnia hominum » officia sunt nomen inane et omnia humana facta » juris vim habent » *Syllab. errore* 59, et « Auctoritas nihil aliud est, nisi numeri et materialium virium summa. » *Syllab. errore* 60.

4.º Treuga est « securitas personis et rebus » ad tempus praestita, discordia nondum finita, » ut communiter Canonistae eam definiunt, quae alio nomine *Armistitium* appellatur, aut *Induciae*. Securitas porro haec duplex a Canonistis distinguitur, nempe *canonica* seu *legalis*, et *conventionalis*; et prius de canonica vel legali breviter loquemur. — Treuga canonica duplicem respectum

habebat, unum ad militantes, alium ad personas bello extraneas: quoad personas bello extraneas statutum fuit ex *cap. 2 h. t.* «Innovamus autem, ut Presbyteri, Monachi, conversi, peregrini, mercatores, rustici, euntes et redeuntes, et in agricultura existentes, et animalia, quibus arant, et quae semina portant ad agrum, congrua securitate laetentur.» Hic respectus erat, ut dictum est, ad excipiendas ab horrore belli personas, quae licet sint ejusdem societatis, tamen sunt extraneae bello, et civilitas ipsa eas immunes fecerat, si jam jure naturali non erant exemptae. Neque haec exemptio alterutri parti bellum gerenti nocebat, quia in omnibus casibus id erat observandum, ac proinde si parti alicui una vice nocebat, altera prodesse poterat, quemadmodum est conditio legum civilitatis, imo et societatis. Sub altero respectu treuga canonica referebatur ad personas gerentes bellum, et ex Concilio Lateranensi III relatum est in Decretalibus Gregorii IX *cap. 21 sub cap. 1 h. t.* his verbis: «Treugas a quarta post occasum solis, usque ad secundam feriam in ortu solis; ab adventu Domini usque ad octavas Epiphaniae, et a septuagesima usque ad octavas Paschae, ab omnibus inviolabiliter observari praecipimus.» Istae, quae vocabantur *treugae Domini*, praesertim quoad militantes, ut advertit Gonzalez in Commentariis ad *cap. 1 h. t. num. 9*, non sunt amplius in usu, sed neque viguerunt quoad justum bellum pu-

blica auctoritate indictum, quia statutae sunt contra bella privata quae olim et potissimum tempore Concilii Lateranensis III satis effervescebant, et nec legibus probata erant, nec omnino improbata reperiiebantur, ideoque cum ista cessaverint cessarunt una cum poenis canonicae induciarum leges, ut refert Giraldi *op. cit. p. 1 sect. 203*. Et jure quidem: nemo enim poterat rationabiliter prohibere in bello justo, ut factiones bellicae non agitantur praescriptis per annum et hebdomadam diebus. Ex altera parte ista bella privata desierunt, proinde treuga canonica vel legatis applicationem amplius non habuit. — Treuga conventionalis est quae ex libera litigantium voluntate initur, adeoque modum et formam accipit ex conventionem, sicut ceteri contractus. Has ex jure gentium esse servandas et naturalis ratio et dispositio juris positivi edocet, nempe *can. 9 distinct. 1 in Decreto Gratiani* et alibi: jus autem civile non minus ac canonicum praecipit «fidem, quando » promittitur, etiam hosti servandam esse. » Neque obstat posse hostem dolo circumveniri; namque mentiri numquam licet, et hic ageretur de vero mendacio, quod majorem foeditatem haberet, cum hic agatur de pactis publicis, quibus si liceret contravenire, quaecumque justitia et fides a terris exularet. Porro hic non loquimur de observantia tantum materiali armistitii seu induciarum, sed de observantia formali: quid autem haec importet, fuse tradunt juris gentium tractatores. —

Et hic est probe advertendum, quod si per hostem violata fuerit treuga, tunc si per factum publicum violata sit, statim licet bellum reassumere ex principio posito in *reg. 75, juris in VI*, sed si per factum privatum, tunc a transgressoribus prius et petenda satisfactio.

5.° Pax demum est « peremptio totalis et perpetua discordiae inter principes seu inter societates collitigantes voluntarie inita ». — In pacis foedere ineundo locum habent articuli seu conventiones, quae pacta pacis vocantur, quae pariter apprime observanda sunt, etsi aliquando gravissima censeantur, quia quod semel placuit amplius displicere non potest.

TITULUS XXXV.

De Pactis.

1.° Pactum communiter definitur « duorum vel plurium in idem, placitum et consensus, » ut habetur *Leg. 1 ff. de pactis*; placitum autem hoc est de aliquo dando vel faciendo. Hinc pactum distinguitur a *pollicitatione*, quia pollicitatio non est nisi alicujus promissio nondum acceptata ab alio; et proinde non involvit adhuc placitum vel consensum duorum in idem; e contra vero pactum importat mutuum et reciprocum consensum duorum in idem. Pacti autem nomen dupliciter accipi potest, nempe generice, vel specificè. Si sumatur generice pactum includit non solum pacta propria dicta, sed et contractus, et transactionem ex eadem *Leg. 1 ff. de pactis*. At pactum stricte sumptum dividitur a contractibus,

et distinguitur a transactione, quae habet indolem omnino propriam. Porro non convenit inter auctores praesertim canonistas quatenus sit differentia inter pactum et contractum; nam nonnullis, ut Schmalzgrueber *num. 1 h. t.*, et Reiffenstuel *num. 1 h. t.*, putant pactum esse, quod unam partem obligat, contractum vero, qui ultro citroque obligationem parit. Sed hoc meo iudicio non est verum; nam sunt et veri contractus, qui ceteroquin non nisi unam partem onerant, ut est mutuum alique qui dicuntur unilaterales. Differentia potius pendenda est ex jure romanorum, ex quo distinctio inducta est inter contractum et pactum, nempe quod contractus ille sit, qui praeter consensum duorum vel plurium in idem, habeat quoque vel nomen vel causam, vel utrumque; e contra pactum illud retineatur, quod ultra consensum partium in idem, non habeat nec nomen nec causam. Civilistae autem apprime explicant quid veniat sub nomine causae, nempe aliquid a jure recognitum, ut puta verba sollemnia in stipulatione, scriptura, vel aliud.

2.º Pacta vero multipliciter dividuntur; nam —
(α) sunt alia *publica*, nempe quae a suprema potestate societatis ineuntur in publicam reipublicae utilitatem; ut sunt foedera, paces, concordata etc.; alia *privata* nempe inter privatas personas, et ob privatam utilitatem. — Item (β) alia pacta sunt *promissoria vel obligatoria*, inducentia scilicet obligationem seu vinculum antea non existens ad

aliquid dandum vel faciendum, vel *liberatoria*, videlicet eximentia ab obligatione jam existente. — Sunt (γ) alia *expressa*, quae verbo, scripto, alioque modo declarantur, aut *tacita*, quae ex paciscentium aliquo facto praesumuntur, quorum exemplum est in *Leg. 2 ff. de pactis* de creditore reddente chirographum debitori, quod a jure interpretatur pro voluntate creditoris ne petat, et alia exempla refert glossa in *Leg. 4 ff. h. t.* — Deinde (δ) pacta sunt *realia* quae complectuntur omnes, ad quos res, super qua paciscitur, pertinet vel pertinebit: *personalia* vero, quae non in alterius utilitatem ineuntur, nisi illius personae quae nominatur. — Sed (ε) principalis divisio pactorum est, ut alia sint *nuda*, quae sistunt in meri placiti finibus absque ullo alio adminiculo juris. *Non nuda* vero quae, ut superius dictum est, habent praeter conventionem aliquod juris adminiculum. Quandonam pacta censeantur esse *nuda*, vel *non nuda* fuse explicant et exemplificant civilistae, ad quos, si lubet, remittimus lectores, cum id nostri instituti non sit.

3.º Pollicitatio porro, quae est offerentis solius promissio, eum non obligat, neque in foro conscientiae, nisi postquam ab altera parte fuerit acceptata, ante quod tempus promittendi licet poenitere, et pollicitationem revocare. Ratio est, quia talis obligatio nasci nequit, nisi ex utriusque consensu, sed usque dum non sit acceptatio, non habetur consensus. Neque valet paritas in vo-

tis; optime enim subsumit hic Schmalzgrueber, *num. 4*, Deus statim ac votum emissum est, si sit de bono meliori, statim acceptare censetur; contra homo promissionem sibi factam, antequam ipsi sufficienter manifestetur acceptare non potest, nec censetur acceptare, priusquam hoc aliquo signo externo declaret. Reliqua videantur apud *cit. Auctorem d. num. 4*. Pacta vero inducunt veram et proprie dictam obligationem, quod et jure naturae et jure canonico apertissime probatur ex *cap. 1 et 3 h. t.* et ex jure civili romanorum. In *cap. 3 h. t.* dicitur « studiose agendum est, » ut ea quae promittuntur opere compleantur, » et in *Leg. 1 Digestor. de pactis* legitur: « Quid enim » tam congruum est humanae fidei, quam ea, quae » inter eos placuerit, servare? » Optime autem addit Reiffenstuel *h. t. num. 28* « Quin imo hoc » adeo verum est, ut tametsi Princeps sit solutus » legibus, nihilominus is obligetur ex pacto *etiam » cum propriis subditis inito*, *argum. cap. 1 de » probat*; adeo ut ab eo recedere non possit, etiam » de plenitudine potestatis; prout cum aliis notat » Fagnanus in *cap. Antigonus n. 7 h. t.* Ratio » est, quia Princeps ex pacto obligatur jure naturali, ac divino, cui et Papa, et Imperator sub- » jiciuntur». — Haec quoad forum conscientiae: sed quid dicendum est circa forum externum? Responsio multiplex est, nam — (a) nemo umquam dubitavit etiam in foro mere civili dari obligationem, et veram recognosci *actionem* pro contracti-

bus, prout patulae dispositiones illius juris ferunt. — Deinde — (b) nemo pariter dubitavit pro pactis *non-nudis* recognosci in foro civili obligationem, et dari aequae actionem, et quoad hoc in judiciis aequiparata sunt veris contractibus. — Sed — (c) pacta quoque nuda in foro externo civili pariunt saltem *exceptionem d. leg. 1 Digestor. h. t.* Quinimo pariunt et sequentes effectus, nempe *primo* impediunt debiti soluti repetitionem, et hoc tam in foro civili, quam in foro conscientiae § *Praetera Institut. de exception.* — *Secundo* tribuunt jus compensandi, prout patet *ex allegat. jur.* — *Tertio* tandem quibuslibet pactis potest accedere fidejussor, et efficaciter obligari, ita ut etiam si debitor principalis seu paciscens nequeat ex nudo pacto conveniri in iudicium, haec tamen actio datur contra fidejussorem oblatum pro pacti adimplimento, quia fidejussor conceditur non modo pro obligatione civili, sed etiam naturali ex *Leg. Fidejussor. de Fidejussor.* — (d) Tantummodo quaeritur, an ex pacto nudo detur actio? Cui quaesito responsio est, ex jure civili Romanorum, quod vocatur jus commune, ex pacto nudo non oriri actionem, sed tantum exceptionem. — Hoc ostenditur ex ipsis verbis *Leg. Juris-gentium § sed cum nulla Digestor. h. t.*, ubi dicitur « Igitur nuda pactio obligationem non parit, sed parit exceptionem, » Redditur autem haec ratio, quod cum haec nuda pacta essent satis frequentia, et saepe leviter et incaute fierent, jus civile

ex una parte noluit obligationem naturalem tollere, et ex alia parte noluit occasione ipsorum lites nimium multiplicari. — Verum hic juris civilis rigor imprimis temperatus est a jure canonico, nam *cap. 1 h. t.* dicitur statuendo « aut » inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus, si se non cohibuerit, ecclesiasticam sentiat disciplinam. Universi dixerunt: pax servetur, pacta custodiantur. » Haec est decisio Concilii Carthaginensis redacta in jus commune per insertionem in Decretalibus Gregorii IX. Et cum ibi sermo sit de conventionem alicujus ex pacto, non potest negari quod ex pactis sit vera actio. — Sed ut advertit Reiffenstuel *num. 37 h. t.* in tribunalibus quoque civilibus ille rigor saltem quoad praxim disparuit; cum enim certum sit etiam antiquo jure pacta producere actionem ex stipulatione, et hodie stipulatio non requirat verba solemnia, sed sub quibuscumque verbis valeat, hinc sequitur quaecumque pacta verbis vel scriptis expressa producere actionem; proinde proposita quaestio in facto non facit difficultatem, ita ut concludi possit ex pacto hodie semper dari actionem.

4.º Cum autem in pluribus titulis sermo sit instituendus circa personas paciscentium, et de materia pactorum, hinc remittendo ad illos titulos speciale eorundem examen, hinc tantum criteria generalia praebeamus. — Quod pertinet ad personas paciscentium hic dicendum est omnes posse pacisci, nisi quibus obstat vel natura, aut lex, aut

canon, sumus enim in materia libera. Similiter aliud principium quoad paciscentium personas est: unumquemque sibi non alteri pacisci, nisi sua quoque intersit, vel ab eo, cujus favore paciscitur. receperit mandatum, aut demum ei subjectus sit scilicet sub ejus potestate, ut tenet utrumque jus ex communi sententia Doctorum. — Circa materiam autem pactorum tenendum est pacta iniri posse de omnibus rebus honestis, simulque possibilibus, quaeque sunt in commercio hominum, et paciscentium sunt propriae, ut cum communi Auctorum loquitur Reiffenstuel *h. t. num. 58*, et in numeris sequentibus probat. — Sicut omnia pacta invalida sunt, quae occasionem vel ansam peccato dant, aut sine peccato adimpleri nequeunt. — At hic quaestio satis celebris exurgit, an jus positivum possit nonnulla pacta irritare, quae, exclusâ hac irritatione, valerent, et posito hoc juris facto, an ea pacta sint nullius valoris solummodo in foro externo, vel etiam in foro conscientiae? Cui respondetur sequentibus animadversionibus. — Certum est (a) id fieri posse et factum esse a jure canonico. Hoc enim non modo interdixit quaecumque pacta inhonesta, et quae vergerent in detrimentum salutis aeternae, neque aliter facere poterat, sed irritavit quoque pacta plura, quae dicuntur infecta *simoniâ juris ecclesiastici*, nempe *propter periculum simoniae*. — Quae profecto sunt invalida quia interdicta, et praeter hoc taliter paciscentes incur-

runt poenas a canonibus comminatas, quae gravissimae sunt. — Ratio irritationis potissima est, quia interest Auctoritati ecclesiasticae, ut subditi abstineant a nonnullis actionibus, quae maxime periculosae sunt, et quae viam sternere possunt veris criminibus committendis. — Conveniunt autem communiter Doctores haec pacta non valere neque in foro externo, neque in foro conscientiae, seu pro utroque foro irritari. — (b) Retinendum est pariter, a potestate suprema civili posse nonnulla pacta privatorum irritari propter bonum publicum, seu ad avertenda gravia pericula in societate. Id ille tantum denegare valebit, qui contra apertissima juris principia non admittat, aliquas actiones fieri posse malas ex circumstantiis, quibus exclusis reprehendendae non essent, aut neget bonum publicum non debere praeferrī bono privatorum. Et revera a jure civili aliquando id factum est, non solum quoad pacta simplicia, sed etiam aliquando circa contractus. — Recensemus hic unum aut alterum exemplum. — Ex *leg. 1 et seqq. Digestor. et cod. ad senatusconsultum macedonianum*, sancitum est, ut filius familias, si in posterum ex mutuo pecuniario conveniretur, intentatam sibi a creditore actionem elidere, atque excludere posset ope memorati senatusconsulti, quod invectum est, ut coerceretur facilitas filiorum familias, et improbitas foeneratorum, qui subinde filiis familias mutuam dedebant pecuniam sub ingenti foenore, parentibus

mortuis primum solvendam: quo factum est, ut filii familias aut impatientia aeris alieni quotidie excrescentis parentum vitae insidiaverunt, vel si istorum mortem expectassent, fœnoris in immensum excrescentis mole obruerentur. — Praecisione facta a casibus, in quibus non est locus praedicto senatusconsulto, de quibus Auctores pertractant, certum est, quod ex eo pactum seu contractus mutui irritatur ex dispositione juris civilis, qui praecise ab ac irratione valeret, quemadmodum omnes alii contractus mutui additis ex stipulatione usuris. — Atque haec irritatio non solum subsistit quoad forum externum, sed etiam in foro interno; ut enim argumentatur Laiman *lib. 3, tract. 4, cap. 15, num. 5*, « lex justa in foro externo etiam ad forum internum porrigitur, ne sine effectum sit, dum ad id, a quo ipsa absolvit, sub periculo salutis adstringeret lex conscientiae; sed lex ista in foro externo justa est, non enim excedit limites potestatis legislativae, ex justa et publica causa contractum irritantis, proinde in foro etiam interno vel conscientiae applicationem habet. — Quod de hoc casu dictum est, applicari debet aliis casibus, in quibus civile Gubernium putaverit aliquod pactum ex ratione publici boni esse irritandum; neque enim difficultas esse potest, quod non valeat in aliis casibus exequi, quod in praedicto casu complevit. Atque id quoque advertendum est neminem judicem esse, praeter ipsam auctoritatem civi-

lem, quando id ea putaverit agendum, cum ordinandae et regendae societatis cura exclusiva ad eam pertineat, e quoad hoc nemo potest movere difficultatem. Solummodo a nonnullis dubitatur, an haec irritatio inducta in foro externo applicationem habeat quoque in foro conscientiae. Et revera non diffitemur in hoc haberi aliquam perplexitatem. Sed illa cessat, si advertatur in lege justa, quod non extendatur ad forum conscientiae, sed tantum maneat in foro externo, hoc pendere ab ipsius legislatoris civilis voluntate, qui aliquando vult tantum praescribere pro foro externo, non autem pro foro conscientiae: sed de se, ex dictis irritatio pro foro externo extenderetur quoque ad forum conscientiae. Aliunde, ut optime notat Schmalzgrueber *h. t. num. 13*, quod negetur soluti repetitio, hoc non ideo fit, quod naturaliter quis fuerit obligatus, sed ad evitandam multitudinem litium, quae ex soluti repetitione facile orirentur. Ex quibus aperte concluditur hanc rem omnem pertinere ad ipsam auctoritatem civilem exclusive, vel scilicet ad legem civilem, vel in defectu legis ad civilem jurisprudentiam. — At quaestio haec effugiet sic in totum decisionem Ecclesiae? Et dicendum est ecclesiasticam potestatem posse in hac quaestione intervenire, quando sermo est de aperta injustitia a lege civili proposita, prout dictum est in *Titulo II*; sed hic casus rarissimus est, nam non sufficit probare legem civilem irritantem pacta contravenire bono privatorum, quod semper verificatur, sed

necesse est probare nulla probabili ratione boni publici in hoc casu subverti emolumentum privatorum, quod constitueret apertam injustitiam: sed hoc est difficilis probationis. At si interveniat hoc Ecclesiae iudicium, tunc retinendum est irritationem potestatis civilis intervenisse solummodo pro foro externo, et pactum vigere pro foro conscientiae. Attendendum est quoad hoc, quod statuitur pro casu particulari a Bonifacio VIII in *cap. 3 h. t. in VI.*

5. Pacta autem ineuntur potissimum quinque modis, quod pariter convenit contractibus, de quibus modis nunc agendum breviter est. Et *primo* illi ineuntur *pure* non adiecto nec die vel tempore, vel conditione, nec modo. Haec pacta porro vix perfecta sunt, statim obligant, vel, ut dicitur in *Reg. 15 Digestor. de Regulis juris* « in » obligationibus, in quibus dies non ponitur, prae- » senti die debetur. » Hoc autem non importat, quod creditor statim adire debitorem, et solutionem urgere debeat, sed necesse est aliquod temporis spatium ei concedere, ut commode solvat, et innuitur *leg. 105 Digestor. de solution.* Et iuro quidem, ne nos beneficio decipi, potius quam juvari contingat. Sic pro solutione constitutae pecuniae tempus hoc non debet esse brevius spatio decem dierum *ex leg. 21 § sine Digestor. de pecun. constitut*; et pro implendis aliis contractibus et obligationibus tempus arbitrio iudicis determinandum est, qui consideratis facti circumstantiis, et

praecipue quantitate debiti et qualitate debitoris illud statuet, quod aequum judicaverit. Usquedum vero creditor non petierit (quodcumque tandem illud tempus sit), si modo petere poterat, debitor in conscientia tutus esse valet. — *Secundo*: aliquando adjicitur dies vel tempus; et tunc vel dies ac tempus *certum est*, vel est *incertum*. Si dies est certus, obligatio statim contrahitur, seu, ut loquitur jus civile, *dies statim cedit*; attamen non potest peti executio obligationis, nisi tempus adjectum sit elapsum, et proinde post dictum tempus *dies venit* petitionis, ut pariter ait jus civile. Porro si dies est incertus, tunc distingui debet, an saltem certum sit diem illum aliquando futurum, vel potius hoc quoque incertum sit: quod ab auctoribus exemplificatur ita: « dabo tibi centum, cum » pater tuus morietur, » et dabo tibi centum, cum » navis ex Asia venerit ». Porro in primo exemplo, quia dies certo aliquando venturus est, obligatio statim enascitur, sed ejus adimplementum peti nequit, nisi paterna mors advenerit. Et contra in altero exemplo, quia incertum quoque est an dies aliquando sit venturus, dies nec cedit, nec venit, nisi postquam eventus locum habuerit. — *Tertio*: quandoque pactum initur sub conditione; atque haec esse potest vel de praeterito, vel de praesenti, vel de futuro. Si ea conditio est de praeterito, vel de praesenti, illa non dicitur vera conditio, sed obligatio aut *statim* subsistit, casu quo conditio impleta est, vel *numquam* subsistit, si impleta non est. Conditio au-

temde futuro iterum subdistinguitur in necessariam, contingentem, aut impossibilem. Si necessaria est, obligatio statim nascitur: si est contingens, obligationem suspendit in futurum eventum, qui usque dum non verificetur, tantummodo spes est debitum iri. Si demum est impossibilis physice, aut moraliter, nempe si est inhonesta vel contra leges, tunc pactum inficit, et ex eo nulla obligatio enascitur juxta illud principium juris expositum in *Leg. 31 Digestor de Oblig. et Action.* « ea est » omnium cogitatio, ut nihil agi existiment, ap- » posita ea conditione, quam sciunt esse impos- » sibilem. » Sunt in hac ultima categoria exceptiones, circa causas dictas a jure favorabiles, de quibus suis locis agemus. — *Quarto:* pacto non infrequenter apponitur modus, et audit *pactum sub modo.* — Modus est adjectio oneris facta promissario. — Porro pactum sub modo initum statim parit obligationem etiam antequam modus impleatur, quamvis sub cautione de modo exequendo; dummodo modus talis non sit, qui pacti vel contractus naturae sit oppositus, ut suo loco videbitur. — *Demum quinto:* pactum potest esse alternativum, ut nempe promittens per praestationem alterutrius rei, etsi minus pretiosae, liberetur. Dubium profecto est quid debeatur casu, quo una ex duabus rebus alternative debitis perempta sit. Et videndum est, an perempta sit culpa creditoris, vel debitoris, vel demum ex casu absque culpa utriusque. Si enim culpa creditoris est perempta, debitor liberatur,

ut non debeat nec rem superstitem, nec peremptae aestimationem. — Si autem culpa debitoris id evenit, creditor petere valet superstitem, vel, si haec sit praetiosior, peremptae aestimationem, cum sua cuique mora vel culpa noceat, ut habetur *regula 25 jur. in VI.* — Si demum perit ex casu citra utriusque culpam videndum est an electio pertinuerit ad debitorem, vel ad creditorem. Si enim pertinuit ad debitorem, tunc hic satisfacit praebendo aestimationem peremptae, etsi minoris sit pretii. At si electio sit creditoris, debitor vel rem superstitem, vel peremptae pretium dabit, prout creditor elegerit. — Haec omnia tum ex Institutionibus Justiniani, tum ex diversis titulis Pandectarum et Codicis aperte liquent, et jus canonicum ea expresse probavit. Atque haec, inquam, omnia tum ad pacta, tum ad contractus pertinent; cetera vero respicientia contractus exponemus Libro III, cum Titulo XIV et sequentibus de contractibus agemus.

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

1.º Transactio, ut hic sumitur est « de re dubia et lite incerta pactio non gratuita. » — Cujus definitionis singula verba attendenda sunt. Dicitur proinde primo transactionem fieri *de re dubia*, nam si pars certo sciat nullum sibi jus esse, aut litem esse omnino calumniosam, tunc transactio deinde secuta non valet, et quod acceptum est, debet restitui non solum in foro conscientiae, sed etiam in foro externo, ut auctores censent apud Reiffenstuel *t. 1. num. 4.* — Praeterea dicitur transactio fieri de lite *incerta*, nam si sententia lata est, et transivit in rem judicatam, non valet super ea transactio, sicut dicitur in *Leg. Eleganter Digest. de condit. indebiti*, ibi: « si post rem judicatam quis transegerit, et solverit, repetere po-

» test; idcirco quia placuit transactionem nullius esse
 » momenti. » — Demum dicitur, quod talis pactio
 non sit gratuita, sed utrinque onerosa, importet
 nempe, ut aliquid hinc inde detur, et retineatur,
 promittatur, vel remittatur. Et hoc spectare ad
 ejus substantiam probatur ex *cap. 7 h. t.* et ex
Leg. Transactio Cod. t. 1; ubi habetur: « Tran-
 » sactio nullo dato vel retento, seu promisso, mi-
 » nime procedit. » Quae transactio demum appel-
 latur pactio, seu venit, ut passim Doctores docent,
 sub nomine contractus innominati « Facio ut des,
 vel do ut facias ». Et quidem in ea hoc est singu-
 lare, ut poenitere non liceat, quod minuendarum
 litium favore esse introductum docet *cap. 16 h. t.*

Transactio porro alia est *realis*, alia *per-
 sonalis*, prout afficit ipsam rem, super qua tran-
 sigitur, et tunc transit onus ad quoscumque hae-
 redes et successores, vel possessores rei: aut potius
 respicit personam transigentis, quae de juribus
 suis personalibus remittit, ut habetur exemplum
 in *cap. 5 h. t.* de onere pensionis, vel census im-
 positi ad vitam beneficiati.

2. Transigere autem illi omnes et soli pos-
 sunt, qui rerum suarum vel alienarum omnimo-
 dam et liberam habent administrationem, et po-
 testatem eas alienandi; nam transactio aequivalet
 alienationi. Proinde est, quod tutores pupillorum,
 et curatores minorum sine decreto iudicio de eorum-
 dem bonis immobilibus, vel mobilibus praetiosis,
 quae servando servari possunt transigere nequeant

leg. 4, cod. de praed. minor. Hinc pariter intelligitur, quod Religiosus sine licentia Praelati transigere nequeat. De Praelatis aliisque Ecclesiarum et monasteriorum rectoribus atque administratoribus retinendum est ex *cap. 2 et 3, h. t.* eos non posse procedere ad transactionem super bonis immobilibus et mobilibus praetiosis absque solemnitatibus juris, et de his agemus *lib. III, tit. XII.* Hic tantum specialiter duae sunt exceptiones faciendae, quae communiter ab Auctoribus admittuntur, relatis a Schmalzgrueber *h. t. num. 6*, nempe: — 1° conceditur Praelato ut possit transigere de supradictis rebus, praetermissis quoque solemnitatibus juris, quando eas, res Ecclesia per transactionem non perdit vel alienat, sed potius litis terminandae causa, oblata alteri parti pecunia, recuperat vel retinet; tunc enim Ecclesiae conditio fit melior, non deterior: — 2° quando Ecclesia rerum, super quibus transigitur, numquam habuit possessionem, neque super his aliquod jus obtinuit, sed tantummodo spem eas obtinendi et dubium jus habuit; in eo casu enim transactio non privat possessione rei, sed potius aliquid effective facit lucrari in pecunia, remissa spe vel jure dubio rei praetiosioris.

3.° Optime autem notat hic Reiffenstuel *num. 25*, generatim loquendo de omnibus rebus dubiis et litibus incertis licitum esse transigere, praeterquam de iis, de quibus id jure prohibitum esse reperitur. Quibusdam vero transactionibus obstat

jus naturale et divinum, quibusdam aliis jus positivum humanum, et praesertim ecclesiasticum. Quaecumque transactio, vel etiam amicabile compositio tum jure naturali et divino, tum jure ecclesiastico interdicitur super matrimonio ex *cap. fin. h. t.* Hoc autem vetitum, utpote complectens plures casus sic potest enucleatius exponi: — (a) Matrimonium semel ac legitime initum est, nec transactione, nec amicabili compositione potest dissolvi quoad vinculum, quia matrimonium divina auctoritate est institutum, et de eo dictum est in divinis litteris: « Quod Deus conjunxit, homo non separet. » Idque procedit non solum in matrimonio consummato, sed etiam in *rato simpliciter*; licet enim hoc non sit absolute indissolubile, cum a Pontifice de plenitudine potestatis possit resolvi; tamen hoc a partibus nequit impune praestari nisi in uno casu a jure contemplato per conversionem ad Religionem, de quo *lib. III, tit. XXII* loquimur. Interdicitur pariter quaevis transactio, si dubia emergant super validitate contracti matrimonii, namque hae causae sunt judicio canonico terminandae, et quidem in forma speciali ab Ecclesia constituta, prout suo loco videbimus. Est enim in casu non tantum interesse transigentium, sed et Sacramenti seu Ecclesiae, cui partes nullimode valent praejudicium inferre. Sed per transactionem fieri potest, ut maneat dissolutum quoad thorum et cohabitationem connubium, compositis omnibus quaestionibus, quae inter conjugatos in-

tercesserant quoad interesse, et haec dicitur esse voluntaria et extrajudicialis separatio. — (b) Matrimonium illegitime contractum, nempe cum impedimento dirimente, *sola* partium *transactione* aut *amicabili compositione* reconciliari nequit. Ratio est, quia transactio non potest supplere quae deficiunt ex legitimitate personarum. — Dixi *sola transactione*, quia per eam, aut per amicabilem compositionem fieri potest, ut relaxato a competente auctoritate impedimento (si id ab ea praestari valeat), novo consensu in forma juris a partibus praestito instauretur conjugium, quod prius nec de jure, nec de facto consistebat. Sicut per transactionem aut amicabilem compositionem potest instaurari inter conjuges jam resoluta individuae vitae consuetudo. — (c) Ad dissocianda vero sponsalia potest intervenire transactio, quia de iis valet *regula I jur.* « Omnis res per quascumque » causas nascitur, per easdem dissolvitur. » Quomodo in omnibus aliis causis natis occasione matrimoniorum intercedere valet transactio. — Transactio quoque interdicitur super beneficiis ecclesiasticis, aliisque rebus et juribus spiritualibus interveniente pecunia, ut est transactio super decimis, vel super exemptione a subjectione spiritali, vel super jure patronatus, de quibus sermo est in *cap. 10, et cap. 9 h. t.*, et etiam *cap. 7 h. t.* propter crimen simoniae; sed de iis magis explicite agemus in suis titulis, et praecipue *lib. III de rerum permutatione*. Tantummodo hic de

aliis casibus vetitae transactionis loquimur. — Vetatur itaque transactio utroque jure — 1° de relictis in testamento vel codicillo, nisi inspectis et cognitis verbis illius ex *leg. 6 Digestor. h. t.*, quia talis transactio ex una parte esset captiosa, cum haeres praesenti modico contentus, magna bona per testamentum sibi relictas alterius dolo amittere posset; ex altera vero parte id cederet in detrimentum testatoris et boni publici, cum ejus voluntas non agnosceretur. Optime autem id intelligitur de relictis in ultimis voluntatibus, nam de contentis in publicis instrumentis, ac contractibus bene potest transactio procedere. Ad hoc autem ut super relictis in testamento vel codicillo transigi valeat, sufficit, quod partes sciverint valorem testamenti, etiamsi illud non inspexerint; secus super relictis in testamento nuncupativo (quod inspicere nequit) numquam transigi posset; quod est absurdum. — 2° De alimentis futuris actu ultimae voluntatis relictis transigi nequit nisi auctoritate judicis et cognitione causae, ut habetur *leg. 8 Digestor. et leg. 8 Cod. h. t.*, ne pariter alimentarius contentus modico praesenti facile spernat honestam suam perpetuam sustentationem, et contra voluntatem testatoris egeat. At si alimenta debentur ex contractu, vel ex actu ultimae voluntatis, sicut si alimenta legata sint, sed transactio sese ferat ad alimenta praeterita, tunc ea optime potest locum habere, ut notant ex lege communiter Auctores; quemadmodum si alimentarius ex

transactione conditionem suam meliorem faciat, jure subsistit transactio. — De transactione quoad crimina non est loquendi ratio, propter immutatos mores et leges societatis quoque civilis, ex quibus non admittitur transactio nisi in causa criminis civiliter acta ad interesse, non autem in aliis casibus, qui cadunt sub vindicta publica, sint crimina capitalia, vel non, praesertim vero ex eo, quod hodie neque in foro civili, neque in ecclesiastico procedatur in istis judiciis per veram accusationem, sed ipsa potestas publica, habita denuntiatione criminum, de se procedat.

4.º Non est pariter quod loquamur de forma transactionis, quocumque enim modo facta procedit, tam si fiat in judicio, quam si extrajudicialiter, velut si scriptura interveniat, sive non, dummodo essentialia servantur, quae indicata sunt in *num. 1*. Item transigi potest et ante litis contestationem vel post, et post sententiam quoque definitivam, dummodo non transierit in rem judicatam, et contra hanc non sit remedium neque extraordinarium juris, puta, restitutio in integrum petita. Potius de ejusdem effectibus et de rescissione nonnulla sunt dicenda. — Transactio porro, si legitime facta est, litibus motis vel movendis finem imponit ex *cap. 1 h. t.*, et hinc ex omnibus actionibus, et obligationibus in judicium deductis earumque probationibus allatis vel afferendis, omnibusque aliis juribus extinctis partium, sola, quae permanet, est pagina transactionis, a qua recedi

nequit altera parte invita, et quae ne interveniente quidem Rescripto Principis revocari valet, imo nec novis deinde instrumentis repertis. Quod si quis nihilominus vellet iudicio super his contendere, hic haberet contra se *peremptoriam exceptionem litis finitae*, ut pariter constat ex *cap. 1 h. t.* — Rescinditur autem transactio pluribus modis, qui enumerantur, nempe — 1° mutuo consensu, cum id de quibuscumque pactis et contractibus rescindibilibus de sui natura commune sit: — 2° si sit facta ex injusto metu, qui gravis fuerit, namque ista transactio exceptione metus, vel actione, *quod metus causa*, elidi potest, ut tenet communis Doctorum ex *leg. 3 cod. h. t.*: — 3° si fuerit *dolo* extorta, etenim tunc per replicationem doli, vel per actionem de dolo rescinditur ex communi calculo Doctorum in interpretatione *leg. 19 et 42, codic. h. t.*: — 4° si transactio facta sit circa bona pupilli, minoris, vel alterius, qui restitutionis in integrum gaudet beneficio, et hic laesus sit graviter transactione; quod competere etiam Ecclesiae ex paritate rationis omnes Doctores consentiunt: — 5° si error substantialis intervenerit in transactione *leg. 16 Digestor. de jurisdict.*: — 6° si ea facta sit ex instrumentis falsis, quae quis ex bona fide vera putabat ex bona fide quoque producta *cit. leg. 42, cod. h. t.*, cum semper subintelligatur vera esse instrumenta, quae proferuntur: — 7° demum si nequeat, vel nolit una pars transigens servare quod promisit in transa-

ctione; tunc enim alteri parti praesto est actio *praescriptis verbis*, ut impleat quod promisit, vel ut res in integrum restituatur, rescissa transactione.

Haec quidem omnia certa sunt, utpote legum textu confirmata: tantummodo quaestio inter Doctores est: an rescindi possit transactio bona fide inita, cum altera pars, quae non gaudet restitutione in integrum, laesa est? Ad quam quaestionem resolvendam sequentia proponimus. — 1° Certum esse transactionem non rescindi, si laesio sit infra dimidium, quia per hanc laesionem ne venditio quidem potest rescindi ex *cap. 6 de emption. et vendit.* — 2° Certum esse inter Doctores posse rescindi transactionem quoque juratam, si laesio sit enormissima, et hoc contendunt esse decissum a superioribus tribunalibus etiam ecclesiasticis apud Schmalzgrueber *h. t., num. 18.* — 3° Disputantibus autem hinc inde Doctoribus de rescindibilitate transactionis propter laesionem simpliciter ultra dimidium, fatendum est hanc laesionem difficile probari, quia, ipsis fatentibus Auctoribus, qui affirmativam defendunt sententiam, laesio in transactione non aestimanda est ex vero valore rei ut in venditione, sed ex eo quod valebat res, habito respectu ad incertum litis eventum, unde hoc totum penderet ex arbitrio boni viri, seu melius iudicis, Reiffenstuel *h. t., num. 59.* Sed hoc etiam omisso juri conformior videtur negativa sententia propter textum *leg. 78 § fin. Digestor. ad S. C. Trebellian.* ex sensu contrario, tum ex ae-

quiparatione transactionis cum re judicata, quae non rescinditur praetextu cujusque laesionis etiam ultra dimidium; tum demum ex eo quod Legisla- tores intendant lites non esse perpetuas, quod majus malum est, quam si unus aut alter privatus laedatur. Pro foro conscientiae vero aliter judica- bunt Theologiae moralis Tractatores in gravissi- mae laesionis casu.

5.º Ultimo hoc in titulo advertendum est, quod habet Fagnanus in commentariis ad *cap. 8 h. t., sub num. 2*, nempe Praelatum seu Recto- rem Ecclesiae transigentem super bonis immobi- libus, seu super juribus Ecclesiae vel Beneficii absque juris solemnitatibus, dictis Ecclesiae ju- ribus non praejudicare, nec transactiones attingere suos successores, licet eis ipse teneatur usque dum beneficium vel Ecclesiam possidet, prout do- cet quoque Concilium Tridentinum *sess. 6, cap. 4 de reform.*, loquens de istis concordiiis, quae successores non obligant, quamvis contrahentes ligent. At si haec concordia fuerit confirmata ab Apostolica Sede in forma speciali, prout docet idem Fagnanus *loc. cit., num. 3*, tunc concordia est perpetua.

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

1.° Quamvis verbum *postulare* in jure habeat plures sensus, ut in titulo VI expositum est, hic tamen ad propositum et strictius loquendo ex *Leg. 1, Digestor. De Postulando* « *postulare* est desiderium suum, vel amici sui, in jure apud eum, » qui jurisdictioni praeest exponere, vel alterius » desiderio contradicere, » prout advocatus est sive defensor aut pro causa propria, aut actoris, sive demum rei conventi. — Ad tramites istius definitionis Doctores hanc aliam proponunt: « *postulare* » est in judicio partis praesentis advocatum agere. » Ex quo differentiae habentur inter procuratorem et advocatum, quae plures sunt; eminent tamen sequentes: — 1° quod advocati officium sit munus publicum et honorificum, et hinc aliquando

a iudice cogi potest ad defensionem clientis suscipiendam: procuratoris vero privatum et onerosum: — 2° quod advocatus patrocinium et defensionem partis praesentis agit in iudicio; procurator autem partis absentis agit litem: — 3° procurator demum contrahit et tenetur ex mandato, advocatus autem patrocinium suscipit.

2.° Antiquitus, ut notant Doctores ex *argum. leg. 2 Codic. De Postulando*, cuivis de jure non prohibito, et studiorum suorum fiduciam habenti, aut saltem factorum peritia pollenti postulare et advocatum agere licebat. Sed progressu temporis non alii permissi sunt se sociare officio advocatorum, nisi qui de peritia juris competens testimonium accepissent ex *leg. Nemini Cod. De advocatis diversor. judicior.* Hodie advocare non permittuntur nostris moribus et legibus nisi qui gradus academicos et lauream in jure consecuti sint, et deinde per examen a iudicibus facultatem advocandi obtinuerint, ne advocationis officio alioquin temere se illi ingerant, qui justitiam causae vel ob iniquitatem vel ob imperitiam forte minus expendant, et grave clientibus damnum possint inferre; idque praesertim in majoribus tribunaliis. Sunt vero aliqui, qui ab advocando interduntur, et iis omissis, qui vel natura vel lege arcentur ab hoc officio, de quibus auctores etiam civiles fuse agunt, nos tantum loquemur de iis, qui canone prohibentur sive totaliter, sive partialiter; sunt autem excommunicati, Clerici saecu-

lares, et demum Religiosi. — Excommunicati munus advocati obire prohibentur, quia communicatio cum istis etiam si forensis sit, interdicta remanet ex *cap. 8 de senten. excommun. in VI.* — Quod attinet vero ad Clericos saeculares sequimur doctrinam propositam a Benedicto XIV in opere *de Synod. Dioecesan., lib. 13, cap. 10, num. 12*, in quo exponit canones super hac re praescribentes. Dicendum proinde est faciendam esse distinctionem inter Clericos majores comprehensis quoque sacerdotio initiatis, et Clericis minoribus beneficio provisis ex una parte, et Clericos minores ex altera beneficium non habentes; atque insuper distinctionem faciendam esse inter forum laicum et forum ecclesiasticum; quibus positis haec statuuntur juxta citatum summum Doctorem a canonibus. — 1° Clericus saecularis major etsi sacerdos, ac Clericus minor beneficiatus potest in tribunalibus ecclesiasticis libere se exhibere tamquam advocatum in omnibus causis; quod idem a pari, seu melius a fortiori licebit aliis Clericis minoribus beneficio non donatis. Ratio est, quia hoc officium ab eis exerceri nulla jura prohibent, et hoc non est saecularibus negotiis sese immiscere, quod unice obstare posset huic canonico indulto: quin imo nemo melius in tribunali ecclesiastico hoc munus potest exercere quam Clericus, praesertim ratione materiae, quae pertractatur, quam Clerici probe callent; est enim materia juris ecclesiastici. — 2° In tribunalibus vero civilibus et co-

ram iudice saeculari Clerici maiores, et minores beneficio donati non possunt advocati munus exercere, nisi causa agitanda propria sit vel Ecclesiae, cui praesunt, aut cui adscripti sunt, vel denique miserabilium personarum rem utilitatemque respiciat, ut habetur *cap. 1 et 3 h. t.* Clerici autem minores beneficio non donati quascumque causas in eodem laico tribunali sive civiles sive criminales quarumcumque personarum possunt tamquam advocati defendendas suscipere, quia eis id a citatis canonibus prohibitum non est, qui tantum de Clericis maioribus, et minoribus beneficiatis loquuntur. Excipitur pro eis causa sanguinis, nempe capitalis aut mutilationis, in qua pro actore intervenire nequeunt, petunt enim nomine actoris seu accusatoris publicam vindictam, et sic in causa sanguinis possunt fieri irregulares ex *cap. 9 Ne clerici vel monachi saecularibus negotiis se immisceant*. Quin imo, ut advertit Abbas in *cap. 1, num 5 h. t.* tutius est, ut in talibus causis non sese immisceant neque ad defensionem rei propter periculum ne reus ob suam imperitiam damnetur, nisi necessitas defensionis id urgeat. — 3° Clerici deinde nequeunt in quocumque tribunali contra Ecclesiam, in qua habent beneficium, pro extraneis advocati existere, et si id faciant, in poenam ingratitude valent beneficio sui privari ex *cap. 3 § Clericus h. t.*: sunt tamen exceptiones, ut si Clericus postularet pro se vel suis consanguineis, vel pro miserabilibus perso-

nis, aut si in una Ecclesiâ, pro qua postulet, esset Praelatus, in altera, contra quam postulat, haberet aliud beneficium, prout ostendit *Pirhing hic. n. 14 et 15*. Haec omnia Clericis petentibus, uti docet Benedictus XIV *oper. et loc. cit.*, conceduntur quoque Rescriptis Sacrarum Congregationum, et vocantur indulta, sed dici potius merentur declarationes eorum, quae a sacris canonibus hac de re constituta reperiuntur, quam juris canonici relaxationes. —

4° Loquuntur auctores de consuetudine vel tolerantia Romanae Curiae, ut Sacerdotes etiam possint advocati munera explere in tribunalibus laicis; de quibus pariter loquitur laudatus Benedictus XIV *op. et loc. cit.*, et exponit hanc facultatem ipsis concedi per *Breve*, et etiam extra Romanam Curiam, et subjungit: « Fatemur in » Brevibus paulo liberalius agi. Sacerdoti enim » saeculari, qui scientiae et juris peritiae famam » sibi comparavit, indulgetur, ut in tribunalibus » etiam laicalibus possit tam civiles, quam crimi- » nales causas agere prout advocati laici solent, » dummodo in criminalibus judiciis ad defensionem » tantummodo scribat et agat: nec ei interdicitur, » quin laborum praemium possit exposcere: su- » peradditur tamen, eousque advocationis officium » eidem permitti, quousque certos ecclesiasticos » redditus in congruam sustentationem, aut be- » neficium residentiâle fuerit assecutus. Unde pa- » tet dispensationem in hunc finem ipsi concedi, » ut habeat unde honestum sibi victum valeat com-

» parare. Quapropter si Sacerdoti, vel ex patri-
 » monialibus bonis, vel ex fructibus beneficiorum
 » ac pensionum, quas forte celasset, congrua sup-
 » peterent alimenta, noverint Episcopi, ablatam
 » sibi non fuisse auctoritatem interdicens hujus-
 » modi Sacerdoti, ne concessis in Brevi faculta-
 » tibus utatur: quod quidem tunc etiam locum
 » haberet, cum Sacēdos ita in advocati muneribus
 » versaretur, ut offensionis et scandali occasionem
 » ceteris exhiberet. » — Demum verba facienda sunt
 de Religiosis. — Monachi, alique Regulares non
 possunt postulare, seu officium advocatorum exer-
 cere in judicio, nisi pro utilitate proprii Monasterii,
 et accedente simul mandato sui Praelati Regularis,
 ut expresse habetur in *cap. 2 h. t.* quod eam-
 dem antiquam prohibitionem Monachis factam ex-
 tendit ad Canonicos Regulares, et communiter Au-
 ctiores ex paritate rationis extendunt ad omnes
 Regulares, atque ita praxis habet: quin imo Be-
 nedictus XIV *op. et loc. cit.* expresse fatetur
 « neque Rescripta, neque Brevia Monachis un-
 » quam, aut Canonicis Regularibus conceduntur. »
 Speciale est, quod prò Ordine Fratrum Minorum
 statuitur in *Clementin. Extravag. Exivi* § *Proinde*
de Verbor. signif., scilicet quod isti Fratres non
 solum nequeunt esse advocati etiam de mandato
 suorum Superiorum, sed insuper non possunt per-
 sonaliter adsistere advocatis et procuratoribus ad
 eos coadjuvandos, quando ipsorum negotia pro
 rebus temporalibus agitantur in curia.

3.º Officium advocati, ut dictum est, inter nobilia et publica recensetur, sed longes graves pariter sunt ejus obligationes. Hae ab Auctoribus plures numerantur, omnes tamen referuntur ad duas species, nempe ad sic dictam causae defensionem, et ad competentiam et honestatem emolumentum. Quod attinet ad causae defensionem advocati obligatio est, ut bonum jus defendendum suscipiat, et fideliter defendat. Et quoad iudicium causarum suscipiendarum tradunt Doctores: — 1.º eum non posse assumere patrocinium causae, quam putat injustam, tum quia contra conscientiam agit, tum ex eo quod gravia damna utrique partium collitigantium inferat in expensis; quae damna ab eo resarcienda sunt: — 2.º non tamen requiri ad causam suscipiendam, ut advocatus sit certus de causae justitia, quia ad iudicium proceditur pro dubiis juribus, et quaevis causa habet suas difficultates: — 3.º sufficit proinde quod causa habeat suas rationes et probabilitatem ex iis boni exitus, sive demum probabilitas sit magna vel modica, dummodo vera probabilitas. — Susceptam vero causam fideliter defendet. — Fidelitas haec importat: — 1.º studium competens facti et juris, ut omnino paratus coram iudice compareat: — 2.º ut adversario sui clientis secreta non prodatur; unde est quod quis utriusque partis advocatus esse nequit in eadem causa: — 3.º utatur tamen probabilibus argumentis, neque aliquid

falsum prodatur, aut adversario fraudolenter defensionis copiam subtrahat: — 4° susceptam causam ad exitum perducatur.

Ad competentiam et honestatem emolumentum quod pertinet, — 1° Certum est advocatos posse exigere honorarium pro suo patrocinio, sed in eo statuendo jura quoque competentiam esse servandam jusserunt, « ut non ad turpe compendium, stipemque deformem haec arripatur occasio, » ut loquitur Lex « *quisquis vult* » *h. t.* Nostris moribus et legibus retentum est, ut advocatis honorarium taxetur secundum quantitatem operis et laboris impensi in causa, quemadmodum pro procuratoribus judicialibus pariter statutum est. At hodie etiam privatae pactioes super hoc non improbantur, in quibus ut antiquitus servanda videtur eadem competentia. — 2° Apud nos secundum veriores sententias, quae innituntur interpretationi juris Romani non licet pacisci de *palmario*, seu de extraordinario aliquo emolumento ultra salarium in casu victoriae sibi solvendo, sed apud exteras nationes hoc admittitur: ego non putarem id esse reprehendendum ut inhonestum, si haec duo habeantur, nempe quod non sit excessivum, et quod habeatur ratio paciscendi sibi honorarium quod determinatur non per taxam, sed per conventionem privatam uti in illis regionibus fit. — 3° An de quota litis liceat pacisci inter clientem et advocatum, quaesitum

pariter est? Sed hoc pactum et antiquis legibus romanis et nostris est interdictum *Leg. 53 De Pactis Digestor.* et *Lege Salarium Digestor. Mandati*; praecipue propter immodicitatem istorum pactorum. Unde advocati sic contrahentes vocantur *depraedatores*. Et sic prohibitum est ullum contractum emptionis venditionis, aut alios inire advocato cum cliente, lite pendente, ex *Leg. Quisquis vult cod. h. t.*, propter periculum coactionis, qua cliens sua daret advocato, ne hic deficeret in defensione. — 4° Illicitum pariter a lege civili et ecclesiastica retentum est et prohibitum advocatis alienas lites redimere, seu causas litigiosas pretio emere ex *Lege Per diversas Codic. Mandati*; ne isti rebus fortunisque alienis inhiantes facile suscitarent intricatas aliorum actiones, forte a principalibus numquam intentandas, ex quo perturbaretur status Reipublicae. Quae tamen ultima conclusio non procedit, quando causae cessae, sunt omnino liquidae et indubitatae, puta, quas adversarius confessus est obligationes. Sicut pariter non comprehenduntur sub vetito legis, imo expresse excipiuntur illae cessiones, quae inter haeredes secum pro actionibus haereditariis contingunt; item illae quas creditor accipit pro suo debito in haereditate aut alias; et demum quae inter Legatarios et fidecommissarios pro debitis, actionibus vel rebus sibi relictis fieri solent; namque, ut dictum est, istae expresse

excipiuntur a cit.^a Lege. — Dicta lex *Per diversas* excipit quoque cessionem litis per donationem factam. Verum haec donatio facile censeri potest in fraudem facta, et proinde in praxi vix attenditur.

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

1.º Procurator ex *Leg. 1 Digestor. h. t.* definitur « qui aliena negotia mandato Domini administrat. » Et sic distinguitur — 1º a *Tutore* et *Curatore*, quos non dominus, scilicet pupillus et minor, sed vel lex, vel Magistratus, vel defunctus testator ponit: — 2º a *negotiorum gestore*, qui aliena negotia gerit absque mandato domini: — 3º a *nuntio*, qui nudum ministerium commissum, non vero administrandi potestatem habet: — 4º ab *advocato*, qui et partis praesentis in auxilium venit non absentis, quique nec vere contrahit cum cliente, nec mandati tenetur. — Dicitur demum procurator gerere negotia aliena, quia quemadmodum res propria domini non servit, sic proprie loquendo quis procuratorem pro semetipso non agit.

2.º Procuratoris autem plures sunt species; namque — 1.º procurator est vel *ad judicia*, vel *ad negotia extra iudicium pertractanda*. Judicialis autem subdividitur in procuratorem *in rem suam*, et procuratorem *in rem alienam*. Porro procurator in rem suam gerit negotia, seu lites mandato et nomine domini: istarum vero litium emolumentum suum est propter domini cessionem; unde ejus utiles sunt actiones prout exemplum habemus in *cap. 1, § Licet h. t. in VI*. At hic non est verus procurator, sed improprie talis dicitur, ut habet *Glossa in Leg. 1 verb. aliena Digestor. h. t.* — 2.º Procurator autem ad negotia extra iudicium pertractanda alius est generalis, alius specialis, prout ei omnia agenda negotia committuntur, vel unum aliudve; sicut haec divisio potest etiam respicere procuratorem ad lites, ut uni detur mandatum generale ad lites, tum praesentes tum futuras, vel ad unam tantum causam agendam. — 3.º Generalis item procurator, alius est cum clausula adjecta « *cum libera* » nempe cum plena et libera potestate administrandi omnia, quae domini sunt; alius vero qui constituitur procurator generalis simpliciter, et sine tali clausula. Est porro gravissima differentia utriusque positionis, cum primus procurator possit transigere, novare, solvere debita, alienare etc. *ex Leg. Procurator cui Digestor h. t.*, etsi non valeat donare; e contra postremus nihil horum agere valeat, neque pignus remittere, neque res domini

quoque mobiles alienare, nisi res quae servando servari non possunt ex dicta Lege. — 4° Procurator alius mandatur *simpliciter cum aliis* procuratoribus, alius vero *in solidum*; de quibus loquitur caput *Si duo h. t. in VI*. Porro, ut edicitur in eo capite, si plures procuratores mandati sint simpliciter absque clausula *in solidum*, tunc singulariter procedere nequeunt, sed debent procedere collegialiter, ita ut ea, quae ab uno gesta sunt, aliis nec convocatis nec consentientibus, non valeant: secus vero si cum praedicta clausula mandati sunt; tunc enim singulariter procedere possunt, et ille negotium tractabit, qui primus illud occupaverit. — 5° Demum procurator alius dicitur principalis, alius substitutus; et principalis quidem ab ipso domino immediate deputatur, substitutus vero a procuratore constituitur.

3.° Procuratorem generatim loquendo ponere omnes possunt, qui canone non reperiuntur prohibiti vel lege, etiamsi dominus principalis sit praesens, cum omnes possint per alium facere quod per se valent explere, nisi lex vel canon obsistat. — Universitates quoque et aliae personae morales tum ad agendum, tum ad respondendum procuratores valent deputare ex *cap. 7 h. t.* Attendenda tamen est dispositio *cap. fin. h. t.* Canones autem obsistunt ne excommunicati excommunicatione majori valeant procuratorem ponere *ad agendum*, *argum. cap. ult. h. t.*, ne contra dispositionem *Regulae 84 Jur. in VI.* quod

una via prohibetur alicui, ad id altera via admittatur. At ad respondendum excommunicatus non modo potest, sed et debet deputare procuratorem ex *cap. 7 de judiciis*, ne ex sua malitia commodum reportaret, si respondere non teneretur.

De substitutione facienda a procuratore dicendum est, procuratorem judicialem posse libere substitutum ponere post litem contestatam, quia contestatione procurator fit dominus litis ex *cap. 1, § Licet h. t. in VI*, numquam vero ante litis contestationem, nisi a domino principali veniam habuerit, cum censeatur electa industria personae. In causis vero illis, in quibus proceditur summarie et non requiritur litis contestatio, procurator censetur factus esse dominus litis, quando tractare coepit negotium principale.

De procuratore vero ad negotia extrajudicialia dicendum est, eum posse quandocumque et quomodocumque deputare substitutum ex *cap. 1, § Procurator h. t. in VI*. Ratio disparitatis est propter non tam grave praejudicium, quod timetur ex negotio extrajudiciali. — Sed hoc tamen duas exceptiones patitur, quarum prima notatur in *cap. ult. h. t. in VI* de procuratore mandato ad conciliandum matrimonium, qui non potest alium substituere, nisi ad hoc faciendum habeat specialem veniam. — Altera exceptio est tum de procuratore generali, tum de speciali. Specialis quidem nequit substituere, si electa est industria personae, prout expositum est in *Ti-*

tulo XXIX; de generali vero, quod iste unum, aut alterum negotium valet alicui subcommittere, sed non constituere substitutum generalem.

4.º Procuratoris vero officium suscipere illi omnes valent, qui sunt habiles ad negotia peragenda, et ceteroquin lege vel canone non prohibentur. Atqui tamen nonnullis obstat canon, cum de obstaculo legis pertractent civilistae. Obstat autem canon nonnullis *ratione censurae*, ut excommunicatis excommunicatione maiore ex supra dictis. Aliis obstat canon *status Religionis*, namque Religiosus nequit constitui procurator sine licentia sui Praelati etsi per alium Religiosum fuerit constitutus, nisi pro consorte in eadem lite ex *extrav. Clement. Religiosus h. t.* Obstat aliis *aetas*, nam minores 17 annis neque procuratores esse possunt ad negotia quoque extrajudicialia ex *cap. 5 § fin. h. t. in VI*; ad judicialia vero requiritur aetas 25 annorum. Filius autem familias invito quoque patre potest constitui procurator et ad negotia et ad lites, ut habetur *cap. 5 § Nendum h. t. in VI*; et laicus etiam in causis spiritualibus, ut habetur ex *cap. 1 h. t. in VI*; dummodo exhibeat simplex ministerium nomine alterius, nullam autem exerceat jurisdictionem aut proprie dictam administrationem. Plures quoque valent constitui procuratores ex *cap. 6 h. t. in VI*. Debet vero constitui *certa* persona, secus deputatio non valet ex *Glossa in cap. 2 h. t. in VI*. At potestas data substituendi valet, etiamsi non

fuerit determinata persona substituenda, ut notatur eodem *cap. 1 h. t. in VI*. Omnes porro Doctores conveniunt procuratoris officium esse liberum; proinde neminem cogi ad illud acceptandum, imo ut dicatur quis officium suscepisse necesse est, ut consensisse probetur ex *cit. cap. 6 h. t. in VI*.

5.º In omnibus pariter causis deputari procurator valet et intervenire nisi reperiatur prohibitum expresse, quia, ut ajunt Doctores, edictum de procuratoribus est prohibitorium, unde debet intelligi concessum quidquid non reperitur prohibitum. Et hoc valet tam pro negotiis extrajudicialibus, quam pro judicialibus. Nonnulla tamen de utraque parte indicanda sunt; et primo de extrajudicialibus. — Actiones quoque maxime personales possunt per procuratorem compleri ut contractus, juramenta etc., atque etiam causae spirituales. Imo et ipsum matrimonium celebrari per procuratores potest, et celebratum valet, ex *cap. ult. h. t. in VI*. At circa dispositiones istius capitis sequentia observanda sunt. — 1.º Dispositio istius capitis non est ulla ratione revocata per constitutionem *cap. 1 sess. 24 de reform. matrim.* Concilii Tridentini, nam illud decretum juri antiquo non addidit sub sanctione irritationis actus, nisi formam, ut matrimonium nempe fieret « coram parcho vel alio sacerdote de ejus aut Ordinarii licentia, et coram duobus vel tribus testibus. » Cui constitutioni Concilii Tridentini satisfiet, si procuratores hanc formam expleant.

Hinc est quod post illius decreti promulgationem matrimonia per procuratores factitata sunt praesertim quoad magnos Principes, et uti valida recepta sunt. Quod pluribus probat Benedictus XIV *De Synod. dioeces. lib. 13 cap. 23, num. 9*; atque canonizata praxis est ex rituali Romano jussu Pauli V edito in *tit. de Sacrament. Matrimon.*

— 2° Sed juxta illius capitis tenorem procurator, ut cum effectu agere possit, necesse est ut habeat mandatum speciale, nempe ad matrimonium contrahendum, neque mandatum generale sufficit munitum quoque clausula qualicumque etiam effraenata, ut habetur clare expressum in *textu cit. capitis*. — 3° Debet quoque in designato mandato exprimi contractum matrimonialem nomine domini principalis ineundem esse cum persona exprimenda in eo, ut habet Glossa ibi *v. speciale*: et jure quidem, nam non est indifferens contractum matrimonialem inire cum Caja, vel cum Sempronia. Quod consonum maximopere est dispositioni juris civilis in *Leg. Generali Digestor. de Ritu Nuptiar.* ibi: « Generali mandato quaerendi mariti filiae familias, non fieri nuptias, rationis est; » itaque personam ejus patri demonstrari, qui » matrimonio consensit, ut nuptiae contrahantur, » necesse est. » — 4° Procurator insuper hic non potest substituere alium loco sui, nisi pariter id ei sit specialiter et expresse commissum, ut habetur clare in *cit. textu*. Ratio est talis negotii seu matrimonii contrahendi gravitas, qua nullam

sinit esse non bene ponderatam circumstantiam.

— 5° Demum quod in hoc textu et casu singulare omnino est, procurator ad matrimonium contrahendum constitutus, nequit illud contrahere, si mandatum fuerit revocatum, quamvis revocatio mandati ad ejus notitiam non devenerit; quod si procurator revocatus etiam ignoranter contrahat, non tenet matrimonium, ut expresse in textu dicitur per verba « contractum postmodum matrimonium ab eodem (licet tam ipse procurator, » quam ea, cum qua contraxerit, revocationem hujusmodi penitus ignoraverit) nullius momenti existit. » Ratio vero addita est sequens: « cum illius » consensus defuerit, sine quo firmitatem habere nequivit, » et aliquantulum explicanda est. In tantum enim valuisset illud connubium, in quantum in unum placitum convenissent duae voluntates, nempe mulieris et mandantis eodem tempore, saltem hujus consensu perseverante; sed hoc non fuit in hypothese retractationis consensus ex parte mandantis, proinde illud matrimonium non valuit. Unde dicunt Doctores cum Glossa id speciale esse in matrimonio quod *maxime voluntarium* est. Revera in aliis contractibus, si quis dedit contrahendi mandatum, et procurator processit inscius revocationis, ejus facta sustinentur; effectus quippe alii non sunt nisi reffectio damnorum et indemnitas alterius partis. At non sic in conjugio, in quo praeter indemnitas partis, habetur etiam firmitas illius contractus, qui sine consensu non fuit. Haec omnia

licet singularia, tamen satis explicita sunt, si in foro externo constet de praeventiva revocatione consensus mandantis, quamvis ignota procuratori et alteri parti. — At quid si revocatio consensus evenierit ex parte mandantis praeventive, sed in foro externo probari nequeat? Tunc advenit unus ex casibus, in quibus decisio fori externi est contraria decisioni fori conscientiae. Nam in foro externo semel elicitus consensus praesumitur perseverasse, si non constat de ejus revocatione, proinde decisio est pro validitate illius connubii: e contra in foro conscientiae, in quo sequimur veritatem, decidendum est pro non firmitate ejusdem. — Ex dictis autem non consequitur non adesse juris limitationes quoad positionem procuratoris in negotiis extra-judicialibus; sunt enim casus in quibus non licet aliquem actum ponere per procuratorem obstante canone, etsi isti casus rarissimi sint. Sic *Titulo I^o* expositum est ex mente Concilii Tridentini a provisus de beneficio curato vel de Canonatu Ecclesiae cathedralis professionem fidei non posse fieri per procuratorem, sed omnino personaliter esse praestandam. Aliquando (et casus non sunt rari) non permittitur positio procuratoris ad praestandum aliquem actum, nisi persona principalis legitime sit impedita, ut Concilium Tridentinum statuit de visitatione ab Episcopis complenda, et aliis, ut Sixtus V statuit pro visitatione sacrorum Liminum, et alii Pontifices pro aliis causis. Sicut demum

advertendum est aliquando canone esse statutum, ut procuratoris non sint eadem jura, quae mandanti competere, si ipse per se actum emitteret, ut in Titulis expositis vidimus et praesertim *Titulo V* et *Titulo XXXI* in *Appendice De Conciliis*.

Quod attinet vero ad causas judiciales, retinendum est posse poni procuratorem in omnibus causis civilibus ex principio jam enunciato. Tantummodo dubium esse potest de causis criminalibus. Sed quoad hanc quaestionem pertractatam ab omnibus veteribus Canonistis duae fiunt animadversiones, nempe hoc non constituere dubium et perplexitatem pro jure canonico, in quo non habetur poena capitalis aut mutilationis; proinde ratio exclusionis procuratoris in judiciis ecclesiasticis non militat. Hinc est quod Pontifex in *cap. 5 h. t.* etiam in crimine adulterii apud tribunal ecclesiasticum concludit posse poni procuratorem, sicut in aliis judiciis ecclesiasticis. — Altera advertentia est hodie apud societates civiles immutatas esse normas processus, quae jure romano inductae erant, proinde codices determinant quando reus, data vel non cautione, possit in confectione processus manere liber, vel potius in carceribus debeat retineri. Ubi advertimus non esse confundendam positionem procuratoris, cum defensione advocati, quae numquam negatur, imo positive exigitur.

6.° Procurator porro constituitur per mandatum, quod dicitur *procuratorium*, ut ad aliena

negotia tractanda legitime procedat. Hoc mandatum juxta Doctorum placitum et negotii ipsius indolem tria haec debet continere, nempe nomen constituentis seu mandantis, et nomen constituti sive procuratoris; deinde mentionem facere debet causae commissae in genere vel in specie; et demum mandans debet spondere se ratum habiturum quid quid cum procuratore actum fuerit. Hoc mandatum *regulariter* non praesumitur, proinde ab allegante debet probari, quemadmodum omnia facta non praesumuntur, sed probantur ab eo, qui asserit. Probari vero potest secundum jus commune et jus canonicum, tam argumento scripturarum vel solemnium, vel privatarum, quam etiam argumento per testes. At hodiernis juribus civilibus probatio est ipse textus a Notario exscriptus, factus ad normam juris, qui exclusive requiritur, neque enim hodie in tribunalibus civilibus aliud mandatum, nis hac forma exaratum admittitur. Ad tribunalia ecclesiastica antiquam retinuerunt simplicitatem, ut non exigent specialem formam ejusdem, aut determinatum modum probationis. Ideo vero diximus *regulariter* requiri mandatum, quia sunt casus, in quibus potest etiam sine mandato procedi, quia hoc de jure praesumitur. Et revera — 1° si agat procurator pro conjunctis personis, quales sunt filii, parentes, fratres, omnesque conjuncti usque ad quartum gradum, non requiritur imo praesumitur mandatum, ut arguunt Doctores ex *cap. 28 §*

fin. de Rescript. ex paritate rationis, exceptis illis casibus, in quibus requiritur speciale mandatum, de quo nunc agemus, et concordat jus civile Romanorum. — 2° Si pariter procurator agat pro consortibus ejusdem litis, pariter praesumitur mandatum, atque praxis utrumque probat. — 3° Si dominus principalis sciat procuratorem suo nomine agere, et non contradicat, item praesumitur mandasse, quemadmodum si tradiderit instrumenta, ut proferat ex *cap. 34 § 1 de offic. Deleg.* In istis tamen omnibus casibus praesumpti mandati procurator debet cavere *de rato*, prout ex textibus legum Auctores unanimiter censent. Cavere porro *de rato* est cautionem dare, quod dominus principalis totum, quid quid est gerendum, sit ratum habiturus. Et idem dicunt Doctores sufficere pro procuratore ad reum defendendum, quia requiratur explicitum mandatum. — Mandatum porro hoc est generale vel speciale. Mandati generalis exemplum esset, si quis esset constitutus procurator ad lites gerendas, vel ad administranda negotia: mandati vero specialis, deputatio ad determinatum quodcumque negotium gerendum vel actum edendum exemplum est. Quo adnotato circa extensionem mandati generalis haec ab Auctoribus notantur. — 1° Mandatum generale ad negotia datum, includit etiam lites agendas, quia lites quoque veniunt sub nomine negotiorum ex *cap. 5 § 2 h. t. in VI*, et ratione data a *cap. 10 de verb. signif.* E contra mandatum licet generale ad lites agendas, non includit po-

testatem gerendorum negotiorum extrajudicialium. — 2° Mandatum datum ad agendum, includit quoque mandatum ad defendendum seu respondendum ex *argum. cap. Prudentiam de offic. Deleg.* — 3° Mandatum generale cum clausula ut valeat ad ea gerenda quoque, quae requirunt mandatum speciale, revera non dat facultatem ea gerendi, quae exigunt speciale mandatum nisi quando aliqua istorum specificantur; quod manifestum est ex *cap. 4 h. t. in VI*, ibi: « Qui ad agendum et defenden- » dum, ac generaliter ad omnia, etiamsi mandatum » exigant speciale, constituitur procurator, ex vi » generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, » in quo speciale mandatum exigitur, admitti non » debet. Sed si aliquis, vel aliqui de articulis spe- » ciale mandatum exigentibus specificati fuissent, » adjecta clausula generali, tunc ad non expressos » etiam admittitur. » — 4° At quando aliqua specificantur, veniunt quoque non expressa, sed paris vel minoris gravitatis, non vero majoris, quia istae clausulae habent semper strictissimam interpretationem, prout clare dicitur in *Extrav. Clement. 2 h. t.* Si quis autem velit dignoscere quaenam negotia vel actus speciale mandatum exigant; huic responsio duplex est, nempe *primo* exigere speciale mandatum negotia potiora seu gravis interesse, ut criterium generale dictat: altera vero responsio est casus hos indicari a Glossa in *cap. 4 h. t. in VI v. pacisci*; et sunt viginti quatuor; alii vero

Doctores, ut Joseph *conclus.* 39 n. 7 enumerant tres et nonaginta.

7.º Dato et acceptato mandato procuratorio duo effectus sequuntur, nempe: — 1° quod mandans debeat ratum habere quod procurator egerit: — 2° quod enascatur duplex actio mandati, scilicet directa et contraria, et de his nonnulla dicenda sunt. Quoad primum certum est in jure, quod factum procuratoris vi mandati censetur esse factum domini juxta *Regulam 72 juris in VI* « qui » facit per alium, est perinde hæc si faciat per seipsum. » Et hoc adeo verum est, ut ipsa negligentia procuratoris et dolus noceant mandanti; et probationes habentur juridicae ex *cap. 2 § Nos igitur de in integr. restit.* ubi datur restitutio in integrum monasterio ex negligentia procuratoris, et ex *cap. 7 de caus. possess. et propriet.* Quin imo ipsa confessio et error procuratoris mandanti nocet ex *cap. 21 de sentent. et re jud.* Et quidem justissima ex ratione; sibi enim imputet mandans, quod elegerit procuratorem negligentem, dolosum etc. At haec omnia procedunt, quando procurator stet in terminis mandati; nam si fines ejus excesserit; nec mandans ejus acta rata habere tenetur, nec negligentia, aut procuratoris dolus ei quomodocumque nocent. Valent hic in utroque foro ecclesiastico et civili verba *Legis* « *Si procurator* » *Codic. h. t.*, ibi: « Si procurator ad unam speciem constitutus, officium mandati egressus est, » id quod gessit nullum domino praejudicium fa-

» cere potuit. » Et pariter ratio evidens est, quia ex hypothesis fines excedens mandati, non agit velut procurator, sed aliquid aliud facere videtur; et ex altera parte, qui cum procuratore agunt, ut valeant exigere, quod mandans teneatur de rato, debent attendere ad fines mandati ejusdem procuratoris, cum quo non tenebantur agere nisi viso et considerato mandato ab illo producto. — Circa alterum effectum dicendum est, ex hoc contractu oriri duplicem actionem, directam nempe favore mandantis, et contrariam favore procuratoris. Mandans potest exigere a procuratore ut rationem reddat de omnibus gestis, et restituat omnia, quae ex gestione negotii ipse consecutus est, simulque compenset omne damnum, quod ex illius dolo, culpa, vel negligentia dominio mandanti illatum est; namque procurator non modo praestat dolum, sed quamcumque culpam ex expresso textu *Legis 13, Cod. Mandati*: « a procuratore dolum et omnem culpam, » non etiam improvisum casum praestandum esse. » Et optima ratione receptum est a procuratore praestari culpam quoque levissimam, ut habent interpretes apud Reiffenstuel hic, *n. 112*: « propter » tacitam assertionem industriae suae, cum procurator propter solam industriam eligatur. » Quod si valet in casu juris romani, in quo mandatum suscipiebatur gratis, et gratis exercendum erat, a fortiori nunc valet, quando procuratori competit quoque pro gestis praemium et merces. — Mandati vero actione contraria procurator repetit

a mandante omnes expensas, quas occasione mandati sibi commissi, et cujus fines non excessit, bona fide fecit, ut habetur expressum in *cap. 6 h. t.* et justitia naturalis exigit, nisi culpa procuratoris istae expensae advenerint. Queis addendum est, ut rependatur procuratori merces pro gestis, quia nostris moribus et usu venit, quod procuratoris officium praesertim in litibus agitandis non impendatur gratis. Ex dispositione juris canonici in *cap. 14 de Censibus* et alibi recessum est a rigore juris civilis, quo praecipiebatur, ut sententia ferenda esset in personam procuratoris, cum ferri possit directe contra mandantem.

8.º Procuratoris officium sex modis finitur, de quibus hic breviter agimus. Finitur — (a) *mutuo consensu*; idque fieri potest sive res integra sit, sive non, ex generali ratione tradita in regulis juris tum civilis tum ecclesiastici, nempe unumquodque eodem modo dissolvi, quo colligatum est. Id vero intelligitur fieri posse cifra tamen tertii praejudicium, ut inferius videbimus. — (b) *Revocatione* pariter finitur procuratoris officium, quia mutare consilium in re sua cuique permissum est. Sed distinguendus est duplex casus, nempe quod res sit *adhuc* integra, vel *non*. Si res est adhuc integra, mandans revocare potest etiam sine causa, et etiamsi invitus sit procurator ex *cap. 2, h. t. in VI*: at si res non sit amplius integra, procurator revocari nequit invitus, nisi juxta causa intercedente, et, si procurator ad lites sit, a iudice

prius cognita et probata ex *cap. cit 2, h. t. in VI* et ex *Glossa in extrav. Clement. ult. h. t. v. pro Ecclesia*; tum propter interesse ejusdem procuratoris, tum aliorum, cum quibus agitantur lites, vel negotiâ aguntur. Quaenam vero causae soleant allegari et recipi quando haec fiat revocatio aperit *cit. cap. 2, h. t. in VI*; quae tamen enumeratio, ut ex ipso textu patet non fit *taxative*, sed *indicative*. Inchoatum vero dicitur negotium et res non integra in extrajudicialibus, quando saltem a procuratore ea parari coeperint, sine quibus principale negotium expediri non poterat, et dicuntur praeliminaria seu praeparationes, ut arrhas dare, obligationes suscipere etc. In judicialibus vero quando procurator litem contestatus est, ut ex dicta *Glossa in extrav. Clement. ult. h. t. d. verbo*. — Revocatio porro fieri dupliciter potest *tacite*, vel *expresse*, seu quod idem est *facto*, vel *verbo*. Facto revocatio advenit et prior procurator revocatur per constitutionem alterius procuratoris in eadem causa, vel negotio, vel si dominus incipiat per semetipsum eandem causam, vel negotium gerere, de quo casu loquitur *cap. 8, h. t. in VI*, cum exceptionibus ibi notatis. Et haec tacita revocatio subditur iisdem regulis ac expressa, de qua superius locuti sumus. Quando autem cesset revocati procuratoris potestas inferius dicitur. Finitur — (c) procuratoris officium *exoneratione*, seu *renuntiatione*. Renuntiare nequit procurator post mandatum rite acceptatum, nisi consentiat

mandans juxta principium utriusque juris, nempe neminem invitum procuracionem suscipere cogi, sed fidem datam esse implendam, idque valeat etiamsi res sit adhuc integra. At si procurator habeat causam justam, potest, invito quoque mandante, petere a judice exonerationem a suo officio, qui probata causa dabit. Causae notantur ab auctoribus ex *Leg. filius familias § Procuratorem digest. h. t.* Finitur — (d) procuratoris officium negotio adimpleto, vel finita instantia et data sententia definitiva, licet non sit finita causa. Nam procurator etsi teneatur appellare, ne sententia contra dominum transeat in rem judicatam, aut saltem tempestive dominum admonere, ut appellet, appellationem tamen prosequi non tenetur ex *cap. 14 h. t.* Finitur — (e) procuratoris officium *morte mandantis*, quod tamen intelligitur si res sit integra, cum extinguatur mandatum; at si res amplius integra non sit, perseverat potestas in procuratore, ut doctores communiter tenent, excepto casu contemplato in *extrav. clement. ult. h. t.*, de procuratore praelati vel beneficiarii, qui etiam re non integra amittit potestatem ex morte vel renuntiatione etc., ejusdem praelati; et hoc speciale est propter rationem, quod successor in dignitate vel beneficio ecclesiastico non tenetur factum vel contractum defuncti sui antecessoris attendere; nisi fuerit positus procurator non pro negotiis mensae praelati, aut beneficiati, sed pro negotiis beneficii alterius, cujus praelatus erat.

administrator, et positio procuratoris cum omnibus juris requisitis et solemnitatibus facta sit. Finitur — (f) demum potestas procuratoris *morte ipsius*, sive res integra sit, sive non; nam cum sit electa industria personae, mandatum seu officium non transit ad haeredes, ut communi calculo tenent doctores.

9.º Nonnulla hic ante conclusionem ponenda sunt circa valorem gestorum per falsum aut revocatum procuratorem. Falsum procurator juxta *glossam. in cap. 33 De Rescript. v. procurator* ille est, qui mandatum procuratorium vel nullum habet, vel ad causam pendentem impertinens, vel insufficiens, vel jam revocatum; unde sub nomine falsi procuratoris venit etiam procurator revocatus, sed de hoc specialiter agendum est. Hoc autem posito dicendum est acta per falsum procuratorem de se non esset invalida, sed posse ab utroque collitigante impetiri. Et quidem dominus, cujus ille se gerebat procuratorem, si sententia contra eum fuerit, valet excipere, ut gesta per procuratorem falsum reddantur invalida, quemadmodum statuitur *cap. 3 § fin. h. t.*, quae exceptio quandoque opponi potest juxta textum citati capitis, ibi; « Falsi procuratoris exceptio non solum ante » sententiam, verum etiam postea potest objici, » utpote qua probata iudicium nullum, et nullius » momenti controversiae reputantur. » At idem dominus si a falso procuratore susceptam sententiam sui favore ratam habuerit, acta a falso pro-

curatore valent tamquam firmata per ratihabitio-
nem domini principalis, si antea pars adversa
non excepit, seu non opposuit de falsitate mandati
(quae et ipsa propter paritatem rationis id facere
valet); et succurrit principium juris, quod « rati-
» habitio retrahitur, et confirmat iudicium agi-
» tatum per falsum procuratorem, » quod ab au-
ctoribus invocatur ex *Leg. 56 digestor. de judiciis*.
Quemadmodum si dominus principalis appellat a
sententia per falsum procuratorem contra se latam,
videtur eam ratam habere, si enim id noluisset,
non debuisset ab ea appellare, sed falsi procura-
toris exceptionem proponere ex *cap. 3 h. t.* —
Quoad revocatum procuratorem dicendum est,
gesta per ipsum adhuc valere, usque dura revo-
catio et non fuerit intimata ex *cap. 33 De Re-
script. et cap. 3 h. t.*, quod verificari etiam de
revocato mandato committendi maleficii auctores
communiter admittunt. Et jure quidem, cum pro-
curator talem se gerere omni ratione valeat, usque
dum ei non constet se esse revocatum. Imo si
negotium coeptum est, et praecipue si litis con-
testatio advenit, etiam alteri parti, aut saltem
judici debet intimari facta revocatio ex *cit. cap. 3
h. t.*, et ex ratione, ne et judici illudatur, et al-
tera pars fatigetur. In casu autem revocationis
procuratoris extrajudicialis, qui mandatum gene-
rale habeat, revocatio debet tantum procuratori
nota fieri. Exceptionis praecipuus casus jam expo-
situs est *num. 5*. Datur alius exceptionis casus

in *extrav. Clement. unic. de Renuntiat.*, quando per tertias personas factum est, quominus ad procuratorem et superiorem, qui debeat acceptare renuntiationem beneficii, ante cessionem potuerit revocatio pervenisse, ne malitiis hominum quoquo modo indulgeantur, et hi exinde commodum reportent.

10. Concludimus cum Schmalzgrueber *h. t. num. 48* ex dictis patere, quaenam exceptiones opponi possint adversus procuratores. Istae reducuntur ad quatuor — 1° excipi posse contra ipsum *ex parte constituentis*, quod constitutus sit ab eo, qui non habebat potestatem ponendi procuratorem : — 2° *ex parte constituti procuratoris*, quod procurator esse non potui ex aliqua inhabilitate : — 3° *ex parte materiae*, quod causa, in qua constitutus est, procuratorem non admittat : — 4° *ex parte formae*, quod procurator mandatum non habuit, vel non sufficiens, vel revocatum.

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

1.° Syndicus est procurator, qui alicujus universitatis communi mandato causas et lites ejusdem administrat, hinc dicitur Procurator universitatis. Et quia Dominus principalis sibi constituit procuratorem, hinc statim intelligitur quinam constituat Syndicum, nempe Universitas per suos Capitulares seu vocales, qui actu communi seu capitulari per majoritatem votorum illum eligunt; qui tamen Syndicus est a superiore, puta Abbate, confirmandus, si constituitur pro negotiis Communitati et Abbati indivisis. Hujus autem actus expeditur legitimum instrumentum Syndico nominato. Et porro Universitas tenetur Syndicum constituere, cum debeat ab aliquo repraesentari in causis agendis.

2.º Potest autem constitui Syndicus quicumque potest ad lites esse procurator, et non solum extraneus, sed et de ipsa communitate; imo et ipse communitatis Superior. Quin potius aptius generaliter loquendo est, quod Syndicus constituatur aliquis de Communitate, qui res ejusdem melius noscit. Religiosi quoque de sui praelati licentia valent nominari Syndici suae Communitatis; sed quoad hos consultius est juxta *cap. unic. h. t.*, ut eligatur extraneus, salario ipsi assignato ob additam rationem, quod *expediat pro parvo incommodo a strepitu causarum servos Dei esse quietos*. « Laicus quoque valet constitui Syndicus in causis spiritualibus, quia habet simplex ministerium et improprie dictam administrationem rerum spiritualium, argumento adducto *ex cap. 1 de Procurator. in VI.*

3.º Syndici officium est agere omnes causas universitatis praesentes et futuras, civiles et criminales; ejus vero potestas est eadem ac quae competit procuratori generali habenti plenam et liberam potestatem agendi, nisi ejus mandatum latius aut strictius sit redactum; hinc et omnia peragere potest, quae non exigunt speciale mandatum: Syndici demum legitime constituti officium non finitur morte constituentium, quia communitas non moritur, etsi individua recedant per mortem, renuntiationem etc. Nec pariter finitur finita instantia, quia deputatur ad causas universitatis gerendas, hinc adsistit in omnibus instan-

tiis et in ipsa restitutione in integrum. Hisce duobus modis exclusis, concludendum est ejus officium finire omnibus aliis illis modis, quibus terminat officium procuratoris. — Hoc tantum notandum est ex *cap. unic. h. t.*, quod Syndicus constitutus ab Abbate de consensu capituli, ab Abbate solo potest revocari, qui solus potest agere in causis sui monasterii, et remotio Syndici non est gravissimum negotium, ut egeat consensu capituli, sicut eget in constitutione ejusdem propter periculum praejudicii ab ipso Syndico monasterio inferendi.

TITULUS XL.

De iis quae vi, metusve causa fiunt.

1.° Quaestio principalis, quae hoc titulo pertractatur, est de valore actuum, qui ex vi, aut causa metus ponuntur, prout ipsa rubrica Tituli satis aperte ostendit; et proinde prius de vi, deinde de metu loquemur. — Vis, ut eam perbelle definit Juris consultus Paulus in *Leg. 2 Digestor. Quod metus causa* « est majoris rei impetus, qui repelli non potest. » — Non loquimur hic de diversis speciebus vis, seu potius de modis, quibus vis nobis nocet relate ad possessionem rerum nostrarum; neque de remediis, quibus leges et canones succurrunt iis, qui vim passi sunt, scilicet interdictis, actionibus atque exceptionibus, ut unum est exemplum in *cap. 9 h. t.* Tantummodo eam distinctionem proferemus, quam tradit Fagnanus

in commentariis ad cap. 5 h. t. num. 2 et seqq. nempe inter vim *absolutam seu praecisam*, et vim *conditionalem seu compulsivam*. — Vis absoluta et praecisa ea est cujus dedimus definitionem, tollit voluntarium et causat violentum, quod pariter a juristis definitur « illud, cujus principium est extra, nihil conferente [vim passo] ». — Vis vero conditionalis aut compulsiva non tollit omnino voluntarium, sed minuit, nec producit violentum, sed *involuntarium secundum quid*, et haec est una eademque res, ac metus. — Porro vis absoluta seu praecisa cum violentum inducat, actus sub vi positi personae imputari non possunt, et proinde sunt ipso jure invalidi, cum in his, ut habet *cap. 5 h. t.* homo « magis pati quam agere vincatur ».

2.º Longe alia est ratio *vis conditionalis aut compulsivae*, vel *metus*. Metus juxta Jurisconsultum Ulpianum apte definitur *Leg. 1 Digestor. Quod metus causa* « Instantis vel futuri periculi » causâ mentis trepidatio. » — Porro metus a Juristis apud Schmaltzgrueber hic *n. 2* tripliciter dividitur, nempe — 1.º *ratione causae*, et est vel incussus a *causa necessaria* intrinseca vel extrinseca. nempe a morbo, a periculo naufragii, vel ab alia causa naturali; aut a *causa libera*, scilicet ab homine. — 2.º *Ratione modi*, prout infertur *juste*, cum is, qui patitur illum, causam praebuit eidem sua improbitate crimen committendo, unde angitur timore carceri aliusque poenae legitime inferendae, a iudice vel etiam alterius vitae inter-

minabili cruciatu: aut infertur *injuste*, quando innocens mortem, vel aliud grave malum ex aliena improbitate timet; vel etiamsi causam praebuerit, contra jus tamen et indebite, puta a privato ejusmodi malum minitante vexatur, ut habetur ex *argument. cap. 15 de sponsal. et matrim.* — Injustus autem metus iterum dupliciter incutitur, nempe *directe vel indirecte*. Directe quidem, cum eo fine incutitur, ut actus determinatus, puta consensus in matrimonium, extorqueatur: indirecte vero, cum ob alium finem, ita tamen, ut is, qui metum patitur, eo inducatur ad dictum actum nihilominus edendum. — 3° Demum *ratione qualitatis* metus est vel *gravis* vel *levis*: *metus gravis*, qui etiam dicitur *justus* et *probabilis*, et *cadens in constantem virum*, ille est, qui eum, qui illum patitur, etsi alias fortis et constans sit, a proposito dimovere valet. *Metus* autem *levis*, qui *vanus* ac *improbabilis*, ille dicitur, qui eam vim non habet, ut patientem animo fortem a proposito valeat dimovere. Qui metus gravis rursus dividitur in *absolute gravem*, et *respective gravem*. Absolute gravis dicitur, qui de se talis est; respective gravis vero, qui habita ratione personae est gravis, cum de cetero per se talis non esset. Metus qui pluries intervenit, et de quo fiunt frequentiores quaestiones, est metus *reverentialis*; hujus proinde verus conceptus dandus est, et definitionem assumimus a Reiffenstuel hic *num. 94*. Metus reverentialis in proposito censetur, quo inferior, ceteroquin invitatus, et quasi

coactus, ex reverentia superioris consentit in contractum aliquem, non audens prae pudore ac reverentia contradicere, timendo ne superiorem illum offendat.

3.º Queis praehabitis, sequentes positiones exhibemus. — *Positio prima.* Actus emissi ex metu etiam gravi inducto a causa necessaria, vel etiam a causa libera, sed *juste* valent in utroque foro, conscentiae nempe et externo, nec jus positum civile, vel ecclesiasticum metum passo ulla ratione succurrit. Ratio primae partis est, quia actus isti dicerentur non valere, aut quia non sunt voluntarii, vel quia injuria irrogatur; atqui actus sub metu sunt voluntarii ex praemissis, et solum involuntarii *secundum quid*; et aliunde nulla injuria irrogatur, quia ex hypothesis metus est juste incussus; nihil ergo obstat quominus habeantur validi. — Altera vero pars ostenditur, quia nullum jus positivum neque civile neque ecclesiasticum eos actus vel irritos vel rescindendos unquam edixit, at neque ex dictis id constituere valuisset, quia turbaret universam societatis economiam absque probabili ratione; ergo etc.

Positio altera. — Actus emissi ex metu levi, etsi injusto et directe incusso ad extorquendum consensum, de se sunt validi, neque a jure civili aut ecclesiastico irriti fiunt vel irritabiles. Revera cum isti actus sint voluntarii, de se subsistunt. Injuriarum vero hujusmodi levium nullum calculum habet neque jus civile neque ecclesia-

sticum, quin imo eas non attendendas esse declarat, ut habetur ex *cap. 6 h. t.*: proinde manet praesens assertio. Quae ex eo rationabiliter est, quia si jus positivum cunctarum minimarum injuriarum reparationi consuleret gravissima sanctione irritationis vel irritabilitatis actuum, litibus infinitis tribunalia vexaret in destructionem ordinis publici. Ipso quoque jure naturae inspecto non tanti facienda videtur haec minima injuria, ut censeatur posse importare exemptionem obligationis relate ad eum, qui metum levem passus est.

Positio tertia. — Quidquid sit de jure naturae, de quo in probatione positionis loquemur, actus emissi ex metu gravi, injusto et directe incusso ad exorquendum consensum jure positivo, exceptione facta nonnullorum actuum vel contractuum, habentur validi, sed ad querelam partis metum passae rescindibiles. Et re quidem vera non definivimus quid tenendum sit de istis actibus ex jure naturae; nam pro validitate actus est consensus, qui in patiente metum quoque perseverat; e contra vero obstat injuria, ne dicamus cum hoc metu, qui dolo aequiparatur, oriri posse obligationem in praejudicium illius, qui illum patitur; nisi dicamus esse obligationem nec firmam nec perfectam, sed resolubilem ad beneplacitum ejus, qui hanc injuriam toleravit. Sed his praetermissis, quae magis theologiam moralem, quam canones respiciunt, dicimus actus sub tali metu haberi a jure positivo validos, quia a jure numquam inva-

lidi facti aut declarati sunt; imo per aequivalens habiti sunt validi, nam dicti sunt rescindibiles, et illi tantum tum rescindibiles dicuntur, qui sunt validi. Tales autem habentur praedicti actus ex *cap. 2 et 4 h. t.* Atque jus plenissime defendit metum passos in actibus et contractibus in praejudicium eorum, qui metum intulerunt. Si enim metum passo juvat, quod actus vel contractus teneat, potest metum inferentem adigere, ut stet contractui. At si non placet, habet contra suum adversarium *actionem et exceptionem quod metus causa*: actionem scilicet, ut repetat quod dedit vi contractus, exceptionem si ab altera parte intimetur ad contractum complendum. Et talis actio non modo est personalis, sed, ut dicitur jure civili, *in rem scripta* adversus quemcumque, qui ex metu illato sensit commodum, licet ipse metum non intulerit. Ex quo satis aperte intelligitur idem esse judicium si metus a tertio incussus sit, quam ille sit, qui contrahat cum passo metum, et idem dicendum de illo contractu. Judex autem, ut ait Pontifex in *cap. 2 h. t.* «*omnia cum integritate restituet.*,» nempe metum passus debet recuperare rem amissam cum fructibus et omni causa. — Consulto autem in positione diximus metum debere esse gravem et injustum, sed addidimus quoque debere esse directe incussum ad extorquendum consensum, nam si haec ultima qualitas non est, actus non est rescindibilis, neque de eo loquuntur citata jura, ut optimis rationibus id demonstrat

Sanchez *lib. 4 de Matrim., disp. 12, num. 3 et seqq.*, Reiffenstuel hic *num. 28*; quamvis, ut advertit idem Auctor *num. 29*, jura praesumant metum hunc gravem et injustum directe incussum esse ad extorquendum consensum.

Positio quarta. Sunt autem nonnulli actus vel contractus, qui si edantur per metum gravem injustum et directe incussum ad extorquendum consensum a jure positivo civili et canonico habentur invalidi, et tales constituuntur. Contractus, et actus istos enumerat Glossa in *cap. 2 v. Coactus h. t.*, et comprehenduntur sequentibus versibus

Tutor, judicium, dos, sacrum, copula, votum
Haec sex, vi facta, de jure scias fore nulla
Caetera jus patitur, sed postae restituuntur.

Notant vero Doctores praeter hos et alios recenseri tum lege civili, tum canone, qui invalidi habentur. Nos, quod pertinet ad jus canonicum, hos tantum expendemus — 1° Matrimonium, — 2° professionem religiosam, — 3° promissionem et traditionem rerum Ecclesiae et juramentum de iis non repetendis, — 4° absolutionem a censuris, vel sententiae revocationem quoad censuram incurrandam.

4. Matrimonium ex metu gravi injusto et directo initum, esse jure canonico invalidum constat apertis juris textibus, inter quos citamus *cap. 14, 15 et 28 de spons. et matrim.* Licet enim

non desint Theologi inter quos Principes scholae nempe S. Thomas *in 4 Distinct. 29, quaest. 1, art. 3.* S. Bonaventura *in 4 Distinct. 29, quaest. 1, num. 5,* pluresque alii Theologi et Canonistae qui Matrimonium tali metu initum jure quoque naturae defendant esse invalidum; omnium tamen sententia est, id vigere de jure positivo ex allegatis textibus et aliis: quia Ecclesia in matrimoniis vult plenam libertatem, proinde omnem timorem vult esse exclusum « ne per timorem dicat sibi » placere quod odit, et sequatur exitus, qui de » invitis solet nuptiis provenire, » prout dicitur *cap. cit. 14 de Sponsal.* At disputatur inter Canonistas, an sicut matrimonium tali metu initum est invalidum, ita quoque de Sponsalibus sit sentiendum. Et praefertur negativa sententia propter sequentes rationes: — (a) id enim deberet ostendi concludentibus juris positivi textibus vel argumentis; at juris textus nulli sunt, qui ab assertoribus contrariae sententiae afferantur praeter *cap. XI de despons. impuberum*; quod tamen nihil probat, quia ibi agitur de puella, quae *numquam voluit*, proinde ibi sermo est de pleno defectu consensus, non vero de voluntario sub metu. Sin minus ibi sermo est de sponsalibus ex metu extortis, quae possint rescindi, prout a Pontifice rescissa sunt. — Et quidem id diximus clare ostendendum, nam agimus de invalidatione actus, quae cum sit maxime odiosa non est praesumenda, sed probanda. — (b) Accedit nullum argumentum pro contraria sen-

tentia posse deduci ex principio ab adversariis allegato, nempe juris dispositionem de matrimonio trahi ad sponsalia, nisi aliter cautum sit. Namque hoc in canonicis non est verum, nisi in quantum eadem est ratio sponsalium et matrimonii. Atqui hoc in casu non subsistit, cum matrimonium, si semel jure quoque positivo constituatur validum, nulla humana auctoritate rescindi potest; cum e contra sponsalia valida queant rescindi, et plures sint modi dissolvendorum sponsalium, quos jus indicat. — (c) Haec porro sponsalia metu extorta, ut notat Schmalzgrueber *lib. 4, num. 428*, non obligant ad matrimonium contrahendum, dum metus urget, sed tantum, quando isto cessante, illud libere et consequenter valide iniri potest. Erit igitur obligatio eorum quasi conditio, scilicet si metus cessaverit, et hoc stante manebit suspensa, proditura in actum, illo sublato. — (d) Atque sententia nostra magis favet parti passae metum, namque haec si querelam proponit, rescindentur sponsalia; si, mutato consilio, velit in contractu permanere, potest aliam partem adigere ad implendum contractum; ex quo nil mirum esse debet, si incurrat impedimentum publicae honestatis, ad quod tamen relaxandum, si petat, jam habet sufficientem causam, propter quam solet Pontifex dispensare. Cum igitur adversarii deberent ex dictis ostendere sponsalia in hac lege positiva irritante comprehendi, et nullum verum agumentum protulerint, jure in ea insistimus.

5.º Professio religiosa pariter est invalida, si ex eo metu emissa sit, nec valet in adversum disputari ex claro textu *cap. 1 h. t.* Omnes pariter conveniunt Doctores vota simplicia, quae Religiosum constituunt, esse ipso jure irrita, ut vota simplicia, quae post biennium eduntur in Societate Jesu, et ex paritate rationis omnia vota simplicia, quae eduntur in aliis neotericis Congregationibus. Tantum quaestio inter Auctores est, an metu hoc gravi extorta, sint irrita vota alia simplicia. Communior sententia affirmat, et meo judicio probabilius, quia in omnibus istis eadem ratio est. Cui accedit et alia ratio, nempe canones exigere in vovente ut liberum sit arbitrium ex *cap. 6 de voto*, praesertim cum votum sit *de meliori*, ad quod quis non tenetur nisi ex vi voti, seu promissionis.

6.º Promissio et traditio rerum Ecclesiae gravi metu extorta, et juramentum ex tali metu factum de rebus Ecclesiae tradendis, vel non repetendis ipso jure non tenet. Hoc intenditur a Glossa in citatis versibus per verbum « *sacrum.* » Et assertio probatur ex *can. Si quandoque 15 quaest. 6, in Decreto, et ex cap. 2, de Jurejurando.* Quae etiam ex hoc subsistunt, quia alienatio rerum Ecclesiae sine solemnitatibus a jure requisitis non valet, et a fortiori si gravi metu extorta sit. De hoc juramento vero satis evidenter dici potest quod non valeat, cum absque peccato servari nequeat; hinc esset vinculum iniquitatis. — Absolutio

a censuris, vel revocatio sententiae quoad censuram incurrendam, si metu gravi extorta sit, est invalida ex *cap. unic. h. t. in VI*; quod valere etiamsi sermo sit de extorsione absolutionis a censura excommunicationis minoris docet P. Thesaurus *de Paenis cap. 20: verb. censura*. Praedictum caput eos, qui absolutionem seu revocationem hujusmodi vi vel metu extorserint, excommunicationis sententiae decernit subjacere, et constitutio Bullae caenae § 14 reservabat hanc excommunicationem Papae, et extendebat etiam ad cooperatorum. Sed hodie non videtur locum habere, quia non est recensita in *Constit. « Apostolicae sedis moderationi. »* — De collatione demum jurisdictionis ejusque propagatione metu gravi extorta quod sit nulla, indicat Glossa *in citatis versibus v. judicium*, sed plures Doctores dubitant ut Sanchez *lib. 3, de Matrim. disput. 39, num. 13*, Lessius *lib. 2, De justit. et jure, cap. 17, num. 37*, Pirhing *num. 33*, et alii.

7.º In utroque autem casu sive quod lex positiva actum sub metu faciat irritabilem, sed validum; sive potius illum ipso jure invalidum habeat seu constituat, quaeri solet, quid obtineat, si actus hic juramento firmatus fuerit? Et responsio est multiplex. Aut enim juramentum accedit actui per metum emisso, qui est validus, sed rescindibilis per judicis sententiam, et tunc quoad juramentum accedens ista criteria vel regulae servantur: — 1º juramentum hoc si sine dispendio

salutis aeternae potest servari, est servandum; ex quo sequitur, quod metum passo neque actio, neque exceptio metus completat, nec potest petere rescissionem contractus, ut habetur ex *cap. 3, h. t.* Ratio jam indicata est, quia ex jure canonico ad maximum respectum juramento conciliandum, et ne occasio perjurii daretur, istud principium consecratum est, nempe omne juramentum esse servandum, quoties non vergit in dispendium salutis aeternae. — 2° At juramentum hoc, quia *semper fere a modo est*, ut notatur in *cap. 5, de renuntiat.* strictam patitur interpretationem, prout edicitur *cap. 4 h. t.*; sic in eo capite Pontifex permittit alicui, ut reposcere possit beneficium, cui renuntiaverat ex metu gravi injusto, non obstante juramento, quo non ad « non repetendum, sed ad resignandum solummodo tenebatur »; sed si jurasset se neque repetiturum, hoc juramentum servandum est. — 3° Sed tale vinculum est tantummodo causâ religionis propter juramentum praedictum, quod si ad petitionem partis relaxetur a superiore et iudice ordinario, tunc potest postulari rescissio actus, de quo egimus. — 4° Indifferens autem est, quod istud juramentum editum sit vel spontanee, vel metu gravi extortum, cum et hoc sit validum ex *cap. 3 h. t.* ex *cap. 8 de jurejurando*, et ex communi calculo Doctorum propter reverentiam talis actus religionis. Inter unum et alterum casum hanc tantum differentiam faciunt Doctores, quod si sit juramentum metu extortum, facilius

a superiore relaxatur propter injuriam quoque in tali actu toleratam; difficilius vero, si spontaneum fuerit; nam tunc habetur ut rati habitio actus, seu purgatio aliqualis metus, aut melius renuntiatio juris interponendi querelam. — 5° Quod si juramentum additum sit actibus ex metu positus a jure positivo factis invalidis, tunc Doctores distinguunt duos casus, nempe si actus a jure invalidus, factus sit propter bonum publicum, vel propter bonum privatorum: equidem si propter bonum publicum, tunc omnes conveniunt quod juramentum actui nullo modo det valorem, et invalidus perseveret: dubitant vero, et inter se decertant, si id constitutum fuerit propter bonum privatorum, aliis affirmantibus, negantibus aliis. At videtur, quod circa jus canonicum in casibus a nobis recensitis nequeat locum habere haec distinctio; quia in omnibus istis casibus invalidatio actuum a jure inducta est propter bonum publicum.

8.° Coronidis loco pauca verba addimus circa probationem metus. Metus probari debet ab allegante, tum quia est principium juris « *asserentis est probare*, » tum quia in casu cum sermo sit de metu injuste incusso, sumus in casu delicti, et delicta non praesumuntur, sed probantur. Difficilis porro est probatio metus; nam haec mentis trepidatio est interna, et nonnisi conjecturis seu indiciis exterius apparentibus eam probare licet, quae debent esse indicia propinqua et concludentia, non

autem remota. Et quod difficilius est, debet ostendi metum esse sufficientem aut proportionatum ad rescindendum vel irritandum actum, prout diversi actus sunt. Profecto id relinqui debet iudicis arbitrio; unde istae causae dicuntur conjecturales. Nihilominus Doctores eas conjecturas enumerantes, ac perpendentes, earum valorem et gravitatem ponderant, et sic iudicium intellectum adjuvant, ut minori difficultate ad istas causas decidendas procedant. Sed non sufficit probare in prima editione actus metum gravem injuste ac directe incussum intercessisse, ut ad irritandum actum vel ad declarandam invaliditatem ejus iudex procedat: sed necesse quoque est ostendere metum non fuisse purgatum, aut verius, necesse est respondere et perimere indicia, quibus possit ab altera parte ostendi metum fuisse purgatum. — Purgatio porro metus est « metum passi praesumpta ratihabitio » veteris actus vel contractus, metu cessato. » Definitio haec desumpta est ex *cap. 1 h. t.*, in quo Alexander III si habet. « Quod si legitime probatum fuerit non timore mortis praedictam M. religionem intrasse, aut quod fecit, ratum postea » habuisse, ipsam ad monasterium redire, et habitum susceptum sumere, censura ecclesiastica » compellatis. » — Inter conjecturas a jure firmatas *cap. 21 de sponsal. et matrim.* purgati metus est longa commoratio spontanea uxoris cum marito, quamvis initio matrimonium gravi metu et injusto

ac directo fuerit conciliatum. Quae purgatio metus, an hodie post Tridentinum Concilium admitatur, videbimus *Lib. IV.* — Ceteras conjecturas, relatis quoque juris textibus enumerant Doctores, inter quos Menochius *De Praesumpt.* aliique.

TITULUS XLI.

De in integrum restitutione.

1.° Restitutio in integrum communiter definitur « extraordinarium juris remedium, quo graviter laesus ex naturali aequitate per officium » judicis reducitur in eum statum, sive jus, in quo fuerat ante laesionem » ex *cap. 3 h. t.* Dicitur remedium extraordinarium; quamdiu enim aliqua actio competit, vel remedium saltem aequè favorabile, non datur in integrum restitutio, ut constat ex *cap. 12 de Rescript.* — Reliqua autem verba definitionis sive ejus requisita, sive ejus effectus respiciunt. — Restitutio in integrum invec-ta *jure praetorio* Romanorum ex aequitate fuit a *jure canonico* recepta, unde dicitur remedium utriusque juris.

2.º Requisita porro ad habendam in integrum restitutionem sunt — (a) ut laesio sit gravis vel notabilis, atque haec gravitas dimetienda est arbitrio boni viri seu discreti judicis; unde vulgatum illud « *De minimis (laesionibus) non curat Praetor.* » Et jure quidem, ne remedium inductum ex aequitate, vertatur in iniquitatem, accumulando lites pro quavis minima laesione. — (b) Quae laesio gravis debuit evenire ex dolo adversarii, ex inconsulta facilitate rei, ex negligentia procuratoris, aliisque similibus causis, quae causae justae dicuntur, quaeque debent rite probari, non vero *ex casu fortuito*; secus non est ratio aequitatis, de qua locuti sumus, ut constat ex *cap. 1 h. t.* — (c) Requiritur, ut actus vel contractus, ex quo gravis laesio sequitur, de jure fuerit validus, aut saltem dubium sit, an sit ipso jure invalidus ex *cap. 8 h. t.*; secus enim potest judex adiri, ut pronuntiet actum esse invalidum, et habet locum textus *Leg. In causae cognitione Digest. h. t.*: « ubi contractus non valet, Praetorem se non debere interponere. » (d) — Demum, ut actus sit rescindibilis: sunt enim nonnulli actus, qui semel ac validi sunt, nequeunt rescindi, et tunc non est restitutio in integrum, sicut inferius videbimus.

3.º Restitutio in integrum aliquibus competit ratione aetatis, vel status aut conditionis, aliis vero ratione causae justae peculiaris. Minoribus quippe constitutis in aetate non attingente viginti sex annos utriusque sexus conceditur ratione aetatis cum

exceptionibus, quae notantur a Tractatoribus et Interpretibus juris civilis. Ecclesiae, Monasteriis aliisque Locis Piis cum Republica et Universitatibus competit ex gravi laesione restitutio in integrum ratione status seu conditionis ex *cap. 1 et 3 h. t.* Non competit vero si solae personae ecclesiasticae laedantur in suis honis, quia in his Clerici habentur ut majores, et non est favor Religionis. — Hic autem quaeri solet an Ecclesia graviter laesa restituatur contra aliam Ecclesiam; atque dubitandi ratio est, quia privilegiatur contra aequè privilegiatum non utitur privilegio, ut habet vetus juris adagium. Sed nihilominus verum est quod restituatur, ut patet ex *cap. 2 h. t.*, et in casu non est privilegium unius contra alterum, nam jus canonicum non succurrit laedentibus, sed laesis, et una est Ecclesia laesa, altera laedens. At si revera detur casus, quod uterque privilegiatus existat respectu ejusdem causae, tunc praefertur possessor, nisi privilegium unius sit potentius altero.

Duae ab interpretibus solent hic fieri quaestiones, nempe — 1° an in integrum restitutio detur quoque haeredibus minoris: — 2° an detur fidejussori minoris, vel Ecclesiae? Et respondetur communiter ad primam hoc remedio succurri quoque haeredibus, ita ut intra totum tempus, quo minor potest, etiam haeredes valeant restitutionem in integrum petere, quia concessum est ratione damni in rebus aut juribus emergen-

tis, quemadmodum Senatusconsulti vellejani privilegium transit ad haeredes mulieris fidejубentis. Ad alteram vero respondetur, non dari regulariter fidejussori ex *leg. 13 Digestor. de minor.*

Notat *cap. ult. h. t.* quod denegata Ecclesiae in integrum restitutione, haec non conceditur, nisi novâ causâ allegatâ; at si ab hac sententia non appellaverit intra decendium potest restitui quoad jus appellandi a dicta sententia, quia haec est alia laesio ex neglecta appellatione.

In integrum restitutio conceditur quoque majoribus aetate ex causa particulari, et has causas pariter totant ex textibus legis Civilistae; quemadmodum differentias pariter notant, quae existunt inter restitutionem concessam minoribus et Ecclesiis, et illam concessam majoribus, quae differentiae plures sunt. Hoc unice advertendum est, aliquando restitutionem in integrum concessam minori, vel Ecclesiis prodesse posse quoque majori in causa scilicet *individua*, ut notatur pluribus in legibus juris civilis, et ratio est, quia quando privilegiatus cum non privilegiato concurrat, sit res individua est, et ille privilegii sui commodum percipere sine isto non potest, ne privilegium inutiliter ei datum sit ad se quoque non privilegiatum trahit.

4.º Potest vero peti in integrum restitutio in genere in actibus seu negotiis civilibus quibuscumque aliqua ratione validis et rescindibilibus, in quibus et quibus laesus est, qui beneficio restitutionis in integrum gaudet, ut ait Schmalzgrue-

ber *hic num. 25*, seu in contractibus, in judiciis et in lapsu temporis, prout habemus ex *cap. 2, 3 et 5 h. t. et extravag. Clementin. unic. h. t.* — Optime quidem dicitur quod actus sit rescindibilis, nam quoad contractum matrimonii, etsi minor demonstret se esse laesum, non datur in integrum restitutio, ut rescindatur conjugium, quod semel fuit validum, eo quod rescindibile non est: at dari potest in eo contractu restitutio in integrum quoad accidentalialia, puta circa dotem etc: item implorari potest restitutio a sententia circa matrimonium, si sit gravans et minor sese laesum putaverit ex *cap. 4 h. t.*; quemadmodum datur restitutio si ex confessione sponsalium vel matrimonii minor sese pariter putaverit esse laesum. Ita quoque quoad professionem religiosam, semel ac censeatur valida, non datur in integrum restitutio minori, cum non sit rescindibilis. At si agendum est de invaliditate professionis, restitutio in integrum adversus quinquennii lapsum competit non solum minoribus ratione fragilitatis suae aetatis, sed etiam majoribus ex causa allegata. Neque dicatur Concilium Tridentinum *sess. 25 cap. 19, de regular.* statuuisse neminem esse audiendum agere volentem contra suam professionem post quinquennium, id enim intelligitur de iis, qui velint proponere actionem ordinariam, non vero si petant restitutionem in integrum. Et revera praxis S. Congregationis Concilii edocet has causas petendae restitutionis in integrum admitti,

et aliquando concedi, ut deinde proponatur quaestio in merito, quae jam videtur praeoccupata in pertractatione primae causae, in qua summarie saltem videtur de motivis nullitatis, et decidatur. — Potest peti restitutio in integrum in judiciis, seu sententiis judicialibus etiam si istae sententiae a Pontifice latae sint, prout expresse statuitur in *cap. 5 h. t.* — Petitur quoque restitutio in integrum in judiciis adversus confessionem propriam vel sui procuratoris incaute factam ex *cap. 2. h. t. in VI*; si ex ea minor aut Ecclesia laesa est etsi nequeat demonstrare illam confessionem esse falsam, quia secus nullum indultum esset, cum possit ea confessio semper retractari a quocumque, si probetur esse falsam. — Demum datur restitutio in integrum in lapsu temporis ex *cit. Clement. unic. h. t.*, si in eo laesio adfuerit. Et quoniam textus non distinguit inter tempus judiciale et extrajudiciale; hinc ex auctoritate Glossae in d.^a *extravagante Clementina*, et ex *cap. 8 h. t.* restitutio conceditur in utroque casu dempto lapsu quadriennii ad petendam restitutionem concessi, de quo infra. — Animadverti autem debet quod quando conceditur restitutio in integrum adversus lapsum temporis, tunc ista datur solummodo ad tantum tempus, quantum se laesam esse Ecclesia probabit, sed non ad longius, ut expresse edicitur in *cit. Clementina*; quia restitutio in pristinum statum reponit, non in meliorem constituit.

5.º De forma nunc agendum est petendae restitutionis in integrum; et haec plura complectitur, quae indicabimus. — (a) Restitutio in integrum peti potest et debet intra quadriennium, ut habetur expresse constitutum in *Leg. ult. cod. de temporibus in integrum restitut.* et concordat *cap. 1 h. t. in VI.* — Hoc tempus pro ~~minoribus~~ minoribus est non solum toto aevo minoritatis, sed usque ad totum annum vigesimum nonum, nempe quadriennium post adeptam majoritatem, cessante quocumque legitimo impedimento: pro Ecclesiis vero et Locis piis omnibus est quadriennium a die laesionis, seu melius a die cognitae laesionis, et cessante quocumque legitimo impedimento; ut omnes Doctores asserunt ex interpretatione dictarum legum et canonum, apud Reiffenstuel hic *num. 60 et seqq.* Notatur in *cit. cap. 1 h. t. in VI* Ecclesiam post elapsum hoc quadriennium, si negliger omiserit, non amplius restitui, « nisi prae- » varicationis vel fraudis manifestae probetur super » hoc intervenisse commentum: aut alia rationalis causa subsit, quae Superiorem movere » debeat ad idem beneficium concedendum. » Et laudatus Reiffenstuel hic *num. 65 et seqq.* id explicat, atque exemplificat. — (b) Circa judicem, a quo petenda est restitutio in integrum advertendum est posse hanc restitutionem peti vel *incidenter* vel *principaliter*, nempe in pertractatione alterius iudicii, in quo incidat, vel ut principalis applicatio, et hoc posito, ac habito respectu ad

ea, quae *num. 4* exposita sunt, dantur haec criteria. — *Criterion primum est*, quod si petatur a sententia, tunc non potest concedi, nisi a iudice, qui sit eo superior, qui sententiam tulit, ceteroquin competens, ut demonstrat Pirhing hic *n. 25 citans extravag. Clementin. 2 de election.*; proinde in sententia Pontificis restituere non potest nisi Pontifex, aut alius ab ipso specialiter delegatus ad hoc ex *cap. 5 h. t.* — *Criterion secundum est*, quod si petatur restitutio in actibus, contractibus, vel lapsu temporis, prout supra dictum est, tunc vel casus est *in jure notatus*, vel *extraordinarius*. Casus in jure notatus esset de laesione minoris in contractibus, vel etiam in iis de laesione Ecclesiae, aut etiam in lapsu temporis quoad retractum, in quibus a jure statutum est, quod eis concedatur in integrum restitutio: casus vero extraordinarius, vel in jure non notatus esset, puta, quod concedatur restitutio Religioso petenti declarari invalidam suam professionem post quinquennium, et alii hujusmodi. — Si casus in jure notatus est, quisquae iudex ordinarius potest adiri, ceteroquin competens, eamque concedere valet etiamsi principaliter petatur ex *cap. 9 h. t.* Iudex vero delegatus, cui id commissum non sit, non videt, nisi incidenter haec causa proponatur, ut constat ex *cit. cap.* — Porro si casus est extraordinarius, eam in integrum restitutionem non concedit nisi Pontifex. Citamus in hujus rei confirmationem decisionem S. Congregationis Concilii, quae in causa Mechli-

niensi die 22 Maii 1687 ita respondit: « quinquen-
 » nium, intra quod Regularis praetendens profes-
 » sionem suam fuisse nullam potest ex disposi-
 » tione S. Concilii Tridentini audiri, et causas
 » praetensae nullitatis coram Ordinario et superiore
 » locali allegare, incipit *a die professionis*, non
 » vero potest concedi, nec cognosci restitutio in
 » integrum nisi per Sedem Apostolicam, non ob-
 » stante quacumque consuetudine contraria. » Ci-
 tamus aliud nostrorum temporum exemplum in
Causa Herbipolensi nullitatis matrimonii, quae
 causa cum fuisset decisa a Concistorio Cassoviensi
 anno 1854 pro validitate, et sententia fuisset con-
 firmata a Metropolitano Agriensi, deinde vero post
 restitutionem in integrum impetratam a Summo
 Pontifice sub die 14 Decembris 1857, fuit per-
 tractata a S. Congregatione Concilii, et decisa bis
 pro invaliditate, seu nullitate matrimonii. — Iudex
 vero in causae pertractatione attendet, si omnia
 requisita verificentur in casu, ut concedat restitu-
 tionem. — (γ) Peti demum debet restitutio prae-
 sente adversario, ejus enim interest, quod resti-
 tutio non concedatur; hinc debet ad ipsum mitti
 citatio. At si hic praesens per contumaciam esse
 noluerit, tunc eo quoque absente causa poterit
 pertractari, et sibi imputet si praesens non fuerit.
 Auctores apud Pirhing *num. 69* exigunt ut litis
 contestatio locum habeat, quod verum est, nisi pa-
 riter adversarius obsistat, et per contumaciam non
 se praesentet.

6.º Loquendum ultimo est de effectibus restitutionis in integrum. Triplici autem sub respectu considerari quaestio potest. — (a) Effectus restitutionis in integrum *obtinendae, sed nondum petitae* sunt *primo*, et transeat ad *haeredes et successores generales* juxta communem Juristarum regulam fundatam in *Leg. minor § fin. Digestor. De minoribus*, in qua Ulpianus ait: « Non solum » autem minoribus, verum successoribus quoque minorum, datur in integrum restitutio, » etsi sint ipsi majores. » — *Secundo* actio haec potest aliis cedi, seu in alios transferri ex *Leg. Quod si minor § 1 Digestor. De Minoribus*. — *Tertio* disputatur a Doctoribus an ille, qui scit rem per beneficium restitutionis a se avocabilem esse, constituatur in mala fide; sed sententia negativa praefertur, quia, secluso omni dolo seu deceptione scienter commissa, contractus valet, usque dum non petatur et impetretur restitutio in integrum, proinde alter non tenetur per se contractum rescindere; imo potest expectare, ut quadriennium elabatur, et deinde sese opponere petitioni restitutionis in integrum. — (b) Restitutionis *petitae, sed nondum obtentae* effectus est, ut regulariter suspendat executionem latae sententiae; est enim regula generalis proposita in *Leg. Praeses Digestor. de Minoribus*: « Quod » appellatio majoribus interposita praestat, hoc » beneficio aetatis consequuntur minores; » nempe per restitutionem in integrum. — Dixi *regulariter*;

nam si haec quaestio altiore requirit indaginem, et timetur, ne malitiose fiat, tunc est locus executioni sententiae, ita tamen ut idonea cautio praestetur restitutionem petenti: quod si in causa praevaluerit, universa una cum fructibus medio tempore perceptis ipsi restituantur, ut constituitur *cap. 6 h. t.* Verum si ex executione sententiae sequatur praejudicium irreparabile, tunc executio semper suspenditur ex communi sententia Doctorum in interpretatione *d. cap. 6 h. t.* — (c) Restitutionis in integrum *petitae et obtentae* effectus primarius est, ut per eam unusquisque ex contractantibus jus suum integrum recipiat, seu non solum ille, qui petiit, sed et ille, contra quem restitutio petita est. Ratio est quoad utramque partem, ut ille, qui petiit, de laesione reintegretur, et teneatur perceptum restituere, ne bonis alienis ditiescat. Hinc refundendae sunt expensae ab altera parte factae ad reddendos recuperatos fundos meliores, ut habet textus et Glossa in *cap. 1 h. t.* Imo Innocentius et Abbas in *cap. 1 h. t.* tenent posse alterum retinere possessionem, usquedum de pretio et de sumptibus reintegratus non sit ab eo, qui impetravit restitutionem in integrum.

Quaeritur a Doctoribus, an attenta restitutione, non solum res principalis, sed fructus quoque sint rependendi? Et inter varias Auctorum sententias haec videtur rationabilior, distinguendo: vel res a minore, aut Ecclesia alienata est contractu prorsus gratuito, et tunc fructus ab altera parte re-

stituendi quoque sunt, detractis expensis in illis colligendis; nisi obstet ratio praescriptionis in bonis mobilibus ex bona fide et justo titulo, quae praescriptio triennio completur cum praedicta limitatione; laesus enim est minor, aut Ecclesia etiam in fructibus. Si vero res alienata est ex contractu oneroso, et tunc vel minor aut Ecclesia lesa est in parte pretii, et fructus rependendi sunt ex ea parte, quae respondet defectui justii pretii; aut demum laesio in hoc simpliciter fuit, quod minor et Ecclesia desiit possidere illam rem, sed justum pretium solutum est; et tunc non sunt fructus rependendi, quia et ipsi fructus ex pecunia lucrari poterant.

TITULUS XLII.

De alienatione iudicii mutandi causa facta.

1.° Alienatio iudicii mutandi causa facta, ea est, quae fit metu litis impendentis dolo malo in alium potentiores, aut alterius fori transferendo rem illam, super qua quispiam litem sibi movendam suspicatur, ut sic adversario litem duriores constituat. » — Et ad hanc recte intelligendam definitionem advertenda sunt sequentia: — (α) sub nomine alienationis venit omnis actus vel contractus, per quem res sive quoad proprietatem, sive quoad possessionem etc. in alium transfertur; et sufficit etiam si quis *facto* a possessione rei decedat, eo fine et dolo, ut alius extraneus potentior occupet possessionem ex *Leg. 4 Digestorum h. t.*: — (β) sub nomine rei venit non solum quaecumque res mobilis vel immobilis, sed etiam *actio* quaevis,

hinc *cap. 2 h. t.* sermo est de vetita cessione actionum et litium. — (γ) Sub verbo potentioris personae, quaevis intelligitur, cum qua adversario molestior seu durior futura erit lis, vel quia alterius fori, aut alterius provinciae etc. — (β) At vero indifferens est, quod haec alienatio fiat a reo, vel ab actore ex dicto *cap. 2 h. t.*, in primo casu, ut actor reum potentiores inveniatur, in secundo casu, ut conditio debitoris fiat durior, quemadmodum notat Pirhing *hic num. 1.*

2.º Ille, in cujus praejudicium facta est alienatio, habet ex jure duplex remedium, nempe ei competit *actio in factum*, et est *annualis* ex *leg. 3, Digestor. h. t.*, et *actio in rem*, vel *exceptio ex leg. unic. Codic. h. t.* Ex *actione in factum* laesus potest intra annum petere ab alienante, ut id reficiat; quantum ejus interest alium adversarium non habere, petere similiter refectionem expensarum, si quas fecit, et indemnitatem incommoditatis, si quam passus est. *Actione vero in rem* potest convenire possessorem rei, ut ipsam rem consequatur. Imo hac actione, quae vocatur utilis rei vindicatio, potest laesus uti quoque in alienantem, quia qui rem desiit possidere pro possessore habetur, et in rem actione conveniri potest. Haec ultima induit naturam exceptionis, cum alienatio facta est ab actore, et importat hoc, quod si reus conveniatur ab eo, qui dolose emit actiones, possit se tueri hac exceptione: « Nolo tibi respondere, quia malitiose fa-

» cta est tibi cessio actionis, sed primus cedens, » si vult, agat »; quae exceptio contra acquirentem peremptoria est. — Non solum vero est in potestate laesi alterutram ex hisce actionibus eligere, sed utrâque simul potest uti, ut advertunt Auctores apud Pirhing *hic num. 6*, et ratio est, quia istae actiones contra diversos dantur; prior contra alienantem, posterior contra possessorem; et ad diversa tendunt: nam priore consequitur quiquid damni ex facto habuit, posteriore consequitur rem ipsam; et laesus potest utrumque consequi Tantummodo quando alterum remedium est ad morem exceptionis, laesus ab alienante non valet petere nisi eas expensas, quas fecit ad se sistendum in iudicio, quia altera causa non prosequitur, neque est locus aliis expensis aut incommodis. Hae autem actiones competunt quoque haeredibus laesi, ut constituitur *leg. 4, § fin. Digestor. h. t.*; non vero contra haeredes alienantis, quasi quae actio ex delicto datur.

3.° Ut praedicta actio contra alienantem competat, Glossa in *cap. 1 h. t., v. commutationem* requirit tria, nempe: — I° ut alienatio facta sit causa mutandi iudicii futuri, non autem praesentis ex *leg. Ex hoc Edicto § Ait Praetor Digestor. h. t.*, nam debet esse contractus vel cessio valida; sed rei litigiosae alienatio est ipso jure nulla, unde hoc remedio opus non est. — II° Ut sit facta dolo malo, nempe causa iudicii mutandi, quia praecise ad hunc dolum averten-

dum inducta sunt dicta remedia ex *leg. 1, Digestor. h. t.*, non vero si ex alio dolo, et a fortiori si ex necessitate facta alienatio sit, vel alienans paratus sit se defendere ac si non alienasset. — III° Ut intersit ejus alienationem non esse factam propter majores expensas etc. adeo ut ex ea possit dici laesus. Ceterum fatendum est haec extrema difficillime probari, et proinde istius tituli raram esse applicationem, etsi theorica clarissima sit.

4.° Jus Canonicum, prout eruitur ex *cap. 2 h. t.* recepit omnia, quae a jure civili in hac re sunt constituta, proinde leges civiles Romanorum hoc sub titulo possunt dici esse canonizatae. At deinde duo specialia statuit in duobus capitibus, quae sunt in Decretalibus Gregorii IX. In primo capite hoc peculiariter est inductum, ut is, in quem facta alienatio est judicii mutandi causa, possit conveniri per Rescriptum Apostolicum impetratum contra alienantem. Et jure quidem id fuit constitutum; etsi enim Rescripta justitiae non extendatur ad personas, de quibus in ipsis non fit mentio, quemadmodum praecipitur in *cap. 15 de Rescriptis*, nec jurisdictio delegata ad alias personas in Rescripto non expressas prorogari possit; attamen in praesenti casu ex dicto capite id speciale est in odium illorum, qui dolose et fraudolenter faciunt alienationem judicii mutandi causa; secus fraus et dolus eis patrocinentur, quod fieri non est permittendum ex *cap. 16 de Re-*

scriptis. In capite secundo vero ex recepta regula Legúm civilium, qua prohibentur redemptiones litium, de qua egimus Titulo XXXVII Pontifex id maxime Clericis interdicit, praesertim si fiat ratione mutandi judicii, atque Episcopis mandat, ut id Clericis prohibeant, comminata quoque sententia excommunicationis ex alio etiam motivo, quod ista procedant ex radice cupiditatis, quae si in aliis displicet, in Clericis maxime odiosa est.

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

1.° Generatim loquendo arbiter est « vir bonus ad aliquod negotium aestimandum et terminandum electus. » Et in hac lata acceptione comprehenditur etiam arbitrator, et amicus compositor. At strictè loquendo arbiter est « persona idonea, sive ex » legis praescripto, sive ex partium conventionè » electa, ut circa controversiam exortam suum judicium pronuntiet, cui partes stare debent. » Et est definitio communis. — Hinc clare intelligitur quomodo arbiter ab arbitratore distinguatur. Praeterquam enim quod non omnes, qui valent esse arbitratores, nequeunt esse arbitri, ut foeminae etc., duae differentiae satis graves inter utrumque existunt, nam arbiter debet procedere juris ordine servato, suscipi enim in se partes judicis; e contra

arbitrator extrajudicialiter ex bono et aequo rem componit; hic arbitri compromissarii sententiae standum est, vel aequa ea sit vel iniqua: arbitratoris autem sententia propter quamcumque gravem laesionem, quam pars laesa probaverit, reducitur ad arbitrium boni viri, prout ex pluribus legibus constat.

2.º Arbitri autem duplicis sunt generis, nempe alii *juris* sunt, alii *compromissarii*. Arbitri *juris*, qui et arbitri necessarii vocantur, ex necessitate vel ex praescripto legis a iudice aut a partibus constituuntur. Istorum ponendorum praecipui casus indicantur: — (a) eliguntur arbitri ad causam recusationis iudicis suspecti iudicandam ex *cap. 39 de offic. et potest. iudicis delegati* et *cap. XI eod. in VI*: — (b) si diversi iudices super revocatione litterarum Apostolicarum discordant, arbitri debent eligi, qui de hoc cognoscant ex *cap. 12 de Rescript.*: — (c) si Episcopus cum Clerico subdito habeat controversiam, ea per arbitros utriusque partis consensu electos terminari debet ex *can. Si clericus 43 caus. XI quaest. 1 in Decret.*: — (d) idem est si ex statuto peculiari alicujus loci receptum sit, ut controversiae inter personas sanguine junctas terminentur per arbitros a partibus eligendos. — Sed isti casus hodie rarissimi sunt; unde vix est quod habeat locum arbitri *juris*. — Dicuntur porro necessarii praecipue quia praedicta negotia alio modo expediri nequeunt. — Arbitri autem voluntarii seu compromissarii sunt,

qui ex libera partium conventionem aut compromisso instituuntur, non ex juris necessitate; posset enim aliter hoc negotium terminari. — Multum differunt arbitri juris a compromissariis. Imprimis enim a sententiis arbitrorum juris potest *semper* appellari, quia necessario adeunter; e contra a sententiis arbitrorum compromissariorum non appellatur ex *Leg. 1 Cod. h. t.* Deinde arbitri juris habent jurisdictionem, quamdam coercionem scilicet citandi partes, compellendi testes ut perveniant ad sententiam definitivam: non sic arbitri compromissarii qui habent meram causae notionem. Arbitri juris demum possunt compelli ad recipiendam commissionem; non sic arbitri compromissarii, quamvis post susceptum et acceptatum compromissum teneantur illud exequi. Ex quibus pariter clare dignoscitur quomodo differant arbitri a iudicibus, qui et jurisdictionem et coercionem habent, et ex dicendis melius patebit.

3.º Prima quaestio, quae in hoc titulo proponitur est; quinam possint compromittere in arbitros? Atque dicendum est, quod cum compromittere in arbitros aequivaleat transactioni ac alienationi propter vetitam appellationem, hinc concluditur eos tantum posse compromittere, qui rerum suarum liberam habent administrationem, qui proinde et transigere et alienare valent, ut clare exponunt Pirhing. *num. 10*, Schmalzgrueber *num. 6*, Reiffenstuel *num. 32 ex cap. 5 h. t.* Et hinc jure optimo concludit Pirhing. *num. 11*

non valere compromissum Praelati in quaestione super rebus alienari prohibitis absque solemnitatibus, nisi eadem adhibeantur solemnitates, quemadmodum *cap. 3 et 5 h. t.* statuitur non valere compromissum factum a Praelato super exemptione, vel super causa decimarum, nisi accedant solemnitates juris.

4.º Quod autem attinet ad personas arbitrorum retinendum est omnes posse id muneris suscipere, qui canone non prohibentur; est enim edictum prohibitorium. Prohibentur vero: — 1° Religiosi, nisi id exposcat Monasterii utilitas, et Praelati consensus accedat, ex eadem ratione ac eis prohibetur, ne sint Procuratores, et iudices; quemadmodum Doctores communiter asserunt. — 2° Faeminae pariter prohibentur officium arbitri suscipere, nisi sint praecellentes, et habeant jurisdictionem ex jure, vel privilegio, aut consuetudine ex *cap. 4 h. t.* At non vetantur esse arbitratrices, cum in hoc procedatur ex bono et aequo, non autem more judiciario.

Laicus (3°) item in causa spirituali non potest esse arbiter ex *cap. 8 h. t.*, nisi habeat privilegium Apostolicum, vel sit cum Clerico de licentia superioris ex *cap. 9. h. t.* — Dixi in causis spiritualibus: nam in causis civilibus Clericorum, etiam spectato privilegio immunitatis in toto suo robore, laicus valet esse arbiter, quia nullam jurisdictionem implicat hoc munus. — An vero laicus ne possit quidem esse in causis spiritualibus arbitrator con-

trovertitur inter Doctores apud Pirhing *h. t.* Mihi autem probabilior est sententia negativa, quia ratio inducta in *cap. 8 h. t.*, nempe « *non decet ut laicus in talibus arbitretur* » pariter in casu arbitratoris viget, scilicet id vetatur non ratione jurisdictionis in personas, quae nulla in utroque casu est, sed ratione materiae; non decet enim ut laici his spiritualibus negotiis expediendis se immisceant, quae propria sunt Clericorum.

— 4.º Demum non potest compromitti in eum, qui excommunicationis vinculo innodatus est, ut habetur in *cap. 39 de sentent. excommunic.*; at potest compromitti in iudicem sive ordinarium sive delegatum ex *cap. 10 et 7 h. t.* Similiter potest compromitti in unum vel plures. Et licet in hoc secundo casu melius sit, quod compromittatur in plures *numero impari* ex *cap. 1 h. t.*, valet tamen compromissum in *numero pari* ex *cap. 22 h. t.* Item compromissum valet si poena adjiciatur, vel non ex *cap. 13 h. t.* At de jure communi non valet compromissum, si scriptum sit, quod non concordantibus arbitris, possint eligere tertiam personam sibi bene visam, quia id importaret, ut lis numquam finiretur ex ipsorum discordia ex dicto *cap. 12 h. t.*, secus si a compromittentibus esset persona indicata. At si unus arbiter electus sit, hic poterit per se vel per alios a se nominatos causam videre *cap. 13 h. t.*, quia non est casus litis interminabilis. - Item potest compromitti non solum voce inter praesen-

tes, sed aut per epistolam et internuntium inter absentes, vel per mutum pactum, vel per scripturam et stipulationem, cum juramento vel non.

5.º Si quis autem quaerat in quibus causis compromitti possit in arbitros, respondendum est in omnibus causis in eos posse compromitti, nisi a jure id fuerit expresse prohibitum. Revera jus ecclesiasticum *cap. 9 de in integrum restitut.* expresse dicit: si « in matrimoniali causa, liberali, » vel criminali, cum majores judices exigant, arbitri nequit assumi ». Et optime quidem, quia causae matrimoniales gravissimae sunt, et hinc Concilium Tridentinum ne voluit quidem, ut a iudicibus Episcopo inferioribus tractarentur *cap. 20 sess. 24 de reform.* Item dicatur de causis, in quibus agitur de statu nominum, nempe causis liberalibus. Et demum de causis criminalibus, quia crimina non privato arbitrio sunt remittenda, sed publica auctoritate sunt vindicanda. — At praeter has sunt quoque aliae causae, quae ex praescripto canonum non valent recipere compromissum arbitrorum, scilicet — 1.º compromitti nequit de iis, quae vergunt in praejudicium Ecclesiae Romanae, vel Sedis Apostolicae ex *cap. 5 h. t.* — 2.º Neque in causis beneficialibus, nisi accedat auctoritas superioris, aut in ipsum ordinantem velut in arbitrum compromittatur ex *cap. 10 h. t.* — 3.º Nec in causa exemptionis ex *cap. 5 h. t.*, ne jus eximentis per arbitrorum sententiam laedatur ex facto exempti. — 4.º De-

num in causa decisa per sententiam, quae transiit in rem judicatam ex *cap. XI h. t.*, quia sicut transactio, ita et compromissum fieri debet super re dubia.

6.º Potestas porro arbitrorum compromissariorum tanta est, quanta a partibus in compromisso, vel a iudice concessa est. Ita coram arbitrio compromissario non potest fieri reconventio ex *cap. 6 h. t.* Atque idem dicendum est de arbitris juris, quando ipsi assumuntur super certo dumtaxat articulo, puta, ut videant si iudex sit suspectus; alioquin articulus ille plus aequo prolongaretur contra dispositionem *capitis 2 de appellat. in VI.* Sed si arbitri juris eligantur ad totam causam videndam, ut est quando Episcopus contra Clericum subditum vult movere causam, tunc bene coram arbitro locum habet reconventio, quia ipsi totum terminandum negotium commissum est. Sic arbiter etiam compromissarius potest cognoscere et pronuntiare de iis, quae sunt necessario connexa, vel cohaerentia cum causa principali, ita ut haec sine illis commode nequeat expediri, quamvis in compromisso specialiter haec non sint expressa ex *cap. 5 et cap. 21, § Sexta de offic. et potest. judic. delegat.*: commissae enim causae principali commissum videtur accessorium, quamvis non sit expressum. Sic potest arbiter judicare de exceptionibus, de restitutione in integrum, si incidentaliter obveniat, de dubio quaenam res veniat in compromisso, de fructibus perceptis ex re, de qua

exstat compromissum, pariter condemnare contumacem ad solvendas expensas, quas altera pars fecit propter ejus contumaciam. — Praeterea, si nihil in compromisso specialiter dictum est, forma in arbitrio servanda fere eadem est, quae servatur in judicio, nam compromissa ad similitudinem judiciorum redacta sunt: hinc citari partes debent, utrinque litem contestari, jurari de calumnia, ut mos vetus erat, et alia fieri. — Caeterum arbiter cogitur dicere sententiam juxta formam sibi in compromisso praescriptam, alioquin non valet, nec videtur dicta sententia. — Praeterea arbiter debet per seipsum dicere sententiam, per quam lis finiatur, nec potest alium delegare ad eam dicendam, nisi hoc sibi specialiter commissum sit; censetur enim fuisse compromissum in certam personam ex speciali ejus industria.

7.º Quando vero plures arbitri ponuntur, aliqua specialia sunt. Possunt enim plures assumi sic, ut unus, aut duo, vel multi vel omnes causam videant, aut simpliciter arbitri plures constitui ad causam videndam. — Quoad primum casum dicendum in genere est, servandam esse clausulam propositam a compromittentibus, quaecumque tandem sit; quia tantum possunt arbitri, quantum eis concedit compromittentium voluntas; et ea forma servanda est, quam iidem compromittentes voluere servatam. At porro cum praedictae clausulae appositae sunt, de quibus in primo casu, tunc ista est interpretatio, ut valeat procedere

etiam unus, et eo procedente ac agente negotium, alii nequeunt se immiscere, nisi ille legitimo impedimento detentus nequeat procedere, aut per malitiam malamque voluntatem coeptum negotium deserat, prout procedit in iudiciis delegatis ex argum. *cap. 8 de offic. et potest. jud. deleg.* — Si autem alterum contingat, tunc pro arbitris compromissariis jus civile in omni casu rem finiendam determinat, sicut quoad iudices delegatos, nempe ut omnes videant: at jure canonico quoad arbitros compromissarios specialis est constitutio Bonifacii VIII *cap. 2 h. t. in VI*, qua cautum est, ut si ex tribus arbitris a partibus electis eorum aliquis ab aliis legitime requisitus ad examinandum vel definiendum una cum eis negotium, super quo in ipsos extitit compromissum, non curaverit; cessante impedimento legitimo, convenire, duo praesentes possint, malitiosa, seu voluntaria illius absentia non obstante, dictum examinare negotium, et libere definire. — Caeterum quoad interpretationem istius capitis probe attendi debent, quae habet Pirhing *num. 36*, nempe hoc locum non habere in duobus arbitris, quia non habetur major pars, quae iudicet; sicut non applicatur, quando legitimum allegatur absentiae impedimentum,

Disceptatur a nonnullis juristis, an haec specialis constitutio referatur vel applicetur arbitris juris; sed meo iudicio non videtur applicabilis, tum quia ea loquitur expresse de arbitris compro-

missariis; tum quia arbitri juris judicibus fere sint aequiparati, quibus pro certo non applicatur ex ipsis verbis canonis.

8.º Quando autem sunt plures arbitri electi, arbitrium eorum est, in quod major pars consenserit ex *cap 1 h. t. in VI*; nisi specialiter in compromisso cautum sit, quod omnes et singuli arbitri debeant in unam eamdemque sententiam convenire. — At dari potest duplex casus, quod sive vota sint paria, sive omnes discordent. Porro si vota sunt paria, pro arbitris juris proceditur sicut constitutum est ex *cap. de offic. et potest. judic. delegat.*; pro arbitris vero compromissariis (nisi designata sit a compromittentibus tertia persona adjungenda) dicendum est functos eos esse officio suo, et arbitrium evanuisse. — Sed si omnes discordant; tunc vel pronuntiatum unius continetur in pronuntiatio alterius, vel non. Si primum contingat, id statuitur, in quo omnes concordant, nempe in minima quantitate *cap. 1 h. t. in VI*. At si alterum verificetur, tunc arbitrium evanescit, et res manet indecisa.

9.º Quod respicit effectus editi arbitrii, distinguendum est inter casum arbitrii nondum recepti vel homologati, et effectum arbitrii jam recepti et homologati. Si arbitrium editum fuit, sed non adhuc receptum, Doctores iterum distinguunt inter casum, quo compromissum sit in arbitros *simpliciter*, vel cum *appositione poenae*; et alium casum, quo compromissum sit firmatum juramento,

vel non; et deinde sequentes conclusiones habentur. — 1° Si compromissum sit in arbitros cum appositione poenae, et altera pars nolit stare edito arbitrio absque ullo rationabili motivo allegato, tunc luenda est poena; hac tamen soluta ad nihil aliud reclutans tenetur, nisi in appositione poenae adjecta sit clausula « *rato manente pacto* »; quia tunc censetur compromittentes se obligare ad poenam, et ad id quod interest, si pactum non fuerit servatum. — Nonnulli Auctores velut Reiffenstuel hic *n. 89 et 90* putant, quod si interpositum fuerit juramentum, tunc praeter lutionem poenae commissae, standum sit quoque arbitrio edito, et proinde ad id quod interest. At meo judicio praeferenda est sententia aliorum Doctorum, quod juramentum additum ad aliud non obligat, nisi disjunctive, vel ad solvendam poenam, vel ad standum compromisso; proinde solutâ poenâ, compromittens, qui reluctat, ad nihil aliud tenetur, ut sentit Innocentius in *cap. 9 h. t. num. 3*, alique Commentatores. Et jure quidem, cum juramentum sit strictae interpretationis, proinde non debet pro duriori casu interpretari. — 2° Secus dicendum est, si ex justo et rationabili motivo quis edito arbitrio putaret non esse obsequendum, de quo motivo in sequentibus erit sermo. Nam tunc neque poena luenda est, cum poenae solutio importet irrationabilem arbitrii non-executionem; et in casu resistentia non est irrationabilis. — 3° Si arbitrium editum est in compromisso simpliciter facto non-

dum recepto, tunc pars reluctans tenetur quoad aliam *ad interesse*, quod et pluribus textibus juris civilis ostendi potest, et ex *cit. cap. 9 h. t.* — Ceterum, ut advertit Reiffenstuel *hic num. 85 per interesse* hoc loco non intelligitur ipsa res petita, nec aestimatio illius, sed expensae in tali lite mota factae vel faciendae. — At si juramentum additum est, tunc potest haberi actio ad implendum editum arbitrium. Neque dicatur hoc esse simplex pactum in compromisso factum; nam ex jure canonico ex pacto etiam nudo oritur actio. Neque iterum dicatur ex jure civili Romanorum vetitum esse, ne istis pactionibus addatur juramentum; nam jus canonicum hoc edi juramentum confirmatorium non interdicat, imo saltem implicite probat, ut habetur ex *cap. 2, 3, 5, et 9 h. t.* in quibus intervenit juramentum, et nulla animadversio fit.

Aliud porro dicendum est, si arbitrium fuerit a partibus homologatum. — Homologare autem idem est ac recipere arbitrium; et haec receptio est vel implicita, vel explicita. Explicita homologatio est, quando partes acquieverunt expresse arbitrio edito. Tacita vero aut implicita homologatio est per taciturnitatem, nempe quando intra decem dies ab arbitrio cognitio non fit contra ipsum reclamatio ex sensu contrario *Legis 5 Cod. h. t.* in qua dicitur homologationem tacitam non adesse « quando intra decem dies proximos attestatio missa » fuerit vel judici, vel adversario ab alterutra parte,

» per quam manifestum fiat, definitionem non esse
 » amplectendam » (quae tacita homologatio non
 verificatur cum poena apposita est, namque tunc
 non-reclamans supponitur voluisse poenam luere,
 non autem recipere arbitrium). Cum, inquam,
 homologatum fuerit arbitrium expresse vel tacite,
 tunc ex eo datur *actio in factum* ad petendam
 coram iudice ordinario arbitrii seu laudi execu-
 tionem, sicut etiam exceptio, quemadmodum con-
 stat ex pluribus textibus legum civilium, et ex
cap. 9 h. t.

10.º Sunt tamen casus, in quibus arbitrium
 non debet necessario servari. Equidem ab arbitro
 juris potest appellari, ut dictum est; et quod at-
 tinet ad arbitratorem, ejus sententiae pars laesa
 stare non obligatur, sed quoties apparet eam esse
 iniquam, potest ad arbitrium boni viri reduci, cum
 partes non censeantur consentire in arbitratorem,
 nisi quia sperant eum recte arbitraturum ex
leg. 30 Digestor. de oper. libert. Tota ergo quae-
 stio reducitur ad laudum arbitratorum compromis-
 siorum. Porro quoad hoc arbitrium censendum
 est regulam esse generalem, huic standum esse,
 sive aequum, sive iniquum sit, ut superius est
 dictum. At haec conclusio patitur sequentes exce-
 ptiones. — 1.º Si laudum continet manifestam et
 evidentem iniquitatem, nam tunc aut ipso jure
 est nullum si inducit ad peccatum per partes non
 remissibile, puta simoniam, usuram etc.; vel si
 continet iniquitatem a partibus remissibilem, idest

praejudicium pecuniarium notorium, et gravissimum, ex officio iudicis retractari debet, dummodo intra decem dies reclametur. — 2° Si laudum sit injustum ex circumventionem arbitri ab altera parte completa, aut ex corruptione, interveniente pecunia, competit *exceptio doli*, sicut si per sortes et gratiam arbitratum fuerit. Et haec exceptio doli potest opponi quoque post decem dies, seu quoties ea pars, quae doli reprehenditur, instet pro laudi adimplemento, ut apud Reiffenstuel hic *num. 97 et 98* conveniunt Doctores. — 3.° Pariter inter Auctores, convenit, quod si non est observata forma compromissi, impune liceat illud despiciere ex *cap. 6 h. t.* Controvertitur proinde inter eosdem Doctores, an valeat non observari arbitrium, quando pars graviter laesa est, sed non enormissime, et citra dolum. Et meo iudicio praefertur sententia negativa, quia compromissum in arbitrium aequivalet transactioni, et transactionem esse servandam quoque si laesio gravis sit, vidimus eo titulo *num. 4.*

11.° Ultima quaestio in hoc titulo est de cessatione potestatis arbitrorum. Et quidem plures sunt modi cessationis, qui indicatur. Finitur enim haec potestas — 1° *pronuntiatione laudi super tota re compromissa prolata*; et haec est sententia communis Doctorum fundata in *Leg. Dicere autem Digestor. h. t.* — Sed haec debent probe intelligi: dicitur enim quod finiatur potestas arbitrorum editione sententiae, sed haec sen-

tentia debet esse definitiva, non interlocutoria; illa enim nequit amplius retractari neque corrigi ex *cap. XI h. t.*, licet arbiter in ea edenda erraverit; quia suo officio jam functus est. E contra sententia interlocutoria potest mutari. Debet vero laudum intercessisse *super tota causa*. Si enim compromissum fuisset in plures articulos, et super uno tantum, vel pluribus, non autem omnibus laudum latum esset, tunc, si arbiter ex compromisso super omnibus simul pronuntiare debebat, sententia in uno aut pluribus, non vero omnibus articulis pronunciata non tenet, quippe cum forma servata non sit, sed potest mutari; at si compromissum est, ut de singulis arbitrium separatim daretur, sententia in singulis data tenet, et non requiritur, nisi quod super aliis alia adveniat. — 2° Morte arbitrorum, vel alicujus ex ipsis finitur arbitrium, nisi aliter fuit in compromisso determinatum, ut puta, quia compromissum est in dignitatem, aut in personam moralem ex *cap. 42 offic. et. potest. judic. deleg.* Et jure quidem, ut advertitur ex citato textu, quia ideo in plures arbitros compromissum est, ut omnes simul viderent; atqui, uno mortuo, forma talis compromissi nequit amplius servari, hinc compromissum evanescit et potestas perit superstitum arbitrorum. — 3° Morte compromittentium, vel unius ex ipsis cessat quoque compromissum, nisi in eo fuerit cautum, quod transeat ad haeredes, ex *cap. 10 h. t.* Et quidem merito id statuitur, cum compromis-

sum fiat a compromittentibus ex speciali amicitia et fiducia in arbitros, quae ratio in haeredibus minus notis deficit. — 4° Finitur deinde compromissum et potestas arbitrorum ex lapsu temporis ex *Leg. Cum dies § 1 Digestor. h. t.* Tempus autem hoc, si non fuit a partibus determinatum, est triennium a lite contestata, intra quod si arbitrium editum non est, arbitrorum potestas expirat, ut demonstrat Pirhing *h. t. num. 86*, allegatis Doctoribus et Glossa. Si autem tempus in compromisso fuit determinatum, tunc, eo elapso et non prorogato, deficit arbitrorum potestas. Dico *non prorogato tempore*, quia hoc inductum est in bonum compromittentium, et unusquisque beneficio propter se introducto renunciare valet. — 5.° Recusatio autem haec esse potest tum ex parte arbitri, tum ex parte compromittentium; ex parte scilicet compromittentium, si habeant justam rationem recusandi arbitros, prout expositum est in Titulo XXXIX de recusatione judicum delegatorum. Ex parte autem arbitri sic explicatur. Arbitri, ut dictum est, non tenentur necessario suscipere hoc officium; sed simul ac susceperunt, tenentur in eo perseverare, et laudum edicere; atque si temere recusant, judiciali auctoritate compelli possunt ex *Leg. 3 Digestor. h. t.* Nihilominus supervenire possunt rationes, ex quibus post susceptum officium, eximantur a dicendo arbitrio; puta, si superveniat adversa valetudo, si urgeat necessaria profectio, aut moles propriorum negotiorum, vel no-

vum munus publicum sit susceptum, vel alia incommoditas post susceptum arbitrium incidat, atque ejus impletionem impediat, aliaque circumstantiae, quas enumerat Schmalzgrueber *h. t. num. 33*, juribus allegatis. — 6° Deficiente conditione sub qua in arbitros est compromissum expirare arbitratorum potestatem expresse edicit *Lex 11 Digestor. h. t.* — 7° Sicut et interitu rei, super qua arbitrium est ferendum ex *Leg. 32 Digestor. h. t.* nisi in tali casu aliquid litigantium intersit, ut puta, propter fructus vel partus, quemadmodum notat Reiffenstuel *h. t. num. 107.* — 8° Demum finitur arbitratorum potestas *acceptilatione*, qua vel finitur controversia, vel poena compromissi remittitur; item *judicio*, quando incipit coram iudice controversia, super qua prius compromissum fuerat in arbitros; demum *pacto*, cum de controversia ad arbitros remissa, dein transactio facta est, vel a partibus communi placito recessum est a compromisso.

12° Arbitratoris officium et potestas, ut notat Pirhing. *num. 26*, iisdem fere modis finitur, quia jura quae faciunt mentionem de arbitris, comprehendunt quoque arbitratores, cum utrique ratione amicitiae et confidentiae a partibus eligantur, nec minorem potestatem habeant.

I N D E X

	PAG.
Dilectis in Christo Discipulis meis	5
Auctor benevolo Lectori	7
Prolegomena ad expositionem Decretalium Gregorii IX	11

LIBER I. PARS I.

DECRETALIUM GREGORII IX.

TITULUS I.	De Summa Trinitate et Fide Catholica	17
» II.	De Constitutionibus	27
» III.	De Rescriptis	61
» IV.	De Consuetudine	77
APPENDIX.	De Concordatis	93
TITULI V et VI.	De Electione et electi Potestate et de Postulatione Praelatorum.	121
TITULUS VII.	De Translatione Episcopi	159
» VIII.	De Auctoritate et usu Pallii	163
» IX.	De Renuntiatione	169
» X.	De supplenda Negligentia Praelatorum	185
» XI.	De temporibus Ordinationum et de qualitatibus Ordinandorum	193
» XII.	De Scrutinio in Ordine faciendo	239
» XIII.	De Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatu	245
» XIV.	De aetate, qualitate, et ordine praeeficiendorum	249
» XV.	De Sacra unctione	263
» XVI.	De Sacramentis non iterandis	267
» XVII.	De Filiis Presbyterorum Ordinandis, vel non.	269
» XVIII.	De servis non ordinandis, et eorum manumissione	287
» XIX.	De obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non.	291
» XX.	De corpore vitiatas ordinandis vel non.	293
» XXI.	De Bigamis non ordinandis	299
» XXII.	De Clericis peregrinis	307

LIBER I. PARS II.

	PAG.
Prolegomena ad tractatum de officiis Personarum Ecclesiasticarum	5
TITULUS XXIII. De Officio Archidiaconi	11
» XXIV. De Officio Archipresbyteri	17
TITULUS XXV. XXVI et XXVII. De Officio Primicerii, Sacristae, et Custodis	27
» XXVIII. De Officio Vicarii	31
» XXIX. De officio et potestate Judicis Delegati	115
» XXX. De officio Legati	149
» XXXI. De Officio Judicis Ordinarii	165
APPENDIX. De Conciliis	255
TITULUS XXXII. De Officio Judicis	289
» XXXIII. De majoritate et obedientia	299
» XXXIV. De Treuga et pace	305
» XXXV. De Pactis	317
» XXXVI. De Transactionibus	331
» XXXVII. De Postulando	341
» XXXVIII. De Procuratoribus	351
» XXXIX. De Syndico	373
» XL. De iis quae vi, metusve causa fiunt	377
» XLI. De in integrum restitutione	393
» XLII. De alienatione judicii mutandi causa facta	405
» XLIII. De Arbitris	411

IMPRIMATUR

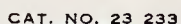
P. Fr. Vincentius M. Gatti O. P. S. P. A.

Magister

IMPRIMATUR

Iulius Lenti Archiep. Siden. Vicesgerens.

5

[illegible]

PRINTED IN U.S.A.

TRENT UNIVERSITY

0 1164 0390253 3

LR

KBG .AK9 v. 1

Angelis, Filippo de

~~Prælectiones~~ iuris canonici.

DATE

ISSUED TO

43218

